लोकलेखा समिती

(२०१५-२०१६)

(तेरावी महाराष्ट्र विधानसभा)

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या
सन २०१३-२०१४ चा महसुली जमा अहवालामधील वित्त विभागाशी संबंधित
(परिच्छेद क्र. २.४, २.५.१, २.५.२, २.५.३, २.५.४ तसेच प्रकरण VII) व
महसुल (मुद्रांक शुल्क नोंदणी) विभागाशी संबंधित
(परिच्छेद क्र. ४.३, ४.४.१, ४.४.२) यावरील

पंधरावा अहवाल

सत्यमेव जयते

(हा अहवाल विधानसभा / विधानपरिषद सभागृहास
दिनांक १३ डिसेंबर, २०१६ रोजी सादर करण्यात आला)

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय
विधान भवन, मुंबई/नागपूर.
डिसेंबर, २०१६

लोकलेखा समिती

२०१५-२०१६

(तेरावी महाराष्ट्र विधानसभा)

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या
सन २०१३-२०१४ चा महसुली जमा अहवालामधील वित्त विभागाशी संबंधित
(परिच्छेद क्र. २.४, २.५.१, २.५.२, २.५.३, २.५.४ तसेच प्रकरण VII) व
महसुल (मुद्रांक शुल्क व नोंदणी) विभागाशी
संबंधित (परिच्छेद क्र. ४.३, ४.४.१, ४.४.२) यावरील

पंधरावा अहवाल

लोकलेखा समिती
२०१५-२०१६

समिती प्रमुख

१) श्री.गोपालदास अग्रवाल, वि.स.स.

सदस्य

२) श्री.शिवाजीराव नाईक, वि.स.स.
३) श्री.संजय सावकारे, वि.स.स.
४) श्री.नानाजी शामकुळे, वि.स.स.
५) श्री.हरिभाऊ जावळे, वि.स.स.
६) श्री.राजेंद्र पाटणी, वि.स.स.
७) श्रीमती माधुरी मिसाळ, वि.स.स.
८) श्री.योगेश सागर, वि.स.स.
९) डॉ.अनिल बोंडे, वि.स.स.
१०) श्री.प्रशांत ठाकूर, वि.स.स.
११) श्री.संजय केळकर, वि.स.स.
१२) श्री.शंभुराज देसाई, वि.स.स.
१३) श्री.सत्यजीत पाटील-सरुडकर, वि.स.स.
१४) श्री.वैभव नाईक, वि.स.स.
१५) श्री.सुरेश गोरे, वि.स.स.
१६) श्री.कालिदास कोळंबकर, वि.स.स.
(१७) श्री.वसंतराव चव्हाण, वि.स.स.
(१८) श्री.जयंत पाटील, वि.स.स.
(१९) श्री.राजेश टोपे, वि.स.स.
(२०) श्री.भास्कर जाधव, वि.स.स.
(२१) श्री.जयंत पाटील, वि.प.स.
* (२२) श्री.सुनिल तटकरे, वि.प.स.
(२३) श्री.अमरसिंह पंडित, वि.प.स.
** (२४) श्री.माणिकराव ठाकरे, वि.प.स.
(२४ अ) श्री.अशोक ऊर्फ भाई जगताप, वि.प.स.
(२५) श्री.संजय दत्त, वि.प.स.

सदरहू समिती दिनांक १ मे, २०१५ रोजी विधानसभा व दिनांक २१ मे, २०१५ रोजी विधानपरिषद सदस्यांच्या नामनिर्देशनाद्वारे गठीत करण्यात आली.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय :

(१) डॉ. अनंत कळसे, प्रधान सचिव.

(२) श्री. यु. के. चव्हाण, सचिव.

(३) श्री. सु. सा. गायकवाड, वित्तीय सल्लागार.

(४) श्रीमती मेघना तळेकर, उप सचिव.

(५) श्री. ऋतुराज कुडतरकर, उप सचिव.

(६) श्री.श्री.चु.श्रीरंगम, उप सचिव तथा नि.अ.

(७) श्री. सो. न. सानप, अवर सचिव.

(८) श्रीमती सुषमा पाठक, कक्ष अधिकारी.

(९) श्री.रविंद्र मेस्त्री, कक्ष अधिकारी

***श्री. सुनिल तटकरे, वि.प.स. यांनी दिनांक २८ सप्टेंबर, २०१६ रोजी समिती सदस्यत्वाचा राजीनामा दिलेला असल्यामुळे सदर जागा रिक्त आहे.**

****श्री.माणिकराव ठाकरे , वि.प.स. यांची दिनांक ५ ऑगस्ट, २०१६ रोजी उप सभापती , विधानपरिषद पदी निवड झाल्यामुळे रिक्त झालेल्या जागेवर श्री.अशोक ऊर्फ भाई जगताप, वि.प.स. यांची मा.सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद यांनी दिनांक ३१ ऑगस्ट, २०१६ रोजी समिती सदस्य म्हूणन नामनियुक्ती केली.**

प्रस्तावना

मी, लोकलेखा समितीचा समिती प्रमुख, समितीने अहवाल सादर करण्याचा अधिकार दिल्यावरुन भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ चा महसुली जमा अहवालामधील वित्त विभागाशी संबंधित (परिच्छेद क्र. २.४, २.५.१, २.५.२, २.५.३, २.५.४ तसेच प्रकरण VII) व महसुल मुद्रांक शुल्क व नोंदणी विभागाशी संबंधित (परिच्छेद क्र. ४.३, ४.४.१, ४.४.२), यावर विचार करून लोकलेखा समितीचा पंधरावा अहवाल सादर करीत आहे.

समितीने दिनांक २१, जून, २०१६ रोजी सचिव, मुद्रांक शुल्क व नोंदणी विभाग, दिनांक २८ व २९ जून, २०१६ रोजी अपर मुख्य सचिव व सचिव, वित्त विभाग तसेच दिनांक ४ जुलै, २०१६ रोजी प्रधान सचिव, वित्त (वित्तीय सुधारणा) विभागाच्या सचिवांची साक्ष विधानभवन, मुंबई येथे घेण्यात आली.

प्रधान महालेखाकार, लेखापरीक्षा-एक महाराष्ट्र, मुंबई तसेच महालेखाकार, लेखापरीक्षा-दोन महाराष्ट्र, नागपूर हे समितीच्या निमंत्रणावरुन बैठकींना उपस्थित होते. त्यांनी समितीला केलेल्या बहुमोल मार्गदर्शनाबद्दल समिती त्यांची अत्यंत आभारी आहे.

तसेच सचिव, वित्त विभाग (लेखा व कोषागारे) यांनी समितीच्या बैठकींना उपस्थित राहून समितीला दिलेल्या सहकार्याबद्दल आणि संबंधित विभागाच्या सचिवांनी समितीसमोर साक्ष देऊन समितीला सहकार्य केले त्याबद्दल समिती त्यांची देखील आभारी आहे.

समितीच्या बैठकीच्या कामकाजाचे कार्यवृत्त स्वतंत्ररित्या ठेवण्यात आले असून तो अहवालाचा भाग आहे. बैठकीच्या कामकाजाच्या अनुषंगाने विभागाकडून प्राप्त झालेली आश्वासित माहिती व परिपत्रके परिशिष्ट "अ" मध्ये देण्यात आलेली आहेत. समितीच्या झालेल्या बैठकांचे संक्षिप्त कार्यवृत्त परिशिष्ट "ब" मध्ये देण्यात आलेले आहे.

समितीने दिनांक ७ डिसेंबर, २०१६ रोजीच्या बैठकीत प्रारुप अहवाल विचारात घेतला व त्यातील शिफारशींवर सुधारणा सुचवून प्रारुप अहवालाला मान्यता दिली.

विधान भवन,
मुंबई/नागपूर.
दिनांक : ७ डिसेंबर, २०१६.

गोपालदास अग्रवाल,
समिती प्रमुख,
लोकलेखा समिती.

अनुक्रमणिका

अ.क्र. (१)	विभाग व तपशील (२)	पृष्ठ क्रमांक (३)
	प्रस्तावना	
(१)	वित्त विभाग (परिच्छेद क्र. २.४, २.५.१, २.५.२) (परिच्छेद क्र. २.५.३, २.५.४)	१
(२)	महसुल (मुद्रांक शुल्क व नोंदणी) विभाग (४.३, ४.४.१, ४.४.२)	१२२
(३)	वित्त विभाग (प्रकरण क्र. VII)	१९१

वित्त विभाग

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल

स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४/२.४.१ १७	२८ १३-१४	**विक्रीकर विभागातील "परतावा व परतावा लेखापरीक्षा शाखेची" लेखापरीक्षा** २.४.१ **प्रस्तावना** परताव्याचे दावे वेळेवर पूर्ण करता यावे व परताव्याच्या दाव्यांची वैधता व अचूकतेची खातरजमा करता याची यासाठी मार्च २००६ पासून विक्रीकर विभागामध्ये परतावा व परतावा लेखापरीक्षा शाखेची (RRA शाखा) निर्मिती करण्यात आली. विभागीय पातळीवर विक्रीकर सह आयुक्त (JCs) हे परतावा व परतावा लेखापरीक्षा शाखांचे प्रमुख असतात व त्यांना उपआयुक्तांचे सहाय्य लाभते व सहाय्यक आयुक्त व विक्रीकर अधिकारी उपआयुक्तांना सहाय्य करतात. नोंदणीकृ त व्यापाऱ्याने नमुना ५०१ मध्ये आवेदन दाखल केल्यावर परताव्याच्या दाव्याची प्रक्रिया सुरु होते. ऑक्टोबर २००९ पासून, परताव्याचा दावा करणाऱ्या प्रत्येक नोंदणीकृत व्यापाऱ्याने महाविकासचा वापर करुन परतावा आवेदन ऑन लाईन (नमुना ५०१) सादर करणे आवश्यक आहे. अशाप्रकारे सादर करण्यात आलेली परतावा आवेदने संगणकीय प्रणालीचा, म्हणजेच महाविकासचा वापर करुन परतावा शाखेतील वेगवेगळया निर्धारणा अधिकाऱ्यांना वाटप केली जातात. परतावा शाखेतील निर्धारणा अधिकारी ही प्रकरणे महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर अधिनियम,२००२ अंतर्गत निर्धारणा पूर्ण करुन, जेथे देय असेल तेथे व्याजासह परतावा देणे अपेक्षित असते. व्याजाचे दर शासनाकडून वेळोवेळी अधिसूचित केले जातात. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** सर्वसाधारण परिच्छेद - अभिप्राय नाही.

<table>
<tr><th>परिच्छेद क्र./पृ.क्र.</th><th>प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग</th><th>आक्षेप</th></tr>
<tr><td>१</td><td>२</td><td>३</td></tr>
<tr><td>२.४.२
१७</td><td>२८
१३-१४</td><td>

लेखापरीक्षेची व्याप्ती व कार्यपध्दती

विक्रीकर विभागाच्या १३ विभागांमध्ये परतावा व परतावा लेखापरीक्षेच्या ४८ शाखा आहेत. विभागाने सादर केलेल्या माहितीनुसार वर्ष २०१२-१३ दरम्यान १५,५८८ प्रकरणांमध्ये रु.३,४७७.४० कोटी परतावा देण्यात आला होता व ३१ मार्च २०१३ रोजी राज्यात ५७,२०७ प्रकरणे प्रलंबित होती. जुलै २०१३ व मार्च २०१४ मध्ये पाच विभागांमधील १९ शाखांमध्ये पूर्ण करण्यात आलेल्या सर्व परतावा प्रकरणांची लेखापरीक्षा करण्यात आली. या शाखांमध्ये २०१२-१३ दरम्यान ९,०४८ प्रकरणांमध्ये रु.२,९४६.४० कोटी परतावा मंजूर केला होता. तक्ता २.४.२ मध्ये त्यांचा तपशील देण्यात आला आहे.

तक्ता २.४.२

(रु.कोटीत)

विभाग	०१.०४.२०१२ ची प्रारंभिक शिल्लक	वर्ष २०१२-१३ मधील वाढ	वर्ष २०१२-१३ मध्ये निपटारा झालेली	३१.०३.२०१३ ची शिल्लक	वर्ष २०१२-१३ मध्ये परतावा दिला गेला अशी प्रकरणे	वर्ष २०१२-१३ दरम्यान देण्यात आलेली परताव्याची रक्कम
१	२	३	४	५	६	७
औरंगाबाद	५९०	७८	१९२	४७६	१८६	९६६.३३
मुंबई	१०,७८८	१५,६८८	६,४४२	२०,०३४	३,७२०	९६८.६३
नाशिक	१,४७५	८,९३०	७,२२४	३,१८१	२,१९६	७२.९६
पुणे	२,४९०	९,५५०	११,३२२	७१८	१,३२६	८६४.६८
ठाणे	५,१६९	२,८३४	१,६२६	६,३७७	१,६२०	७३.८०
एकूण	२०,५१२	३७,०८०	२६,८०६	३०,७८६	९,०४८	२,९४६.४०

अशाप्रकारे, परताव्याची रक्कम विचारात घेता लेखापरीक्षा व्याप्ती ८४.७३ टक्के होती व प्रकरणांची संख्या विचारात घेता ५८.०४ टक्के होती, हे दिसून येते. वरील तक्त्यावरुन असे निदर्शनास येते की, ३१ मार्च २०१३ पर्यंत निवडक विभागात ३०,७८६ प्रकरणांचा निपटारा प्रलंबीत होता.

स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.

सर्वसाधारण परिच्छेद- अभिप्राय नाही.

</td></tr>
</table>

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल

स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.३ १८	२८ १३-१४	**लेखापरीक्षा निष्पत्ती** **परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती** महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर नियम,२००५ च्या नियम १७अ(२)व ६०(१)अंतर्गत परताव्याच्या दावा करणाऱ्या नोंदणीकृत व्यापाऱ्याने नमुना ५०१ मध्ये आवेदन दाखल करणे आवश्यक आहे. आवेदन प्राप्त झाल्यावर व बँक हमीची मागणी केल्यावर अठरा महिन्यांच्या आत आयुक्त महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर अधिनियमाच्या कलम ५१ अंतर्गत (१ मे २०११ रोजी सुधारित केलेल्या) खालील अटींवर परतावा देवू शकतात. | ३१ मार्च २०१० रोजी किंवा तत्पूर्वी संपणाऱ्या कालावधीसंबंधी | ३० सप्टेंबर २०११ रोजी किंवा त्याआधी | | १ एप्रिल २०१० रोजी सुरु होणाऱ्या व ३१ मार्च २०११ रोजी संपणाऱ्या कालावधीसंबंधी | ३० जून २०१२ रोजी किंवा त्याआधी | ज्या प्रकरणांत तात्पुरता परतावा देण्यात येतो ती प्रकरणे MVAT अधिनियमाच्या कलम २३ अंतर्गत पुर्ण करावयाची असतात व जर व्यापाऱ्यांना परतावा देय असल्याचे सिध्द झाले तर असा परतावा, MVAT अधिनियमाच्या कलम ५२ अंतर्गत प्रतिमाह ०.५ टक्के दराने व्याज परिगणित करुन त्यासह देण्यात येतो. परंतु , अधिनियमाच्या कलम ५१ अंतर्गत दिलेल्या परताव्यावर कोणतेही व्याज देय नव्हते. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** सर्वसाधारण परिच्छेद- अभिप्राय नाही.

नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल

स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.३.१ १८	२८ १३-१४	**लेखापरीक्षा निष्पत्ती** **परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती** मुंबई, पुणे आणि ठाणे विभागाच्या अभिलेख्यांच्या चाचणी तपासणी मध्ये आमच्या असे निदर्शनास आले की १०० प्रकरणांमध्ये २००५-०६ ते २००९-१० या मधील विविध कालावधींसाठीची परतावा आवेदने विभागाकडे ३१ मार्च २०११ रोजी किंवा तत्पूर्वी प्राप्त झाली होती. जरी या सर्व प्रकरणांमध्ये ३० सप्टेंबर २०११ आणि ३० जून २०१२ पूर्वी परतावा देणे आवश्यक होते तरी एक महिना ते सहा महिने एवढया विलंबाने MVAT अधिनियमाच्या कलम २३ अंतर्गत दाव्यांची पूर्तता करण्यात आली (२०१२-१३). परिणामी, MVAT अधिनियमाच्या कलम ५२ अंतर्गत रु.६८.२५ कोटीच्या परताव्यावर रु. ८.१८ कोटी व्याज दिले गेले. MVAT अधिनियमाच्या कलम ५१ अंतर्गत जर दावे वेळेवर पूर्ण करण्यात आले असते तर रु. ८.१८ कोटी व्याजाचे प्रदान टाळता आले असते. अशाप्रकारे, उपरोक्त माहितीवरुन असे दिसून येते की, महाराष्ट्रात VAT लागू होवून आठ वर्षे पूर्ण झाल्यानंतरही परताव्याची प्रकरणे वेळेवर संस्करित करण्यासाठी विभागाकडून यंत्रणा निर्माण करण्यात आलेली नाही. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** अ) १) विक्रीकर विभागात परतावा व परतावा लेखा परिक्षण शाखा २००५ पासून कार्यरत आहे. २)सुरवातीच्या काळात विभागाची मुल्यवर्धित कर कायदयाचे संगणकीकरण कार्यक्रम अंमलात आणण्याच्या दृष्टीने प्रारंभीक विकासाच्या टप्प्यात होते. यास्तव, व्यापाऱ्यांचा खरेदी/विक्री व्यवहार तपशील संगणकीय स्वरुपात विभागाकडे उपलब्ध नव्हता. त्यामुळे बहुतांश कार्ये उदा नोंदणी , विवरणपत्र दाखल करणे, विविध नमुने देणे, निर्धारणा, कर वजावटीची पडताळणी करणे. इ.कामे पारंपारिक पध्दतीने पार पाडण्यात येत होती. ३)मुल्यवर्धित कर कायदयाच्या रचनेमुळे परताव्यांचे दावे तसेच परताव्यांच्या रक्कमेत वाढ झाली. परतावे प्रदान करतांना, खरेदीवर भरलेल्या कराची वजावट देताना तो कर शासकीय तिजोरीत भरला गेला आहे किंवा कसे याची पुरेपूर खात्री करण्यात येते. संगणकीकरणाच्या अभावी हया सर्व करवजाबटींची पडताळणी विक्रीकर निरीक्षकाकरवी केली जात होती व ते कार्य कमी वेळेत पूर्ण करण्यास मर्यादा होत्या. हे सर्व शासनाचा महसूल संरक्षित करण्याच्या दृष्टीने व परतावा देतांना शासनाची महसूल हानी होऊ नये यासाठी आवश्यक आहे. अशाप्रकारे अयोग्य परतावा देवून शासकीय महसूल टाळण्याच्या दृष्टीने पुरेपूर काळजी घेवून कायदयाच्या कक्षेप्रमाणे वेळेत निर्धारणा आदेश पारीत करण्यात आले. आणि म्हणूनच हया प्रक्रियेमध्ये अतिशय परिश्रमपूर्वक प्रयत्न करुनही निर्धारणेकरिता काही अंशी विलंब झाला, परंतू सदर परतावा कायद्याने विहित केलेल्या समय मर्यादेमध्ये देण्यात आला. ४)परतावा प्रदान करण्याची जी पध्दत आखून दिलेली आहे त्याप्रमाणे निर्धारणा अधिकारी प्रथम अंशत: परतावा प्रदान करतात. हा अंशत: परतावा जुळणी झालेल्या तसेच पडताळणी केलेल्या कर वजावटीच्या मर्यादेअधिन असतो. त्यावर कलम ५१ नुसार व्याज देण्यात येत नाही. उर्वरीत परताव्यासाठी निर्धारणा कार्यवाही सुरु केली जाते व अशा निर्धारणेप्रमाणे येणाऱ्या उर्वरीत परताव्यावरच महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर कायदयाच्या कलम ५२ नुसार व्याज देण्यात येते.

		५)महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर कायदा कलम ५२ नुसार परतावाच्या रक्कमेवर व्याज देण्याची संवैधानिक तरतुद आहे. जेव्हा कराचा परतावा देय होतो, तेव्हा जास्तीत जास्त २४ महिन्याच्या अधिन राहून महिना अर्धा टक्का (०.५%) दराने व्याज दिले जाते. वरील संवैधानिक बाबींचा विचार करुनच लेखा आक्षेप टिप्पणीत नमुद केलेल्या प्रकरणांमध्ये परतावावर अनुषंगीक व्याज देण्यात आलेले आहे. **व्यापारी वर्ग तसेच विभागाला येणा-या वरील समस्यांवरील उपाय म्हणून तसेच परतावाचे दावे विश्वसनीय आणि जलद गतीने पारीत होण्यासाठी विभागाने खालील उपाय योजना केलेल्या आहेत.** ब) १) परतावा प्रदान करताना होणा-या मानवी चुका टाळण्यासाठी विभागाने संगणकीकृत माहिती विश्लेषण प्रणाली २००८-०९ या आर्थीक वर्षा पासुन अंमलात आणलेली आहे. ज्याचे खुपच चांगले परीणाम दिसुन येत आहेत.व्यापारी आता विक्री सहपत्र (J१) आणि खरेदी सहपत्र (J२) संगणकाव्दारे सादर करतात. त्याची तपासणी व पडताळणी महाविकास प्रणालीव्दारे सहजगत्या होते. परिणामी परतावे कमी कालावधीत देणे शक्य होत आहे. संगणकीय प्रणाली विभागात लागु केल्यापासुन उत्तम परिणाम पाहण्यास मिळत आहेत.तंत्रज्ञानाचा स्वीकार व अंगीकार केल्यामुळे परतावा अर्जावर उत्तमरीत्या वेळेचा अपव्यय न करता प्रक्रिया करणे शक्य झाले आहे. २) तथापि होणारा थोडाफार विलंब टाळण्यासाठी विभागाने सॅप (SAP) वर आधारीत नविनतम ऑटोमेशन प्रणाली अंमलात आणली आहे. ज्यामुळे परतावा प्रदान करण्याच्या कामात गती येऊन अनावश्यक व्याजापोटी द्यावयाच्या रक्कमेत बचत होईल. नवीन प्रणालीनुसार व्यापा-यास त्याच्या विवरणपत्र सादर करण्याच्या कालावधीनुसार (periodicity) परतावा देणे शक्य होणार आहे. त्यासाठी वर्ष अखेर पर्यंत थांबण्याची आवश्यकता भासणार नाही. नवीन संगणक प्रणालीमुळे कर वजावटीची पडताळणी, खरेदी / विक्री यांची मेळजुळणी वास्तविक काल आधारित होणार आहे. महाराष्ट्र राज्य हे भारतातील पहिले राज्य आहे की जेथे सॅप (SAP) वर आधारीत महसूल व्यवस्थापन (TRM) संगणक प्रणाली वापरली जाते. ३) नविन संगणक प्रणाली पध्दती मध्ये व्यापा-यास त्याने सादर केलेल्या त्याच्या व्यवसायाच्या तपशिलवार माहितीनुसार खरेदी / विक्री, आंतरराज्यीय हस्तांतरण इत्यादी वर आधारीत परतावा परिगणना करण्यास उपयुक्तता (utility) उपलब्ध होईल. परतावा अर्ज हा व्यापा-याने सादर केलेल्या करदेयकनिहाय निहाय तपशिलावरून स्वयंचलित पध्दतीने तयार होईल. ४) आज हे सांगण्यास अतिशय आनंद होत आहे की विक्रीकर विभाग पूर्णतः संगणकीकृत व स्वंयचलित झालेला आहे. व्यापारी त्याच्या खरेदी / विक्रीची पूर्ण माहिती ऑन लाईन सादर करतो. ती माहिती संगणकाव्दारे पडताळली जाते. तिचे विश्लेषण केले जाते. यामूळे परतावा प्रदान करण्यास लागणारा कालावधी कमी झाला आहे. आजकाल परतावा हा NEFT व्दारे थेट व्यापा-याच्या बँक खात्यामधे जमा केला जातो. ५) दिनांक ०१.०१.२०१६ पासून विभागाने भौगोलिक स्थान पध्दतीवर आधारीत कार्यपध्दती अंमलात आणलेली आहे. ज्यामुळे परतावा प्रदान करण्याच्या कालावधी कमी होणार आहे. या नवीन रचनेनुसार एकूण १६७२ अधिकारी परतावा प्रक्रिया व परतावा प्रदान करणे या साठी नियुक्त केलेले आहेत. या आधीच्या कार्यपध्दतीत फक्त ३९० अधिकारी नियुक्त होते. अधिका-यांच्या हया वाढीव संख्येमुळे परतावा प्रदान करण्यास होणारा विलंब खात्रीने कमी होईल. परतावे वेळच्या वेळी प्रदान करण्यासाठी शासन नेहमी पुरेसे अर्थ संकल्पीय अनुदान देत असते.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.३.१ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/ अमान्य
१	२	३	४	५	६
1	मुंबई	मे.सीपीएल वीड फार्म प्रा.लि. ,२७५१०५९८०१२व्ही	२००८-०९	२७७२३२	अमान्य
२	मुंबई	मे.नवजीवन सिंथेटीक प्रा.लि., २७४३०२५८९४४व्ही	२००८-०९	२७९६४८	अमान्य
३	मुंबई	मे.पुण्य गोल्ड इंडिया लिमि., २७७५०५५८६९२व्ही	२००७-०८	८४६४६	अमान्य
४	मुंबई	मे.सॅम टेक्नो मॅक.प्रा.लि. ,२७१३०२६१६३१व्ही	२००८-०९	१४५०९२	अमान्य
५	मुंबई	मे.सिध्दार्थ ग्लोबल लि., २७८६०००३६४६व्ही	२००८-०९	२११७३०	अमान्य
६	मुंबई	मे.आला केमिकल्स प्रा.लि., २७८१०३७१७४०व्ही	२००८-०९	१५०५३०	अमान्य
७	मुंबई	मे. डेल्टा आर्यन अँड स्टील को.प्रा.लि., २७३८०००१०९७व्ही	२००७-०८	८८०५४३	अमान्य
८	मुंबई	मे. झॉनगॅस KPTL कॉनसरटिएम ,२७९७०५७२४४२व्ही	२००७-०९	६०७३९२	अमान्य
९	मुंबई	मे.नोवा होम अप्लायंन्स प्रा.लि. ,२७४३०७२५६११व्ही	२००९-१०	१६४१२७	अमान्य
१०	मुंबई	मे. प्रेशियस प्लास्टो पॅकेजिंग प्रा.लि. ,२७०७००११७९२व्ही	२००७-०८	१४०९५१	अमान्य
११	मुंबई	मे. टायटन ऑरगॅनिक प्रा.लि. ,२७८८०००१११३व्ही	२००८-०९	५७७३१६	अमान्य
१२	मुंबई	मे. लिलि ज्वेलर्स प्रा.लि. ,२७९८०२५१५१२व्ही	२००९-१०	१००४०३	अमान्य
१३	मुंबई	मे. FLS मिड प्रा.लि. ,२७१५०५८१७२०व्ही	२००८-०९	५५५७३	अमान्य
१४	मुंबई	मे. हितेश स्टील प्रा.लि. ,२७८००३५४१४०व्ही	२००८-०९	८५३८१	अमान्य
१५	मुंबई	मे. टेक्नो इकॉनॉमिक्स सर्विसेस प्रा.लि. ,२७७४०३४१९४व्ही	२००८-०९	३०१७२९	अमान्य
१६	मुंबई	मे. बेजिंग इंडिया लिमी. ,२७९७०२४४५८२व्ही	२००८-०९	३४०२९५	अमान्य
१७	मुंबई	मे. ब्लॅक रोझ ट्रेडिंग प्रा.लि. ,२७९००००१८७८व्ही	२००८-०९	१२६२३०	अमान्य
१८	मुंबई	मे. जेम मॅन्युफॅक्चर(इ)प्रा.लि. ,२७२७०३५३८९८व्ही	२००९-१०	५४७१८३	अमान्य
१९	मुंबई	मे. नितीन स्टील अॅन्ड इंजि.कं., २७७८०६०५९६३व्ही	२००८-०९	१७४२७३	अमान्य
२०	मुंबई	मे.सुरज मुल बैजनाथ प्रा.लि., २७३९०२२८७९९व्ही	२००८-०९	१५८६७७	अमान्य
२१	मुंबई	मे. महावीर एक्सट्रुशन प्रा.लि. ,२७७८०६४७३८२व्ही	२००८-०९	१८८२१५	अमान्य
२२	मुंबई	मे. कारनेशन ऑटो (इं)प्रा.लि. ,२७२००६९६५८९व्ही	२००८-०९	२६६६७८	अमान्य
२३	मुंबई	मे. बरकत फूड अँड टोबॅको प्रा.लि. ,२७६१०२४७६९०व्ही	२००८-०९	१८५३५९	अमान्य
२४	मुंबई	मे. पटेल मिशिगन Jv. , २७५४०५३१९८७व्ही	२००८-०९	२२९९४३	अमान्य
२५	मुंबई	मे. पवन इंजिनियरर्स ,२७७४०२६३१८७व्ही	२००८-०९	३१६०६	अमान्य

२६	मुंबई	मे. स्टेनमोट अलॉय CPD लिमी. , २७४४०३५५९८७व्ही	२००८-०९	५५६५०	अमान्य
२७	मुंबई	मे.व्हेरी गोल्ड फाईन ज्वेलरी प्रा.लि., २७८९०३९६३३४व्ही	२००८-०९	२२१५५५	अमान्य
२८	मुंबई	मे. MCO इंजि. , २७६००२८६९३२व्ही	२००९-१०	५३७६०	अमान्य
२९	मुंबई	मे. सागर एंटरप्रायझेस ,२७९१०१४०५३४व्ही	२००८-०९	९७८२४	अमान्य
३०	मुंबई	मे. वैष्णवी इर्सेशियल ,२७७९५०६४१९०५व्ही	२००९-१०	१००९२५	अमान्य
३१	मुंबई	मे. के. चंद्रकांत अँड कं. , २७८८०३५३२२३व्ही	२००५-०६	७५५०२	अमान्य
३२	मुंबई	मे. नाईक सी फूड प्रा.लि. ,२७४०००००४५७८व्ही	२००७-०८	७४५३३	अमान्य
३३	मुंबई	मे. इंडेप्सका ओवरसीस प्रा.लि. , २७२००३८७२५६व्ही	२००७-०८	८१४४६	अमान्य
३४	मुंबई	मे. बालाजी स्टील , २७८७०००११६७व्ही	२००७-०८	११६०२८	अमान्य
३५	मुंबई	मे. सेल जेम्स ,२७७८०३५९४८६व्ही	२००८-०९	१४८२६०	अमान्य
३६	मुंबई	मे. बैभव जेम्स , २७१७०२७७५१७व्ही	२००७-०८	१६९७४०	अमान्य
३७	मुंबई	मे. डॉल्फीन क्लॉथींग प्रा.लि. , २७४४०२६५५८३व्ही	२००८-०९	८५५४८	अमान्य
३८	मुंबई	मे. चैत्य ,२७०७०२७७५७२व्ही	२००८-०९	२१९८३०	अमान्य
३९	मुंबई	मे. टाइयो ल्युसिड प्रा.लि. , २७३५०२६६२६३व्ही	२००८-०९	४९६१४९	अमान्य
४०	मुंबई	मे. रामकृष्ण मर्केटाईल प्रा.लि. , २७८३०३८६८६१व्ही	२००८-०९	२३६९५५	अमान्य
४१	मुंबई	मे. सेनानंदन टेक्सटाईल्स , २७२००६५५३६४व्ही	२००८-०९	११२५४४	अमान्य
४२	मुंबई	मे. आर.टी. स्टार सॉलिटेयर, २७८४०४०४२६७व्ही	२००८-०९	६३०१३	अमान्य
४३	मुंबई	मे. मोहित सिंथेटिक्स प्रा.लि., २७२३०२६२१५८व्ही	२००८-०९	७९३१५	अमान्य
४४	मुंबई	मे. रिलायन्स जेम्स अँड ज्वेल लिमी. ,२७८७०६३८५५४व्ही	२००८-०९	१६३२१७	अमान्य
४५	मुंबई	मे. डी.डमास ज्वेलरी (इं)प्रा.लि.,२७०३०३६२८५७व्ही	२००८-०९	५३४३८९	अमान्य
४६	मुंबई	मे. अश्वीन RPS कंस्ट्रक्शन ,२७९८०६४९६९७व्ही	२००८-०९	१७२२३७	अमान्य
४७	मुंबई	मे. प्रिंट रेड इश्यु(इं)प्रा.लि.,२७४००००१४७४व्ही	२००८-०९	१७५४७०	अमान्य
४८	मुंबई	मे. XALइंजि.प्रा.लि.,२७६८००७९७९३व्ही	२००७-०८	१३७०६१	अमान्य
४९	मुंबई	मे. झेनिथ टिन प्रा.लि.,२७३५०२७६६४२व्ही	२००८-०९	१९९५०३	अमान्य
५०	मुंबई	मे. निहार इक्वीपमेंट प्रा.लि.,२७६१०००२९५९व्ही	२००८-०९	५३७८८७	अमान्य
५१	मुंबई	मे. मिट ल्युबस ,२७४०३५९२५३व्ही	२००८-०९	७६५०५	अमान्य
५२	मुंबई	मे. रेक्सेलो कॅस्टरर्स प्रा.लि.,२७०३०३७५२७३व्ही	२००५-०६	८४५७१	अमान्य
५३	मुंबई	मे. पॉवर मास्टर इंड इक्वीपमेंटस प्रा.लि.,२७०६०००५७३५व्ही	२००५-०६	५५०४५	अमान्य
५४	मुंबई	मे. मॅग्युमपस ,२७३२०००७४३५व्ही	२००६-०७	८६१०६	अमान्य

५५	मुंबई	मे. अंतरा ज्वेलरी प्रा.लि.,२७९३०५४५६९२व्ही	२००८-०९	१००९७९	अमान्य
५६	मुंबई	मे. मार्क JV इम्पेक्स प्रा.लि.,२७१२००१२३९५व्ही	२००८-०९	३०९२४	अमान्य
५७	मुंबई	मे. विराट ॲल्युमिनियम ,२७२८०२९२६३७व्ही	२००७-०८	६४७४४	अमान्य
५८	मुंबई	मे. भावल स्टील अँड इंजि. कं. ,२७४४०५३१२६६व्ही	२००८-०९	१३३२०५	अमान्य
५९	मुंबई	मे. हिलाब इक्वीपमेंट प्रा.लि.,२७६२०००५३६३६व्ही	२००७-०८	१४५०५३	अमान्य
६०	मुंबई	मे. वैतरणा इफ्रास्टक्चर प्रा.लि.,२७६२०३२९९८९व्ही	२००८-०९	४०५३७०	अमान्य
६१	मुंबई	मे. हिलाब इक्वीपमेंट प्रा.लि., २७६२०००५३६३६व्ही	२००६-०७	१२६७००	अमान्य
६२	मुंबई	मे. धानजी डेव्हलपर्स ,२७६३०६९२८१२व्ही	२००८-०९	३५१८००	अमान्य
६३	मुंबई	मे. सोमाटीको फार्मा ,२७३५००११३४७व्ही	२००५-०६	१२३८१२	अमान्य
६४	मुंबई	मे. युनिकॉन पेट्रोलियम इंड प्रा.लि.,२७४२०००१९४८व्ही	२००८-०९	४८३२०३	अमान्य
६५	मुंबई	मे. रिजन्सी एक्सपोर्टस प्रा.लि.,२७१९००८९०३५व्ही	२००८-०९	१५८४४३	अमान्य
६६	मुंबई	मे. चायना व्हाईट आर्ट प्रा.लि.,२७७५०५७०१३८व्ही	२००८-०९	३३८०००	अमान्य
६७	मुंबई	मे. शरयु जेम्स ,२७५७०३५४६०६व्ही	२००८-०९	४५४४१०	अमान्य
६८	मुंबई	मे. ALD ॲटोमोटीव प्रा.लि.,२७७२०२८७६४२व्ही	२००७-०८	३४०८२०३	अमान्य
६९	मुंबई	मे. फूटव्हीप इंडिया लिमी.,२७९१०२४३३३५४व्ही	२००६-०७	५२३१२७	अमान्य
७०	मुंबई	मे. रघुवीर अर्बन कंस्ट्रक्शन प्रा.लि.,२७०९०६८५३४९व्ही	२००८-०९	२७६०३०	अमान्य
७१	मुंबई	मे. भारत एंटरप्रायझेस ,२७५२०३५७१०७व्ही	२००७-०८	११४१७५	अमान्य
७२	मुंबई	मे. महाराष्ट्र स्टेट पॉवर कंस्ट्रक्शन कं.,२७७३०३३९३८६व्ही	२००८-०९	४९०२३६६७	अमान्य
७३	मुंबई	मे. सँडोज प्रा.लि.,२७६००२९८५७२व्ही	२००८-०९	५९४५६५२	अमान्य
७४	मुंबई	मे. रोईंग विंड फार्म प्रा.लि.,२७५१०५९८०१२व्ही	२००७-०८	८९४४३७	अमान्य
७५	मुंबई	मे. रिध्दी एंटरप्रायझेस प्रा.लि.,२७९३०४०१५५०व्ही	२००८-०९	१४७४६०	अमान्य
७६	मुंबई	मे. M.A.N. इंड ,२७५३०००१५४८व्ही	२००७-०८	११७२८८	अमान्य
७७	मुंबई	मे.सरोज एंटरप्रायझेस ,२७३१०००५१६१व्ही	२००८-०९	४२३४५६	अमान्य
७८	मुंबई	मे. प्रगती इंटरनॅशनल ,२७८४०३८७५८३व्ही	२००८-०९	३७३६७	अमान्य
७९	मुंबई	मे. सुमीत जेम्स ,२७८९०३५२८७८व्ही	२००८-०९	९००६०	अमान्य
८०	मुंबई	मे.वेदांत डायस्टफ इंटरमिडिएट प्रा.लि.,२७४७०३२७२१०व्ही	२००७-०८	१११७३६	अमान्य
८१	मुंबई	मे. शेषशाई बिझनेस फॉर्मस प्रा.लि.,२७६२०००१०६२व्ही	२००६-०७	२४५१५१	अमान्य
८२	मुंबई	मे. रिलायन्स हायपर मार्ट लिमी. ,२७७८५२००२७१व्ही	२००८-०९	१४५४३२६	अमान्य
८३	मुंबई	मे. मिशन फार्मास्युटिकल्स लिमी. ,२७२६००५६४५३व्ही	२००७-०८	१२२११७	अमान्य

८४	मुंबई	मे. चंदन एक्सपोर्ट ,२७७६०४०३६३२व्ही	२००५-०६	२२५५०३	अमान्य
८५	मुंबई	मे. ग्लडरमा इंडिया प्रा.लि.,२७८४०१५८५६६व्ही	२००८-०९	२२६१४९	अमान्य
८६	मुंबई	मे. युनिस्टील इंजि.कं.प्रा.लि.,२७८३०००५२६३व्ही	२००८-०९	११४६२६	अमान्य
८७	मुंबई	मे. अँकर मार्क प्रा.लि.,२७२५०३५९०५०व्ही	२००८-०९	३७२४६५	अमान्य
८८	पुणे	मे. राधीका सेल्स कॉर्प.,२७६९०००४५६४व्ही	२००७-०८	८६७५०	अमान्य
८९	पुणे	मे. पंचरत्न बॅव्हरेज प्रा.लि.,२७१२०६६५४९६व्ही	२००८-०९	५७७७७	अमान्य
९०	ठाणे	मे. दिवाना ,२७१९०६७५८८५व्ही	२००८-०९	२००७८२	अमान्य
९१	ठाणे	मे. मेल्टेक क्रेनस प्रा.लि.,२७७६०००६७०८व्ही	२००८-०९	७००००	अमान्य
९२	ठाणे	मे. जेट केमिकल्स प्रा.लि.,२७७८००४३१६९व्ही	२००७-०८	१२८४१७	अमान्य
९३	ठाणे	मे. भगवती इंजि. प्रा.लि.,२७१९०००७२६४व्ही	२००७-०८	१९५४२९	अमान्य
९४	ठाणे	मे. रिध्दी सिध्दी कंस्ट्रक्शन ,२७०५०६२९५९६व्ही	२००८-०९	१८६२३५	अमान्य
९५	पालघर	मे. हब फार्मास्युटिक्स ,२७२८०२९९८१२व्ही	२००८-०९	३८५३१६	अमान्य
९६	पालघर	मे. इनस्टेप ,२७७१०३३२६०७व्ही	२००८-०९	२४६३३४	अमान्य
९७	पालघर	मे. अलमायटी ऑटो ॲनसीलरी प्रा.लि.,२७४६०२५३९३२व्ही	२००९-१०	२६९७६२	अमान्य
९८	पालघर	मे. सपना डिटर्जंट ॲड केमि.प्रा.लि.,२७१७०३७९४६४व्ही	२००७-०८	८२४१०	अमान्य
९९	पालघर	मे. नियॉन लॅब लिमी.,२७२५०२९८५२२व्ही	२००६-०७	१११२४७१	अमान्य
१००	पालघर	मे. डिसीटेक्स फर्निशिंग लिमी.,२७२१०३४९०८१व्ही	२००८-०९	६६८७६८	अमान्य

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल

स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.३.२ १९	२८ १३-१४	**लेखापरीक्षा निष्पत्ती** **परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती** ठाणे व मुंबई विभागातील दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणी असे आढळून आले की, चार व्यापाऱ्यांना MVAT अधिनियमाच्या कलम ५१ अंतर्गत रु.६.२१ कोटीचा परतावा देण्यात आला होता. प्रकरणांचे निर्धारण केल्यावर त्यानुसार ठाण्यातील व्यापाऱ्यांना रु.२.२७ कोटीचा अतिरिक्त परतावा देय होता व मुंबईतील व्यापारी कोणताही परतावा प्राप्त करण्यास पात्र नव्हते. परंतु, अधिनियमाच्या कलम ५२ मधील तरतूदींचे उल्लंघन करुन संबंधित निर्धारण प्राधिका-यांनी परताव्याच्या संपूर्ण रक्कमेवर व्याज ग्राहय केले. परिणामी, तक्ता २.४.३.२ मध्ये दर्शविल्यानुसार परताव्यावर रु. ५१ लाख एवढे व्याज नियमबाहयरितीने देण्यात आले. **तक्ता २.४.३.२** (रु.कोटीत)

विभाग/ व्यापाऱ्यांची संख्या	कालावधी	कलम ५१ अंतर्गत निर्धारण होण्यापूर्वीचा परतावा	निर्धारण नंतरचा परतावा	एकूण परतावा	एकूण परताव्यावर दिलेले व्याज	निर्धारणा नंतर परताव्यावर देय असलेले व्याज	नियमबाहय- पणे देण्यात आलेले व्याज (स्तंभ ६-७)
१	२	३	४	५	६	७	८
ठाणे/१	२०१०-११	३.०५	१.७८	४.८३	०.४६	०.१९	०.२७
ठाणे/१	२०१०-११	२.६२	०.४९	३.११	०.२४	०.०५	०.१९
मुंबई/१	२००५-०६	०.१९	०.००	०.१९	०.०२	०.००	०.०२
	२००६-०७	०.२३	०.००	०.२३	०.०२	०.००	०.०२
मुंबई/१	२००५-०६	०.१२	०.००	०.१२	०.०१	०.००	०.०१
एकूण		६.२१	२.२७	८.४८	०.७५	०.२४	०.५१

विभागाने अभिक्षण मान्य केले (नोव्हेंबर २०१३) आणि नमूद केले की, व्याजाची वसूली करण्यासाठी सुधारात्मक कारवाई सुरु करण्यात आली आहे. पुढील प्रगतीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही. (डिसेंबर २०१४).

स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.

या परिच्छेदामध्ये महालेखापरिक्षक यांनी ४ प्रकरणांमध्ये मुल्यवर्धित कर कायदा २००२ कलम ५२ अन्वये चर्चा करण्यात आली आहे. त्यामध्ये महालेखापरिक्षक यांनी कलम ५२ चे उल्लंघन करुन व्यापाऱ्यांस परताव्यावरील व्याज दिल्याने आक्षेप घेतलेला आहे. वरील चार प्रकरणांमध्ये चुक दुरुस्ती प्रक्रिया करुन जमा महसुलाची हानी टाळण्यात आली आहे. प्रकरणनिहाय अभिप्राय व सद्यस्थिती अहवाल सोबत जोडला आहे.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.३.२ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	पालघर	मे. विराज प्रोफाईल लिमी. २७७००२९८४२०व्ही	२०१०-११	२७४५०००	मान्य	२७४५०००	२७४५०००	व्यापाऱ्याने दि.१७.१.२०१३ च्या निर्धारणा आदेशाविरुध्द अपिल दाखल केलेले आहे. दि.२२.११.२०१३ च्या अपिल निर्णयानुसार परताव्यावरील व्याज रु.२७,४५,०००/- कमी केले आहे. हया पहिल्या अपिल निर्णयाविरुध्द व्यापाऱ्याने मा.न्यायाधिकरणाकडे अपिल केले. मा.न्यायाधिकरणाने त्यांच्या पूर्वीच्या मे.इंडोकाउंट इंड या प्रकरणाच्या निर्णयाप्रमाणे व्यापाऱ्याच्या बाजुने निर्णय दिला. विभागास सदर निर्णय मान्य नसल्याने मा.न्यायाधिकरणाच्या निर्णयाविरुध्द विभागाने मा.मुंबई उच्च न्यायालयात अपिल दाखल केले आहे.
२.	पालघर	मे. बेबिल्ज् फ्लांजेस वर्क्स प्रा.लि. २७७५०२९९८९६व्ही	२०१०-११	१९६५१४५	मान्य	२२५९९०९	२२५९९०९	पुनर्विलोकन आदेश दि.१२.११.२०१३ रोजी पारित करताना लेखा परिक्षण मुद्दे विचारात घेतले आहेत व त्यानुसार जादा मागणी रु. २२,५९,९०९/- (पैकी मूळ कर-रु.१९,६५,१४९/- व त्यावरील व्याज रु.२,९४,६७०/-) करण्यात आली आहे. सदर पुनर्विलोकन आदेशाविरुध्द अपिल दाखल केले असून अपिल निर्णय दि.३१.३.२०१४ नुसार सदर पुनर्विलोकन आदेश कायम करण्यात आला आहे. हया पहिल्या अपिल निर्णयाविरुध्द व्यापाऱ्याने मा.न्यायाधिकरणाकडे अपिल केले. मा.न्यायाधिकरणाने त्यांच्या पूर्वीच्या मे.इंडोकाउंट इंड या प्रकरणाच्या निर्णयाप्रमाणे व्यापाऱ्याच्या बाजुने निर्णय दिला. विभागास सदर निर्णय मान्य नसल्याने मा.न्यायाधिकरणाच्या निर्णयाविरुध्द विभागाने मा.मुंबई उच्च न्यायालयात अपिल दाखल केले आहे.

३.	मुंबई	मे. गॅल्यॅटिक फार्मा इंडिया प्रा.लि. २७५००२६१०८८व्ही	२००५-०६ & २००६-०७	५०१९५६	मान्य			लेखा परिक्षणाचे मुद्दे विचारात घेऊन सन २००५-२००६ व २००६-२००७ या वर्षाकरिता सुधारित आदेश दि.१९.१०.२०१३ रोजी पारित केले असून त्यामध्ये ज्यादा व्याजाची रक्कम कमी करण्यात आली आहे. त्याविरुध्द व्यापाऱ्याने दाखल केलेले अपिल सुनावणी साठी विक्रीकर न्यायाधिकारणाकडे प्रलंबित आहे.
४.	मुंबई	मे. मेघा रबर टेक्नॉलॉजीस प्रा.लि. २७४९०२५४५४६व्ही	२००५-०६	९४९८७	मान्य	९४९८७	९४९८७	लेखा परिक्षणाच्या मुद्यानुसार व्यापाऱ्याने रु.९४,९८७/- दि.८.१०.२०१५ रोजी भरलेले आहेत.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल
स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.३.३ १९	२८ १३-१४	**लेखापरीक्षा निष्पत्ती** **परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती** ठाणे विभागात दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत (ऑगस्ट २०१३) असे आढळून आले की, १९९३ च्या सामूहिक प्रोत्साहने योजनेखाली (PSI) पात्रता प्रमाणपत्र प्राप्त झालेल्या एका व्यापाऱ्यास ११ ऑक्टोबर २००२ ते १० ऑक्टोबर २०१४ दरम्यान कर प्रदानातून रु.२.४५ कोटी कमाल मर्यादेपर्यंत सूट देण्यात आली होती. वर्ष २००५-०६ दरम्यान रु. २.४५ कोटीची कमाल मर्यादा गाठली गेली. त्यानंतर, व्यापाऱ्याने त्यानंतरच्या २००६-०७ ते २००८-०९ या कालावधीत रु.१.१६ कोटी कर प्राप्त केला व तो शासकीय कोषागारात जमा केला. परंतु ही निर्धारणे अनुक्रमे ऑक्टोबर व डिसेंबर २०१२ मध्ये अंतिम करताना निर्धारण प्राधिकाऱ्यांनी रु.१.१६ कोटी एवढया कराच्या संपूर्ण रक्कमेचा चूकीच्या पध्दतीने परतावा दिला, परिणामी रु.१.१६ कोटी परताव्याचे नियमबाहय प्रदान केले. विभागाने अभिक्षण मान्य केले. (नोव्हेंबर २०१३) आणि वसूलीसाठी सुधारात्मक कारवाईस सुरुवात करण्यात आल्याचे सांगितले याबाबतीत पुढील प्रगतीचा अहवाल प्राप्त झालेला नाही (डिसेंबर २०१४). **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदामध्ये एका प्रकरणामध्ये तीन वेगवेगळे कालावधी आहेत. महालेखापरिक्षक यांनी घेतलेल्या आक्षेपानुसार चुकदुरुस्ती प्रक्रिया केली आहे व शासनाचा महसुल संरक्षित केलेला आहे. १)कालावधी २००६-२००७ या कालावधीकरिता व्यापाऱ्याने दि.२९.१०.२०१२ रोजीच्या निर्धारणा आदेशाविरोधात अपिल दाखल केले असून त्यासंबंधी अपिल आदेश विक्रीकर उपायुक्त-ई-००१ पालघर यांनी लेखा परिक्षण मुद्दे विचारात घेऊन पारित केलेला आहे व जादा मागणी रु.२४,९७,६७४/- इतकी आहे व सदर रक्कमेचा भरणा व्यापाऱ्याने दि.१७.०६.२०१६ रोजी केलेला आहे. २)कालावधी २००७-२००८ व २००८-२००९ मध्ये पुनर्विलोकन आदेश दि.४.१२.२०१३ रोजी पारित केलेला आहे व अतिरिक्त जमा केलेला महसूल जप्तीची कारवाई करण्यात आली व जादा मागणी २००७-२००८ करिता रु.६३,२६,९८०/- व २००८-२००९ करिता रु. ५२,५६,३०७/- इतकी केलेली आहे. त्याविरुध्द व्यापाऱ्याने दाखल केलेले प्रथम अपिल निकालात काढण्यात आलेले आहे . सदर आदेशाविरुध्द व्यापाऱ्याने न्यायाधिकरण, मुंबई येथे व्दितीय अपिल दाखल केले आहे. न्यायाधिकरणाने प्रत्येक कालावधीकरिता २० लाख रुपये स्थगिती आदेशापोटी भरणा करुन घेतला आहे. अपिले अंतिम सुनावणीसाठी न्यायाधिकरणासमोर प्रलंबित आहेत.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.३.३ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	पालघर	मे. नारायण पॉलीयुरेथिन इंड २७५८०२९९९४१व्ही	२००६-०७,	५३६८७१२	मान्य	२४२७६७४	२४२७६७४	या परिच्छेदामध्ये एका प्रकरणामध्ये तीन वेगवेगळे कालावधी आहेत. महालेखापाल रक्षक यांनी घेतलेल्या आक्षेपानुसार चुकदुरुस्ती प्रक्रिया केली आहे व महसुल हानी टाळलेली आहे. १)कालावधी २००६-२००७ या कालावधीकरिता व्यापाऱ्याने दि.२९.१०.२०१२ रोजीच्या निर्धारणा आदेशाविरोधात अपिल दाखल केले असून त्यासंबंधी अपिल आदेश विक्रीकर उपायुक्त-ई-००१ पालघर यांनी लेखा परिक्षण मुद्दे विचारात घेऊन पारित केलेला आहे व जादा मागणी रु.२४,९७,६७४/- इतकी आहे व सदर रक्कमेचा भरणा व्यापाऱ्याने दि.१७.०६.२०१६ रोजी केलेला आहे.
			२००७-०८ २००८-०९	३४५२६९४ ३००८७७०		६३२८९८६ ५२५६३६०		२)कालावधी २००७-२००८ व २००८-२००९ मध्ये पुनर्विलोकन आदेश दि.४.१२.२०१३ रोजी पारित केलेला आहे व अतिरिक्त जमा केलेला महसूल जप्त करण्यात आला व जादा मागणी २००७-२००८ रु.६३,२६,९८०/- व २००८-२००९ करिता रु. ५२,५६,३०७/- केलेली आहे. त्याविरुध्द व्यापाऱ्याने अपिल दाखल केलेले आहे व सदर अपिल निकाली काढण्यात आले आहे. त्याविरुध्द व्यापाऱ्याने न्यायाधिकरण, मुंबई येथे अपिल दाखल केले आहे. न्यायाधिकरणाने प्रत्येक कालावधीकरिता २० लाख रुपये स्थगिती पोटी भरणा करुन घेतला आहे. अपिले अंतिम सुनावणीसाठी न्यायाधिकरणासमोर प्रलंबित आहे.

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.३.४ २०	२८ १३-१४	**लेखापरीक्षा निष्पत्ती** **परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती** MVAT अधिनियमाच्या कलम ४२(३)नुसार, २० जुन २००६ पासून, जो व्यापारी एकत्रीकृत योजने अंतर्गत एकरक्कमी कराचा भरणाकरतो त्याने आंधकाम कंत्राटाच्या प्रकरणात एकूण कंत्राटमुल्याच्या पाच टक्के दराने व इतर कंत्राटामध्ये आठ टक्के दराने कर भरावा. २० जून २००६ पूर्वी, सर्व प्रकारच्या (बांधकाम व बांधकामेतर) कंत्राटांच्या प्रकरणात कार्यकंत्राटदार एकूण कंत्राटमुल्याच्या आठ टक्के इतका प्रोत्साहनाच्या रुपात एकरक्कमी कर भरण्यास बांधील होता. MVAT अधिनियमाच्या कलम २९(१०)(ब)नुसार, कलम ६० मधील तरतूदींशी विसंगत रितीने, एखाद्या व्यक्ती अथवा व्यापाऱ्याने प्राप्त केलेली कोणतीही रक्कम राज्य शासनाकडे जमा करावी. MVAT अधिनियमाच्या कलम ६०(२) अन्वये नोंदणीकृत व्यापाऱ्याने त्यांनी केलेल्या मालाच्या कोणत्याही विक्रीवर या अधिनियमातील तरतूदींच्या अंतर्गत त्याच्याकडून देय असलेल्या कराच्या रक्कमेपेक्षा अधिक प्रमाणात, कराच्या रुपात किंवा कराऐवजी इतर कोणत्याही स्वरुपात रक्कम प्राप्त करु नये. असे आढळून आले की, ज्या एका बांधकाम कंत्राटदाराने एकत्रीकृत योजने अंतर्गत कर भरण्याचा विकल्प स्वीकारला होता त्याने २००६-०७ दरम्यान रु. १.६८ कोटीच्या विक्रीच्या उलाढालीवर सुधारणापूर्व आठ टक्के दराने रु.१३.५५ लाखाचा कर जमा कला हो ता. निर्धारीत पाच टक्के दराने रु.८.४० लाख कर प्राप्त करावयाचा होता ज्यामुळे कराचे अतिरिक्त संकलन झाले. तसेच, कंत्राटदाराने कोषागारात फक्त रु.८.४० लाखाचा भरणा केला होता. परंतु, निर्धारण अधिकाऱ्यांनी या प्रकरणात निर्धारण करताना प्राप्त केलेला अतिरिक्त कर शासकीय लेख्यात जमा करण्याऐवजी त्याचा परतावा दिला. परिणामी रु.५.१५ लाख परताव्याचे चूकीचे प्रदान झाले. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदात एक प्रकरण आहे. या प्रकरणामध्ये विक्रेत्याने सुरवातीला ८% दराने कर गोळा केला होता व विवरणपत्रासोबत भरला होता. परंतु खरेदीदारोन त्या कर दरास आक्षेप घेतल्याने विक्रेत्याने या व्यवहारावर काय कराचा दर असावा याबद्दल विभागाकडे स्पष्टीकरण मागितले.विभागाने सदर व्यवहारावर ५% कराचा दर लागू आहे असे स्पष्टीकरण दिले. त्यानंतर खरेदीदार व विक्रेता यांनी उधार पत्र / नावे पत्र (Debit Note /Credit Note) देवून परस्पर संमतीने खाते सुधार केला. विक्रेत्याने ५% दराने कर देयता दाखवून सुधारित विवरणपत्र दाखल केले. हया वस्तुस्थितीवरुन लक्षात येते की, व्यापाऱ्याने निर्धारणा कार्यवाही सुरु होण्यापूर्वीच कराचा दर ५% लावला होता व त्याने शासकीय तिजोरीत भरणा केलेल्या अतिरिक्त भरण्याचा परतावा मिळावा असा दावा केला होता. यावरुन असे आढळून येते की, निर्धारणा आदेश पारीत करताना सदर व्यापाऱ्याने देय करापेक्षा जास्त कर वसुल केलेला नव्हता, त्यामुळे कर रक्कम जप्त करण्याची गरज नाही. उपरोक्त बाबींचा विचार करता निर्धारणा अधिकाऱ्याने प्रदान केलेला परतावा बरोबर आहे. सबब हे अनुपालन सकारात्मकरित्या ग्राहय धरण्यात यावे.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.३.४ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	मुंबई	मे. डेस्कॉन २७४६०००३२८४क्की	२००६-०७	५४१२९१	अमान्य			या प्रकरणामध्ये विक्रेत्याने सुरवातीला ८% दराने कर गोळा केला होता व विवरणपत्रासोबत भरला होता. परंतु खरेदीदारोन त्या कर दरास आक्षेप घेतल्याने विक्रेत्याने या व्यवहारावर काय कराचा दर असावा याबद्दल विभागाकडे स्पष्टीकरण मागितले.विभागाने सदर व्यवहारावर ५% कराचा दर लागू आहे असे स्पष्टीकरण दिले. त्यानंतर खरेदीदार व विक्रेता यांनी उधार पत्र / नावे पत्र (Debit Note /Credit Note) देवून परस्पर संमतीने खाते सुधार केला. विक्रेत्याने ५% दराने कर देयता दाखवून सुधारित विवरणपत्र दाखल केले. हया वस्तुस्थितीवरुन लक्षात येते की, व्यापाऱ्याने निर्धारणा कार्यवाही सुरु होण्यापूर्वीच कराचा दर ५% लावला होता व त्याने शासकीय तिजोरीत भरणा केलेल्या अतिरिक्त भरण्याचा परतावा मिळावा असा दावा केला होता. यावरुन असे आढळून येते की, निर्धारणा आदेश पारीत करताना सदर व्यापाऱ्याने देय करापेक्षा जास्त कर वसुल केलेला नव्हता, त्यामुळे कर रक्कम जप्त करण्याची गरज नाही. उपरोक्त बाबींचा विचार करता निर्धारणा अधिकाऱ्याने प्रदान केलेला परतावा बरोबर आहे. सबब हे अनुपालन सकारात्मकरित्या ग्राहय धरण्यात यावे.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल
स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.३.५ २०	२८ १३-१४	**लेखापरीक्षा निष्पत्ती** **परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती** MVAT अधिनियमाच्या कलम ४५ मधील तरतूदीनुसार जर उप कंत्राटदाराकडून कराचा भरणा करण्यात आला आहे याविषयी जर मुळ कंत्राटदाराने विक्रीकर आयुक्तांचे समाधान केले तर मुळ कंत्राटदार त्याच व्यवहारासंबंधी कर भरण्यास जबाबदार नसते. MVAT नियमांतील नियम ५० मधील तरतूदींनुसार उपकंत्राटदाराच्या विक्रीची उलाढाल व त्याने भरलेला VAT यासंबंधी प्रपत्र ४०७ मध्येएक प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक असते. पुणे विभागातील दस्तऐवजांची चाचणी तपासणी केली असता (फेब्रवारी २०१४) असे आढळून आले की, बांधकाम व्यवसायातील एका मूळ कंत्राटदाराला २००९-१० कालावधीसाठी उपकंत्राटदाराने जारी केलेल्या प्रपत्र ४०७ प्रित्यर्थ रु.१६.६० कोटी मुल्याच्या उपकंत्राटासाठी वजावट देण्यात आली होती. उपकंत्राटदाराच्या दस्तऐवजांबरोबर प्रती पडताळणी केली असता असे आढळून आले की, त्याने रु.१६.६० कोटी मुल्याचे काम पूर्ण केले होते, ज्यामध्ये रु.७९.०७ लाख VAT अंतर्भुत होता. अशाप्रकारे, मुळ कंत्राटदाराला फक्त रु.१५.८१ कोटी वजावट ग्राहय होती. रु.७९.०७ लाख चुकीची वजावट देण्यात आल्यामुळे रु.३.९५ लाख कराची कमी आकारणी झाली. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदामध्ये एक प्रकरण समाविष्ट आहे. महालेखापरिक्षक यांनी घेतलेल्या लेखा परिक्षण मुद्दयानुसार कंत्राटदाराने नमुना ४०७ वर घेतलेली वजावट चुकीची आहे असा आक्षेप असून त्यावर दुरुस्ती आदेश पारीत करुन महसुल सुरक्षित केला आहे. दि. ६.१२.२०१४ रोजी मुल्यवर्धित कर कायदा कलम २४ नुसार सुधारित आदेश पारित करुन रु.५,७०,११५/- इतकी अतिरिक्त रक्कमेची मागणी केलेली आहे. व्यापाऱ्याने या दुरुस्ती आदेशाविरुध्द प्रथम अपिल दाखल केले असून व्यापाऱ्याला रु.८५०००/- इतक्या रक्कमेचा अंशत: भरणा केल्यावर अंतिम स्थगिती आदेश विक्रीकर सहआयुक्त (अपिले-१), पुणे यांचे कार्यालयाने दिलेला आहे व अपिल सुनावणीसाठी प्रलंबित आहे.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.३.५ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	पुणे	मे. पंचशील इफ्रास्टक्चर प्रा.लि. २७७२०७००३९६६व्ही	२००९-१०	३९५०००	मान्य	५७०११४		या परिच्छेदामध्ये एक प्रकरण समाविष्ट आहे. महालेखापरिक्षक यांनी घेतलेल्या लेखा परिक्षण मुद्दयानुसार कंत्राटदाराने नमुना ४०७ वर घेतलेली वजावट चुकीची आहे असा आक्षेप असून त्यावर दुरुस्ती आदेश पारीत करुन महसुल सुरक्षित केला आहे.दि. ६.१२.२०१४ रोजी मुल्यवर्धित कर कायदा कलम २४ नुसार सुधारित आदेश पारित करुन रु.५,७०,११५/- इतकी अतिरिक्त रक्कमेची मागणी केलेली आहे. व्यापाऱ्याने या दुरुस्ती आदेशाविरुध्द प्रथम अपिल दाखल केले असून व्यापाऱ्याला रु.८५०००/- इतक्या रक्कमेचा अंशत: भरणा केल्यावर अंतिम स्थगिती आदेश विक्रीकर सहआयुक्त (अपिले-१), पुणे यांचे कार्यालयाने दिलेला आहे व अपिल सुनावणीसाठी प्रलंबित आहे.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल
स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.४/ २.४.४.१ २०/२१	२८ १३-१४	**अतिरिक्त कर वजावटी (set-off) चे प्रदान** MVAT नियमाच्या नियम ५३(४) नुसार २० जून २००६ पासून ज्या बांधकाम कंत्राटदाराने तडजोड योजनेचा विकल्प स्विकारला आहे त्याला त्याच्या भांडवली मालाव्यतिरिक्त इतर मालाच्या खरेदी किंमतीच्या चार टक्के रक्कम वजा केल्यावर उर्वरीत किंमतीवर वजावट (set-off) ग्राहय असतो. पुणे विभागातील दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीमध्ये (फेब्रुवारी २०१४) असे आढळून आले की, एका उप कंत्राटदाराने २००८-०९ या कालावधीत रु.११.०४ कोटी विक्री उलाढालीवर तडजोडी योजनेअंतर्गत VAT प्रदान केला होता. कंत्राटदाराने या व्यवहारासंबंधी रु.६.६५ कोटीची खरेदी केल्याचे दर्शविले होते. परंतु, निर्धारण प्राधिकाऱ्यांनी फक्त रु.३.११ कोटी खरेदी झाली असल्याचे निर्धारीत केले होते. खरेदीचे कमी निर्धारण झाल्यामुळे set-off रु.२६.६१ लाख ऐवजी रु.१२.४४ ने कमी करण्यात आला. परिणामी, चुकीच्या set-off च्या अनुषंगाने रु.१४.१६ लाख अतिरिक्त परतावा देण्यात आला. MVAT अधिनियमाच्या अंतर्गत रु.१.७० लाख व्याज भरण्यास देखिल व्यापारी बांधील होता. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** कार्यकंत्राट प्रकरणामध्ये व्यापारी आपसमेळ पध्दतीने किंवा नियम ५८ अन्वये कार्यकंत्राट कामामध्ये प्रत्यक्षरित्या वापरलेल्या मालाच्या प्रत्यक्ष खरेदी दरानुसार विक्रीवर कर आकारुन करदेयता भरण्याची सवलत व्यापाऱ्यास उपलब्ध आहे. त्यानुसार प्रस्तृत प्रकरणात आपसमेळ पध्दतीने करदेयतेचा विकल्प व्यापाऱ्याने घेतला होता. निर्धारणेवेळी कार्यकंत्राट कामकाजामध्ये प्रत्यक्ष वापरल्या गेलेल्या खरेदी मालाची ओळख पटवून नियम ५३ (४) अन्वये लागू असलेली कर वजावट करण्यात आली आहे व उर्वरित रक्कमेची नियम ५२ अन्वये देय कर वजावट व्यापाऱ्यास देण्यात आली. सबब प्रस्तृत प्रकरणात व्यापाऱ्यास कर वजावट (Set-off) नियमाप्रमाणे देण्यात आली असून जास्तीची कर वजावट देण्यात आलेली नाही.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.४.१ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	पुणे	मे. व्हीपीजी इलेक्ट्रीकल्स प्रा.लि. २७२६०६५७०७७व्ही	२००८-०९	१५८६२५४				कार्यकंत्राट प्रकरणामध्ये व्यापारी आपसमेळ पध्दतीने किंवा नियम ५८ अन्वये कार्यकंत्राट कामामध्ये प्रत्यक्षरित्या वापरलेल्या मालाच्या प्रत्यक्ष खरेदी दरानुसार विक्रीवर कर आकारुन करदेयता भरण्याची सवलत व्यापाऱ्यास उपलब्ध आहे. त्यानुसार प्रस्तृत प्रकरणात आपसमेळ पध्दतीने करदेयतेचा विकल्प व्यापाऱ्याने घेतला होता. निर्धारणेवेळी कार्यकंत्राट कामकाजामध्ये प्रत्यक्ष वापरल्या गेलेल्या खरेदी मालाची ओळख पटवून नियम ५३ (४) अन्वये लागू असलेली कर वजावट करण्यात आली आहे व उर्वरित रक्कमेची नियम ५२ अन्वये देय कर वजावट व्यापाऱ्यास देण्यात आली. सबब प्रस्तृत प्रकरणात व्यापाऱ्यास कर वजावट (Set-off) नियमाप्रमाणे देण्यात आली असून जास्तीची कर वजावट देण्यात आलेली नाही.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल
स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

<table>
<tr><th>परिच्छेद क्र./पृ.क्र.</th><th>प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग</th><th>आक्षेप</th></tr>
<tr><td>१</td><td>२</td><td>३</td></tr>
<tr><td>२.४.४.२
२१</td><td>२८
१३-१४</td><td>

अतिरिक्तset-off चे प्रदान

MVAT नियमाच्या नियम ५३(४) नुसार जर एखादया व्यापाऱ्याने विक्रीव्यवतिरिक्त अन्य काही कारणाने राज्याबाहेर भारतातील कोणत्याही ठिकाणी त्याच्या व्यवसायाच्या स्थानावर किंवा त्याच्या एजंटकडे (शाखा हस्तांतरण) करपात्र माल पाठवला तर त्या अनुषंगीक करपात्र खरेदीवर, २००६-०७ दरम्यान चार टक्के दराने व २००७-०८ दरम्यान तीन टक्के दराने, व्यापाऱ्याला देय असलेल्या set-of च्या रक्कमेतून set-off वजा करावा.

औरंगाबाद व मुंबई विभागातील निर्धारण दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणी दरम्यान (जुलै २०१३ व मार्च २०१४) असे आढळून आले की, दोन व्यापाऱ्यांनी वर्ष २००६-०७ व २००७-०८ दरम्यान राज्याबाहेरील त्यांच्या शाखांना केलेल्या मालाच्या हस्तांतरणास नियम ५३(३) मधील तरतूदीनुसार वजा करणे आवश्यक असूनही तसे न करता संपूर्ण set-off देण्यात आला होता. परिणामी, तक्ता २.४.४.२ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे रु.८.६४ लाख अतिरिक्त परतावा देण्यात आला.

तक्ता २.४.४.२

विभाग	कालावधी	शाखा हस्तांतरण (रु.कोटीत)	शाखेला हस्तांतरीत केलेल्या मालाची खरेदी किंमत (रु.कोटीत)	CST अधिनियमाच्या अंतर्गत अधिसूचीत केलेला वजावटीचा दर (टक्के)	वजावट केलेली रक्कम अतिरिक्तset-off (रु.लाखात)
औरंगाबाद	२००६-०७	१.६५	१.५५	४	६.२०
	२००७-०८	०.७६	०.६९	३	२.०८
मुंबई	२००६-०७	०.१२	०.०९	४	०.३६
एकूण					**८.६४**

स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.

या परिच्छेदामध्ये दोन प्रकरणे आहेत. सदर दोन्ही प्रकरणांमध्ये सुधारीत आदेश पारीत करुन मंजूर केलेली अतिरिक्त वजावटीमुळे होणारी संभाव्य महसुल हानी सुरक्षित केली आहे. एका प्रकरणामध्ये सुधारित आदेशानुसार व्यापाऱ्याने संपूर्ण रक्कम रु. ६८,०४९/- दि. १३.८.२०१५ रोजी सरकारी तिजोरीत भरलेली आहे. दुसऱ्या प्रकरणामध्ये दोन कालावधीकरिता पुनर्विलोकन आदेश दि.३१.३.२०१६ रोजी पारीत केले असून रु.२,३३,५८७/- व रु.१४,२५,५६५/- अनुक्रमे सन २००६-२००७ व २००७-२००८ करिता एवढया रक्कमेची मागणी नोटीसा दि.०८.०६.२०१६ रोजी व्यापाऱ्यावर बजावण्यात आलेल्या असून शासनाचा महसुल संरक्षित करण्यात आला आहे.

</td></tr>
</table>

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.४.२ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/ अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	मुंबई	मे. रोहिदास ॲरोमॅटिक्स २७३७०५२३५९३व्ही	२००६-०७	३७६०७	मान्य	६८०४९	६८०४९	सुधारित आदेश कलम २४ नुसार पारीत केला आहे. व्यापाऱ्याने सदर आदेशान्वये देय असलेली जादा मागणी रु.६८,०४९/- इतकी असून तीचा भरणा दि.१३.८.२०१५ रोजी करण्यात आला आहे.
२.	औरंगाबाद	मे. मनजीत ऑईल प्रॉडक्टस २७०२०३४१०८६व्ही	२००६-०७ २००७-०८	६१९६९२ २०८१०४	मान्य	२३३५८७ १४२५५६५		पुनर्विलोकन आदेश दि.३१.३.२०१६ रोजी पारीत केले असून रु.२,३३,५८७/- व रु.१४,२५,५६५/- अनुक्रमे सन २००६-२००७ व २००७-२००८ करिता एवढया रक्कमेची मागणी नोटीसा दि.०८.०६.२०१६ रोजी व्यापाऱ्यावर बजावण्यात आलेल्या असून शासनाचा महसुल संरक्षित करण्यात आला आहे.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल
स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.५ २१-२२	२८ १३-१४	**कार्य कंत्राटाखाली अग्राहय वजावट देणे** MVAT अधिनियमाच्या कलम ४२(३) नुसार, जर कंत्राटदाराने एकत्रीकृत योजनेचा विकल्प स्विकारला असेल तर त्याने नोंदणीकृत उप कंत्राटदाराला दिलेल्या मालासंबंधी देय असलेलया रक्कमे व्यतिरिक्त इतर कोणत्याही रक्कमवेर त्याला कोणत्याही प्रकारची वजावट देण्यात येऊ नये. मुंबई, नाशिक व पुणे विभागातील २००६-०७ ते २००८-०९ या कालावधीच्या निर्धारणाच्या दस्तऐवजांची चाचणी तपासणी केली असता (सप्टेंबर २०१३ ते मार्च २०१४) असे आढळून आले की, ज्या सहा व्यापाऱ्यांनी कर प्रदानासाठी एकत्रीकृत योजनेच्या विकल्प स्विकारला होता, त्यांना विक्री किंमत व सेवा कर यामध्ये अंतर्भुत असलेल्या करासाठी वजावट ग्राहय नसतानाही, रु.९४.९१ लाख अग्राहय वजावट देण्यात आली होती. परिणामी, रु.६.४९ लाखाचा अतिरिक्त परतावा ही दिला गेला. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** एकूण सहा प्रकरणे या परिच्छेदामध्ये चर्चित करण्यात आली आहे. मा.महालेखापरिक्षक यांनी मुळ कर व सेवा कर या रक्कमेची अयोग्य वजावट या विषयी मुद्दा उपस्थित केला आहे. दोन प्रकरणामध्ये सुधारीत कार्यवाही पूर्ण करण्यात आलेली आहे. व्यापाऱ्याने सुधारीत कार्यवाही प्रमाणे रक्कमेचा भरणा केला आहे. उर्वरित ४ प्रकरणांमध्ये महसुल सुरक्षित करण्यासाठी सुधारीत कार्यवाही सुरु आहे. प्रकरणनिहाय तपशील सोबत जोडलेला आहे.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.४.५ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	मुंबई	मे. ओम श्री एंटरप्रायझेस २७३२०५०८२४६व्ही	२००८-०९	१०४२७	अमान्य	१३६७७	१३६७७	लेखा आक्षेपाच्या अनुषंगाने कलम २५ अन्वये दि. ६.९.२०१४ रोजी पुर्नविलोकन आदेश पारीत करण्यात आला आहे. व्यापाऱ्याने सदर आदेशान्वये देय रक्कम रु.१३,६७७/- चा भरणा केला आहे .
२.	मुंबई	मे. कॉन्टीनेंटल डिझायनर २७५६००४७०७३व्ही	२००७-०८	२९७९०	अमान्य			लेखा आक्षेपाच्या अनुषंगाने सुधारीत कार्यवाही सुरु करण्यात आलेली आहे.
३.	पुणे	मे. टी.जी.धामाणी २७६७०२८०५४०व्ही	२००६-०७ & २००७-०८	२१७८८४	अमान्य			लेखा आक्षेपाच्या अनुषंगाने सुधारीत कार्यवाही सुरु करण्यात आलेली आहे.
४.	पुणे	मे. ओशो ॲल्युमिनियम २७८६०२१८९८६व्ही	२००७-०८	१३२०५	मान्य	२५२३६/-	२५२३६/-	लेखा आक्षेपाच्या अनुषंगाने कलम २५ अन्वये दि.२१.५.२०१४ रोजी पुर्नविलोकन आदेश पारीत करण्यात आला आहे. व्यापाऱ्याने सदर आदेशान्वये देय रक्कम रु.२५,२३६/-चा भरणा केला आहे.
५.	पुणे	मे. टी.जी.धामाणी २७६७०२८०५४०व्ही	२००८-०९	३६०५२२	अमान्य			लेखा आक्षेपाच्या अनुषंगाने सुधारीत कार्यवाही सुरु करण्यात आलेली आहे.
६.	नाशिक	मे. आनंद कंस्ट्रक्शन २७४५०५०९७७५व्ही	२००८-०९	१७३७५	अमान्य			लेखा आक्षेपाच्या अनुषंगाने सुधारीत कार्यवाही सुरु करण्यात आलेली आहे.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल
स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.६ २२	२८ १३-१४	**कर प्रदानात अतिरिक्त मुदतवाढ मिळणे** MVAT अधिनियमाच्या कलम ९२(१) नुसार, पात्रता प्रमाणपत्र (EC) प्राप्त झालेला कोणताही पात्र घटक, राज्य शासनाने विहित केलेल्या त्याच्या वार्षिक उत्पादन क्षमतेपेक्षा अधिक प्रमाणात केलेल्या उत्पादनासाठी निर्धारित वर्षानंतरच्या कोणत्याही वर्षासाठी लाभ प्राप्त करण्यास पात्र नसतो. नाशिक विभागातील RRA दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत ((डिसेंबर २०१३) असे आढळून आले की, मार्च २०१३ मध्ये अंतिम केलेल्या एका प्रकरणात एका व्यापाऱ्यास ११ जानेवारी २००२ ते १० जानेवारी २००७ या कालावधीत ४६.२७ कोटी लिटर कमाल मर्यादेपर्यंत अल्कोहोल, विपकृत स्पिरिट इत्यादीचे उत्पादन करण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य औदयोगिक व गुंतवणूक महामंडळ लिमिटेड (SICOMलिमिटेड) यांनी E.C. जारी केले होते. सदर व्यापारी २००५-०६ कालावधीसाठी १५० लाख लिटर कमाल मर्यादेपर्यंत कर प्रदान विलंबाने करण्यास पात्र होता. परंतु निर्धारण अंतिम करताना, निर्धारण प्राधिकाऱ्यांनी १९३.९३ लाख लिटर पर्यंत कर विलंबाने भरण्याचा लाभ दिला. ४३.९३ लाख लिटर इतक्या अतिरिक्त मर्यादेपर्यंत कर प्रदान विलंबाने करण्यास मंजूरी दिल्यामुळे रु.२.१२ कोटी अतिरिक्त परतावा दिला गेला. पुढे, असेही आढळून आले की, २००६-०७ नंतरच्या कालावधीची निर्धारणे प्रलंबित होती. ही निर्धारणे पूर्ण करताना सदर कमाल मर्यादा लक्षात घेणे आवश्यक आहे. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदामध्ये एक प्रकरण चर्चेसाठी घेण्यात आलेले आहे. मा. महालेखापरिक्षक यांनी , सदर प्रकरणामध्ये अयोग्य कर रक्कमेच्या डेफरमेंट मुळे अतिरिक्त परतावा देण्यात आल्याचा मुद्दा उपस्थित केला आहे. सदर आक्षेपाच्या अनुषंगाने असे सादर करण्यात येते की, उद्योग सहसंचालक, नाशिक विभाग, नाशिक यांनी पात्रता प्रमाणपत्रासाठी सुधारित आदेश (ADDENDA-III) दि.२३.०९.२०१५ रोजी पूर्वलक्षी प्रभावाने (सन २००२ पासून पुढे) पारित केला आहे. सदर आदेशान्वये व्यापाऱ्यास कर सवलतीकरिता (डेफरमेंट) पात्र उत्पादन क्षमता ही १५० लाख लिटर वरुन ३०० लाख लिटर एवढी वाढवण्यात आली आहे. त्यामुळे अतिरिक्त उत्पादन हे पात्रता प्रमाणपत्रामध्ये विहित उत्पादन क्षमतेपेक्षा कमी आहे. वास्तव सदर प्रकरणी अतिरिक्त परतावा प्रदान करण्यात आलेला नाही.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.६ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	नाशिक	मे. सागर इंड अँड डिस्टीलरीज २७४३०३६०५०३व्ही	२००५-०६	२१२१९८४	अमान्य	१४१६१५५७		सदर प्रकरणामध्ये अयोग्य कर रक्कमेच्या डेफरमेंट मुळे अतिरिक्त परतावा देण्यात आल्याचा मुद्दा उपस्थित केला आहे. सदर आक्षेपाच्या अनुषंगाने असे सादर करण्यात येते की, उद्योग सहसंचालक, नाशिक विभाग, नाशिक यांनी पात्रता प्रमाणपत्रासाठी सुधारित आदेश (ADDENDA-III) दि.२३.०९.२०१५ रोजी पूर्वलक्षी प्रभावाने (सन २००२ पासून पुढे) पारित केला आहे. सदर आदेशान्वये व्यापाऱ्यास कर सवलतीकरिता (डेफरमेंट) पात्र उत्पादन क्षमता ही १५० लाख लिटर वरुन ३०० लाख लिटर एवढी वाढवण्यात आली आहे. त्यामुळे अतिरिक्त उत्पादन हे पात्रता प्रमाणपत्रामध्ये विहित उत्पादन क्षमतेपेक्षा कमी आहे. यास्तव सदर प्रकरणी अतिरिक्त परतावा प्रदान करण्यात आलेला नाही.

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.७.१ २२	२८ १३-१४	**कराच्या चुकीच्या दराचा अवलंब करणे** MVAT अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार ज्या वस्तू MVAT अधिनियमाच्या अनुसूची अ,ब,क व ड यामध्ये समाविष्ट नसतात त्या अधिनियमाच्या अनुसूची इ च्या नोंद १ मध्ये समाविष्ट असतील आणि त्यावर १२.५ टक्के दराने कर आकारणीय असेल. १ मे २००५ पासून 'micronutrients fertilizer' हे उत्पादन क-३४ या अनुसूचीच्या नोंदीमध्ये नव्याने दाखल करण्यात आले आणि चार टक्के दराने करपात्र होते. याआधी हे उत्पादन इतर कोणत्याही अनुसूचीमध्ये समाविष्ट नव्हते व ते १२.५ टक्के दराने करपात्र होते. पुणे विभागातील दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत असे आढळून आले की 'micronutrients fertilizer' च्या उत्पादकाने एप्रिल २००५ मध्ये केलेल्या रु.८४.५८ कोटी विक्रीवर चार टक्के दराने कर अकारण्यात आला होता. एप्रिल २००५ मध्ये सदर उत्पादन अनुसूचीत कोठेही समाविष्ट नसल्याने त्यावर १२.५ टक्के दराने कर आकारणे आवश्यक होते. कमी दराने कर आकारल्यामुळे रु.७.१९ लाख कराची कमी आकारणी झाली. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदामध्ये एक प्रकरण चर्चिले आहे ज्यात मा. महालेखापरिक्षक यांनी आक्षेप उपस्थित केला आहे की, '' सूक्ष्मपोषकघटकयुक्त खत'' (Micronutrient Fertilizers) यावर दि.०१.०४.२००५ ते ३०.०४.२००५ या कालावधीकरिता कराचा दर हा ४ टक्के ऐवजी १२.५ टक्के असा असावयास हवा. सदर आक्षेपाच्या अनुषंगाने सादर करण्यात येते की, दिनांक ०४/१०/२००५ रोजीचा शासन निर्णय व त्या अनुषंगाने विक्रीकर आयुक्त यांचे व्यापारी परिपत्रक (Trade Circular) क्र. ३४ टी दि. २६/१०/२००५ प्रस्तृत करण्यात आले. तद्नुसार ज्या व्यापा—यांनी दिनांक ०१/०४/२००५ ते ३०/०४/२००५ या कालावधीमध्ये निर्धारीत दराने (१२.५%) कर वसूल केला नसेल त्यांना प्रशासकीय सवलत देण्यात आली होती. या प्रकरणांत व्यापा—याने सदर कालावधीत सूक्ष्मपोषकघटकयुक्त खताचे विक्रीवर ४% कर गोळा केला असल्याने केलेली कर निर्धारणा योग्य दराने केलेली आहे. सबब प्रस्तृत प्रकरणात पारीत केलेला निर्धारणा आदेश योग्य आहे.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.७.१ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/ अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	पुणे	मे.रानडे मायक्रोन्युट्रीएन्टस प्रा.लि. २७२७००१३४२८व्ही	२००५-०६	७१८९६१	अमान्य			सदर आक्षेपाच्या अनुषंगाने सादर करण्यात येते की, दिनांक ०४/१०/२००५ रोजीचा शासन निर्णय व त्या अनुषंगाने विक्रीकर आयुक्त यांचे व्यापारी परिपत्रक (Trade Circular) क्र. ३४ टी दि. २६/१०/२००५ प्रस्तृत करण्यात आले. तद्नुसार ज्या व्यापा—यांनी दिनांक ०१/०४/२००५ ते ३०/०४/२००५ या कालावधीमध्ये निर्धारीत दराने (१२.५%) कर वसूल केला नसेल त्यांना प्रशासकीय सवलत देण्यात आली होती.या प्रकरणांत व्यापा—याने सदर कालावधीत सूक्ष्मपोषकघटकयुक्त खताचे विक्रीवर ४% कर गोळा केला असल्याने केलेली कर निर्धारणा योग्य दराने केलेली आहे. सबब प्रस्तृत प्रकरणात पारीत केलेला निर्धारणा आदेश योग्य आहे.

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.७.२ २३	२८ १३-१४	**कराच्या चुकीच्या दराचा अवलंब करणे** MVAT अधिनियमाच्या नियम ५८ मध्ये असे विनिर्दीष्ट केले आहे की, कार्य कंत्राटाचे कार्यान्वयन करताना वापर करण्यात आलेल्या मालावर, अधिनियमात अशा मालासाठी कराचा जो दर विहीत केला आहे त्या दराने कर देय असतो. सिमेंट क्राँकीट पेवर ब्लॉक्स (CCपेवर ब्लॉक्स) चा पुरवठा व मांडणीच्या कार्य कंत्राटासंबंधी विक्रीकर आयुक्तांनी असे स्पष्ट केले होते की, ज्या मालाचा गुणधर्म हस्तांतरीत झाला आहे त्यावर कराचा दर आकारला जावा. हे दर अनुसूचीमध्ये विनिर्दीष्ट केलेल्या दराप्रमाणे असावेत. सिमेंट हे उत्पादन इतर कोणत्याही अनुसूचीमध्ये समाविष्ट नसल्याने त्याच्या विक्रीवर अनुसूची इ.नुसार १२.५ टक्के दराने कर आकारणीय आहे. CC पेवर ब्लॉक्सवर चार टक्के दराने कर आकारला जातो. मुंबई विभागातील दस्तऐवजांची चाचणी तपासणी करताना असे आढळून आले की, C.C. पेवर ब्लॉक्सचे उत्पादन, पुरवठा व मांडणी करण्याचा व्यवसाय असणाऱ्या एका व्यापाऱ्याने २००७-०८ ते २००८-०९ या कालावधीत C.C. पेवर ब्लॉक्स उत्पादीत करताना रु. ८२.२९ लाख किंमतीचे सिमेंट वापरले होते. पेवर ब्लॉक्समध्ये वापरण्यात आलेल्या सिमेंटची, त्या वरील नफा मिळविल्यास विक्री रु.१.४० कोटी होती. कंत्राटदार रु.१७.५० लाख कर भरण्यास पात्र होता. परंतु , पेवर ब्लॉक्स हे एक स्वतंत्र उत्पादन असल्याचे गृहीत धरुन व्यापाऱ्याने त्यावर चार टक्के दराने रु.५.६० लाख कर प्रदान केला. या प्रकरणात रु.११.९४ लाख अतिरिक्त परतावा दिला गेला. वरील प्रकरणे विभागाच्या निदर्शनास आणली गेली व जुलै २०१४ मध्ये शासनाला कळविण्यात आली. विभागाने सांगितले की, निदर्शनास आणून दिलेली प्रकरणे पुन्हा तपासण्यात येतील व वस्तुस्थिती पडताळल्यानंतर कारवाई केली जाईल. परंतु. करण्यात आलेल्या कारवाईचा अहवाल प्राप्त झालेला नाही (डिसेंबर २०१४). **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या प्रकरणात कार्य कंत्राटामध्ये पेव्हर ब्लॉक ही वस्तु वापरली (जंगम मालमत्ता) आहे. ज्यातील मालमत्ता कार्यकंत्राटात हस्तांतरीत झाली आहे. वाळू, सिमेंट या वस्तुंचे जेव्हा पेव्हर ब्लॉक मध्ये रुपांतरण होते. तेव्हा त्या वस्तुंचे स्वतंत्र अस्तित्व राहत नाही. पेव्हर ब्लॉक पासून वाळू, सिमेंट पुन्हा विलग करता येत नाहीत. पेव्हर ब्लॉकचे स्वत:चे वेगळे गुणधर्म आहेत आणि त्यांचे पुन्हा वाळू, सिमेंट इत्यादी

		मध्ये रुपांतर करता येत नाही. बाजारात पेव्हर ब्लॉक ही वेगळी व्यावसाईक विक्रेय वस्तू म्हणून ओळखली जाते. ती वाळू व सिमेंट यांच्यापेक्षा पूर्णत: वेगळी आहे. मा.सर्वोच्च न्यायालयाने मे. प्यारेलाल मल्होत्रा (37 STC 319) या प्रकरणात दिलेल्या निर्णयानुसार, विक्रीकर हा जी विक्रेय वस्तू विकली जाते त्यावरच लावण्याचा कर आहे. ती वस्तू बनवण्यासाठी वापरण्यात आलेल्या कच्च्या मालावर लावण्याचा कर नाही.या प्रकरणात कार्यकंत्राटात पेव्हर ब्लॉकचा वापर समाविष्ट आहे, सिमेंटचा नाही. मा.सर्वोच्च न्यायालयाने मे. लार्सन ॲण्ड टूब्रो (65 VST 1) या प्रकरणात असे तत्व अंगिकारले आहे की, जी वस्तू समावेशनाने स्थावर मालमत्तेचा भाग बनत असेल तिला विक्रेय वस्तु समजण्यात यावे. वस्तूंच्या विक्री अथवा खरेदी यावर कर लावण्याबाबतच्या व्याख्येमध्ये वस्तूतील मालमत्ता हस्तांतरण वस्तू म्हणून होतो अथवा ज्या वस्तूने स्वत:चे ती वस्तू म्हणून स्वरुप गमावून कार्यकंत्राटाची अंमलबजावणी करताना तीचे दुसऱ्या स्वरुपात रुपांतर अथवा हस्तांतरण झाले असेल तर, याचा समावेश होतो. सदर प्रकरणामध्ये पेव्हर ब्लॉक या वस्तुचा समावेश असून त्यांचे जमिनीवर पसरुन स्थिरीकरण करणे या प्रक्रियेमध्ये त्याचे स्वरुप बदलून ते फरसबंदी अथवा रस्त्याचा अचल भाग बनले आहे . अशाप्रकारे त्याचे अचल संपत्तीत रुपांतरण झाले आहे. सबब पेव्हर ब्लॉक चा समावेश शेडयुल एन्ट्री सी-३ मध्ये होतो व कराचा दर ४% आहे आणि प्रस्तृत प्रकरणात निर्धारीत केलेली कर आकारणी योग्य आहे.

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	मुंबई	मे. हिंदुस्थान ब्लॉक मॅन्यु.कं. २७५२०१९६९६०व्ही	२००७-०८ २००८-०९	२८७५०५ ९०६०२६	अमान्य			या प्रकरणात कार्य कंत्राटामध्ये पेव्हर ब्लॉक ही वस्तु वापरली (जंगम मालमत्ता) आहे. ज्यातील मालमत्ता कार्यकंत्राटात हस्तांतरीत झाली आहे. वाळू, सिमेंट या वस्तुंचे जेव्हा पेव्हर ब्लॉक मध्ये रुपांतरण होते. तेव्हा त्या वस्तुंचे स्वतंत्र अस्तित्व राहत नाही. पेव्हर ब्लॉक पासून वाळू, सिमेंट पुन्हा विलग करता येत नाहीत. पेव्हर ब्लॉकचे स्वत:चे वेगळे गुणधर्म आहेत आणि त्यांचे पुन्हा वाळू, सिमेंट इत्यादी मध्ये रुपांतर करता येत नाही. बाजारात पेव्हर ब्लॉक ही वेगळी व्यावसाईक विक्रेय वस्तू म्हणून ओळखली जाते. ती वाळू व सिमेंट यांच्यापेक्षा पूर्णत: वेगळी आहे. मा.सर्वोच्च न्यायालयाने मे. प्यारेलाल मल्होत्रा (37 STC 319) या प्रकरणात दिलेल्या निर्णयानुसार, विक्रीकर हा जी विक्रेय वस्तू विकली जाते त्यावरच लावण्याचा कर आहे. ती वस्तू बनवण्यासाठी वापरण्यात आलेल्या कच्च्या मालावर लावण्याचा कर नाही.या प्रकरणात कार्यकंत्राटात पेव्हर ब्लॉकचा वापर समाविष्ट आहे, सिमेंटचा नाही. मा.सर्वोच्च न्यायालयाने मे. लार्सन ॲण्ड टूब्रो (65 VST 1) या प्रकरणात असे तत्व अंगिकारले आहे की, जी वस्तू समावेशनाने स्थावर

								मालमत्तेचा भाग बनत असेल तिला विक्रेय वस्तु समजण्यात यावे. वस्तूंच्या विक्री अथवा खरेदी यावर कर लावण्याबाबतच्या व्याख्येमध्ये वस्तूतील मालमत्ता हस्तांतरण वस्तू म्हणून होतो अथवा ज्या वस्तूने स्वत:चे ती वस्तू म्हणून स्वरुप गमावून कार्यकंत्राटाची अंमलबजावणी करताना तीचे दुसऱ्या स्वरुपात रुपांतर अथवा हस्तांतरण झाले असेल तर, याचा समावेश होतो. सदर प्रकरणामध्ये पेव्हर ब्लॉक या वस्तुचा समावेश असून त्यांचे जमिनीवर पसरुन स्थिरीकरण करणे या प्रक्रियेमध्ये त्याचे स्वरुप बदलून ते फरसबंदी अथवा रस्त्याचा अचल भाग बनले आहे . अशाप्रकारे त्याचे अचल संपत्तीत रुपांतरण झाले आहे. सबब पेव्हर ब्लॉक चा समावेश शेडयुल एन्ट्री सी-३ मध्ये होतो व कराचा दर ४% आहे आणि प्रस्तृत प्रकरणात निर्धारीत केलेली कर आकारणी योग्य आहे.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल

स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.८ २.४.८.१ २३	२८ १३-१४	**थकबाकीची वसुली** **मागणी सूचना जारी करण्यात कालमर्यादेचा अभाव** MVAT अधिनियमाच्या कलम ३२ नुसार, अधिनियमातील तरतुदींच्या अंतर्गत पारीत केलेल्या आदेशानुसार देय असणारा कर, नोटीस जारी केल्यापासून ३० दिवसांच्या आत व्याज व लागू असल्यास शास्तीसह भरणे अपेक्षित असते. परंतु, निर्धारणे पूर्ण झाल्यावर ज्या कालमर्यादेत निर्धारणा प्राधिकाऱ्यांनी मागणी सूचना जारी करावयाच्या असतात ती कालमर्यादा MVAT अधिनियमात विहित केलेली नाही. औरंगाबाद व मुंबई विभागांमधील RRA दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत (सप्टेंबर २०१३ ते जानेवारी २०१४) असे आढळून आले की, ४० व्यापाऱ्यांच्या ४६ निर्धारणाचे जून २०१२ ते मार्च २०१३ दरम्यान एकूण रु.१७.७४ कोटीचे निर्धारण करण्यात आले होते. परंतु, निर्धारण आदेश पारित झाल्यावर चार महिने ते नऊ महिने एवढया विलंबाने मागणी उपस्थित केली होती. मागणी उपस्थित करण्यातील या विलंबामुळे शासकीय महसूल प्रलंबित राहिला. मागणी सूचना जारी करण्यासाठी कालमर्यादा विहित केली असती तर त्यामुळे निर्धारण प्राधिकाऱ्यांना मागणी सूचना वेळेवर जारी कराव्या लागल्या असत्या व वेळेच्या कुठल्याही अपव्ययाविना सदर रक्कम वसूल होऊ शकली असती. हे लक्षात घेता, महसूलाच्या हितासाठी शासनाने मागणी सूचना जारी करण्यासाठी कालमर्यादा निश्चित करावी. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदात एकूण ४६ प्रकरणे चर्चिली आहेत. सदर लेखा परिच्छेदात नमुद केलेल्या त्रुटी अथवा दिरंगाई टाळण्यासाठी विभागाने वेळोवेळी प्रशासकीय सूचना दिल्या आहेत. तसेच प्रकारच्या विलंबाची पुनरावृत्ती टाळण्यासाठी विभागाने आधुनिक संगणकीय प्रणालीव्दारे सर्व प्रकारचे आदेश, मागणी सूचना पत्रे (Notice of Demand) , इत्यादी इ-मेल व्दारे व्यापाऱ्यांना बजावण्याची तरतुद केली आहे. त्यामुळे भविष्यात या प्रकारचे विलंब टाळता येतील.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.८.१ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	मान्य/अमान्य
१	२	३	४	६
१.	मुंबई	मे. व्हीर इंटेक्स प्रा.लि.,२७३९०२४७६१७व्ही	२००८-०९	अमान्य
२.	मुंबई	मे. इवरनोवा प्रा.लि., २७४०००२९०२२व्ही	२००८-०९	अमान्य
३.	मुंबई	मे. इंपिरियल थ्रेड कं., २७९५००३६७२२व्ही	२००७-०८	अमान्य
४.	मुंबई	मे. केमो ट्रेडर्स प्रा.लि.,२७९२०२५३७७व्ही	२००६-०७	अमान्य
५.	मुंबई	मे. केमो ट्रेडर्स प्रा.लि.,२७९२०२५३७७व्ही	२००७-०८	अमान्य
६.	मुंबई	मे. केमो ट्रेडर्स प्रा.लि.,२७९२०२५३७७व्ही	२००५-०६	अमान्य
७.	मुंबई	मे. चेन क्राफ्ट ,२७१४०३३८२०७व्ही	२००८-०९	अमान्य
८.	मुंबई	मे. अमीत एंटरप्रायझेस ,२७९५०६७४३०३व्ही	२००६-०७	अमान्य
९.	मुंबई	मे. माक एंटरप्रायझेस ,२७२००११४४०व्ही	२००८-०९	अमान्य
१०.	मुंबई	मे. विवेक ॲग्रो प्राडक्ट ,२७७७०५४९१७५व्ही	२००८-०९	अमान्य
११.	मुंबई	मे. स्पार्कल ज्वेल प्रा.लि.,२७९३०३७८८५२व्ही	२००८-०९	अमान्य
१२.	मुंबई	मे. नवभारत इंड प्रा.लि.,२७६९०३४३६६७व्ही	२००८-०९	अमान्य
१३.	मुंबई	मे. रुबी इलेक्ट्रानिक कॉर्पो.,८०३६२२७०व्ही	२००८-०९	अमान्य
१४.	मुंबई	मे. RTS पॉवर कॉर्पो.प्रा.लि. ,२७४६०५१७९६६व्ही.	२००८-०९	अमान्य
१५.	मुंबई	मे. धिरज मेटल वर्क्स प्रा.लि.,२७५१०२४६६७८व्ही	२००८-०९	अमान्य
१६.	मुंबई	मे. हिमालया मॅन्युफॅक्चर ,२७१६०२५५१६४व्ही		अमान्य
१७.	मुंबई	मे. विट्रिवल ट्रेडिंग कं.,२७५२०४००३६९व्ही	२००८-०९	अमान्य
१८.	मुंबई	मे. पीबीए इफ्रास्ट्रक्चर लिमी.,२७८४०४०९०८५व्ही	२००८-०९	अमान्य
१९.	मुंबई	मे. ट्रोजन एक्झाम प्रा.लि.,२७७३०२८१५७४व्ही	२००८-०९	अमान्य
२०.	मुंबई	मे.स्नेहा आर्ट ,२७१८००२४५८४व्ही	२००६-०७	अमान्य
२१.	मुंबई	मे. मनीष ऑरगॅनिक ,२७६५००८१८९५व्ही	२००८-०९	अमान्य
२२.	मुंबई	मे. डिजिट्रान कम्प्युटर प्रा.लि.,२७६८००१८९७४व्ही	२००८-०९	अमान्य
२३.	मुंबई	मे. आरएमके इंड प्रा.लि.,२७२२७२६००११७३६व्ही	२००६-०७	अमान्य
२४	मुंबई	मे. एस.के.दत्ता (इं)प्रा.लि.,२७८४०६२९५९८व्ही	२००८-०९	अमान्य
२५.	मुंबई	मे. महेश्वरी ब्रदर्स ,२७७१०३७५७७२व्ही	२००७-०८	अमान्य
२६.	मुंबई	मे.सारिका वाईन ,२७८१००२१९५८व्ही	२००८-०९	अमान्य
२७	मुंबई	मे.दयानी ब्रदर्स ,२७८७०३५२८८९व्ही	२००६-०७	अमान्य

२८.	मुंबई	मे. इंटरनेशनल निटवेअर कं.,२७८१०५७७९६२व्हो	२००८-०९	अमान्य
२९.	मुंबई	मे. सुमिको मेटल ,२७३४००८७८३७व्हो	२००५-०६	अमान्य
३०.	मुंबई	मे. शेषगन बायोटेक (इं)लिमी. ,२७६८०५४९९५२व्हो	२००६-०७	अमान्य
३१.	मुंबई	मे. मेसिला ,२७८३००८९७५०व्हो	२००८-०९	अमान्य
३२.	मुंबई	मे. लॅजिस्ट ,२७५८०१२७६६९व्हो	२००८-०९	अमान्य
३३.	मुंबई	मे. रिअॅक्ट क्लाथिंग प्रा.लि. ,२७६७०३६७३५५व्हो	२००८-०९	अमान्य
३४	मुंबई	मे.गौतम ट्रेडर्स ,२७८८०३८५०३९व्हो	२००७-०८	अमान्य
३५	मुंबई	मे. विपूल डाय केम लिमी. ,२७०५०१२५२९३व्हो	२००८-०९	अमान्य
३६.	मुंबई	मे. अवाकर डाय केम.,२७२७६११६६६९५व्हो	२००८-०९	अमान्य
३७	मुंबई	मे. बॅनबरी एक्सपोर्ट ,२७११०२९३२६४व्हो	२००८-०९	अमान्य
३८.	मुंबई	मे. इनटेक इमेज प्रा.लि. ,२७७८०६५६६९४व्हो	२००८-०९	अमान्य
३९.	मुंबई	मे. श्री ग्राफिक, २७७७००२२६५९व्हो	२००८-०९	अमान्य
४०	मुंबई	मे. जीकोनशा इंजि.कॉर्पो.,२७८७०१३००८०व्हो	२००८-०९	अमान्य
४१.	मुंबई	मे. टेक मेक इंजि.कं.,२७२४०३०३६००७४व्हो	२००८-०९	अमान्य
४२	औरंगाबाद	मे. यशआनंद केमि.इंड प्रा.लि.,२७२८०३३२४०७व्हो	२००५-०६	अमान्य
४३	औरंगाबाद	मे. यशआनंद केमि.इंड प्रा.लि.,२७२८०३३२४०७व्हो	२००६-०७	अमान्य
४४	औरंगाबाद	मे. यशआनंद केमि.इंड प्रा.लि.,२७२८०३३२४०७व्हो	२००७-०८	अमान्य
४५	औरंगाबाद	मे. यशआनंद केमि.इंड प्रा.लि.,२७२८०३३२४०७व्हो	२००८-०९	अमान्य
४६	औरंगाबाद	मे. यशआनंद केमि.इंड प्रा.लि.,२७२८०३३२४०७व्हो	२००९-१०	अमान्य

<table>
<tr><th>परिच्छेद क्र./पृ.क्र.</th><th>प्रा.प.क्र./ विभाग</th><th>आक्षेप</th></tr>
<tr><td>१</td><td>२</td><td>३</td></tr>
<tr><td><u>२.४.८.२</u>
२४</td><td><u>२८</u>
१३-१४</td><td>
प्रलंबीत रक्कमांची वसूली न होणे
MVAT अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार कलम ३२ अंतर्गत उपस्थित केलेली मागणी, मागणील सूचना जारी केल्याच्या तारखेपासून जर ३० दिवसांच्या आत अदा केली नाही तर थकबाकीची वसुली जमीन महसूलाच्या थकबाकीच्या वसुलीच्या पध्दतीने करावी.
मुंबई विभागात असे आढळून आले (सप्टेंबर २०१३ ते जानेवारी २०१४) की, ४५ व्यापाऱ्यांच्या बाबतीत वेगवेगळया कालावधीत (२००५-०६ ते २००८-०९) ४६ कालखंडात कलम २३(२) अंतर्गत एकतर्फी निर्धारण आदेश पारीत करण्यात आले होते आणि ऑगस्ट २०१२ ते जुलै २०१३ दरम्यान एकूण रु.३३.२८ कोटीसाठी मागणी सूचना जारी करण्यात आल्या होत्या. परंतु व्यापाऱ्यांनी देय कराचा भरणा केला नव्हता व त्या रक्कमेची जमीन महसूलाच्या थकबाकीप्रमाणे वसूली करण्यासाठी कोणतीही कार्यवाही करण्यात आली नव्हती.
पडताळणीनंतर सुधारात्मक कार्यवाही केली जाईल असे विभागाने सांगितले (सप्टेंबर २०१३ ते जानेवारी २०१४) पुढील उत्तर प्राप्त झाले नाही (डिसेंबर २०१४).
<u>स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.</u>
या परिच्छेदात एकूण ४६ प्रकरण चर्चिले आहेत.

मा.महालेखापरिक्षक यांनी एकतर्फी निर्धारणा व तद्नुषंगिक वसुलीस होणाऱ्या विलंबाबाबत आक्षेप घेतला आहे.

या संदर्भात सादर करण्यात येते की, काही प्रकरणात मागणीपत्र बजावण्यास उशिर होण्यास अनेक कारणे आहेत जसे की, विविध कारणामुळे व्यापाऱ्याने त्याचे धंदयाचे ठिकाण बदलले , परंतु कार्यालयास कळविले नाही. अशा वेळी टपाल खाते व इतर टपाल सेवा पुरवठादार संबंधित व्यापाऱ्यांस शोधण्यास असमर्थ ठरतात. १४ प्रकरणांमध्ये एकतर्फी निर्धारणा आदेश रद्द होण्याकरिता नमुना ३१६ अन्वये अर्ज दाखल केले आहेत व त्या अनुषंगाने व्यापाऱ्यास नमुना ३१७ देण्यात आली आहे. नविन निर्धारणा आदेशानुसार सदर प्रकरणी परतावा देय आहे. २५ प्रकरणी निर्धारणा आदेशाविरुध्द अपिल दाखल केली आहेत. एका प्रकरणामध्ये वसुली कार्यवाही सुरु आहे. सहा प्रकरणामध्ये व्यापाऱ्याचा शेवटच्या माहित असलेल्या पत्त्यावर ठावठिकाणा लागलेला नसून पुढील कार्यवाही सुरु आहे. अधिक तपशील खालील दर्शविला आहे.
<table>
<tr><th>एकतर्फी नि.आदेश रद्द केलेल्या प्रकरणांची संख्या (नमुना ३१७)</th><th>नियमित नि.आदेश पारीत करुन परतावा देय असलेली प्रकरणे</th><th>वसुली कार्यवाही सुरु असलेली प्रकरणे

(नमुना ३१८)</th><th>ठावठिकाणा न लागलेल्या व्यापारी संख्या</th><th>अपिल दाखल केलेल्या प्रकरणांची संख्या</th></tr>
<tr><td>८</td><td>६</td><td>१</td><td>६</td><td>२५</td></tr>
</table>
</td></tr>
</table>

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.८.२ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	मुंबई	मे.गोल्डन क्रियेशन २७९४०६६५०८४व्ही	२००८-०९	११८४२९	अमान्य			नमुना ३१८ अन्वये व्यापाऱ्याचे बँक खाते गोठविण्यात आले आहे.
२.	मुंबई	मे. साई प्राडक्ट २७३९०३००३८५व्ही	२००८-०९	१६०८५४	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२६५२/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
३.	मुंबई	मे. छाहेर इंजिनियरर्स २७१७००२९९७३व्ही	२००८-०९	२२५८४४२	अमान्य			व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे.
४.	मुंबई	मे. ब्रेनटेन प्रिंटपॅक २७८१०६२५९७७व्ही	२००८-०९	१११०३५७	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२६५२/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
५.	मुंबई	मे. आरएसपी मर्चंट २७३१०६८३३८५व्ही	२००८-०९	२९११०९४	अमान्य			व्यापाऱ्याचा शेवटचा माहित असलेल्या पत्यावर ठावठिकाणा लागला नसून पुढील कारवाई सुरु आहे.
६.	मुंबई	मे. अष्टो व्हॉल्व अँड फिटींग प्रा.लि. २७८३०२४८५३९व्ही	२००६-०७	१६३०२९९८	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२३२४-२५/१३-१४/दि. ०९/१०/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
७.	मुंबई	मे. अष्टो व्हॉल्व अँड फिटींग प्रा.लि. २७८३०२४८५३९व्ही	२००७-०८	७७१२१४१	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२३२४-२५/१३-१४/दि. ०९/१०/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
८.	मुंबई	मे. आरे ड्रग अँड फार्मास्युटिकल्स २७३५०३७१७९९व्ही	२००८-०९	६८४०२९३६	अमान्य			व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे.
९.	मुंबई	मे. एस.पी.पॉवर प्राडक्ट २७१३०२६८९०६व्ही	२००८-०९	२६०१९५	अमान्य	-	-	व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे. दि.०८.०७.२०१४ रोजी नियमित निर्धारणा आदेश पारीत करण्यात आला असून व्यापाऱ्यास परतावा आला आहे.
१०.	मुंबई	मे. प्राईम टुल्स अँड मेटल रिकव्हरी प्रा.लि.	२००८-०९	१०३१२१६				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उपआयुक्त (अपिले)५ यांच्याकडे अपिल दाखल केले असून क्रमांक DC/APP/V/४१४२/STAYS/१३-१४/B-२९८४,

		२७४९०५९५११३व्ही						दि.१५.०२.२०१४ नुसार अंतिम स्थगिती आदेश पारीत करण्यात आला आहे.
११.	मुंबई	मे.करण्ट इलेक्ट्रीकल्स २७८७००३५४०८व्ही	२००८-०९	३२१४१२६				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उपआयुक्त (अपिले)५ यांच्याकडे अपिल दाखल केले असून क्रमांक DC/APP/V/४१६५/STAY/१३-१४/B-४०५८, दि.१३.०३.२०१४ नुसार अंतिम स्थगिती आदेश पारीत करण्यात आला आहे.
१२.	मुंबई	मे. ज्योत इलेक्ट्रिकल्स २७५५०६८४१२६व्ही	२००८-०९	२३६३२५४				व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे. दि.०१.११.२०१३ रोजी नियमित निर्धारणा आदेश पारीत करण्यात आला असून व्यापाऱ्यास परतावा आला आहे.
१३.	मुंबई	मे. हायटेक प्रिंटींग सर्विस प्रा.लि. २७३८०००७२०८व्ही	२००८-०९	२५२५९६२३				व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे. दि.१७.०२.२०१४ रोजी नियमित निर्धारणा आदेश पारीत करण्यात आला असून व्यापाऱ्यास परतावा आला आहे.
१४.	मुंबई	मे. अस्तित्व ट्रेडर्स २७६८०६९६०३४व्ही	२००८-०९	९२३५०००				व्यापाऱ्याचा शेवटचा माहित असलेल्या पत्यावर ठावठिकाणा लागला नसून संबंधित पुलिसठाणे, बँक, तहशीलदार, दुय्यम निबंधक यांना कळविण्यात आले आहे.
१५.	मुंबई	मे. प्रोटान इन्ट्राकॉन प्रा.लि. व्ही	२००८-०९	६१५१०००				व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे. दि.१८.०३.२०१४ रोजी नियमित निर्धारणा आदेश पारीत करण्यात आला असून व्यापाऱ्यास परतावा आला आहे.
१६.	मुंबई	मे. हायटेक इक्विपमेंट २७२२०५२७७०१व्ही	२००८-०९	२५२५९६२३				व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे. दि.२५.०४.२०१४ रोजी नियमित निर्धारणा आदेश पारीत करण्यात आला असून व्यापाऱ्यास परतावा आला आहे.
१७.	मुंबई	मे. राज सेल्स २७९६००६७२२३व्ही	२००८-०९	७६०६९२९९				व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे.

१८.	मुंबई	मे. फाईव्ह विजन २७३३०६६३००४व्ही	२००८-०९	३२२५१०००				व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे. दि.०९.०६.२०१५ रोजी नियमित निर्धारणा आदेश पारीत करण्यात आला असून व्यापाऱ्यास परताव्या आला आहे.
१९.	मुंबई	मे. अपोला टेक्सटाईल मिल्स २७०३०३२९६८३व्ही	२००५-०६	१३५१०१००	अमान्य			व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून त्याप्रमाणे नमुना ३१७ मध्ये त्याचा निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आलेला आहे.
२०.	मुंबई	मे. चेतन प्लाय अँड विनिअर २७९१०६४४०६१व्ही	२००८-०९	४४१७९६	अमान्य			व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून त्याप्रमाणे नमुना ३१७ मध्ये त्याचा निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आलेला आहे.
२१.	मुंबई	मे. कॉम्पॅक २७०५००९६२९०व्ही	२००८-०९	२८९३६८	अमान्य			व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून त्याप्रमाणे नमुना ३१७ मध्ये त्याचा निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आलेला आहे.
२२.	मुंबई	मे. एएचएम ट्रेडिंग अँड मॅन्यु.कं. २७७००३८३४८९व्ही	२००८-०९	३४९०८६	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/Vat/८४७/CST/८४८/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
२३.	मुंबई	मे. जीतेन्द्रा फार्मा प्रा.लि. २७६१०३८४३६३व्ही	२००८-०९	६३१५०४	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२६५८/१३-१४ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
२४.	मुंबई	मे. महालक्ष्मी सेल्स एजन्सी २७६००११९८९८व्ही	२००८-०९	१७२०२०३	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२६७०/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
२५.	मुंबई	मे. रास्कोन आर्ट २७५८००१७७६८व्ही	२००८-०९	११६९१४८	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/३०१२/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
२६.	मुंबई	मे. अक्षय एंटरप्रायझेस २७५६००३३८८१व्ही	२००६-०७	४७५१७५	अमान्य			व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे.
२७.	मुंबई	मे. महावीर ट्रेड २७२१००८८०५४व्ही	२००५-०६	१८३५८५३	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२८४५/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
२८.	मुंबई	मे. डूड लाईन २७०६०१००६९८व्ही	२००८-०९	१३७१६२५	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/१७९३/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
२९.	मुंबई	मे. नवकर ट्रेडर्स २७२३०१३५६७०व्ही	२००८-०९	७७५२७९	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२७००/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.

३०.	मुंबई	मे. न्यु टेक एंटरप्रायझेस २७६३०२३७८८२व्ही	२००८-०९	२८४६९५	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/३२७५/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
३१.	मुंबई	मे. एमआर फॅशन २७२७०६७८४६०व्ही	२००८-०९	१२६९०५४	अमान्य			व्यापाऱ्याने नमुना ३१६ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज केला असून नमुना ३१७ मध्ये निर्धारणा आदेश रद्द करण्यात आला आहे.
३२.	मुंबई	मे. एसकेआर प्रिंट अँड पॅक २७९८०४०४९६६व्ही	२००८-०९	६१५७४८	अमान्य			व्यापारी सापडत नाही
३३.	मुंबई	मे. आर.के.फार्माकेम इक्विपमेंट २७८४०१८८१५१व्ही	२००८-०९	१०२५८३१	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२७२१/१३-१४/दि. १८/११/२०१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
३४.	मुंबई	मे. आर.एस.एंटरप्रायझेस २७२२००१७८६९व्ही	२००७-०८	८२६९०५				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२६६/१२-१३ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
३५.	मुंबई	मे. मेहता मशिन इंडिया लिमी. २७८१०२५३३०३व्ही	२००५-०६ व्हॅट केविका	२५५००७९ ३४९३१०				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द अपिल दाखल केले आहे.
३६.	मुंबई	मे. नारी वायर नेटींग इंडप्रा.लि. २७०३००१५४०३व्ही	२००५-०६ केविका	४०८४२४				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द अपिल दाखल केले आहे.
३७.	मुंबई	मे. क्लीमेटायझर २७६१०६५६३५१व्ही	एप्रिल-जुन २००८	१६६७१९				व्यापाऱ्याचा शेवटचा माहित असलेल्या पत्यावर ठावठिकाणा लागला नसून पुढील कारवाई सुरु आहे.
३८.	मुंबई	मे. क्लीमेटायझर २७६१०६५६३५१व्ही	जुलै-मार्च २००८	२४०३९८४				व्यापाऱ्याचा शेवटचा माहित असलेल्या पत्यावर ठावठिकाणा लागला नसून पुढील कारवाई सुरु आहे.
३९.	मुंबई	मे. अल जमिल अँड ब्रदर्स २७२२०३३८४५४व्ही	२००८-०९	८०६१९६				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द अपिल दाखल केले आहे.
४०.	मुंबई	मे. बेस्ट ऑटो इलेक्ट्रिक वर्क्स २७४१०१७१६५५व्ही	२००८-०९ व्हॅट केविका	५१२८४०५ २००१४७				व्यापाऱ्याचा शेवटचा माहित असलेल्या पत्यावर ठावठिकाणा लागला नसून पुढील कारवाई सुरु आहे.
४१.	मुंबई	मे.रामनाथ ऑटो एंटरप्रायझेस २७५८०१९१६८९व्ही	२००८-०९ व्हॅट केविका	२५०२४०२ १०९७२५				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/VAT/२४०६/CA/२४०७ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.
४२.	मुंबई	मे.रिलायबल टयुब २७४२०३५३८६४व्ही	२००८-०९	९५९५९९				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/VAT/१३४९/१३-१४अन्वये अपिल दाखल केले आहे.

४३.	मुंबई	मे.नॅशनल इंडू कॉर्पो. लिमि. २७६७००२३९७५व्ही	२००८-०९ व्हॅट केविका	१२५२८९० २४४५५३०				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/७८०-७८१/१३-१४/B-११२१ dt.३०.१०.१३अन्वये अपिल दाखल केले असून अंतिम स्थगिती आदेश प्राप्त झाला आहे.
४४.	मुंबई	मे.चिंतामणी ट्रेडिंग कॉर्पो. २७३६००९८५९३व्ही	२००८-०९ केविका	४३१६२२०				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/४४३-४४४/१३-१४ अन्वये अपिल दाखल केले असून स्थगिती आदेश प्राप्त झाला आहे
४५.	मुंबई	मे.नॅशनल टयुब २७५६००२५०५४व्ही	२००८-०९ व्हॅट केविका	५६२०१५ १७६५८००				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२२३-२२४/१३-१४/B-०३ dt.०२.०१.१४अन्वये अपिल दाखल केले असून अंतिम स्थगिती आदेश प्राप्त झाला आहे.
४६.	मुंबई	मे.क्रिष्णा प्लास्टीक २७४००२४६५९३व्ही	२००८-०९ व्हॅट केविका	१६३३८५				व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द विक्रीकर उप आयुक्त (अपिले) ६, यांच्याकडे DC App/VI/२४८४/१३-१४ अन्वये अपिल दाखल केले आहे.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल
स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.९ २४	२८ १३-१४	**शास्तीची आकारणी न करणे** MVAT अधिनियमाच्या कलम २९(४) नुसार, जर एखादया विक्रेत्याने जाणूनबुजून बनावट देयके, रोख पावत्या, प्रमाणके इत्यादी सादर केल्याचे आढळून आले, तर आयुक्त , विक्रेत्याकडून देय ठरलेल्या कराबरोबरच विक्रेत्याच्या अशा कृतीमुळे किंवा लोपनामुळे जो कर देय ठरेल त्या कराइतक्या रक्कमेची शास्ती आकारु शकतात. मुंबई,नाशिक ,पुणे आणि ठाणे विभागात असे आढळून आले की, ११५ प्रकरणांमध्ये २००५-०६ ते २००९-१० या कालावधीसंबंधी व्यापाऱ्यांनी सादर केलेल्या विवरणांत रु.१.२८ कोटी कर प्रभाव अंतर्भूत असलेल्या खरेदीवर व्यापाऱ्याने दावा केलेला set-off निर्धारण प्राधिकाऱ्यांनी नाकारला, कारण, ही खरेदी म्हणजे विक्रेत्यांनी केलेले हवाला व्यवहार होते. हे विक्रेते हवाला व्यापारी असल्याचे घोषित झाले होते व या खरेदीच्या बाबतीत खरेदीदारांन मागणी केलेल्या एकूण रु. १.२८ कोटी इनपूट टॅक्ट क्रेडिट (ITC) ची मागणी विभागाने मान्य केली नव्हती. परंतु, कलम २९(४)अंतर्गत हवाला खरेदीवर मागणी केलेल्या set-off च्या रक्कमे इतकी शास्ती आकारण्यात आली नव्हती, परिणामी, एकूण रु.१.२८ कोटी शास्तीची आकारणी करण्यात आली नाही. विभागाने , ही बाब पडताळली जाईल असे सांगितले. पुढील प्रगतीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही (डिसेंबर २०१४) **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** १)कर कायद्याखालील शास्ती प्रकरणे ही अर्धन्यायिक स्वरुपाची (Quasi-Judicial) असतात. २)संबंधित अधिकारी अशा प्रकरणामधील तथ्ये, परिस्थिती, उपलब्ध पुरावा, शास्तीबाबत व्यापाऱ्याची बाजु इत्यादी सर्व बाबींचा सांगोपांग व वस्तुनिष्ठ अभ्यास करुन तसेच विविध न्यायालयांनी शास्तीबाबत घालून दिलेल्या मार्गदर्शक तत्वे विचारात घेऊन मुल्यवर्धित कर कायद्याखालील तरतुदीनुसार निर्णय घेतील. ३)भविष्यामध्ये या प्रकारची पुनरावृत्ती होणार नाही याची काळजी घेऊन निर्धारणावेळी शास्ती बाबत निर्णय घेण्याची दक्षता घेतली जाईल.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.९ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम
१	२	३	४	५
१.	मुंबई	मे. गोयल आर्यन अँड स्टील , २७२०००४८३३८व्हो	२००८-०९	७२२६८८
२.	मुंबई	मे. वर्धमान इंजि.कं.,२७१६०३२५४८९व्हो	२००७-०८	४१६५४
३.	मुंबई	मे. रवी स्टील ,२७६०००२१६३७व्हो	२००७-०८	२०३४१०
४.	मुंबई	मे. हितेश स्टील ,२७८००३५४१४०व्हो	२००८-०९	६८४८७
५.	मुंबई	मे. सुराना ऑरगॉनिक ,२७८१०२४६४१६व्हो	२००८-०९	३०९०३३
६.	मुंबई	मे. सुरज इंटेरियर ,२७२५०६३१९११व्हो	२००८-०९	४७२०००
७.	मुंबई	मे.बॉम्बे इंजिनियर्स ,२७३२०५२११४७व्हो	२००७-०८	३६१५३
८.	मुंबई	मे.सडाफ इंजिनियर्स ,२७३२०५२११४७व्हो	२००७-०८	१३८३४६
९.	मुंबई	मे. अक्षत मेटल अँड ट्युब ,२७५६००२९६१३व्हो	२००८-०९	३१४४०
१०.	मुंबई	मे. नाईस इम्पेक्स ,२७७६०५९५७८९व्हो	२००८-०९	६९८७७
११.	मुंबई	मे. डीएनएल एक्सपोर्ट इंडिया ,२७७६०३६७५४८व्हो	२००६-०७	४२३५३
१२.	मुंबई	मे. सोना स्टील एंटरप्रायझेस ,२७२३००१७३३०व्हो	२००७-०८	३३१०१८
१३.	मुंबई	मे. रोलेक्स एंटरप्रायझेस ,२७११००७०३५८व्हो	२००८-०९	४८६१३
१४.	मुंबई	मे. इंडस्ट्रीयल एंटरप्रायझेस ,२७८३०५०५६८६व्हो	२००८-०९	५८५०९
१५.	मुंबई	मे. पाउलाईन सिस्टर बॉम्बे सोसा. ,२७६४०३७५८५९व्हो	२००८-०९	१०८३०९
१६.	मुंबई	मे. बालाजी इम्पेक्स ,२७८४०५७९३५२व्हो	२००८-०९	८२०२९
१७.	मुंबई	मे.काप कॉर्प. ,२७०५००४२४५५व्हो	२००८-०९	८१८२१

१८.	मुंबई	मे. श्री सिध्दीविनायक मेटल कं .,२७१५०३५००८४व्हो	२००८-०९	१००७१६
१९.	मुंबई	मे. विनायक स्टील इम्पेक्स .,२७८००६३०३९६व्हो	२००८-०९	२७३८६
२०.	मुंबई	मे. विजय अँड केतन .,२७५४००४८०५४व्हो	२००८-०९	११२३६८
२१.	मुंबई	मे. डेम्को इम्पेक्स .,२७०५०५२२७९९व्हो	२००९-१०	४९७३८
२२.	मुंबई	मे.जे.के.एंटरप्रायझेस .,२७४८०२३८११०व्हो	२००६-०७	९८०४५
२३.	मुंबई	मे.थ्रोक ऑन .,२७१३०५३२०६७व्हो	२००७-०८	१०१०९
२४.	मुंबई	मे.एनर्केज एंटरप्रायझेस .,२७१०००००९०११व्हो	२००८-०९	९७०११
२५.	मुंबई	मे.वेलकॉर्ड टेक्सटाईल प्रा.लि. .,२७६५०३४६३१७व्हो	२००८-०९	१५८२६
२६.	मुंबई	मे.तलरेजा टेक्सटाईल इंडप्रा.लि. .,२७५७०२६२७४७व्हो	२००८-०९	३१०९९६
२७.	मुंबई	मे.पॅरामाउंट आर्ट प्रिंटस प्रा.लि. .,२७८१०५८८२४४व्हो	२००८-०९	२३४३५
२८.	मुंबई	मे.गौतम टयुबस .,२७३४००३३४२०व्हो	२००८-०९	६३४६५
२९.	मुंबई	मे.मार्केटिंग इंजिनियर्स प्रा.लि. .,२७५७०२५६२४८व्हो	२००८-०९	२८३९१८
३०.	मुंबई	मे.टयुब वेल इंडिया लिमी. .,२७५०००००५१०५व्हो	२००८-०९	४६४६३०
३१.	मुंबई	मे. ग्लॅमर मार्केटिंग .,२७१२०६०६०३५व्हो	२००८-०९	६२९२०५
३२.	मुंबई	मे. नेपच्युन ऑटो पार्ट .,२७५१०५२५८४४व्हो	२००९-१०	८०२९६
३३.	मुंबई	मे. आशापूरा स्टील .,२७४००३५५७१८व्हो	२००८-०९	१५१४७
३४.	मुंबई	मे. मार्बल ड्रगस प्रा.लि. .,२७५७०३४६७४९व्हो	२००६-०७	३१६८३
३५.	मुंबई	मे. एसएमआय कोटेड प्राडक्ट प्रा.लि. .,२७६००६४४७६५व्हो	२००८-०९	२१९४०
३६.	मुंबई	मे. पारस प्रोफाईल .,२७१२०१०५१२७व्हो	२००७-०८	१३४७४३
३७.	मुंबई	मे. आश्वस्थ इंजि. .,२७०५०२५४८८५व्हो	२००८-०९	२८८८०

३८.	मुंबई	मे. इंम्पिरियल हार्डवेयर प्रा.लि. ,२७२४०६८३२७८व्ही	२००८-०९	३३०००
३९.	मुंबई	मे. ए.एस.इले.एंटरप्रायझेस ,२७३५०१८७७९०व्ही	२००७-०८	३१००५२
४०.	मुंबई	मे. इंडस्ट्रियल इंजि.सिंडीकेट,२७३६०२५४६६६व्ही	२००८-०९	७३५६६
४१.	मुंबई	मे. फ्रीगमेयर इंजिनियर्स , २७१७००४५२९९व्ही	२००५-०६	३०९१०५
४२.	मुंबई	मे. प्रडाको फास्टनर्स ,२७०७०३४२२७१व्ही	२००६-०७	६५६४४
४३.	मुंबई	मे. क्वीक इंड सप्लायर्स ,२७५०००००६८५१व्ही	२००५-०६	३३५०९
४४.	मुंबई	मे. एच.के. इंटरनॅशनल ,२७६९०२६३२६३व्ही	२००८-०९	१४०१७
४५.	मुंबई	मे. प्रतिक कॉर्पो. ,२७९२०००५०६८व्ही	२००७-०८	५२२४०
४६.	मुंबई	मे. नंदिनी स्टील ,२७७०००१८६७२व्ही	२००८-०९	४६३३५
४७.	मुंबई	मे. हरीश टूल्स कॉर्पो. ,२७८००३८२७५५व्ही	२००८-०९	२१३१६
४८.	मुंबई	मे. साहिल एंटरप्रायेझेस ,२७२४०२८६९३६व्ही	२००५-०६	१८७०५
४९.	मुंबई	मे. साहिल एंटरप्रायेझेस ,२७२४०२८६९३६व्ही	२००६-०७	१५४३०८
५०.	मुंबई	मे. सूपर सेल्स ,२७७७०१७७९५६व्ही	२००८-०९	९३१२२
५१.	मुंबई	मे. बॅक्ट्रोकेम कन्सल्टंट अॅड इंजि. प्रा.लि. ,२७२७०००४४०७व्ही	२००८-०९	२२२४९
५२.	मुंबई	मे. ट्रायकेम लॅब बॉम्बे प्रा.लि. ,२७८६०००३८४०व्ही	२००८-०९	११२१३८
५३.	मुंबई	मे. भारत लेदर ,२७१७०२६३८४०व्ही	२००८-०९	११३६८
५४.	मुंबई	मे. टेक्नो एक्सपोर्ट ,२७५५०३९६३२७व्ही	२००८-०९	११४४७०
५५.	मुंबई	मे. टी.व्ही ट्रेडिंग प्रा.लि. ,२७९०६१६६०५व्ही	२००८-०९	२९२३२२
५६.	मुंबई	मे. अंबिका स्टील इम्पेक्स ,२७२९०५३००३९व्ही	२००८-०९	५१५५०
५७.	मुंबई	मे. महाराजा असोशिएट ,२७९७०१३०८०१व्ही	२००८-०९	४९३६६

५८.	मुंबई	मे. सुरपा क्वालिटी एक्सपोर्ट इंडिया प्रा.लि.,२७४८०५२४७४५व्ही	२००८-०९	४४४००
५९.	मुंबई	मे. तन्वी प्रिंटस ,२७१६०६५३४४६व्ही	२००८-०९	१३५९२
६०.	मुंबई	मे. इंडियन प्युमॅटिक अँड हायड्रोलिक को.प्रा.लि. ,२७५३०५२६६०९व्ही	२००८-०९	१०३६५८
६१.	मुंबई	मे. मेरु केम ,२७३५०२२५४२६व्ही	२००८-०९	८९५६८
६२.	मुंबई	मे. रुबी ट्रेडिंग कं.,२७११०६५०६१२व्ही	२००८-०९	१३५८९
६३.	मुंबई	मे. प्रविण कॉर्पो.,२७९४०२५१६३१व्ही	२००८-०९	४४१११
६४.	मुंबई	मे. गढवी मेटल इंडिया ,२७८६००८५७०८व्ही	२००८-०९	१७८८८
६५.	मुंबई	मे. मनिष एंटरप्रायझेस ,२७२७०२९४७२८व्ही	२००८-०९	२९५६१
६६.	मुंबई	मे. सडाफ ट्रेडिंग कं., २७५३०००५१३७व्ही	२००७-०८	२६१४९०
६७.	मुंबई	मे. श्याम रंग रसायन ,२७४१००५३९९४व्ही	२००८-०९	८९५४७
६८.	मुंबई	मे. अँमको मेटल,२७२७००१३०४०व्ही	२००७-०८	१७४२८८
६९.	मुंबई	मे. लज्जा,२७६००२४६३८६व्ही	२००८-०९	२७७९५
७०.	मुंबई	मे. भद्रावती मेटल कॉर्पो.,२७५५००१३७५९व्ही	२००७-०८	७६६१३६
७१.	मुंबई	मे. भारत कंस्ट्रक्शन,२७२०००० ८३७४व्ही	२००८-०९	७०९७०
७२.	मुंबई	मे. टेक्नो प्रोसेस इक्वीपमेंट इंडिया लिमी.,२७४३०३९०५७३व्ही	२००८-०९	४४४३५
७३.	मुंबई	मे. गॅलांटिक फार्मा इंडिया प्रा.लि.,२७५००२६१०८८व्ही	२००८-०९	८११६८
७४.	मुंबई	मे. शार्प एंटरप्रायझेस ,२७०९०१५७५७२व्ही	२००८-०९	८४४६६
७५.	मुंबई	मे. हार्दिक प्लास्ट ,२७३२००२४७९८व्ही	२००८-०९	१४४४४५
७६.	मुंबई	मे. कराची एंटरप्रायझेस ,२७०५००८३७७७व्ही	२००८-०९	१७४९०
७७.	मुंबई	मे. पंत हाउस ,२७०४०१६३९५३व्ही	२००८०९	३३२६८

७८.	मुंबई	मे. ए.एस.इलेक्ट्रिकल एंटरप्रायझेस,२७२८०६८२५७७व्ही	२००८-०९	५५३०६
७९.	मुंबई	मे फ्लेंग शॉप,२७९६०३२९८९९व्ही	२००८-०९	११९१९
८०.	मुंबई	मे. ओम साई एंटरप्रायझेस २७२८०६३०३९१व्ही	२००८-०९	१२२८०
८१.	मुंबई	मे. व्हीनस इंडस्ट्रिज ,२७४८०३७१७७६व्ही	२००८-०९	५१९०५
८२.	मुंबई	मे. हेम केम कॉर्पो. ,२७२००३३५१६७व्ही	२००८-०९	७३२०२
८३.	मुंबई	मे. उलकन कॉम्पोनंट इंडिया प्रा.लि. ,२७५५०५०४३८५व्ही	२००८-०९	२८३८१
८४.	पुणे	मे. शिवम एंटरप्रायझेस ,२७९५०००९१७४व्ही	२००८-०९	२६०३८
८५.	पुणे	मे. आशिया स्टील सेंटर ,२७९८०१०३००५व्ही	२००६-०७	१२०७१
८६.	पुणे	मे.इंडस्ट्रियल इले.कॉर्पो. ,२७७७००१४८९९व्ही	२००९-१०	६२५४५
८७.	पुणे	मे. रनफ्रो इंडिया प्रा.लि. ,२७२१०३०७३७१व्ही	२००६-०७	१०१२८
८८.	पुणे	मे. रनफ्रो इंडिया प्रा.लि. ,२७२१०३०७३७१व्ही	२००५-०६	१८१७७
८९.	पुणे	मे. कुलिंग पिपल (पूणे) ,२७३१००१८९३५व्ही	२००८-०९	१२७२२३
९०.	पुणे	मे. व्हीपीजी इलेक्ट्रिकल प्रा.लि., २७२६०६५७०७७व्ही	२००८-०९	९०३८२
९१.	पुणे	मे. युनायटेड क्रेन कम्पोनंट प्रा.लि. ,२७७५०३०७८५०व्ही	२००८-०९	२९६२०९
९२.	पुणे	मे. ब्राइटबेल ग्रुप ऑफ इंजि. ,२७८६०२१०७४१व्ही	२००८-०९	४७९०७७
९३.	पुणे	मे. साई दिप इलेक्ट्रिकल ,२७१९०००९४९५व्ही	२००७-०८	३२०९४४
९४.	पुणे	मे. सायली इंजि.प्रा.लि. ,२७११०५३४०१८व्ही	२००८-०९	२१०८७४
९५.	पुणे	मे. माधव कॅपिटर प्रा.लि. ,२७४३०३५०९९७व्ही	२००७-०८	५३६९९
९६.	नाशिक	मे. त्र्यंबकराज इलेक्ट्रिकल,७६७०२८९३६७व्ही	२००८-०९	१४४५८२
९७.	नाशिक	मे. आर्य बिझनेस कंबाईन,२७८६०२५१८६९व्ही	२००८-०९	१०२९८

९८.	नाशिक	मे. रेखा एंटरप्रायझेस,२७१५०३२४३७९व्ही	२००८-०९	५८४५५
९९.	नाशिक	मे. रेखा एंटरप्रायझेस ,२७१५०३२४३७९व्ही	२००७-०८	३८५७२
१००.	नाशिक	मे. राधाकृष्ण इलेक्ट्रिकल ,२७३६०१२९६३३व्ही	२००७-०८	२५१०९
१०१.	नाशिक	मे. बालाजी फास्टनर्स (इं)प्रा.लि. ,२७१९००१४८३०व्ही	२००८-०९	४६७३०
१०२.	नाशिक	मे. सुधा मेटल फिनिशर्स ,२७१४०२८८९३१व्ही	२००७-०८	६४८१२
१०३.	ठाणे	मे. कोमल बिल्डर्स प्रा.लि. ,२७३७०५०६५२१व्ही	२००८-०९	३१४३२
१०४.	ठाणे	मे. आइर्लंड वाईड एक्सपोर्टस ,२७४००६२९०६४व्ही	२००८-०९	५२७१६
१०५.	ठाणे	मे. राष्ट्रीय फर्नेस कॉर्पो. ,२७२७०६९६९८७व्ही	२००८-०९	४१९७१
१०६.	ठाणे	मे. महाराष्ट्र स्टील फॅब्रिकेटर अँड इलेकटर्स, २७९७०२५१२७५व्ही	२००७-०८	१०९००९
१०७.	ठाणे	मे. जय इंजिनियर्स, २७११००६४८४९व्ही	२००८-०९	३२६९६
१०८.	ठाणे	मे. प्लासमेक इंजि.प्रा.लि. ,२७१५०३४६०१०व्ही	२००८-०९	७३६१४
१०९.	ठाणे	मे. कॉलिड इंडिया लिमी. ,२७८७००६३३४४व्ही	२००८-०९	५२३९६
११०.	ठाणे	मे. मंगल सिंग अँड कं. ,२७७१०००४७४७व्ही	२००८-०९	७२५२४
१११.	ठाणे	मे. एम.के.एंटरप्रायझेस ,२७५५०५१७३८३व्ही	२००८-०९	३४३६१
११२.	ठाणे	मे. कॉलिड इंडिया लिमी. ,२७८७००६३३४४व्ही	२००९-१०	६३७४१९
११३.	ठाणे	मे. आर्ची एंटरप्रायझेस ,२७६८००२७६०७व्ही	२००८-०९	९०१००
११४.	ठाणे	मे. युवान्स इलेक्ट्रिकल प्रा.लि. ,२७२९०००७५९७व्ही	२००५-०६	४०७२३
११५.	ठाणे	मे. प्रिसाईज टुल्स ,२७५९००७४०७१व्ही	२००७-०८	६५१६८

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल
स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.१० २.४.१०.१ २५	२८ १३-१४	**CST अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांत आढळलेल्या विसंगती** **चुकीच्या व अपूर्ण प्रपत्रांवर कर प्रदानातून दिलेली चुकीची सूट** (अ)केंद्रिय विक्रीकर अधिनियम, १९५६(CST अधिनियम) च्या कलम ५(३) व (४) तसेच या अधिनियमांतर्गत तयार केलेल्या नियमांच्या अनुसार, भारताच्या सीमा रेषेबाहेर मालाची प्रत्यक्ष निर्यात होण्याआधी त्या मालाची केलेली शेवटची विक्री किंवा खरेदी ही निर्यात असल्याचे गृहीत धरण्यात येते व त्यावर कर माफ असतो. परंतू यासाठी अशी शेवटची विक्री किंवा खरेदी ही निर्यातीच्या संबंधी केलेल्या करार अथवा आदेशाचे अनुपालन करण्यासाठी केलेली असावी. तसेच, विक्रेत्याने पूर्णपणे भरलेले प्रपत्र H मधील प्रमाणपत्र निर्यातदाराच्या स्वाक्षरी व मालाच्या निर्यातीच्या पुराव्यासह सादर करणे आवश्यक आहे. मुंबई, पुणे व ठाणे विभागातील दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत असे आढळून आले की, औषधीद्रव्य व प्लास्टीक उदयोगांसाठी लागणाऱ्या यंत्राचे उत्पादन करणाऱ्या तीन व्यापाऱ्यांनी २००८-०९ ते २०१०-११ दरम्यान केलेल्या रु.८८.७० लाखाच्या विक्रीस प्रपत्र H वर कर प्रदानातून सूट देण्यात आली होती. परंतू, तपासणीत असे आढळून आले की, या प्रकरणात निर्यातदारांनी खरेदीसाठी दिलेले आदेश हे परदेशातील खरेदीदारांकडून आयातीसाठी आदेश प्राप्त होण्याआधी देण्यात आले होते. यावरुन असे दिसून येते की, निर्यातदारांनी खरेदी करण्याआधी विदेशी खरेदीदाराबरोबर करार करण्यात आला नव्हता. अशाप्रकारे, CST अधिनियमाच्या कलम ५(३) आणि ५(४) च्या तरतुदींचे उल्लंघन करुन या प्रकरणांमध्ये व्यापाऱ्याने कर प्रदानातून रु.११.०९ लाखाची सूट प्राप्त केली होती. परिणामी, अतिरिक्त परतावा दिला गेला. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** मा. महालेखापरिक्षक यांनी नमुना-आय (Form-I) वर चुकीचे दावे मान्य केल्याबद्दल तीन प्रकरणात आक्षेप घेतला आहे. तद्नुषंगाने सादर करण्यात येते की, दोन प्रकरणांमध्ये सुधारित आदेश पारीत करुन महसुल संरक्षित करण्यात आला आहे. उर्वरित एका प्रकरणात निर्धारणा अधिकाऱ्यांनी व्यापाऱ्यांकडून आवश्यक तपशील मिळवून त्याची पडताळणी केली असून सदर तपशील अभिलेखावर ठेवला आहे. प्रस्तृत प्रकरणात नमुना H वरील देय केलेली विक्रीची वजावट योग्य असल्याचे दिसून आले आहे. सदर परिच्छेदातील प्रकरणनिहाय अभिप्राय सोबत जोडलेले आहेत.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.१०.१ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	मुंबई	मे. अँकर मार्क २७२५०३५९०५०व्ही	२०१०-११	५५४६८५	अमान्य			व्यापाऱ्याकडून विदेशी खरेदीदाराकडून प्राप्त झालेल्या आदेशाचा तपशिल, स्थानिक खरेदीदाराकडून प्राप्त झालेला खरेदी आदेश इत्यादी माहिती प्राप्त करुन घेण्यात आली आहे. सदर प्रकरणांत विदेशी व्यापाऱ्याकडून दि.५.४.२०१० रोजी खरेदीची आर्डर दिल्ली येथील मे. पारसन ओव्हरसिज प्रा.लि. या व्यापाऱ्यास प्राप्त झाली असून त्याने मे. अँकर मार्क, मुंबई या व्यापाऱ्यास दि.०६.०४.२०१० रोजी खरेदीची आर्डर दिलेली आहे. त्यास अनुसरुन मे. अँकर मार्क या व्यापाऱ्याने दि.२६.०७.२०१० रोजी सदर माल दिल्ली येथील मे. पारसन ओव्हरसिज या व्यापाऱ्यास विक्री केलेला असून त्याने दि.२.८.२०१० रोजी सदर माल बिल ऑफ लँडीग प्रमाणे विदेशात पाठविलेला आहे, आक्षेपात दर्शविलेली संपूर्ण विक्री परदेशी खरेदीदाराकडून पूर्व प्राप्त झालेल्या आदेशाच्या पुर्ततेसाठी झालेली आहे. त्यामुळे निर्धारणा आदेशामध्ये नमुना H वरील विक्रीपोटी दिलेली वजावट योग्य आहे.
२.	ठाणे	मे. प्लासमिक इंजि.प्रा.लि. २७१५०३४६०१०व्ही	२००८-०९	३१४०६३	मान्य	६५०११०		कलम २५अन्वये सदर प्रकरणात दि.०४.०५.२०१६ रोजी पुर्नविलोकन आदेश पारीत करण्यात आला असून त्यामध्ये नमुना H नुसार निर्धारणा आदेशात देय केलेली वजावट रक्कम रु.२५१२५००/- इतकी विक्री अमान्य करण्यात आली असून त्यावर १२.५% दराने कर आकारण्यात आला आहे. या पुर्नविलोकन आदेशानुसार एकूण रक्कम रु.६५०११०/- इतक्या रक्कमेची मागणी करण्यात आलेली आहे. सदर पुर्नविलोकन आदेशाविरुध्द व्यापाऱ्याने दाखल केलेले प्रथम अपिल अंतिम सुनावणीसाठी प्रलंबित आहे.
३.	पुणे	मे. हसिया पॅकेजिंग प्रा.लि. २७२१०४१०४८२व्ही	२००८-०९	२४००००	मान्य	४७९९७३/-		कलम २४ अन्वये सदर प्रकरणात चुक दुरुस्ती आदेश पारीत करण्यात आला असून त्यामध्ये नमुना H नुसार निर्धारणा आदेशात देय केलेली वजावट अमान्य करण्यात आलेली आहे. चुक दुरुस्ती आदेशानुसार एकूण रु.४७९९७३/- इतक्या रक्कमेची मागणी करण्यात आली आहे. व्यापाऱ्याने चुक दुरुस्ती आदेशाविरुध्द दाखल केलेले अपिल सुनावणीसाठी प्रलंबित आहे.

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.१०.२ २५	२८ १३-१४	**CST अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांत आढळलेल्या विसंगती** **अपूर्ण I प्रपत्रे** CST अधिनियमच्या कलम ८ अंतर्गत सूट प्राप्त करण्यासाठी आवश्यक असलेल्या प्रपत्र I मध्ये अपूर्ण माहिती सादर केली असतानाही औरंगाबाद, मुंबई, पूणे आणि ठाणे येथील निर्धारण प्राधिकाऱ्यांनी विशेष आर्थिक क्षेत्रांमध्ये (SEZ) १५ प्रकरणांत रु.२.५३ कोटी कर प्रभाव अंतर्भुत असलेल्या रु.३३.६७ कोटी विक्रीस कर प्रदानातून सूट दिली होती. या प्रपत्रांमध्ये ज्या विक्रेत्यांकडून मालाची खरेदी करण्यात आली होती त्यांचे नाव, संपर्क क्रमांक, खरेदी केलेल्या मालाचे प्रमाण इत्यादी महत्वपूर्ण माहिती देण्यात आली नव्हती. अशा प्रकारे अपूर्ण प्रपत्र I वर मान्य करण्यात आलेल्या विक्रीची अचूकता पडताळता येवू शकली नव्हती. या प्रकरणांत रु.२.५३ कोटी महसूलाची संभावित हानी झाली असल्याची शक्यता नाकारता येत नाही. ही बाब पडताळणी जाईल असे विभागाने सांगितले. पुढील प्रगतीचा अहवाल प्राप्त झालेला नाही (डिसेंबर २०१४). **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदाअंतर्गत एकूण २५ प्रकरणे आहेत. मा.महालेखापरिक्षक यांनी नमुना I (Form-I) वर चुकीचे दावे मान्य केल्याबद्दल आक्षेप घेतला आहे. सदर मुद्दयामध्ये नमुना-आय नुसार केलेल्या विक्रीच्या वजावटीच्या अचुकतेबद्दल साशंकता व्यक्त केली आहे. संबंधित परिच्छेदाच्या अनुषंगनिर्धारणा अधिकाऱ्यांनी व्यापाऱ्यांकडून आवश्यक तपशील मिळविले असून त्यांची पडताळणी केली आहे. पडताळणीअंती निर्धारणेवेळी नमुना I चे पृष्ठयर्थ विक्रीकरामध्ये दिलेली सवलत योग्य असल्याचे आढळून आले. प्रकरणनिहाय अभिप्राय सोबत जोडले आहेत.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.१०.२ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/ अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	पुणे	मे.क्लीन एनर्जी सिस्टीम २७०२०००३७२०व्ही	२००८-०९	२१३२३४४	अमान्य			केंद्रिय विक्रीकर अधिनियमाखाली प्रमाणपत्र मिळविण्यात आले असून आंतरराज्य तपासणी ज्ञाप काढण्यात आलेले आहेत.
२.	पुणे	मे.राखो एंटरप्रायझेस २७४१०००६७५५व्ही	२००८-०९	३२०९७५०	अमान्य			व्यवहाराचे तपशील निर्धारण करताना तपासण्यात आले होते. सेझ, कक्कनाड यांनी जारी केलेले प्रमाणपत्र, टॅक्स इन्व्हाईस व्यापाऱ्याकडून घेवून, पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहे.
३.	ठाणे	मे.युटिलिटी पॉईंट २७९५०००५१९७व्ही	२००८-०९	५९८५६	अमान्य			महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर कायदा कलम २५ खाली पुनरावलोकन आदेश दि.१३.०६.२०१६ रोजी पारित करण्यात आला. नमुना-आय वरील रु.४७८८४८/- चा दावा फेटाळण्यात आला आणि कर रु.५९८५६/- व व्याज रु.६६९५२/- यासह एकूण मागणी रु.१२६८०८/- एवढी निर्धारित केली गेली.व्यापाऱ्याने सदर आदेशाविरुध्द अपिल दाखल करणार असल्याबाबत कळविले आहे.
४.	ठाणे	मे.क्रिस्टल ऑटोमोशन प्रा.लि. २७५६०००४३९३व्ही	२००८-०९	८५८४४४	अमान्य			व्यापाऱ्याने दाहेज सेझ युनिट स्थित मे.इंडोफिल इंडस्ट्रिज लि. या व्यापाऱ्यास प्लांट आणि मशिनरी विकली आहे. डेव्हलमेंट कमिशनर यांनी व्यापाऱ्यास प्रदान केलेले पात्रता प्रमाणपत्र मिळवून त्याची पडताळणी केली गेली. सदर प्रमाणपत्र विविध रासायनिक द्रव्यांच्या उत्पादनासाठी देण्यात आलेले आहे. नमुना-आय वर प्लांट व मशिनरीची केलेली विक्री ही सदर रासायनिक द्रव्यांच्या उत्पादनासाठी वापरण्यात आलेली आहे, म्हणून नमुना-आय वर केलेली विक्री बरोबर असल्याचे आढळून आले.
५.	ठाणे	मे.टेनटेक्स केमि.इंडिया २७९५०६१४६४८व्ही	२००७-०८	११५०६२३	अमान्य			खरेदीवर व्यापाऱ्याचे केरळ मुल्यवर्धीत कायदयाखाली नोंदणी प्रमाणपत्र प्राप्त करण्यांत आले असून सदर प्रमाणपत्रावर व्यापारी "कोचीन -- विशेष आर्थिक क्षेत्र " काकनाडू येथील असून सदर व्यापारी हा टेक्सटाईल , केमिकल्स, डाईड विविध कापड यार्न, पॅकिंग मटेरियल्स व इतर कंझ्युमेबल (Consumable) वस्तुमध्ये व्यवसाय करीत आहे. त्यामुळे व्यापाऱ्याने नमुना I आय वर केलेली विक्री योग्यरित्या मान्य करण्यात आली आहे.
६.	औरंगाबाद	मे.बिर्ला प्रिसिजन टेक्नॉलॉजिस लिमि. २७३४०२८६२९९व्ही	२००५-०६	३४४८७	अमान्य			मे.बीर्ला प्रिसिजन टेक्नॉलॉजीस लिमी. या व्यापाऱ्यास चेन्नई येथील व्यापाऱ्याकडून I नमुना प्राप्त झाला असून त्यावर खरेदी केलेल्या मालाचा बील क्रमांक,दिनांक व रक्कम नमूद केलेली आहे. त्यामुळे बीलात नमूद केलेल्या मालाचीच विक्री चेन्नई येथील व्यापाऱ्यास केली असल्याचे स्पष्ट होते.
७.	मुंबई	मे.वेंटको इलेक्पॉवर इंजि. २७४१०००२१९६व्ही	२००८-०९	२११८८९	अमान्य			व्यापाऱ्याचा परिपूर्ण नमुना "आय" पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यांत आलेला आहे.

८.	मुंबई	मे.पानम इंजि. २७७४०२६३१८७व्ही	२००८-०९	९८४४१३	अमान्य			व्यापाऱ्याचा परिपूर्ण नमुना "आय" पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यांत आलेला आहे.
९.	मुंबई	मे.दलाल इंजि. २७५१०००७८३व्ही	२००७-०८	३५०४७५	अमान्य			मे.इंडोइच लि. ४६ NEPZ/REG NO.१५ &मे. डिव्होज लॅब लि. ३७९६/ २२. ०६. ०६ या व्यापाऱ्याचे वरीलप्रमाणे सेझ नोंदणी क्रमांक अभिलेखावर ठेवण्यात आले आहेत
१०.	मुंबई	मे.रडॉएट जेम्स २७६५०५९३०८५व्ही	२००८-०९	३८९६०	अमान्य			व्यापाऱ्याचा परिपूर्ण नमुना "आय" पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यांत आलेला आहे.
११.	मुंबई	मे. प्रिंट पॉईंट २७२९००११५७४व्ही	२००८-०९	२०४९८	अमान्य			व्यवहाराचे तपशील निर्धारणा करताना तपासण्यात आले होते. सेझ, कांडला यांनी जारी केलेले प्रमाणपत्र , टॅक्स इन्व्हाईस व्यापाऱ्याकडून घेवून अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहे.
१२.	मुंबई	मे. सेफगार्ड सिस्टीम प्रा.लि. २७१७०३३०४७१व्ही	२००८-०९	३७३७३०	अमान्य			निर्धारणा करतेवेळी सदर व्यवहार तपासण्यात आला होता. केंद्रिय विक्रीकर कायदयाखालील नोंदणी दाखला, टॅक्स इन्व्हाईस आणि नमुना-आय / नमुना ARE-१ अभिलेखावर आहेत.
१३.	मुंबई	मे. दी वेस्टर्न इंडिया जेनुईन घी प्रा.लि. २७५००००३४५६व्ही	२००६-०७	१२८८०	अमान्य			विक्री व्यवहाराची पडताळणी निर्धारणा अधिकाऱ्याने केली असून केंद्रिय विक्रीकर कायदयाखाली नोंदणी प्रमाणपत्र अभिलेखावर ठेवण्यात आले आहे.
१४.	मुंबई	मे. वेल पॅक इंजि.प्रा.लि. २७८३८३०१५३१८८व्ही	२००८-०९	१००००	अमान्य			केंद्रिय विक्रीकर अधिनियमाखाली प्रमाणपत्र मिळविण्यात आले असून आंतरराज्य तपासणी ज्ञाप काढण्यात आलेले आहेत.
१५.	मुंबई	मे. बेक्रेल इंजि.प्रा.लि. २७२८०८४९६५७व्ही	२००६-०७	२४९२११७	अमान्य			केंद्रिय विक्रीकर अधिनियमाखाली प्रमाणपत्र मिळविण्यात आले असून आंतरराज्य तपासणी ज्ञाप काढण्यात आलेले आहेत.
१६.	मुंबई	मे. व्यंकटेश ज्वेलर्स २७६१००३७८७९व्ही	२००८-०९	३००४१४	अमान्य			व्यापाऱ्याचा परिपूर्ण नमुना "आय" पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यांत आलेला आहे.
१७.	मुंबई	मे. ग्रॅव्हर अॅंड वेल इंडिया लिमी. २७१५०३९४९९५व्ही	२००८-०९	३३४३८७५	अमान्य			व्यवहाराचे तपशील निर्धारणा करताना तपासण्यात आले होते. सेझ, कांडला / कक्कनाड यांनी जारी केलेले प्रमाणपत्र , टॅक्स इन्व्हाईस व्यापाऱ्याकडून घेवून ,पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहे.
१८.	मुंबई	मे. भल्लारिया मेटल क्राफ्ट लिमी. २७८७०२४९४८७व्ही	२००८-०९	३८२८३४१	अमान्य			व्यवहाराचे तपशील निर्धारणा करताना तपासण्यात आले होते. सेझ, सुरत यांनी जारी केलेले प्रमाणपत्र , टॅक्स इन्व्हाईस व्यापाऱ्याकडून घेवून पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहे
१९.	मुंबई	मे. राजदीप मेटल २७९७०३३९०६व्ही	२००८-०९	४४१५५	अमान्य			व्यापाऱ्याचा परिपूर्ण नमुना "आय" पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यांत आलेला आहे
२०.	मुंबई	मे. सिध्दार्थ ग्लोबल लिमी. २७८६०००३६४६व्ही	२००८-०९	७६३२१	अमान्य			व्यवहाराचे तपशील निर्धारणा करताना तपासण्यात आले होते. सेझ, विशाखापट्टणम् यांनी जारी केलेले प्रमाणपत्र , टॅक्स इन्व्हाईस व्यापाऱ्याकडून घेवून ,पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहे
२१.	मुंबई	मे. प्रेसिअस प्लास्टो पॅकेजिंग प्रा.लि. २७०७००११७९२व्ही	२००७-०८	६१८०९८	अमान्य			व्यवहाराचे तपशील निर्धारणा करताना तपासण्यात आले होते. सेझ, कांडला यांनी जारी केलेले प्रमाणपत्र , टॅक्स इन्व्हाईस व्यापाऱ्याकडून घेवून पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहे.
२२.	मुंबई	मे.हर्क्युलिस होस्ट लिमी. २७३१०३३०१११व्ही	२००८-०९	१६०२९६५	अमान्य			केंद्रिय विक्रीकर अधिनियमाखाली प्रमाणपत्र मिळविण्यात आले असून आंतरराज्य तपासणी ज्ञाप काढण्यात आलेले आहेत.

२३.	मुंबई	मे.बॉम्बे इंजिनिअर्स २७३२०५२११४७व्ही	२००७-०८	७०८७५०	अमान्य			केंद्रिय विक्रीकर अधिनियमाखाली प्रमाणपत्र मिळविण्यात आले असून आंतरराज्य तपासणी ज्ञाप काढण्यात आलेले आहेत.
२४.	पुणे	मे.रोहिदास इंजि.वर्क्स २७८६०१७७५६७व्ही	२००७-०८	१५७५२४	अमान्य			मे.एस.ई.इलेक्ट्रो लिमि. व मे. सुझलॉन इलेक्ट्रिक इंटरनॅशनल यांचेकडून नमुना आय प्राप्त करण्यात आला असून त्याची पडताळणी केली आहे. वस्तुनिहाय माहिती अभिलेखावर ठेवण्यात आलेली आहे.
२५.	पुणे	मे.सायली इंजि. प्रा.लि. २७११०५३४०१८व्ही	२००८-०९	३६३५०४०	अमान्य			व्यवहाराचे तपशील निर्धारण करताना तपासण्यात आले होते. सेझ, कक्कनाड यांनी जारी केलेले प्रमाणपत्र , टॅक्स इन्व्हाईस व्यापा-याकडून घेवून, पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहे.

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.१०.३ २५	२८ १३-१४	**CST अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांत आढळलेल्या विसंगती** **दस्तऐवजात्मक पुरावा उपलब्ध नसणे** मुंबई विभागातील लेखापरीक्षेत असे आढळून आले की, CST अधिनियमच्या कलम ५(१) अंतर्गत आवश्यक असलेले निर्यातीचे दस्तऐवज, जसे की, बँक रिअलायजेशन प्रमाणपत्रे, विदेशी खरेदीदाराबरोबर केलेल्या कराराच्या प्रती, शिपींग देयक इत्यादी, उपलब्ध नव्हते. म्हणूनच २००५-०६ ते २००८-०९ दरम्यान पाच व्यापाऱ्यांनी केलेल्या रु.१९७.६५ कोटी निर्यातीवर देण्यात आलेल्या रु. ५.६५ कोटी कर वजावटीची अचूकता पडताळता आली नव्हती. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदात ५ प्रकरणे चर्चिली आहेत. लेखा आक्षेप असा आहे की, निर्यातीची कागदपत्रे, बँक रिअलायजेशन प्रमाणपत्रे तसेच विदेशी खरेदीदाराबरोबर केलेल्या कराराच्या प्रती , शिपींग देयक इत्यादी नसल्यामुळे अपूर्ण आहेत. मा.महालेखापरिक्षकांनी निदर्शनास आणून दिलेल्या मुद्दयांच्या अनुषंगाने तपासणी केली असता व्यापाऱ्याने उपरोक्त सर्व कागदपत्रांची पुर्तता केलेली आहे व पडताळणीअंती ते बरोबर असल्याचे आढळून आले.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.१०.३ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	मुंबई	मे.क्रिस्टल एक्सपोर्ट २७८००३२९८९०व्ही	२००५-०६	१०४७११२०	अमान्य			निर्यात व्यवहार तपासण्यात आले. व्यापाऱ्याने रु.२६१७७८०१४/-एवढी निर्यात केलेली आहे. एक्सपोर्ट इनव्हाईस ,बिल ऑफ लॅडिंग,एयरवे बिल, बीआरसी पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहेत.
२.	मुंबई	मे. के.पी संघवी इंटरनॅशनल लिमी. २७४६०३६५०६व्ही	२००८-०९	५७१८१८९	अमान्य			निर्यात व्यवहार तपासण्यात आले. व्यापाऱ्याने रु.५७१८१८९०६/-एवढी निर्यात केलेली आहे. एक्सपोर्ट इनव्हाईस ,बिल ऑफ लॅडिंग,एयरवे बिल, बीआरसी पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहेत.
३.	मुंबई	मे. ॲजीओ फार्मा. लि.मी. २७५६०३६४५५४व्ही	२००५-०६	३८४७१५९१	अमान्य			निर्यात व्यवहार तपासण्यात आले. व्यापाऱ्याने रु.९६१७८९७७७/-एवढी निर्यात केलेली आहे. एक्सपोर्ट इनव्हाईस ,बिल ऑफ लॅडिंग,एयरवे बिल, बीआरसी पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहेत.
४.	मुंबई	मे. भारत डायमंड २७५१०४००३२६व्ही	२००८-०९	३६१५०२	अमान्य			निर्यात व्यवहार तपासण्यात आले. व्यापाऱ्याने रु.३६२५०२९४/-एवढी निर्यात केलेली आहे. एक्सपोर्ट इनव्हाईस ,बिल ऑफ लॅडिंग,एयरवे बिल, बीआरसी पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहेत.
५.	मुंबई	मे. ज्वेल इंटरनॅशनल २७८२०२६९८३६व्ही	२००८-०९	१४४८५७३	अमान्य			निर्यात व्यवहार तपासण्यात आले. व्यापाऱ्याने रु.१४४८५७३२/-एवढी निर्यात केलेली आहे. एक्सपोर्ट इनव्हाईस ,बिल ऑफ लॅडिंग,एयरवे बिल, बीआरसी पडताळणी करुन अभिलेखावर ठेवण्यात आलेले आहेत.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल

स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.१०.४ २२	२८ १३-१४	**CST अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांत आढळलेल्या विसंगती** **अपूर्ण H प्रपत्रे** औरंगाबाद, मुंबई, नाशिक, पुणे व ठाणे विभागांमधील ११ व्यापाऱ्यांच्या प्रकरणात २००५-०६ ते २०१०-२०११ (११ कालखंड) मधील वेगवेगळया कालावधीशी संबंधित रु.६.२५ कोटी इतक्या निर्यातीच्या पृष्टयर्थ सादर करण्यात आलेले प्रपत्र H अपूर्ण होते. विदेशी खरेदीदारांकडून प्राप्त झालेले कराराचे आदेश, स्थानिक खरेदीदाराकडून प्राप्त झालेले खरेदी आदेश इत्यादी आवश्यक बाबींचा तपशिल त्यामध्ये देण्यात आला नव्हता. करातून अशाप्रकारची वजावट (रु.४२.५२ लाख) कोणत्या आधारावर देण्यात आली होती ते लेखापरीक्षेत पडताळता आले नाही. वरील प्रकरणे विभागाच्या निदर्शनास आणून देण्यात आली व शासनाला जुलै २०१४ मध्ये कळविण्यात आली. विभागाने या प्रकरणांची पुन्हा पडताळणी केली जाईल व सर्व बाबींची खात्री केल्यावर कारवाई केली जाईल असे सांगितले. याबाबतीत केलेल्या कृतीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही. ((डिसेंबर २०१४). **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** मा. महालेखापरिक्षक यांनी कळविलेली अकरा प्रकरणे परिच्छेदात आहेत. लेखा आक्षेप असा आहे की, नमुना — एच (Form-H) वर परदेशातील खरेदीदाराचा करार कमांक, तसेच स्थानिक खरेदीदाराचा खरेदी करार इ. तपशील न दिल्यामुळे नमुना अपूर्ण आहे. मा. महालेखापरिक्षकांनी निर्देशित केलेल्या त्रुटींची सदर अकरा प्रकरणांत पडताळणी करून तपासणी केली गेली, पडताळणी नंतर व्यापा—यानी परदेशातील खरेदीदाराची खरेदी कराराचा तपशील आणि स्थानिक व्यापा—याचा खरेदी करार याचा तपशील सादर केला. तपशिलाची तपासणी करता असे आढळून आले की, भारतीय व्यापा—याने परदेशातील व्यापा—याकडून मिळालेल्या आदेशाची पुर्तता करण्यासाठी माल खरेदी केला व अंतिमत: परदेशी व्यापा—याच्या खरेदी कराराची पुर्तता करण्यासाठी भारताबाहेर निर्यात केलेली आहे. अशाप्रकारे केंद्रिय विक्रीकर कायदा, १९५६ खालील कलम ५(३) अनुसार ०९ प्रकरणात नमुना एच (Form-H) वरील विक्रीपोटी देण्यात आलेली वजावट योग्य आहे. उर्वरीत ०२ प्रकरणात पुर्नविलोकनाची कार्यवाही सुरु करण्यात आली आहे. प्रकरणनिहाय तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.१०.४ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम	मान्य/अमान्य	वाढीव मागणी	वसूली	शेरा
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१.	मुंबई	मे. स्टॅडर्डकॉन प्रा.लि. २७४००३६६८७३व्ही	२००८-०९	१४०३११	अमान्य			विदेशी खरेदीदाराच्या परचेस ऑर्डर व अन्य तपशील प्राप्त करुन ,पडताळणी केली असून अभिलेखावर ठेवण्यात आलेला आहे.
२.	मुंबई	मे. इलेक्ट्रो टेक इंडस्ट्रिज २७४५००२०७९८व्ही	२००५-०६	३८९८४	अमान्य			व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाच्या विरुध्द अपिल दाखल केले आहे. लेखा आक्षेप विउआ(अपिल)६ यांना कळविण्यात आलेले आहेत.अपिलाला अंतिम स्थगिती देण्यात आलेली आहे. अपिल स्थगन आदेश क्र. DC/APP-VI/VAT-६१-६२/१३-१४/B-६२९,दि.३.७.२०१३.
३.	मुंबई	मे. सीमा इंडस्ट्रिज २७०३०००९७७७व्ही	२००८-०९	२९८७१२	अमान्य			विदेशी खरेदीदाराच्या परचेस ऑर्डर व अन्य तपशील प्राप्त करुन ,पडताळणी केली असून अभिलेखावर ठेवण्यात आलेला आहे.
४.	मुंबई	मे. मेट्रो स्कूटर २७०९००८२५९१व्ही	२००५-०६	४२०९९२	अमान्य			विदेशी खरेदीदाराच्या परचेस ऑर्डर व अन्य तपशील प्राप्त करुन ,पडताळणी केली असून अभिलेखावर ठेवण्यात आलेला आहे.
५.	पुणे	मे. ग्रॅनाईट कॉर्पो. २७३००३५१९९०व्ही	२००६-०७	१७७०७८०	अमान्य			हे प्रकरण पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आले असून पुढील कार्यवाही सुरु आहे.
६.	नाशिक	मे. कागज पॅकेजिंग २७०६०३३६११८०व्ही	२००८-०९	१०७०१५	अमान्य			विदेशी खरेदीदाराच्या परचेस ऑर्डर व अन्य तपशील प्राप्त करुन ,पडताळणी केली असून अभिलेखावर ठेवण्यात आलेला आहे.
७.	औरंगाबाद	मे. सोमानी जिनिंग ॲंड प्रेसिंग २७१६०३७०९८२व्ही	२००५-०६	६५२३१	अमान्य			लेखा आक्षेपांच्या अनुषंगाने पुनर्विलोकन आदेश दि.२०.६.२०१६ रोजी पारीत करण्यात आला.
८.	मुंबई	मे. युरोपॅक मशिनस् व्ही	२००५-०६	९१३७५	अमान्य			विदेशी खरेदीदाराच्या परचेस ऑर्डर व अन्य तपशील प्राप्त करुन ,पडताळणी केली असून अभिलेखावर ठेवण्यात आलेला आहे.
९.	मुंबई	मे. प्रोसेज युनिल प्रा.लि. व्ही	२००८-०९	६०६१४	अमान्य			विदेशी खरेदीदाराच्या परचेस ऑर्डर व अन्य तपशील प्राप्त करुन ,पडताळणी केली असून अभिलेखावर ठेवण्यात आलेला आहे.
१०.	मुंबई	मे. सेफ्टी व्ही	२००७-०८	१०५०८३	अमान्य			विदेशी खरेदीदाराच्या परचेस ऑर्डर व अन्य तपशील प्राप्त करुन ,पडताळणी केली असून अभिलेखावर ठेवण्यात आलेला आहे.
११.	ठाणे	मे. लिब्रा इंडस्ट्रिज व्ही	२००९-१०	९५१६८०	अमान्य			विदेशी खरेदीदाराच्या परचेस ऑर्डर व अन्य तपशील प्राप्त करुन ,पडताळणी केली असून अभिलेखावर ठेवण्यात आलेला आहे.

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.११ २६/२७	२८ १३-१४	**व्यापाऱ्यांची नोंदणी करताना परतावा व परतावा लेखापरीक्षा शाखेमध्ये उपलब्ध असलेल्या माहितीचा वापर न करणे.** MVAT अधिनियमाच्या कलम ३ नुसार, रु.५ लाख किंवा अधिक वार्षिक उलाढाल असलेला प्रत्येक व्यापारी कर भरण्यास पात्र असतो. MVAT अधिनियमातील तरतुदीनुसार त्याने नोंदणीचे वैध प्रमाणपत्र प्राप्त करणेही आवश्यक असते. MVAT अधिनियमाच्या कलम ६६(२) नुसार, सर्वेक्षणासाठी , आयुक्त सर्वसाधारण किंवा विशेष सूचनेव्दारे, एखादया व्यापाऱ्याकडून किंवा व्यापाऱ्याच्यां प्रवर्गाकडून अशा व्यक्ती किंवा व्यापाऱ्यांची नावे, पत्ते व इतर आवश्यक तपशील मागवू शकतात, ज्या व्यक्ती किंवा व्यापाऱ्यांनी अशा व्यापारी किंवा प्रवर्गाकडून सदर कालावधीत एखादा माल विकत घेतलेला असतो किंवा त्यांना माल विकला असतो. मुंबई, नाशिक, पुणे व ठाणे विभागातील RRA शाखेतील दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत असे आढळून आले की, २०८ प्रकरणात, व्यापाऱ्यांनी २००५-०६ ते २०१०-११ मधील वेगवेगळया कालावधीत त्यांच्या विवरणात/खरेदी पत्रात/प्रपत्र ७०४ मध्ये नोंदणी न झालेल्या व्यापाऱ्यांकडून एकूण रु.११९.४३ कोटीची खरेदी केल्याचे दर्शविले होते. जरी प्रत्येक व्यापाऱ्याकडून रु. पाच लाखापेक्षा अधिक रक्कमेएवढी खरेदी करण्यात आली होती तरी या अनोंदणीकृत व्यापाऱ्यांची नांवे, पत्ते व इतर माहिती प्राप्त करण्यासाठी सर्वेक्षण शाखेने कोणतेही प्रयत्न केले नव्हते. त्यांच्या नोंदणीसाठी पुढील तपासाकरीता सर्वेक्षण शाखेबरोबर संबंधित RRA शाखेने संपर्कही साधला नव्हता. परिणामी, या अनोंदणीकृत व्यापाऱ्यांनी कर बुडवला असल्याची शक्यता नाकारता येत नाही. हे निदर्शनास आणून दिल्यावर विभागाने वस्तुस्थिती पडताळल्यावर सुधारात्मक कारवाई केली जाईल असे सांगितले. परंतु, RRA शाखा व सर्वेक्षण शाखा यामध्ये व्यापाऱ्यांच्या उलाढालीच्या माहितीची देवाण घेवाण होऊन हे नोंदणी न झालेले व्यापारी कराच्या कक्षेत आणता येतील यासाठी विभागाने कोणतीही यंत्रणा योजलेली नव्हती ही वस्तुस्थिती कायम राहते. जुलै २०१४ मध्ये प्रारुप परिच्छेद विभाग/शासनाला पाठविण्यात आला. त्यांचे उत्तर प्राप्त झालेले नाही (डिसेंबर २०१४) **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदात एकूण २०८ प्रकरणांचा उल्लेख असून प्रत्यक्षात २०७ प्रकरणे समाविष्ट आहेत. १)अनोंदीत व्यापारी शोधणे व त्यांना महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर कायद्याअंतर्गत नोंदणी करुन करजाळयात आणणे ही विभागामध्ये निरंतर चालणारी प्रक्रिया आहे. २)आर्थिक बुध्दीमत्ता कक्ष, महाविकास तसेच नुकतीच अंमलात आणलेली सॅप प्रणाली यांच्या सहाय्याने वि्क्रीकर विभागाने विविध व्यावसायिक बुध्दीमत्ता माहिती प्रणाली विकसित केल्या आहेत. ज्यायोगे अनोंदीत व्यापारी शोधता येतील. विविध संस्थाकडून, विभागाकडून आणि तसेच नोंदीत व्यापाऱ्यांनी अपलोड केलेल्या माहितीचा सुध्दा अनोंदीत व्यापारी शोधण्यासाठी उपयोग केला जात आहे. ३)महालेखापरिक्षक यांनी आक्षेप घेतलेल्या २०७ प्रकरणांपैकी १८९ प्रकरणांचे अनुपालन या ज्ञापनात करण्यात आले आहेत. काही व्यापारी फक्त जॉब वर्क करतात, काहीजणांनी त्यांच्या शेवटच्या उपलब्ध पत्याची जागा सोडलेली आहे व त्यांचा ठावठिकाणा लागत नाही. बहुतांश प्रकरणात व्यापाऱ्यांची खरेदी/विक्रीची उलाढाल पात्रता मर्यादेच्या आत (रु.पांच लाखापेक्षा कमी) असल्याने नोंदणी घेण्याचे उत्तरदायित्व त्यांच्यावर नाही. प्रकरणनिहाय अनुपालन सोबत जोडले आहे.

कॅग २०१३-१४ मधील परिच्छेद २.४.११ बाबतच्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनांचे विवरणपत्र

अ.क्र.	विभाग	व्यापाऱ्याचे नांव व नों.दा.क्र.	कालावधी	अंतर्भूत रक्कम (अनोंदीत व्यापाऱ्यांकडील खरेदी)
१.	मुंबई	मे.अलफ्रीड सी टॉफर (इ)प्रा.लि., २७६४०३८७५९६व्ही	२००६-०७	२५०४६५३०
२.	मुंबई	मे.अलफ्रीड सी टॉईफर (इ)प्रा.लि.,२७६४०३८७५९६व्ही	२००७-०८	४१८७८४७३
३.	मुंबई	मे. खंडेलवाल लॅबोरेटरीज प्रा.लि.,२७२४०००३८९०व्ही	२००५-०६	८०००००
४.	मुंबई	मे. टायटन ऑरगॅनिक प्रा.लि.,२७८८०००१११३व्ही	२००८-०९	१९१८७४८
५.	मुंबई	मे. धंटेक्स पॉली प्रा.लि.,२७०७०२६३०२२व्ही	२००६-०७	९८१०५८
६.	मुंबई	मे. धंटेक्स पॉली प्रा.लि.,२७२४०३४६००९व्ही	२००७-०८	२१३५१६२
७.	मुंबई	मे. गुलजार आएनसी.कॉर्पो.,२७९५००५३३१८व्ही	२००८-०९	६४३७१९
८.	मुंबई	मे. परफेक्ट ज्वेलर्स,२७२४०३४६००९ व्ही	२००८-०९	८७३८६४
९.	मुंबई	मे. भवन ज्वेलर्स ,२७६७०६६१०१व्ही	२००८-०९	९७७३५३
१०.	मुंबई	मे. सी. गांधी अँड कं.,२७०४०११००२१व्ही	२००८-०९	५९१८०१४
११.	मुंबई	मे. ट्रेड सिस्टीम कॉर्पो.,२७५५०३०६३११व्ही	२००८-०९	११०१९३१३
१२.	मुंबई	मे. कन्सेप्ट अँडव्हर्टाईजिंग,२७७१०५९०१४२व्ही	२००८-०९	४६५८७०३
१३.	मुंबई	मे. रसिकलाल शंकरचंद ज्वेलर्स,२७९८०२५१५१२व्ही	२००८-०९	२४०३६३६२
१४.	मुंबई	मे. हजारी ट्रेडर्स,२७१९००१२२११व्ही	२००८-०९	१४९४२८९
१५.	मुंबई	मे. एस.बी.डुंगारपूरवाला अँड कं.,२७८७०३७१९९८व्ही	२००८-०९	४२९६९६१३
१६.	मुंबई	मे. ए.के.जाफरभाई ,२७१०००२२४९४व्ही	२००८-०९	२३२३९६०
१७.	मुंबई	मे. मॅक्सकॉन ट्रेडिंग कं.,२७१४०२८६७९७व्ही	२००८-०९	७४०८३१
१८.	मुंबई	मे. हॉटस्पोटस रिटेल लिमि.,२७०६०५९५७८६व्ही	२००८-०९	३३९६६०५
१९.	मुंबई	मे. आरती मिरचंदानी,२७०४०५९७१५५व्ही	२००८-०९	११२५५५०
२०.	मुंबई	मे. रत्नराज,२७५७०३८४१९१व्ही	२००८-०९	१४६९६३१
२१.	मुंबई	मे. सिटी क्रॉप फायनान्स,२७१९०००४४५१व्ही	२००८-०९	१४९०५९२
२२.	मुंबई	मे. शिराज सी.लालकाका,२७११०२७६५८व्ही	२००८-०९	६९९१२३
२३.	मुंबई	मे. युरोपॅक मशीनस इंडिया प्रा.लि.,२७४८००१३२६४व्ही	२००५-०६	२४६२९३६
२४.	मुंबई	मे.सीकेटी मल्टीपल,२७१२०३८६३३०व्ही	२००५-०६	२१७९६५४
२५.	मुंबई	मे. गोल्ड पार्क,२७१६०१२२५८५व्ही	२००८-०९	२२५१५४४
२६.	मुंबई	मे. न्यु महावीर मेटल कॉर्पो.,२७२४०५०४९९२व्ही	२००८-०९	५४२९२०
२७.	मुंबई	मे. शितल ड्रेप इंडिया प्रा.लि.,२७५३०२३९१९८व्ही	२००७-०८	११३६४९१
२८.	मुंबई	मे. अनीशा इंजि.,२७५०००८३२८७व्ही	२००८-०९	७२५०५०
२९.	मुंबई	मे. पाउलाईन सिस्टर बॉम्बे सोसा.,२७६४०३७५८५९व्ही	२००८-०९	५१४९८५

३०.	मुंबई	मे. प्रेमचंद ट्रेडिंग कं.,२७५८०२६२८८७व्ही	२००८-०९	११५२७०७
३१.	मुंबई	मे. एस.के.आर्ट,२७१६०३५५८५०व्ही	२००५-०६	६००३७५
३२.	मुंबई	मे. निलम ट्रेडिंग कॉर्पो.,२७४४०६६०१७९व्ही	२००८-०९	३७१२३६४
३३.	मुंबई	मे. युनिक रॉक अँड मिनरल,२७९६०६०२८५७व्ही	२००८-०९	७०७४६६९
३४.	मुंबई	मे. केडीआर इंड,२७७२००७६३७६व्ही	२००६-०७	२३०९७११३
३५.	मुंबई	मे. इंदू फोटो फ्रेम प्रा.लि.,२७५०००८८८८व्ही	२००७-०८	४९१६५६०
३६.	मुंबई	मे. तरुण गोल्ड,२७२७०१०७७१२व्ही,	२००८-०९	९९९७३३१
३७.	मुंबई	मे. भंडारी गोल्ड अँड ज्वेलर्स प्रा.लि.,२७४७०६१४८१५व्ही	२००८-०९	५१७४०००
३८.	मुंबई	मे. इलेगॅन्झा इंड इस्टेट,२७३७०३६१७००व्ही	२००८-०९	३२८३२६७
३९.	मुंबई	मे. नोबेल स्टोर,२७९६०३९०६२१व्ही	२००८-०९	२४८९०७९
४०.	मुंबई	मे. सिलेक्ट मार्केटींग प्रा.लि.,२७४०१४७९३८व्ही	२००८-०९	३६०९६७०
४१.	मुंबई	मे. सिनिक एक्सपोर्ट (इं)लिमि.,२७७३०३२८२३१व्ही	२००७-०८	३३७०४३९९
४२.	मुंबई	मे. टायमेक्स बेल्टींग कं.,२७४१००१९१७१व्ही	२००८-०९	८३८३२२१
४३.	मुंबई	मे. डॉल्फीन क्लॉथिंग,२७४४०२६५५८३व्ही	२००८-०९	११८६७८०८७
४४.	मुंबई	मे. सेंटॉर केमिकल्स प्रा.लि.,२७३१०२४८४३७व्ही	२००६-०७	११२२३७४
४५.	मुंबई	मे. हीना जेमस,२७९३००४१२९२व्ही	२०१०-११	७४९०९३
४६.	मुंबई	मे. स्टेटस क्लॉथिंग कं.,२७१६०३७१६६१व्ही	२००८-०९	५९४६२१
४७.	मुंबई	मे. ए.हिमांशू अँड कं.,२७२८०१८१५७२व्ही	२००९-१०	४३९२७५२
४८.	मुंबई	मे. रेडिओ कॉम्प्यूटिंग सर्विसेस (इं)प्रा.लि.,२७९५००४३९९७व्ही	२००८-०९	७६४६६८
४९.	मुंबई	मे. रेनबो इंजि.कं.,२७६१०५६५४६२व्ही	२००८-०९	११६३५०८
५०.	मुंबई	मे. श्री ओम शर्टींग प्रा.लि.,२७१६०२५४४८५व्ही	२००८-०९	२२६०६४५
५१.	मुंबई	मे. फ्रेंडस गार्मेट,२७९००२६०४८०व्ही	२००८-०९	२२४१९२८१
५२.	मुंबई	मे. तह एंटरप्रायझेस,२७६९०३६६६६५व्ही	२००८-०९	४४४५७९३
५३.	मुंबई	मे. लक्ष्मी ज्वेलर्स,२७३१०६८७१६८व्ही	२००८-०९	६७४५९६
५४.	मुंबई	मे. भारत स्टोन सप्लाय,२७०६०१७७२३१व्ही	२००६-०७	९३०७८२
५५.	मुंबई	मे. भारत स्टोन सप्लाय,२७०६०१७७२३१व्ही	२००७-०८	२६१६४१४
५६.	मुंबई	मे. ओबेरॉय ग्लास हाउस,२७२०००२०७९०व्ही	२००८-०९	६०५५७५
५७.	मुंबई	मे. बुलकन कम्पोनंट(इं)प्रा.लि.,२७५५०५०४३८५व्ही	२००७-०८	५७८३८३
५८.	मुंबई	मे. वैशाली गार्मेट प्रा.लि.,२७४८०५०३८९०व्ही	२००७-०८	१५४८३६९
५९.	मुंबई	मे. परसिल एम्ब्रायडरी प्रा.लि.,२७९४०३५६१९७व्ही	२००८-०९	२८७५५६४
६०.	मुंबई	मे. रिध्दी सिध्दी बुलियन लिमी.,२७५३००१३२८५व्ही	२००५-०६	१८७८२८७४
६१.	मुंबई	मे. रिध्दी सिध्दी बुलियन लिमी.,२७५३००१३२८५व्ही	२००६-०७	४११९८५०
६२.	मुंबई	मे. रिध्दी सिध्दी बुलियन लिमी.,२७५३००१३२८५व्ही	२००७-०८	२३६७५५००

६३.	मुंबई	मे. रिध्दी सिध्दी बुलियन लिमी.,२७५३००१३२८५व्ही	२००८-०९	७७०५८००
६४.	मुंबई	मे.व्हीयुबी इंजि.प्रा.लि. ,२७४४०३४४१५३व्ही	२००८-०९	२७७५४५४
६५.	मुंबई	मे. रेक्सेलो कास्टर्स प्रालि.,२७३०३७५२७३व्ही	२००५-०६	६६८३४०
६६.	मुंबई	मे. टॅक्सपोर्ट सिंडीकेट इंडीया लिमि.,२७६१०३७५०५१व्ही	२००८-०९	७२००७९
६७.	मुंबई	मे. रेक्सेलो कास्टर्स प्रालि.,२७३०३७५२७३व्ही	२००७-०८	१०६४८२६
६८.	मुंबई	मे. कुलक्राफ्ट रेफ्रिजरेशन सिस्टीम प्रालि.,२७४७०१३६३१४व्ही	२००६-०७	७०८५१५
६९.	मुंबई	मे. रेक्सेलो कास्टर्स प्रालि.,२७३०३७५२७३व्ही	२००६-०७	१०४३९२८
७०.	मुंबई	मे. क्विक इंडसप्लायर्स ,२७५०००० ६८५१व्ही	२००५-०६	८७९७९८
७१.	मुंबई	मे. अल्फा बॅटरीज ,२७५२०५०४१५९व्ही	२००८-०९	५८१०२८
७२.	मुंबई	मे. नोहा एक्सपोर्टस,२७३१०३८२४९१व्ही	२००७-०८	१९८८३५७
७३.	मुंबई	मे. एम.ए.ज्वेलर्स,२७५९०३८७५७५व्ही	२००८-०९	७९९५९४
७४.	मुंबई	मे. एक्सीस इंटरनॅशनल,२७४३०२८३८७३व्ही	२००५-०६	२५००८४६९
७५.	मुंबई	मे. स्किल्ड फॅब्रिकेटर्स प्रालि.,२७३१००१९५१७व्ही,	२००७-०८	९२२४४८
७६.	मुंबई	मे. महालाश एंटरप्रायझेस प्रालि.,२७१२०३६२१७७व्ही	२००८-०९	५९९६५०
७७.	मुंबई	मे. मिनल ट्रेडर्स ,२७१७०५७८८९६व्ही	२००८-०९	७८८९७८
७८.	मुंबई	मे. उदय एक्सपोर्ट प्रा.लि.,२७५४०२७७७५०व्ही	२००८-०९	६६४७६५
७९.	मुंबई	मे. जलराम पॉलिप्रिंट ,२७७२०४०१५२०व्ही	२००७-०८	१२८३५४९
८०.	मुंबई	मे. एफ. डी. फूटवेअर,२७८९०३७१७९३व्ही	२००६-०७	१६६४७१५
८१.	मुंबई	मे. चायना व्हाईट आर्ट प्रालि.,२७७५०५७०१३८व्ही	२००८-०९	७२५००००
८२.	मुंबई	मे. एएलडी ऑटोमोटीव्ह प्रालि.,२७७२०२८७६४२व्ही	२००७-०८	१०५१२१८३
८३.	मुंबई	मे. छोरॉन इंडिया प्रालि.,२७०३०३१७९४६व्ही	२००८-०९	१२७५९६१३
८४.	मुंबई	मे. मेळघाट कोल्डचेन प्रालि.,२७१९५२१६७४६व्ही	२००९-१०	५६५११४३
८५.	मुंबई	मे. राज केमोटेक्स अँड अलाईड एजन्सी,२७४३०२५३४१५व्ही	२००८-०९	१६३६३३५
८६.	मुंबई	मे. इंडियन प्युमेटीक अँड हायड्रोलिक कं.प्रालि.,२७५३०५२६६०९व्ही	२००८-०९	८६६८६१
८७.	मुंबई	मे. शार्प एंटरप्रायझेस,२७०९०१५७५७२व्ही	२००८-०९	९१७२९५
८८.	मुंबई	मे. पंत हाउस,२७०४०१६३९५३व्ही	२००८-०९	१८८५३२०
८९.	मुंबई	मे. गॅलरी ७,२७११०२८६६६८व्ही	२००८-०९	१७०१७८९
९०.	मुंबई	मे. एक्सिस इले.कंपोनंट इंडिया प्रालि.,२७३००२५५९६०व्ही	२००८-०९	१७५९५९०
९१.	मुंबई	मे. ऐविस मोटार प्रालि.,२७८४०६४९४८३व्ही	२००८-०९	२२८१२६१
९२.	मुंबई	मे. .नरेंद्र कंस्ट्रक्शन कं.,२७२३००१६३६०व्ही	२००८-०९	६७८६०२२
९३.	मुंबई	मे. अंबिका ट्रेडिंग कं.,२७२२००७५६८१व्ही	२००६-०७	११५१६०८
९४.	मुंबई	मे. ए-वन शबाब इले.एक्झिबिशन,२७२१०३८५९४१व्ही	२००७-०८	१३५३२६८८
९५.	मुंबई	मे. अल शबाब इले.एक्झिबिशन,२७२१०३८५९४१व्ही	२००६-०७	५७९८८५६४

९६.	मुंबई	मे.एफ.डी.फूटवेअर,२७८९०३७१७९३व्ही	२००८-०९	१०४०१९०
९७.	मुंबई	मे. रेलिशा एक्सपोर्ट.,२७८३०००१८९६८व्ही	२००७-०८	२०७९९६९
९८.	मुंबई	मे. तह एंटरप्रायझेस ,२७६९०३६६६६५व्ही	२००५-०६	१६४३६६६
९९.	मुंबई	मे. तह एंटरप्रायझेस ,२७६९०३६६६६५व्ही	२००६-०७	७०७०९७
१००.	मुंबई	मे. संतोष ड्रग हाउस,,२७५७०३५३८३०व्ही	२००७-०८	८०२४१९
१०१.	मुंबई	मे. संतोष ड्रग हाउस,२७५७०३५३८३०व्ही	२००६-०७	५२८८४१
१०२.	मुंबई	मे. टाटा स्काय लिमि.,२७२९०५०२२९७व्ही	२००५-०६	१७५९८१५८
१०३.	मुंबई	मे. पारस सायंटिफिक (इं) प्रालि.,२७८६०३८६९९०व्ही	२००६-०७	८५४३९५
१०४.	मुंबई	मे. जेमिनी मोटर.,२७३८०३७७४५व्ही	२००५-०६	७९९३७६
१०५.	मुंबई	मे. सगा डिपार्टमेंट स्टोअर लिमी.,२७६७०३५९८८६व्ही,	२००६-०७	५४०७९२०
१०६.	मुंबई	मे. स्वाती विनायक सिंथेटिक्स लिमी.,२७५४००१९७३०व्ही	२००५-०६	१८००४७०
१०७.	मुंबई	मे. स्वाती विनायक सिंथेटिक्स लिमी.,२७५४००१९७३०व्ही	२००७-०८	१००१०२८
१०८.	मुंबई	मे. केंब्रिज टाईम स्पेअर.,२७७४०२९९७५६व्ही	२००८-०९	८३८०८९
१०९.	मुंबई	मे. एम.व्ही पेंडूरकर अँड कं.,२७२९००६४८२७व्ही	२००६-०७	१६५६१०१
११०.	मुंबई	मे. वेदांत डायस्टफ इंटरमिडीएट प्रा.लिमि.,२७४७०३२७२१०व्ही	२००६-०७	१७२६६११
१११.	मुंबई	मे. निर्माण इम्प्रेस प्रा.लिमि.,२७०२००३११८९व्ही	२००८-०९	९०३८१९
११२.	मुंबई	मे. डिपी डिझाइन प्रा.लिमि.,२७७९०३८३३९१व्ही	२००७-०८	६९७४००
११३.	मुंबई	मे. कामत अँड कं.,२७०५०५०२२३५व्ही	२००५-०६	१२८३६७२
११४.	मुंबई	मे. कामत अँड कं.,२७०५०५०२२३५व्ही	२००७-०८	४९९४०६६
११५.	मुंबई	मे. महावीर ट्रेडर्स,२७८७०४११०८९व्ही	२००८-०९	९३७२८८
११६.	मुंबई	मे. भारमल एंटरप्रायझेस,२७२२०२४७९५३व्ही	२००८-०९	६०८१४६
११७.	मुंबई	मे. गजसिध्दी ग्लोबल,२७६२०२६१९९२व्ही	२००८-०९	५६२५००
११८.	मुंबई	मे. रिलायन्स हायपर मार्ट लिमि.,२७७८५२००२७१व्ही	२००८-०९	१८०५११४६
११९.	मुंबई	मे. हवा वेव इंडिया प्रा.लिमि.,२७६५०१९९४५९व्ही	२००८-०९	७७०२५५०७
१२०.	मुंबई	मे. नहार टेक्सटाईल प्रा.लिमि.,२७०४०००४४८५व्ही	२००८-०९	१५४४७८७१
१२१.	पुणे	मे. सत्यम ज्वेलर्स.,२७७८००१५३३०व्ही	२००७-०८	४१७८४७७६
१२२.	पुणे	मे. हसिया पॅकेजिंग.,२७२१०४१०४८२व्ही	२००८-०९	४४४७५८०
१२३.	पुणे	मे. भाग्यलक्ष्मी स्टोन इंड.,२७९५०३५१२९३व्ही	२००७-०८	२४१५४७९
१२४.	पुणे	मे. फर्निटेक सेटिंग सिस्टीम इं.प्रा.लिमि.,२७८७००१५५२३व्ही	२००५-०६	६६९७६२
१२५.	पुणे	मे. अरिहंत फॉलिकेम .,२७९५०६३९१८९व्ही	२००७-०८	५८८०००
१२६.	पुणे	मे. इंट्रा इंडप्रा.लिमि.अँड इंट्रा इलेक्ट्रॉनिक,२७३४००२३५२६व्ही	२००८-०९	३३९१५२६

१२७.	पुणे	मे. एस.पी.इंजि.,२७८६००२५८५९व्ही	२००५-०६	८४०४०१
१२८.	पुणे	मे. एस.पी.इंजि.,२७८६००२५८५९व्ही	२००७-०८	२३०३७४२
१२९.	पुणे	मे. गीता बिल्डर्स.,२७६५०५९२५०३व्ही	२००७-०८	२०६९३८१
१३०.	पुणे	मे. मनोज ट्रेडिंग कं.,२७१२००४७९९४व्ही	२००६-०७	७७८२५२१
१३१.	पुणे	मे. सुयोग कंस्ट्रक्शन,२७२०००३६३१०व्ही	२००८-०९	१०१३३६१
१३२.	पुणे	मे.सी.सी. इंजि.प्रा. लिमि.,२७७६०००२६२४व्ही	२००५-०६	१५०६५२४
१३३.	पुणे	मे. क्वीन ट्रीट सॉफ्टवेअर प्रा.लिमि.,२७८३०३०८०००व्ही	२००६-०७	९०१५१०
१३४.	पुणे	मे. क्वीन ट्रीट सॉफ्टवेअर(I) प्रा.लिमि.,२७८३०३०८०००व्ही	२००७-०८	१५२८४९३
१३५.	पुणे	मे. आय.एस.भुतडा.,२७४२०२१०८८६व्ही	२००७-०८	७९४२७३
१३६.	पुणे	मे. हार्डरॉक कॉन्क्रेट प्रा.लिमि.,२७०७०६४२३८९व्ही	२००८-०९	७२३१४२
१३७.	पुणे	मे. जी.जी. एंटरप्रायझेस,२७८६००२१८८२व्ही	२००८-०९	१७०६६३३
१३८.	पुणे	मे. भुशिल्पा केमिकल्स प्रा.लिमि.,२७२९००१००२२व्ही	२००७-०८	९३२२५८
१३९.	पुणे	मे. भुशिल्पा केमिकल्स प्रा.लिमि.,२७२९००१००२२व्ही	२००६-०७	३३१११९१
१४०.	पुणे	मे. मॉन्टेनरी लिफ्ट कॉम्पोनंट प्रा.लिमि.,२७०५५२१३१३७व्ही	२००८-०९	३८८७६८५
१४१.	पुणे	मे. व्ही.एम.मातेरे इन्फ्रास्ट्रक्चर (इं)प्रा.लिमि.,२७७७०६४५०११व्ही	२००८-०९	२११४१५९
१४२.	पुणे	मे. देसाई इन्फ्रा प्रोजेक्ट इंडिया प्रा.लिमि.,२७९५०६९०६९६व्ही	२०१०-११	७४६१९८६
१४३.	पुणे	मे. ट्रान्सपरन्ट एनर्जी सिटीम प्रा.लिमि.,२७१९०४०४०९१व्ही	२००८-०९	९०१०५५
१४४.	पुणे	मे. टी.जी.धमनी ,२७६७०२८०५४०व्ही	२००८-०९	१९०६१०६९
१४५.	पुणे	मे. युनाटेड क्रेन कंम्पोनंट प्रा.लिमि.,२७७५०३०७८५०व्ही	२००८-०९	५८४५८२
१४६.	पुणे	मे. श्री एंटरप्रायझेस ,२७१७०६०८३८४व्ही	२००८-०९	२०८२८५१
१४७.	पुणे	मे. भारत कंस्ट्रक्शन .,२७१९००५६३४६व्ही	२००७-०८	१७३५७५८१
१४८.	पुणे	मे. ईंडिकॉन कंस्ट्रक्शन प्रा.लिमि.,२७१२०४०६९९१व्ही	२००८-०९	४६४३४१५
१४९.	पुणे	मे. राजलक्ष्मी स्टोन अँड सँड.,२७८७०६४५७३२व्ही	२००८-०९	२८०८८२२
१५०.	पुणे	मे. स्टेपॅक पॉलिफॉम प्रा.लिमि.,२७३२०४१००८२व्ही	२००५-०६	२०९५६४७
१५१.	पुणे	मे. गोदावरी पल्प अँड पेपर मिल्स.,२७४४०३२४८५०व्ही	२००८-०९	४०७०४४३६
१५२.	पुणे	मे. एस.एन.रावलेकर .,२७८७००५४७११व्ही	२००८-०९	२४७४८२३
१५३.	पुणे	मे. संजय शांताराम धनकवडे.,२७९५०४०९५९०व्ही	२००५-०६	१३४२३८१
१५४.	पुणे	मे. संजय शांताराम धनकवडे.,२७९५०४०९५९०व्ही	२००६-०७	६०८६०३
१५५.	पुणे	मे. संजय शांताराम धनकवडे.,२७९५०४०९५९०व्ही	२००७-०८	६०२६९२
१५६.	पुणे	मे. के.डी.सोनावणे.२७१०००१९८७५व्ही.	२००८-०९	६९८४९७
१५७.	नाशिक	मे. रॉयल कंस्ट्रोवेल ,२७१८००१६०४८व्ही	२००८-०९	२९३०६७०

१५८.	नाशिक	मे. पपया नर्सरी ,२७३६०१२४६८६व्ही	२००८-०९	६४७४२५
१५९.	नाशिक	मे.फिनोटेक्स फायबरकास्ट,२७५६०२२८९४८व्ही	२००८-०९	१३३१३९२
१६०.	नाशिक	मे.मोहमद खान मेहबुब खान,२७९६०६४४८५८व्ही	२००८-०९	६८१४५४५
१६१.	नाशिक	मे.बालकृष्ण तुकाराम टकटे २७९१०३६५४७७व्ही	२००८-०९	३६३५५५५
१६२.	नाशिक	मे.जगोटा अँड सन्स,२७५९००७५४२९व्ही	२००८-०९	५९८५३६
१६३.	नाशिक	मे.महालक्ष्मी बांधकाम मजदूर,२७१३००२६५०३व्ही,	२००९-१०	३७६७२४१
१६४.	नाशिक	मे.कागझ पॅकेजिग लिमि.,२७०६०३६३१८०व्ही	२००८-०९	६८६४५५
१६५.	नाशिक	मे.गुरुकृपा एंटरप्रायझेस लिमि.,२७६३०२११७८९व्ही	२००८-०९	३०३४६१४
१६६.	नाशिक	मे.अदिप एंटरप्रायझेस ,२७६८००१४८०३व्ही	२००६-०७	११८३३६३
१६७.	नाशिक	मे.आर.आय.लाल,२७१४००३२९४८व्ही	२००८-०९	५५४६००
१६८.	नाशिक	मे.गायकवाड बिल्डींग मेटेरियल सप्लायर्स,२७२६०६४३१०९व्ही	२००६-०७	५९८७३०
१६९.	नाशिक	मे.के.आर.इलेक्ट्रिकल्स,२७१३००१५४४५व्ही	२००६-०७	१५९६२७६
१७०.	नाशिक	मे.तरुस बायो एनर्जी ,२७३६०६८४५७०व्ही	२००८-०९	१८०२४०३
१७१.	नाशिक	मे.भाग्यलक्ष्मी इलेक्ट्रिकल,२७७९००६६७८३व्ही	२००६-०७	१४०५५३९
१७२.	नाशिक	मे.श्री दत्तकृपा बिल्डींग मेटेरियल सप्लायर्स ,२७६६०६६९८५५व्ही	२००८-०९	१२२७०१०
१७३.	नाशिक	मे.ऋषीराज एंटरप्रायझेस ,२७९२०५८६३८९व्ही	२००६-०७	९२९८७३
१७४.	नाशिक	मे.ऋषीराज एंटरप्रायझेस ,२७९२०५८६३८९व्ही	२००७-०८	३३५४०२०
१७५.	नाशिक	मे.पॅसिफीक मार्केटिंग,२७५१००३३३७५व्ही	२००८-०९	५१७७०१
१७६.	नाशिक	मे.सिमेंट ग्राडक्ट,२७३१०६५६०३१व्ही	२००८-०९	१७७३१७४
१७७.	नाशिक	मे.सुमन कंस्ट्रक्शन कं.,२७१२०६६२५८६व्ही	२००८-०९	२९०६३७६
१७८.	नाशिक	मे.एस.बी.कंस्ट्रक्शन,२७०९०५०९५८५व्ही	२००८-०९	३४०६३५६
१७९.	नाशिक	मे.सिल्वर हाउस,२७७७०७०६६०६व्ही	२००८-०९	१३६६८८३
१८०.	नाशिक	मे.मेघा फॅब्रिकेटर्स प्रा.लि.,२७२७०३६३११३व्ही	२००६-०७	५०५३५०
१८१.	नाशिक	मे. स्पेक्ट्रम इर इथर्स लिमि.,२७५७०३०००९२व्ही	२०१०-११	२७८१२१५
१८२.	नाशिक	मे.ॲक्युरा वॉल्वस ,२७८२०५९९९२७व्ही	२००७-०८	२२०१५३३
१८३.	नाशिक	मे.ॲक्युरा वॉल्वस ,२७८२०५९९९२७व्ही	२००७-०८	८६५५८७
१८४.	नाशिक	मे.रिगल रोलिंग मिल्स,२७६३०३९६३८०व्ही	२००५-०६	२४६०७१६
१८५.	नाशिक	मे.रिगल रोलिंग मिल्स,२७६३०३९६३८०व्ही	२००६-०७	३९६६५३४
१८६.	नाशिक	मे.श्रीराज राजेश्वरी पॉप केमि.इंडप्रा.लिमि.,२७०००००४००व्ही	२००५-०६	२५७४७०९
१८७.	नाशिक	मे.गोदावरी पल्प अँड पेपर मिल्स प्रा.लिमि.,२७४४०३२४८५०व्ही	२००९-१०	१५४७१७६९
१८८.	नाशिक	मे.गोदावरी पल्प अँड पेपर मिल्स प्रा.लिमि.,२७४४०३२४८५०व्ही	२०१०-११	३०३५०१२९
१८९.	नाशिक	मे.प्रिमियम टुल्स प्रा.लिमि.,२७५७०३०००९२व्ही	२००६-०७	१०९१७५८

१९०.	ठाणे	मे. ओम जय श्री ट्रेडर्स ,२७६२०३५०६५०व्हो	२००८-०९	९४४३११
१९१.	ठाणे	मे.निखील एंटरप्रायझेस,,२७६२०३३२०२६व्हो	२००८-०९	१५८७६२९
१९२.	ठाणे	मे.राहूल एंटरप्रायझेस,२७०९०३५०११७व्हो	२००७-०८	५१७५३१६०
१९३.	ठाणे	मे.व्हेन एजन्सीज,२७४९०३५०६७३व्हो	२००८-०९	६९२२१२
१९४.	ठाणे	मे.एम.जे.एंटरप्रायझेस,२७६६०३३१९०७व्हो	२००५-०६	८२९४२७३
१९५.	पालघर	मे.सुकेतू ऑरगॅनिक प्रा.लिमि.,२७०५०५२९४९२व्हो	२००८-०९	६०८३१५६
१९६.	पालघर	मे.हुमा पॉलीप्लास्ट लिमि.,२७६३६२९८५०७व्हो	२००६-०७	१४९४४३०
१९७.	पालघर	मे.इनस्टेप ,२७७१०३३२६०७व्हो	२००५-०६	८२७७०१
१९८.	पालघर	मे.अलमेटी ऑटो एनसिलेरी प्रा.लिमि.,२७४६०२५३९३२व्हो	२००९-१०	८१४५४१
१९९.	पालघर	मे.गाला इक्विपमेंट,२७०६०४११०९८व्हो	२००५-०६	९०५४०२
२००.	पालघर	मे.रिपल पॅकेजिंग,२७६२००२९९१९व्हो	२००५-०६	२२६७०७२
२०१.	पालघर	मे.मनुदिप मेटाकेम,२७९५०३४३२४२व्हो	२०१०-११	२७६७८९५
२०२.	पालघर	मे.सॅटेलाइट इंजि.,२७२३००१४७११व्हो	२००५-०६	८५४०३७
२०३.	पालघर	मे.डिसीटेक फर्निशिंग लिमि.,२७२१०३४९०८१व्हो	२००८-०९	८७४५१८
२०४.	पालघर	मे. सुरज फूड,२७०५०३४३२५२व्हो	२००८-०९	६३७१५०
२०५.	पालघर	मे. सुरज फूड,२७०५०३४३२५२व्हो	२००७-०८	७४५७६२
२०६.	पालघर	मे. सुरज फूड,२७०५०३४३२५२व्हो	२००६-०७	५०९३७०
२०७.	पालघर	मे. स्टायरोमोडल्डर्स इंडिया,२७९२००११८५८व्हो	२००५-०६	१२५३२१३

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.४.१२ २७	२८ १३-१४	**निष्कर्ष व शिफारशी** अशाप्रकारे, उपरोक्त तपशिलावरुन असे निदर्शनास येते की, परताव्याची १०० प्रकरणे पूर्ण करण्यात विलंब झाल्यामुळे विभागाला व्याजापोटी रु.८.१८ कोटीचे प्रदान करावे लागले होते, जे टाळता आले असते, निर्धारणा अचूकपणे काळजीपूर्वक करण्यात आली नव्हती, अन्यथा रु.४.३८ कोटीचा चूकीचा, नियमबाहय व अतिरिक्त परतावा देणे थांबविता आले असते, रु.८.८२ कोटी कर प्रभावाच्या आंतरराज्य व निर्यात व्यवहारांमध्ये कर प्रदानात सूट प्राप्त करण्यासाठी सादर करावयाची काही कागदपत्रे अभिलेखात सापडली नाहीत व सापडलेली कागदपत्रे अपूर्ण होती. मागणी करण्यात आलेल्या रक्कमेच्या वसूलीच्या वेळी संबंधित तरतूदींचे पालन करण्यात आले नव्हते ज्यामुळे रु. ३३.२८ कोटी रक्कमेची वसूली होऊ शकली नव्हती. तसेच, रु.१७.७४ कोटींची मागणी करण्यात चार ते नऊमहिन्यांचा विलंब झाला होता, परिणामी, त्या रक्कमेची वसूली करण्यात विलंब झाला. वरील परिस्थिती लक्षात घेता, अशी शिफारस केली जात आहे की, विक्रीकर विभागाने: • परतावा प्रकरणे वेळेवर अंतीम करुन त्याव्दारे विलंबीत परताव्यांवर व्याजाचे प्रदान टाळण्यासाठी परतावा व परतावा शाखेने सूचना जारी कराव्या; • पर्याप्त कालमर्यादेत मागणी उपस्थित करण्यासाठी आणि उपस्थित केलेल्या मागणीमध्ये त्वरीत वसुली होण्याची खात्री करण्यासाठी योग्य कार्यतंत्र योजावे; आणि • परतावा प्रकरणांचे निर्धारण अचूकतेने होईल आणि सर्व आवश्यक दस्तऐवज प्राप्त करुन ते अभिलेख्यांमध्ये ठेवले जातील याची खात्री करावी. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** • व्यापाऱ्याच्या लेखा पुस्तकांची पडताळणी व तपासणी करुन त्यास वेळीच देय परतावा रक्कम देणे यास विभाग नेहमी प्राधान्य देत आहे.मुल्यवर्धित कर कायदयाच्या प्रारंभिक काळात परतावे देण्यास काहीसा विलंब झाला,परंतु आता आर्थिक वर्ष २०११—१२ पर्यंतच्या प्रकरणात परतावा प्रदान करण्याचे काम पूर्ण झाले आहे.परतावा प्रदान प्रक्रिया जलद होण्यासाठी व्यापारी आता इलेक्ट्रॉनिक स्वरुपात J1-J2 ॲनेक्चर सादर करीत आहेत. विक्री आणि खरेदी यातील पडताळणी आता संगणकाव्दारे केली जात आहे. तसेच वजावटीची जुळणारी व न जुळणारी उलाढाल रक्कम सध्याच्या प्रणालीमध्ये तात्काळ उपलब्ध होते. अशा प्रकारे महसूल संरक्षित करण्याची यंत्रणा आता विभागात उपलब्ध आहे. प्रत्यक्ष परतावा रक्कम दावा करणा—यास मिळण्यास गती येण्यासाठी, परताव्याची

		रक्कम थेट परताव्याचा दावा करणा--याच्या बँक खात्यात नॅशनल इलेक्ट्रॉनिक फंड ट्रांसफर (NEFT) माध्यमातून देण्याची सुविधा विभागाने सुरु केली आहे.अशाप्रकारे व्यापाऱ्यास लवकरात लवकर देय परतावा देण्यात येत आहे. तसेच माहे जानेवारी २०१६पासून विभागाने भौगोलिक क्षेत्रनिहाय कार्यपध्दतीचा अवलंब केला आहे.त्यामुळे परतावा प्रकरणे निकाली काढण्याकरिता पूर्वीच्या ३९० अधिकाऱ्यांच्या तुलनेत १६७२ अधिकारी उपलब्ध झाले आहेत. सबब व्यापाऱ्यास देय परतावा लवकरात लवकर देण्याकरिता विभागाचे प्रयत्न आहेत. • विभागाने सर्व प्रकारच्या निर्धारणा संगणक प्रणालीवर करण्याबाबत उपाय योजना केली आहे. तसेच निर्धारणा आदेश, मागणी सूचना पत्र इत्यादी आदेश व्यापाऱ्यास यापुढे ई-मेल व्दारे आदेश पारीत होताच बजावण्यात येणार आहेत. सबब पर्याप्त कालमर्यादेत मागणी उपस्थित करण्यासाठी आणि उपस्थित केलेल्या मागणीमध्ये त्वरीत वसुली होण्याकरिता योजना आखण्यात आली आहे. परतावा प्रकरणांचे निर्धारण अचूकतेने होईल आणि सर्व आवश्यक दस्तऐवज प्राप्त करुन ते अभिलेख्यांमध्ये ठेवले जातील यासंबंधी सर्व निर्धारणा अधिकाऱ्यांना वेळोवेळी निर्देश देण्यात आले असून त्याची अंमलबजावणी करण्याच्या सूचना वेळोवेळी घेण्यात येणा--या बैठकांमधून देण्यात आल्या आहेत.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल
स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.५ २८	१३-१४	**इतर लेखापरीक्षा अभिक्षणे** मुंबई विक्रीकर अधिनियम, १९५९ (BSTअधिनियम)महाराष्ट्र मुल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ (MVATअधिनियम), केंद्रिय विक्रीकर अधिनियम , १९५६(CST अधिनियम) अंतर्गत विक्रीकर विभागात अंतिम करण्यात आलेल्या निर्धारणा दस्तऐवजांच्या तपासणीत बऱ्याच प्रकरणांमध्ये या प्रकरणांच्या पुढील परिच्छेदांमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे अधिनियम / नियम मधील तरतूदींचे पालन होणे, कराची आकारणी न/कमी होणे, सूटीचे नियमबाहय प्रदान आणि इतर प्रकरणे निदर्शनास आली होती. ही प्रकरणे उदाहरणादाखल दिली आहेत व ती चाचणी तपासणीवर आधारित आहेत. प्रत्येक वर्षी लेखापरीक्षेमध्ये निर्धारण प्राधिकाऱ्यांकडून झालेली ही लोपने निदर्शनास आणून दिली जातात, परंतु, या अनियमितता सातत्याने घडत आहेत व लेखापरीक्षा करेपर्यंत त्यांचा तपासही लागत नाही. अंतर्गत लेखापरीक्षा बळकट करण्याबरोबरच शासनाने अंतर्गत नियंत्रण यंत्रणा सुधारण्याची गरज आहे. **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** सर्वसाधारण परिच्छेद. अभिप्राय नाही.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल

स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./ विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.५.१ २८	१३-१४	**महाराष्ट्र मुल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ (MVAT अधिनियम)अंतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांमध्ये निदर्शनास आलेल्या विसंगती** **हवाला व्यापाऱ्यांकडून केलेल्या खरेदीवर नियमबाहय रितीने set-off चे प्रदान** विक्रीकर उपायुक्त, LTU-E-६२६,माझगांव विभाग, मुंबई विक्रीकर आयुक्तांनी जुन २०१२ मध्ये जारी केलेल्या ८T क्रमांकाच्या व्यापार परिपत्रकात असे विनिर्दिष्ट करण्यात आले आहे की, हवाला व्यापाऱ्याकडून करण्यात आलेले खरेदीचे व्यवहार वैध व्यवहार नसल्याने जरी अशा खरेदीवर हवाला व्यापाऱ्याने अंशत: किंवा पूर्णपणे कर भरला असेल तरी अशा खरेदीवर ITC चा दावा धरु नये. विक्रीकर विभागाच्या चौकशी शाखेने अशा हवाला व्यापाऱ्यांची एक यादी तयार केली आहे. निर्धारण दस्तऐवजांची, विभागाने तयार केलेल्या हवाला व्यापाऱ्यांच्या यादीबरोबर प्रति पडताळणी केली असता (ऑगस्ट २०१३) असे आढळून आले की, २००८-०९ या कालावधीत लोहिय व अलोहीय धातूचा आयातदार व पुनर्विक्रेता असलेल्या व्यापाऱ्याने तीन व्यापाऱ्यांकडून केलेल्या खरेदीवर रु.१४.७३ लाख set-off ची मागणी केली होती. विभागाने हे तीन व्यापारी हवाला व्यापारी असल्याचे घोषीत केले होते, म्हणूनच जुन २०१२ मधील परिपत्रकांचा संदर्भ घेतल्यास व्यापाऱ्याने केलेला set-off चा दावा फेटाळणे आवश्यक होते. अशाप्रकारे चुकीच्या पध्दतीने set-off देण्यामुळे व्याज व शास्तीसह रु.३८.१२ लाख कराचे न्यून निर्धारण झाले. हे निदर्शनास आणून दिल्यावर (सप्टेंबर २०१३) विभागाने अभिक्षण मान्य केले व व्यापाऱ्याने निर्धारण आदेशाविरोधात अपील दाखल केल्यामुळे सुधारात्मक कारवाई करण्यासाठी ते विक्रीकर सह आयुक्त (अपील) यांना कळविले(ऑक्टोबर २०१३) पुढील प्रगतीचा अहवाल प्राप्त झालेला नाही. मे २०१४ मध्ये ही बाब शासनाला कळविण्यात आली. त्यांचे उत्तर प्राप्त झाले नाही (डिसेंबर २०१४). **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** या परिच्छेदात एका प्रकरणाचा समावेश आहे. मा. महालेखापरिक्षक यांनी हवाला व्यापा–यांकडून केलेल्या खरेदीवरील कर वजावटीबाबत आक्षेप घेतला आहे. या प्रकरणात सुधारीत कारवाई करून संभाव्य महसूल हानी संरक्षित करण्यात आलेली आहे. प्रकरणाचा तपशिल सोबत जोडला आहे. विभागाने हवाला व्यापा–यांच्या बाबत शून्य सहनशिलता हे धोरण अवलंबिले आहे. त्या अनुषंगाने सर्व हवाला व्यापा–यांविरुध्द एफ.आय.आर.(F.I.R.)दाखल करण्यात आले आहेत. ज्या व्यापा–यांनी देय नसणाऱ्या करवजावटीचा लाभ हवाला बिलांवर घेतला आहे. अशा व्यापा–यांवर तत्पर करवसुलीची सक्त कारवाई केली आहे. हया धोरणाचे सकारात्मक परिणाम दिसून येत आहेत. त्यामुळे हवाला व्यापा–यांची तसेच त्यांच्याकडील खरेदीपोटी घेण्यात येणाऱ्या कर वजावटीच्या दाव्यांची संख्या कमी झाली आहे. सदर प्रकरणाबाबतचे सविस्तर अभिप्राय सोबत जोडलेले आहेत.

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./विभाग	आक्षेप	स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.
१	२	३	४
२.५.१ २८	१७ १३-१४ विउआ (मोठेकरदाते) इ-६२६ मुंबई	आक्षेपाचा मतितार्थ :- हवाला व्यापाऱ्यांकडून केलेल्या खरेदीवर नियमबाहय रितीने करवजावटीचे प्रदान.	**व्यापाऱ्याचे नांव** :- मे.ट्रायसन इम्पेक्स **नों. दा. क्र.** :- २७०४०००८४६२व्ही **कालावधी** :- २००८-०९ **निर्धारणा दिनांक** :- २८.०२.२०१३ **अंतर्भुत आक्षेपित रक्कम** :- ३८.१२ लाख **वाढीव मागणी** :- **लेखा आक्षेप** :- अमान्य **दुरुस्ती कार्यवाही** :- व्यापाऱ्याने निर्धारणा आदेशाविरुध्द प्रथम अपिल दाखल केले होते. महालेखाकारांचा लेखा आक्षेप विसआ(अपिल) यांना कळविण्यात आला होता. दि.२३.०३.२०१६ रोजी प्रथम अपिल निकाली काढण्यात आले असून रु.१४७३३७६/-इतका करवजावटीचा दावा नामंजूर करण्यात आला आहे व प्रथम अपिल आदेशानुसार रु.३७००३३४/- इतकी मागणी करण्यात आली. व्यापाऱ्याने दि.०९.०६.२०१६ रोजी विक्रीकर न्यायाधिकरणाकडे प्रथम अपिल आदेशाविरुध्द दिव्तीय अपिल (SA307-308/16) दाखल केले असून ते सुनावणीसाठी प्रलंबित आहे. **वसुली** :- **खात्याअंतर्गत लेखापरीक्षण करण्यात आले का ?** :- नाही

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल

स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./ विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.५.२ २९	०८ १३-१४	**महाराष्ट्र मुल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ (MVAT अधिनियम)अंतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांमध्ये निदर्शनास आलेल्या विसंगती** **हवाला व्यवहारांवर शास्ती न आकारणे** विक्रीकर उपायुक्त, E-८१८, लेखा परीक्षा माझगांव , मुंबई MVAT अधिनियमाच्या कलम २९(४)नुसार, जर एखादया व्यक्ती किंवा व्यापाऱ्याने जाणून बुजून बनावट देयक, रोकड पावती, प्रमाणके घोषणापत्र किंवा प्रमाणपत्र यासारखे कुठलेही कागदपत्र जारी किंवा सादर केले असेल, ज्यामुळे त्याने किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीने किंवा व्यापाऱ्याने केलेला खरेदी किंवा विक्रीचा व्यवहार करपात्र ठरत नसेल किंवा कमी दराने करपात्र ठरत असेल किंवा त्यावर चुकीचा set-off देय ठरत असेल, तर आयुक्तांनी त्याच्याकडून देय असलेल्या कराच्या रक्कमे व्यतिरिक्त, उपरोक्त व्यवहार केल्यामुळे किंवा न केल्यामुळे देय ठरलेल्या कराच्या रक्कमेइतकी शास्ती आकारावी. नलिका व नलिका जोडण्यांच्या पुनर्विक्रेत्याच्या २००५-०६, २००६-०७, २००८-०९ व २००९-२०१० या वर्षीच्या व्यापार लेखापरीक्षेशी संबंधीत दस्तऐवजांची तपासणी करताना ((एप्रिल २०१०) असे आढळून आले की, हवाला व्यापाऱ्याकडून करण्यात आलेल्या खरेदीवरील रु.१०.२१ लाखाचा set-off निर्धारण अधिकाऱ्याने अग्राहय ठरविला होता, परंतू अग्राहय ठरविण्यात आलेल्या रु. १०.२१ लाख set-off इतकी शास्ती निर्धारणा प्राधिकाऱ्यांनी आकारली नव्हती. मे २०१३ मध्ये हे प्रकरण निदर्शनास आणून दिल्यावर, विभागाने सांगितले की २००९ च्या २२T या व्यापार परिपत्रकानुसार , जर व्यापाऱ्याने कलम ३०(४) अंतर्गत देय असलेल्या २५ टक्के व्याजासह सुधारित विवरण सादर केले, जे या प्रकरणात केले गेले होते, तर कलम २९(३) अंतर्गत शास्ती आकारणीय नसते. विभागाचे हे उत्तर अधिनियमातील तरतुदींशी सुसंगत नाही कारण या प्रकरणात अधिनियमाच्या कलम २९(३) ऐवजी २९(४) नुसार शास्ती आकारणीय आहे. २००९ चे व्यापार परिपत्रक कलम २९(३) शी संबंधित आहे ज्याचे विवेचन अधिनियमाच्या कलम२९खालील टिपांमध्ये केले आहे. त्यामध्ये असे निर्दिष्ट केले आहे की, जर एखादया व्यापाऱ्याने बनावट देयकासारखे खोटे कागदपत्र सादर केले तर कलम २९(४) अंतर्गत शास्ती आकारणीय असते. तसेच, निर्धारण प्राधिकाऱ्यांनी निर्धारण आदेशात शास्तीची आकासणी करण्याविषयीची तरतुद असल्याचे दर्शविणारी कोणतीही नोंद दस्तऐवजात नव्हती. मे २०१४ मध्ये ही बाब शासनाला कळविण्यात आली. त्यांचे उत्तर प्राप्त झाले नाही (डिसेंबर २०१४). **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** आर्थिक वर्ष २००५—०६, २००६—०७, २००८—०९ आणि २००९—१० या कालावधीसाठी व्यापा—याचे कलम २२ अन्वये लेखा परिक्षण करण्यात आलेले आहे. या पैकी कोणत्याही कालावधी साठी कलम २३ अन्वये निर्धारणा आदेश पारित करण्यात आलेले नाहीत. कायदयाने विहित केलेल्या तरतुदीप्रमाणे व्यापाऱ्याने लेखापरिक्षणाचे निष्कर्ष मान्य करुन सुधारित विवरणपत्र दाखल करुन भरण्याचे मान्य केले होते. व्यापा—याने सर्व कालावधींच्या नमुना ७०४ मध्ये परतावयाचा दावा केलेला आहे. लेखापरिक्षणानुसार सर्व कालावधींसाठी व्यापा—यास करदेयता येत नाही. सबब महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर कायदयाच्या कलम २९(४) खालील शास्ती लावण्यात आलेली नाही. व्यापा—याने केंद्रिय विक्रीकर कायदयाखाली २००६—०७, २००८—०९ आणि २००९—१० या कालावधीसाठी आलेली फरकाची रक्कम केंद्रिय विक्रीकर कायदा कलम ९(२) चे महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर कायदयाचे कलम ३०(४) सोबत वाचन केले असताना येणारी व्याजाची २५% रक्कम भरलेली आहे.

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा सन २०१३-२०१४ चा महसूली जमा अहवाल

स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापने

परिच्छेद क्र./पृ.क्र.	प्रारुप परिच्छेद क्र./ विभाग	आक्षेप
१	२	३
२.५.२ २९	०८ १३-१४	**महाराष्ट्र मुल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ (MVAT अधिनियम)अंतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांमध्ये निदर्शनास आलेल्या विसंगती** **हवाला व्यवहारांवर शास्ती न आकारणे** विक्रीकर उपायुक्त, E-८१८, लेखा परीक्षा माझगांव , मुंबई MVAT अधिनियमाच्या कलम २९(४)नुसार, जर एखादया व्यक्ती किंवा व्यापाऱ्याने जाणून बुजून बनावट देयक, रोकड पावती, प्रमाणके घोषणापत्र किंवा प्रमाणपत्र यासारखे कुठलेही कागदपत्र जारी किंवा सादर केले असेल, ज्यामुळे त्याने किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीने किंवा व्यापाऱ्याने केलेला खरेदी किंवा विक्रीचा व्यवहार करपात्र ठरत नसेल किंवा कमी दराने करपात्र ठरत असेल किंवा त्यावर चुकीचा set-off देय ठरत असेल, तर आयुक्तांनी त्याच्याकडून देय असलेल्या कराच्या रक्कमे व्यतिरिक्त, उपरोक्त व्यवहार केल्यामुळे किंवा न केल्यामुळे देय ठरलेल्या कराच्या रक्कमेइतकी शास्ती आकारावी. नलिका व नलिका जोडण्यांच्या पुनर्विक्रेत्याच्या २००५-०६, २००६-०७, २००८-०९ व २००९-२०१० या वर्षांच्या व्यापार लेखापरीक्षेशी संबंधीत दस्तऐवजांची तपासणी करताना ((एप्रिल २०१०) असे आढळून आले की, हवाला व्यापाऱ्याकडून करण्यात आलेल्या खरेदीवरील रु.१०.२१ लाखाचा set-off निर्धारण अधिकाऱ्याने अग्राहय ठरविला होता. परंतू अग्राहय ठरविण्यात आलेल्या रु. १०.२१ लाख set-off इतकी शास्ती निर्धारणा प्राधिकाऱ्यांनी आकारली नव्हती. मे २०१३ मध्ये हे प्रकरण निदर्शनास आणून दिल्यावर, विभागाने सांगितले की २००९ च्या २२T या व्यापार परिपत्रकानुसार , जर व्यापाऱ्याने कलम ३०(४) अंतर्गत देय असलेल्या २५ टक्के व्याजासह सुधारित विवरण सादर केले, जे या प्रकरणात केले गेले होते, तर कलम २९(३) अंतर्गत शास्ती आकारणीय नसते. विभागाचे हे उत्तर अधिनियमातील तरतुदीशी सुसंगत नाही कारण या प्रकरणात अधिनियमाच्या कलम २९(३) ऐवजी २९(४) नुसार शास्ती आकारणीय आहे. २००९ चे व्यापार परिपत्रक कलम २९(३) शी संबंधित आहे ज्याचे विवेचन अधिनियमाच्या कलम२९खालील टिपांमध्ये केले आहे. त्यामध्ये असे निर्दिष्ट केले आहे की, जर एखादया व्यापाऱ्याने बनावट देयकासारखे खोटे कागदपत्र सादर केले तर कलम २९(४) अंतर्गत शास्ती आकारणीय असते. तसेच, निर्धारण प्राधिकाऱ्यांनी निर्धारण आदेशात शास्तीची आकासणी करण्याविषयीची तरतुद असल्याचे दर्शविणारी कोणतीही नोंद दस्तऐवजात नव्हती. मे २०१४ मध्ये ही बाब शासनाला कळविण्यात आली. त्यांचे उत्तर प्राप्त झाले नाही (डिसेंबर २०१४). **स्पष्टीकरणात्मक अभिप्राय.** आर्थिक वर्ष २००५—०६, २००६—०७, २००८—०९ आणि २००९—१० या कालावधीसाठी व्यापा—याचे कलम २२ अन्वये लेखा परिक्षण करण्यात आलेले आहे. या पैकी कोणत्याही कालावधी साठी कलम २३ अन्वये निर्धारणा आदेश पारित करण्यात आलेले नाहीत. कायदयाने विहित केलेल्या तरतुदीप्रमाणे व्यापाऱ्याने लेखापरिक्षणाचे निष्कर्ष मान्य करुन सुधारित विवरणपत्र दाखल करुन भरण्याचे मान्य केले होते. व्यापा—याने सर्व कालावधींच्या नमुना ७०४ मध्ये परताव्याचा दावा केलेला आहे. लेखापरिक्षणानुसार सर्व कालावधींसाठी व्यापा—यास करदेयता येत नाही. सबब महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर कायदयाच्या कलम २९(४) खालील शास्ती लावण्यात आलेली नाही. व्यापा—याने केंद्रिय विकीकर कायदयाखाली २००६—०७, २००८—०९ आणि २००९—१० या कालावधीसाठी आलेली फरकाची रक्कम केंद्रिय विक्रीकर कायदा कलम ९(२) चे महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर कायदयाचे कलम ३०(४) सोबत वाचन केले असताना येणारी व्याजाची २५% रक्कम भरलेली आहे.

साक्ष :-

१.१ विभागाने पुरविलेल्या उपरोक्त माहितीच्या आधारे समितीने अधिक माहिती घेण्यासाठी दिनांक २८ व २९ जून, २०१६ तसेच ११ जुलै, २०१६ रोजी वित्त विभागाचे प्रधान सचिव व इतर विभागीय प्रतिनिधींची साक्ष घेतली. साक्षीच्या वेळी वित्त विभागाच्या सचिवांनी समितीस अशी माहिती दिली की, राज्य शासनाच्या अनेक विभागांपैकी विक्रीकर विभाग हा महसुलाच्या दृष्टीने अतिशय महत्वाचा विभाग आहे. या विभागामार्फत व्यापा-यांना व्यापार करताना कोणत्याही प्रकारचा त्रास होऊ नये आणि शासनाला देखील मालाच्या विक्रीतून महसूल मिळावा या दृष्टीने वित्त विभाग आणि विक्रीकर विभागाचे प्रयत्न असतात. व्यापा-यांना त्यांचा व्यापार करणे सोयीचे जावे आणि त्यांना काही अडचणी येऊ नयेत या हेतूने विक्रीकर विभागाने ऑटोमेशन हा अतिशय महत्वाकांक्षी प्रकल्प हाती घेतला असून त्यामध्ये व्यापा-यांना आवश्यक असलेली सर्व प्रकारची नोंदणी, परतावा, निर्धारण आणि विवरणपत्र सादर करणे ही पध्दती समाविष्ट आहे. यामध्ये मानवी हस्तक्षेप कमीत कमी राहील या दृष्टीने विक्रीकर विभागाचे प्रयत्न सुरू आहेत. यासंबंधी काही अंशी यश मिळाले असले तरी यात आणखी काही सुधारणा करणे आवश्यक आहे आणि त्या दृष्टीने विभाग प्रयत्नशील आहे.

लेखा परीक्षेची व्याप्ती व कार्य पध्दती या सदराखाली प्रधान महालेखाकार यांच्या मुद्दा क्रमांक २.४.२ मध्ये नमूद केल्यानुसार मार्च २०१३ पर्यंत जी परताव्याची प्रकरणे प्रलंबित दिसतात त्यामध्ये २०१२ अखेर जी शिल्लक प्रकरणे होती त्यामध्ये आणखी काही प्रकरणांची वाढ झाली आणि त्यानुसार ही संख्या आणखी वाढून ३० हजार पोहोचली आहे. त्या दृष्टीने ३१ मार्च २०१५ अखेरपर्यंतची सद्यःस्थिती काय आहे ? मार्च २०१२ अखेर प्रलंबित प्रकरणांमधील यामध्ये २०५१२ इतकी प्रकरणे परताव्याची होती. ३१ मार्च २०१३ अखेरपर्यंत एकूण ९००० प्रकरणांच्या व्यतिरिक्त शेवटची शिल्लक ३०७८६ इतकी प्रकरणे होती. त्यासंबंधी ३१ मार्च २०१५ चा किंवा सन २०१६चा काही अहवाल असेल तर त्यानुसार सद्यःस्थितीबद्दलचे चित्र व सुधारणा काय आहे ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, जून, २०१६ मध्ये आढावा घेतला असता सन २०१२-१३ मध्ये ५४८७ प्रकरणांमध्ये ८१९ कोटी रुपये समाविष्ट आहेत. सन २०१३-१४ मध्ये ९९८७ प्रकरणे, सन २०१४-१५ मध्ये ६९२२ प्रकरणे आणि सन २०१५-१६ मध्ये ९२२ प्रकरणे अशा प्रकारे एकूण २३३१८ प्रकरणे परतावा देण्यासाठी शिल्लक आहेत. ३१ मार्च २०१३ अखेर जे ३०७८६ परतावे शिल्लक आहेत त्यानंतर मागील तीन वर्षाच्या कालखंडामध्ये शेवटच्या ३० हजार प्रकरणांमध्ये ही २३ हजार परताव्याची प्रकरणे समाविष्ट आहेत. यामध्ये एस.टी.आर.ए.ने लेखापरिक्षण केले होते. त्यामध्ये मुंबई, औरंगाबाद, नाशिक, ठाणे, पुणे एवढ्या जिल्ह्यापुरतीच माहिती घेतली होती. आता जी आकडेवारी देण्यात आली आहे ती संपूर्ण महाराष्ट्र राज्याची आहे. संपूर्ण राज्यामधील एकूण अर्ज २३७१८ सन २०१२-१३ पासून प्रलंबित आहेत. ही प्रकरणे सन २०१२-१३ पूर्वीपासूनची आहेत. यामध्ये सन २०१२-१३ मध्ये जी प्रकरणे प्रलंबित असतील ती प्रामुख्याने अपिल प्रकरणे असल्यामुळे प्रलंबित आहेत.

सन २०१२-१३ पासून परताव्याची जी २३ हजार प्रकरणे आहेत, त्यानंतर सन २०१२-१३ अखेरपर्यंत, विभागाकडे ३० हजार परताव्याची प्रकरणे प्रलंबित होती. त्यापैकी किती प्रकरणे कोणत्या कारणास्तव प्रलंबित आहेत अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी विदित केले की, त्या ३० हजार प्रकरणांपैकी त्या संबंधित आकडेवारी आता उपलब्ध नसल्यामुळे माहिती देणे अवघड आहे. मात्र ती नंतर देण्यात येईल.

तीन वित्तीय वर्षे पूर्ण झाली आहेत तरी देखील अशी प्रकरणे का प्रलंबित आहेत, ज्या केसेस अपिलामध्ये असतील ते योग्य आहे. पण जी इतर प्रकरणे प्रलंबित आहेत त्यांची कारणे काय आहेत. एका बाजूला ॲटोमायझेशन यंत्रणा राबविण्यापत येणार असे सांगण्यात येते तर दुस-या बाजूला हा अनुशेष संपला पाहिजे, या दृष्टीने विचार केला पाहिजे असे मत समितीने व्यक्त केले तसेच हा सर्वसाधारण विषय आहे असे समजू नये. कारण अलिकडेच माननीय पंतप्रधानांनी अधिका-यांना सांगितले आहे की, आपण व्यापा-यांना चोर समजू नका. ही परताव्याची रक्कम हजारो कोटींमध्ये असते व ती परत करण्यात येते. ज्याप्रमाणे वसुली करावयाची असते त्यावेळी मार्च अखेरला सक्ती करण्यात येते किंवा सप्टेंबरपासून म्हणजे सेकन्ड हाफपासून वसुलीची घाई करण्यात येते. आता तर अशी घाई प्रत्येक महिन्याला करण्यात येते. पूर्वीसारखे ३-३ महिन्यांना रिटर्न भरावयाचे असे राहिलेले नाही तर आता प्रत्येक महिन्याला प्रकरणांचा निपटारा झाला पाहिजे. परताव्याच्या संदर्भात २३ हजाराहून अधिक व्यापा-यांना ऑन रेकॉर्ड माहिती देण्यात येते की, सन २०१२-१३ पासूनचे त्यांचे परतावे देणे बाकी आहे. वसुली करताना एक महिना उशीर झाला तर विभाग त्यांना दंड लावतो आणि व्याज लावण्यात येते. नेमके किती लावण्यात येते ते माहिती नाही पण ते लावण्यात येते. परतावा हा अधिकचा केलेला भरणा म्हणून ती रक्कम त्यांना परत करण्यात येते. त्यांनी काही गहाण ठेवलेले असते. नंतर

ते त्या त्या वर्षानुसार समायोजित करण्यात येते. अशा अनेक विषयांच्या बाबतीत विभागाने एक ऑटोमायझेशन यंत्रणा तयार करायला पाहिजे. ज्यामध्ये संबंधित व्यापा-याची नोंदणी होईल, त्याला वेगळा पिन कोड देण्यात यावा. संगणकामध्ये अशी यंत्रणा तयार करण्याची आवश्यकता असून त्याला त्याच्या कोड दाबल्यानंतर त्याच्यासंबंधी संपूर्ण माहिती व त्याला त्याच्या परताव्याची किती रक्कम परत येणे बाकी आहे हे दिसू शकेल. त्या रकमेतून १० टक्के रक्कम राखून ठेऊन इतर रक्कम त्याला परत करता येईल व राखीव रक्कम पुढील वर्षामध्ये समायोजित करता येईल. हे पैसे सरकारकडे जमा राहतात. हे ४-४, ५-५ हजार कोटी रुपये चलनामध्ये राहिले तर महाराष्ट्रालाच त्याचा फायदा होणार आहे. परताव्याच्या संदर्भात निर्धारित वेळेत म्हणजे ज्यानुसार चलन भरणा करण्यात येते त्यानुसार किमान ३० दिवसांच्या आत भरणा केलेल्या अधिकच्या रकमेचा परतावा केला जाणार आहे किंवा नाही, आणि केला जाणार असेल तर कधीपासून करण्यात येईल व त्यासाठी विभाग कोणती यंत्रणा स्वीकारणार आहे ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, परतावा करताना संबंधित डिलरने जे इनपूट क्रेडीट टॅक्स घेतले असेल तर त्याची तपासणी करणे आवश्यक असते आणि सदरचे काम व्यापक स्वरुपाचे असून त्यासाठी मोठ्या प्रमाणात मनुष्यबळाची आवश्यकता आहे. या कामासाठी सक्षम कर्मचारी/अधिकारी पाठवून तपासणी करणे शक्य होणार नाही. म्हणून यामध्ये विलंब होतो आहे. ही अतिशय अद्ययावत पध्दती आहे की, ज्यामध्ये व्यापा-याने खरेदी केलेली वस्तू आणि विक्री केलेली वस्तू याची संपूर्ण माहिती असेल. ही माहिती ऑनलाईन विभागाकडे उपलब्ध असेल. पध्द्तीमध्ये जे इनपूट टॅक्स क्रेडीट क्लेम केलेली रक्कम असेल ती ही यंत्रणाच करेल आणि आपोआप परताव्याची रक्कम देखील परिगणित करण्याचे काम ही यंत्रणाच करील.

ज्याप्रमाणे टॅक्स वसुली करताना दंड आकारण्यात येतो त्याप्रमाणे ही परताव्याची रक्कम देताना त्यांना मासिक किंवा त्रैमासिक किंवा सहामाही व्याज देण्यासंबंधी काही कार्यपद्धती विकसीत केली आहे किंवा नाही, की पूर्ण वर्षाचे निर्धाश्रण झाल्यानंतरच ते देता येईल अशी विचारणा समितीने केली असता यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, व्यापा-यांना त्यांची परताव्याची रक्कम वेळच्या वेळी मिळालीच पाहिजे. आज जी संगणकप्रणाली विभागाकडे कार्यरत होण्याच्या अंतिम टप्प्यावर आहे त्यामध्ये डिलर जो ऑडीट रिपोर्ट ७०४ क्रमांकाचा भरतो त्याच्यामध्ये ज्याच्याकडून त्याने वस्तू खरेदी केली त्यासंबंधी डिलरनिहाय विभागाकडे गोषवारा असतो. पण जे एसीपी प्रणालीचे नवीन पध्द ती विभागाकडे कार्यरत आहे त्यामध्ये नोंदणीचे काम २५ मे पासून सुरू केले आहे. विरणपत्र आणि प्रदानाचे काम कदाचित पुढील २ महिन्यांमध्ये सुरू होणार आहे आणि ती पध्द ती अशाप्रकारे बनविली आहे की, डिलर्स त्यांची प्रत्येक वस्तुची खरेदी आणि विक्री इनव्हाईसवाईज त्यामध्ये नोंदविणार आहेत. हे मॉडेल पध्दतती अशा पध्दतीने बनविले आहे की, त्याचे मॅचिंग देखील पध्दमतीमध्ये दिसणार आहे. ज्या डिलर्सकडून खरेदी केलेला माल त्या डिलर्सने त्याच्या रिटर्न्समध्ये दाखविला आहे की नाही हे देखील त्याला डिलर लेजर म्हणून दिसणार आहे. त्यामुळे अशा प्रकारची प्रणाली भारतामध्ये कोठेही विकसित नाही. त्यासंबंधी विभाग आता प्रयत्न करीत आहे आणि या पायलट प्रोजेक्टमध्ये विभागाला यशस्वी निकाल मिळत आहेत. ही प्रणाली जर यशस्वी झाली तर असे होईल की, एका महिन्याचे जर रिटर्न भरले तर त्याच्या दुस-या महिन्यात विभाग मुभा देणार आहे की, मधल्या एक महिन्यात ग्राहकाने पडताळणी करुन घ्यावी की, तुमच्या विक्रेत्याने त्यासंबंधीचे इनव्हाईसेस आहेत ते दाखविले आहेत की नाहीत. दुस-या महिन्यापर्यंत ते दाखविले नसतील तर तेवढी रक्कम विभाग परत करणार आहे. शिल्लकची रक्कम मॅच होणार असल्यामुळे नियमामध्ये विभागाला त्यासंबंधी निर्णय घ्यावा लागेल की, विभागास ते लवकरात लवकर ॲटोमॅटिक देता येईल. कारण आज रोजी यासंबंधी नियम ५०१ नुसार संबंधित व्यापा-याने अर्ज करावयाचा असतो आणि त्यावर छाननी करुन तो अर्ज विभाग निकाली काढू शकतो. पण ही नवीन प्रणाली जर मार्च अखेरपर्यंत यशस्वीपणे चालली तर विभागाला त्याप्रमाणे पुढे कार्यवाही करणे शक्य आहे.

या यंत्रणेमध्ये विभागाला ती सुधारणा करता येते. आता १५ ऑक्टोबरपासून व्यापा-यांच्या खात्यावर डायरेक्ट एनईएफटीद्वारे परताव्याची रक्कम पाठविण्यास सुरूवात केली आहे. ही नवीन प्रणाली सुरू करताना बहूतेक आता असे दिसते की, आता जीएसटी येणार आहे. जीएसटीमध्ये सुध्दा डिलरकडून सेल आणि पर्चेसच्या बाबतीत अशाच प्रकारे डाटा इनव्हाईसमध्ये घेतला जाणार आहे. देशातील ७ राज्यांमध्ये अशा प्रकारचा डाटा इनव्हासईसमध्ये घेण्याचे काम गेल्या एक, दोन वर्षभरापासून सुरू झालेले आहे. डिलरच्या बाबतीत इनव्हासईचा विक्री आणि खरेदीची आकडेवारी विभागाकडे देण्यासंबंधी हा फार मोठा बदल आहे. ती माहिती आल्यावर अशी आशा आहे की, परताव्याच्या बाबतीत बहूतेक योग्य वेळी ते करणे शक्य होईल. सन २०१२-१३, २०१३-१४ आणि २०१४-१५ चे जी अनेक परताव्याची प्रकरणे प्रलंबित आहेत. या बाबतीत काही परतावा विभाग त्यांना देतो आणि १० टक्के रक्कम राखून ठेवण्यात येते. मागच्या वर्षी २०११-१२ या वर्षाचा निर्धारणाचा काळ संपला आहे. या वर्षी २०१२-१३ या वर्षाचा आहे. पुढच्या वर्षी २०१३-१४ टाईमबारींग होणार आहे. त्या त्या वर्षी जो निर्धारण घेतो त्यामध्ये राहिलेला तो १० टक्के

परतावा किंवा जे निर्यातदार आहेत त्यांना ९५ टक्के देण्यात येते आणि जे ५ टक्के राहतात त्यामुळे ती राहिलेली रक्कम निर्धारण पूर्ण केल्यानंतरच त्यांना द्यावा लागतो.

समितीने विचारणा केली की, आता ही २३ हजार प्रलंबित परताव्याची प्रकरणे आहेत ती १० टक्के आणि ५ टक्क्यांची आहेत काय ? याबाबत सचिवांनी सांगितले की, यामध्ये सर्व प्रकरणांचा समावेश आहे.

यासंदर्भात समितीने असे मत व्यक्त केले की, यामध्ये ९० टक्के रक्कम मिळण्यासाठी आता ४ वर्षे तर गेली आहेत. आणि आता १० टक्के रक्कम मिळण्यास आणखी किती वर्षे लागतील ते माहिती नाही. यामध्ये विभागाकडून व्यक्तिशः तपासनीस पाठवून त्याची शहानिशा करणे शक्य नाही. याचाच अर्थ यावर विश्वास ठेवावा लागेल आणि अशी कार्यपध्दती आहे की, जर अशा प्रकारे कोणी फसवणूक केली तर त्याला क्रिमिनल प्रोसिजरप्रमाणे दंडीत करण्यात येते अशी कायद्यामध्ये व्यवस्था आहे. असे असताना ज्याला चोरी करावयाची आहे तो कर भरणारच नाही तर बोगस बिले देईल आणि बोगस बिलांच्या प्रकरणांच्या बाबतीत विभागीय सचिवांना वेगळे सांगण्याची गरज नाही. कारण त्यांनी हा विषय भरपूर चांगल्या पध्दतीने हाताळला आहे. अशी कामे आजही मुंबई शहरात सुरु आहेत आणि बाकीच्या ठिकाणीही सुरु असतील. जो व्यापारी इमानदारीने कर भरतो आणि त्याला त्याची परताव्याची रक्कम परत मिळाली पाहिजे त्याच्यावर अविश्वास दाखविला जात आहे. ही २३ हजार प्रकरणे तेव्हापासून प्रलंबित असल्यामुळे त्यांचा निपटारा करण्याची आवश्यकता आहे. अन्यथा आता २०११-१२ या वर्षाचे सेटलमेंट आज करण्यात येऊन ९० टक्के रक्कम देण्यात येत आहे आणि २०१२-१३ या वर्षाची रक्कम पुढच्या वर्षी देण्यात येणार आहे. म्हणजे त्यांची परताव्याची रक्कम २-२, ३-३ वर्षे उशिराने निकाली काढण्यात येतात तर अशी प्रकरणे लवकर निकाली काढण्याची सुविधा नसेल तर त्यांना व्याज दिले पाहिजे. जेवढे व्याज वसूल करण्यात येते तेवढे व्याज द्यावे, हे तर योग्य विभागाकडून नाममात्र व्याज देण्यात येते. घेताना विभाग व्याज आकारतो ते २१ टक्के असते असे मत समितीने व्यक्त केले यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, पहिल्या महिन्यासाठी १५ टक्के व्याज आकारण्यात येते. त्यानंतर पहिल्या महिन्यापासून पुढील ३ महिन्यांपर्यंत १८ टक्के व्याज आकारण्यात येते आणि त्यापुढील कालावधी असेल तर २१ टक्के व्याज आकारण्यात येते.

म्हणजे तीन महिन्यांच्या वरचा कालावधी असेल तर २१ टक्के व्याज आकारणी करण्यात येते आणि दुस-या बाजूला विभागाकडून ४-४ वर्षे त्यांचे पैसे वापरण्यात येतात तर त्यांना २१ टक्के व्याज दिले पाहिजे. व्यापा-याने जो माल खरेदी केला असेल त्याबाबत जर तो माल विक्री केला असेल त्याला विक्रेता म्हणून आणि खरेदीदार म्हणून यंत्रणेद्वारे कोडवर दाखविण्यात येणार कि नाही त्यानंतर विभाग ठरविणार की, यापुढील काळामध्ये त्याला परतावा द्यावयाचा आहे किंवा नाही. विभागाने कोड यंत्रणा लागू करावी की, ज्याच्याकडून माल घेतला असेल त्याचा कोड खरेदीदारास माहिती असेल. ज्याप्रमाणे पॅन कार्डला नंबर दिले आहेत तसे यासंबंधी कोड नंबर निर्माण करावेत. विक्रेता आणि खरेदीदार यांना एकमेकांचे कोड माहिती असले पाहिजेत आणि त्यांनी एकमेकांचे कोड टाकल्यानंतरही क्रॉस टॅली होत नसेल तर त्यासंबंधी कॉम्प्यूटरवर तपासण्याची सर्व व्यवस्था आहे. ज्याच्याकडून माल खरेदी केला असेल आणि जो विक्रेता असेल आणि खरेदीदार म्हणून त्याची नोंदणी केली असेल तर ते खात्री करणार आहेत आणि त्यासाठी ते एक महिन्याचा वेळ घेणार आहेत. त्यांना एक महिन्याचा वेळ विभागाकडून देण्यात येईल आणि त्या कालावधीत त्यांनी पडताळणी करुन घ्यावी. त्यासाठी सोपा मार्ग असा आहे की, व्यापा-यांना कोड नंबर दिले पाहिजेत. विक्रेत्याच्या कोड नंतर खरेदीदार टाकेल आणि खरेदीदाराचा कोड नंबर विक्रेता टाकेल असे समितीने सुचविले.

समितीने केलेली सूचना योग्य आहे. याबाबत जो टॅन नंबर असतो तो युनिक आहे आणि त्या टॅन नंबरप्रमाणे मॅचिंग होते असे विभागीय सचिवांनी विदित केले.

हे माननीय मुख्यमंत्र्यांना सांगून समाविष्ट करण्यासाठी सांगावे की, विक्रेत्याचे आणि खरेदीदाराचे कोड नंबर त्याबरोबर करावेत. या एका वर्षामध्ये ती पध्दती देखील विभाग आणणार आहे की, जेणेकरुन ह्या सर्व अडचणी दूर होतील. आता विभाग सेफच्या अंतर्गत इथपर्यंत आला आहे आणि २३ हजारहून अधिक परताव्या प्रकरणांची त्यांनी काळजी घेतली आहे. असे मत समितीने व्यक्त करून मात्र जे सन २०१३ पूर्वीचे परतावे असतील आणि जी ५-५, ७-७, आणि ८-८ वर्षांपूर्वीची प्रकरणे असतील, अशा सर्व प्रकरणांचा निपटारा विभाग किती दिवसात करणार आहे ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी विदित केले की, अशी प्रकरणे फार कमी आहेत. तुरळक प्रमाणामध्ये परतावे राहिले आहेत. कारण त्यांची निर्धारणाची मुदत संपलेली आहे आणि ज्यांना देय होते त्यांचे परतावे विभागाने दिलेले आहेत. फक्त आता अपिल आणि तशी जी प्रकरणे आहेत तेवढीच राहिली आहेत. यावर समितीने सूचित केले की, विभागाने सन २०१३ पूर्वीच्या सर्व प्रकरणांना पुढील तीन महिन्यांच्या आत मार्गी लावण्याची कार्यवाही करावी.

लेखा परीक्षा निष्पत्ती, परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती :

१०० प्रकरणांमध्ये २००५-२००६ ते २००९-१० या मधील विविध कालावधीसाठी परतावा आवेदने विभागाकडे ३१ मार्च २०११ रोजी किंवा तत्पूर्वी प्राप्त झाली होती. या सर्व प्रकरणांमध्ये ३० सप्टेंबर २०११ आणि ३० जून २०१२ पूर्वी परतावा देणे आवश्यक होते. परंतु सदरचा परतावा सहा महिने विलंबाने दिला गेल्यामुळे शासनाचे ८.१८ कोटी रुपयांचे नुकसान झाले, याबद्दल खुलासा करताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, महालेखाकारांच्या परिच्छेदामध्ये जी उदाहरणे दिली आहेत त्यासंदर्भात काही प्रकरणांमध्ये खोलवर चौकशी केली असता असे कळले की, चुकीचा इनपूट टॅक्स क्रेडीट क्लेम केलेला होता. विहित मुदतीत ३० सप्टेंबर, २०११ पर्यंत परतावा दिला असता तर शासनाचे मोठे नुकसान झाले असते. मे. सॅम टेक्नो मॅक प्रा.लि., या कंपनीच्या व्यापा-याने १२ लाख ५२ हजार रुपयांचा परताव्याचा दावा दाखल केला होता. त्यानंतर पडताळणी केले असता १५ लाख ४५ हजार ७७१ रुपये व्यापा-यांकडे वसुली निघाली आहे. इनपुट टॅक्स क्रेडिटचा पडताळणीशी संबंध येतो तेव्हा क्रॉस व्हेरिफिकेशन व्यक्तीशः करायचे की पध्दतीने करायचे हे ठरविणे आवश्यक आहे. इनपुट टॅक्स क्रेडिट व्हेरिफिकेशन करणे अत्यंत आवश्यक आहे अन्यथा यामध्ये शासनाच्या महसुलाचे मोठ्या प्रमाणात नुकसान होऊ शकते.

विभागाने ८ वर्षे परतावा केलेला नाही, तसेच त्यांचे निर्धारण केलेले नाही. जास्तीत जास्त २४ महिन्याचे व्याज दिलेले आहे कारण जास्तीत जास्त २४ महिन्यांची मर्यादा आहे. त्यामुळे करदात्याचे नुकसान झालेले आहे. विभागाकडे अशी एखादी नवीन पद्धती असती तर विभागाला व्याज देणे टाळता आले असते. विभागाकडून कितीही विलंब झाला तरी करदात्याला केवळ २४ महिन्यांचेच व्याज मिळणार आहे. हा चुकीचा पायंडा आहे, असे विभागाला वाटत नाही काय? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, २४ महिन्यांची अट विक्रीकर कायद्यामध्ये दिलेली आहे.

एका बाजूला व्यापा-यांना १५, १८, २१ टक्के व्याज आकारण्यात येते आणि दुस-या बाजूला परताव्याच्या रकमेसाठी दोन वर्षाच्या पुढील व्याज दिले जात नाही. अशा परिस्थितीत दोन वर्षाच्या आत निर्धारण झाले पाहिजे, यादृष्टीने कार्यपध्दतीत सुधारणा केली पाहिजे असे मत समितीने व्यक्त केले असता यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, सॅपची (SAP) अंमलबजावणी केली तर यामध्ये निश्चितपणे सुधारणा होईल. ही परिस्थिती यानंतर राहणार नाही. इनपुट टॅक्स क्रेडिट पडताळणी वेळेचा अपव्यय होत असतो, परंतु नवीन पध्द्तीमध्ये ते तपासण्याची आवश्यकता राहणार नाही. पध्दचती स्वतःच व्हेरिफॉय करुन देईल त्यामुळे निर्धारण आदेशामध्ये कोठल्याही प्रकारचा विलंब होणार नाही.

२४ महिन्याच्या आत अधिका-यांनी परताव्याची प्रकरणे निकालात काढली पाहिजेत, यासाठी ही अट घालून दिली होती. विभाग व्याज देण्यासाठी २४ महिन्याची अट घालणार, परंतु परतावा देण्यासाठी ४८ महिने लागणार, यामध्ये काही सुधारणा करण्याची आवश्यकता आहे. सॅप प्रणाली लागू झाल्यानंतरही सन २०१३ पूर्वीची हजारो प्रकरणे प्रलंबित आहेत, ती अद्याप निकाली निघालेली नाहीत. सॅप प्रणाली लागु झाल्यानंतर सुध्दा अगोदरची हजारो प्रकरणे प्रलंबित राहतील. यासाठी व्यापा-यावर विश्वास ठेवायला पाहिजे. व्यापारी चोर आहेत, हा दृष्टीकोन काढून टाकला पाहिजे. वैयक्तिक पडताळणी करण्यासाठी कोठलीही पध्दुती नाही त्यामुळे परतावा देण्यासाठी ४-४ वर्षे लागतात.विभागाने आता परतावा देण्यासाठी १५०० लोकांची नियुक्ती केलेली आहे. पूर्वी ३५० अधिकारी होते. आता १८०० अधिकारी आहेत असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय सचिवांनी याबाबत अधिक माहिती देताना सांगितले की, सन २०१६ पासून वित्त विभाग फंगशन्ल बेसवर होता, तो आता जॉग्राफिकल बेसवर केलेला आहे. एका अधिका-याकडे डिलर राहणार आहे. तोच अधिकारी परताव्याची प्रकरणे हाताळणार आहे. आता ३९० अधिका-यांऐवजी १६७२ अधिकारी उपलब्ध झालेले आहेत त्यामुळे परताव्याची प्रक्रिया आणखी जलद गतीने होणार आहे. यामुळे ॲटोमोशनचा तसेच प्रशासकीय बदलाचा चांगला फायदा होणार आहे.

आता केंद्र सरकार जीएसटी लागू करणार आहे, त्यामुळे त्यासंबंधी राज्य सरकारची कोठली भूमिका राहणार आहे? जीएसटीची पध्दती अद्यापपर्यंत आपल्याला कळलेली नाही, परंतु अधिकारी स्तरावर याची चर्चा होत असेल की, कुठल्या पध्दतीने लागू होणार आहे. त्याची अगाऊ तयारी सरकारने सुरु केली आहे काय? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी असे विदित केले की, जीएसटीमध्ये राज्य शासनाचा मूल्य विध्रित कर, एन्ट्री टॅक्स, केंद्र सरकारचा सर्व्हिस एक्साईज टॅक्स, केंद्र शासनाची सेंट्रल एक्साईज ड्युट्टी, राज्य सरकारचा शुगर केन परचेस टॅक्स हे सर्व एकत्रित होणार आहे. यासंदर्भात केंद्र सरकारतर्फे जी कार्यवाही सुरु आहे त्यामध्ये राज्य शासन प्रत्येक समितीमध्ये सदस्य आहे. केंद्र सरकारने वस्तुसेवा कराचे (जीएसटी) अधिनियमाचे प्रारुप तयार केले आहे, त्यावर राज्य शासन एक वर्षे काम करीत होते. ते आता हरकती मागविण्यासाठी पब्लिक डोमेनमध्ये आणले आहे. नोंदणी, विवरण प्रदान आणि परतावा ही चार क्लॉजेस जीएसटीमध्ये

राहणार आहेत. या कार्यपध्दतीचे प्रारुप तयार करुन पब्लिक डोमेनमध्ये टाकले आहे. पूर्व, पश्चिम, उत्तर आणि दक्षिण या चार ठिकाणी मोठ्या कार्यशाळा झालेल्या आहेत. त्याच्यामध्ये ज्या सूचना आल्या, त्या अंतर्भूत करुन एम्पॉवर कमिटी ऑफ फायनान्स मिनिस्ट्रीने त्याला मंजुरी दिली आहे. आता वस्तुसेवा कायद्याचे नियम तयार करण्याचे काम सुरु असून त्याचे प्रारुप सुध्दा महिना दीड महिन्यात पब्लिक डोमेनमध्ये टाकण्यात येणार आहे. या व्यतिरिक्त आणखी काही मुद्दे केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारचे आहेत. राज्य सरकारचा व्यापा-यांवर नियंत्रण कसे राहणार, कसे निर्णय दिले जातील, निर्धारण कसे होईल, यासंबंधी काही मुद्यांवर चर्चा चालू आहे. एक दोन महिन्यात ते अंतिम होईल. या व्यतिरिक्त केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारने मिळून एक जीएसटीएन कंपनी स्थापन केली आहे. या कंपनीचे काम चालू झालेले असून त्यांनी सॉफट्वेअर तयार करण्यासाठी इन्फोसीस कंपनीला नेमलेले आहे. संपूर्ण भारत देशामध्ये एकच सॉफ्टवेअर राहणार आहे. यामध्ये डिलर नोंदणी, प्रदान आणि विवरण या तीन गोष्टी करणार आहे. केंद्र सरकार आणि राज्य सरकारने जीएसटीएनला नेमून सहा महिने झालेले आहेत. काही राज्ये अशी आहेत की, नोंदणी, विवरण आणि प्रदानासंदर्भात तेथील व्यापा-यांना थोडी तोंड ओळख होणार आहे. विवरण, लेखापरिक्षण, निर्धारण हे सर्व नंतर मागाहून आपल्याला पाठीमागून करावी लागणार आहेत. यासाठी राज्याला मुभा होती की, आपण स्वतःचा सॉफ्टवेअर तयार करावे किंवा जीएसटीएनने शासनाला सॉफ्टवेअर तयार करुन द्यावे. महाराष्ट्र मॉडेल एक राज्यामध्ये आहे. शासनाला त्यांच्या सॉफ्टवेअरमध्ये फार बदल करावे लागले असते. सॅपमध्ये जो विक्रेता काम करणार आहे, त्याच्याकडे ही जबाबदारी दिलेली आहे. जीएसटीएन मध्ये जे बदल होणार आहेत, त्याप्रमाणे विभागाच्या सॉफ्टवेअरमध्ये बदल करावे लागणार आहेत. हे विभागाने कामाच्या स्वरुपाबाबतच्या माहितीमध्ये दिलेले आहे. जीएसटीएन कंपनी एक एक अशी मागणी विभागाकडे पाठवित आहे. त्यांच्याकडून अंतिम गोष्टी सप्टेंबरपर्यंत मिळतील. ३१ मार्च २०१७ पर्यंत विभाग आपली तयारी करुन ठेवणार आहे. पुढील चार महिन्यांत देशामध्ये ट्रेनिंग देण्याचे काम मोठ्या प्रमाणावर सुरु करावे लागणार आहे. जीएसटी बद्दल केंद्र सरकार आणि राज्य सरकार यांना मोठ्या प्रमाणावर प्रशिक्षण द्यावे लागणार आहे. केंद्राने उत्पादन शुल्क कायद्याची अंमलबजावणी कधी केली नाही. त्यांचेसोबत कधी व्यापारी आले नाहीत आणि सेवा कराची अंमलबजावणी राज्याने कधी केली नाही. हे विभागासाठी नवीन असणार आहे. जीएसटीमध्ये केंद्र आणि राज्य सरकारचे मिळून प्राविण्या मिळविलेले प्रशिक्षणार्थी निश्चित झाले आहेत. हे प्राविण्या मिळविणारे प्रशिक्षणार्थी दुस-यांना प्रशिक्षण देणार आहेत. संपूर्ण देशभरामध्ये सात हजार अधिका-यांना ट्रेनिंग मिळणार आहे. येत्या फेब्रुवारी २०१७ अखेरपर्यंत हे प्रशिक्षणाचे काम पूर्ण होणार आहे. जीएसटीच्या कायद्याची माहिती देण्यासाठी व्यापा-यांनी अभ्यासवर्ग सुरु झालेले आहेत. केंद्र आणि राज्य सरकारकडून अशा प्रकारची तयारी सुरु आहे. प्रशिक्षण सुध्दा सोबत सुरु राहणार आहे.

महाराष्ट्र स्टेट पॉवर कंपनी ही सरकारची कंपनी आहे. या कंपनीचाही परतावा अमान्य केलेला आहे. महालेखापालांचा जो आक्षेप होता तो त्यांनी अमान्य केला आहे. यासंदर्भात माहिती देताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, त्या कंपनीचा कारभार फार मोठा आहे. एका वर्षात १६९ कोटी रुपयांची इनपुट टॅक्स क्रेडिटची छाननी करायची होती. कंपनीने दिलेल्या नमुन्यात ६१ कोटी ६१ लाख रुपये परतावा मागितला होता. त्यामध्ये कंपनीने खरेदीचा तपशील दिलेला नव्हता त्यामुळे विभागाने तो छाननीमध्ये घेतला. तो ६१ कोटी ५७ लाख रुपयापर्यंत आला. पुन्हा सुधारित आदेश पारित केली त्यामध्ये अंतिमतः ४० कोटी ८५ लाख रुपये एवढा परतावा अंतिम दिलेला आहे. अशा प्रकाराची मोठी प्रकरणे आहेत, याला वेळ लागतो. हे अवघड काम आहे.

२.४.३.२ लेखा परीक्षा निष्पत्ती

परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती :

विभागाच्या निर्धारण आणि परताव्यामध्ये खूप चुका असल्यामुळे ५१ लक्ष रुपये जास्तीचे गेले आहेत. यातील चार प्रकरणांमध्ये चूक दुरुस्ती प्रक्रिया करुन जमा महसुलाची हानी टाळण्यात आली आहे. या चार केसेसपैकी तीन केसेसमध्ये संबंधित व्यापारी अपिल मध्ये गेले. विभागाने सांगितले की वसुली झाली, परंतु वसुली झालीच नाही. एका प्रकरणात संबंधित व्यापारी उच्च न्यायालयात गेले तर एका प्रकरणी राज्य सरकार उच्च न्यायालयात गेले. तिस-या प्रकरणांमध्ये विक्रीकर प्राधिकरणाकडे प्रकरण आहे. यासंदर्भात माहिती देताना विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, इंडोकाउंटची एक निवाडा आहे. मे.विराज प्रोफाईल लिमिटेड या कंपनीने मे.इंडोकाउंट इंड या प्रकरणाच्या निर्णयाप्रमाणे व्यापा-याच्या बाजूने निर्णय दिला. विभागास सदर निर्णय मान्य नसल्याने माननीय न्यायाधिकरणाच्या निर्णयाविरुध्द विभागाने माननीय मुंबई उच्च न्यायालयात अपिल दाखल केले आहे. मे.मेघा रबर टेक्नॉलॉजीस प्रायव्हेट लिमिटेड या कंपनीने लेखा परिक्षणाच्या मुद्यानुसार व्यापा-याने रु.९४,९८७, दिनांक ८-१०-२०१५ रोजी भरलेले आहेत.

विभागाने १७ जून, २०१६ पर्यंतची माहिती दिलेली असून या तीन प्रकरणांमधील सद्यःस्थिती संबंधी माहिती देताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, मे.विराज प्रोफाईल मध्ये तसेच मे.बेबिल्ज फ्लांजेस वर्क्स प्रा.लि. मध्ये दिनांक १७ जून रोजी विभागाने नोटीस ऑफ मोशन उच्च न्यायालयात दाखल केलेले आहे. यामध्ये प्राधिकरणाकडे विभागाच्या विरोधात निर्णय दिला आहे. १-७-२०१४ चा इंडोकाउंटचा प्राधिकरणाचा एक निर्णय होता. त्यामध्ये असा उल्लेख होता की, पार्ट रिफंड कलम५१ खाली दिला असेल आणि राहिलेला नंतर दिला तर पूर्वी जो दिलेला आहे, त्यावर व्याज द्यावे. याचा चुकीचा अर्थ काढला गेला आहे. असे झाले तर शासनावर भूर्दंड बसू शकतो. विभाग त्या प्रकरणी उच्च न्यायालयात गेला आहे. त्यामध्ये विभागाला थोडीशी दुरुस्ती करायची गरज आहे. या प्रकरणी विभागास न्याय मिळेल. अन्यथा असे बरेच लोक न्यायालयात जातील की, पूर्वी जी रक्कम दिलेली आहे, त्यावर व्याज देण्यात यावे, असा त्याचा अर्थ होऊ शकतो.

मे.इंडोकाउंट इंड संदर्भात न्यायाधिकरणाकडे एक निवाडा दिला होता. हे व्यापारी त्याला प्रेसिडेंट केस बनवित आहेत. व्यापारी वारंवार त्या ट्रॉयब्युनलकडे जातात. ही केस चाटर्ड अकाउंटटच्या लक्षात आली आहे. आता व्यापारी हा संदर्भ घेऊन त्याच न्यायाधिकरणाकडे जातात. राज्य सरकारने उच्च न्यायालयात जाऊन आपली बाजू भक्कम केली पाहिजे. प्रत्येक प्रकरणामध्ये याचा संदर्भ म्हणून घेतले तर ते अडचणीचे होईल. प्रतिनिधींनी हे आता विभागाच्या लक्षात आणून दिले आहे. अन्यथा सरकारला परताव्याची कोट्यवधीची रक्कम द्यावी लागेल. सरकारने ही बाब न्यायालयाच्या निदर्शनास आणून देण्याची गरज आहे असे मत समितीने व्यक्त केले. तसेच दोन प्रकरणे उच्च न्यायालयात असून एक केस प्राधिकरणाकडे आहे. ५० लाख रुपये जास्तीचे गेले आहेत. याला काहीतरी पध्दती असली पाहिजे. त्यांनी कोर्टाकडे जाण्याअगोदर विभागाकडे परताव्यासाठी यावे, अशी कोठेतरी पध्दती असली पाहिजे. विभागाने त्यांना ५०, ५१ लाख रुपये जास्तीचे देऊन टाकले आणि विभागच त्यांच्या पाठीमागे फिरतो आहे. यात शासनाचे पैसे अडकले, याला कोठेतरी पुन्हा तपासले पाहिजे. यादृष्टीने विभागाने काही कारवाई केलेली आहे का? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, विभागामध्ये दोन गोष्टी करण्यात येत आहेत. विभागाचा एक अंतर्गत लेखापरीक्षण कक्ष आहे. सन २००७ मध्ये विभागाचे पुनर्रचना झालेली आहे. आता कामाचा व्याप आणखी वाढलेला आहे. आता जीएसटी लागू होणार आहे. त्या अनुषंगाने पुनर्रचना समिती बसलेली आहे. विभागाने पुनर्रचना समितीमध्ये अंतर्गत लेखापरीक्षण भक्कम करण्याचा निर्णय घेतलेला आहे. ज्यावेळेस बॉम्बे सेल्स टॅक्स होता, त्यावेळेला काही अधिकारी ऑर्डरचे स्कॅनिंग करायचे. काही ऑफिसरची टेस्ट करण्यासाठी काही काही प्रकरणे बाजूला काढण्यात येत होत्या, त्याचप्रमाणे काही अपिल बाजूला काढण्यात येत होते व ते स्कॅन करण्यात येत होते, ही कामे बरोबर झाली किंवा नाहीत ते पाहून ती कामे नंतर बरोबर केली जात होती.आता ही स्कॅनिंगची पध्दत पुन्हा सुरु करण्यात येणार आहे. या पुनर्रचनेच्या कामासाठी काही अधिकारी वेगळे देण्यात येणार आहेत. असे केल्यामुळे विभागाच्या इंटरनल चेक्स ॲन्ड बॅलन्समध्ये वाढ होईल. महालेखापाल कार्यालयाने ही चूक निदर्शनास आणली आहे. विभागाचे इंटरनल ऑडिट काही प्रमाणात कामे करते. परंतु ती कामे अपूर्ण पडत आहेत. या दृष्टीने या दोन्ही गोष्टी विभाग करीत आहे. येत्या चार ते पाच महिन्यांत या कामात निश्चितपणे प्रगती दिसून येईल.

या विषयाबाबत सचिव, वित्त विभाग, विक्रीकर आयुक्त यांच्याबरोबर चर्चा झाली आहे. पेअर रिव्हू होऊ शकतो काय यासंदर्भात विभाग विचार करीत आहे. पेअर रिव्हू झाला तर एका अधिका-याने पास केलेल्या निर्धारण आदेश दुस-या अधिका-याला तपासता येतील तसेच काही ठराविक निर्धारण अधिकारी असे आहेत की, काही कारणाने यात कॉम्पिडिशनचे प्रश्न असू शकतील किंवा दुसरे काही कारण असू शकते. जे अधिकारी नेहमी अशा प्रकारच्या चुका करतात त्यासाठी विभागाकडून अशी पध्दती तयार करण्याचा प्रयत्न करण्यात येत आहे. अशा अधिका-यांना इयर मार्क करुन त्यांच्याकडून असेसमेंटची कामे काढून घेण्यात येतील. त्यांना इतर कामे द्यावीत असा विभागाचा विचार चालू आहे. विभागीय सचिवांनी सांगितले.

महालेखापाल यांनी सांगितले की, ५१ लाख रुपयांचे व्याज नियमबाह्य रितीने देण्यात आले. ही बाब विभागाने कबूल केली व विभागाकडून न्यायालयात बाजू मांडण्यात येत आहे. ही रक्कम चुकीने दिली गेली. ज्यांनी चूक केली त्यांच्यावर जबाबदारी निश्चित केली पाहिजे. ही चूक छोटी नाही, अशी जबाबदारी निश्चित केली असेल तर ती कोणत्या अधिका-यावर केली व त्या अधिका-यावर काय कारवाई करण्यात आली. कारवाई केली नसेल तर आता कारवाई प्रस्तावित करण्यात येईल काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, ज्या अधिका-यांकडून चूक घडली, त्याक अधिका-यांकडून जबाब घेण्यात आलेला आहे, त्यानंतर पुढील कार्यवाही निश्चित करण्यात येईल.

समितीने पुढे विचारणा केली की, यामध्ये जो गुन्हेगार आहे तो विभागास मान्य आहे. महालेखापाल यांनी सांगितलेला आक्षेप विभागाने मान्य केला आहे. ५१ लाख रुपये चुकून दिले. यामुळे शासनाच्या ५१ लाख रुपयांचे नुकसान झाले हे विभागाला मान्य आहे. त्या अधिका-याने व्यापा-याशी काय संधान बांधले असेल त्याचा हेतू काय असेल, हा भाग वेगळा आहे. त्या अधिका-यांवर नुसती जबाबदारी निश्चित करुन हे काम होणार नाही, त्या अधिका-याला निलंबित करुन त्यांच्याकडील सर्व अधिकार काढून ही रक्कम वसूल करण्याची कारवाई केली आहे काय ? या पेक्षा जास्त रकमा असू शकतात. या अधिका-याने अशा किती प्रकरणामध्ये व्याज जास्त दिले आहे ? महालेखापाल यांनी निवडक प्रकरणे तपासली असून ही चूक लक्षात आली आहे.

ही बाब महालेखापाल यांनी विभागाच्या लक्षात आणली आहे, याबाबत विभागाने पुनर्विलोकन केले व त्यानंतर हे प्रकरण समोर आली आहे. हे प्रकरण खूप जुने म्हणजे २००७-२००८ व २००९ मधील आहे. त्यावेळी झालेल्या निर्धारणामध्ये जे अधिकारी दोषी आहेत, त्यांच्याकडून स्पष्टीकरण घेण्यात आले आहे काय ? आता शासनाचे ५१ लाख रुपये अडकले आहेत, सन २०१३ मध्ये पुनर्विलोकन आदेश काढला आहे, तरी देखील आजच्या तारखेला ते पूर्ण पैसे अडकलेले आहेत, या दृष्टीने विभागाच्या माध्यमातून त्यांची वेतनवाढ थांबविण्यात कारवाई केली आहे काय, त्यांची पदोन्नती थांबविण्याची कारवाई केली आहे काय ? अशा अधिका-यांना निलंबित करुन त्यांनी जितके असेसमेंट केले त्याची संपूर्ण चौकशी झाली पाहिजे. जे ५१ लाख रुपये दिले आहेत ते त्यांच्याकडून वसूल झाले पाहिजे, याबाबत विभाग कारवाई करणार आहे काय ? याबाबत विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, या प्रकरणात संबंधितांना कारणे दाखवा नोटीस देऊन त्यांच्याकडून खुलासा मागविण्यात येत आहे.

संबंधित अधिका-यांनी चूक मान्य केली तरी आतापर्यंत कारणे दाखवा नोटीस देण्यात आली नाही ? म्हणजे त्या अधिका-याला पाठीशी घालण्यात येत आहे. त्यांनी निर्धारण केलेली प्रत्येक प्रकरणे तपासली पाहिजे. कारण त्यांनी साटेलोटे करुन पैसे परत दिले असावेत. हा विषय आता लोकलेखा समिती समोर आला म्हणून विभागाकडून कारवाईची सुरुवात होणार आहे. या बाबीला आता सात ते आठ वर्षांचा कालावधी झालेला आहे, सचिवांनी असे सांगितले की, एखादा अधिकारी वारंवार चुका करीत असेल तर त्याचा ते तपास करतील तर त्यांनी उदाहरण म्हणून हे प्रकरण घ्यावे. अशा प्रकरणी नागरी सेवा नियमानुसार कोणती कारवाई करण्यात येते. अशा प्रकरणात फक्त कारणे दाखवा नोटीस देणे योग्य वाटत नाही असे मत समितीने नाराजीने व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी आश्वासित केले की, या प्रकरणी शेवटपर्यंत कार्यवाही करण्यात येईल, या संदर्भातील सविस्तर माहिती नंतर येईल, या प्रकरणामध्ये असे जाणवले आहे की, यात न्यायीक मुद्दा आहे, न्यायालयाचे काही आदेश आहेत, मागील पतराव्याच्या संदर्भात संबंधिताना व्याज देता येईल. या प्रकरणामध्ये अशी थोडी संदिग्धता आहे. त्या संदर्भातील उत्तर आल्यानंतर पुढील कार्यवाही करण्यात येईल.

विभागाच्या नियमानुसार २४ महिन्याच्यावर व्याज देता येणार नाही. नियमानुसार अर्धा टक्क्याच्यावर व्याज देता येत नाही असे समितीने निदर्शनास आणले असता विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, पार्ट पेमेंट पूर्वी दिले गेले होते, त्या पार्ट पेमेंटवर व्याज देण्यात आले.

या प्रकरणात आयुक्तांनी असे लिहिले आहे की, वरील चार प्रकरणामध्ये चूक दुरुस्ती प्रक्रिया करुन जमा महसुलाची हानी टाळण्यात आली आहे, चूक झाली हे विभागाने मान्य केले आहे, चूक विभागाकडून दुरुस्त करण्यात येत आहे. तथापि, प्रतिनिधीच सांगतात की, यामध्ये न्यायिक मुद्दा आहे.

यामध्ये न्यायिक मुद्दा आहे हे मान्य आहे पण अल्टीमेटली ५१ लाख रुपये जास्त गेले आहेत हे विभागास मान्य आहे, म्हणून तर विभागाने पुन्हा निर्धारण केले आहे, न्यायिक मुद्दा नंतर उपस्थित केला उपस्थित केला आहे, परंतु प्रथमदर्शनी त्यांच्याकडून चूक झाली असून आता त्याला सात ते आठ वर्षे झाली आहेत, अशा अधिका-यांवर विभागाच्या माध्यमातून आतापर्यंत कोणतीही कारवाई झालेली नाही असे स्पष्ट दिसत आहे. याबाबत विभागाची काही तरी सिस्टिम असायला पाहिजे. अशा अधिका-यांनी केलेल्या सर्व निर्धारणाची तपासणी केली पाहिजे. त्यानंतर त्यांच्यावर कारवाई केली पाहिजे. त्यामुळे विभाग संबंधित अधिका-यांवर काय कारवाई करणार ? कारवाई करण्यासाठी कारणे दाखवा नोटीस दयावीच लागेल. कारणे दाखवा नोटीस देण्यात इतका उशीर का झाला आहे ? आज देखील तो अधिकारी कार्यकारी पदावर असून असेसमेंट करीत असेल तर ते योग्य नाही. त्यामुळे त्या अधिका-याला प्रथम निलंबित करण्यात येईल काय ? त्यांनी केलेले सर्व असेसमेंट तपासले पाहिजेत. त्यांच्याकडून ही रक्कम व न्यायालयाचा खर्च वसूल करण्याची कारवाई केली पाहिजे असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, हे अधिकारी कायदयाचे इंटरपिटिशन कॉसीज्युडिशिअल अथॉरिटी म्हणून करतात. या प्रकरणामध्ये न्यायाधिकरणाची

स्थगिती आहे, अपिलाचा आढावा घेतांना विभागाने आदेश पारित केला आहे, त्याला न्यायाधिकरणाने स्थगिती दिलेली आहे. या अधिका-याला कारणे दाखवा नोटीस देण्यात आली आहे. त्या चे उत्तर असे असेल की, त्यांनी जी भूमिका घेतली होती किंवा असेसमेंट ऑर्डर मध्ये त्यांनी जो आढावा घेतला होता, तो न्यायाधिकरणाने मान्य केला आहे. विभागाने या अधिका-याविरोधात कारवाई केली तर ती कायदेशीर होणार नाही. जोपर्यंत या प्रकरणी निकाल लागत नाही तोपर्यंत तो अधिकारी दोषी आहे असे म्हणता येणार नाही. अशा अधिका-यांनी पास केलेल्या निर्धारण आदेशाचा आढावा घेतला पाहिजे व ती कार्यवाही विभाग करणार आहे.

त्या अधिका-यांनी दिलेल्या आदेशाला न्यायाधिकरणाने मान्यता दिली आहे. याचा आधार घेऊन इतर व्यक्ती कार्यवाही करीत असतील, ही बाब आता महालेखापाल यांनी लक्षात आणून दिली आहे. या प्रकरणाला पुर्वोदाहरण समजण्यात तर आले तसे आदेश मंजूर करण्यात येतील. यासंदर्भात सरकारचे म्हणणे काय आहे याबाबत उच्च न्यायालयात प्रतिज्ञापत्र सादर केले आहे काय ? ते अधिकारी आता देखील कार्यकारी पदावर आहेत, यासंदर्भात माहिती अशी आहे की, एक अधिकारी चार ते सात वर्षे एकाच सर्कलला काम करीत असतो. हे अधिकारी आलटून पालटून त्याच सर्कलमध्ये काम करतात. त्यांची बदली अडीच ते तीन वर्षानंतर केली तरी कामाचा ताबा घेतल्यावर सात ते आठ महिन्यात ते परत त्या सर्कलमध्ये काम करण्यासाठी येतात. अशा प्रकारची यादी विभागाने तपासली पाहिजे. असे लक्षात येईल की, एक अधिकारी एका सर्कलमध्ये किती वर्षे काम करतो. हे सर्व तपासले तर त्यांचे सर्व साटेलोटे कळतील. महालेखाकार कार्यालयाने फक्त चार प्रकरणांमध्ये कार्यवाही केली आहे ही बाब अतिशय सोपी आहे, या विभागाचे सचिव म्हणून वित्त विभागाच्या अखत्यारित ते काम करीत आहेत, यासाठी सह सचिव दर्जाचा अधिकारी किंवा वित्त विभागाच्या वरिष्ठ अधिका-यांची नियुक्ती करुन तीन किंवा चार वर्षाच्या कालावधीत अशा प्रकारे जे पार्ट पेमेंट झाले आहेत अशा सर्व प्रकरणांची प्रकरणपरत्वे तपासणी किती दिवसात करण्यात येईल ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, अशी एकूण किती प्रकरणे निघतील याचा आढावा घेऊन त्याबाबतची माहिती समितीसमोर नंतर देण्यात येईल.

वित्त विभागाकडे अंतर्गत लेखापरीक्षण पद्धती नाही काय ? त्यामध्ये अशा प्रकारची प्रकरणे मिळत नाहीत काय ? महालेखापाल यांना चार सामान्य प्रकरणी सापडली आहेत. एका प्रकरणांमध्ये ९४ हजार रुपयांची वसुली झाली आहे. बाकी प्रकरणामध्ये त्या अधिका-यांनी विभागाला अडकवून ठेवले आहे. अशा प्रकारे विभागाकडील अंतर्गत लेखापरीक्षण दुबळे आहे असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी विदित केले की, अंतर्गत लेखापरीक्षण भक्कम करावयाचा आहे. यासाठी जास्त अधिकारी लागणार आहेत.

या प्रकरणी दोषी अधिका-याला अधिकारी पदावरुन दुसरीकडे प्रशासकीय कामासाठी पाठविले पाहिजे हा अधिकारी न्यायाधिकरणाचा प्राधिकृत अधिकारी असला तरी त्याने अशी चूक केली तर महाराष्ट्र शासनाच्या नागरी सेवा नियमाप्रमाणे त्याच्यावर काय कारवाई करता येते ? अशी विचारणा असता विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, त्या अधिका-याने चूक केली हे सिध्द झाले तर कारवाई करता येते. न्यायाधिकरणाचे म्हणणे असे आहे की, त्यांनी दिलेला आदेश बरोबर आहे. त्यांनी चूक केली हे सिध्द करता आली तर त्यांच्यावर सर्व प्रकारची कारवाई करता येते.

यामुळे हा अधिकारी उच्च न्यायालयात सदर प्रकरणी दोष सिध्द होऊ देणार नाही. हा अधिकारी कोण आहे तो आता कोणत्या पदावर आहे. विभागाकडे या विषयाची तपासणी करण्यासाठी वेगळी यंत्रणा आहे काय ? जेणेकरुन हे सर्व चुकीचे आहे किंवा नाही हे त्या यंत्रणेमध्ये बसविता येईल. महालेखापाल यांनी सांगितले व विभागाने देखील मान्य केले की, ५१ लाख रुपये जास्तीचे गेले आहेत. महालेखापाल यांनी चुकीचे सांगितले तर विभाग मान्य करणार नाही. हा विषय विभागाने मान्य केला आहे, अनेक विषय विभागाने अमान्य केले आहेत, परंतु ५१ लाख रुपये जास्त गेले हे विभागाने मान्य केले आहे, मान्य केल्यावर न्यायिक विभाग उच्च न्यायालयापर्यंत जाणार आहे. विभागाला असे वाटते काय की, ५१ लाख रुपये दिले ते योग्य आहेत. विभागाला हे योग्य वाटत नसेल तर त्या अधिका-याच्या विरोधात विभागाने कारवाई सुरु केली पाहिजे. शासन अपिलात गेले आहे, परंतु त्या अधिका-याला न्यायाधिकारणाच्या निकालामुळे बळ मिळाले आहे, विभाग न्यायाधिकारणामध्ये हारण्यासाठी तोच अधिकारी कारणीभूत असेल.त्या अधिका-याला बाजूला ठेऊन कार्यवाही केली पाहिजे. त्या अधिका-यांच्या कालखंडात जी निर्धारणा झाली आहेत, त्याबाबत वरिष्ठ अधिका-यांची समिती तयार करुन ते सर्व तपासून घ्यावे. त्यामध्ये चूका असतील तर त्या अधिका-याला कार्यकारी पदाव्यतिरिक्त पद देण्यात यावे. हा अधिकारी त्याच पदावर आहे काय ? कारण १० वर्षे अनेक अधिकारी एकाच पदावर कार्यरत राहतात असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, तो अधिकारी आता कोणत्या पदावर आहे याची माहिती नाही. कारण दर तीन वर्षांनी वित्त विभागात हमखास बदली होत असते.

हा अधिकारी तीन ते चार वर्षापूर्वी डेप्युटी कमिशनर झालेला आहे. त्याला हे पद दहा वर्षांपूर्वी मिळायला पाहिजे होते. त्यावेळी असिसटंट कमिशनर म्हणून त्यांची आदेश काढण्यात आलेला आहे. त्या अधिका-याचे नांव रुपचंद ममंदेकर आहे. मे.विरज प्रोफाईलचे आदेश पारीत करणारा हा अधिकारी आहे. बेबिल्ज फलाजेस वर्क्स प्रा.लि., या दुस-या प्रकरणामध्ये ही तोच अधिकारी आहे. याबाबत या अधिका-यांनी मागील तीन ते चार वर्षांत जे कर निर्धारण केले त्याची सखोल चौकशी करण्यात यावी व अशा प्रकारची चूक केली असेल तर त्यांना साईड पोस्टिंग देण्यात यावी अशी सूचना समितीने केली. याबाबत कार्यवाही करण्यात येईल असे विभागीय प्रतिनिधींनी आश्वासित केले.

परि.क्र.पृ.क्र.२.४.३.३

ठाणे विभागात १९९३ च्या सामुहिक प्रोत्साहने योजनेखाली (PSI) पात्रता प्रमाणपत्र प्राप्त झालेल्या एका व्यापा-यास ११ ऑक्टोबर, २००२ ते ऑक्टोबर, २०१४ दरम्यान कर परताव्याबाबत नियम पाळल्याचे दिसत नाही, या प्रकरणात सामुहिक प्रोत्साहन योजना संपली तरी पण १ कोटी १६ लाख रुपये देण्यात आले आहेत. या योजनेअंतर्गत २.४५ कोटी रुपयांची मर्यादा होती. त्यांना जास्तीचे १ कोटी १६ लाख रुपये जास्त देऊन टाकले आहे असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय सचिवांनी माहिती दिली की, या प्रकरणी जो चुकीचा परतावा देण्यात आला आहे, त्यामध्ये सन २००६-०७ मध्ये यासंदर्भात सुधा काढून २४ लाख ९७ हजार रुपयांचा भरणा व्यापा-यांनी केलेला आहे. २००७-०८ व २००८-०९ च्या संदर्भात पुनर्विलोकन आदेश दिनांक ४-१२-२०१३ रोजी पारित केला होता. ६३,२६,९८०/- रुपयांची जास्त मागणी व २००८-२००९ साठी ५२,५६,३०७/- रुपये इतकी मागणी करण्यात आली होती. यामध्ये पहिला अपिल दाखल झाला होता तो व्यापा-याच्या विरोधात गेला आहे. तो व्यापारी आता न्यायाधिकरणामध्ये द्वितीय अपिलात आहे, न्यायाधिकरणाने त्यांना असे आदेश दिले आहेत की, या दोन्ही प्रकरणामध्ये न्यायाधिकरणाने प्रत्येकी २०-२० लाख रुपयांचा पार्ट पेमेंट भरुन घेतले आहेत. राहिलेल्या रकमेसाठी त्याची सुनावणी न्यायाधिकरणा समोर सुरु आहे.

ही केस अत्यंत स्पष्ट आहे, यामध्ये एकूण भांडवली गुंतवणुकीच्या मर्यादेपर्यंत त्याला कर लाभ मिळणार होते. २ कोटी ४५ लाख संपल्यामुळे हा विषय संपला होता. त्या व्यापा-याला विभागाने आणखी १ कोटी १६ लाख रुपये दिले आहेत व आता विभाग न्यायालयात फसला आहे. अशी परिस्थिती आहे किंवा नाही. हा परिच्छेद महालेखापालांनी काढलेला आहे. ही जाणीवपूर्वक केलेली चूक आहे असे वाटते. त्याच्या बॅलन्शीटमध्ये भांडवली गुंतवणुकपेक्षाही जास्त रक्कम भरली होती त्याच्यावर परतावा दिला. म्हणजे जे नजरचुकीचे झाले असे म्हणता येणार नाही. हा ठरवून केलेला व्यवहार आहे. जो परतावा दिला जातो त्यावर वित्त विभागाची देखील मंजुरी असते. वित्त विभागामध्ये ही प्रकरणे तपासली जात नाहीत काय ? नियोजन आणि वित्त विभागामध्ये तशी तरतूद केली जाते म्हणून अशी प्रकरणे नियोजन आणि वित्त विभागाकडे जातात असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, तो इंडस्ट्रीयल प्रमोशन सबसिडीचा विषय आहे. ती सबसिडी उद्योग विभागामार्फत दिली जाते. ती पॅकेज स्कीम असते त्यासाठी अर्थसंकल्पामध्ये तरतूद केली जाते. सद्यःप्रकरणी त्यांनी कर भरलेला आहे त्यावर विभागाकडून सही करुन देण्यात येते त्यानंतर ते त्यांना सबसिडी देतात.

त्या अधिका-यावर कारवाई केली काय ? It is very crystal clear case. तेव्हा विक्रीकर विभाग कोणतीही कारवाई करीत नसेल तर ते योग्य नाही. महालेखापालांनी ही सॅम्पल केस काढलेली आहे. अशाप्रकारच्या अनेक केसेस असतील. अशा केसेससारख्या किती केसेस त्या अधिका-याने केल्या ? त्या अधिका-याचे नाव जाहीर केले पाहिजे. ते सध्या कोणत्या पदावर आहेत हे देखील जाहीर करावे. जर तो अधिकारी संशयित असेल तर त्याला निलंबित करुन त्याची चौकशी करणार काय ? या प्रकरणी न्यायाधिकरणाने २०-२० लाख रुपयांचा भरणा करण्यास सांगितले आहे याचा अर्थ न्यायाधिकरणाला विभागाचे म्हणणे पटलेले आहे. असे असताना त्या अधिका-याला कशासाठी पाठीशी घालण्यात येत आहे ? अधिका-यावर कारवाई का केली नाही ? कारवाई न करणे हे संरक्षण देण्यासारखेच आहे. न्यायाधिकारणाकडे ५ लाख जमा केले की २० लाख रुपये जमा केले ? कारण समितीला दिलेल्या एका पुस्तिकेमध्ये ५ लाख रुपयांचा उल्लेख आहे आणि दुस-या पुस्तिकेमध्ये २० लाख रुपयांचा उल्लेख आहे. याबाबत विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, विभाग कोणताही संरक्षण देत नाही. दोन्ही वर्षांमध्ये २०-२० लाख रुपये भरले आहेत.

अधिकारी कोण आहेत, त्यावेळी ते कोणत्या पदावर कार्यरत होते, आता ते कोणत्या पदावर कार्यरत आहेत, त्यांच्यावर कारवाई केली की, नसेल तर किती दिवसांत आणि कोणती कारवाई करणार ? त्यांना याच केसमध्ये निलंबित करावे. तसेच त्यांची एसीबी आणि ई.डी.मार्फत चौकशी करावी. त्याची प्रॉपर्टी किती आहे हे देखील पहावे अशी सूचना समितीने केली असता

विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, या विशिष्ट प्रकरणामध्येही तोच अधिकारी आहे. श्री.रुपचंद असे त्यांचे नाव आहे. त्यावेळी ते असिस्टंट कमिशनर म्हणून कार्यरत होते. आता ते ठाणे विभागामध्ये डेप्युटी कमिशनर म्हणून कार्यरत आहेत.

मागील प्रकरणामध्ये he was having partial protection, now the Tribunal has also accepted, त्यांची चूक झालेली आहे हे न्यायालयाने मान्य केलेले आहे. तेव्हा त्यास निलंबित करुन त्यांची एसीबी आणि ईडीमार्फत चौकशी करणार काय ? त्यांना निलंबित करुन त्यांच्यावर कायदेशीर करवाई करावी असे समितीने सूचविले असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, विभागाने संबधित अधिका-यास निलंबित करण्यासंदर्भातील फाईल सादर केली. परंतु निलंबनाचे अधिकार विभागाकडे नाहीत.

संबंधित अधिका-याने चूक केलेली आहे या समितीच्या मताशी विभाग सहमत आहे काय, he is habitual defaulter, he is not a one time defaulter. कारण मागील प्रकरणामध्ये देखील तेच होते आणि आताच्या प्रकरणामध्ये देखील तेच आहेत. विभागाकडे सक्षम अधिकारी असताना त्यांच्यावर कारवाई झाली नाही याबाबत समितीने आश्चर्य व्यक्त केले. विभाग अशा अधिका-याला संरक्षण देतो असे म्हटले तर ते वाईट वाटेल. पण असे म्हणण्याचा समितीला अधिकार आहे. अधिकारी असे बिनधास्तपणे वागत असतील तर ही यंत्रणा, समिती, आयएएस अधिकारी कशासाठी आहेत ? त्या अधिका-याने हे सर्व केले म्हणून त्याची असिस्टंट कमिशनर पासून डेप्युटी कमिशनरपर्यंत पदोन्नती झाली आणि पुढे कमिशनर म्हणून पदोन्नती होईल. विभागाने संबंधित अधिका-यांवर कारवाई केली नाही तर काहीही केले तरी कारवाई होत नाही आणि पदोन्नती देखील मिळते असा संदेश अन्य अधिका-यांमध्ये जातो. तेव्हा त्या अधिका-यावर कारवाई झाली पाहिजे आणि जे जास्तीचे पैसे गेले आहेत ते व्याजासह वसूल झाले पाहिजे असे मत व्यक्त करुन समितीने पुन्हा विचारणा केली की, त्या अधिका-यावर कोणती कारवाई करणार ? त्या अधिका-यास निलंबित करण्याचे अधिकार सचिवांना नाहीत काय ? किती दिवसांत कारवाई करण्यात येईल ? याबाबत विभागीय सचिवांनी अशी माहिती दिली की, त्या अधिका-यास निलंबित करण्याचा प्रस्ताव माननीय वित्त मंत्र्यांकडे सादर करण्यात येईल. तसेच महाराष्ट्र नागरी सेवा नियमाप्रमाणे देखील त्यांच्यावर कारवाई करण्यात येईल. लगेच कारवाईस सुरुवात करण्यात येईल त्यासाठी दोन-तीन दिवसांची मुदत देण्यात यावी.

जर एखादा अधिकारी अशा चुका वारंवार करीत असेल तर त्या अधिका-यांनी हाताळलेल्या प्रकरणांचे विश्लेषण करुन कारवाई करण्यात येईल. विभागाकडून नमुन्या दाखल त्याच अधिका-याचे प्रकरण घेण्यात येणार काय ? आता तर त्याच अधिका-याचे हे दुसरे का तिसरे प्रकरण दिसत आहे. तेव्हा या अधिका-याने असिस्टंट कमिशनरपासून डेप्युटी कमिशनर होईपर्यंतच्या काळात हाताळल्या त्या सर्व केसेसची तपासणी करण्यात यावी व आवश्यकता वाटल्यास पुढील कारवाई करावी. त्या अधिका-यास प्रथम निलंबित करावे. नंतर त्या अधिका-याच्या नमुन्यादाखलची प्रकरणे काढाव्यात. या अधिका-याच्या बाबतीत सर्व गोष्टी खुल्या आहेत. तेव्हा त्यांच्या प्रकरणात सचिव कारवाई करीत आहेत. तेव्हा ती बाब प्रथम करु द्यावी बाकीच्या गोष्टी नंतर होतील. त्या अधिका-याची मागील सर्व प्रकरणे काढावीत. असे समितीने सुचविले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, त्या अधिका-याच्या सर्व केसेस तपासण्यात येणार आहेत. कारण हेच अधिकारी आधीच्या प्रकरणामध्ये देखील आहेत. त्या प्रकरणी त्यांनी हाताळल्या सर्व गोष्टींची तपासणी करुन पुढील कारवाई करण्यात येणार आहे.

परिच्छेद क्रमांक २.४.३.४. " परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती "

एका बांधकाम कंत्राटदाराने एकत्रीकृत योजनेअंतर्गत कर भरण्याचा विकल्प स्वीकारला होता त्याने २००६-०७ दरम्यान रु.१.६८ कोटीच्या विक्रीच्या उलाढालीवर सुधारणापूर्व आठ टक्के दराने रु.१३.५५ लाखाचा कर जमा केला होता. निर्धारीत पाच टक्के दराने रु.८.४० लाख कर प्राप्त करावयाचा होता ज्यामुळे कराचे अतिरिक्त संकलन झाले. तसेच, कंत्राटदाराने कोषागारात फक्त रु.८.४० लाखाचा भरणा केला होता. परंतु निर्धारण अधिका-यांनी या प्रकरणात निर्धारण करताना प्राप्त केलेला अतिरिक्त कर शासकीय लेख्यात जमा करण्याऐवजी त्याचा परतावा दिला. परिणामी रु.५.१५ लाख परताव्याचे चूकीचे प्रदान झाले. या प्रकरणी विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, या प्रकरणामध्ये डेबीट आणि क्रेडीट नोट देऊन व्यापा-यांनी आपसात सेटलमेंट केली आणि ॲक्टमध्ये ही पद्धत बरोबर आहे. त्यामुळे या प्रकरणामध्ये जी मागणी काढण्यात आलेली आहे ती निघत नाही. तो परतावा बरोबर आहे. जो ५.१५ लक्ष रुपयांचा परतावा केला तो योग्य आहे.

महालेखापालांकडे विभागाने स्पष्टीकरण दिलेले आहे त्यावर महालेखापालांनी सांगितले की, we received the reply last Friday. Therefore, we could not go through it.

यावर समितीने विचारणा केली की, On what grounds this point was raised? What is the view of A.G. regarding the reply of the department? या प्रकरणामध्ये विक्रेत्याने सुरुवातीला ८ टक्के दराने कर गोळा केला होता व विवरणपत्रासोबत

भरला होता. परंतु खरेदीदाराने त्या कर दरास आक्षेप घेतला, ही रिव्हर्स केस आहे. नेमके काय प्रकरण आहे ? यासंदर्भात माहिती देताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, ही वर्क्स कॉन्ट्रॅक्टची केस आहे. सिव्हील कन्स्ट्रक्शन कॉन्ट्रॅक्टमध्ये ५ टक्के घेतले जातात आणि नॉन सिव्हील कॉन्ट्रॅक्टमध्ये ८ टक्के घेतले जातात. यामध्ये कधी कधी तफावत होते. कधी कधी कॉन्ट्रॅक्टर कॅपोझीशन स्कीममध्ये जातो.नॉन कंपोझीशनची स्कीम वेगळी आहे. त्यामुळे लोकांमध्ये थोडा संभ्रम असतो. व्यापा-यांनी अधिका-यांकडे विचारणा केली असता त्यांची चूक झालेली आहे असे त्यांना समजले. मग त्यांनी आपसात डेबीट आणि क्रेडीट नोट दिली. अशाप्रकारे त्यांनी ॲडजेस्ट केले. यामध्ये शासनाचे नुकसान झालेले नाही. त्यांनी जादा रक्कम प्रदान केली आणि विभागाने त्यास ती परत केली असा लेखा परिक्षण आक्षेप होता.

परिच्छेद क्रमांक २.४.३.५ 'परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती'

पुणे विभागातील बांधकाम व्यवसायातील एका मूळ कंत्राटदाराला २००९-१० कालावधीसाठी उपकंत्राटदाराने जारी केलेल्या प्रपत्र ४०७ प्रित्यर्थ रु.१६.६० कोटी मूल्याच्या उपकंत्राटासाठी वजावट देण्यात आली होती. उपकंत्राटदाराच्या दस्तऐवजांबरोबर प्रती पडताळणी केली असता असे आढळून आले की, त्याने रु.१६.६० कोटी मूल्याचे काम पूर्ण केले होते, ज्यामध्ये रु.७९.०७ लाख VAT अंतर्भूत होता. अशाप्रकारे, मूळ कंत्राटदाराला फक्त रु.१५.८१ कोटी वजावट ग्राह्य होती.रु.७९.०७ लाख चुकीची वजावट देण्यात आल्यामुळे रु.३.९५ लाख कराची कमी आकारणी झाली. यासंदर्भात माहिती देताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, ही देखील वर्क्स कॉन्ट्रक्टची प्रकरणे होती. यामध्ये उप कंत्राटदारास कंत्राट दिले होते. उप कंत्राटदारास एकूण रु.१६.६० कोटी रकमेचे काम देण्यात आले असे गृहीत धरण्यात आले होते. त्यामध्ये एकूण ७९.०७ लाख रुपये मूल्यरविध्रित कर होता. आदेश देताना चुकून मूल्याविध्रित करवर देखील वजावट देण्यात आली. ती वजावट द्यायची नव्हती. चुकीची वजावट केल्यामुळे ३ लाख ९५ लक्ष रुपयांची जास्तीची वजावट गेली, तेवढा टॅक्स शासनास मिळावयास पाहिजे होता. ही रक्कम वसूल करण्यासंदर्भात विभागाने आदेश पारीत केलेला आहे.

जो वर्क कंत्राट एका कंत्राटदाराकडून दुस-या कंत्राटदारांकडे सोपविण्यात येते त्याची कराराची प्रत जोडण्यात येत नाही काय ? जर ती प्रत जोडली असेल तर ती पाहणे आवश्यक आहे असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, हे सध्या रिटर्नसोबत तर येत नाही. पण ज्या केसेस पडताळणीमध्ये निर्धारणासाठी घेतल्या जातात त्यावेळी ही कागदपत्रे घेणे आवश्यकच आहे.

महालेखापालांनी घेतलेला आक्षेप आहे आणि त्यांच्या लक्षात आले की, ज्यावेळी त्या कंत्राटदाराने ७९ लाख रुपये हे त्या वर्क कंत्राटाच्या १६.१६ कोटी रुपये इनकार्पोरेट आहेत त्यामुळे त्यामध्ये वजावाट देण्याची आवश्यकता नव्हती असा आक्षेप महालेखापालांने घेतला आहे तर त्याचा अर्थ असा आहे की, जीएसटी येईल तेव्हा येईल पण यापुढे जेवढी वर्क कंत्राटे आहेत त्यांची करारनामे आणि कागदपत्रे मागविली पाहिजेत. ही त्याची आवश्यक कागदपत्रे आहेत. कारण हे तर १६ कोटी रुपयांची छोटे कंत्राट आहे. काही कोट्यवधी रुपयांची कंत्राटे आहेत. त्याच्यावर त्यांना परतावा दिला एखादी बिल्डींग किंवा कॉम्प्लेक्ससारखा हे तर छोटे कंत्राट आहे. याचा परतावा तर ते मोठ्या प्रमाणात घेत असतील. या ठिकाणी महालेखापालांनी सांगितले आहे. त्यामुळे विभागाच्या अंतर्गत लेखापरिक्षकाकडून आयुक्त म्हणून वेगवेगळ्या डिव्हीजनच्या अशा प्रकारच्या ५० केसेस तपासाव्यात आणि खास करुन पुण्याच्या केसेस घ्याव्यात असे समितीने सूचविले.

याबाबत महालेखापालांनी सदर प्रकरण तपासण्याची आवश्यकता आहे असे सांगितले.

समितीने असे मत व्यक्त केले की, आक्षेप कोठे आहे ते महालेखापालांनी सांगितले पाहिजे. महालेखापालांनी घेतलेल्या आक्षेपावर विभागाने स्पष्टीकरण दिले आहे तर ते योग्य आहे किंवा कसे यावर महालेखापालांनी भाष्य केले पाहिजे. जो मुद्दा उपस्थित केला आहे तो स्पष्ट झाला आहे की नाही ते सांगण्यात यावे. समितीला हे दोन्ही परिच्छेदांचे स्पष्टीकरण योग्य वाटते तरी पण विभागाने महालेखापालांकडून ते दोन्ही परिच्छेद तपासणी करुन घ्यावेत.

यासंदर्भात विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, याबाबत साक्षीला येण्यापूर्वी हा विषय आणखी तपासून घेतला. कारण विभागाचे उत्तर समितीसमोर बरोबर गेले पाहिजे असे विभागाचे मत आहे. यामध्ये दुरुस्ती नाही. पण विभागास थोडेसे असे वाटते की, महालेखापालांनी पाहिल्यानंतर यासंबंधी संपूर्ण रकमेवर हे लागू झाले पाहिजे तर त्यामध्ये त्यांचे एक चूकले आहे किंवा नजरेतून गेले असावे की, एकूण खरेदी ८.११ लक्ष रकमेची खरेदी आहे. त्यापैकी ५ कोटीची खरेदी महाराष्ट्राबाहेरची आहे. त्यावर कर लागणार नाही. त्यामुळे ३.११ कोटी रकमेवर विभागाने कर लावला आहे ते बरोबर केले आहे.

परिच्छेद क्र.२.४.४.२ संदर्भात मे. मणजित ऑईल प्रॉडक्ट याबाबत विभागीय प्रतिनिधींनी माहिती दिली की, मे. मणजित ऑईल प्रॉडक्ट हे ब्रॅन्च ट्रान्स्फरचे प्रकरण आहे. सन २००६-०७ मध्ये ४ टक्के रिटेन्शन आहे, कारण त्यावेळी त्यांचा माल बाहेर गेला तर सन २००७-०८ मध्ये ३ टक्के रिटेन्शन होते. त्यावेळी या रिटेन्शनचा समावेश न करता ठरविण्यात आले आणि महसूल संरक्षित करण्यात आला. त्यामुळे या प्रकरणी २९ जानेवारी २०१६ मध्ये डेप्युटी कमिशनरच्या आदेशान्वये असिस्टंट कमिशनर यांनी या प्रकरणी आढावा घेतला. त्यासंबंधी आदेश मार्च २०१६ मध्ये पारीत केला. आता त्या आदेशाविरुध्द संबंधित व्यापारी अपिलामध्ये गेलेला आहे. पण त्याला याची जाणीव होती की, आपल्याला हा टॅक्स भरावा लागेल म्हणून त्याने २७ जून २०१६ ला सन २००६-०७ ची जी टॅक्सची रक्कम ९८,१४६/- आणि सन २००७-०८ वर्षासाठी ७,४३,३०१/- ही भरलेले आहे. एवढी रक्कम विभागाला मिळालेली आहे.

मागणीची रक्कम तर यापेक्षा जास्त होती पण आता त्याने मूळ कराची रक्कम भरणा केली आहे. विभागाने आकारलेली दंडाची व व्याजाची रक्कम अद्याप शिल्लक आहे. आता अपीलामध्ये यासंबंधी निर्णय होईल. त्याने मूळ रक्कमेचा भरणा केला आहे तर सन २००६-०७ वर्षाची कराची मूळ रक्कम ९८,१४६/- आणि सन २००७-०८ वर्षासाठी मूळ रक्कम ७,४३,३०१/- भरणा केली आहे. त्याने साधारणपणे साडे आठ लाख रुपये भरले आहेत आणि २ लाख ३४ हजार आणि १४ लाख २५ हजार रुपये एवढी विभागाची मागणी आहे. यावर समितीने असे मत व्यक्त केले की, आता ही शिल्लक रक्कम अपिल निर्णयानंतर विभागाला मिळेल.

परिच्छेद क्र.२.४.४.५ " कार्यक्रमाखाली अग्राह्य वजावट देणे " याबाबत माहिती देताना विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, या मुद्यासंबंधी एकूण ६ प्रकरणे होती आणि त्यापैकी २ प्रकरणी वसुली झालेली आहे.

समितीने विभागाला दिलेल्या चार्टमध्ये महालेखापालांनी काढलेले सर्व आक्षेप अमान्य असल्याचे मानतो आणि दुसरीकडे या संपूर्ण ६ प्रकरणामध्ये कार्यवाही सुध्दा केलेली आहे. याबाबत विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, यासंबंधी असे झाले असेल की, बहूतेक ज्यावेळी सुरूवातीला अशा प्रकारचे शेरे काढले जातात आणि त्यावेळी जे अधिकारी लिहितात तेच शेरे शेवटपर्यंत तसेच राहतात.

याबाबत नाराजी व्यक्त करुन समितीने असे मत व्यक्त केले की, विभागीय प्रतिनिधी लोकलेखा समितीसमोर साक्ष देत असल्याने त्यांनी जबाबदारीने विधाने केली पाहिजेत, चुकीची माहिती दिल्याने समितीचा वेळ वाया जातो.

सुरूवातीला महालेखापालांचे शेरे आल्यानंतर जी नोंद होते त्यानुसार हे शेरे येतात. याचा अर्थ असा आहे की, महालेखापांलानी केलेली नोंद व शेरे विभागीय अधिकारी न पाहता किंवा तपासता जसेच्या तसे लिहून टाकतात. म्हणजेच याचा अर्थ असा आहे की, विभागीय अधिकारी त्यावर काहीच शेरे देत नाही, जोपर्यंत लोकलेखा समिती समोर सुनावणी होत नाही. म्हणून विभाग महालेखापाला ते अमान्य असल्याचे सरसकट लिहून देतो. हा विषय लोकलेखा समितीच्या समोर आला तर छापूनच येतो पण विभागाची पध्दत अशी असेल की, ते सुरूवातीला लिहिले आहे म्हणून ते तसेच ठेवण्यात येते तर ते फार गंभीर आहे. म्हणजे जर आक्षेप अमान्यच असल्याचे लिहित असतील तर ते कशाचा तपास करणार आहेत. असे मत समितीने नापसंतीने व्यक्त केले असता यासंदर्भात खुलासा करताना विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, हे जाणुनबुजून केलेले नाही. यामध्ये सुरूवातीला जेव्हा पहिल्यांदा त्या संबंधित विशिष्ट अधिका-याकडून शेरा मारला जातो त्यावेळपासून तसाच राहतो. कारण महालेखापाल लिहून घेतात की, त्यांना हे मान्य नाही आणि तो शेरा तसाच राहतो आणि तो विभागाकडून बदलण्यात येत नाही. यासंबंधी विभागाचा महालेखापालांसोबत ३-४ वेळा पत्रव्यवहार होतो. तरी सुध्दा विभाग हे शेरे बदलत नाही. यासंबंधी समितीला काही वाटत असेल तर यापुढे विभाग ते बदलत जाणार आहे. म्हणजे आयुक्त कार्यालयापासून बदल करण्याचा प्रयत्न करण्यात येईल. यामध्ये जे गृहित धरेल त्यानुसार नंतर पध्दत पाळता येईल. त्यामुळे हे सुरूवातीचे शेरे विभागाने बदललेले नाहीत. त्यामध्ये काही संदिग्धता असते आणि काही मुद्दे असतात. त्यामुळे साधारणतः असे शेरे असतात.

यामध्ये एक न्यायिक मुद्दा असून तो न्यायालयामध्ये सुरू आहे. कार्यकंत्राटाच्या रकमेत ग्रॉस कंत्राटाची रक्कम सेवा कर समाविष्ट होईल की नाही असा मुद्दा आहे. यावर विभागाचे म्हणणे असे आहे की, ग्रॉस कंत्राटावर सेवा कर लागू होणार आणि त्याच्यावर मूल्यवर्धित कर लागणार आहे. यासंबंधी मे. निखिल कम्फट्र्स या कंपनीच्या बाबतीत न्यायाधिकरणाने एक जुना निकाल दिला आहे त्यानुसार वजावट मान्य केली आहे. आता अलिकडे मे. टेक्नोक्राफ्टमध्ये दिनांक ३.११.२०१५ रोजी न्यायाधिकारणाने निकाल दिला आहे की, सेवा कर ग्रॉस टर्नओव्हरवर लावता येणार नाही. हा मुद्दा सध्या वादातीत असून त्यावर अंतिम निर्णय अद्यापी झालेला नाही. असाही खुलासा विभागीय प्रतिनिधींनी केला.

मूल्यवर्धित कर हा मूळात विक्री कराचा परिवर्तीत केलेला आणि त्याची व्याप्ती वाढविलेला टॅक्स आहे. ज्यामध्ये डिलिव्हरी ऑफ गुड्स आहे. मग त्यामध्ये उत्पादन करो, पुरवठा करो किंवा पुर्न व्यापार करो, त्यासंबंधी मूल्यवर्धित कर लागू असणे अपेक्षित आहे. त्याच्यावर ज्या सर्व्हीस केल्या जातात किंवा सर्व्हीस लावल्या जात असतील तर ते अमान्यच होईल. सर्व्हीसवर मूल्यवर्धित कर कसा लागणार. गुड्स डिलिव्हरीवर मूल्येवर्धित कर लागतो. सेवा कर वसूल करणारी एजन्सी वेगळी असून ती सेंट्रल गव्हर्नमेंटची आहे. जो ती कर रुपाने वसूल करते. करावर पुन्हा मूल्यावर्धित कर कसा लावणार, करा वर कर कसा लावणार. जसे आयकरावर कर लावला जात होता तर त्याला नाव देण्यात आले की, सरचार्ज. अतिरिक्त उत्पान्नावर अधिभार असे नाव लावले गेले असे मत समितीने व्यक्त केले व यासंदर्भात विभागाचे मत विचारले असता वित्त विभागाच्या विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, हा विषय ब-याच वर्षापासून सुरू आहे. विभागाकडून हॉटेल्स आणि रेस्टॉरन्टवर जो सेवा कर होता त्यावर देखील मूल्य वर्धित कर लावण्यात येत होता. त्या प्रकरणामध्ये न्यायालयाने देखील विभागाच्या बाजूने निकाल दिला आहे. पण विभागाने १-४-२०१५ पासून सुधारणा केली की, हॉटेल्सवर जो सेवा कर लागतो त्यावर मूल्यहवर्धित कर लागू करु नये. त्यानुसार हॉटेल्सवर लावण्यात येणा-या सेवाकरावर आता मूल्यविधधित कर लावण्यात येत नाही. अशी नियमामध्ये दुरुस्ती केली आहे. पण यासंबंधी नियमानुसार ग्रॉस टर्नओव्हरमधून सेवाकर कमी केला जात नाही म्हणून मूल्यरवर्धित करमधून माफी देता येत नाही.

परिच्छेद क्रमांक २.४.४.६ - 'करप्रदानात अतिरिक्त मुदतवाढ मिळणे'

कर प्रदानात अतिरिक्त मुदतवाढ मिळणे या परिच्छेदाबाबत समितीने असे मत व्यक्त केले की, ही तर खूपच भयानक केस आहे. या प्रकरणी नंतर पुर्वलक्षी प्रभावाने निर्णय घेतला आहे. याबाबत स्पष्टीकरण देताना विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, जी सागर डिस्टीलरी कंपनी आहे त्या कंपनीस सिकॉमकडून इनटायटल सर्टिफिकेट्स मिळालेले होते. त्यामध्ये त्यांना १५० लाख लिट्र्स कमाल मर्यादा दर वर्षासाठी होती. एकूण ४६.२७ कोटी रुपयांसाठी त्यांना मान्यता दिली होती. पण त्यांनी १९३.९३ लाख लिटर्स अधिकचे काम केले होते. त्यामुळे अधिकच्या ४३.९३ लाख लिटर्सवर त्यांनी कर प्रदान केला नाही. पण ज्यावेळी या प्रकरणी आढावा घेतला गेला त्यावेळी त्यांनी उद्योग विभागाकडून २००२ पासून पूर्वलक्षी प्रभावाने सुधारीत आदेश आणले. त्यानुसार त्यांनी १५० लाख लिटर्सऐवजी ३०० लाख लिटर्स अशी कमाल मर्यादा केली. त्यामुळे विभागाला ही रक्कम परत देणे भाग पडले आहे.

याबाबत समितीने विचारणा केली की, पण त्यांना असे आदेश देता येतात काय ? आता २ कोटी १२ लाख रुपये कंपनीने उद्योग विभागाकडून पूर्वलक्षी प्रभावाने लागू करणारे आदेश आणल्यामुळे द्यावे लागले. त्यामुळे सुमारे १२-१३ वर्षानंतर सुध्दा अशा प्रकारे पूर्वलक्षी प्रभावाने मान्यता देता येऊ शकते काय, अशी पूर्वलक्षी प्रभावाने मान्यता देणे नियमबाह्य होते किंवा नाही, की उद्योग विभागाने दिले म्हणून विक्रीकर विभागाने रक्कम परत केली.

याबाबत विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विभागाच्या चूक निदर्शनास आल्यानंतर विभागाने आढावा घेतला आणि ही चूक दुरुस्त करण्यासाठी नोटीस काढली आहे. आणि नोटीस काढल्यानंतर सुधारीत आदेश आणून दिले याबाबत समितीने हे योग्य नाही असे मत नाराजीने व्यक्त केले.

यासंबंधी विभागीय वित्त सचिवांचे उद्योग सचिवांशी बोलणे झाले आहे किंवा कसे ? ही चूक महालेखापालांना आढळली आणि त्यांनी विभागाच्या निदर्शनास आणून दिली. त्यानंतर सन २०१५ मध्ये त्यांनी पूर्वलक्षी प्रभावाने मान्यता मिळाल्याचे आदेश आणून दिले आहेत. त्यामुळे शासनाचे २ कोटी १२ लाख रुपयांचे शासनाचे नुकसान झाले आहे. विभागाने त्यांना ही रक्कम परत केली आहे. यामध्ये त्यांना उत्पन्न क्षमता वाढवून दिली हे सुध्दा चुकीचे केले आहे. कारण त्या दिवशी त्याच्याकडे तेवढी क्षमता नव्हती. विभागाने त्याच्याकडून कर घ्यायलाच पाहिजे होता. यामध्ये सन २००२ च्या कार्यवाहीसंबंधी २०१५ मध्ये पूर्वलक्षी प्रभावाने मान्यता देण्यात आली. म्हणजे तब्बल १३ वर्षांनंतर ही मान्यता मिळाली आहे. असे मत समितीने व्यक्त केले.

यामध्ये स्पष्टपणे दिसते की, महालेखापालांनी हे लक्षात आणून दिले त्यावेळी २.१२ कोटी रुपयांचा अतिरिक्त परतावा दिला होता. हा परतावा अगोदरच दिला होता आणि त्यानंतर महालेखापालांनी हे निदर्शनास आणून दिल्यानंतर विभागाने त्यांचे प्रकरण सुरू केले. त्यानंतर कंपनी मालकाने १५० लाख लिटर्सवरुन ३०० लाख लिटर्सचे प्रमाणपत्र आणले. पण महालेखापालांनी जेव्हा लक्षात आणून दिले त्यावेळी त्याच्याजवळ प्रमाणपत्र नव्हते. म्हणजे कंपनी मालकास ती संधी विभागाकडून दिली गेली आहे काय, की त्याने सन २०१५ मध्ये ते प्रमाणपत्र घेऊन यावे. त्यामुळे असे वाटते की, विभागाने जे परताव्याचे पैसे त्याला दिले ते चुकीने दिले आहेत म्हणून त्यांचे समर्थन करण्यासाठी मान्यता घेऊन येण्यासाठी अशी संधी दिली आहे काय? जे जास्तीचे पैसे दिले

ते चुकीने दिले आहेत म्हणून त्याचे समर्थन करण्यासाठी त्याला वेळ दिला आहे काय? कारण महालेखापालांनी आक्षेप घेतला आहे त्यामुळे या आक्षेपांचे निराकरण करण्यासाठी सदर व्यापा-याने जादाच्या कॅपॅसिटीचे प्रमाणपत्र घेऊन यावे. यासंदर्भात विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, यामध्ये महालेखापालांनी लक्षात आणून दिल्यानंतर विभागाने आढावा घेणे सुरू केले आहे. त्यामुळे इतर कार्यवाही केलेली नाही.

त्याचे प्रमाणपत्र २०१५ मध्ये कसे मान्य करता येईल अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, ते बरोबर आहे आणि ही चूक महालेखापालांनी लक्षात आणून दिलेली आहे.

ही चूक महालेखापालांनी अगोदरच लक्षात आणून दिल्यानंतर विभागाने हा परतावा कसा परत केला. कोणत्या आधारावर विभागाने परतावा देणे योग्य आहे असे मान्य केले. योग्य आहे असे मान्य केले सन २०१५ मध्ये पूर्वलक्षी प्रभावाने. मग विभागाला त्या आधीच महालेखापालांनी लक्षात आणून दिल्यानंतर विभागाने हा परतावा कसा काय दिला आहे. दिडशे लक्ष लिटर्सची परवानगी असताना विभागाने १९३ लिटर्सच्या बाबतीत कशी काय परताव्याची रक्कम दिली याबाबत विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, यामध्ये जो निर्धारण आदेश पारीत झाला आहे तो २५-९-२०१३ रोजी पारीत झाला होता. त्यावेळी त्यांनी १९३ लक्ष लिट्र्स गृहित धरुन आदेश दिलेले आहेत. तेही आदेश चुकीचे आहेत. म्हणूनच हे प्रकरण महालेखापालांनी आक्षेप घेतल्यानंतर दिनांक ४-८-२०१५ रोजी पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आले आहे.

तेव्हा १९३ लाख लिटर्स धरुन दिलेला परतावा चुकीचा होता. विभागाच्या अधिका-यांनी केलेल्या चुकीबद्दल त्यांच्याकडून स्पष्टीकरण वगैरे मागविण्यात आले आहे काय ? हा परतावा देणारा अधिकारी कोण होता, अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, या विशिष्ट प्रकरणांमध्ये ई-०१२ म्हणजे डॉ. एन.टी. डाके नावाचे नाशिकचे अधिकारी आहेत. ते सध्या नाशिकलाच आहेत. पण कोणत्या पदावर कार्यरत आहेत ते नेमके माहित नाही.

समितीने यासंदर्भात आणखी विचारणा केली की, यामध्ये जे २ कोटी १२ लाख रुपये परतावा केलेले आहेत त्यावरुन हे प्रकरण सरळ सरळ फिक्सिंगचे आहे. यामध्ये असे दिसते की, विभागाचे चूकीचे काम विभागाकडून मान्य करुन घेण्यात आले असे या प्रकरणी दिसते. या संबंधित अधिका-यावर कोणती कार्यवाही केलेली आहे? किंवा करण्यात येणार आहे, किंवा हा अधिकारी निवृत्तीस आलेला आहे काय? कारण अशा परिस्थितीत वयोमर्यादेनुसार तो निवृत्त होईल व सुटून जाईल ? हे प्रकरण लिटीगेशनची आहे. यामध्ये कमाल मर्यादा १५० लाख लिटर्सची होती त्यावेळी त्यास १९३ लाख लिटर्सप्रमाणे परतावा दिला. त्यानंतर त्याने ३०० लाख लिटर्सचे पूर्वलक्षी प्रभावाचे प्रमाणपत्र आणून दिले आहे. त्याने हा परवाना सन २०१५ ला आणला आहे. कारण त्याने पूर्वलक्षी प्रभावाने निर्धारणामध्ये लाभ घेतला असेल. ज्यावेळी विरोधी पक्षाच्या बाजूने न्यायाधिकरणामध्ये निकाल लागतो तर विभाग अपिलात जातो तर या प्रकरणी विभाग अपिलामध्ये जाणार आहे काय. हे प्रकरण विभागा विभागामध्ये असले तरी चालेल. उद्योग विभागाचे आदेश मान्य करायचे किंवा नाहीत हे विभागाचे अधिकार आहेत. त्यांनी जर ही मान्यता २००२ पासून पूर्वलक्षी प्रभावाने दिले असेल तर त्याचे आदेश सर्व संबंधित विभागांना कळविले पाहिजेत. हे आदेश त्यांना पर्यावरण विभाग, संबंधित महापालिका, नगरपालिका किंवा ग्रामपंचायत असेल त्यांना कळवावे लागतील. म्हणजे त्याची क्षमता दुप्पट करावयाची असेल तर त्यासंबंधीचे निकष उत्पादकाने पूर्ण करावे लागतील. हे केवळ उत्पादकाला सुरक्षित करण्यासाठी दिलेले आहेत असे दिसते. उद्योग विभागाच्या प्रतिनिधींना बोलावून साक्ष घेण्यात यावी पण त्याची कॅपॅसिटी १५० लाख लिट्र्सची असताना विभागाने त्यास १९३ लाख लिटर्सप्रमाणे परतावा दिलेला आहे. या प्रकरणी पूर्वलक्षी प्रभावाने परवाना असल्याने परतावा केल्या. त्यामुळे वित्त विभागाचे नुकसान झालेले असल्यामुळे विभाग त्याविरुध्द अपिल करणार आहे काय ?

यावर विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, उद्योग विभागाने सुधारित केलेला हा शासन निर्णय आहे. विभागाने दिलेल्या माहितीने समितीचे समाधान न झाल्याने समितीने या प्रकरणाशी संबंधित विभागाच्या सचिवांना साक्षीसाठी बोलविण्याचा निर्णय घेतला व दिनांक ११ ऑगस्ट, २०१६ रोजी प्रधान सचिव, वित्त व प्रधान सचिव, उद्योग यांची एकत्रित साक्ष घेतली. साक्षीच्या वेळी समितीने मुद्दा उपस्थित केला की, विक्रीकराच्या माध्यमातून २.१२ कोटी मिळणार होते. उद्योग विभागाने पूर्वलक्षी प्रभावाने आदेश दिल्यामुळे दिनांक २३-०९-२०१५ रोजी संबंधितांनी पैसे मिळणार नाहीत, असे सांगितले. एवढ्या वर्षाने पूर्वलक्षी प्रभावाने कशी अंमलबजावणी केली ? आणि त्यासंदर्भातील निर्णय कसा घेतला? सन २०१५ मध्ये पूर्वलक्षी प्रभावाने अंमलबजावणी करण्याची कारणे काय आहेत, आदेश कोणत्या आधारे दिला आणि असे करता येते किंवा कसे ? अशी विचारणा समितीने केली.

यासंदर्भात उद्योग विभागाच्या सचिवांनी माहिती दिली की, मूळ मुद्दा सागर उद्योग डिस्टलेरीच्या संदर्भातील आहे. नाशिकमध्ये युनिट होते. १९९३ मध्ये ईएसआय इन्सेन्टीव्ह देण्यात आले होते. दिनांक १०-१२-२००१ रोजी सदरहू युनिट

उत्पादनामध्ये अंतर्भूत झाले होते. गुंतवणूकीचा कालावधी हा १०-१२-२००४ असा होता. म्हणजे उत्पादनापासून ३ वर्षांपर्यंत असा कालावधी होता. दिनांक ११-०१-२००२ पासून ते दिनांक १०-०१-२०१७ पर्यंत इन्सेन्टीव्ह कालावधी होता. त्यावेळी केंद्र शासनाकडून आयएएम मिळत होता. आयआयएम म्हणजे इंडस्ट्रिअल इंटरप्रिटर ऑफ मेमोरंडम, यामध्ये उद्योगाची आणि क्षमतेची नोंदणी होत असते. त्यावेळी म्हणजे दिनांक १९-१०-१९९७ रोजी १५० लाख लिटर क्षमता घेतले होते. त्यानंतर दिनांक १५-०८-२००२ रोजी केंद्र शासनाने ३०० लाख लिटरपर्यंत क्षमता वाढवून दिली. यासाठी राज्य उत्पादन शुल्क विभाग आणि प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची परवानगी हवी असते. दिनांक ११ नोव्हेंबर, २००३ रोजी राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने ३०० लाख लिटरपर्यंत क्षमता वाढवून देण्यास परवानगी दिली होती. महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाकडून १५० लाख लिटरची परवानगी घेतली होती. तसेच दिनांक ०६-०७-२०१२ रोजी नूतनीकरणासाठी ३०० लाख लिटरची परवानगी घेतलेली आहे.

महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने कोणत्या तारखेला ३०० लाख लिटरची परवानगी दिलेली आहे ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, दिनांक ०६-०७-२०१२ रोजी नूतनीकरणासाठी ३०० लाख लिटरची परवानगी घेतलेली आहे. तसेच यापूर्वी त्यांनी केव्हा परवानगी घेतली त्याची माहिती घेऊन ती समितीला अवगत करण्यात येईल. दिनांक ११ नोव्हेंबर, २००३ रोजी राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने ३०० लाख लिटरपर्यंत क्षमता वाढवून देण्यास परवानगी दिली होती.

याबाबत ज्या दिवशी महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ ३०० लाख लिटरचा दाखला देणार आहे, त्यादिवसानंतर उद्योजकाला काम करता येणार होते. यापूर्वी उत्पादकाला काम करता येणार नाही. महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने कोणत्या तारखेला ३०० लाख लिटरची परवानगी दिलेली असून ती महत्वाची आहे असे मत समितीने व्यक्त केले.

साखर कारखान्यांना केंद्र शासनाकडून जसा परवाना दिला जातो त्याच धर्तीवर या प्रकल्पासाठी देखील परवाना दिला जातो काय ? साखर कारखान्यांसाठी या सारखीच कार्यपध्दती आहे. केंद्र शासनाने परवानगी दिल्यानंतर किती दिवसानंतर उत्पादन सुरु झाले ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, केंद्रामध्ये आयएएम असतो. उत्पादनाची तारीख १०-१२-२००१ अशी आहे. आयएएम हा १९-१०-१९९९ चा आहे. त्यांना १० वर्षांपेक्षा अधिक उत्पादन करण्याचा अधिकार नाही. ५ वर्षांपर्यंत नूतनीकरण करावे लागते आणि त्यानंतर जास्तीत जास्त १० वर्षे अशी मर्यादा असते. १० वर्षांनंतर लॅप्स होते. यासाठी त्यांनी केंद्र शासनाकडून आयएएमसाठी आवश्यक ती परवानगी घेतली होती काय ? आयएएम म्हणजे काय ? याबाबत विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, केंद्र शासनाच्या उत्पादन शुल्क विभागाची सदरहू प्रकल्पासाठी परवानगी लागत नाही. केंद्रामध्ये फक्त नोंदणी केली जाते. आयएएम म्हणजे ॲप्लिकेशन केल्यानंतर, उद्योग सुरु करण्यात येतो.

आयएएममध्ये साखर कारखान्यासाठी २५ किलो लिटरसाठी मर्यादा आहे. ती १५ किलो लिटरपर्यंत आणण्यासाठी प्रयत्न केला जात आहे. आयएएमची परवानगी अशा त-हेरने देता येत नाही. ५ वर्षांपर्यंत नूतनीकरण करावे लागते आणि त्यानंतर जास्तीत जास्त १० वर्षे अशी मर्यादा असते. १० वर्षानंतर ती व्यपगत होते. यासाठी वेगळे निकष होते, म्हणजे साखर कारखान्यासाठी वेगळे निकष आणि प्रकल्पासाठी वेगळे निकष होते. सुरुवातीला दीड लाख कसे दिले ? अशी समितीने विचारणा केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, यामध्ये १९५७ चा अधिनियम आहे. यासाठी उद्योगांना परवान्याची आवश्यकता लागते. साखर कारखान्यांसाठी वेगळे परवाना आहे. यासाठी साखर आयुक्तांकडून परवाना दिला जातो. केंद्र शासनाकडून डिफेन्स आणि न्युक्लिअरच्या उद्योगासाठी परवाना दिला जातो आणि इतर उद्योगासाठी परवाना दिले जात नाही. फक्त आयएएम लागतो. सन २००२ मध्ये उद्योगासाठी परवाना नव्हता.

पूर्वी दीड लाख लिटरपर्यंत नोंदणी झाले होते. त्यानंतर ३ लाख लिटरपर्यंत परवानगी घेण्यासाठी उत्पादकाला केंद्र शासनाकडे जाण्याची कोणतीही आवश्यकता नव्हती. याचा अर्थ त्यांना दीड लाख लिटरपर्यंत उत्पादन करण्यासाठी परवानगी होती. अशी परवानगी केंद्र शासनाने दिली होती काय ? याबाबत विभागीय सचिवांनी सांगितले की, त्यांनी सन २००२ मध्ये ३०० लाख लिटरची परवानगी घेतली होती.

त्यांना १५० लाख लिटरची परवानगी असताना ३०० लाख लिटरची परवानगी कशी मिळाली? सन २०१५ मध्ये पूर्वलक्षी प्रभावाने उद्योग विभागाने दीड लाख लिटरपासून ३०० लक्ष लिटरपर्यंत परवानगी दिली होती. त्यामुळे विक्रीकर विभागाला २ कोटी रुपयांचे नुकसान सोसावे लागले. त्यांनी सन २००३ मध्ये परवानगी मिळविली होती. सन २००३ ते सन २०१५ पर्यंत शासनाचे पैसे त्यांनी रोखून ठेवले. उद्योग विभागाने पत्रात भूतलक्षी प्रभावाची अंमलबजावणी केल्यामुळे शासनाचे खूप मोठे

नुकसान झालेले आहे असे नमूद केले आहे. महालेखाकारांनी त्यांच्या अहवालात २ कोटी १२ लाख रुपयांचे नुकसान झाल्याचा उल्लेख केलेला आहे. त्यांचा आयएएम ३०० लाख लिटर एवढा होता. असे मत समितीने व्यक्त केले.

यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, आयएएम ३०० लाख लिटर होता. त्या आधारे पुढील कार्यवाही केलेली आहे. आयएएम सन २०१५ मध्ये दिला होता. सन २००३ मध्ये त्यांच्याकडे तो परवाना होताच.

भांडवली गुंतवणुकीवर कर लाभ होतो काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विभागाची गुंतवणूक कॅपिटल इन्व्हेस्टमेंटवर असते. त्यांचा गुंतवणूक कालावधी सन २००१ पासून सन २००४ पर्यंत होता. म्हणजे त्या काळात १५० लाख लिटरचे ३०० लाख लिटर केले तरी ते ग्राह्य धरले जाते. मेगा प्रोजेक्टसाठी ५ वर्षांची मुदत देण्यात येते. सुरुवातील १५० लाख लिटरची गुंतवणूक करणार म्हणून उत्पादकाने २०० लाख लिटरपर्यंत केले तर अशा वेळी विभागाकडून त्यांना १५० लाख लिटर गुंतवणूक करा असे म्हणता येऊ शकत नाही. विभाग महाराष्ट्रात अधिकाअधिक गुंतवणूक व्हावी यासाठी प्रयत्नशील आहे.

एक कारखाना १०० कोटी रुपयांचा असूनही जर उत्पादकाने ५०० कोटी रुपयांची गुंतवणूक दाखविली व त्याआधारे कर प्रदानामध्ये सुट घेतली हे योग्य नाही. एखाद्या कारखान्याचे मूल्यांकन किती आहे, याबाबतची माहिती उद्योग विभागाकडे उपलब्ध आहे. कर लाभ घेऊन परतावा घ्यावयाचा, हेच यामध्ये आहे. कारखान्याचे सन २००१ मध्ये मूळ अंदाजपत्रक किती होते? सन २००१ मध्ये किती गुंतवणुक होती आणि त्यानंतर ती किती वाढविली ? कारखान्याच्या उत्पादन क्षमतेबाबत आक्षेप नाही. परंतु करप्रदानामध्ये चोरी झालेली आहे, असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, दिनांक ३०-११-२०११ उत्पादकाची २२ कोटी ५६ लाख अशी गुंतवणुक होती. त्यानंतर दिनांक २०-११-२००२ त्यांची २८ कोटी ४७ लाख अशी गुंतवणूक झाली. त्यानंतर सन २००३ मध्ये ३५ कोटी ५९ लाख रुपयांची गुंतवणूक ग्राह्य धरण्यात आली. विक्रीकर इन्टेन्सीव्ह २९ कोटी ३३ लाख, ३७ कोटी आणि ४७ कोटी ही सन २००३ मधील होती. यामध्ये कोणताही बदल नाही. भांडवलदारी प्रॉपर्टीमधील वाढवलेली नसून प्लान्ट मशिनरीमध्ये त्याची गुंतवणूक आहे. त्यांनी गुंतवणूक वाढविली. त्यामुळे उत्पादन क्षमता वाढली की फक्त गोडाऊन बांधले ? गुंतवणूक ३५ कोटी रुपयांपर्यंत गेलेली आहे. त्याबाबत शंका आहे. ती २२ ते ३५ कोटी रुपयांपर्यंत गेली. प्रकल्प कार्यान्वित केला गेला. १५० लाख लिटरची क्षमता होती ती त्यांनी ३०० लाख लिटरपर्यंत केली. समितीला त्यांचे विद्युत देयकाची प्रत देण्यात यावी. त्यामध्ये सन २००१ मध्ये आणि सन २००३ मध्ये विजेचा वापर किती होता, क्षमतेने वाढविले की, व्हॉवचर सादर केले वगैरे माहिती दिल्यानंतर समितीला पुढील कार्यवाही करणे शक्य होणार आहे असे मत समितीने व्यक्त केले यास विभागीय सचिवांनी मान्यता दर्शविली.

या कंपनीचे संचालक कोण आहेत ? विभागाने किती रुपयांची ईसी दिलेली आहे ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, यासंदर्भात संचालक कोण होते याची माहिती माहिती घेऊन देण्यात येईल तसेच विभागाने ३५ कोटी ५९ लाख सन २००३ मध्ये दिलेले आहेत. दिनांक १०-०५-२००७ रोजी ३५ कोटी ५९ लाख रुपये धरुन ईसी दिलेली आहे.

ही अतिशय गंभीर बाब आहे. समितीकडे सन २०१३-२०१४ मधील अहवाल आहे. सन २०१५ मध्ये भूतलक्षी प्रभावाने दिल्यामुळे २ कोटी १२ लाख रुपयांचे विभागाला नुकसान झालेले आहे. सन २०१७ पर्यंत त्यांना ३०० लाख लिटरपर्यंत सुट दिली जाणार आहे, याबाबत सचिवांचे काय म्हणणे आहे ? अशी विचारणा समितीने केली. असता विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, इन्सेंटिव्ह पिरियड हा दिनांक १०-१२-२००४ असा होता. ईसी त्याच वेळी दिलेली असून, त्यामध्ये बदल होत नाही. त्यावेळी जी गुंतवणूक केली त्यामध्ये आज ती वाढविणे शक्य नाही. दिनांक १०-०५-२००७ रोजी ३५ कोटी ५९ लाख रुपये धरुन ईसी दिलेली आहे. आयएएम हा सन २००२ मधीलच आहे. राज्य उत्पादन शुल्क विभागाची सन २००३ मधील परवानगी ३०० लाख लिटरसाठी आहे.

उत्पादन क्षमता दीड लाख लिटर होती ती आता आयएएमच्या आधारे ३ लाख लिटर केलेली आहे. उत्पादकाला ती सन २००२ पासून भूतलक्षी प्रभावाने दिलेली आहे. एवढी वर्षे विभागाने काय केले? सन २००२ ते सन २०१५ पर्यंत उद्योग विभागाला पूर्वलक्षी कर देण्याबाबतची परवानगी विक्रीकर विभागाने देण्याची आवश्यकता १३ वर्षांनंतर का पडली. याचा अर्थ विक्रीकराच्या परताव्याची मागणी कंपनीने केली होती. उद्योग विभागाने ती मागणी थांबवून ठेवली होती. त्यांना उद्योग विभागाचे भूतलक्षी प्रभावाने परवानगी देण्याबाबतचे पत्र हवे होते. असे पत्र विक्रीकर विभागाने १३ वर्षांनंतर दिलेले आहे. ही बाब समितीने निदर्शनास आणून दिली असता उद्योग विभागाच्या सचिवांनी सांगितले की, सेल्स टॅक्स विभागाचा रुल ८८(२) आहे. त्यामध्ये

९३ ची स्कीम आहे. इंग्रजी रुलमध्ये कोणतीही सिलींग नाही. सदरहू मुद्दा विक्रीकर विभाग किंवा महालेखापालांनी काढण्याची काहीच आवश्यकता नव्हती. कारण त्यांच्या उत्पादन क्षमतेशी हा मुद्दा जोडलेला नाही.

उत्पादकाला २००२ मध्ये परवानगी मिळाल्यामुळे त्यांनी उत्पादन सुरु केले होते. कंपनीने उद्योग विभागाला भूतलक्षी प्रभावाने परवानगी देण्याबाबतचा आदेश काढण्यासाठी सांगितले होते काय ? याबाबत विक्रीकर आयुक्तांना त्यांची उत्पादन क्षमता २००२-२००३ मध्ये वाढवून घेतल्याचे माहित होते काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता वित्त विभागाच्या प्रतिनिधींनी सांगितले की, उद्योग सचिवांनी सांगितले की, ती १९९३ ची स्कीम आहे. त्या स्कीममध्ये उत्पादन क्षमतेचे बंधन नाही. १९७९, १९८३ आणि १९८८ ची स्कीम होती. त्यामध्ये विक्रीकरामध्ये उत्पादन क्षमता किती आहे हा विषयच नव्हता. त्यामुळे त्यांना सूट देण्यासाठी काहीच अर्थ नव्हता. महालेखापालांनी मुद्दा काढल्यानंतर उद्योग विभागाला आवश्यक ती माहिती दिली होती. उद्योग विभागाला सांगण्यात आले की, उत्पादन क्षमतेचा मुद्दा निघालेला आहे. त्यावेळी त्यांनी सुधारित ग्राह्यतेचे प्रमाणपत्र पुर्वलक्षीप्रभावाने दुरुस्त करुन पाठविले. यापूर्वी साक्षीमध्ये हाच प्रश्न विचारण्यात आला होता की, उद्योग विभागाला ग्राह्यता प्रमाणपत्र पुर्वलक्षी प्रभावाने (मागील तारखेचे) देण्याचा अधिकार आहे काय ? यासंदर्भात केंद्र शासन आणि राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने त्या तारखेपासून परवानगी दिलेली असल्यामुळे ते उद्योग विभागाने सुधारित करुन दिलेली आहे. यामध्ये विक्रीकर विभागाचे नुकसान झाल्याबाबतचा मुद्दा आहे. १९९३ च्या स्कीममध्ये उत्पादन क्षमतेला मर्यादा नाही.

सदर मुद्याबाबत समितीने शंका उपस्थित केली की, कंपनीने जी सूट घेतली आहे त्या तुलनेत त्यांनी उत्पादन केलेले नाही. त्या कंपनीने १५० लाख लिटरची उत्पादन क्षमता ३०० लाख लिटर केली आहे. ही क्षमता वाढविल्यानंतर कंपनीला तेवढ्या क्षमतेचे ट्रान्सफॉर्मर बसवावे लागतात. ही क्षमता वाढविण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) कडे आवश्यक ती कागदपत्रे सादर करावी लागतात तसेच आवश्यक ती रक्कम भरावी लागते. त्यामुळे सदरहू कंपनीने उत्पादन क्षमता वाढविण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) कडे सादर केलेली कागदपत्रे व विहित रक्कम जमा केल्यासंदर्भातील पुरावे समितीकडे सादर करावीत. जेणेकरुन समितीला वस्तुस्थिती लक्षात येईल. त्यांनी खरोखरच ही क्षमता वाढविली की केवळ कागदोपत्री क्षमता वाढविल्याचे दाखविले, हे समितीला समजले पाहिजे असे मत समितीने व्यक्त केले.

यासंदर्भात विभागाला संबंधितांकडे जो पाठपुरावा करावा लागेल तो विभागाकडून करण्यात येईल. तसेच महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) कडे सादर केलेले पुरावे सुध्दा समितीला देण्यात येतील. या बरोबरच राज्य उत्पादन शुल्क विभागाची एक्झिट पास, परमीट सुध्दा महत्त्वाचे आहे असे उद्योग विभागाच्या सचिवांनी सांगितले.

राज्य उत्पादन शुल्क विभाग त्या कंपनीने खरोखरच उत्पादन क्षमता वाढविली आहे किंवा नाही, हे न तपासता सुध्दा परवाना देऊ शकतो. ज्यावेळी कंपनीची उत्पादन क्षमता १५० लाख लिटर होती त्यावेळी त्यांनी महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) किती युनिट वीज मंजूर करुन घेतली होती आणि दुप्पट क्षमता केल्यानंतर त्यांना महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून (MSEB) किती युनिट वीज पुरविण्यात येत आहे, हे समजले पाहिजे. त्यामुळे युनिटचा वापर आणि उत्पादन क्षमता या संदर्भातील सर्व आकडेवारी समितीकडे सादर करावा असे समितीने सूचविले असता सदरहू माहिती समितीकडे सादर करण्यात येईल असे विभागीय सचिवांनी आश्वासित केले.

सदरहू कंपनीने पूर्वलक्षीप्रभावाने फायदा मिळण्यासाठी मागणी केली होती काय, असल्यास, त्यांनी कोणत्या आधारावर मागणी केली होती, उद्योग विभागाने स्वतःहून कंपनीला फायदा दिला का ? अशी विचारणा समितीने केली असता उद्योग विभागाच्या सचिवांनी सांगितले की, विक्रीकर विभागाकडून वसूली होते, असा मुद्दा उपस्थित झाला होता. राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने १५० लाख लिटर उत्पादन क्षमतेची मान्यता दिल्याचे नमूद केलेले होते. परंतु पूर्वी त्यांचा आयईएफ ३०० लाख लिटरचा झालेला आहे. राज्य उत्पादन शुल्क विभागानेसुध्दा ३०० लाख लिटर क्षमतेचा परवाना वितरीत केला आणि ते सुध्दा त्याच तारखेला केले होते. कंपनीने तशा प्रकारचे पत्र दिनांक १६ सप्टेंबर, २०१५ रोजी दिले होते. त्या पत्रामध्ये नमूद केले होते की, This increase in our installed manufacturing capacities of Alcohol from Molasses is properly informed to Secretariat of Industrial Approvals (SIA) of Department of Industries New Delhi and acknowledgement of Industrial Entrepreneurs Memorandum (IEM) form them bearing Serial No.1845/SIA/IMO/2002 dated 05.08.2002 is received by us (copy enclosed).

However, we forgot to inform you about this increase in our installed manufacturing capacities, inadvertently for which, we tender our unconditional apologies.

Now when, our case has come up for assessment before the Sales Tax Officer, he instructed us to get our EC modified by you and as such, we pray for the said Amendment.

कंपनीने दिनांक १६ सप्टेंबर, २०१५ रोजीच्या पत्रान्वये मागणी केल्यानंतर उद्योग विभागाने त्यांना ७-८ दिवसांच्या आत तातडीने आदेश दिल्याचे समितीने नमूद केले व यासंदर्भात कंपनीने उद्योग विभागास दिलेल्या पत्राची आणि त्या पत्राच्या अनुषंगाने उद्योग विभागाने काढलेल्या आदेशाची प्रत उपलब्ध करुन देण्यास सांगितले. तसेच उत्पादन क्षमतेत वाढ झाल्यानंतरची विज वापराबाबतची माहिती व सदरहू कंपनीचे संचालक यांची सुध्दा नावे समितीला देण्याबाबत आणि सदर माहिती केवळ उद्योग विभागाकडून न घेता महाराष्ट्र राज्य मंडळाकडूनही घेण्याबाबत समितीने सूचित केले व उर्वरित माहिती १५ दिवसांत समितीला सादर करण्याबाबत समितीने सूचित केले व उद्योग विभागाच्या सचिवांनी त्यास मान्यता दर्शविली माहिती सोबत विवरणपत्र-अ मध्ये जोडली आहे.

२.४.७.१ कराच्या चुकीच्या दराचा अवलंब करणे

Micronutrients fertilizer च्या उत्पादकाने एप्रिल २००५ मध्ये केलेल्या रुपये ८४.५८ कोटी विक्रीवर चार टक्के दराने कर आकारण्यात आला होता. एप्रिल, २००५ मध्ये सदर उत्पादन अनुसूचित कोठेही समाविष्ट नसल्याने त्यावर १२.५ टक्के दराने कर आकारणे आवश्यक होते. कमी दराने कर आकारल्यामुळे रु.७.१९ लाख रुपये कराची कमी आकारणी झाली असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, दिनांक १/५/२००५ पासून विभागाने ते दर बदलले. विभाग उत्पादकांना एक महिन्याची संधी देतो. व्यापारात अडचण होऊ नये म्हणून शासनाने यासंदर्भात एक सविस्तर परिपत्रक काढलेले आहे. त्यामुळे कोणालाही जाणुनबुजून फायदा दिला गेलेला आहे असे वाटत नाही.

२.४.७.२ कराच्या चुकीच्या दराचा अवलंब करणे

अभिप्राय नाही.

२.४.८.१ थकबाकीची वसुली मागणी सूचना जारी करण्यात कालमर्यादेचा अभाव

कालमर्यादेच्या अभावामुळे एकूण ४६ प्रकरणे प्रलंबित होती, याबाबत खुलासा करताना विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, काही अधिका-यांची बदली होते त्यामुळे प्रकरणे प्रलंबित राहतात. ही त्रुटी नवीन पध्द तीमुळे टाळता येणार आहे. यामध्ये लेखापरिक्षकाने मागणीच्या सूचना आदेश दिल्याबरोबर या सर्व बाबी आपोआप बंद होतील.

यावर समितीने सूचना केली की, सन २००६-२००७ ची जी यादी आहे त्यामध्ये खूप उशीर झालेला आहे. यामुळे व्याजाचे नुकसान झालेले आहे. शासनाची मोठ्या प्रमाणात रक्कम अडकलेली आहे, याकडे लक्ष देण्याची गरज आहे, यास विभागीय प्रतिनिधींनी सहमती दर्शविली.

२.४.८.२ प्रलंबित रक्कमांची वसुली न होणे

मुंबई विभागातील (सप्टेंबर, २०१३ ते जानेवारी, २०१४) या कालावधीतील ४५ व्यापा-यांच्या बाबतीत वेगवेगळ्या कालावधीत (२००५-२००६ ते २००६-२००९) कालखडात MVAT अधिनियमाच्या कलम २३ (२) अंतर्गत एकतर्फी निर्धारण आदेश पारीत केले होते. आणि ऑगस्ट, २०१२ ते जुलै, २०१३ दरम्यान एकूण रु.३३.२८ कोटीसाठी मागणी सूचना जारी करण्यात आल्या होत्या परंतु वसूली करण्यात आली नाही. याबाबत मोठ्या प्रमाणात रकमा प्रलंबित आहेत, याची कारणे काय आहेत? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, एक्स पार्टी आदेश पारित करण्यात आली आहे. त्याच्याविरुध्द जे अपिल दाखल झाले त्यासंदर्भात निर्धारित आदेश पारित करुन ६ प्रकरणांमध्ये परतावा दिला आहे. ८ प्रकरणी आदेश असून एक प्रकरणामध्ये वसूली झालेली आहे. अशा एकूण ४६ केसेस आहेत. व्यापा-यांनी अपिल दाखल केले आहे. सहा व्यापारी तेथे सापडत नाहीत. यासंदर्भात समितीने अशी विचारणा केली की, ते व्यापारी शेअरहोल्डर आहेत काय, त्यांचे अकाऊंटस कोणत्या बँकेत आहेत? त्यांचे काही व्यवहार झाले आहेत काय, या बाबींची संपूर्ण तपासणी केली पाहिजे.याबाबत विभागीय सचिवांनी विदित केले की, विभागाने एक परिपत्रक काढलेले आहे त्याप्रमाणे ते अधिकारी कारवाई करित आहेत.

अपिल करणारांची संख्या जास्त आहे. अपिल प्रलंबित राहिल्यामुळे मोठ्या प्रमाणावर रक्कमा प्रलंबित राहतात आणि दुस-या बाजूला मनुष्यबळ कमी आहे. नवीन अपिल निकाली काढण्यासाठी शासनाने नवीन यंत्रणा निर्माण केली आहे काय? सहा फॉमर्स सापडत नाहीत. बोगस फोर्मची नोंद करु नये यासाठी विभागाने काही उपाययोजना केली आहे काय? अशी

विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, आता नवीन पध्दाती तयार होईल त्यामुळे अपिलांची संख्या कमी होत जाईल. जेव्हा मूल्यवर्धित कर आला तेव्हा सुरुवातीच्या काळामध्ये मोठया प्रमाणावर निर्धारण करावी लागली. अपिलांची संख्या जास्त वाढलेली आहे. काही पदे विभाग वाढविणार आहे जेणेकरुन अपिलांचा निपटारा लवकर होईल. अपिलासंदर्भात अधिका-यांचा बोजा कसा कमी करता येईल यासंदर्भात इतर राज्यात सहा पथके पाठविली होती. पार्ट पेमेंट, अपिल, यामुळे मोठ्या प्रमाणात महसूल अडकून राहतो. व्यापारी अडकून पडतात. Is doing Business या केंद्र सरकारच्या जाहिरातीनुसार लगेचच नोंदणी करुन द्यावयाची आहे. तशी विभागाने सुरुवात केली आहे. डीलर कोण आहे, हे समजले की, त्यावर एक बंधन आणावयाचे आहे. जो नवीन नोंदणी करणार आहे त्याला दर महिन्याला विवरणपत्र भरावयाचे आहे. त्याचे तीन चार महिलेने एकसारखे नोंदणी झाली नसेल तर अशा बाबींना आळा बसेल. म्हणून जाणुनबुजून हा निर्णय घेतला आहे.

२.४.९. शास्तीची आकारणी न करणे

१.२८ कोटी इनपूट टॅक्स क्रेडिट (ITC) ची मागणी विभागाने मान्य केली नव्हती, परंतु कलम २९(४) अंतर्गत हवाला खरेदीवर मागणी केलेल्या set off च्या रक्कमे इतकी शास्ती आकारण्यात आली नाही. अनुक्रमांक ५१ ते अनुक्रमांक ६५ पर्यंत उदा. ट्रायकेम लॅब बॉम्बे प्रा.लि., मे.गढवी मेटल इंडिया अशा कंपन्यांच्या केसमध्ये टक्केवारी बरीच कमी असलयामुळे तसेच त्या एक टक्क्याच्या खाली येत असल्यामुळे योग्य आहे. परंतु अनुक्रमांक ६१ वरील मे.मेरु केम ४.५. टक्के आहे. गढवी मेटल्स ७ टक्के आहे, यांना शास्ती का लावण्यात आली नाही? एका बाजूला एक रक्कमेच्या पेक्षा कमी असल्यामुळे त्यांना सोडून दिले आणि आणि दुस-या दोन प्रकरणामध्ये अनुक्रमांक ६१ आणि ६४ वर तशी जास्त रक्कम आहे. अनुक्रमांक ६१ वर ५ कोटी २८ लाख रुपयांच्या तुलनेते २२ लाख ३९ हजार रुपये होतात म्हणजे साडेचार टक्के आहे. गढवी मेटल इंडियाचे ३६ लाख ३३ हजार रुपयांच्या तुलनेत २ लाख रुपये होतात. ही टक्केवारी काही कमी नाही असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय सचिवांनी स्पष्टीकरण दिले की, दिनांक २९/३ आणि २९/४ मध्ये स्पष्ट उल्लेख केला आहे. मुव्हींगली केले असेल तर शास्ती बसविता येत नाही. यामध्ये टॅक्स आणि व्याज वसूल झालेले आहे त्यामुळे शास्ती लावणे योग्य होणार नाही.

समितीने असे मत व्यक्त केले की, महालेखापालांचा आक्षेप आहे की, आयटीसीने अमान्य केलेले आहे.यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी सांगितले की, त्यांना भूर्दंड बसलेला आहे.पाच ते सहा टक्क्याच्या वर रक्कम आहे. उपरोक्त दोन्ही प्रकरणी याचा आढावा घेण्यात येईल.

ज्या प्रकरणामध्ये चार टक्के, पाच टक्केच्या वर असेल अशा केसेसना बाकीच्यांप्रमाणे निष्काळजीपणे न्याय देण्यात येऊ नये त्यांना शास्ती लावली पाहिजे, यादृष्टीने विचार करावा असे समितीने सूचित केले व विभागीय सचिवांनी त्यास मान्यता दर्शविली.

२.४.१०.१

CST अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांत आढळलेल्या विसंगती चुकीच्या व अपूर्ण प्रपत्रावर कर प्रदानातून दिलेली चुकीची सूट यासंदर्भात दोन प्रकरणामध्ये आदेश पारीत केलेले आहेत. एका प्रकरणामध्ये म्हटले आहे की, योग्य आहे. ६ लाख ५० हजार आणि ४ लाख ७९ हजार या दोन्ही केसमध्ये अपिल सुनावणीसाठी प्रलंबित आहे याबाबत विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, मे.प्लासमिक इंजिनिअरिंग मध्ये अपिल दाखल झाले आहे, त्याची प्राथमिक सुनावणी ८ जुलै, २०१६ रोजी मिळाली, मे.हसिया पॅकेजिंगमध्ये त्यांनी २५ हजार रुपयांचे अंशतःभरणा केले आहे, अंतिम स्थगिती दिनांक ११/३/२०१६ रोजी मिळाली आहे. अंतिम स्थगिती आदेश झाल्यामुळे यासंदर्भात अंतिम सुनावणी घेऊन प्रकरण निकाली काढण्याचा प्रयत्न करण्यात येणार आहे.

परिच्छेद क्र. २.४.१०.२ : CST अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांत आढळलेल्या विसंगती.

२५ प्रकरणाबाबत सीएसटी अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणात आढळलेल्या विसंगती, अपूर्ण प्रपत्र यासंदर्भात माहिती देताना वित्त विभागाच्या प्रतिनिधींनी सांगितले की, या परिच्छेदामध्ये महालेखाकारांनी असा मुद्दा उपस्थित केलेला आहे की, जे आयफॉर्म्स स्पेशल इकॉनॉमिक झोनचे आयुक्त वितरित करतात, ज्यावर केंद्रीय विक्रीकर लावता येत नाही, त्या आयफॉर्म्समध्ये दिलेली माहिती अपुरी होती. ती माहिती अपुरी असल्याने ते आयफॉर्म्स मान्य करायला नको होते आणि त्यावर कर बसविला पाहिजे होता. या २५ प्रकरणांसंदर्भात काही माहिती त्यामध्ये दिली गेली नव्हती किंवा रेकॉर्डवर उपलब्ध नव्हती. परंतु, नंतर जेव्हा याची तपासणी केली, तेव्हा २५ पैकी २४ केसेसमध्ये आवश्यक बाबींची पूर्तता झालेली असून ते अभिलेखे आता

तपासणीसाठी उपलब्ध आहेत. फक्त अनुक्रमांक ३ च्या प्रकरणामध्ये डिलरला नोटिस दिल्यानंतरही त्यांनी ती माहिती दिलेली नाही, त्यांनी अपिल दाखल केलेले आहे. रू. १,२६,८०८ एवढया रक्कमेची मागणी योग्यच आहे.

ही मागणी नियमानुकुल असून यामध्ये कोणतेही नुकसान झालेले नाही. बाकीच्या २४ केसेसमध्ये शासकीय महसूलाचे नुकसान झालेले नाही.

परिच्छेद क्र. २.४.१०.३ : CST अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणात आढळलेल्या विसंगती दस्ताऐवज पुरावा उपलब्ध नसणे.

यासंदर्भात माहिती देताना विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, हे देखील तशाच प्रकारची निर्यातीच्या संदर्भातील प्रकरण आहे. या निर्यातीच्या संदर्भात विभागाने एक चेकलिस्ट तयार केलेली आहे. त्या चेकलिस्ट मधील कागदपत्रे उपलब्ध असतील तर तो व्यवहार निर्यात म्हणून ग्राह्य धरला जातो. त्या अनुषंगाने या पाचही प्रकरणामध्ये सर्व कागदपत्रांचे अभिलेखे आहेत व यामध्येही कोणत्याही प्रकारचे नुकसान झालेले नाही.

सर्व प्रक्रिया करण्याकरिता विभाग १०० टक्के ऑनलाईन पध्दती का सुरु करीत नाही ? एक्सपोर्ट ओरिएंटेड जे युनिट्स आहेत, अजूनही तेथे मध्यस्थ लागतो. संबंधित विभागाचे काम करण्यासाठीचे सल्लागार लागतात. ही सर्व कार्यपध्दती फार क्लिष्ट आहे. यासाठी निर्यात व्यवसाय करणा-या लोकांसमेवत चर्चा करणे आवश्यक आहे. विभाग जे एक्सपोर्ट ओरिएंटेड युनिट चालविता ते युनिट सेस किंवा निर्यात करण्यासाठी नेमून दिलेल्या युनिट व्यतिरिक्त असेल तर खूप अडचणी येतात. हे सोपे नाही. शेवटी माणूस कंटाळून जातो आणि तो छोट्या-मोठ्या प्रमाणातील पुढची एक्सपोर्टची ऑर्डर घेणे बंद करतो, एवढी क्लिष्ट पध्दत तेथे आहे. लघुउद्योगांकडून होणारी निर्यात आता फार मोठ्या प्रमाणात वाढलेले आहे. त्यांच्या अडचणी समजून घेणे गरजेचे आहे.

एक्सपोर्ट ओरिएंटेड युनिटबाबत लघु उद्योग किंवा मध्यम उद्योजक आहेत त्यांच्या बरोबर सुध्दा विक्रीकर विभागाच्या माध्यमातून सुसंवाद साधला गेला पाहिजे. त्यांच्या अडीअडचणी समजून घेतल्या पाहिजेत. देशातील निर्यातीचे प्रमाण वाढावे या दृष्टीने विक्रीकर विभागाचे सहकार्यही त्यांना मिळाले पाहिजे. तसेच क्लिष्ट पध्दती विभागाने दुरुस्त करणे आवश्यक असल्याचे मत समितीने व्यक्त केले.

२.४.१०.४ :

CST अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणात आढळलेल्या विसंगती अपूर्ण प्रपत्र या परिच्छेदाच्या अनुषंगाने औरंगाबाद, मुंबई, नाशिक, पुणे व ठाणे विभागातील ११ व्यापा-यांच्या प्रकरणांतील अनुक्रमांक २ वरील इलेक्ट्रो ट्रेक इंडस्ट्रीज यामध्ये सुध्दा अपिलाला स्थगिती आणि नंतर स्थगनादेश असे नमूद केलेले आहे, याबाबत माहिती देताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, इलेक्ट्रो ट्रेक इंडस्ट्रीज मध्ये जे निर्धारणा आदेश पारीत करण्यात आले होते त्याच्या विरोधात व्यापा-यांनी अगोदरच अपिल दाखल केले होते. लेखापरिक्षणात हा मुद्दा काढल्यानंतर तो अपिल ऑफिसरला कळविलेला असून त्यांचा यावरील अंतिम निर्णय झालेला नाही.

लेखापरिक्षकांनी हा परिच्छेद काढलेला आहे, यावर विभागाची भूमिका काय आहे ? विभागाने आक्षेप अमान्य केलेला आहे. लेखापरिक्षणाचा परिच्छेद विभागास मान्य आहे की नाही अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, या सर्व प्रकरणांमध्ये फॉर्म मध्ये काही गोष्टी राहून गेल्या होत्या. ही बाब महालेखाकारांनी आता निदर्शनास आणली. त्यानुसार काही प्रकरणांमध्ये विभागाने पूर्तता करुन घेतलेली आहे. जेव्हा अपिल अधिका-यांकडून त्यांना नोटिस काढण्यात येईल तेव्हा त्याच्या समोर कदाचित ती कागदपत्रे दाखविण्यात येतील.

आजच्या घडीला जी काही कागदपत्रे विभागाकडे उपलब्ध आहेत, त्या कागदपत्रांच्या आधारावर महालेखाकारांनी काढलेला मुद्दा जर योग्य असेल तर विभागाची भूमिका ठाम असली पाहिजे. हे सन २००५-२००६ मधील प्रकरण आहे त्याला आता १० वर्षे झालेली आहेत. ती कागदपत्रे सादर करतील, विभागाकडे कागदपत्रे नाहीत मग हा विषय संपला. असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विक्रीकर विभागाच्या अंतर्गत परिपत्रकामध्ये बिल ऑफ लेडिंग हे सर्वात महत्त्वाचे दस्तऐवज आहे. याचा अर्थ माल आपल्या देशातून बाहेर गेला, हे पाहणे फार गरजेचे आहे. बिल ऑफ लेडिंग हे आजही रेकॉर्डवर उपलब्ध आहे. महालेखाकार कार्यालय हे कस्टम डिपार्टमेंट व यांचेही लेखापरीक्षण करीत असतात. त्यामुळे त्यांनी इतर सर्व कागदपत्रांची पूर्तता करावी, असा मुद्दा नमूद केलेला आहे. त्यामुळे या ९ प्रकरणांमध्ये ती कागदपत्रेही मागवून

घेतले व ते मिळाले देखील. मात्र २-३ प्रकरणांमध्ये मागितलेले अतिरिक्त कागदपत्रे सध्या रेकॉर्डवर आले नव्हते. ते दिले तर आक्षेपाचे निराकरण होईल.

२ प्रकरणांमध्ये मध्ये आढावा घेण्यात येत आहे. परंतु एका प्रकारणामध्ये विभागाकडून आदेश पारित करण्यात आले आहेत. असे समितीने मत व्यक्त केले असता विभागाच्या सचिवांनी खुलासा केली की, निर्धारण आदेश तर अगोदरच पारीत झालेली होती. कर निर्धारण मध्येच ही चूक होती म्हणूनच महालेखाकारांनी लेखापरिक्षणाचा मुद्दा काढला आहे की, निर्धारण करताना विभागाने हे कागदपत्र रेकॉर्डवर असल्याचे पाहिले नाही.

यावर समितीने विचारणा केली की, त्यानंतर विभागाने पुनर्निर्धारण केली काय? लेखापरिक्षण परिच्छेद काढल्यानंतर २ वर्षांचा कालावधी उलटलेला आहे, याबाबत विभागाचे काय म्हणणे आहे ? यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विभागाकडून उर्वरित कागदपत्र तपासण्यात आले त्यामुळे ८ प्रकरणामध्ये हे स्पष्ट झाले की, या प्रकरणांमध्ये पुर्तता झालेली असून आता काहीच राहिलेले नाही व १ प्रकरण अपिलमध्ये आहे. त्याबाबत अपिल ऑफिसर यांना कळविले असून ते याबाबत अंतिम निर्णय घेतील व आदेश पारीत करताना हे काय आहे ते विचारात घेतील. या दोन प्रकरणी विभागाने आढावा घेतला आहे. या प्रकरणी उशीर झालेला आहे.

महालेखाकारांनी विभागास हे कळविले आहे की, विभागाने जहाज वाहतुकीची कागदपत्रे व विभागाकडील कागदपत्रांची पडताळणी करावी. एका बाजूला मालवाहक जहाजे लागलेली असतात. आयात-निर्यात या व्यवसायातील लोकांच्या अडी-अडचणी असतात. एका बाजूला शिपिंगची तारीख असते आणि दुस-या बाजूला हा सर्व निपटारा चालतो. विभागाने एच फॉर्म ऑनलाईन करावा, तो अपूर्ण भरला असल्यास त्यामध्ये काही त्रुटी किंवा कमतरता असेल तर ते तेथेच लक्षात येणे आवश्यक आहे व संबंधितांना लक्षात आणून दिले पाहिजे की त्यांना हे पूर्ण केलेले नाही. असे झाल्यास या सर्व परिश्रम थांबतील असे समितीने सूचविले असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, तो फॉर्म ऑनलाईन आहे. तसेच याकरिता एच फॉर्मची आवश्यकता नाही. एक्सपोर्ट झाले की, विभागाच्या विक्रीकराची जबाबदारी संपते. एच फॉर्ममधील तपशील या केंद्र शासनाने ठरवून दिलेल्या आहेत. त्यामुळे राज्य शासनास त्यात काही बदल करता येत नाही. एच फॉर्म मध्ये मागितलेली माहिती आजच्या युगात आवश्यकही नाही. सेल्स टॅक्सच्या दृष्टीने कंपन्यांनी निर्यात केली की, विक्रीकर विभागाने त्याला मान्यता दिली पाहिजे व त्याच्यावर विक्रीकराचा वजावट केला पाहिजे. परंतु, केंद्र शासनाने हा फॉर्म ठरवून दिलेला असल्यामुळे त्यामध्ये जर एखादी तांत्रिक माहिती राहून गेली असेल तर, ती निर्यात नाकारणे योग्य होणार नाही. ३८ हजार रुपयांसाठी कोणताही व्यापारी अपिलामध्ये जाणार नाही. परंतु, प्रश्न ३८ हजार रुपयांचा नाही. तो तिकडे सूचीबध्द होतो की, हा चुकीच्या नावाने निर्यात करतो किंवा चुकीचे निर्यात दाखवून कर वाचवितो त्यामुळे तो व्यापारी स्वतःचा प्रामाणकिपणा सिध्द करण्यासाठी अपिलात जातो असे मत समितीने व्यक्त केले.

या विषयाचा शेवट झाला पाहिजे. २ प्रकरणाबाबत २ वर्षे झाली तरी त्याबाबत पुनरावलोकन चालू आहे. विभागाने या विषयावर जो काही निर्णय घ्यायचा आहे तो घेऊन लेखापरिक्षणाचा परिच्छेद संपवावा. व एक महिन्याच्या आत तिन्ही प्रकरणांचे पुनरावलोकन करुन समितीला माहिती द्यावी असे समितीने सूचित केले.

२.४.११ :

व्यापा-यांची नोंदणी करताना परतावा व परतावा लेखापरिक्षा शाखेमध्ये असलेल्या माहितीचा वापर न करणे यासंदर्भात समितीने असे मत व्यक्त केलेली की, हा युआरडी करुन खरेदी केल्याचा विषय आहे. २०७ प्रकरणांपैकी आपण १८९ चा चार्ट दिलेला आहे. उर्वरित १८ प्रकरणाची काय परिस्थिती आहे ? अशी विचारणा समितीने केली असता याबाबत अद्ययावत माहिती देताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, २०७ पैकी १९४ प्रकरणांमध्ये विभागाने आता पडताळणी पूर्ण केलेली आहे.

या पडताळणीमध्ये असे आढळून आले आहे की, १६ प्रकरणांमध्ये आंतरराज्य खरेदी आहे. त्यामध्ये ३६ युआरडी डिलर्स सामील होते. जॉबवर्क लेबर चार्जेसच्या ५ केसेस होत्या. ३७ प्रकरणामध्ये करमुक्त खरेदी आहे. कमी उलाढालीची अशा ४४ प्रकरणे आहेत, त्यामध्ये २२३४ युआरडी डिलर्स सामील आहेत, त्यांची उलाढाल थ्रेशोल्ड पेक्षा खाली आहे. नंतर सोन्याचे दागिने, वैयक्तिक जुने दागिने, सोन्याच्या दागिन्यामध्ये १५ प्रकरणे आहेत आणि एकूण ६८ युआरडी आहेत.

काही लोक आपले जुने दागिने व्यापा-यांकडे दुरूस्ती करण्यासाठी देतात. त्यावर कर लागत नाही. त्यामुळे खरेदीच्या उलाढालीमध्ये तो व्यापारी दाखवितो की, त्याचा एवढा उलाढाल युआरडीमध्ये आहे. ७०४ लेखापरिक्षण अहवालामध्ये युआरडीचा

कॉलम एकत्र आहे. त्यामुळे सर्व मिळून एकत्रित माहिती येते. त्यामुळे आता हे १-१ करुन तपासावे लागत आहे. त्यानंतर नोंदणीकृत डिलर शोन ॲज अनोंदणीकृत म्हणजे त्या डिलरची अगोदर पासून नोंदणीकृत होता परंतु, त्याने खरेदी दाखविताना ७०४ मध्ये अनोंदणीकृत दाखविले अशी २० प्रकरणे होती. त्यामध्ये ५० डिलर्स सामील होते. त्यानंतर २८ प्रकरणांमध्ये ५१ डिलर्स खरोखरच युआरडी मिळाले जे थ्रेशोल्डच्यावर होते. त्यांची नोंदणी करुन घेण्यात आली आहे.

नोंदणी केल्यानंतर त्यांच्याकडून विभागास कर मिळणार आहे . ते विभागाच्या कर जाळ्यामध्ये आले आहेत. जुन्या व्यवहाराबाबतची प्रकरणे सुध्दा कर जाळ्यामध्ये येणार आहेत. त्याबाबत अधिनियम मध्येच तरतूद आहे. संपूर्ण पडताळणीमध्ये अजून २९ प्रकरणे आहेत. त्यामध्ये २८४ व्यापारी सामील आहेत. त्याकरिता अजून ३ महिने लागतील. हे मोठे काम असते. प्रत्येक व्यापा-यापर्यंत पोहोचावे लागते, हे काम शिल्लक राहिलेले आहे.

ही २९ प्रकरणे, तसेच २०७ पैकी शिल्लक असलेली जी १३ प्रकरणे आहेत. २९ + १३ अशाप्रकारे ४२ व्यापा-यांचे सर्व्हेक्षण ३ महिन्यांत करुन त्याबाबतची माहिती समितीला देण्यात यावी असे समितीने सूचविले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, त्याबाबतची माहिती समितीकडे पाठविण्यात येईल.

२.४.१२ :

रिफॉर्मबाबत चर्चेच्या वेळेस वेळोवळी सांगितलेले आहे. परंतु, शेवटी महालेखापाल खूप नमुन्यांचे सर्व्हेक्षण करीत असतात. त्याच बरोबर विक्रीकर विभागाची अंतर्गत लेखापरिक्षणाची पध्दतही खूप ठोस असली पाहिजे. ते केवळ मध्यवर्ती स्तरावर नाही तर विभागीय स्तरावरही असले पाहिजे.

तसेच, एकदा डेप्युटी किंवा ॲडिशनल कमिशनर यांनी आदेश पारीत केला तर त्याचा पडताळा घेतला असला पाहिजे. कारण महालेखापाल काही नमुना प्रकरणे पाहतात. परंतु, पूर्ण लेखापरिक्षण काही होत नाही. यादृष्टीने विक्रीकर विभागाने काही उपाययोजना केली आहे काय ? त्याच बरोबर पूर्ण देशात महाराष्ट्र राज्य हे नवीन तंत्रज्ञानाच्या वापरात अग्रेसर आहे. याबाबतही माहिती देण्यास समितीने सांगितले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, आज रोजी जे अंतर्गत लेखापरीक्षण कक्ष कार्यरत आहे ते मुंबई शिवाय विभागीय स्तरावर देखील कार्यरत आहे. १८ डेप्युटी कमिशनर, १९ असिस्टंट कमिशनर, २० सेल्स टॅक्स ऑफिसर, ८१ सेल्स टॅक्स इन्सपेक्टर्स असे सर्व काम करीत आहेत. परंतु, हे अपुरे पडत आहेत. याकरिता गेल्या काही महिन्यांपासून विभागाच्या पुनर्रचनेकरिता एक समिती तयार करण्यात आलेली आहे. लवकरच तिचा अहवाल अपेक्षित आहे. त्यामध्ये अंतर्गत लेखापरिक्षण शाखा आणखी बळकट करण्याचा प्रस्ताव विभाग शासनापुढे सादर करणार आहे. तसेच अतिरिक्त मनुष्यबळही घेण्यात येणार आहे.

स्कॅनिंगची प्रक्रिया बॉम्बे सेल्स टॅक्स ॲक्टच्या काळामध्ये होती, त्यामध्ये वरिष्ठ अधिकारी मधून मधून ऑर्डर्स काढून स्कॅन करायचे. ती स्कॅनिंगची प्रक्रियाही करण्यात येत आहे आणि त्यासाठी विभागाच्या पुनर्रचनेमध्ये काही वरिष्ठ अधिका-यांची पदे निर्माण करण्यात येणार आहेत. या दोन गोष्टी अंतर्गतपणे करण्यात येणार आहेत. तूर्त आज जे स्कॅनिंगचे अधिकारी उपलब्ध आहेत, त्यांच्यामध्ये स्कॅनिंग वाढविण्यासाठी अंतर्गत आदेश आता प्रसारित करण्यात येत आहेत. समितीकडून प्रश्नावली आल्यानंतर हे काम काही मर्यादेमध्ये हाती घेतले आहे. कारण लोकांकडे भरपूर काम आहे. ही स्कॅनिंग ऑर्डर सुरु करण्यात येणार आहे.

या शिवाय आता विक्रीकर विभागाची जी सॅप यंत्रणा सुरु होणार आहे, त्यामध्ये इनव्हॉईस वाईज रिटर्न येणार आहेत. यामुळे जवळजवळ ८० टक्के काम सोपे होणार आहे. कारण इनव्हॉईस वाईज मॅचिंग अगोदरच होऊन जाणार आहे आणि ज्याचे मॅच होणार नाही त्या व्यापा-याला त्याचवेळी हे कळविण्यात येणार आहे की, विभाग विवरणपत्र परत करीत आहे. मग तो त्याच्या विक्रेत्याच्या मागे लागून ते ठीक करण्याचे काम हाती घेईल. सेल्फ करेक्टिंतग मॅकेनिझम सारखे हे होणार आहे. याकरिता असे वाटते की, सॅप आल्यानंतर विक्रीकर विभागाच्या कामाचा बोजाही ब-यापैकी कमी होईल. मग विक्रीकर विभाग आणखी चांगल्यारितीने लेखापरिक्षणाचे काम करु शकेल.

महालेखाकार कार्यालयाकडूनही जर विक्रीकर विभागाला मदत मिळाली तर महालेखापालांना विनंती करुन त्यांच्याकडून लेखापरिक्षणाच्या अधिका-यांसाठी काही प्रशिक्षणाची व्यवस्था करुन घेता येईल. मुंबई महानगरपालिकेकडून देखील महालेखापाल कार्यालयास लेखापरिक्षणासंदर्भात प्रशिक्षण देण्याची विनंती करण्यात आली होती. त्याचप्रमाणे महालेखापाल कार्यालयात लेखापरिक्षणाची पध्दती चांगली विकसित झालेली आहे त्यामुळे त्यांचेकडून प्रशिक्षण देण्याची व्यवस्था करुन घेतली तर अधिका-यांची गुणवत्ता आणखी चांगली वाढविता येईल.

कार्यपध्दती अद्ययावत करण्यासाठी विक्रीकर विभाग मॉनिटरिंग कसे करतो हे महत्वाचे आहे. महानगरपालिकेचा सॅपचा अनुभव संबंधित अधिका-यांना माहित आहे. सॅप चालू केल्यानंतर किती अडचणी येतात हे बघणे गरजेचे आहे. आजही पूर्ण यंत्रणा सॅपमध्ये काम करीत नाही. काही ठिकाणी व्यक्तिशः काम केले जाते त्यामुळे हे काम पूर्ण करण्यासाठी विक्रीकर विभागास वेगळी व्यवस्था करुन घ्यावी लागेल असे समितीने सूचविले.

यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी सांगितले की, सॅपची प्रणाली मुंबई महानगरपालिकेमध्ये लेखा पध्दती (Account System) सुरु आहे. या पध्दुतीमध्ये कोणी गडबड करु शकत नाही. सॅप प्रणालीमध्ये प्रत्येक गोष्टींसाठी लेखापरीक्षणाचे काम असतो. कराधान विभागामध्ये हार्ड वॅट सिस्टिम आली तर निश्चितच चांगली गोष्ट आहे. यामध्ये कधी बदल करण्याबाबत विनंती करावी लागते त्यासाठी वेळ लागतो. मॅचिंगची पध्दाती व्यवस्थित चालू झाली तर बरे होईल. हे फार मोठे काम आहे. त्यामध्ये विक्रेत्यांचे खातेवही बनविला जाणार आहे. भारतात पहिल्यांदा ही पध्दती सुरु होणार आहे. ही पध्दती यशस्वी झाली तर विक्रेत्यांना चांगली सेवा देणे शक्यत आहे. मिस मॅचेसचे जे प्रकार आहेत ते अगोदर विक्रेत्याला कळतील. बरेचशा विक्रेत्यांना माहितीच नसते की, त्यांनी ज्या माणसांकडून वस्तू खरेदी केली आहे त्यांने टॅक्स भरला आहे किंवा नाही. विक्रीकर विभाग दोन तीन वर्षांनी त्याला पकडतो. ते सुध्दा जाचक आहे, परंतु याबाबत व्यवस्था केली जाईल.

समितीने अशी विचारणा केली की, सॅप प्रणालीमध्ये पदसिध्द अधिकार हे अधिकारी म्हणून देणार की, वैयक्तिक देण्यात येणार आहेत? महापालिकेचा अनुभव फार वेगळा आहे. एक सहाय्यक आयुक्त, उप म्युनिसिपल आयुक्तांना पध्दततीमध्ये प्रवेश करावयाचा असेल, ॲक्सेस द्यावयाचा असेल तर त्यासाठी पासवर्ड दिले होते. या सॉफ्टवेअरसाठी अधिका-यांना प्रशिक्षण देण्याची आवश्यकता आहे. सन २०११ ते २०१२ पर्यंतचा रिफंड पूर्ण केलेला दिसतो आहे. आता सध्याची काय स्थिती आहे, विक्रीकर विभागाकडे मनुष्यबळ उपलब्ध असून संगणकीकरणामुळे व्यापारी उत्सुक असतात की प्रकरणांचे निकाल लवकर लागून परतावा लवकर मिळाला पाहिजे. हे सर्व अद्ययावत व्हायला किती दिवस लागतील? याबाबत विभागीय सचिवांनी सांगितले की, मुंबई महानगरपालिकेच्या पध्द तीमध्ये लिपीक स्तरापासून सर्वांना ॲक्सेस दिले होते. यासंदर्भात परताव्यासंबंधी माहिती देण्यात आली आहे. विक्रीकर विभागाकडे कर परताव्याच्या सन २०१२ ते २०१६ पर्यंत २३३१८ केसेस प्रलंबित आहेत. त्यामध्ये ६१७० कोटी रुपयांचा परतावा द्यावयाचा आहे. गेल्या दोन तीन वर्षात शासनाकडून चांगले अनुदान मिळाले आहे त्यामुळे बराचसा अनुशेष दूर झालेला आहे. यावर्षी लहान व्यापा-यांचा पाच लाख रुपयापर्यंतचा परतावा लवकरात लवकर कसा काढता येईल याबाबत प्रयत्न करण्यात येतील. या एकूण प्रलंबित प्रकरणांमध्ये ५ लाखापर्यंतची संख्या ५० टक्क्यांच्या वर आहे.

महाराष्ट्र राज्यात वर्षाला किती विक्रीकर गोळा होतो? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, मागील वर्षी ७९१२४ कोटी रुपये एवढा विक्रीकर जमा झाला होता.

यावर्षी जवळपास ८० ते ९० हजार कोटी रुपये गोळा होतील अशी अपेक्षा आहे. जेणेकरुन राज्याच्या विकासासाठी निधिची कमतरता पडणार नाही. इन्कमटॅक्स विभागाच्या अंतर्गत काही प्रकरणे ५ टक्के खोलवर छाननी आयुक्त स्तरावर केली जाते. अशा प्रकारची पध्दाती विक्रीकर विभागाच्या निर्धारणा पध्दतीमध्ये आहे काय, अशी विचारणा समितीने केली असता याबाबत माहिती देताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विक्रीकर विभागामध्ये आर्थिक बुध्दी संपदा कक्ष गेल्या काही वर्षापासून कार्यरत केलेला आहे. त्यामध्ये डेटा वेअर हाऊसिंग आणि बिझिनेस इंटेलिजन्स सॉफ्टवेअर घेतलेले आहे. त्यामध्ये एक प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागार काम करीत आहेत. या आर्थिक बुध्दीसंपदा कक्षामध्ये राज्य शासनाकडून तसेच सांख्यिकी विभागातून काही अधिकारी प्रतिनियुक्तीवर आहेत. या अधिका-यांना या आर्थिक बुध्दीसंपदा कक्षामध्ये मोठ्या प्रमाणावर ट्रेनिंग दिलेले आहे. जेव्हा त्यांची बदली होते तेव्हा नव्याने बदलून आलेल्या अधिका-याला अगोदर ट्रेनिंग देण्यात येते. मग तो काम करण्यास सुरुवात करतो. बिझीनेस इंटेलिजन्स पध्देतीमधून रिस्क बेस्ड ॲनॉलिसिस करण्यात येते. कशा प्रकारच्या प्रकरणांमध्ये कशा प्रकारची जोखीम राहणार आहे हे काढून मग डेटा चर्निंग करण्यात येतो. त्यातून दर वर्षी दीड लाख प्रकरणे काढण्यात येतात. त्यामध्ये कोण कोणत्या प्रकारची जोखीम अंतर्भूत आहे, ही यादी कॉम्प्युटराईज्ड डेस्क पध्दातीवर तयार केलेली आहे. त्यासाठी केंद्राकडून वेगवेगळी पारितोषके मिळालेले आहेत. याचे कारण असे की, ही पध्दती फक्त महाराष्ट्र राज्यात पहिल्यांदा विक्रीकर विभागात अंमलात आणलेली असल्यामुळे केंद्राकडून वेगवेगळे प्रकारचे पुरस्कार महाराष्ट्र राज्याला मिळालेले आहेत. कॉम्प्युटराईज्ड डेस्क जे अनॉलिसिस करतो ते वेबसाईटवर टाकण्यात येते. विक्रेत्याला मान्य असेल की ही त्याची चूक आहे, तर ती तो मंजूर करतो त्यामुळे तेथे अधिकारी समोर येण्याची गरज नाही. त्याला वेबसाईटवर पूर्तता करता येते. त्याने पैसे भरले तर त्याला

अंतिम आदेश मिळतात. दरवर्षी अशी ३० हजार प्रकरणे निकाली काढण्यात येतात. अशा प्रकरणांचे अधिका-यांमध्ये वाटप केले जाते. ते त्यांचे निर्धारण करतात. या रिस्क बेस्डमध्ये कोणत्या व्यापा-याने खरेदी जास्त केली, परंतु कर कमी भरला, कोणत्या व्यापा-याने जास्त परताव्याची मागणी केलेली आहे, ही माहिती डेटामधून काढता येणे शक्य होते.

आयकरमधून ५.५० लाख रुपयांचे १२.५० लाख रुपये मिळाले. त्यांच्याकडे आले असते तर ते बंद केले असते. कारण ३० हजार प्रमाणे वर्षाचा टॅक्स दिला असता. त्यानंतर ते मिळालेच नसते. याबाबत शासनाने पुनर्विचार केला केला पाहिजे, विभागाने देखील त्यासाठी योग्य तो प्रयत्न करावा. असे समितीने सूचित केले.

२.५ इतर लेखापरिक्षण अभिक्षणे

मुंबई विक्रीकर अधिनियम १९५९ महाराष्ट्र मूल्यवर्धीत कर अधिनियम २००२, केंद्रीय विक्रीकर अधिनियम १९५६ अंतर्गत विक्रीकर विभागात अंतिम करण्यात आलेल्या निर्धारणा दस्तावेज तपासणीमधील अनेक प्रकरणांमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे अधिनियम नियमातील तरतुदींचे पालन न होणे, कराची आकारणी न होणे किंवा कमी होणे, नियमबाह्य प्रकरणे निदर्शनास आली आहेत, या अनियमितता सातत्याने घडतात, लेखापरीक्षा करेपर्यंत त्यांचा तपासही लागत नाही, अंतर्गत लेखापरीक्षा बळकट करण्याबरोबर शासनाने अंतर्गत नियंत्रण यंत्रणा सुधारण्याची गरज आहे असा आक्षेप महालेखापालांनी नोंदविलेला आहे.

सदरहू आक्षेपाच्या अनुषंगाने अधिका-यांकडून चूक झाली असे लक्षात आल्यानंतर अशा संबंधित अधिका-यांकडून माहिती मागवून ३ महिन्याच्या आत अहवाल सादर केला पाहिजे. तसेच संबंधित अधिका-यावर शिक्षेची कारवाई केली पाहिजे. यासंदर्भात पुर्णपणे विकसित करण्याची जबाबदारी ही समितीची आहे. अधिका-यांवर काही तरी दडपण असलेच पाहिजे. सी फॉर्ममध्ये अतिशय मोठ्या प्रमाणात घोळ होत आहे. अशी अनेक प्रकरणे आढळून आलेली आहेत असे मत समितीने व्यक्त केले.

संबंधित अधिका-यांनी एकदा चूक केली तर कोणती शिक्षा आणि तीच चूक दुस-यांदा किंवा तिस-यांदा केलेली असेल तर कोणती शिक्षा द्यावयाची याबाबत काही तरी कार्यपध्दती निश्चित करणे आवश्यक आहे. आपण करे सो कायदा असे होऊ नये अशी समितीची प्रामाणिक इच्छा आहे. साक्षीमध्ये एका विषयावर चर्चा झाली होती. संबंधित अधिकारी वारंवार एकच चूक करतो. अशा अधिका-याला पदोन्नती देण्याचे सुरुच आहे. अशा प्रकारच्या प्रकरणामध्ये काही तरी दुरुस्ती करण्यासाठी एक पध्दती निश्चित करण्याची आवश्यकता आहे. या दृष्टीकोनातून विभागाने लक्ष देण्याची आवश्यकता आहे. विभागाने त्रयस्थ लेखापरिक्षक पथकाची सेवा घेऊन पुढील कार्यवाही करावी. विभागाचे बजेट ८० हजार कोटी रुपयांचे आहे. झोनवाईज वर्षाला थर्ड पाटीद्वारे ऑडिट करण्यासाठी ५ ते १० कोटी द्यायला लागले तरी हरकत नाही. या परिच्छेदाच्या माध्यमातून कोणता मार्ग काढावयाचा अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, त्रयस्थ लेखापरिक्षण पथकाच्यासंदर्भात विभागाने विचार केलेला होता. यामध्ये थोडीशी कायदेशीर अडचण आहे. कारण अधिनियमानुसार व्यापा-यांनी दाखल केलेली माहिती हे विक्रीकर विभागाच्या बाहेर देता येत नाही. त्यासंदर्भात विधी व न्याय विभागाकडून मत मागविल्यानंतर पुढील कार्यवाही करण्याचा प्रयत्न करण्यात येणार आहे.

आपल्या राज्यातील किंवा इतर राज्यातील जे लेखापरिक्षक सेवानिवृत्त होतात अशा लेखापरिक्षकांची सेवा घेण्यासाठी विभागाने प्रयत्न करण्याची आवश्यकता आहे अशी सूचना समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, त्रयस्थ लेखापरिक्षण पथकाच्या संदर्भात विभागाने विचार केलेला होता. यामध्ये थोडीशी कायदेशीर अडचण आहे. कारण अधिनियमानुसार व्यापा-यांनी दाखल केलेली माहिती ही विक्रीकर विभागाच्या बाहेर देता येत नाही. त्यासंदर्भात विधी व न्याय विभागाचे मत मागविल्यानंतर पुढील कार्यवाही करण्याचा प्रयत्न करण्यात येणार आहे. कारण यासंदर्भातील डेटा हा इतरांशी शेअर करता येत नाही, ही एक अडचण आहे. समितीसमोर यापूर्वीच दिल्याला माहितीनुसार अंतर्गत लेखापक्षिण सक्षम करणे आणि निर्धारणा अधिका-याची तपासणी करण्याबाबतचा विचार सुरु आहे. त्यांनी केलेल्या निर्धारणा आदेशांची छाननी करुन कोठे आणि कोणत्या प्रकारच्या चुका केलेल्या आहेत, मुद्दाम केल्या किंवा तांत्रिक क्षमता नव्हती, या सर्व बाबींचा विचार आणि तपासणी केल्यानंतर दर्जाच्या आधारे निर्धारणा करण्याचे काम द्यावे किंवा कसे अशा प्रकारची सिस्टिम लवकरच कार्यान्वित करण्यासाठी प्रयत्न करण्यात येणार आहेत.

१० ते १५ दिवसांमध्ये सदरहू परिच्छेदाच्या अनुषंगाने पुढील कार्यवाही केली जाईल काय ? रिफॉर्म किती दिवसांमध्ये केले जाणार अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विभागाच्या पुनर्रचनेसाठी समिती गठीत केलेली आहे. त्यांचा अहवाल दोन ते अडीच महिन्यांमध्ये येणे अपेक्षित आहे. यानंतर सदरहू अहवाल शासनाकडे सादर केला

जाणार आहे. त्यानंतर पदनिर्मिती केल्यानंतर पदभरती केली जाणार आहे. सध्याच्या अधिका-यांकडे स्कॅनिंगचे काम देऊन आणि विभागाच्या विंगमधील अधिका-यांना अंतर्गत लेखापरिक्षणासाठी अधिक प्रशिक्षण देऊन त्यांची क्षमता अधिक कशी मजबूत होईल या दृष्टिने प्रयत्न करण्यात येणार आहेत ही कामे कमी कालावधीत करण्यात येणार आहेत. परंतु, अतिरिक्त पदे मिळविण्यासाठी वेळ लागणार आहे.

२.५.१ :- हवाला व्यापा-यांकडून केलेल्या खरेदीवर नियमबाह्य प्रदान. सदर परिच्छेदाबाबत विभागाने सुरुवातीला लेखा आक्षेप अमान्य केलेला आहे. त्यानंतर दुरुस्तीची कारवाई करुन संबंधितांवर ३७ लाख रुपयांची मागणी केलेली आहे. आता व्यापा-यांनी याच महिन्यामध्ये अपील दाखल केलेले आहे. विक्रीकर किंवा मूल्यअवर्धित कर लागू होतो त्यावेळी हवालाचा कोणता संबंध असतो ? व्यापा-यांच्या भाषेत एकाकडून दुसरीकडे पैसा फिरविणा-या व्यवहाराला हवाला असे म्हटले जाते असे मत समितीने व्यक्त केले असता याबाबत विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, विक्रीकर, आयकरामध्ये हवाला शब्द वापरला जातो. खरेदीदाराला बिल दिल्यानंतर कर वसूल केला असे दाखविले जाते. परंतु, असा कर शासनाच्या तिजोरीत जमा होत नाही. यास हवाला असे संबोधले जाते. असा प्रकार अनेक वर्षापासून सुरु आहे. अशा प्रकारची हजारो कोटी रुपयांची प्रकरणे विभागाकडे प्रलंबित असून परताव्याची प्रकरणे अशा प्रकारच्या प्रकरणांमध्ये आहेत. परताव्याच्या मागणीमध्ये उलट तपासणी करण्याची आवश्यकता आहे.

याबाबतची मोडस ऑपरेंडी अशी असते की, वाहनचालक किंवा माळ्याच्या नावे कंपनी ची स्थापना करण्यात येते. त्यानंतर बिल आकारुन त्या कंपन्या नंतर बंद केल्या जातात. विभागाला अशा कंपन्या मिळतच नाही. विभागाने लेखापरिक्षण परिच्छेद आल्यानंतर मार्च, २०१६ मध्ये या विषयाच्या अनुषंगाने काळजी घेतलेली आहे. पूर्वी विभागाने लेखापरिक्षण परिच्छेद अमान्य केले होते. त्यानंतर विभागाने आदेश पारित केला. आता ते व्यापारी न्यायाधिकरणामध्ये गेले. याबाबत विभागाने तातडीने पुढील कार्यवाही करुन आपल्या बाजूने निकाल कसा लागेल त्यासाठी प्रयत्न करण्याची आवश्यकता आहे असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, न्यायाधिकरणाला हे प्रकरण लवकर निकाली काढण्याबाबत विनंती करण्यात येणार आहे.

आतापर्यंत किती हवाला व्यापा-यांवर कारवाई केलेली आहे ? यासंदर्भात माहिती देताना विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, सॉफ्टवेअर सिस्टिमद्वारे माहिती काढली आहे. त्यानंतर काही हवाला व्यापारी निदर्शनास आले होते. त्यानंतर २०६५ हवाला व्यापा-यांचा शोध घेतल्यानंतर पोलीस स्टेशनमध्ये तक्रारी दाखल केलेल्या आहेत. यापैकी ३३ हवाला व्यापा-यांना अटक देखील झालेली आहे. अशा प्रकारची कारवाई केल्यानंतर १०५१ कोटी रुपये वसूल करण्यामध्ये विभागाला यश मिळालेले आहे.

एफआयआर दाखल झाल्यानंतर किती लोकांवर दोषारोप सिध्द करणे शक्य झाले. एफआयआर दाखल झाला म्हणजे फौजदारी गुन्हा दाखल होतो. विक्रीकर विभागाचा अपराधसिध्दीचा दर किती आहे ? हवाला व्यापा-याच्या विरुध्द एफआयआर दाखल केलेला असल्यामुळे किती लोकांना अपराध सिध्द ठरविण्यात आले ? एफआयआर दाखल केल्यानंतर पुढील कार्यवाही करण्यासाठी वित्त विभागाकडे न्यायिक विभाग आहे काय ? जोपर्यंत फिर्यादी स्वतः पाठपुरावा करत नाही, तोपर्यंत कोणताही न्याय मिळणार नाही. कोणत्या गुन्ह्यांतर्गत एफआयआर दाखल झालेला आहे ? संबंधित व्यापा-यांवर कोणते गुन्हे दाखल झालेले आहेत ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, अशा प्रकरणे पोलिसांकडे जातात. याबाबत कोणते कलम लावले याबाबतची माहिती नंतर देण्यात येईल.

अपराध सिध्द झाले तर किती कालावधीपर्यंत शिक्षा होते ? याबाबतची माहिती विक्रीकर विभागाच्या कार्यालयात असली पाहिजे. विक्रीकर विभागाने फक्त एफआयआर दाखल करुन पुढे कोणताही फायदा होणार नाही. कर चुकविणा-या व्यापा-यांना विभागाची भिती वाटली पाहिजे यासाठी विभागाने न्यायिक विभागाबाबत प्रयत्न केले पाहिजेत असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, पोलिसांचे आर्थिक गुन्हे कक्ष तयार केलेला आहे. अशा प्रकारची कक्ष असल्यामुळे विभागामध्ये पुन्हा तशा प्रकारची स्वतंत्र कक्ष उभी करणे योग्य होणार नाही. फिर्यादीने पाठपुरावा करण्याची आहे. असे केले नाही तर प्रत्येक असेसींग ऑफिसरला ते काम करावे लागणार आहे. विभागीय स्तरावर एखादा कायदेतज्ञ असण्याची आवश्यकता आहे. त्यांनी असे प्रकार होऊ नये म्हणून योग्य ती काळजी घेण्याची आवश्यकता आहे. किती लोकांवर कोणत्या कलमान्वये हवालाच्या केसेस दाखल झाल्या आता सद्यःपरिस्थती काय आहे आणि किती लोकांवर गुन्हे सिध्द झाले आणि अपराध सिध्दीचा दर काय आहे ? अन्यथा एफआयआर दाखल केल्यानंतर सर्व मोकळे सुटून जाणार आहेत. विभागात आयपीएस अधिका-याची मुख्य दक्षता अधिकरी म्हणून नेमणुक केलेली आहे. यांच्यामार्फत संबंधित केसेसबाबत पोलिसांकडे पाठपुरावा

केला जात आहे. मुल्यवर्धित कर आल्यानंतर मुख्य दक्षता अधिका-याचे एक पद निर्माण केलेले आहे. विक्रीकर विभागामध्ये अंतर्गत दक्षता देखील बघतात आणि पोलिसांबरोबर समन्वय साधून पुढील कार्यवाही करीत असतात. त्यांच्याकडून माहिती घेऊन ती समितीला सादर करावी असे समितीने सूचित केले.

परिच्छेद क्र. २.५.२ -

१०.२१ लाख रुपयांचे सेटअप दिलेले आहे. विभागाचे असे म्हणणे आहे ??, डिक्लेरेशन दिल्यामुळे २५ टक्के मुल्यवर्धित कर घेऊन नियमित केलेले आहे. परंतु, महालेखापालांचे आक्षेपानुसार, त्यांना १०० टक्के पेनल्टी लावली पाहिजे. याबाबत स्पष्टीकरण देताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, त्यांची जेवढी खरेदी होती, ती अमान्य केलेली आहे. त्यामुळे कर आणि त्यावरील व्याज आलेलेच नाही. जेव्हा व्यापारी आपली चूक मान्य करतो त्यावेळी तो सुधारित विवरणपत्र दाखल करतो आणि त्यानंतर ३०(४) अंतर्गत व्याज लागते हे त्यांनी भरलेले आहे. या विषयाबाबत समितीच्या साक्षीच्या वेळी चर्चा झाली होती. त्यांनी विलफुल कन्सीलमेंट केलेले आहे, जाणुनबूजुन कन्सीलमेंट केलेली आहे काय ? कारण ज्या व्यक्तीकडून खरेदी केलेली आहे, त्या व्यक्तीने कर भरलेला नसल्यामुळे तो हवाला निघाला.

ज्यावेळी विभागाच्या लक्षात ही बाब आली त्यावेळी त्यांनी २५ टक्के भरण्याचे मान्य केले होते. महालेखापालांचे असे म्हणणे आहे की, "In this case the penalty was leviable under Section 29(4). You have applied 29(3) of the Act as the dealer has knowingly produced false document."

एकदा त्यांनी बोगस कागदपत्रे सादर केल्यानंतर जाणूनबूजून समर्पण केले असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, कलम २९(?) मध्ये 'knowingly' या शब्दाचा उपयोग करण्यात आलेला आहे. यावर समितीने असे मत व्यक्त केले की, He has put false document. On his own, without you pointing it out. On his own he has withdrawn?

विभागाने लक्षात आणून दिलेले आहे. हवाला विभागाने जाहीर केलेला आहे. ही कार्यवाही विभागाने केलेली आहे. म्हणून त्यांच्यावर भूर्दंड बसलेला आहे असे विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले.

विभागाने सदर व्यापा-याला शोधल्यानंतर केल्यानंतर ही बोगस कागदपत्रे सादर केलेली आहेत, हे त्यांनी मान्य केल्यानंतर त्यांनी स्वाधिकार प्रतिज्ञापत्र देऊन १०० टकके ऐवजी २५ टक्के एवढी शाश्वती घेतल्यानंतर व्याज देऊन आपली सुटका करुन घेतलेली आहे. कारण ही १० लाख रुपयांचे प्रकरण नाही. अशी अनेक प्रकरणे असणार आहेत. महालेखापालांचे असे म्हणणे आहे की, when it has been not declared before your searching हा लेखापाल यांचे म्हणणे असे आहे की, ही दहा लाखाची केस एकच आहे असे नाही कारण अशा अनेक केसेस असतील. विभागाने माहिती काढली की, हा पेपर फार्स आहे. त्यांनी एकदा चूक करुन ती सादर केलेली आहे. कलम २९ च्या मुद्दयाचा येथे उल्लेख केला गेला. त्यामध्ये लिहिलेले आहे की, विभागाचे उत्तर अधिनियमातील तरतुदीशी सुसंगत नाही. कारण या प्रकरणात अधिनियमाच्या कलम २९/३ एवजी २९/४ नुसार शास्ती आकारणीय आहे. २००९ चे व्यापारी परिपत्रक कलम २९/३ शी संबंधित आहे की, ज्याचे विवेचन अधिनियमाच्या कलम २९ खाली टिप्पणीमध्ये केलेले आहे. त्यामध्ये या संदर्भात स्पष्टपणे निर्दिष्ट केले आहे. जर एखादया व्यापा-याने बनावट देयकासारखे खोटे कागदपत्र सादर केले तर त्याला कलम २९/४ अंतर्गत शास्ती आकारणीय असते. असे असतानाही व्यापा-याने कर भरण्यास विलंब झाला असे जाहीर केले म्हणून व्यापा-यांना १०० च्या ऐवजी २५ टक्के शास्ती देऊन व व्याज घेऊन विषय संपविला. हे योग्य नाही. यावर महालेखापाल यांचा आक्षेप आहे असे मत समितीने व्यक्त केले.

याबाबत माहिती देताना विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, या प्रकरणांचा असेसिंग ऑफिसर क्वासि-ज्युडिशियल ऑथॉरिटी म्हणून काम करीत आहे, त्याच्याकडे यादी आली. हे हवाले व्यापा-याचे होते. ज्या व्यापा-याने रिटर्न भरलेला आहे, त्याने त्याच्यामध्ये इनपूट ॲस स्टडीड असा क्लेम केलेला आहे, पण हवाला यादी आल्यामुळे विशिष्ट व्यापा-याने शासनाकडे कर भरलेला नाही, असे समजून आले. म्हणून त्यांनी जी आयटीसी क्लेम केलेली आहे, ती अमान्य होईल. ही आयटीसी अमान्य झाल्यानंतर त्याच्या वरचे जे नियमित व्याज आहे, ते ही भरले गेले पाहिजे, कलम ३०/४ ची तरतुद याकरिता आणली गेली होती. यामुळे ब-याचशा डिलर्सवर फार मोठा भुर्दंड बसत होता, कारण हवाला मोठया प्रमाणावर निघत होते. ब-याचशा डिलर्सला माहितही नव्हते. कारण तीन-चार वर्षानंतर हे शोधले जात होते. म्हणून ३०/४ च्या तरतुदीनुसार २५ टक्के दंडनीय व्याज भरण्यात यावे, असे अपेक्षित आहे. कराचा भुर्दंड भरणा-यांनी कर भरलेला आहे, परंतु ज्यांनी कर भरलेला आहे, त्यांच्याकरिता

२५ टक्के भुर्दंड भरण्याची तरतूद केली गेली होती. काही व्यापा-यांनी हवाला यादीमुळे २५ टक्के दंडनीय व्याज व व्याज भरलेले आहे, या प्रकरणामध्ये जर अधिका-याला वाटत असेल की, हे जाणूनबूजून केले नाही, तरीपण त्याला तसे गृहित धरुन परत त्याला १०० टक्के शास्ती करण्यात यावी ? असे जर धोरण असेल तर हे महाराष्ट्रामध्ये व्यापा-याकरिता अडचणीचे होणार आहे, जर अशा प्रकारे घडले तर टॅक्स टेरिरोटिझम होऊ शकेल. यामध्ये कृती करुन पण हे गंभीर होऊन जाईल, कारण हा जर एकदा परिपत्रक काढले तर हे राज्यभरामध्ये पसरणार आहे.

यामुळे व्यापा-यांच्या या कृतीला समर्थन केल्यासारखे होईल. असे केले नाही तर त्याचा अर्थ तसाच होईल. विलफुली किंवा अननोईंगली म्हणा व्यापारी जे करीत आहेत, त्याला समर्थन द्यावयाचे का ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी खुलासा केला की, समजा एक व्यापारी आहे, त्याने रिटर्न भरलेले आहे. त्याने संबंधित माणसाकडून माल घेतलेला आहे, त्याची केस ज्यावेळी निर्धारणामध्ये आली त्यावेळी त्याच्या असेसिंग ऑफिसरने सांगितले की, हा हवाला आहे, तुम्हाला कर भरावा लागेल, तो मान्य करतो की, असेसिंग ऑफिसर म्हणतो त्याप्रमाणे हवाला आहे , तो मान्य करतो की, हवाला आहे, तो टॅक्स भरतो, त्याच्यावर तो व्याजही भरतो. आता असेसिंग ऑफिसरने जर त्याच्यावर पेनल्टीदेखील बसविली तर ते योग्य होणार नाही. कारण त्याला कुठे माहिती आहे की, या मालावर हवाला आहे, ही तशी केस आहे. हवालावाल्यावर विभागाकडून वेगळी कारवाई करण्यात येते.

विलफुल आणि इंटेन्शनली याबद्दल शासन काही समर्थन करु शकणार आहेत का? विलफुल नाही हे मान्य आहे. विलफुल असेल आणि त्या व्यापा-याला माहिती नाही की, हा हवाला आहे की, नॉन-हवाला आहे, केवळ विलफुल आणि इंटेन्शनली यामध्ये जो फरक आहे, तो समजावून सांगण्यात यावा. विलफुलला समिती मान्यता देते की, हे विलफुली नव्हते. ज्याने इंटेन्शनली असे केलेले आहे, आणि त्याबाबत विभागाला वाटले की कलम २९/३ वापरावे तर ते वापरण्यात येते का ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, हवाला व्यापा-यांवर कारवाई सुरु केलेली आहे. त्याच्यामध्ये विभागाच्या लक्षात आले की, काही प्रकरणांमध्ये संगनमत होते. ३७ लाभार्थी व्यापारी ज्यांनी हवाला कडून खरेदी केली होती, त्यांवच्यावरही पोलीस कारवाई करण्यात आली होती.हवालाकडून खरेदी करणारे ३७ लाभार्थी व्यापारी होते. त्यांचे संगनमत होते. हा हंटर फार्स आहे. कलम २९/३ आणि २९/४ मध्ये फरक आहे. २९/३ त्यांना लागू होतो की, ज्याच्या केसमध्ये ऑर्डर पारित केली जाते. २९/४ कलम अशा केसमध्ये लागू होतो की, ज्याच्यामध्ये ऑर्डर पारित करीत नाही, व्यापारी सुधारित विवरणपत्र भरतो. आदेश पारित न करता प्रकरण निकाली निघते त्याला बिझनेस ऑर्डर म्हणतात. निर्धारणा आदेशामध्ये व्यापा-याला २९/३ लागू होतो. दोन्ही केसमध्ये कन्सीलमेंट आहे.

जेथे खरेदी करणा-या व्यापा-याविरुध्द एफआयआर दाखल केली तेथे कलम २९/४ लावण्यात यावा. जेथे व्यापा-याला माहिती नाही, अशा केसमध्ये देखील २९/३ कलम लावण्यात यावा. कलम २९/३ अंतर्गत व्यापा-याला २५ टक्के व्याज भरावे लागते. कलम २९/३ प्रमाणे व्याजाची वसूली करणे आवश्यक आहे असे मत समितीने व्यक्त केले.

यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी सांगितले की, दंडनीय व्याजाचे कलम आहे, ते ३०/४ आहे. त्यामध्ये २५ टक्के दंडनीय व्याज लागू होतो. जेवढी रक्कम अतिरिक्त आहे, त्या रक्कमेवरील दंडनीय व्याज संबंधित व्यापा-याला लागू होतो. त्याच्याशिवाय हे दंडनीय व्याज अतिरिक्त आहे. नियमित व्याज आणि दंडनीय शास्ती लावणे योग्य नाही.

राज्यामध्ये हवालाचा उद्योग अजूनही मोठ्या प्रमाणात चालू आहे. विक्रीकर विभागाचे निवृत्त अधिकारी यामध्ये सहभागी आहेत. ही मोडस ऑपरेंडी दाखविणारे लोकच तेथे बसलेले आहेत. केवळ एफआयआर दाखल केल्याने की हा संपूर्ण विषय संपला असे नाही. पोलिसांना याची गंभीरता बाकीच्या पध्दतीने कळत नाही. पोलिसांची काम करण्याची वेगळी पध्दत असते. हा गुन्हा नाही. कोणाला चाकू मारला, मर्डर झाला तर त्याचा अहवाल द्यावा लागतो. पाच कोटीपेक्षा मोठी रक्कम असेल किंवा तरच आर्थिक गुन्हे विभागाकडे बाब जाते. सर्वांनी मिळून केलेल्या मोठ्या आर्थिक गुन्ह्यामधील गंभीरता जाते. हे जे एक-एक कंपनीमध्ये दहा-पन्नास कोटी रुपये बिल करुन जातात, त्याच्या संदर्भामध्ये वेगळी यंत्रणा बसवून विचार करण्याची आवश्यकता आहे. या संदर्भात काही विशेष योजना आखण्याची आवश्यकता आहे, आणि यासंदर्भात इमानदारीने टॅक्स भरला, त्याच्याकडून टॅक्स आणि पेनाल्टी मागितल्यावर तो बिचारा इमानदारीने भरणार हे जे ३७ व्यापारी पकडलेले आहेत. त्यांना साक्षीदार करण्यात यावे जेणेकरुन विभागाला आणखी कर न भरणारे सापडतील असे मत व्यक्त करुन समितीने याबाबत शासनाची भूमिका काय आहे ? अशी विचारणा केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, हवालाच्या गैरफायदा कमीत कमी घेतलेला आहे. हवाला एक मार्केटचा वेगळा विषय आहे, कारण काही ठराविक सेक्टर्समध्ये आयर्न आणि स्टीलमध्ये हे हवाला

जास्त होतो. नवीन ऑटोमेशन सिस्टममध्ये ज्यावेळी अमान्य करण्यात येणार आहे, खरेदीदाराने सेलरकडून खरेदी केल्यावर टॅक्स भरला. विक्रेत्याने शासनाकडे कर भरला नाही तर ज्याने खोटे बिल ग्राहकाला दिले पण दुस-या महिन्यामध्ये जेव्हा खरेदीदाराकडून विभागाकडे कर येणार नाही, तेव्हा ही आयटी सिस्टम माहिती देणार आहे. मग ज्यांनी जो कराचा फायदा घेतलेला आहे, त्याला रिव्हर्स केले जाणार आहे. सिस्टममध्ये आपोआप दुरूस्ती होणार आहे. पुढील कालावधीमध्ये नवीन विवरणपत्र चालू होणार आहेत, त्यामुळे या प्रकाराचा गैरफायदा घेणे आपोआप बंद होईल. त्याच्याशिवाय आता कोणाला बिलाशिवाय खरेदी विक्री करावयाची असेल तर तो विषय वेगळा आहे. बिल देऊन आणि कराची चोरी करणे हे आपोआप नवीन सिस्टममध्ये बंद होणार आहे.

परिच्छेद क्रमांक २.५.३./२.५.४ बाबत माहिती देताना विभागीय सचिवांनी सांगितले की, २.५.३.मध्ये सेवा कराचा जो घटक आहे, तो ग्रॉस टर्नओव्हरमध्ये घ्यावयाचे की नाही, हा यामध्ये मुद्दा आहे. यामध्ये एक ॲपेक्स इंजिनियरिंग सर्व्हिस म्हणून प्रकरण होते त्या प्रकरणामध्ये निर्धारणा अधिका-यांनी निर्धारणा आदेश पारित केले होते. त्यांचेवर कर आकारला होता. पण शेवटी जे अंतिम आदेश होते, त्याच्यामध्ये परतावा होता. ॲपेक्स इंजिनियरिंगमध्ये व तत्सम केसेसमध्ये ज्याच्यामध्ये परतावा असतो, त्यामध्ये शास्ती लावता येत नाही, म्हणून त्यामध्ये शास्ती लावली नव्हती. मूळ रकमेबाबत सेवा कर गृहित धरुन त्यावर अतिरिक्त कर बसवून तो वसूल केलेला आहे. एलुप्रो बिल्डींगच्या केसमध्ये पारित केलेला आदेश आणि विक्रीकर न्यायाधिकरणापुढे २१.१२.२०१५ रोजी सुनावणी झाली आणि त्यांनी यामध्ये अंतिम स्थगिती दिलेली आहे. निखील कंफर्टमध्ये न्यायाधिकरणाचे आदेश होते, सेवा कर चा समावेश करून कर घेता येतो. नोव्हेंबर, २०१५ मध्ये एका टेक्नो-क्राफट इंडस्ट्रीजमध्ये एक दुसरा आदेश पारित केलेला आहे. निखिल कंफर्ट कंपनीचे प्रतिनिधी याकरिता उच्च न्यायालयामध्ये गेलेले आहेत. टेक्नो-क्राफटमध्ये शासन हायकोर्टात गेलेले आहे. उच्च न्यायालयात याचा निर्णय अंतिमतः एकत्र देईल, त्यावेळी अंतिम निर्णय होईल की, सेवा करावर मुल्यवर्धित कर घेता येणार नाही. असे याचे लिगल कॉम्प्लिकेशन्स चालू राहणार आहेत. एलुप्रो बिल्डींग बाबत हीच सिस्टिम लागू होईल. शासनाचा स्टॅण्ड निखिल कंफर्ट कंपनीमध्ये विभागाच्या बाजूने केसचा निकाल लागलेला आहे. सेवा करावर टॅक्स लावलेला आहे. विभागामध्ये या संदर्भातील कर लावणे बाकी आहे.

२.५.४

२.५.४.मध्ये २.५.४.१ व २.५.४.२. हे दोन्ही मुद्दे व्यापारी सन सिस्टमबाबत आहे. जो व्यापारी पॉवर इन्व्हर्टर विकतो. पॉवर इन्व्हर्टर यु.पी.एस.म्हणून आय.टी.प्रॉडक्ट आहे की नाही, तो आय.टी.प्रॉडक्ट असला असता तर त्या काळामध्ये त्याच्यावर चार टक्के टॅक्स होता आणि जर आयटी प्रॉडक्ट नसेल तर हेझिटयूअल एन्ट्री-ई मध्ये त्याला साडे बारा टक्के टॅक्स लागेल. याबाबत जर आयुक्तांनी एक डीडीक्यू पूर्वी दिला होता, त्या डीडीक्यूमध्ये दिले होते की, हे साडे-बारा टक्के कर लागेल, या सन सिस्टमने डीडीक्यू मागितला होता, त्याच्या विरूध्द डीडीक्यू केला होता. न्यायाधिकरणाने २६.२.२०१५ रोजी आदेश पारित केला की, याला चार टक्के कर लागणार आहे. हा आयटी प्रॉडक्ट म्हणून आहे की युपीएस आहे. विभाग या संदर्भात उच्च न्यायालयामध्ये न्यायाधिकरणाच्या आदेशा विरूध्द ऑर्डरच्या अगेन्स्ट गेले होते. नोव्हेंबर, २०१५ मध्ये मा. उच्च न्यायालयाने आदेश दिले की, हा जो प्रॉडक्ट आहे, तो आयटी प्रॉडक्ट आहे, यामुळे यामध्ये चार टक्के टॅक्स अधिक लागणार आहे. विभागाने तो आदेश स्वीकारलेला आहे. या जुन्या केसेसमध्ये याकरिता आणखी पुढे किती भांडणार ? आता असा निर्णय शासनाला घ्यावा लागेल, पॉवर इन्व्हर्टरला कसे ट्रीट करावे ? सध्या तो चार टक्क्यातच आहे.

मा. उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार पॉवर इन्व्हर्टर हे आय.टी.सपोर्ट इन्स्ट्रुमेंट आहे. आयटी इन्स्ट्रुमेंटचा वापर केला जातो, त्याकरिता हा सपोर्टिंग पार्ट म्हणून वापरला जातो. इन्व्हर्टरचा बिझनेस खूप मोठा आहे. राज्याने विचार केला तर या बिझनेसने वर्षाला कमीत कमी चारशे पाचशे कोटी रुपयांचा टर्न ओव्हर दिलेला आहे.

आम्ही त्यातील हा विषय शासनासमोर मांडणार आहोत की, पॉवर इन्व्हर्टर या प्रॉडक्टची वेगळ्या प्रकारे एन्ट्री करुन त्याला आयटीमधून बाहेर काढून त्यावर जास्तीचे टॅक्स लावायचे की नाही तो विषय आहे. शासनाचा विषय आहे. हा फार मोठा निर्णय आहे. पण याला कसे हॅण्डल करावयाचे ?

परिच्छेद क्रमांक २.४.६ याबाबत अधिक माहिती घेण्यासाठी समितीने दिनांक ११ जुलै, २०१६ रोजीच्या बैठकीत सदर मुद्दा उपस्थित केला. सेल्स टॅक्सच्या माध्यमातून २.१२ कोटी मिळणार होते. उद्योग विभागाने पूर्वलक्षी प्रभावाने आदेश दिल्यामुळे दिनांक २३-०९-२०१५ रोजी संबंधितांनी पैसे मिळणार नाहीत, असे सांगितले. एवढ्या वर्षाने पूर्वलक्षी प्रभावाने कशी अंमलबजावणी केली आणि त्यासंदर्भातील निर्णय कसा घेतला ? सन २०१५ मध्ये पूर्वलक्षी प्रभावाने अंमलबजावणी करण्याची कारणे काय आहेत, कोणत्या आधारे दिला आणि असे करता येते किंवा कसे ? अशी विचारणा समितीने केली.

यासंदर्भात उद्योग विभागाच्या सचिवांनी माहिती दिली की, मूळ मुद्दा सागर उद्योग डिस्टलेरीच्या संदर्भातील आहे. नाशिकमध्ये युनिट होते. १९९३ मध्ये ईएसआय इन्सेन्टीव्ह देण्यात आले होते. दिनांक १०-१२-२००१ रोजी सदरहू युनिट प्रोडक्शनमध्ये अंतर्भूत झाले होते. गुंतवणूकीचा कालावधी हा १०-१२-२००४ असा होता. म्हणजे प्रोडक्शनपासून ३ वर्षापर्यंत असा कालावधी होता. दिनांक ११-०१-२००२ पासून ते दिनांक १०-०१-२०१७ पर्यंत इन्सेन्टीव्ह कालावधी होता. त्यावेळी केंद्र शासनाकडून आयएएम मिळत होता. आयआयएम म्हणजे इंडस्ट्रिअल इंटरप्रिटर ऑफ मेमोरंडम, यामध्ये उद्योगाची आणि कॅपेसिटीची नोंदणी होत असते. त्यावेळी म्हणजे दिनांक १९-१०-१९९७ रोजी १५० लाख लिटर क्षमता घेतले होते. त्यानंतर दिनांक १५-०८-२००२ रोजी केंद्र शासनाने ३०० लाख लिटरपर्यंत क्षमता वाढवून दिली. यासाठी राज्य उत्पादन शुल्क विभाग आणि प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची परवानगी हवी असते. दिनांक ११ नोव्हेंबर, २००३ रोजी राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने कॅपेसिटी ३०० लाख लिटरपर्यंत क्षमता वाढवून देण्यास परवानगी दिली होती. महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने १५० लाख लिटरची परवानगी घेतली होती. तसेच दिनांक ०६-०७-२०१२ रोजी नूतनीकरणासाठी ३०० लाख लिटरची परवानगी घेतलेली आहे.

महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने कोणत्या तारखेला ३०० लाख लिटरची परवानगी दिलेली आहे ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, दिनांक ०६-०७-२०१२ रोजी नूतनीकरणासाठी ३०० लाख लिटरची परवानगी घेतलेली आहे. तसेच यापूर्वी त्यांनी केव्हा परवानगी घेतली त्याची माहिती घेऊन ती समितीला अवगत करण्यात येईल. दिनांक ११ नोव्हेंबर, २००३ रोजी राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने ३०० लाख लिटरपर्यंत क्षमता वाढवून देण्यास परवानगी दिली होती.

याबाबत ज्या दिवशी महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ ३०० लाख लिटरचा दाखला देणार आहे, त्यादिवसानंतर उद्योजकाला काम करता येणार आहे. यापूर्वी त्याला काम करता येणार नाही. महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने कोणत्या तारखेला ३०० लाख लिटरची परवानगी दिलेली असून ती महत्वाची आहे असे मत समितीने व्यक्त केले.

साखर कारखान्यांना केंद्र शासनाकडून जसे लायसन्स दिले जाते, त्याच धर्तीवर या प्रोजेक्टसाठी देखील लायसन्स दिले जाते काय ? साखर कारखान्यांसाठी सेम प्रोसिजर आहे. केंद्र शासनाने परवानगी दिल्यानंतर किती दिवसानंतर प्रोडक्शन सुरु झाले ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, केंद्रामध्ये आयएएम असतो. प्रोडक्शनची तारीख १०-१२-२००१ अशी आहे. आयएएम हा १९-१०-१९९९ चा आहे. त्यांना १० वर्षापेक्षा अधिक उत्पादन करण्याचा अधिकार नाही. ५ वर्षापर्यंत नूतनीकरण करावे लागते आणि त्यानंतर जास्तीत जास्त १० वर्षे अशी मर्यादा असते. १० वर्षानंतर लॅप्स होते. यासाठी त्यांनी केंद्र शासनाकडून आयएएमसाठी आवश्यक ती परवानगी घेतली होती काय ? आयएएम म्हणजे काय ? याबाबत विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, केंद्र शासनाच्या एक्साईज विभागाची सदरहू प्रोजेक्टसाठी परवानगी लागत असून केंद्रामध्ये फक्त नोंदणी केली जाते. आयएएम म्हणजे ॲप्लिकेशन केल्यानंतर, उद्योग सुरु करण्यात येतो.

आयएएममध्ये साखर कारखान्यासाठी २५ किलो लिटरसाठी मर्यादा आहे. ती १५ किलो लिटरपर्यंत आणण्यासाठी प्रयत्न केला जात आहे. आयएएमची परवानगी अशा त-हे ने देता येत नाही. ५ वर्षापर्यंत नूतनीकरण करावे लागते आणि त्यानंतर जास्तीत जास्त १० वर्षे अशी मर्यादा असते. १० वर्षानंतर ती व्यपगत होते. यासाठी वेगळे निकष होते, म्हणजे साखर कारखान्यासाठी वेगळे निकष आणि प्रोजेक्टसाठी वेगळे निकष होते. सुरुवातीला दीड लाख कसे दिले ? अशी समितीने विचारणा केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, यामध्ये एक ॲक्ट असून तो १९५७चा आहे. यासाठी उद्योगांना लायसन्सची आवश्यकता लागते. साखर कारखान्यांसाठी वेगळे परवाना आहे. यासाठी साखर आयुक्तांकडून लायसन्स दिले जाते. केंद्र शासनाकडून डिफेन्स आणि न्युक्लिअरच्या उद्योगासाठी परवाना दिला जातो आणि इतर उद्योगासाठी परवाना दिले जात नाही. फक्त आयएएम लागतो. सन २००२ मध्ये उद्योगासाठी परवाना नव्हता.

पूर्वी दीड लाख लिटरपर्यंत रजिस्ट्रेशन झाले होते. त्यानंतर ३ लाख लिटरपर्यंत परवानगी घेण्यासाठी त्यांना केंद्र शासनाकडे जाण्याची कोणतीही आवश्यकता नव्हती. याचा अर्थ त्यांना दीड लाख लिटरपर्यंत प्रोडक्शन करण्यासाठी परवानगी होती. अशी परवानगी केंद्र शासनाने दिली होती काय ? याबाबत विभागीय सचिवांनी सांगितले की, त्यांनी सन २००२ मध्ये ३०० लाख लिटरची परवानगी घेतली होती.

त्यांना १५० लाख लिटरची परवानगी असताना ३०० लाख लिटरची परवानगी कशी मिळाली ? सन २०१५ मध्ये पूर्वलक्षी प्रभावाने उद्योग विभागाने दीड लाख लिटरपासून ३०० लक्ष लिटरपर्यंत परवानगी दिली होती. त्यामुळे सेल्स टॅक्स विभागाला २ कोटी रुपयांचे नुकसान सोसावे लागले. त्यांनी सन २००३ मध्ये परवानगी मिळविली होती. सन २००३ ते सन २०१५ पर्यंत

शासनाचे पैसे त्यांनी रोखून ठेवलेले आहेत. उद्योग विभागाने पत्रात भूतलक्षी प्रभावाची अंमलबजावणी केल्यामुळे शासनाचे खूप मोठे नुकसान झालेले आहे. महालेखाकारांनी त्यांच्या अहवालात २ कोटी १२ लाख रुपयांचे नुकसान झाल्याचा उल्लेख केलेला आहे. त्यांचा आयएएम ३०० लाख लिटर एवढा होता. असे मत समितीने व्यक्त केले .

यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, आयएएम ३०० लाख लिटर होता. त्या आधारे पुढील कार्यवाही केलेली आहे. आयएएम सन २०१५ मध्ये दिला होता. सन २००३ मध्ये त्यांच्याकडे तो परवाना होताच.

भांडवली गुंतवणुकीवर टॅक्स बेनिफिट होते काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विभागाची गुंतवणुक कॅपिटल इन्व्हेस्टमेंटवर असते. त्यांचा गुंतवणूक कालावधी सन २००१ पासून सन २००४ पर्यंत होता. म्हणजे त्या काळात १५० लाख लिटरचे ३०० लाख लिटर केले तरी ते ग्राह्य धरले जाते. मेगा प्रोजेक्टसाठी ५ वर्षाची मुदत देण्यात येते. सुरुवातील १५० लाख लिटरची गुंतवणूक करणार म्हणून उत्पादकाने २०० लाख लिटरपर्यंत केले तर अशा वेळी विभागाकडून त्यांना १५० लाख लिटर गुंतवणूक करा असे म्हणता येऊ शकत नाही. विभाग महाराष्ट्रात अधिकाअधिक गुंतवणुक व्हावी यासाठी प्रयत्नशील आहे.

एक कारखाना १०० कोटी रुपयांचा आहे असूनही जर उत्पादकाने ५०० कोटी रुपयांची गुंतवणुक दाखविली व त्याआधारे कर प्रदानामध्ये सुट घेतली हे योग्य नाही. एखाद्या कारखान्याचे मूल्यांकन किती आहे, याबाबतची माहिती उद्योग विभागाकडे उपलब्ध आहे. टॅक्स बेनिफिट घेऊन परतावा घ्यावयाचा, हेच यामध्ये आहे. कारखान्याचे सन २००१ मध्ये मूळ अंदाजपत्रक किती होते ? सन २००१ मध्ये किती गुंतवणुक होती आणि त्यानंतर ती किती वाढविली ? कारखान्याच्या उत्पादन क्षमतेबाबत समितीला काही म्हणावयाचे नाही. परंतु करप्रदानामध्ये चोरी झालेली आहे, असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले की, दिनांक ३०-११-२०११ उत्पादकाची २२ कोटी ५६ लाख अशी गुंतवणुक होती. त्यानंतर दिनांक २०-११-२००२ त्यांची २८ कोटी ४७ लाख अशी गुंतवणुक झाली. त्यानंतर सन २००३ मध्ये ३५ कोटी ५९ लाख रुपयांची गुंतवणुक ग्राह्य धरण्यात आली. सेल्स टॅक्स इन्टेन्सीव्ह २९ कोटी ३३ लाख, ३७ कोटी आणि ४७ कोटी ही सन २००३ मधील होती. यामध्ये कोणताही बदल करीत नाही. भांडवलदारी प्रॉपर्टीमधील वाढवलेली नसून प्लान्ट मशिनरीमध्ये त्याची गुंतवणुक आहे. त्यांनी गुंतवणुक वाढविली. त्यामुळे प्रोडक्शन कॅपेसिटी वाढली की फक्त गोडाऊन बांधले ? गुंतवणुक ३५ कोटी रुपयांपर्यंत गेलेली आहे. त्याबाबत शंका आहे. ती २२ ते ३५ कोटी रुपयांपर्यंत गेली. प्रोजेक्ट कार्यान्वित केला गेला. १५० लाख लिटरची कॅपेसिटी होती ती त्यांनी ३०० लाख लिटरपर्यंत केली. समितीला त्यांचे विद्युत देयकाची प्रत देण्यात यावी. त्यामध्ये सन २००१ मध्ये आणि सन २००३ मध्ये विजेचा वापर किती होतो, क्षमतेने वाढविले की, व्हॉवचर सादर केले वगैरे माहिती दिल्यानंतर समितीला पुढील कार्यवाही करणे शक्य होणार आहे असे मत समितीने व्यक्त केले यास विभागीय सचिवांनी मान्यता दर्शविली.

या कंपनीचे डायरेक्टर कोण आहे ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विभागाने किती रुपयांची ईसी दिलेली आहे ? यासंदर्भात डायरेक्टर कोण होते याची माहिती देण्यात येईल तसेच विभागाने ३५ कोटी ५९ लाख सन २००३ मध्ये दिलेले आहेत. दिनांक १०-०५-२००७ रोजी ३५ कोटी ५९ लाख रुपये धरुन ईसी दिलेली आहे असे विभागीय सचिवांनी विदित केले.

ही अतिशय गंभीर बाब आहे. समितीकडे सन २०१३-२०१४ मधील अहवाल आहे. सन २०१५ मध्ये भूतलक्षी प्रभाव दिल्यामुळे २ कोटी १२ लाख रुपयांचे विभागाला नुकसान झालेले आहे. सन २०१७ पर्यंत त्यांना ३०० लाख लिटरपर्यंत सुट दिली जाणार आहे, याबाबत सचिवांचे काय म्हणणे आहे ? अशी विचारणा समितीने केली. असता विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, इन्सेंटिव्ह पिरियड हा दिनांक १०-१२-२००४ असा होता. ईसी त्याच वेळी दिलेली असून, त्यामध्ये बदल होत नाही. त्यावेळी जी गुंतवणुक केली त्यामध्ये आज ती वाढविणे शक्य नाही. दिनांक १०-०५-२००७ रोजी ३५ कोटी ५९ लाख रुपये धरुन ईसी दिलेली आहे. आयएएम हा सन २००२ मधीलच आहे. राज्य उत्पादन शुल्क विभागाची सन २००३ मधील परवानगी ३ लाख लिटरसाठी आहे.

उत्पादन क्षमता दीड लाख लिटर होती ती आता आयएएमच्या आधारे ३ लाख लिटर केलेली आहे. उत्पादकाला ती सन २००२ पासून भूतलक्षी प्रभावाने दिलेली आहे. एवढी वर्षे विभागाने काय केले? सन २००२ ते सन २०१५ पर्यंत उद्योग विभागाला पूर्वलक्षी कर देण्याबाबतची परवानगी विक्रीकर विभागाने देण्याची आवश्यकता १३ वर्षानंतर का पडली. याचा अर्थ विक्रीकराच्या परताव्याची मागणी कंपनीने केली होती. उद्योग विभागाने ती मागणी थांबवून ठेवली होती. त्यांना उद्योग विभागाचे भूतलक्षी प्रभावाने परवानगी देण्याबाबतचे पत्र हवे होते. असे पत्र विक्रीकर विभागाने १३ वर्षानंतर दिलेले आहे.

ही बाब समितीने निदर्शनास आणून दिली असता उद्योग विभागाच्या सचिवांनी सांगितले की, सेल्स टॅक्स विभागाचा रुल ८८(२) आहे. त्यामध्ये ९३ ची स्कीम आहे. इंग्रजी .....२०.५४ रुलमध्ये कोणतीही सिलींग नाही. सदरहू मुद्दा सेल्स टॅक्सने किंवा सीएजीने काढण्याची काहीच आवश्यकता नव्हती. कारण त्यांचे उत्पादन क्षमतेशी हा मुद्दा जोडलेला नाही.

उत्पादकाला २००२ मध्ये परवानगी मिळाल्यामुळे त्यांनी उत्पादन सुरु केले होते. कंपनीने उद्योग विभागाला भूतलक्षी प्रभावाने परवानगी देण्याबाबतचा आदेश काढण्यासाठी सांगितले होते काय ? याबाबत विक्रीय आयुक्तांना त्यांची क्षमता २००२-२००३ मध्ये कॅपेसिटी वाढवून घेतल्याचे माहित होते काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता वित्त विभागाच्या प्रतिनिधींनी सांगितले की, उद्योग सचिवांनी सांगितले की, ती १९९३ ची स्कीम आहे. त्या स्कीममध्ये उत्पादन क्षमतेचे बंधन नाही. १९७९, १९८३ आणि १९८८ ची स्कीम होती. त्यामध्ये विक्रीकरामध्ये उत्पादन क्षमता किती आहे हा विषयच नव्हता. त्यांना सूट देण्यासाठी काहीच अर्थ नव्हता. महालेखापालांनी मुद्दा काढल्यानंतर उद्योग विभागाला आवश्यक ती माहिती दिली होती. उद्योग विभागाला सांगण्यात आले की, उत्पादन क्षमतेचा मुद्दा निघालेला आहे. त्यावेळी त्यांनी सुधारित एलिजिबिलीटी सर्टिफिकेट पुर्वलक्षीप्रभावाने दुरुस्त करुन पाठविले. यापूर्वी साक्षीमध्ये हाच प्रश्न विचारण्यात आला होता की, उद्योग विभागाला एलिजिबिलीटी सर्टिफिकेट पुर्वलक्षी प्रभावाने (मागील तारखेचे) देण्याचा अधिकार आहे काय ? यासंदर्भात केंद्र शासन आणि राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने त्या तारखेपासून परवानगी दिलेली असल्यामुळे ती उद्योग विभागाने सुधारित करुन दिलेला आहे. यामध्ये विक्रीकर विभागाचे नुकसान झाल्याबाबतचा मुद्दा आहे. १९९३ च्या स्कीममध्ये उत्पादन क्षमतेला मर्यादा नाही.

सदर मुद्दयाबाबत समितीने शंका उपस्थित केली की, कंपनीने जी सूट घेतली आहे त्या तुलनेत त्यांनी उत्पादन केलेले नाही. त्या कंपनीने १५० लाख लिटरची उत्पादन क्षमता ३०० लाख लिटर केली आहे. ही क्षमता वाढविल्यानंतर कंपनीला तेवढ्या क्षमतेचे ट्रान्सफॉर्मर बसवावे लागतात. ही क्षमता वाढविण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) कडे आवश्यक ती कागदपत्रे सादर करावी लागतात तसेच आवश्यक ती रक्कम भरावी लागते. त्यामुळे सदरहू कंपनीने उत्पादन क्षमता वाढविण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) कडे सादर केलेली कागदपत्रे व विहित रक्कम जमा केल्यासंदर्भातील पुरावे समितीकडे सादर करावीत. जेणेकरुन समितीला वस्तुस्थिती लक्षात येईल. त्यांनी खरोखरच ही क्षमता वाढविली की केवळ कागदोपत्री क्षमता वाढविल्याचे दाखविले, हे समितीला समजले पाहिजे असे मत समितीने व्यक्त केले.

यासंदर्भात विभागाला संबंधितांकडे जो पाठपुरावा करावा लागेल तो विभागाकडून करण्यात येईल. तसेच महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) कडे सादर केलेले पुरावे सुध्दा समितीला देण्यात येतील. या बरोबरच राज्य उत्पादन शुल्क विभागाची एक्झिट पास, परमीट सुध्दा महत्त्वाचे आहे असे उद्योग विभागाच्या सचिवांनी सांगितले.

राज्य उत्पादन शुल्क विभाग त्या कंपनीने खरोखरच उत्पादन क्षमता वाढविली आहे किंवा नाही, हे न तपासता सुध्दा परवाना देऊ शकते. ज्यावेळी कंपनीची उत्पादन क्षमता १५० लाख लिटर होती त्यावेळी त्यांनी महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) किती युनिट वीज मंजूर करुन घेतली होती आणि दुप्पट क्षमता केल्यानंतर त्यांना महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ (MSEB) किती युनिट वीज पुरवित आहे, हे समजले पाहिजे. त्यामुळे युनिट कन्झम्पशन आणि उत्पादन क्षमता या संदर्भातील सर्व डेटा समितीकडे सादर करावा असे समितीने सूचविले असता सदरहू माहिती समितीकडे सादर करण्यात येईल असे विभागीय सचिवांनी आश्वासित केले.

सदरहू कंपनीने पूर्वलक्षीप्रभावाने फायदा मिळण्यासाठी मागणी केली होती काय, असल्यास, त्यांनी कोणत्या आधारावर मागणी केली होती, उद्योग विभागाने स्वतःहून कंपनीला फायदा दिला का ? अशी विचारणा समितीने केली असता उद्योग विभागाच्या विभागीय सचिवांनी सांगितले की, विक्रीकर विभागाकडून वसूली होते, असा मुद्दा उपस्थित झाला होता. राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने १५० लाख लिटर उत्पादन क्षमतेची मान्यता दिल्याचे नमूद केलेले होते. परंतु पूर्वी त्यांचा आयईएफ ३०० लाख लिटरचा झालेला आहे. राज्य उत्पादन शुल्क विभागानेसुध्दा ३०० लाख लिटर क्षमतेचा परवाना वितरीत केला आणि ते सुध्दा तारखेला केले होते. कंपनीने तशा प्रकारचे पत्र दिनांक १६ सप्टेंबर २०१५ रोजी दिले होते. त्या पत्रामध्ये नमूद केले होते की, This increase in our installed manufacturing capacities of Alcohol from Molasses is properly informed to Secretariat of Industrial Approvals (SIA) of Department of Industries New Delhi and acknowledgement of Industrial Entrepreneurs Memorandum (IEM) form them bearing Serial No.1845/SIA/IMO/2002 dated 05.08.2002 is received by us (copy enclosed).

However, we forgot to inform you about this increase in our installed manufacturing capacities, inadvertently for which, we tender our unconditional apologies.

Now when, our case has come up for assessment before the Sales Tax Officer, he instructed us to get our EC modified by you and as such, we pray for the said Amendment.

कंपनीने दिनांक १६ सप्टेंबर, २०१५ रोजीच्या पत्रान्वये मागणी केल्यानंतर उद्योग विभागाने त्यांना ७-८ दिवसांच्या आत तातडीने आदेश दिल्याचे समितीने नमूद केले व यासंदर्भात कंपनीने उद्योग विभागास दिलेल्या पत्राची आणि त्या पत्राच्या अनुषंगाने उद्योग विभागाने काढलेल्या ऑर्डरची प्रत उपलब्ध करुन देण्यास सांगितले. तसेच उत्पादन समतेत वाढ झाल्यानंतरची विज वापराबाबतची माहिती व सदरहू कंपनीचे संचालक यांची सुद्धा नावे समितीला देण्याबाबत आणि सदर माहिती केवळ उद्योग विभागाकडून न घेता महाराष्ट्र राज्य मंडळाकडूनही घेण्याबाबत विभागाच्या सचिवांनी त्यास मान्यता दर्शविली (तथापि अद्याप माहिती अप्राप्त आहे)

अभिप्राय व शिफारशी

लेखापरिक्षेची व्याप्ती व कार्यपध्दती

१.२ महालेखापालांनी विक्रीकर विभागाच्या १३ विभागांमध्ये परतावा व परतावा लेखा परिक्षेच्या ४८ शाखांमधील विभागाने सादर केलेल्या माहितीनुसार सन २०१२-१३ दरम्यान १५५८८ प्रकरणांमध्ये रु. ३७७७ कोटी परतावा देण्यात आला होता व दि.३१/३/२०१३ रोजी राज्यात ५७२०७ प्रकरणे प्रलंबित होती. माहे जुलै, २०१३ व माहे मार्च, २०१४ मध्ये ५ विभागांमधील १९ शाखांमध्ये पूर्ण करण्यात आलेल्या सर्व परतावा प्रकरणांचे लेखा परिक्षण करण्यात आले. या शाखांमध्ये सन २०१२-१३ दरम्यान ९०४८ प्रकरणांमध्ये रु. २९४६.४० कोटी परतावा मंजूर केला होता. महालेखापालांनी नोंदविलेल्या सदर आक्षेपाबाबत समितीसमोर विभागीय सचिवांना सद्यःस्थितीबाबत विचारणा केली असता त्यांनी स्पष्ट केले की, माहे जून,२०१६ मध्ये आढावा घेतला असता सन २०१२-१३ मधील ५४८७ प्रकरणांमध्ये ८१९ प्रकरणे समाविष्ट होती. सन २०१३-१४ मध्ये ९९८७ प्रकरणे, सन २०१४-१५ मध्ये ६९२२ प्रकरणे, सन २०१५-१६ मध्ये ९२२ प्रकरणे अशी एकूण २३३१८ प्रकरणे परतावा देण्यासाठी शिल्लक आहेत. दि.३१/३/२०१३ अखेर ३०७८६ प्रकरणांचा परतावा शिल्लक होता. त्यानंतर मागील ३ वर्षाच्या कालखंडामध्ये शेवटच्या ३०००० प्रकरणांमध्ये ही २३००० प्रकरणे समाविष्ट आहेत. प्रलंबित प्रकरणांबाबत समितीने नाराजी व्यक्त करीत असे नमूद केले की, वसुली करताना १ महिना उशिर झाला तर विभाग दंड लावतो आणि व्याजही लावण्यात येते. परतावा हा अधिकचा केलेला भरणा म्हणून ती रक्कम तातडीने परत करणे आवश्यक असताना ४००० ते ५००० कोटी रक्कम थकीत राहिल्यामुळे सदर निधी चलनामध्ये येवू शकला नाही. राज्याच्या अंदाजपत्रकामध्ये या रकमेचा समावेश होत असल्यामुळे ती रक्कम देखील मोठी दिसते. तीन वित्तीय वर्षे पूर्ण झाली आहेत तरीही अशी प्रकरणे प्रलंबित असणे ही बाब योग्य नाही. प्रलंबित प्रकरणांतील अपिलामध्ये असलेली प्रकरणे वगळता अन्य प्रकरणातील तातडीने परत करणे आवश्यक होते. परताव्याच्या रकमेवर व्याजही दिले जात नाही. तथापि, व्यापा-यांकडून देय रकमेवर १ महिन्यासाठी १५% व्याज आकारण्यात येते. त्यानंतर पुढील ३ महिन्यापर्यंत १८% आणि त्या पुढील कालावधीसाठी २१% व्याज आकारण्यात येते. दुस-या बाजूला विभागाकडून व्यापा-यांचे ४-४ वर्षे पैसे वापरण्यात येतात. परंतु त्यावर व्याज दिले जात नाही ही बाब योग्य वाटत नाही. विभागाकडून ज्याप्रमाणे विलंबाने भरलेल्या रक्कमेवर व्याज आकारले जाते त्याचप्रमाणे व्यापा-यांना देय असलेल्या परताव्याच्या रकमेवर देखील आयकरच्या धर्तीवर विभागाने व्याज देण्याची तरतूद करावी अशी समीतीची शिफारस आहे त्यासाठी विभागाने अशा परताव्याची रक्कम परत करण्यासाठी एक Atomization यंत्रणा उभारावी. त्यामध्ये व्यापा-यांची नोंदणी होईल, प्रत्येक व्यापा-याला वेगळा कोड देण्यात यावा, सदर कोडनुसार व्यापा-यांना परताव्याची येणे रक्कम दिसू शकेल, सदर रक्कमेमधून १०% रक्कम विभागाने राखून ठेवावी व ९०% रक्कम परत करता येईल व राखीव रक्कम पुढील वर्षामध्ये समायोजित करता येईल. विक्रेता आणि खरेदीदार यांना एकमेकांचे कोड माहित असले पाहिजेत आणि त्यांनी एकमेकांचे कोड टाकल्यानंतर cross tally होत नसेल तर त्यासंबंधी संगणकावर तपासणीची व्यवस्था असावी. सन २०१३ पूर्वीची प्रलंबित सर्व प्रकरणे पुढील ३ महिन्यात निकाली काढण्यात यावीत असे निर्देश माहे जून, २०१६ रोजीच्या बैठकीमध्ये देण्यात आले होते. याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल अद्याप अप्राप्त आहे. विभागाने केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल विलंबाच्या कारणासह समितीस १ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

'परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती'

१.३ मुंबई, पुणे, ठाणे विभागाच्या अभिलेखांच्या चाचणी तपासणीमध्ये महालेखापालांच्या असे निदर्शनास आले की, १०० प्रकरणांमध्ये सन २००५-०६ ते सन २००९-१० या मधील विविध कालावधीची परतावा आवेदने विभागाकडे दि.३१/३/२०११ रोजी किंवा तत्पूर्वी प्राप्त झाली होती. जर या सर्व प्रकरणांमध्ये दि.३०/९/२०११ आणि दि.३०/६/२०१२ पूर्वी परतावा देणे आवश्यक

होते, तरीही १ महिना ते ६ महिने एवढ्या विलंबाने MVAT अधिनियमाच्या कलम २३ अंतर्गत दाव्याची पूर्तता करण्यात आली. परिणामी MVAT अधिनियमाच्या कलम ५३ अंतर्गत रु. ६८.२५ कोटी परताव्यावर रु. ८.१८ कोटी व्याज दिले गेले. MVAT अधिनियमाच्या कलम ७१ अंतर्गत जर दावे वेळेवर पूर्ण करण्यात आले असते तर ८.१८ कोटी व्याजाचे प्रदान टाळता आले असते असा आक्षेप महालेखापालांनी नोंदविला आहे. या संदर्भात खुलासा सादर करताना विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, व्यापा-यांकडून हवी असलेली माहिती मोठ्या प्रमाणावर सादर करणे आवश्यक असता सदर माहिती वेळीच प्राप्त होत नाही. कंपनी/व्यापारी यांनी खर्चाचा तपशिल दिला नाही तर छाननीमध्ये अडचणी येतात. काही प्रकरणांमध्ये व्यापा-यांनी सादर केलेल्या दाव्या पेक्षा कमी रक्कम देय असल्याचेही दिसून आले आहे. कामाचे स्वरुप व्यापक असल्यामुळे सदर कार्यालयास विलंब होत असल्याचे स्पष्ट केले. याबाबत विभागाने सुटसुटीत कार्यपध्दतीचा वापर करावा, व्यापा-यांकडून हवी असलेली माहिती आगाऊ स्वरुपात घेण्यात यावी, व्यापा-यांनी दावा केलेल्या रकमेची योग्य पध्दतीने छाननी करुन देय रक्कम वेळीच अदा करावी. जेणेकरुन भविष्यात शासनाला परताव्यापोटी विलंब शुल्क द्यावे लागणार नाही तसेच व्यापा-यांनादेखील परताव्याची रक्कम विहित मुदतीत परत मिळू शकेल, याची विभागाने दक्षता घेवून याबाबत केलेल्या उपाययोजनांचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

'परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती'

१.४ ठाणे व मुंबई विभागातील दस्तऐवजाच्या चाचणी लेखापरिक्षणात महालेखापालांना असे आढळून आले की, ४ व्यापा-यांना MVAT अधिनियमाच्या कलम ५१ अंतर्गत ६.२१ कोटीचा परतावा देण्यात आला होता. प्रकरणांचे निर्धारण केल्यावर त्यानुसार ठाण्यातील व्यापा-यांना २.२७ कोटीचा अतिरिक्त परतावा देय होता व मुंबईतील व्यापारी कोणताही परतावा परत करण्यास पात्र नव्हते. परंतु MVAT अधिनियमाच्या कलम ५२ मधील तरतूदींचे उल्लंघन करुन संबंधित निर्धारण प्राधिका-यांनी संपूर्ण रकमेवर व्याज ग्राह्य केले. परिणामी ठाणे व मुंबई येथील परताव्यावर ५१ लक्ष एवढे व्याज नियमबाह्यरित्या देण्यात आले. सदर आक्षेपाबाबत खुलासा सादर करताना विभागीय सचिवांनी सादर केले की, M/s. Indo Count Ind या कंपनीच्या संदर्भात न्यायाधिकरणाने एक निकाल दिला होता. सदर निकालास व्यापारी पूर्वोदाहरण बनवित आहेत व त्याद्वारे ते व्यापारी वारंवार न्यायाधिकरणाकडे जात आहेत. याबाबत समितीने सूचित केले की, सरकारला ही बाब न्यायालयाच्या निदर्शनास आणून देण्याची गरज आहे. व्यापा-यांनी न्यायालयात प्रकरण सादर करण्यापूर्वी विभागाकडे परताव्याची मागणी करणे आवश्यक आहे अशी कार्यपध्दती असावी. याशिवाय विभागाचे अंतर्गत लेखापरिक्षण सुध्दा सक्षम करण्यात यावे. त्यामुळे Internal cheques आणि Balances मध्ये वाढ होईल. ज्या अधिका-यांनी व्याज देण्यासंदर्भात चुकीची कार्यवाही केलेली आहे त्यांना केवळ कारणे दाखवा नोटीस देण्याइतपत केलेल्या कार्यवाहीबाबत समितीने नाराजी व्यक्त केली. मे.विराज प्रोफाईल लिमिटेडबाबत मा.न्यायाधिकरणाने व्यापा-यांच्या बाजूने निकाल दिला त्याविरोधात विभागाने मा.मुंबई उच्च न्यायालयात अपील दाखल केले आहे. विभागाने उच्च न्यायालयात शासनाची बाजू भक्कमपणे मांडावी व निर्णय लवकर मिळवून घ्यावा. मुबंई उच्च न्यायालयाच्या निकालानुसार आक्षेपाधीन या तीन व अशा सर्व प्रकरणाचा आढावा घ्यावा व नियमबाहय परताव्याच्या रकमा संबंधित व्यापा-याकडून वसुल कराव्यात तसेच ज्या अधिका-यांनी नियमबाहय परतावा मंजूर केल्याचे दिसून आले अशा सर्व अधिका-यांची विभागीय चौकशी करुन दोषी अधिका-यांवर कठोर कारवाई करावी, मुबंई उच्च न्यायालयाच्या निर्णयानुसार दोषी आढळणा-या अधिका-यांना नियमित पदावर पदस्थापना न देता त्यांची अकार्यकारी पदावर पदस्थापना करावी याप्रकरणात ५१ लाख व्याज नियमबाह्य दिले त्याबाबतच्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

लेखापरिक्षण निष्पत्ती

परताव्याचे संस्करण व प्रदान करण्यातील विसंगती

१.५ ठाणे विभागातील दस्त ऐवजाच्या चाचणी तपासणीत असे आढळून आले की, १९९३ च्या सामूहिक प्रोत्साहने योजनेखाली (PSI) पात्रता प्रमाणपत्र प्राप्त झालेल्या एका व्यापा-याने दिनांक ११ ऑक्टोबर, २०१२ ते १० ऑक्टोबर, २०१४ दरम्यान २.४५ कोटीची कमाल मर्यादा गाठली तसेच त्यानंतरच्या २००६-०७ ते २००८-०९ या कालावधीत रु.१.१६ कोटी कर प्राप्त केला व तो शासकीय कोषागारात जमा केला परंतु या कराच्या निर्धारणेत विभागाकडून चूक झाल्याने व्यापा-यास १.१६ कोटी रुपयांचे नियमबाह्य प्रदान केले गेले, तथापि, विभागाने आरोप मान्य करून वसूली सुरु असल्याचे नमूद केले. साक्षीदरम्यान विभागीय सचिवांनी माहिती दिली की सन २००६-२००७ ची जादा मागणी रु.२,९७,६७४ एवढी रक्कम व्यापा-याने १७/६/२००६ रोजी भरणा केली आहे. २००७-२००८ची ६३,२६,९८० व २००८-२००९ साठी रु.५२,५६,३०७/- एवढ्या रकमेची मागणी

करण्यात आली याविरुध्द व्यापारी अपिलात गेला. पहिले अपिल व्यापा-याच्या विरुध्द गेले त्यानंतर व्यापारी न्यायाधिकरणाकडे द्वितीय अपिलात आहे. सदर अपिलाबाबत तातडीने निर्णय घेण्यात यावा व दोन्ही वर्षाची शासनास येणे असलेली रक्कम तातडीने वसूल करावी. सदर प्रकरणी चूकीच्या पध्दतीने व्यापा-यास परतावा देण्यास जबाबदार सर्व अधिकारी व कर्मचा-यांची चौकशी करुन दोषी अधिका-यांवर कारवाई करण्यात यावी. विभागाने अशाप्रकारे परताव्याच्या अन्य प्रकरणांचाही आढावा घ्यावा व चुकीच्या पध्दतीने जर परतावा दिला असेल तर तो वसूल करण्यात यावा. प्रस्तुत प्रकरणी वसुलीला व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल तीन महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे तसेच या प्रकरणी निर्धारणा अधिका-यांची चौकशी करुन जबाबदारी निश्चित करण्यात यावी तसेच अधिका-यांनी केलेली अशा प्रकारची प्रकरणे पुन्हा पडताळणी करुन घेण्यात यावी व त्याबाबतचा अहवाल समितीस सादर करण्यात यावा.

१.६ पुणे विभागातील बांधकाम व्यवसायातील एका मूळ कंत्राटदाराला २००९-१० कालावधीसाठी उप कंत्राटदाराने जारी केलेल्या प्रपत्र ४०७ वर रु.१६.६० कोटी मुल्याच्या उपकंत्राटासाठी वजावट देण्यात आली होती. उपकंत्राटदाराच्या दस्तऐवजाबरोबर प्रति पडताळणी केली असता असे आढळून आले की, कंत्राटदाराने १६.६० कोटी मुल्याचे काम पूर्ण केले होते. ज्यामध्ये ७९.०७ लाख VAT अंतर्भूत होता. त्यामुळे रु.१५.८१ कोटी वजाहट ग्राह्य होती. रु.७९.०७ लाख चूकीची वजावट दिल्यामुळे ३.९५ लाख कराची कमी आकारणी झाली. वजावट आदेश देताना चुकून व्हॅटवर देखील वजावट देण्यात आली व रु.३.९५ लक्ष रुपये जास्तीची वजावट होती. सदर कर वसूल करण्यासाठी विभागाने आदेश काढले आहेत. व ५,७०,११५ इतकी अतिरिक्त रकमेची मागणी केली आहे. परंतु व्यापा-याने या आदेशाविरुध्द प्रथम अपिल दाखल केला असून रु.८५,०००/- एवढ्या रकमेचा अंशतः भरणा केल्यावर अंतिम स्थगिती आदेश विक्रीकर सह आयुक्त (अपिले-१) पुणे यांच्या कार्यालयाने दिला आहे व अपिल सूनावणीसाठी प्रलंबित आहे असे विभागीय प्रतिनिधींनी साक्षीदरम्यान सांगितले.

१.७ साक्षीदरम्यान समितीने सूचविले की, कंत्राटदाराकडून उपकंत्राटदाराकडे काम सोपविण्यात येते त्यावेळी कराराची प्रत जोडण्यात येते. प्रकरणे पडताळणीसाठी, निर्धारणासाठी घेतली जातात त्यावेळी ही कागदपत्रे पहाणे आवश्यक आहे. ज्यावेळी कंत्राटदाराचे ७९ लाख रुपये हे त्या कंत्राटाच्या १६.१६ कोटी रुपयांमध्ये समाविष्ट आहेत त्यामुळे त्यामध्ये वजावट देण्याची आवश्यकता नव्हती. त्यामुळे अशा चुका टाळण्यासाठी वर्क कंत्राटाच्या कामांची कर तपासणी करताना संबंधित कंत्राटदाराची करारपत्रे व कागदपत्रे मागविणे आवश्यक आहे. अशा प्रकारच्या चुका इतरही प्रकरणात झाल्या असल्याची शक्यता गृहीत धरुन विभागाच्या अंतर्गत लेखापरिक्षकांकडून आयुक्त या नात्याने वेगवेगळ्या विभागाची अशा प्रकारची ५० प्रकरणे तपासावीत तसेच तपासणीअंती वसूल पात्र रकमेची वसूली करण्यात यावी. याबाबत विभागाने केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस तीन महिन्यांच्या आत सादर करण्यात यावा अशी समितीची शिफारस आहे.

१.८ अतिरिक्त कर (Set-off) चे प्रदान MVAT नियमाच्या नियम ५३ (४) नुसार जर एखाद्या व्यापा-याने विक्रीकराव्यतिरिक्त अन्य काही कारणामुळे राज्याबाहेरील भारतात कोणत्याही ठिकाणी व्यवसायाच्या स्थानावर किंवा त्याच्या एजंटकडे (शाखा हस्तांतरण) करण्यात माल पाठविला तर त्या अनुषंगिक करपात्र खरेदीवर २००६-२००७ दरम्यान चार टक्के दराने व सन २००७-२००८ मध्ये तीन टक्के दराने व्यापा-याला देय असलेल्या Set-off वजा करावेत अशी तरतूद आहे.

१.९ औरंगाबाद व मुंबई विभागातील निर्धारणा दस्तऐवजाच्या चाचणी तपासणी दरम्यान (जुलै २०१३ व मार्च २०१४) असे आढळून आले की, दोन व्यापा-यांनी वर्ष २००६-२००७ व २००७-२००८ दरम्यान राज्याबाहेरील त्यांच्या शाखांनी केलेल्या मालाच्या हस्तांतरणास नियम ५३ (३) मधील तरतूदीनुसार वजा करणे आवश्यक असूनही तसे न करता सपूर्ण set off देण्यात आला. परिणामी, ८.६४ लाख अतिरिक्त परतावा देण्यात आला. असे महालेखापालांच्या आक्षेपात नमूद आहे याबाबत सदर दोन्ही प्रकरणात सुधारीत आदेश पारित करण्यात आले असून एका प्रकरणात व्यापा-याने ६८.०४९/- एवढी रक्कम सरकारी तिजोरीत भरली आहे. तर दुस-या प्रकरणी दोन कालावधीकरता मार्च, २०१६ मध्ये सन २००६-२००७ या वर्षाकरिता २,३३,५८७ व २००७-२००८ करिता १४,२५,५६५ एवढ्या रक्कमेच्या मागणी नोटीसा दिनांक ८ जून,२०१६ रोजी बजावण्यात आल्या आहेत. साक्षीच्यावेळी विभागीय सचिवांनी माहिती दिली की, या संदर्भात अपिल दाखल करण्यात आले असून सन २००६-२००७ वर्षाची रक्कम रु.९८,१४६ व २००७-२००८ वर्षासाठी मूळ कराची रु.७,४३,३०१ एवढी रक्कम भरली आहे. परंतु व्याजाची व दंडाची रक्कम अद्याप शिल्लक आहे. सदर प्रकरणी विभागाने प्रलंबित अपिलाबाबत अपिल प्राधिका-याकडे पाठपुरावा करावा व अपिलाचा निकाल प्राप्त करुन प्राधिकरणाच्या निर्णयानुसार व्यापा-यांकडून थकीत व्याज व दंडाची वसूल पात्र रक्कम वसूल करावी व वसुलीचा अहवाल समितीस तीन महिन्यांत सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

कार्य कंत्राटाखाली अग्राह्य वजावट देणे :-

१.१० MVAT अधिनियमाच्या कलम ८२(३) मध्ये एकत्रिकृत योजनेचा विकल्प स्विकारलेल्या कंत्राटदाराने नोंदणीकृत उप कंत्राटदाराला दिलेल्या मालासंबंधी देय असलेल्या रकमेव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही रकमेवर त्या कोणत्याही प्रकारची वजावट देण्यात येऊ नये अशी तरतूद आहे.

१.११ मुंबई, नाशिक व पुणे विभागातील २००६-२००७ ते २००८-०९ या कालावधीतील दस्त ऐवजाच्या तपासणीत असे आढळून आले की, ज्या सहा व्यापा-यांनी कर प्रदानासाठी एकत्रित योजनेचा विकल्प स्वीकारला होता त्यांना विक्री किंमत व सेवा कर यामध्ये अंतर्भूत असलेल्या करासाठी वजावट ग्राह्य नसतानाही रु.९४.९१ लाख अग्राह्य वजावट देण्यात आली. परिणामी रु.६.४९ लाखाचा अतिरिक्त परतावाही दिला गेला असा आक्षेप महालेखापालांनी नोंदविला आहे.याबाबत खुलासा सादर करताना विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, आक्षेपाधीन सहा प्रकरणांपैकी दोन प्रकरणांमध्ये पुनर्विलोकन आदेश पारित करण्यात आले असून रु.१३.६७७ व रु.२५.२३६ अशी एकूण रु.३८,९१३ एवढी रक्कम दोन प्रकरणांमध्ये वसूल करण्यात आलेली आहे व अन्य चार प्रकरणी सुधारित कार्यवाही सुरु असल्याचे स्पष्ट केले.

१.१२ विभागाने अन्य चार प्रकरणांतील कार्यवाही तातडीने पूर्ण करुन अतिरिक्त परताव्याची वसूल पात्र रक्कम वसूल करावी तसेच अतिरिक्त परताव्याच्या अन्य प्रकरणांचा आढावा घ्यावा व त्यातील वसूलपात्र रक्कम सुध्दा वसूल करण्यात यावी. याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल तीन महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

कर प्रदानात अतिरिक्त मुदतवाढ मिळणे

१.१३ MVAT अधिनियमाच्या कलम ९२ (१) नुसार पात्रता प्रमाणपत्र (EC) प्राप्त झालेला कोणताही पात्र घटक, राज्य शासनाने विहित केलेल्या त्याच्या वार्षिक उत्पादन क्षमतेपेक्षा अधिक प्रमाणात केलेल्या उत्पादनासाठी निर्धारीत वर्षानंतरच्या कोणत्याही वर्षासाठी लाभ प्राप्त करण्यास पात्र नसतो.

१.१४ नाशिक विभागातील (RRA) दस्त ऐवजांच्या चाचणी तपासणीत एका व्यापा-यास ११ जानेवारी, २००२ ते १० जानेवारी, २००७ या कालावधीत ४६.२७ लीटर कमाल मर्यादेपर्यंत अल्कोहोल विपकृत स्पीरीट इत्यादीचे उत्पादन करण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य औद्योगिक व गुंतवणुक महामंडळ लिमिटेड (SICOM) यांनी पात्रता प्रमाणपत्र दिले होते. सदर व्यापारी २००५ ते २००६ या कालावधीत १५० लाख लीटर मर्यादेपर्यंत विलंबाने कर प्रदान करण्यास पात्र असताना अंतिम निर्धारण करताना निर्धारणा प्राधिका-यांनी १९३.९३ लाख लीटर पर्यंत कर विलंबाने भरण्याचा लाभ दिला. ४३.९३ लाख लीटर इतक्या अतिरिक्त मर्यादेपर्यंत कर प्रदान विलंबाने करण्यास मंजूरी दिल्याने रु.२.१२ कोटी अतिरिक्त परतावा दिला गेला. तसेच २००६ ते २००७ ची निर्धारणे प्रलंबित होती. विभागाने स्पष्टीकरणात नमूद केले आहे की, उद्योग सह संचालक, नाशिक विभाग, नाशिक यांनी पात्रता प्रमाणपत्रासाठी सुधारित आदेश २३ सप्टेंबर, २०१५ रोजी पूर्वलक्षी प्रभावाने (सन २००२ पासून पुढे) पारीत केला असून त्यान्वये व्यापा-यास कर सवलतीकरीता (डेफरमेट) पात्र उत्पादन क्षमता ही १५० लाख लीटर वरुन ३०० लाख मीटरपर्यंत वाढविण्यात आली आहे. ज्यामुळे अतिरिक्त उत्पादन हे पात्रता प्रमाणपत्रामध्ये विहीत केलेल्या क्षमतेपेक्षा कमी असल्याने अतिरिक्त परतावा प्रदान करण्यात आलेला नाही.

१.१५ समितीने या संदर्भात विक्री कर विभाग तसेच उद्योग विभागाची साक्ष घेतली साक्षी दरम्यान उद्योग विभागाच्या सचिवांनी सांगितले की, मे.सागर इंडस्ट्रिज ॲन्ड डिस्टलरी प्रा. लि. नाशिक या कंपनीस १५० लाख लीटर मर्यादा दर वर्षासाठी होती. एकूण ४८.२७ कोटी रुपयांसाठी त्यांनी मान्यता दिली होती. पण त्यांनी १९३.९३ लाख लीटर अधिक काम केले व त्यावरील कर प्रदान केला नाही.परंतु वित्त विभागाने यासंदर्भात आढावा घेतला तेव्हा कंपनीने उद्योग विभागाकडून पूर्व लक्षी प्रभावाने, सन २००२ पासून सुधारीत आदेश आणले त्यानुसार उद्योग विभागाने १५० लीटर्स ऐवजी ३०० लाख लीटर एवढ्या कमाल मर्यादेस परवानगी दिली. व त्याबाबतचे प्रमाणपत्र सन २०१५ मध्ये दिले. त्यावर समितीने याबाबत नाराजी व्यक्त करुन मर्यादा वाढवून देण्याबाबतचे प्रमाणपत्र एवढ्या विलंबाने देण्याचे कारण विचारले तसेच विभागाने जे परताव्याचे पैसे उत्पादकाला दिले ते चुकीने दिले आहेत. म्हणून त्याचे समर्थन करण्यासाठी मान्यता घेऊन येण्यासाठी संधी दिली काय? अशीही विचारणा केली

१.१६ या प्रकरणी वित्त विभाग व व्यापारी व उद्योग विभाग यांनी संगनमताने व्यवहार केला आहे व शासनाचे रु. २ कोटी १२ लाख रुपयांचे नुकसान झाले आहे. प्रस्तुत प्रकरणी तब्बल १३ वर्षानंतर पूर्वलक्षी प्रभावाने मान्यता दिल्यामुळे शासनाचे नुकसान झालेले आहे अशी मान्यता देण्यास जबाबदार अधिका-यांवर कार्यवाही करण्यात यावी. मे.सागर डिस्टलरी या कंपनीने दिनांक ३०/११/२००१ मध्ये रुपये २२ कोटी ५६ लाख, दिनांक २०/११/२००२ रोजी २८ कोटी ४७ लाख व सन २००३ मध्ये ३५ कोटी

६९ लाख इतकी गुंतवणूक केल्याचे विभागाने ग्राह्य धरले आहे. परंतु ही गुंतवणूक कंपनीत प्लॉट व मशिन खरेदीमधील आहे. त्यामुळे उत्पादन क्षमता कशी वाढली याची चौकशी करावी. सदर कंपनीने किती विजेचा वापर केला, आवश्यक क्षमतेचे ट्रान्सफॉर्मर बसविले होते काय याची खात्री लेखी स्वरुपात महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाकडून (MACB) करण्यात यावी. याशिवाय राज्य उत्पादन शुल्क विभागाचा परवाना, एक्झीट पास तपासण्यात यावेत व कंपनीने चुकीची माहिती उत्पादनाची आकडेवारी विभागास सादर करुन विभागाची दिशाभूल करुन शासनाचे नुकसान केल्याबाबत संबंधित कंपनीवर कार्यवाही करण्यात यावी तसेच या प्रकरणी जे जे अधिकारी शासनाच्या महसूलाच्या नुकसानीस जबाबदार आहेत त्यांची चौकशी करुन जबाबदारी निश्चित करावी व दोषी अधिका-यांवर कार्यवाही करण्यात यावी. तसेच विभागाने कंपनीकडून वसूल करावयाच्या रक्कमेबाबत सुधारित आदेश काढून थकीत विक्रीकराची वसूली करावी व समितीच्या उपरोक्त सूचनेनुसार केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

थकबाकीची वसूली मागणी सूचना जारी करण्यात कालमर्यादेचा अभाव :-

१.१७ MVAT अधिनियमाच्या कलम ३२ नुसार अधिनियमातील तरतूदीच्या अंतर्गत पारित केलेल्या आदेशानुसार देय असणारा कर नोटीस जारी केल्यापासून ३० दिवसांच्या आत व्याज लागू असल्यास शास्तीसह भरणे अपेक्षित असते. परंतु निर्धारणा पूर्ण झाल्यावर ज्या कालमर्यादेत निर्धारणा प्राधिका-यांनी मागणी सूचना जारी करावयाच्या ती कामलर्यादा अधिनियमात विहित केलेली नाही. औरंगाबाद व मुंबई विभागातील RRA दस्तऐवजांच्या/चाचणी तपासणीत (सप्टेंबर, २०१३ ते जानेवारी, २०१४) असे आढळून आले की, ४० व्यापा-यांच्या ४६ निर्धारणाचे जून २०१२ ते मार्च, २०१३ दरम्यान एकूण १७.७४ कोटींचे निर्धारण करण्यात आले होते. परंतु निर्धारणा आदेश पारित झाल्यानंतर चार ते नऊ महिन्यांच्या विलंबाने व्यापा-यांकडून कराची मागणी केली होती त्यामुळे महसूल प्रलंबित राहिला. यासाठी कालमर्यादा विहित केली असती तर निर्धारणा प्राधिका-यांना मागणी सूचना वेळेवर जारी कराव्या लागल्या असत्या व विनाविलंब कराची वसूली होऊ शकली असती यासाठी शासनाने मागणी सूचना जारी करण्यासाठी कालमर्यादा निश्चित करणे आवश्यक आहे. सुधारित सिस्टीममध्ये याबाबत तरतूद करण्यात आली असून या त्रुटी टाळण्यात येणार आहेत. सदर प्रकरणी विभागाकडून कर निर्धारणा झाली असून मागणी आदेश पारित करण्यास विलंब झाला आहे. यावर समितीने सूचित केले की, सन २००६-०७ च्या यादीस खूप उशीर झाला आहे. त्यामुळे शसनाची फार मोठ्या प्रमाणात रक्कम अडकलेली आहे. विभागाने सदर ४६ प्रकरणातील प्रलंबित रक्कम तातडीने वसूल करुन शासन खाती जमा करावी. सदर रक्कम वसूलीस होणा-या विलंबास जबाबदार अधिकारी/कर्मचा-यांची चौकशी करुन दोषी अधिकारी/कर्मचा-यांवर कारवाई करावी व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल ३ महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

प्रलंबित रकमांची वसूली न होणे :-

१.१८ MVAT अधिनियमाच्या कलम ३२ अंतर्गत मागणीची सूचना जारी केल्याच्या तारखेपासून ३० दिवसांच्या आत अदा केली नाही तर थकबाकीची वसूली जमिन महसूलाच्या थकबाकीच्या वसूलीच्या पध्दतीने करावी अशी तरतूद आहे.

१.१९ मुंबई विभागातील तपासणीत असे आढळून आले की, ४५ व्यापा-यांच्या बाबतीत वेगवेगळ्या कालावधीत (२००५-२००६ ते २००८-२००९) ४६ कालखंडात कलम २३ (२) अंतर्गत एकतर्फी निर्धारणा आदेश पारित करण्यात आले आणि ऑगस्ट, २०१२ ते जुलै, २०१३ दरम्यान एकूण रु.३३.२८ कोटीसाठी मागणी सूचना जारी करण्यात आल्या. परंतु व्यापा-यांनी कराचा भरणा केला नव्हता व रकमेच्या महसूलाच्या थकबाकी प्रमाणे वसुली करण्यासाठी कोणतीही कार्यवाही करण्यात आली नाही. याबाबत विभागाने नमूद केले आहे की, काही प्रकरणात मागणीपत्र बजावण्यास झालेल्या विलंबाची अनेक कारणे आहेत जसे की, व्यापा-यांने धंद्याचे ठिकाण बदलले, परंतु कार्यालयास कळविले नाही. त्यामुळे त्याचा ठाव ठिकाणा लागत नाही. १४ प्रकरणांमध्ये एकतर्फी निर्धारणा आदेश रद्द होण्याकरिता नमूना ३१६ अन्वये अर्ज दाखल केले आहेत. एका प्रकरणांमध्ये वसुलीची कार्यवाही सुरु आहे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी साक्षीदरम्यान समितीस सादर केला. याबाबत विभागाने बोगस फॉर्मस्ची नोंद होऊ नये याकरिता उपययोजना करावी. सर्व नोंदणी संगणकीकृत असाव्यात, व्यापा-यांना पाठवावयाचे परिपत्रक, मागणीपत्र, सर्व प्रकारचे आदेश ई. मेलव्दारे पाठविण्याची तरतूद असावी व्यापा-यासोबतच्या कार्यवाहीमध्ये अधिकाअधिक पारदर्शकता आणावी जेणेकरुन अपिलांची संख्या कमी होईल व शासनाचा येणे असलेला कर वेळीच वसूल होईल. विभागाने शासकीय कर वसूलीकरिता आवश्यक असलेल्या पदांपैकी जी अधिकारी/कर्मचा-यांची पदे रिक्त आहेत ती तातडीने भरावी. सद्यःस्थितीत परिच्छेदात नमूद प्रलंबित सर्व अपिल लवकरात लवकर निकाली काढून शासनाचा येणे असलेला कर वसूल करावा व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल ३ महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

"शास्तीची आकारणी न करणे"

१.२० MVAT अधिनियमाच्या कलम २९ (४) नुसार जर एखाद्या विक्रेत्याने जाणुनबूजून बनावट देयक, रोख पावत्या, प्रमाणके इत्यादी सादर केल्याचे आढळून आले तर आयुक्त विक्रेत्याकडून देय कराराबरोबरच विक्रेत्याच्या अशा कृतीमुळे किंवा लोपनामुळे जो कर देय ठरेल त्या कराइतक्या रकमेची शास्ती आकारु शकतात. मुंबई, नाशिक, पुणे आणि ठाणे विभागात असे आढळून आले की, ११५ प्रकरणांमध्ये २००५-०६ ते २००९-१० या कालावधीसंबंधी व्यापा-यांनी सादर केलेल्या विवरणांत रु.१.२८ कोटी कर प्रभाव अंतर्भूत असलेल्या खरेदीवर व्यापा-याने दावा केलेला Set-off निर्धारण प्राधिका-यांनी नाकारला, कारण ही खरेदी विक्रेत्यांनी केलेले हवाला व्यवहार होते हे विक्रेते हवाला व्यापारी असल्याचे घोषित झाले होते व खरेदीच्या बाबतीतली खरेदीदारांची १.२८ कोटी इनपूट टॅक्स क्रेडीटची (ITC) मागणी विभागाने मान्य केली नव्हती व हवाला खरेदीवर मागणी केलेल्या Set-off च्या रकमेइतकी म्हणजेच १.२८ कोटी एवढी शास्ती आकारली नव्हती असा आक्षेप महालेखापालांनी नमूद केला.

१.२१ साक्षीच्या वेळी समितीने विचारणा केली की, ट्रायकेम-लॅब, ब्राम्बे प्रा.लि. मे. गढवी मेटल इंडिया अशा कंपन्यांच्या प्रकरणांमध्ये टक्केवारी बरीच कमी असल्याने त्यांना शास्ती नाही. परंतु मे.मेरु केम तसेच गढवी मेटल्स यांना शास्ती का लावण्यात आली नाही. त्याबाबत विभागीय सचिवांनी सांगितले की, या प्रकरणी कर व व्याज वसूल झाले आहे त्यामुळे शास्ती आकारणे योग्य होणार नाही. समितीने सूचित केले की, आयटीसीने मान्य केलेले आहे व ज्या प्रकरणांमध्ये कर पाच टक्केच्यावर असेल अशा प्रकरणी निष्काळजीपणे न्याय देण्यात येऊ नये. त्यांना शास्ती लावण्यात यावी या दृष्टीने विचार करण्यात यावा. सदर सूचनेस विभागीय सचिवांनी सहमती दर्शविली. त्यानुसार विभागाने शास्ती आकारण्याबाबत कार्यवाही करावी व केलेल्या कार्यवाहीचा व वसूलीचा अहवाल समितीस तीन महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

१.२२ मुंबई, नाशिक, पुणे आणि ठाणे विभागातील ११५ प्रकरणांमधील ज्या प्रकरणांमध्ये इनपुट क्रेडीट टॅक्सची (ITC) मागणी विभागाने मान्य केली नव्हती परंतु कलम २९ (४) अंतर्गत हवाला खरेदीवर मागणी केलेल्या Set-off च्या रकमेइतकी शास्ती आकारण्यात आली नाही. यापैकी काही प्रकरणांमध्ये कराची टक्केवारी कमी आहे त्यांना शास्ती न आकारणे योग्य आहे. परंतु चार टक्क्यापेक्षा जास्त कर असेल अशा प्रकरणांमध्ये शास्ती आकारण्यात यावी व अशा प्रकरणांचा निपटारा करुन त्याबाबतचा अहवाल समितीस तीन महिन्यात सादर करण्यात यावा, अशी समितीची शिफारस आहे.

CST अधिनियमांतर्गत अंतिम प्रकरणांत आढळलेल्या विसंगती :-

चुकीच्या व अपूर्ण प्रपत्रांवर कर प्रदानातून दिलेली चुकीची सूट :-

१.२३ केंद्रीय विक्रीकर अधिनियम, १९५६ (CST अधिनियम) च्या कलम ५ (३) व (४) तसेच या अधिनियमांतर्गत तयार केलेल्या नियमानुसार भारताच्या सीमारेषेबाहेर मालाची प्रत्यक्ष निर्यात होण्याआधी त्या मालाची शेवटची विक्री किंवा खरेदी ही निर्यात असल्याचे गृहीत धरण्यात येऊन त्यावर कर माफ असतो. परंतु यासाठी कराराचे अनुपालन असावे. तसेच विक्रेत्याने पूर्णपणे भरलेले प्रपत्र निर्यातदाराच्या स्वाक्षरी व मालाच्या निर्यातीच्या पुराव्यासह सादर करणे आवश्यक आहे.

१.२४ मुंबई, पुणे व ठाणे विभागातील दस्तऐवजांच्या चाचणीत असे आढळून आले की, औषधी द्रव्ये व प्लास्टीक उद्योगासाठी लागणा-या यंत्राचे उत्पादन करणा-या तीन व्यापा-यांनी २००८-२००९ ते २०१०-२०११ दरम्यान केलेल्या रु.८८.७० लाखांच्या विक्रीस प्रपत्र 'H' वर कर प्रदानातून सूट देण्यात आली होती. परंतु या प्रकरणात निर्यातदारांनी खरेदीसाठी दिलेले आदेश हे परदेशातील खरेदीदारांकडून आयातीसाठी आदेश प्राप्त होण्याआधीच देण्यात आले होते. तसेच निर्यातदारांनी खरेदी करण्याआधी विदेशी खरेदीदाराबरोबर करार करण्यात आला नव्हता. अशाप्रकारे CST अधिनियमाच्या कलम ५ (३) आणि ५ (४) च्या तरतूदींचे उल्लंघन करुन या प्रकरणामध्ये व्यापा-याने कर प्रदानातून रु. ११.०९ लाखांची सूट प्राप्त केली होती. परिणामी अतिरिक्त परतावा देण्यात आला असा आक्षेप महालेखापालांनी नोदविला आहे.

१.२५ सदर आक्षेपातील तीन प्रकरणांपैकी एका प्रकरणात अधिका-याने व्यापा-यांकडून आवश्यक तपशील मिळवून त्याची पडताळणी केली असून सदर प्रकरणात नमुना 'H वरील देय केलेली विक्रीची वजावट योग्य असल्याचे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले. अन्य दोन प्रकरणांमध्ये अनुक्रमे रु.६.५० लक्ष व रु.४.७९ लक्ष वसुलीबाबत व्यापा-यांनी न्यायाधिकरणाकडे अपिल दाखल केले आहे. सदर अपिल प्रकरणी अंतिम सुनावणी प्रलंबित आहे असा खुलासा सादर केला. विभागाने सदर दोन्ही प्रकरणांतील अंतिम सुनावणी लवकरात लवकर होऊन वसूल पात्र रक्कम वसूल करण्यात यावी व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल ३ महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

CST अधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांत आढळलेल्या विसंगती :- दस्तऐवजात्मक पुरावा उपलब्ध नसणे :-

१.२६ महालेखापालांनी आक्षेपात नमूद पाचही प्रकरणांबाबत खुलासा सादर करताना स्पष्ट केले की, हे सर्व निर्यातीच्या संदर्भातील प्रकरणे आहेत, या निर्यातीच्या संदर्भातील विभागाने एक चेकलिस्ट तयार केली आहे. या चेकलिस्टमधील कागदपत्रे उपलब्ध असतील तर तो व्यवहार निर्यात म्हणून ग्राह्य धरला जातो. या पाचही प्रकरणांमध्ये सर्व कागदपत्रांचे अभिलेखे आहेत व त्यामध्ये कोणत्याही प्रकारचे नुकसान झालेले नाही असा खुलासा सादर केला. सदर खुलासा समितीने मान्य केला. तथापि, निर्यात व्यवहाराबाबतची सर्व प्रक्रिया १००% ऑनलाईन पध्दतीने सुरु करावीत, मध्यस्थाची (agent) ची आवश्यकता असू नये, सल्लागारांची सुध्दा आवश्यकता असू नये अशी पारदर्शक पध्दती असावी. याकरिता निर्यात व्यवस्था करणा-या व्यापा-याबाबत आवश्यक त्या मुद्यांवर चर्चा करावी. निर्यातीबाबतची कार्यवाही सुटसुटीत नसल्यास व्यापारी कंटाळून निर्यातीची ऑर्डर घेणे बंद करतात. व्यापा-यांची ही अडचण विभागाने दूर करावी. एक्सपोर्ट ओरीएंटेड युनिटबाबत लघुउद्योग किंवा मध्यम उद्योजक यांच्या सोबतही विभागाने सूसंवाद साधला पाहिजे व त्यांच्या अडचणी समजून घेतल्या पाहिजेत. जेणेकरुन देशातील निर्यातीच्या प्रमाणात वाढ होईल. विभागाने प्रचलित क्लिष्ट पध्दतीत वरीलप्रमाणे सुधारणा करावी व त्याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस तीन महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

CSTअधिनियमांतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांत आढळलेल्या विसंगती :-

अपूर्ण प्रपत्रे :-

१.२७ औरंगाबाद, मुंबई, नाशिक, पुणे व ठाणे विभागांमधील ११ व्यापा-यांच्या प्रकरणांत २००५-२००६ ते २०१०-२०११ (११ कालखंड) मधील वेगवेगळ्या कालावधी संबंधित रु.६.२५ कोटी इतक्या निर्यातीपृष्ठर्थ सादर केलेले प्रपत्र 'H अपूर्ण होते. विदेशी खरेदीदारांकडून प्राप्त झालेले कराचे आदेश, स्थानिक खरेदीदारांकडून प्राप्त झालेले खरेदीचे आदेश इत्यादी आवश्यक बाबींचा तपशील त्यामध्ये देण्यात आला नव्हता. करातून अशा प्रकारची वजावट (रु.४२.५२ लाख) कोणत्या आधारावर देण्यात आली होती ते लेखापरिक्षेत पडताळता आले नाही असा आक्षेप महालेखापालांनी नमूद केला. सदरहू आक्षेपासंदर्भात साक्षीदरम्यान विभागीय सचिवांनी सादर केले की, औरंगाबाद, मुंबई, नाशिक, पुणे व ठाणे विभागातील ११ व्यापा-यांपैकी ९ प्रकरणांमध्ये कागदपत्रे मागवून घेतली आहेत व ते मिळाले देखील आहेत. सदर ९ प्रकरणांपैकी ८ प्रकरणांमध्ये पूर्तता झाली असून एक प्रकरण अपिलमध्ये आहे. याबाबत लवकरच निर्णय घेण्यात येईल. २ प्रकरणे अद्यापही प्रलंबित आहेत. विभागाने अपिलमधील १ प्रकरण व उर्वरित २ प्रकरणांवर तातडीने निर्णय घ्यावा व एक महिन्याच्या आत तीन्ही प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करुन समितीला माहिती द्यावी असे सूचित केले होते. तथापि, सदरची माहिती अद्यापही प्राप्त झालेली नाही, ही बाब गंभीर आहे. विभागाने सदर विलंबास जबाबदार अधिका-यांवर कठोर कारवाई करावी. विभागाने समिती समोर आश्वासित केलेली माहिती सादर न करणे ही बाब समितीच्या वारंवार निदर्शनास येत आहे. याबाबत मुख्य सचिवांनी सर्व विभागांचा व आश्वासित माहिती सादर न करणा-या विभागावर कारवाई करावी व उपरोक्त समितीच्या निर्देशानुसार केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल ३ महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

व्यापा-यांची नोंदणी करताना परतावा व लेखापरिक्षा शाखेमध्ये उपलब्ध असलेल्या माहितीचा वापर न करणे :-

१.२८ MVAT अधिनियमाच्या कलम ३ नुसार रु. ५ लाख किंवा अधिक वार्षिक उलाढाल असलेला प्रत्येक व्यापारी कर भरण्यास पात्र असतो. तसेच त्याने वैध नोंदणी प्रमाणपत्र प्राप्त करणे आवश्यक असते. MVAT अधिनियमाच्या कलम ६६ (२) नुसार सर्वेक्षणासाठी आयुक्त सर्वसाधारण किंवा विशेष सूचनेव्दारे एखाद्या व्यापा-यांकडून किंवा व्यापा-याच्या प्रवर्गाकडून व्यापा-यांची नावे, पत्ते व इतर आवश्यक तपशील मागवू शकातात. त्यांनी सदर कालावधीत माल विकत घेतलेला असतो किवा विकलेला असतो.

१.२९ मुंबई, नाशिक, पुणे व ठाणे विभागातील RRA शाखेतील दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत असे आढळून आले की, २०८ प्रकरणात व्यापा-यांनी २००५-०६ ते २०१०-११ मधील वेगवेगळ्या कालावधीत त्यांच्या विवरणात/खरेदीपत्रात/प्रपत्र ७०४ मध्ये नोंदणी न झालेल्या व्यापा-यांकडून एकूण रु.११९.४३ कोटीची खरेदी केल्याचे दर्शविले होते. प्रत्येक व्यापा-यांकडून रु. पाच लाखापेक्षा अधिक रकमेएवढी खरेदी करण्यात आली होती. तरी या अनोंदणीकृत व्यापा-यांची नावे, पत्ते व इतर माहिती प्राप्त करण्यासाठी सर्वेक्षण शाखेने कोणतेही प्रयत्न केले नव्हते तसेच त्यांच्या नोंदणीसाठी RRA शाखेने सर्वेक्षण शाखेबरोबर संपर्कही साधला नव्हता. परिणामी अनोंदणीकृत व्यापा-यांनी कर बुडवला असल्याची शक्यता आहे असा आक्षेप महालेखापालांनी नोंदविला. याबाबत विभागीय सचिवांनी साक्षीदरम्यान खुलासा केला की, आक्षेपात नमूद केलेली २०८ प्रकरणे नसून प्रत्यक्षात

२०७ प्रकरणे आहेत. यापैकी १९४ प्रकरणांची विभागाने पडताळणी पूर्ण केलेली आहे. उर्वरीत १६ प्रकरणांमध्ये आंतरराज्यीय खरेदी आहे. त्यामध्ये ३६ युआरडी डीलर्स सामिल आहेत. जॉबवर्क लेबर चार्जेसची ५ प्रकरणे होती. ३७ प्रकरणांमध्ये करमुक्त खरेदी आहे. कमी उलाढालीची अशी ४४ प्रकरणे आहेत. त्यामध्ये २२३४ युआरडी डिलर्स आहेत. त्यांची उलाढाल मर्यादेपेक्षा कमी आहेत. सोन्याचे दागिने, वैयक्तिक जुने दागिने याची १५ प्रकरणे आहेत आणि एकूण ६८ प्रकरणे यूआरडी आहेत. आक्षेपात नमूद प्रकरणांपैकी २९ प्रकरणांमध्ये पडताळणीचे काम शिल्लक आहे. ज्यामध्ये २८४ व्यापारी समाविष्ट आहेत. त्याकरिता अजून तीन महिने कालावधी लागेल असा खुलासा विभागीय सचिवांनी सादर केला असता साक्षी दरम्यान समितीने निर्देश दिले की, प्रलंबित सर्व प्रकरणांबाबत विभागाने तातडीने कार्यवाही करावी व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल तीन महिन्यात समितीस सादर करावा. तथापि, समितीस अहवाल अद्याप सादर केला नाही. अहवाल सादर करण्यास झालेल्या विलंबाच्या कारणांसह केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल एक महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

१.३० महालेखापालांनी लेखापरिक्षणाच्या निष्कर्ष व शिफारशीमध्ये असे नमूद केले की, विभागास परताव्याची १०० प्रकरणे पुर्ण करण्यास विलंब झाल्यामुळे विभागाला व्याजापोटी रुपये ८.१८ कोटीचे प्रदान करावे लागले होते, ते टाळता आले असते, निर्धारण अचूकपणे काळजीपुर्वक करण्यात आले नव्हते. अन्यथा रु.४.३८ कोटी चुकीचा, नियमबाह्य व अतिरिक्त परतावा देणे थांबविता आले असते, रु.८.८२ कोटी कर प्रभावाच्या आंतरराज्य व निर्यात व्यवहारामध्ये कर प्रदानात सूट प्राप्त करण्यासाठी सादर करावयाची काही कागदपत्रे अभिलेख्यात सापडली नाहीत व सापडलेली कागदपत्रे अपुर्ण होती मागणी करण्यात आलेल्या रकमेच्या वसुलीच्या वेळी संबंधित तरतुदीचे पालन करण्यात आले नव्हते. ज्यामुळे रु.३३.२८ कोटी रुपयाची वसुली होऊ शकली नव्हती तसेच रु.१७.७४ कोटीची मागणी करण्यात ४ ते ९ महिन्यांचा विलंब झाला होता. परिणामी त्या रकमेची वसुली करण्यास विलंब झाला. या निष्कर्षाबाबत समितीसमोर साक्षीदरम्यान विभागीय सचिवांनी खुलासा केला की, अधिकारी/कर्मचारी अपुरे आहेत. विभागाच्या पुनर्रचनेकरिता एक समिती तयार करण्यात आली आहे. सदर समितीचा अहवाल लवकरच अपेक्षित आहे. त्यामध्ये अंतर्गत लेखापरिक्षण शाखा आणखी बळकट करण्याचा प्रस्ताव शासनास सादर करण्यात येणार आहे. त्यासोबतच अतिरिक्त मनुष्यबळाची मागणी करण्यात येणार आहे. विक्रीकर विभागामार्फत स्क्रॅनिंगची प्रक्रिया पुनःश्च सुरू करण्यात येणार आहे. याशिवाय विक्रीकर विभागामध्ये 'सॅप' यंत्रणा सुरू करण्यात येणार आहे. यामध्ये invoice wise return येणार आहे. त्यामुळे ८०% काम सोपे होणार आहे. या प्रणालीमुळे विक्रीकर विभागाच्या कामाचा बोजाही कमी होईल. महालेखापाल कार्यालयाला लेखापरिक्षणाच्या पद्धतीबाबत प्रशिक्षण देण्याची विनंतीही करण्यात येणार आहे.विभागीय सचिवांनी असेही स्पष्ट केले की, विक्रीकर आर्थिक बुद्धी संपदा कक्ष (Economic Intelligence Unit) गेल्या काही वर्षात कार्यरत केला आहे. त्यामध्ये डेटावेअर हॉऊसिंग आणि बिजनेस इनटेरिझन्स सॉफ्टवेअर घेतले आहे. त्यामध्ये प्रकल्प व्यवस्थापन सल्लागार काम करीत आहे व त्यांच्या मदतीकरिता राज्यशासनाकडून तसेच सांख्यिकीय विभागाकडून काही अधिकारी प्रतिनियुक्तीवर आहेत.

१.३१ विभागीय सचिवांच्या खुलाश्याअंती समितीने निर्देश दिले की, महालेखापालांनी चाचणी लेखापरिक्षणात काही नमुना प्रकरणे बघितली आहेत. परंतु विभागातील सर्व प्रकरणांचे लेखा परिक्षण होणे आवश्यक आहे. त्याकरिता अंतर्गत लेखापरिक्षण कक्ष सक्षम करण्यात यावा. महाराष्ट्र राज्य तंत्रज्ञान वापरात अग्रेसर राज्य आहे. त्यादृष्टीने नवीन तंत्रज्ञानाचा विभागाने वापर करावा.मुंबई महापालिकेअंतर्गत सॅप प्रणाली कार्यरत आहे. सदर प्रणालीमध्ये येत असलेल्या अडचणींचा विभागाने बारकाईने अभ्यास करावा व सदर प्रणालीचा योग्य पद्धतीने वापर करावा. या प्रणालीसाठी अधिका-यांना आवश्यक ते प्रशिक्षण देण्याची आवश्यकता आहे. विक्रीकर विभागाकडे कर परताव्याची सन २००२ ते २०१६ पर्यंत २३,३१८ प्रकरणे प्रलंबित असून रु.६,१७० कोटी रुपयांचा परतावा देणे प्रलंबित आहे. प्रलंबित प्रकरणांचा निपटारा विभागाने त्वरीत करावा. ज्या प्रकरणात विभागाकडून मागणी करण्यात विलंब झाला अशी प्रकरणे भविष्यात टाळण्यात यावीत. विभागाला भविष्यात व्याजापोटी प्रदान करावे लागणार नाही याची दक्षता घ्यावी. विभागाकडून सर्व प्रकरणांचे निर्धारण अचूकपणे व काळजीपुर्वक करण्यात यावे. जेणेकरुन यातील चुकांमुळे शासनास भुर्दंड सोसावा लागणार नाही. महालेखापालांच्या लेखापरीक्षणास आवश्यक असलेले सर्व दस्तऐवज लेखापरीक्षणाकरीता उपलब्ध होतील त्याबाबतही विभागाने दक्षता घ्यावी. समितीच्या उपरोक्त निर्देशानुसार विभागाने ठोस उपाययोजना करावी व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल तीन महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

इतर लेखापरिक्षा अभिक्षणे

१.३२ मुंबई विक्रीकर अधिनियम १९५९ (BST अधिनियम) महाराष्ट्र मुल्यवर्धितकर अधिनिमय २००२ (MVAT अधिनियम) केंद्रीय विक्रीकर अधिनियम, १९५६, (CST अधिनियम) अंतर्गत विक्रीकर विभागात अंतिम करण्यात आलेल्या निर्धारण

दस्तऐवजांच्या तपासणीत ब-याच प्रकरणांमध्ये अधिनियम / नियमांचे पालन न होणे कराची आकारणी न / कमी होणे. सूटीचे नियमबाहय प्रदान आणि इतर प्रकरणे निदर्शनास आली होती. महालेखापालांकडून यापूर्वीही निर्धारणा प्राधिका-यांच्या चूका निर्दशनास आणल्या गेलेल्या आहेत. तथापि या अनियमितता सातत्याने घडत आहेत व लेखा परिक्षा करेपर्यंत त्याचा तपास लागत नाही. असा आक्षेप महालेखापालांनी नोंदविलेला आहे. याबाबत विभागीय सचिवांच्या साक्षीमध्ये चर्चेअंती समितीने सूचित केले की,विभागाच्या अधिका-यांकडून चूक झाली आहे असे निदर्शनास आल्यानंतर विभागाकडून त्यांचेवर कारवाई होणे आवश्यक आहे. जेणेकरून सदर अधिका-यांवर दडपण राहिल.

१.३३ C फॉर्म मध्ये अतिशय मोठया प्रमाणात घोळ होत आहेत. विभागाने याकरिता अंतर्गत लेखापरिक्षण कक्ष बळकट करणे आवश्यक आहे. या शिवाय विधी व न्याय विभागाचा सल्ला प्राप्त करुन त्रयस्थ लेखापरिक्षकाकडून लेखापरिक्षणाबाबत (Third Party Audit) कार्यवाही करता येईल काय याबाबत तपासणी करुन कार्यवाही करावी जेणे करुन अशा चूका वेळीच लक्षात येतील व त्या संदर्भात उचित कार्यवाही करणे तसेच अशा प्रकरणांतील शासकीय कराची वसूली त्या-त्या वेळीच करता येईल. विभागाच्या पुनर्रचनेसाठी गठीत समितीचा अहवाल प्राप्त करुन आवश्यक पदे भरणे उपरोक्त निर्देशाप्रमाणे करावयाच्या कार्यवाहीची ठोस उपाययोजना विभागाने करावी व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल तीन महीन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

महाराष्ट्र मुल्यवर्धित कर २००२ (MVAT) अधिनियम अंतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांमध्ये निदर्शनास आलेल्या विसंगती

हवाला व्यापा-यांकडून केलेल्या खरेदीवर नियमबाह्यारितीने set off चे प्रदान.

१.३४ विक्रीकर उपायुक्त, LTU-E ६२६, माझगांव विभाग, मुंबई - विक्रीकर आयुक्तांनी जून २०१२ मध्ये जारी केलेल्या ८T क्रमांकाच्या व्यापार परिपत्रकात असे नमूद आहे की हवाला व्यापा-याकडून करण्यात आलेले खरेदीचे व्यवहार वैध व्यवहार नसल्याने, जरी अशा खरेदीवर हवाला व्यापा-याने अंशतः किंवा पूर्ण कर भरला असेल तरी अशा खरेदीवर ITC चा दावा धरु नये. अशा हवाला व्यापा-यांची यादी विक्रीकर विभागाच्या चौकशी शाखेने तयार केली. त्या यादीबरोबर निर्धारण दस्तऐवजांची प्रति पडताळणी केली असता असे आढळून आले की, २००८-०९ या कालावधीत लोहीय व अलोहीय धातूचा आयातदार व पूर्नविक्रेता असलेल्या व्यापा-याने तीन व्यापा-यांकडून केलेल्या खरेदीवर रु.१४.७३ लाख set-off ची मागणी केली. हे तीन व्यापारी हवाला व्यापारी असल्याचे घोषित केले होते. त्यामुळे उक्त जून, २०१२ च्या परिपत्रकानुसार व्यापा-यानेच set-off चा दावा फेटाळणे आवश्यक होते. अशा प्रकारे चुकीच्या पध्दतीने Set-off दिल्याने व्याज व शास्तीसह रु. ३८.१२ लाख कराचे निर्धारण कमी झाले. हे महालेखापालांनी २०१३ मध्ये निदर्शनास आणून दिल्यावर विभागाने आक्षेप मान्य करुन व्यापा-याने निर्धारण आदेशाविरुध्द अपिल दाखल केल्यामुळे सुधारात्मक कारवाई करण्यासाठी विक्रीकर सह आयुक्त (अपील) यांना ऑक्टोबर, २०१३ मध्ये कळविल्याचे नमूद केले आहे. याप्रकरणी सुधारित कार्यवाही करुन महसूल हानी संरक्षित करण्यात आल्याचे विभागाने नमूद केले आहे. विभागाने हवाला व्यापा-यांबाबत शून्य सहनशीलता हे धोरण अवलंबिलेले आहे. त्यानुसार सर्व हवाला व्यापा-यांविरुध्द एफ. आय. आर. (FIR) दाखल करण्यात आले आहेत. ज्या व्यापा-यांनी देय नसणा-या कर वजावटीचा लाभ हवाला बिलावर घेतला आहे. अशा व्यापा-यांवर सक्त कारवाई केली असून यामुळे हवाला व्यापा-यांची तसेच त्यांच्याकडील खरेदीपोटी घेण्यात येणा-या कर वजावटीच्या दाव्यांची संख्या कमी झाली आहे. यासंदर्भात साक्षीदरम्यान सचिवांनी माहिती दिली की, हवाला व्यापा-यांकडून रु.३७ लाख एवढया रकमेची वसुलीपोटी मागणी केली आहे. त्याविरुध्द व्यापा-यांनी अपील दाखल केले असून सदर अपिल प्राधिकरणाकडे निवाडयासाठी प्रलंबित आहे. विक्रीकर, आयकर यामध्ये "हवाला" शब्द वापरला जातो. खरेदीदाराला बिल दिल्यानंतर कर वसूल केला असे दाखविण्यात येते परंतु प्रत्यक्षात तो कर शासनाच्या तिजोरीत जमा होत नाही. यास "हवाला" संबोधण्यात येते. विभागाने आतापर्यंत २०६५ हवाला व्यापा-यांचा शोध घेतल्यानंतर त्यांच्याविरुध्द पोलीस स्टेशनमध्ये तक्रारी दाखल केलेल्या आहेत, व अशा प्रकारची कारवाई केल्यानंतर १०५१ कोटी रुपये वसूल करण्यात आले आहेत. यासाठी अशा प्रकारची प्रकरणे हाताळण्यासाठी विभागात आयपीएस अधिका-याची "मुख्य दक्ष अधिकारी" म्हणून नेमणुक करण्यात आलेली आहे. त्यांच्यामार्फत संबंधित प्रकरणी पोलीसांकडे पाठपुरावा करण्यात येतो. असा खुलासा विभागीय सचिवांनी सादर केला असता समितीने निर्देश दिले की, हवाला व्यापारी संदर्भात निदर्शनास आलेल्या २०६५ हवाला व्यापा-यांपैकी फक्त ३३ हवाला व्यापा-यांवर कारवाई करण्यात आलेली आहे. तथापि २०३२ हवाला व्यापा-यांवर अद्याप कारवाई झाल्याचे दिसून येते नाही. विभागाने या सर्व हवाला व्यापा-यांचा शोध घेऊन त्यांच्यावर कारवाई करावी व त्यांनी शासनाचा बुडविलेला कर वसुल करावा, तसेच भविष्यात अशी हवाला प्रकरणे उद्‌भवणार नाहीत, याकरिता निश्चित स्वरुपाची उपाययोजना करावी. समितीच्या उपरोक्त निर्देशांनुसार विभागाने केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल तीन महिन्यांत समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

वित्त विभाग

२.१ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ या वर्षाच्या "महसूली जमा" अहवालातील **परिच्छेद क्रमांक २.५.३ "सेवा करावर VAT ची आकारणी न करणे" तसेच परिच्छेद क्र. २.५.४ "व्यवहारांचे चुकीचे वर्गीकरण केल्याबाबत / व्यवहार दडविल्याबद्दल शास्ती न आकारणे"** यासंदर्भात महालेखाकारांनी खालील अभिप्राय व्यक्त केले.

परिच्छेद क्रमांक २.५.३' महाराष्ट्र मुल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ (MVAT अधिनियम) अंतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांमध्ये निदर्शनास आलेल्या विसंगती सेवाकरावर VAT ची आकारणी न करणे.

विक्रीकरावर उपायुक्त, E-००२, LTU नाशिक व विक्रीकर उपायुक्त E-८३३, व्यापार लेखा परिक्षा माझगांव, मुंबई.

MVAT अधिनियमाच्या कलम २(२५) नुसार, **"**विक्री किंमत**"** म्हणजे व्यापा-याला एखादया विक्रीसाठी देण्यात आलेली किंवा देय असलेली किंमत होय ज्यामध्ये विक्रेत्याने त्या मालासंबंधी त्याच्या पुरवठयादरम्यान किंवा पुरवठयाआधी केलेल्या कोणत्याही कृत्तीसाठी आकारलेले शुल्क समाविष्ट असते, परंतु, जर वाहतूक विमा किंवा मालाच्या प्रस्थापनेचा खर्च स्वतंत्रपणे आकारला गेला असेल तर तो विक्री किंमतीत समाविष्ट केला जात नाही. विक्रीकर आयुक्तांच्या धारणेप्रमाणे (जानेवारी २००२ चे DDQ) जी विक्री किंमत MAT अधिनियम २००२ अंतर्गत करपात्र असते त्यामध्ये व्यवहारावर देय असलेला किंवा प्रदान केलेला सेवा कर समाविष्ट असतो.

दोन व्यापा-यांच्या २००७-०८ ते २००८-०९ दरम्यानच्या तीन कालावधीच्या जुलै २०११ ते मार्च २०१२ दरम्यान पूर्ण झालेल्या निर्धारणा व इतर संबंधित दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत (सप्टेंबर २०१२ ते ऑक्टोबर २०१२) असे आढळून आले की, व्यापा-यांनी संकलित केलेला रु.१.०९ कोटी सेवाकर विक्रीच्या करपात्र उलाढालीत समाविष्ट केला नव्हता. परिणामी, व्याजासह रु.१२.८८ लाखाचे न्यून निर्धारण झाले.

ऑक्टोबर २०१२ व नोव्हेंबर २०१२ मध्ये ही प्रकरणे निर्दशनास आणून दिल्यावर एका प्रकरणाविषयी विभागाने उत्तरात सांगितले (जानेवारी २०१३) की, एका व्यापा-याने कर प्रदानाविरुध्द अपील दाखल केले असल्याने अपीलीय प्राधिका-यांना हे अभिक्षण कळविण्यात आले होते. दुस-या प्रकरणांत उत्तर प्राप्त झाले नाही.

जुलै २०१४ ला ही बाब शासनास कळविण्यात आली. त्यांचे उत्तर प्राप्त झाले नाही (डिसेंबर २०१४)

प्रकरणनिहाय अहवाल सोबत जोडला आहे.

ज्ञापन :-

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहेः—

व्यापा-याचे नांव	:-	मे.ॲलुप्रो बिल्डींग सिस्टीम प्रा.लि.(मुंबई)
नों.दा.क्र.	:-	२७७३००५१२४व्ही
कालावधी	:-	२००८-०९
निर्धारणा दिनांक	:-	१६.०७.२०११
अंतर्भुत आक्षेपित रक्कम	:-	रु.५८२२९७/-
वाढीव मागणी	:-	-
लेखा आक्षेप	:-	मान्य
दुरुस्ती कार्यवाही	:-	संबंधित मुद्दा विचारात घेवून वर्ष २००८-०९ करीता विउआ(अपिल) १ यांनी दि.५.२.२०१५ रोजी अपिल आदेश क्र.डीसी/एपीपी१/व्हॅट३४४/२०१२-१३/१६१ पारीत केला.
वसुली	:-	अपिल प्राधिकारी यांनी कलम ४२(३) अंतर्गत सेवाकराची रक्कम रु.५८४२०२६/- वर कर आकारलेला आहे.

विचारणा (Query) :- वसुलीचा तपशील लोकलेखा समितीस कळविण्यात यावा.

शेरा :- विक्रीकर उपायुक्तांच्या अपिल आदेशाविरुध्द व्यापा-याने मा.न्यायाधिकरणाकडे व्दितीय अपिल दाखल केले आहे. मा.न्यायधिकरणाकडे अंशतः भरणा शिवाय स्थगिती दिलेली आहे.

खात्याअंतर्गत लेखापरीक्षण करण्यात आले का? :- नाही.

व्यापा-याचे नांव :- मे.ॲपेक्स इंजि.सर्विसेस

नों.दा.क्र. :- २७९५०००१७०५व्ही/सी

कालावधी :- २००७-०८ & २००८-०९

निर्धारणा दिनांक :-

अंतर्भुत आक्षेपित रक्कम :- रु.७३८७४/-आणि रु.६३२३१३/-

वाढीव मागणी :- -

लेखा आक्षेप :- मान्य

दुरुस्ती कार्यवाही :- १) २००७-०८:- कलम २३(३) खाली निर्धारणा आदेश दि.१६.११.१३ रोजी पारीत करण्यात आला व त्यानंतर कलम २४ खाली चुक दुरुस्ती आदेश दि.४.७.१४ रोजी पारित करण्यात आला असून सेवाकराच्या एकूण रु.७३८७३९/- इतक्या रक्कमेवर रु.५९०९९/- इतका कर आकारण्यात आला आहे. निर्धारणा व त्यानंतरच्या चुक दुरुस्ती आदेशानुसार व्यापा-यास रु.१३०९७७६/- इतका परतावा आल्यामुळे कलम ३०(४) खाली व्याज आकारण्यात आलेले नाही.

२) २००८-०९ :- निर्धारणा आदेश व त्यानंतरचा चुक दुरुस्ती आदेश अनुक्रमे दि.२९.६.१३ व दि. ५.७.१४ रोजी पारित करण्यात आला असून सेवा कराच्या एकूण रु.४६८३८०२/- इतक्या रकमेवर रु.३७४७०४/- इतका कर आकारण्यात आला आहे. निर्धारणा व त्यानंतरच्या चुक दुरुस्ती आदेशानुसार व्यापा-यास रू.९२३४५३/- इतका परतावा आल्यामुळे कलम ३० (३) व ३० (४) खाली आकारण्यात आलेले नाही. या प्रकरणातील दोन्ही कालावधीसाठी व्यापा-याला चुक दुरुस्ती आदेशानंतर परतावा आलेला आहे. म्हणून कलम ३०(४) खाली व्याज आकारणी योग्य नाही. मा. महालेखापाल यांना अनुपालन अहवाल सादर करण्यात आला होता.मा.महालेखापालांकडून पुनर्विचारणा करण्यात आलेली नाही.

वसुली

खात्याअंतर्गत लेखापरीक्षण करण्यात आले का ? :- नाही.

परिच्छेद क्र/पृ.क्र २.५.४./३० महाराष्ट्र मुल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ (MVAT अधिनियम) अंतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांमध्ये निदर्शनास आलेल्या विसंगती व्यवहारांचे चुकीचे वर्गीकरण केल्याबद्दल /व्यवहार दडवल्याबद्दल शास्ती न आकारणे, या संदर्भात महालेखाकारांनी खालील अभिप्राय दिलेले आहेत.

विक्रीकर उपायुक्त, व्यापार लेखा परीक्षा- ४, ई-८२२, माझगांव, मुंबई.

MVAT अधिनियमाच्या कलम २९(३) अनुसार, जर एखादया व्यापा-याने करपात्र व्यवहार जाणून बुजून चूकीच्या लेख्यात वर्गीकृत केले किंवा व्यवहाराचा काही तपशील दडवला तर आयुक्त त्या व्यापा-याकडून देय असलेल्या कराव्यतिरिक्त, वरील चुकीप्रित्यर्थ देय ठरलेल्या कराइतकी शास्तीची रक्कम वसूल करु शकतात/आकारु शकतात. अनुसूचीतील नोंद क्रमांक इ-१ नुसार पॉवर इन्व्हर्टरवर १२.५ टक्के दराने VAT आकारणीय आहे.

ज्ञापन :-

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहेः

स्पष्टीकरणात्मक शेरा.

प्रकरणनिहाय अहवाल सोबत जोडला आहे.

परिच्छेद क्र.२.५.४.१ महाराष्ट्र मुल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ (MVAT अधिनियम) अंतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांमध्ये निदर्शनास आलेल्या विसंगती व्यवहारांचे चुकीचे वर्गीकरण केल्याबद्दल/व्यवहार दडवल्याबद्दल शास्ती न आकारणे :- या संदर्भात महालेखाकारांनी खालील अभिप्राय दिलेले आहेत.

पॉवर इन्व्हर्टरचा घाऊक व्यापारी व वितरक असलेल्या एका व्यापा-याच्या २००५-०६ च्या (मार्च २०११ मध्ये पूर्ण केलेल्या) निर्धारण दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत (सप्टेंबर, २०११) असे आढळून आले की, व्यापा-याने पॉवर इन्व्हर्टर हे अनुसूची च्या नोंद क-५६ खालील IT उत्पादन असल्याचे गृहीत धरुन त्याच्या रु.१.९३ कोटीच्या खरेदीवर १२.५ टक्के ऐवजी चार टक्के दराने कर संकलित करुन त्याचा भरणा केला होता. परंतु निर्धारण प्राधिका-यांनी AA त्यावर १२.५ टक्के दराने कर आकारला व रु.१६.४० लाख फरकाच्या अतिरिक्त रक्कमेची मागणी केली, परंतु ऑक्टोबर, २०११ मध्ये हे प्रकरण निदर्शनास आणून दिल्यावर विभागाने लेखापरिक्षा अभिक्षण मान्य केले व ऑगस्ट, २०१३ मध्ये वर्ष २००५-०६ साठी रु.१६.४० लाख शास्ती आकारली. वसूलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही.

मार्च, २०१४ मध्ये ही बाब शासनास कळविण्यात आली. त्याचे उत्तर प्राप्त झाले नाही. (डिसेंबर, २०१४)

ज्ञापन :-

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमुद केले आहे.

प्रकरणनिहाय अहवाल सोबत जोडला आहे.

व्यापा-याचे नाव	मे. सन सिस्टीम
नों.दा.क्र.	२७१४००१२६७५ व्ही
कालावधी	२००५-२००६
निर्धारणा दिनांक	३१.०३.२०११
अंतर्भुत आक्षेपित रक्कम	१६.४० लाख
वाढीव मागणी	१६.४० लाख
लेखा आक्षेप	अमान्य
दुरुस्ती कार्यवाही	व्यापा-याने विक्री केलेल्या पॉवर इन्व्हर्टरसाठी कराचा दर काय असावा यासाठी DDQ दाखल केला होता. सदर DDQ च्या निर्णयानुसार पॉवर इन्व्हर्टरसाठी कराचा दर १२.५% असा ठरविण्यात आला. व्यापा-याने या निर्णयाविरोधात मा.न्यायधिकरणाकडे अपिल दाखल केले. सदर अपिल आदेशामध्ये पॉवर इन्व्हर्टर हे IT प्रॉडक्ट असून त्यावर कराचा दर ४% आहे असा निर्णय दिला. मा.न्यायाधिकरणाचा व मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी सदर प्रकरणात दिलेला निर्णय विभागाने मान्य केला आहे. या कायदेशीर परिस्थितीचा विचार करता कलम २९ (३) खालील शास्ती लावणे संयुक्तिक नाही.
वसुली :-	:-
खात्याअंतर्गत लेखापरिक्षण करण्यात आले का ?	:- नाही.

परिच्छेद क्र.२.५.४.२ महाराष्ट्र मूल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ (MVAT अधिनियम) अंतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांमध्ये निदर्शनास आलेल्या विसंगती व्यवहारांचे चुकीचे वर्गीकरण केल्याबद्दल/व्यवहार दडवल्याबद्दल शास्ती न आकारणे :- या संदर्भात महालेखाकारांनी खालील अभिप्राय दिलेले आहेत.

पॉवर इन्व्हर्टरचा घाऊक व्यापारी व वितरक असलेल्या एका व्यापा-याच्या २००७-०८ कालावधीच्या (मार्च २०११ मध्ये पूर्ण केलेल्या) निर्धारण दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणी केली असता (सप्टेंबर, २०११) असे आढळून आले की, निर्धारणा अधिका-याने पॉवर इन्व्हर्टरच्या (अनुसूची नोंद इ-१) रु.७.९९ कोटी विक्रीवर १२.५ टक्के दराने कर आकारला होता व अतिरिक्त रु.६७.८९ लाख कराची अतिरिक्त मागणी केली होती. ज्यावर व्यापा-याने सदर वस्तू UPS व IT उत्पादन (अनुसूची नोंद क्र.५६) असल्याचे गृहित धरुन चार टक्के दराने कर संकलित करुन प्रदान केला होता. तसेच, व्यापा-याने वर्ष २००७-०८ साठी सादर केलेल्या विवरणात न दर्शविलेल्या परंतु MVAT अधिनियमाच्या कलम २२ अंतर्गत करण्यात आलेल्या व्यापार लेखापरीक्षेदरम्यान निर्धारीत केलेल्या रु.२२ लाख विक्रीच्या उलाढालीवर AA नी १२.५ टक्के दराने कर आकारला होता. म्हणजेच AA नी वर्ष २००७-२००८ साठी एकूण रु.७०.६४ लाख (रु.६७.८९ लाख + रु.२.७५ लाख) अतिरिक्त कर आकारला. परंतु मागणी केलेल्या अतिरिक्त कराएवढी रु. ७०.६४ लाख शास्ती AA नी आकारली नव्हती. निर्धारणा प्राधिका-यांनी निर्धारणा आदेशात शास्तीची आकारणी न करण्याविषयीची तरतूद असल्याचे दर्शविणारी कोणतीही नोंद दस्तऐवजात नव्हती.

ऑक्टोबर, २०११ मध्ये हे प्रकरण निदर्शनास आणून दिल्यावर विभागाने लेखापरीक्षा अभिक्षण मान्य केले आणि ऑगस्ट, २०१३ मध्ये वर्ष २००७-२००८ साठी रु.७०.६४ लाख शास्ती आकारली. वसुलीचा अहवाल प्राप्त झालेला नाही.

मार्च २०१४ मध्ये शासनाला ही बाब कळविण्यात आली. त्यांचे उत्तर प्राप्त झालेले नाही. (डिसेंबर, २०१४)

ज्ञापन :-

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमुद केले आहे.

प्रकरणनिहाय अहवाल सोबत जोडला आहे.

२.५.४.२ आक्षेपाचा मतितार्थ :- व्यवहारांचे चुकीचे वर्गीकरण केल्याबद्दल/ व्यवहार दडवल्याबद्दल शास्ती न आकारणे.

व्यापा-याचे नाव	: मे.सन सिस्टीम
नों.दा.क्र.	: २७१४००१२६७५ व्ही
कालावधी	: २००७-२००८
निर्धारणा दिनांक	: ३१.०३.२०११
अंतर्भुत आक्षेपित रक्कम	: ७०.६४ लाख
वाढीव मागणी	: ७०.६४ लाख
लेखा आक्षेप	: अमान्य
दुरुस्ती कार्यवाही	: व्यापा-याने विक्री केलेल्या पॉवर इन्व्हर्टरसाठी कराचा दर काय असावा यासाठी DDQ दाखल केला होता. सदर DDQ च्या निर्णयानुसार पॉवर इन्व्हर्टरसाठी कराचा दर १२.५% असा ठरविण्यात आला. व्यापा-याने या निर्णयाविरोधात मा. न्यायाधिकरणाकडे अपिल दाखल केले. सदर अपिल आदेशामध्ये पॉवर इन्व्हर्टर हे IT प्रॉडक्ट असून त्यावर कराचा दर ४% आहे असा निर्णय दिला. मा.न्यायधिकरणाचा व मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी सदर प्रकरणात दिलेला निर्णय विभागाने मान्य केला आहे. या कायदेशीर परिस्थितीचा विचार करता कलम २९ (३) खालील शास्ती लावणे संयुक्तिक नाही.

वसुली :- :- ————————

खात्याअंतर्गत लेखापरिक्षण करण्यात आले का ? :- नाही.

साक्ष

२.२ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१३-१४ च्या महसूली जमा अहवालातील परिच्छेद क्रमांक २.५.३ "सेवा करावर VAT ची आकारणी न करणे" तसेच परिच्छेद क्र. २.५.४ "व्यवहारांचे चुकीचे वर्गीकरण केल्याबाबत/व्यवहार दडविल्याबद्दल शास्ती न आकारणे" यासंदर्भात दिनांक २९ जून २०१६ रोजी समितीने सचिव, वित्त विभाग व विभागीय प्रतिनिधींची साक्ष घेतली.

परिच्छेद क्रमांक २.५.३ "सेवा करावर VAT ची आकारणी न करणे"

उपरोक्त परिच्छेदासंदर्भात माहिती देताना विभागीय सचिवांनी विदित केले की, सेवा कराचा जो घटक आहे, तो ठोक उलाढालीमध्ये (Gross Turnover) घ्यावयाचा की नाही, हा यामध्ये मुद्दा आहे. यामध्ये एक ॲपेक्स इंजिनियरिंग सर्व्हिस म्हणून केस होती, त्या केसमध्ये निर्धारणा अधिका-यांनी निर्धारणा आदेश पारित केले होते. त्यांचेवर कर आकारला होता. पण संपूर्ण जे अंतिम आदेश होते, त्याच्यामध्ये परतावा होता. ॲपेक्स इंजिनियरिंगमध्ये व तत्सम केसेसमध्ये ज्याच्यामध्ये परतावा असतो, त्यामध्ये शास्ती लावता येत नाही, म्हणून त्यामध्ये शास्ती लावली नव्हती.

कराच्या मूळ रकमेबाबत समितीने विचारणा केली असता सेवा कर गृहित धरुन त्यावर अतिरिक्त कर बसवून तो वसूल केलेला आहे. एलुप्रो बिल्डींगच्या केसमध्ये पारित केलेला आदेश आणि विक्रीकर न्यायाधीकरणापुढे दिनांक २१.१२.२०१५ रोजी सुनावणी झाली आणि त्यांनी यामध्ये अंतिम स्थगिती दिलेली आहे. निखील कंफर्टमध्ये ट्रॅब्यूनलचे आदेश होते, सेवा कर जमा करुन कर घेता येतो. नोव्हेंबर, २०१५ मध्ये एका टेक्नो-क्राफ्ट इंडस्ट्रीजमध्ये एक दुसरा आदेश पारित केलेला आहे. निखिल कंफर्ट कंपनीचे प्रतिनिधी याकरिता उच्च न्यायालयामध्ये गेलेले आहेत. टेक्नो-क्राफ्टमध्ये शासन मा.उच्च न्यायालयात गेलेले असून मा.उच्च न्यायालय याचा निर्णय अंतिमतः एकत्र देईल, त्यावेळी अंतिम निर्णय होईल की, सेवा करावर वॅट घेता येणार नाही. अशा प्रकारे कायदेशीर गुंता सुरु राहणार असल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

एलुप्रो बिल्डींग सिस्टममध्येही हीच पध्दत लागू होईल असे समितीने मत मांडले असता विभागीय सचिवांनी असे अवगत केले की, निखिल कंफर्ट कंपनीमध्ये केसचा निकाल शासनाच्या बाजूने लागलेला असून सेवा करावर कर लावलेला आहे तसेच विभागामध्ये या संदर्भातील कर लावणे प्रलंबित आहे.

परीच्छेद क्र. २.५.४ "व्यवहारांचे चुकीचे वर्गीकरण केल्याबाबत/व्यवहार दडविल्याबद्दल शास्ती न आकारणे" मधील २.५.४.१ व २.५.४.२ "महाराष्ट्र मूल्यवर्धीत कर अधिनियम, २००२ (MVAT अधिनियम) अंतर्गत अंतिम केलेल्या प्रकरणांमध्ये निदर्शनास आलेल्या विसंगती व्यवहारांचे चुकीचे वर्गीकरण केल्याबाबत/व्यवहार दडविल्याबद्दल शास्ती न आकारणे"

उपरोक्त मुद्यांबाबत समितीने माहिती विचारली असता विभागीय सचिवांनी असे विशद केले की, उपरोक्त मुद्दे मेसर्स सन सिस्टीमबाबत आहे जो व्यापारी पॉवर इन्व्हर्टर विकतो पॉवर इन्व्हर्टर यु.पी.एस.म्हणून आय.टी.उत्पादन आहे की नाही, तो आय.टी. उत्पादन असला असता तर त्या काळामध्ये त्याच्यावर चार टक्के कर होता आणि जर आयटी उत्पादन नसेल तर हेझिटयूअल एन्ट्री-ई मध्ये त्याला साडे बारा टक्के कर लागेल. याबाबत जर कमिशनरने एक डीडीक्यू पूर्वी दिला होता, त्या डीडीक्यूमध्ये दिले होते की, हे साडे-बारा टक्के कर लागेल, या मेसर्स सन सिस्टीमने डीडीक्यू मागितला होता, त्याच्या विरुध्द डीडीक्यू केला होता. ट्रिब्यूनलने दिनांक २६ फेब्रुवारी, २०१५ रोजी आदेश पारित केला की, याला चार टक्के कर लागणार आहे हा आयटी उत्पादन म्हणून आहे की युपीएस आहे विभाग या संदर्भात उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधिकरणाच्या आदेशा विरुध्द गेले होते. नोव्हेंबर २०१५ मध्ये मा.उच्च न्यायालयाने आदेश दिले की, हे जे उत्पादन आहे, ते आयटी उत्पादन आहे, यामुळे यामध्ये चार टक्के कर अधिक लागणार आहे विभागाने तो आदेश स्वीकारलेला आहे. आता शासनाला निर्णय घ्यावा लागेल की, पॉवर इन्व्हर्टरला कोणते उत्पादन समजावे ? तसेच सद्यस्थितीत कराचा दर चार टक्क्यातच असल्याचा खुलासाही विभागीय सचिवांनी केला.

यावर समितीने असे मत मांडले की, मा.उच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार पॉवर इन्व्हर्टर हे आय.टी.सपोर्ट इन्स्ट्रुमेंट आहे. आयटी साधनाचा वापर हा मदतीचा भाग म्हणून वापरला जातो. तसेच इन्व्हर्टरचा व्यवसाय खूप मोठा आहे. राज्याने विचार केला तर या व्यवसायाने वर्षाला कमीत कमी चारशे पाचशे कोटी रुपयांची उलाढाल (Turnover) दिलेली आहे. यावर विभागीय सचिवांनी सांगितले की, पॉवर इन्व्हर्टर या प्रॉडक्टची वेगळया प्रकारे नोंद करुन त्याला आयटीमधून बाहेर काढून त्यावर जास्तीचे कर लावायचे की नाही हा विषय शासनासमोर प्रस्तावित करुन त्यावर निर्णय होणे आवश्यक आहे.

या अनुषंगाने डीडीक्यू म्हणजे काय आहे ? असा प्रश्न समितीने उपस्थित केला असता विभागाने समितीस अवगत केले की, डिटरमिनेशन ऑफ डिस्प्यूटेड क्वेश्चन्स आणि हे अधिकार आयुक्तांना प्राप्त आहेत.

DDQ व्यापारी लावतात काय अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी विदीत केले की, व्यापा-यांना डीडीक्यू लावण्याबाबत संदिग्धजता होती. महालेखाकारांनी काढलेल्या या प्रकरणामध्ये जी नोंद आहे, ती एकदम सुस्पष्ट नाही.

या अनुषंगाने महालेखाकारांनी सांगितले की, विभागाच्या कार्यपध्दतीबद्दल काही युपीएस आणि इतर साहित्यांच्या पुरवठयाबाबतचा हा विषय पॉवर सप्लाय सपोर्ट इन्स्ट्रुमेंटविषयीचा आहे.

शासनाकडे युपीएस आणि इन्व्हर्टरला वेगळा कर लावण्याची शिफारस करण्यात येणार आहे का आणि जर अशी शिफारस करण्यात येणार असेल तर ती पण केव्हापर्यत करण्यात येणार आहे व ही शिफारस विभागालाच करता येणार आहे का? अशी पृच्छा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी असे सांगितले की, याबाबत स्पष्ट उत्तर सद्यस्थितीत देता येणार नाही. अनुसूचीमध्ये हे सामील केलेले आहे असे वाद झालेले आहेत. त्यामध्ये काही मुद्दे लिगल साईट्समध्ये बसू शकले नसून यामध्ये मोठमोठे व्यवहार झालेले असल्याने त्यावरील कर प्रणाली (Taxation system) ठरविणे आवश्यक आहे.

हे इन्व्हर्टर जेथे संगणक वापरले जाते तेथे वापरले जातात तसेच पॉवर नसेल तेथे ही वापरले जातात. राज्यभरामध्ये शासन पूर्णवेळ विजपुरवठा देऊ शकत नसताना युपीएस आणि इन्व्हर्टरवर कर वाढवून लोकांच्या रोषाला सामोरे जायचे आहे का ? असे समितीने विभागास विचारले असता या विषयावर शासन स्तरावर विचार सुरु असून या इन्व्हर्टर्सचा ग्रामीण भागामध्ये मोठया प्रमाणामध्ये वापर होत असल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

सगळीकडे वीज अखंडित राहिली तर याची गरज नसल्याचे मत समितीने व्यक्त केले असता, यास्तव यावर वेगळी नोंद करुन कर लावायचा की नाही यावर चर्चा चालू असल्याची माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

ऑनलाईन ज्या खरेदी होतात, त्यावर शासन कोणता कर लावत असून त्याच्यावर काय प्रतिबंध आहे, संबंधित विक्री करणारे कर भरत आहेत का ? ऑनलाईन जी खरेदी होते . त्या तत्सम कंपनीमध्ये स्वतःचे प्रॉडक्शन लिहिलेले नसते. तरीपण करोडो रुपयांचा व्यवसाय यातून होतो. करोडो रुपयांची ऑनलाईन विक्री होते, संबंधित विक्री करणा-यांवर शासन कर लावते का ? याबाबत समितीने विचारणा केली असता, ऑनलाईन असो किंवा ऑफलाईन असा जो माल आहे, आपल्या राज्यामधील माल विकला गेला असेल तर त्याच्यावर अनुसूचीप्रमाणे कर लागू होतो. त्यामुळे ई-कॉमर्स मधील ॲमॅझॉन साईट असेल किंवा फ्लिपकार्टमध्ये (Flipcart) विकला जाणारा माल राज्यातून गेला आणि राज्यातच सप्लाय झाला तर त्याच्या बिलामध्ये कराचा उल्लेख केलेला असतो. पण ई-कॉमर्समध्ये ज्यावेळी माल बाहेरील राज्यातून येतो, त्यावेळी तो माल थेट ग्राहकांना पुरविण्यात येतो , त्यावेळी बाहेरील राज्यामध्ये विक्री कर त्यावर लावलेला असतो. पण यामुळे बाहेर राज्यामधून येणा-या मालावर कर लावता येत नाही. गेल्या अर्थसंकल्पामध्ये गुजरात, उत्तर प्रदेश आणि कर्नाटक या तीन राज्यांनी ई-कॉमर्समधून प्रवेश कर आणलेला आहे. उत्तर प्रदेशमध्ये काही ठराविक किमतीच्या वर असेल तर कर लागू होणार अशा प्रकारे वेगवेगळया प्रकारे प्रवेश कर लागू करण्यात आलेला असून या प्रवेश कराला आता त्या त्या राज्यांमधील मा.उच्च न्यायालयामध्ये आव्हान दिले गेले असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

महाराष्ट्र राज्यात १८ वस्तूंवर प्रवेश कर लावला जातो आणि हा कर विक्रीकर विभाग गोळा करतो. हा वाद सर्वोच्च न्यायालयात सुरु असून सुनावणी चालू आहे यावरील निर्णय अद्याप प्रलंबित असल्याचेही विभागीय सचिवांनी विदीत केले. विभागीय सचिवांनी पुढे अशी माहिती दिली की, या अर्थसंकल्पामध्ये ई-कॉमर्स कंपन्यांसाठी अशी तरतूद आणली आहे की, अशा कंपन्यांनी विभागाकडे एक यादी द्यावयाची आहे त्यामध्ये त्यांनी महाराष्ट्रात किंवा महाराष्ट्राबाहेर जो माल विकला आहे त्यामध्ये कोणत्या व्यापा-याकडे कोणता माल विकला आहे याबाबतची माहिती घेण्याची तरतूद करीत आहोत. सध्या GST (वस्तू सेवा कर) कायद्याचा ड्राफ्ट पब्लीक डोमेनमध्ये आणला गेला आहे. त्यामध्ये या प्रकरणास वेगळे करण्याचा ड्राफ्ट आणलेला आहे. ई-कॉमर्स साईटवर माल विकला गेला तर कर कलेक्शन ॲट सोर्स म्हणजे टीसीएस म्हणून जीएसटी कायद्यामध्ये अंतर्भाव केलेला आहे. जीएसटी आल्यानंतर आंतरराज्यामध्ये दराचा फरक राहणार नाही. म्हणून दुस-या राज्याचा माल या राज्यात विकला तर फायदा होईल, महाराष्ट्रात मोबाईलवर १२.५ टक्के कर आहे. दक्षिणेकडील कर्नाटक, केरळ, तामिळनाडू, आंध्रप्रदेशमध्ये ५ टक्के कर आहे. यामुळे मोबाईलसारख्या लहान वस्तु खरेदीमध्ये ग्राहकांचा फायदा होतो व परवडतात तसेच याचा वाहतूक खर्च (Transportation cost) जास्त नाही. ई-कॉमर्स ही सनराईज इंडस्ट्री असल्याने मोठया प्रमाणावर रोजगार निर्मिती होत आहे आणि म्हणून अशा इंडस्ट्रीबाबत शासनाला महत्वाचा निर्णय घ्यावा लागणार आहे. म्हणून महाराष्ट्र शासनाने टप्याटप्याने जाण्याचे ठरविले असून शासन याबाबत अगोदर माहिती घेणार आहे व या माहितीचे पृथकरण केल्यानंतर लक्षात येईल की, कशामध्ये करचुकवेगिरी जास्त आहे.

ज्या कंपन्या ऑनलाईन माल विकत आहेत त्या परराज्यातील माल आपल्या राज्यात विकत आहेत. या कंपन्या केंद्र सरकारचा विहित कर तरी भरतात की नाही ? अशी विचारणा समितीने केली असता, त्या राज्यामध्ये तो कर भरला जातो. महाराष्ट्रातून बाहेर माल गेल्यास राज्याला कर मिळतो. असे विभागीय सचिव यांनी समितीस अवगत केले यावर समितीने असे मत व्यक्त केले की, यामध्ये एक सिस्टीम होऊ शकते की, वित्त विभागाने परिपत्रक काढून माहिती दिली पाहिजे की, महाराष्ट्रात ऑनलाईन जेथे कोठे माल विकला जाणार आहे, त्याचा खरेदी कर त्यांनी कोठे भरला आहे. याचा तपशील बिलामध्ये स्पष्ट झाला पाहिजे. समितीच्या उपरोक्त सूचनेच्या अनुषंगाने विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, हा नियम सर्वांनाच लागू आहे कायद्यान्वये कर इनव्हाईस दिले पाहिजे.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, यामध्ये केवळ ॲमेझॉन व फ्लिपकार्ट कंपन्या आहेत असे नाही. अशा शेकडो-हजारो साईटस आहेत, त्यावर ऑनलाईन खरेदी होत आहे. त्यामुळे विभागाने याबाबत वेगळा तपास करुन माहिती गोळा केली पाहिजे की, त्यांनी खरेदी कर कोठे भरला आहे. हे स्पष्ट झाले पाहिजे. त्याने हा कर कोठे भरला आहे हे स्पष्ट झाले नाही तर तो महाराष्ट्रामधूनच महाराष्ट्रात माल पाठवेल. विभागाने कंपनीकडे यादी मागवावी की बाहेर कोणता माल पाठविणार आहे. बाहेर माल पाठविण्याबाबत व पुरवठा हा मालाच्या उपलब्धतेवर अवलंबून आहे अशा कंपन्यांचे मोठे गोडावून राज्याच्या सीमेवर आहेत. एका राज्याला माल कमी पडला तर सीमेवरील माल इकडे तिकडे फिरवितात व इकडचे बिल तिकडे पाठवितात त्यांना चोरी करावयाची म्हणून नाही तर त्यांना जोपर्यत विचारणार नाही तोपर्यत हे चालते. विभागाच्या पध्दतीप्रमाणे ही चोरी आहे पण त्यांच्या पध्दतीनेही हे सुरु राहणार आहे असे मत समितीने व्यक्त केले असता याबाबत अधिनियमामध्ये सुधारणा करुन यांच्याकडून माहिती घेण्याची तरतूद केलेली आहे. बजेटमध्ये तरतूद केलेली असल्यामुळे कंपन्याकडून माहिती घेतली जाणार आहे. अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

Many high profile shops do not have computers for billing, they still give hand written Bills. Many a times even the Bill is not given, they just collect the amount and settle the transaction. So, what is the system to ensure that they all file the returns correctly and declare their turn-over correctly? असा आक्षेप महालेखाकारांनी घेतला असता विभागीय सचिवांनी समितीस अशी माहीती दिली की, यावर्षी अर्थसंकल्पीय भाषणामध्ये आपण बिलींग कन्सेप्टबाबत लिहिले आहे त्यावर विभागाला अभ्यास करावयाचा आहे. आता डिजीटल बिलींग कन्सेप्ट आणावयाची आहे. काही देशामध्ये सध्या हे प्रयोग चालू असून एखादी व्यक्ती माल खरेदी करते तेव्हा काही देशामध्ये असे आहे की, क्रेडीट कार्डवरुन पेमेंट केले तर बँकेच्या सर्व्हरवर एंट्री जाते तशाच प्रकारे प्रत्येकाने खरेदी केल्यानंतर ती एंट्री डिपार्टमेंटच्या सर्व्हरवर येईल व डिपार्टमेंटला माहिती होईल की ही खरेदी झालेली आहे. ब्राझीलमध्ये अशी सिस्टीम आहे की, खरेदीदार त्याचा मोबाईल नंबर देतो. दुकानदार हा क्रमांक मोबाईल बिल सिस्टीमध्ये टाकतो, ही पध्दत विक्री कर विभागाच्या सर्व्हरला जोडलेली असते. तेथून पिन कोडचा एक एसएमएस खरेदीदाराच्या मोबाईलवर येतो तो पिन कोड सिस्टीममध्ये टाकल्यानंतर बिल बाहेर पडते असे काही ठिकाणी प्रयोग केले जात आहेत. त्यामुळे महाराष्ट्रात डिजीटल बिलाचा कन्सेप्ट अग्रगामी तत्वावर (Pilot Basis) आणायचा प्रयत्न करण्यात येणार आहे. यामध्ये यश आले तर, नवीन ॲटोमेटशनमध्ये विभागाने नवीन बिलींग सॉफ्टवेअरसुध्दा सुरु केलेले आहे. ते बिलींग सॉफ्टवेअर सध्या व्यापा-यांसाठी ऐच्छिक ठेवले आहे कारण सध्या माहिती नाही की ते अंगिकारले जाणार आहे की नाही. जीएसटीमध्येसुध्दा बिलींग सॉफ्टवेअर तयार केले जात आहे. सरकारचे बिलींग सॉफ्टवेअर स्वीकारले गेले व त्याद्वारे व्यवसाय करण्याचा नियम झाला तर कर चोरीला मोठया प्रमाणावर आळा बसू शकेल. निश्चित असा मार्गदर्शक प्रकल्प हाती घेण्याचा प्रयत्न विभाग करणार आहे. Department will take opinion from the I.T. Companies regarding how to handle the issue of digital billing. Then, afterwards we will try to work it out.

Sometimes back you have mentioned about business intelligence. You must be having Survey teams, are they not able to spot these shops which are not giving any type of Hand Bills? What is being done to plug these kind of practices? महालेखाकारांनी असा प्रश्न उपस्थित केला असता विभागीय सचिवांनी समितीस असे अवगत केले की, Survey is a very sensitive concept comprising of human interference. We are sending some people to do the survey, but we do not know whether they are doing their job diligently and ethically. The survey is being done in piece-meal manner. Firstly, they have to collect some data and information. Problem is that the new software has not yet been started. In Delhi, they have started a scheme "बिल पाओ, इनाम लाओ" If the people get Bills, they can come into the system.

काही ठिकाणी देयके संगणकीकृत होतात व काही ठिकाणी संगणकाबरोबर पॅरलल हस्तलिखीत देयके सुध्दा करतात याची तपासणी केली पाहिजे. कारण मोठया आस्थापनामध्ये असे आढळले असल्याचे समितीने सूचित करुन पुढे असे सांगितले की एफडीआयने औषधांच्या दुकानाकरिता डिजीटल बिलींग केलेले आहे. अगोदर औषधांच्या दुकानावर बील दिले जात नव्हते आता ९९% औषधांच्या दुकानात बिले दिली जातात.

यावर विभागीय सचिवांनी उपरोक्त बाब निश्चितपणे तपासण्यात येईल डीजीटल बिलींग निश्चितपणे प्रायोगिक तत्वावर राबविण्याचा विचार करण्यात येत असल्याचे आश्वासीत करुन पुढे अशी माहिती दिली की, त्यामध्येही मोठे प्रश्न आहेत यात गोपनियतेचा मुद्दा आहे. कोणत्या दुकानातून कोणती वस्तु कधी घेतली हा डेटा शासनाकडे आला व त्याचा व्यवस्थित उपयोग झाला नाही तर वेगळा प्रश्न निर्माण होऊ शकतो अशी माहिती समितीस दिली.

केंद्रीय अर्थमंत्री यांनी जाहीर केले आहे की, कोणतीही वस्तु खरेदी केली तर ती बिलिंग करुन घ्यावी लागणार आहे तसेच आयकरमध्ये दाखवावी लागणार आहे अशी विचारणा समितीने केली आणि पुढे असे सुचविले की कोणता माल विकला जातो व कोणता माल खरेदी केला जातो हे ऑनलाईन सिस्टीमध्ये असेल तर ती सिस्टीम सार्वजनिकरित्या आहे ते गुपित राहणार नाही ओपन मार्केटही सार्वजनिक झाले आहे त्यामुळे असा कोणताही कायदा नाही की त्याला लागू होत नसेल . विभागाने कॉल सेंटर सुरु करावी, लोकांना कॉलसेंटरचा नंबर द्यावा. जेणेकरुन दुकानदाराने बील न दिल्यास तशी कॉल सेंटरवर त्याने तक्रार नोंदवावी म्हणजे ४-८ दिवसामध्ये त्या दुकानावर इंस्पेक्टर जाऊन पाहिल त्यामुळे हे सर्व नियंत्रणामध्ये येईल.

ब्रँडेड शॉपमध्ये मोठी खरेदी केली जाते किती रकमेच्या खरेदीवर विभागाकडून पॅन कार्डची मागणी केली जाते असा मुद्दा समितीने उपस्थित करून माहिती विचारली असता विक्रीकराच्या बाबतीत कायद्यामध्ये ही बाब अजून विभागाने अंतर्भूत केलेली नाही असे विभागीय सचिवांनी समितीस विदीत केले.

अभिप्राय व शिफारशी :-

२.३ राज्यात ऑनलाईन किंवा ऑफलाईन अशा दोन्ही प्रकारांनी राज्यातील किंवा इतर राज्यातील माल विकला गेला असेल तर त्यावर अनुसूचीप्रमाणे कर लागू होतो. ई-कॉमर्समधील अॅमॅझॉन, फ्लिपकार्ट अशा साईटसवर राज्यांतर्गत माल विकला तर त्याच्या बिलामध्ये कराचा उल्लेख केला असतो. परंतु राज्याबाहेरून माल आपल्या राज्यात ग्राहकांना थेट पुरविण्यात येतो त्यावेळी बाहेरच्या राज्याने विक्रीकर आकारलेला असतो. महाराष्ट्र राज्यास विक्रीकर मिळत नाही परिणामी ई-कॉमर्समध्ये राज्याबाहेरुन येणा-या मालावर महाराष्ट्र राज्यास कर न मिळाल्याने राज्यास महसूली करापासून वंचित रहावे लागते. विभागाने सदर कार्यपध्दतीबाबत सविस्तर अभ्यास करावा.महाराष्ट्रात ऑनलाईन पध्दतीने इतर राज्यातून माल प्राप्त झाला असेल तर त्याची खरेदी कोठे झाली, कर भरला आहे काय याचा तपशील प्राप्त करावा व महाराष्ट्र राज्यास अपेक्षित महसूल प्राप्त होईल याची दक्षता घ्यावी. केंद्राच्या नवीन GST कायद्यामुळे यात बरीच सुधारणा होण्याची पूर्ण शक्यता आहे. अॅमॅझॉन व फ्लिपकार्ट सारख्या अनेक कंपन्या ग्राहकांच्या खरेदी विक्रीचे व्यवहार करत असतात. सदर कंपन्यांच्या व्यवहारांवर विभागाचे नियंत्रण असणे आवश्यक आहे. यासंदर्भात गुजरात, उत्तरप्रदेश आणि कर्नाटक या राज्यानी ई-कॉमर्स प्रवेश कर पध्दती लागू केलेली आहे. विभागाने सदर कर पध्दतीचा अभ्यास करावा, ज्या खरेदी विक्री व्यवहारामध्ये माल कोठे खरेदी केलेला आहे, कर भरलेला आहे किंवा नाही याची नोंद नसेल तर सदर माल महाराष्ट्रामधूनच महाराष्ट्रात पाठविला असे गृहित धरुन कर आकारणी करावी. विविध कंपन्यांकडून माल खरेदी विक्रीचा तपशील मागविण्यात यावा ज्यामध्ये माल कोठून कोठे पाठविण्यात आला याचीही माहिती प्राप्त होईल. ज्या कंपन्यांचे गोडाऊन राज्याच्या सीमेवर आहे अशा कंपन्यांवर अधिक लक्ष देण्याची आवश्यकता आहे. जेणेकरुन सीमेवरील गोदामातील माल विक्री अथवा खरेदीवर राज्य शासनाचा महसूल बुडणार नाही.

उपरोक्त बाबी विचारात घेऊन कर चुकवेगीरीवर आळा घालण्यासाठी शासनाने तातडीने उपाययोजना करावी व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल तीन महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

२.४ व्यापा-यांनी मालाची विक्री करताना विक्री मालापोटी प्राप्त रकमेचे संगणकीकृत देयक ग्राहकांना देणे अपेक्षित असताना ब-याच व्यापा-यांकडून संगणकीकृत देयके दिली जात नाहीत अथवा ती हस्तलिखित स्वरुपात दिली जातात. त्यामुळे सदर व्यवहारांवर शासनास अपेक्षित कर प्राप्त न झाल्यामुळे परिणामी राज्य शासन व केंद्र शासनाचे महसुलाचे नुकसान होते. यासंदर्भात चर्चेअंती समितीने सुचित केले की, विभागाने सर्व खरेदी-विक्री व्यवहारांकरिता संगणकीकृत प्रणाली (Online system) सुरु करावी जेणेकरुन सर्व व्यवहारांची नोंद संगणकीकृत राहील. सदर कार्यपध्दतीबाबत आवश्यक ती प्रसिध्दी देण्यात यावी. ज्या कंपन्यांकडून अशा पध्दतीने देयके दिली जाणार नाहीत त्यांची तक्रार करण्यासाठी विभागाने कॉल सेंटर सुरु करावे. जे व्यापारी बिल देण्यास नाकारतील त्यांची तक्रार सदर कॉल सेंटरवर करणे ग्राहकांना शक्य होईल. कॉल सेंटरवर प्राप्त तक्रारींची तपासणी करण्यासाठी विभागाने तपासणी पथकाची नेमणूक करावी. ब्रँडेड वस्तूंच्या विक्रीकरिता खरेदीदाराचे पॅनकार्ड सक्तीचे करण्यासंदर्भात अथवा तत्सम अन्य उपाययोजना करण्यासाठी कायद्यात आवश्यक ती सुधारणा करण्यात यावी. अशाप्रकारे सर्व खरेदी-विक्रीचे व्यवहार नियंत्रणात राहतील याबाबत विभागाने तातडीने कार्यवाही करावी व केलेल्या कार्यवाहीची माहिती समितीस तीन महिन्यात सादर करावी अशी समितीची शिफारस आहे.

महसुल (मुद्रांक शुल्क व नोंदणी) विभाग

३.१ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१३-१४ या वर्षाच्या 'महसुली जमा' अहवालातील परिच्छेद क्रमांक ४.३ "अभिनिर्णय प्रकरणांत मुद्रांक शुल्क आकारणी व वसुली" यावर संपादणूक लेखापरिक्षण परिच्छेद क्र. ४.४.१ "मालमत्तेच्या न्यून मुल्यांकनामुळे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी", परिच्छेद क्रमांक ४.४.२ "मुद्रांक शुल्काच्या अदायगीपासून अनियमित सूट" यासंदर्भात महालेखाकारांनी खालील अभिप्राय दिले आहेत.

अभिनिर्णय प्रकरणांत मुद्रांक शुल्क आकारणी व वसूली यावर संपादणूक लेखापरीक्षण ठळक वैशिष्टे-

- नोंदणी महानिरीक्षक पुणे यांचेकडून मिळविलेल्या माहितीच्या छाननीत असे निदर्शनास आले की रु. ७२६.८० कोटी महसूल अंतर्भूत असलेली १.२४ लाख प्रकरणे ३१ मार्च २०१४ पर्यंत विविध स्तरावर प्रलंबित होती.

(परिच्छेद ४.३.७)

- भाडे बांधकामकिंमत, दलाली इत्यादी घटकांवर विकासकाद्वारे करण्यात आलेली अदायगी चुकिने बंधनकारक मानण्यात आले आणि त्यास विकास कराराकरिता मोबदल्याचा भाग समजून त्यावर ५ टक्क्यांऐवजी ०.२ टक्के दराने मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले. परिणामी ३६ संलेखामध्ये रु. १३.०४ कोटी मुद्रांक शुल्क आणि शास्तीची कमी आकारणी झाली.

(परिच्छेद ४.३.८.१ व ४.३.८.२)

- संलेखात नमूद असले तरी,विकासक आणि जमिनमालक यांच्यातील महसूल भागीदारीवर आधारीत रु. ४२१.७५ कोटी मोबदला मुल्य मुद्रांकशुल्क आकारणाकरिता गृहीत धरण्यात आले नाही त्याऐवजी रु. ६६.८६ कोटी जमिनीच्या बाजारमुल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले. परिणामी रु. २१.६९ कोठी मुद्रांक शुल्क आणि शास्तीची कमी आकारणी झाली.

(परिच्छेद ४.३.८.३)

- अतिरिक्त FSI आणि पाणी प्रभार याकरिता विकासकाद्वारे भुगतान करण्यात आलेले एकूण रु.१५.३५ कोटी हप्ता मुद्रांक शुल्क आकारणीकरिता गृहीत धरण्यात आला नाही. ज्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी, कुर्ला येथे रु.७६.७४ लाख् मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

(परिच्छेद ४.३.८.४)

- ८३ प्रकरणांमध्ये, बाजारमुल्य ठरविताना भाडेकरुद्वारे व्यापण्यात आलेल्या क्षेत्राचे बांधकाम मुल्य वगळण्यात आले. ज्यामूळे रु. १६.५४ कोटी मुद्रांक शुल्क आणि शास्तिची कमी आकारणी झाली.

(परिच्छेद ४.३.९.१ व ४.३.९.४)

- अभिनिर्णय प्राधिका-यांनी "प्रवर्ग-अ अभ्यर्पित इमारतींना विना-अभ्यर्पित इमारती गृहीत धरुन त्यावर ३/२.५ ऐवजी १.३३ चुकिचे FSI गुण्णोत्तर अवलंबिले. ज्यामुळे सहा " अभिनिर्णय प्रकरणामध्ये शास्तिसह रु. ४.३७ कोटी मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

(परिच्छेद ४.३.१०)

- रु.११.२५ कोटी अंतर्भूत असलेल्या १.१५ लाख चौरस फुटाच्या विकासाधिकाराचे हस्तांतरण, मालमत्तेचे बाजारमुल्य ठरविताना गृहीत धरण्यात आले नाही. परिणामी, रु. ५६.२४ लाख मुद्रांक शुल्क आणि रु. ११.२५ लाख शास्तिची कमी आकारणी झाली.

(परिच्छेद क्र.४.३.११)

- एका संयुक्त विकास करारनाम्यास पुढे चालू ठेवण्यासाठी निष्पादीत एका पूरक करारनामा,ज्याद्वारे संयुक्त विकास करारनाम्याच्या स्वरुपात ठळक बदल करण्यात आले. त्यात वसुलीयोग्य रु. २३.८९ लाख मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले नाही. परिणामी, तेवढया महसूलाची कमी वसुली झाली.

(परिच्छेद ४.३.१२)

- कंपनी मालकाद्वारे प्राप्त रु. २०० कोटी रक्कम विकास करारनाम्यासाठी मोबदल्याऐवजी चुकीने असुरक्षित कर्ज/ बंधन इत्यादी म्हणून गृहीत धरण्यात आली. एकूण् मोबदला रु. २३५.६७ कोटी काढण्यात आले. विभागाने मोबदला मूल्य रु.९७.६२ कोटी यावर रु. ५.४६ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारले. परिणामी रु. ६.३२ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारणी होईल एवढे रु १३८.०५ कोटीचे न्यून मुल्यांकन झाले.

(परिच्छेद क्र.४.३.१३.१)

- तीन प्रकरणामध्ये विकासकरार आणि भाडेकराराचे बांधा, वापरा आणि हस्तांतरीत करा (BOT) असे चुकिचे वर्गीकरण करण्यात आले आणि मुद्रांक शुल्क कमी दराने आकारण्यात आले. संलेखाच्या अशा चुकिच्या वर्गीकरणामूळे तीन प्रकरणांमध्ये रु. ४.८१ कोटी मुद्रांक शुल्क कमी आकारणी झाली.

(परिच्छेद ४.३.१३.२)

- ASR मध्ये नमूद सूचनांचे समानतेने पालन झाले नाही. मालमत्तेचे बाजारमुल्य ठरविताना संलेखात नमूद FSI काही प्रकरणामध्ये गृहीत धरण्यात आले परंतु काही प्रकरणांमध्ये ते गृहीत धरण्यात आले नाही. परिणामी, जिथे दस्ताऐवजामध्ये नमूद FSI गृहीत धरण्यात आला नाही अशा ११ प्रकरणामध्ये मालमत्तेचे न्यून मुल्यांकन करण्यात आले ज्यात रु. २.३० कोटी मुद्रांक शुल्क अंतर्भूत आहे.

(परिच्छेद क्र. ४.३.१४)

- नोंदणी महानिरीक्षक (IGR) आंतरिक लेखापरिक्षण शाखाद्वारे करण्यात येणा-या लेखापरीक्षणात तूट होती. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांच्या लेखापरिक्षेसाठी नोंदणी महानिरीक्षकांनी विशिष्ट लक्ष्य निश्चीत केले नव्हते. याशिवाय, अतिरिक्त मुद्रांक नियंत्रक,मुंबई यांचेद्वारे त्यांच्या अधिपत्याखालील मुद्रांक जिल्हाधिकारी, जरी हे मोठया प्रमाणात महसूल वसुली करतात, तरी यांचे लेखापरीक्षण करण्यात आले नाही.

(परिच्छेद क्र. ४.३.१७)

यावर विभागाचे अभिप्राय खालीलप्रमाणे आहेत.

या परीच्छेदात प्रकरणांची ठळक वैशिष्टे नमुद आहेत. प्रकरणनिहाय अभिप्राय स्वतंत्ररीत्या सादर केलेले आहेत.

प्रस्तावना

मुद्रांक शुल्क व नोंदणी फी हा राज्याचा दुस-या क्रमांकावरील मोठया प्रमाणाचा कर महसूल आहे. मुद्रांक शुल्काची आकारणी व वसुली महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ व भारतीय मुद्रांक अधिनियम, १८९९ अनुसार, राज्यास जसे लागू होईल तसे, शासित करण्यात येते. अधिनियमांतर्गत निष्पादीत संलेखांवर आकारणीयोग्य मुद्रांक शुल्क दर महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या अनुसूची-१ मध्ये नमूद केले आहेत.

नोंदणीकृत करावयाचे संलेख संबंधित दुय्यम निबंधक यांचेपुढे मांडण्यात येतात. महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या कलम ३२A अंतर्गत, कुठल्याही दुय्यम निबंधकाकडे अभिनिर्णयासाठी संलेख आल्यास त्यातील स्थावर मालमत्तेचे बाजारमुल्य हे त्यामध्ये सत्यपणाने देण्यात आलेले नाही असे त्यास सकारण वाटेल तर, तो मालमत्तेचे वास्तव बाजारमूल्य निर्धारण करण्याच्या प्रयोजनार्थ, संलेख् मुद्रांक जिल्हाधिका-याकडे पाठवेल. एखादे दस्तऐवज अपूरे अथवा चुकीचे मुद्रांकित झाले आहे असे जर वाटत असेत तर प्रत्येक नोंदणी प्राधिका-यास कलम ३३ अंतर्गत असे अधिकार आहेत की तो/ती, त्या दस्तऐवजास अवरुद्ध करू शकतो आणि त्याचे वास्तव बाजारमुल्य निर्धारित करण्यासाठी मुद्रांक जिल्हाधिका-यांकडे पाठवू शकतो.

कलम ३९ मुद्रांक जिल्हाधिका-यास अवरुध्द संलेखावर आकारणयोग्य शुल्क, जर असेल तर, निर्धारीत करावयाची शक्ती प्रदान करतो. कलम ५३ मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिका-यास (CCRA), एखाद्या व्यक्तीने त्यांच्या निदर्शनास आणले असता, त्या प्रकरणांत मुद्रांक जिल्हाधिका-याने निर्धारीत केलेले शुल्क पुनःनिर्धारीत करावयाची शक्ती प्रदान करतो. मालमत्तेचे बाजारमुल्य मुंबई मुद्रांक (मालमत्तेचे वास्तव बाजारमूल्य निर्धारण)नियम,१९९५ आणि वार्षिक मुल्यदर तक्ता (ASR) यातील तरतुदीनुसार निर्धारीत करण्यात येते. याखेरीज महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या कलम ९ प्रमाणे काही ठराविक संलेखावर आकारणीयोग्य मुद्रांक शुल्क कमी अथवा माफ करण्याचे अधिकार महाराष्ट्र शासनास आहे. महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या कलम ३१ प्रमाणे, जेव्हा एखादा संलेख, मग तो निष्पादित करून दिलेला असो किंवा नसो, त्या संलेखांच्या पक्षकाराद्वारे जिल्हाधिका-याकडे आणला जाईल, अशी व्यक्ती त्या संलेखावर आकारणीयोग्य असलेल्या शुल्काबाबत त्या अधिका-याचे मत घेण्यासाठी अर्ज करील आणि रु. १०० इतके शुल्क देईल, त्याबाबतीत मुद्रांक जिल्हाधिकारी त्यांच्या निर्णयशक्तीनुसार त्या संलेखावर आकारणीयोग्य शुल्क निर्धारीत करील. जर अभिनिर्णित संलेखावरील मुद्रांक शुल्क मागणीपत्रक जारी करण्याच्या तारखेपासून साठ दिवसाच्या आत भरणा केले असेल तर जिल्हाधिकारी, कलम ३२ अंतर्गत अशा संलेखावर पृष्ठांकनाद्वारे संपूर्ण शुल्क अदा केली आहे असे प्रमाणित करेल. मुद्रांक जिल्हाधिकारी अनुसूचीचा संबंधित अनुच्छेद नमूद करून संलेखावरील आकारणी योग्य रक्कम नमूद करेल. मुद्रांक शुल्क निर्धारणाच्या या प्रकियेस " मुद्रांकाबाबत अभिनिर्णिय " असे म्हणतात आणि ते महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या प्रकरण III मध्ये विस्तृतपणे मांडले आहे.

यावर विभागाचे अभिप्राय खालीलप्रमाणे आहेत.

कायद्यातील तरतूदीची सविस्तर माहीती प्रस्तावनेमध्ये नमुद केलेली आहे. सबब अभिप्राय नाहीत.

४.३.२ अभिनिर्णय प्रकरणांतून झालेली वसूली

अभिनिर्णय प्रकरणांवर आकारण्यात आलेल्या मुद्रांक शुल्कातून झालेली २००९-१४ या कालावधीतील राज्यातील महसूल वसूली तक्ता ४.३.२ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे आहे.

(रुपये कोटी मध्ये)

वर्ष	अभिनिर्णीत प्रकरणांची संख्या V/S ३१, ३२ व ३३	अभिनिर्णीत संलेखावर वसूल झालेले मुद्रांक शुल्क	वाढ/घसरणाची टक्केवारी	
			मागील वर्षाच्या तुलनेत प्रकरणे	मागील वर्षाच्या तुलनेत मुद्रांक शुल्क
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
२००९-१०	९,५९४	१२१.०९		
२०१०-११	८५,२१८	१५६०.३२	७८८.२४	१,१८८.५६
२०११-१२	५८,९५३	१२४७.५५	(-) ३०.८२	(-) २०.०५
२०१२-१३	३३,३७६	९४५.७१	(-) ४३.३९	(-) २४.१९
२०१३-१४	२७,२१३	६७२.२०	(-) १८.४७	(-) २८.९२
एकूण	२,१४,३५४	४५४६.८७		

स्त्रोतः IGR कार्यालयाने सादर केलेली माहिती

वरील माहितीवरुन असे दिसून येते की २००९-१० च्या तुलनेत वर्ष २०१०-११ मध्ये अभिनिर्णीत प्रकरणांची संख्या आणि त्यात वसूल केलेले मुद्रांक शुल्क यात अनुक्रमे ७८८.२४ टक्के व १,१८८.५६ टक्के यांनी वाढ झाली.तथापी वर्ष २०११-१२ पासून अभिनिर्णय प्रकरणांची संख्या आणि त्यासोबतच मुद्रांक शुल्क यांत क्रमशः घसरण झाली.

निर्गमन परिषदेत (सप्टेंबर-२०१४) विभागाने नमूद केले की २०१२ पूर्वी ब-याच प्रकारचे करारनामे नोंदणी करावयाच्या आधी अभिनिर्णीत करणे अनिवार्य होते.ज्यामुळे मुद्रांक शुल्क वसूली मध्ये विलंब झाला आणि लोकांची गैरसोय झाली.२०१२ नंतर ही बंधने मागे घेण्यात आली.ज्यामुळे या संलेखाची थेट नोंदणी करण्यात आली.परिणामी, अभिनिर्णय प्रकरणांची संख्या कमी झाली.तथापी, प्रधान सचिवांनी नमूद केले की आकडेवारी पुनः तपासण्यात येईल व यांची पृष्टी लेखापरीक्षेस देण्यात येईल.

यावर विभागाचे अभिप्राय खालीलप्रमाणे आहेत.

आक्षेपात नमुद केल्याप्रमाणे सन २०१०-२०११ नंतर दाखल प्रकरणामध्ये घसरण झाली आहे ही वस्तुस्थिती आहे. याचे कारण असे की, सन २०१२ पूर्वी एमआयडीसी यांचेकडील होणारे भाडेकराराचे दस्त अभीनीर्णीत केल्याखेरीज नोंदणीस स्वीकारु नये असे बंधन घ्यालण्यात आले होते.मिळकतीचे खरे बाजार मुल्य नियम १९९५ मधील नियम ४ (६) नुसार शासनाने किंवा निमशासकीय संस्थांनी किंवा शासकीय उपक्रमाने किंवा स्थानिक प्राधिकरणाने मिळकतीचे मुल्यनिर्धारीत केलेले असेल तेच मुल्य खरे बाजार मुल्य ग्राहय धरता येईल अशी तरतुद आहे. ही बाब विचारात घेवून एमआयडीसी यांचे कडील भाडेपट्टा कराराचे दस्त अभिनिर्णीत करण्याची अट दि. ८ मे २०१२ रोजीचे परीपत्रकान्वये शिथील करण्यात आली. त्यामुळे अशा दस्तांची नोंदणी थेट दुय्यम निबंधक कार्यालयात होऊ लागली त्यामुळे अभिनिर्णयासाठी दाखल प्रकरणांमध्ये घट झाल्याचे दिसून येते. ही आकडेवारी संबधीत मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचे अभिलेखाशी पडताळणी करुन खात्री करण्यात आलेली आहे.

प्रकरणाची सद्यस्थिती खालील तक्त्यात नमुद केलेली आहे.

(रु.कोटी मध्ये)

मार्च १५ अखेरची शील्लक		मार्च १६ अखेर प्राप्त		मार्च १६ अखेर निकाली		मार्च १६ अखेर शील्लक	
संख्या (१)	रक्कम (२)	संख्या (३)	रक्कम (४)	संख्या (५)	रक्कम (६)	संख्या (७)	रक्कम (८)
१७८९	६४.००	१२४९६	८७८.३१	१३०१६	८५७.१२	१२६९	९२.२३

४.३.३ लेखा परीक्षेची व्याप्ती आणि कार्यपध्दती

जानेवारी २००९ ते डिसेंबर २०१३ दरम्यान विभागाने अंतिम केलेल्या अभिनिर्णय प्रकरणांचे जानेवारी २०१४ ते जुलै २०१४ दरम्यान संपादणूक लेखापरीक्षण करण्यात आले.या संपादणूक लेखापरीक्षणासाठी मुंबई विभागातील मुद्रांक जिल्हाधिकारी,कोकण विभागातील तीन मुद्रांक जिल्हाधिकारी,पुणे विभागातील दोन मुद्रांक जिल्हाधिकारी आणि नागपुर विभागातील दोन मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांच्या अभिलेखांची निवड करण्यात आली.

विभागाने दिलेल्या माहितीनुसार (कॅलेंडर वर्ष निहाय) डिसेंबर २०१३ अखेर,रु.३,८७४.६७ कोटी रक्कम अंतर्भूत असलेली एकूण १,८७,१४१ प्रकरणे २००९ ते २०१३ या कालावधीत अभिनिर्णीत करण्यात आली होती. यापैकी रु.३,६३३.२७ कोटी अंतर्भूत असलेल्या पाच विभागातील अभिनिर्णय १,०४,२२० अभिनिर्णय प्रकरणे जी २००९ ते २०१३ या कालावधीत अंतिम करण्यात आली होती.त्यांचे आम्ही संपादणूक लेखापरीक्षण केले. संपादणूक लेखापरीक्षेसाठी निवडलेल्या पाच विभागातील अभिनिर्णय प्रकरणांची संख्या आणि अंतर्भूत रक्कम दर्शविणारे विवरण तक्ता ४.३.३ मध्ये मांडले आहे.

तक्ता क्रमांक ४.३.३ (रुपये कोटीमध्ये)

विभाग	एकूण घटक	एकूण प्रकरणे	अंतर्भूत महसूल	निवडलेले एकूण घटक	निवडलेल्या घटकातील प्रकरणे	निवडलेल्या घटकातील महसूल
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)
मुंबई	७	६५,४९२	२८०९.४६	७	६५,४९२	२८०९.४६
कोकण	५	२३,८६१	६८५.८२	३	२०,९६४	६७३.८६
पुणे	६	१९,८८८	११३.३५	२	११,८५९	९१.०९
नागपुर	६	७,८६२	६७.६७	२	५,९०५	५८.८६
एकूण	२४	१,१७,१०३	३,६७६.३०	१४	१,०४,२२०	३,६३३.२७

अशा प्रकारे,प्रकरणांच्या संख्येच्या ५६ टक्के आणि वसूलीच्या रक्कमेच्या ९४ टक्के अशी लेखापरीक्षेची व्याप्ती होती.

संपादणूक लेखापरीक्षण करावयाची कारणे : व्यवहारांच्या लेखापरीक्षेत आम्हाला असे आढळले की एकाच/वेगवेगळया अभिनिर्णय प्राधीका-यांनी म्हणजेच मुद्रांक जिल्हाधिका-यांनी अवंलबविलेल्या सारख्याच प्रकारच्या संलेखाच्या अभिनिर्णय प्रक्रीयेत एकरुपता नव्हती.दस्तावेज अभिनिर्णीत करतेवेळी त्यांचे चुकीचे वर्गीकरण झालेले असल्याचे निदर्शनास आले.निरीक्षण प्रतिवेदनाव्दारे याचे नियतकालीन प्रतिवृत्त देण्यात आले होते. संलेखाची संख्या आणि रक्कम लक्षात घेता या विषयावर संपादणूक लेखापरीक्षण करावयाचे ठरविणयात आले.

ज्ञापन

या परीच्छेदात लेखा परीक्षेची व्याप्ती आणि कार्यपध्दती विषद आहे सबब अभिप्राय नाहीत.

४.३.४ लेखा परीक्षा उद्दीष्टे-

पुढील बाबींची खातरजमा करण्यासाठी लेखापरीक्षण करण्यात आलेः

शासनाव्दारे समुचित नियम व पध्दती विहीत करण्यात आली होती. आणि ते सर्व अभिनिर्णय प्रकरणांत एकसारखे लागू करण्यात आले.

संलेखाचे वर्गीकरण आणि बाजारमुल्य निर्धारण, अधिनियम व त्यातील नियमांतर्गत असलेल्या तरतुदीनूसार केले जाते.

अभिनिर्णय प्रकरणांचे समयोचित निकाली काढण्यासाठी कार्यक्षम आणि प्रभावी आंतरिक नियंत्रण होते.

ज्ञापन

या परीच्छेदात लेखा परीक्षेची उददीष्टे विषद कलेली आहे सबब अभिप्राय नाहीत.

४.३.५ लेखा परीक्षा कसोटी-

संपादणूक लेखापरीक्षेसाठी लेखापरीक्षा कसोटी पुढील केंद्रींय आणि राज्य कायदे अंतर्गत असलेल्या तरतूदीतून घेण्यात आलेल्या आहेत.

केंद्रीय कायदेः

भारतीय मुद्रांक अधिनियम १८९९

भारतीय नोंदणी अधिनियम १९०८

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम १९५८

मुंबई मुद्रांक (मालमत्तेच्या वास्तव बाजारमुल्याचे निर्धारण) नियम,१९९५

बृहन्मुंबई करीता विकास नियंत्रण विनियम,१९९१ (DCR)

मालमत्तेचे हस्तांतरण अधिनियम,१८८२

महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम,१९९९

महाराष्ट्र झोपडपट्टी वस्ती क्षेत्र (सुधारणा,समाशोधन आणि पुनर्विकास) अधिनियम,१९७१

महाराष्ट्र गृह निर्माण क्षेत्र विकास यंत्रणा अधिनियम,१९७६ (MHADA Act)

संबधित वर्षासाठी वार्षीक मुल्यदर तक्ता (ASR)

महाराष्ट्र शासन,नोंदणी महानिरीक्षक आणि मुद्रांक नियंत्रक,पुणे यांचे व्दारे वेळोवेळी निर्गमित अधिसुचना/निर्णय/ परिपत्रक.

ज्ञापन

या परीच्छेदात लेखा परीक्षेची कसोटी विषद कलेली आहे सबब अभिप्राय नाहीत.

४.३.६ अभिस्विकृती-

संपादणूक लेखापरीक्षणास प्रारंभ करण्याआधी नोंदणी महानिरीक्षक यांचेशी लेखापरीक्षेची व्याप्ती,कार्यपध्दती आणि उददीष्टे चर्चिले होते.प्रारुप संपादणूक प्रतिवेदन ऑगस्ट २०१४ मध्ये शासनास पाठवण्यात आले होते.सप्टेंबर-२०१४ मध्ये विभाग आणि शासन यांचेसोबत निर्गमन परिषद घेण्यात आली.प्रधान सचिव (मदत व पुर्नवसन)यांनी शासनाच्या बाजूने प्रतिनिधीत्व केले. निर्गमन परिषदेत शासनाने दिलेले आणि इतर कुठल्याही वेळी दिलेले उत्तर संबधित परिच्छेदांत समाविष्ट करण्यात आले आहे.

आम्ही मुद्रांक व नोंदणी विभागाने आवश्यक माहिती व दस्तावेज लेखापरीक्षेस पुरवण्यात केलेल्या सहाय्याची अभिस्वीकृती देत आहोत.

ज्ञापन

या परीच्छेदात लेखा परीक्षेची अभिस्विकृती विषद कलेली आहे सबब अभिप्राय नाहीत.

४.३.७ लेखापरीक्षा निरीक्षण-

संपादणूक लेखापरीक्षणात आम्हाला यंत्रणेत व अनुपालनात अनेक त्रुटी आढळल्या.त्यापैकी काही पुढील परिच्छेदात मांडल्या आहेत.

प्रकरणे निकाली काढण्यात झालेल्या विलंबामुळे महसूल अडवणूक –

नोंदणी महानिरीक्षक यांच्या कार्यालयातील माहितीच्या तपासणीत असे आढळले की ३१ मार्च २०१४ ला रु. ७२६.८० कोटी रक्कम अंतर्भुत असलेली १, २४, ३२५ प्रकरणे निरनिराळया स्तरांवर तक्ता ४.३.७.१ ते ४.३.७.४ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे प्रलंबित होती.

ज्ञापन

प्रकरणाची सविस्तर माहीती पुढील परिच्छेदात नमूद आहे.

४.३.७.१

दुय्यम निबंधकाने मुद्रांक जिल्हाधिका-याकडे पाठविलेली अभिनिर्णय प्रकरणे-

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या कलम ३२A मध्ये असे विनिर्दिष्ट आहे की नोंदणी करीता संलेख प्राप्त झालेल्या कोणत्याही नोदणी अधिका-यास संलेखाची विषयवस्तू असणा-या स्थावर मालमत्तेचे वास्तव बाजारमुल्य त्यामध्ये सत्यपणाने दिलेले

नाही.असे सकारण वाटत असेल तर असा अधिकारी,अशा मालमत्तेचे वास्तव बाजारमुल्य निर्धारीत करण्यासाठी तो संलेख मुद्रांक जिल्हाधिका-याकडे विनिर्दिष्ट करील. विभागाने दिलेल्या माहितीनुसार दुय्यम निबंधकाने मुद्रांक जिल्हाधिका-याकडे पाठविलेली रु.१२९.७६ कोटी मुद्रांक शुल्क अंतर्भूत असलेली १.१४ लाख अभिनिर्णय प्रकरणे तक्ता ४.३.७.१ मध्ये दर्शविल्यानुसार ३१ मार्च २०१४ ला प्रलंबित होती.

तक्ता क्रमांक ४.३.७.१ (रुपये कोटीमध्ये)

वर्ष	सुरुवातीची शिल्लक		प्राप्ति		उरक		अखेरची शिल्लक		टक्केवारी	
	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	(८) ते (२) + कॉलम (४)	(९) ते (३) + कॉलम (५)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
०९-१०	५१,०५६	३४.१३	४२	०.०७	३,५३१	०.०९	४७,५६७	३४.११	९३.०९	९९.७४
१०-११	१,५१,८०१	२०५.१६	३१४	०.३१	२२,३०४	५०.२६	१,२९,८११	१५५.२१	८५.३४	७५.५४
११-१२	१,२४,४०१	१५५.०७	२,०७१	१.२३	८,६५६	१२.९८	१,१७,८१६	१४३.३२	९३.१६	९१.७०
१२-१३	१,१७,८१६	१४३.२२	६८८	२.३९	२,४१६	९.१४	१,१६,०८८	१३६.४७	९७.९६	९३.७२
१३-१४	१,४५,०१५	२०२.३८	१,००१	३.५९	३१,७५७	७६.२१	१,१४,२५९	१२९.७६	७८.२५	६३.००

स्त्रोतः-नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयाकडून मिळालेली आकडेवारी

प्रकरणे निकाली काढण्यात झालेला विलंब ७८.२५ ते ९७.९६ टक्के दरम्यान होता आणि या प्रलंबित प्रकरणात अंतर्भूत असलेल्या राशींची टक्केवारी ६३ ते ९९.७४ टक्के दरम्यान होती.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

एखाद्या दस्तऐवजातील मिळकतीचे बाजारमुल्य कमी नमुद करुन दस्त नोंदणी केली असल्यास अशी प्रकरणे निदर्शनास आल्यानंतर ही प्रकरणे महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम कलम ३२ अ मधील तरतुदीनुसार अवरुध्द करुन वसुली करीता संबधीत मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे पाठवण्यात येतात. अशी प्राप्त प्रकरणे त्या वर्षाच्या अहवालामध्ये नमुद करुन वसुलीची कार्यवाही करण्यात येते ज्या प्रकरणत वसुली पुर्ण होते अशी प्रकरणे अहवालातुन कमी करण्यात येतात. आणि जी प्रकरणे त्या आर्थिक वर्षामध्ये वसुलीसाठी प्रलंबित राहतात. अशी प्रकरणे पुढील वर्षाच्या अहवालामध्ये वसुलीसाठी घेण्यात येतात तसेच नव्याने दाखल होणारी प्रकरणे, अशा सर्व प्रकरणात कायद्यातील तरतुदीनुसार वसुली करण्यात येते ही प्रक्रीया नियमीतीपणे सुरु असते.

तपासणी पथकाने सदरचा परीच्छेद त्या त्या वर्षाच्या आर्थीक वर्षातील ३१ मार्चच्या अखेरच्या विरणपत्रावरुन घेतलेला आहे. म्हणून त्या त्या वर्षातील थकीत प्रकरणाची आकडेवारी सविस्तर नमुद केलेली आहे. वास्तविक पहाता मागील आर्थिक वर्षात वसुलीवर शिल्लक असलेले प्रकरणे ही पुढील आर्थिक वर्षाच्या सुरुवातीस (सुरवातीची शिल्लक) नमुद करुन त्यामध्ये त्यावर्षात नव्याने दाखल होणा-या प्रकरणांचा समावेश करुन एकुण प्रकरणे वसुलीसाठी घेण्यात येतात. त्यामुळे आक्षेपाप्रमाणे मागील वर्षाची सविस्तर आकडेवारी वर्ष निहाय नमुद करणे शक्य नाही.

प्रकरणाची सद्य स्थिती खालील तक्त्यात नमुद केलेली आहे.

(रु.कोटी मध्ये)

मार्च १५ अखेरची . शील्लक		मार्च १६ अखेर प्राप्त		मार्च १६ अखेर निकाली		मार्च १६ अखेर शील्लक	
(१) संख्या	(२) रक्कम	(३) संख्या	(४) रक्कम	(५) संख्या	(६) रक्कम	(७) संख्या	(८) रक्कम
८८१९४	७७.०२	९९५	२.५७	७६३९	१४.३६	८१५५०	६५.२६

४.३.७.२ विभागाने अवरुध्द केलेली प्रकरणे-

कलम ३३ नोंदणीकृत अथवा विना नोंदणीकृत असे दोनही, यथोचितपणे मुद्रांकित न केलेले संलेख अवरुध्द करण्याबाबत आहे.मुद्रांक जिल्हाधिका-यास अवरुध्द केलेल्या संलेखावर आकारणीयोग्य मुद्रांक शुल्क, जर लागू असेल तर,निर्धारण करण्याचे अधिकार आहेत.

विभागाने दिलेल्या माहितीनुसार रु.७७.२४ कोटी मुद्रांक शुल्क अंतर्भूत असलेली ७,१२५ अभिनिर्णयासाठी आणलेली अवरुध्द प्रकरणे तक्ता क्रं.४.३.७.२ मध्ये दर्शविल्यानुसार ३१ मार्च २०१४ ला प्रलंबित होती.

तक्ता क्रं.४.३.७.२ (रु.कोटीमध्ये)

वर्ष	सुरुवातीची शिल्लक		प्राप्ति		उरक		अखेरची शिल्लक		टक्केवारी	
	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	(८) ते (२) + कॉलम (४)	(९) ते (३) + कॉलम (५)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
०९-१०	१४,७५९	७४.८७	१,४२९	९.९७	२,५५८	१०.७७	१३,६३०	७४.०७	८४.२०	८७.३१
१०-११	१३,६१५	७३.६६	२१,४७५	४८३.२६	२३,६६४	४९०.२१	११,४२६	६६.७१	३२.५६	११.९८
११-१२	१०,९९३	५७.१२	२३,९६१	२९६.५८	२४,३१६	३०७.५८	१०,६३८	४६.१२	३०.४३	१३.०४
१२-१३	९,५२८	४६.०२	१४,०९४	१२१.५३	१५,२९६	१४४.४९	८,३२६	२३.०६	३५.२५	१३.७६
१३-१४	७,१७०	४९.४१	११,२३५	११२.३३	११,२८०	८४.५०	७,१२५	७७.२४	३८.७१	४७.७६

स्त्रोतः-नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयाकडून मिळालेली आकडेवारी

प्रकरणे निकाली काढण्यात झालेला विलंब ३०.४३ टक्के ते ८४.२० दरम्यान आणि या प्रलंबित प्रकरणात अंतर्भूत असलेल्या राशींची टक्केवारी ११.९८ टक्के ते ८७.३१ टक्के दरम्यान होती.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

एखाद्या दस्तऐवजातील मिळकतीचे बाजारमुल्य कमी नमुद करुन दस्त नोंदणी केली असल्यास अशी प्ररकणे तपासणीत निदर्शनास आल्यानंतर ही प्रकरणे महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम कलम ३३ व ३३अ मधील तरतुदीनुसार अवरुध्द करुन वसुली करीता संबधीत मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे पाठवण्यात येतात. अशी प्राप्त प्रकरणे त्या वर्षाच्या नोंदवहीमध्ये नमुद करुन अशा प्रकरणात वसुलीची कार्यवाही करुन वसुली पुर्ण झालेली प्रकरणे वगळून अहवाल पाठविण्यात येतो आणि जी प्रकरणे त्या आर्थिक वर्षामध्ये वसुलीसाठी प्रलंबित राहतात. अशी प्रकरणे पुढील वर्षाच्या अहवालामध्ये वसुलीसाठी घेण्यात येतात व त्यावर कायद्यातील तरतुदीनुसार वसुली करण्यात येते ही प्रक्रीया नियमितपणे सुरु असते.

सदरचा परीच्छेद त्या त्या वर्षाच्या आर्थीक वर्षातील ३१ मार्चच्या अखेरच्या विरणपत्रावरुन घेण्यात आलेला आहे. म्हणून त्या त्या वर्षाची प्रकरणाची आकडेवारी सविस्तर नमुद केलेली आहे वास्तविक पहाता मागील आर्थीक वर्षात वसुलीवर शिल्लक असलेले प्रकरणे ही पुढील आर्थीक वर्षाच्या सुरवातीस (सुरवातीची शिल्लक) नमुद करुन त्यामध्ये त्यावर्षात नव्याने दाखल होणा-या प्रकरणांचा समावेश करुन एकुण प्रकरणे वसुलीसाठी घेण्यात येतात त्यामुळे आक्षेपाप्रमाणे मागील वर्षाची सविस्तर आकडेवारी वर्ष निहाय नमुद करण्यात येत नाही. त्यामुळे अशी आकडेवारी उपलब्ध नाही.

प्रकरणाची सद्यःस्थिती खालील तक्त्यात दिली आहे.

(रु.कोटी मध्ये)

मार्च १५ अखेरची . शील्लक		मार्च १६ अखेर प्राप्त		मार्च १६ अखेर निकाली		मार्च १६ अखेर शील्लक	
(१) संख्या	(२) रक्कम	(३) संख्या	(४) रक्कम	(५) संख्या	(६) रक्कम	(७) संख्या	(८) रक्कम
५५८०	४७.८९	५५०८	४२.२६	५२७६	४४.१८	५८१२	४५.९७

यातील प्रकरणे म्हाडा, सीडको यांचे कडील अलॉटमेंट लेटर, मनपा यांचे कडील टिडीआर,विकसन करार व कार्यकंत्राट इ. प्रकरणाचा समावेश आहे. या प्रकरणावर यथोचीत मुद्रांक शुल्क वसुल करण्यासाठी मुद्रांक कायदयात कलम १० (ड) नव्याने समाविष्ट करुन शासनाचे सर्व विभाग, स्थानीक स्वराज्य संस्था, निमशासकीय संघटना व बँक व्यवसायी (खाजगी, सहकारी व इतर वित्तीय संस्था) यांचेवर मुद्रांक शुल्क वसुल करण्याची जबाबदारी टाकण्यात आलेली आहे.

४.३.७.३

मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे अभिनिर्णयासाठी आणलेली प्रकरणे-

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या कलम ३१ मध्ये विहित आहे की जेव्हा एखादा संलेख निष्पादित करुन दिलेला असो किंवा नसो,त्या संलेखाच्या पक्षकारांपैकी एका पक्षकाराकडून मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे आणला जाईल आणि अशी व्यक्ती त्या संलेखावर आकारणीयोग्य असलेल्या शुल्काबाबत त्या अधिका-याचे मत घेण्यासाठी अर्ज करील आणि शंभर रुपये इतके शुल्क देईल त्याबाबतीत मुद्रांक जिल्हाधिकारी, त्या संलेखावर आकारणीयोग्य असलेले शुल्क निर्धारित करील आणि मागणी पत्रक निर्गमित करील.

विभागाने दिलेल्या माहितीनुसार मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे अभिनिर्णयासाठी आणलेली प्रकरणे रु.३९०.३२ कोटी अंतर्भूत असलेली १,९९० अभिनिर्णय प्रकरणे प्रलंबित होती (मार्च-२०१४) प्राप्त झालेली व उरकलेली प्रकरणे यांचा तपशील तक्ता ४.३.७.३ मध्ये दर्शविला आहे.

तक्ता क्रं.४.३.७.३ (रु.कोटीमध्ये)

वर्ष	सुरुवातीची शिल्लक		प्राप्ति		उरक		अखेरची शिल्लक		टक्केवारी	
	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	(८) ते (२) + कॉलम (४)	(९) ते (३) + कॉलम (५)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)	(११)
०९-१०	३,५००	९९.७८	३,७३४	९९.०२	३,५०५	११०.२३	३,७२९	८८.५६	५१.५५	४४.५५
१०-११	३,७९८	९०.८५	३८,६४१	९७७.७१	३९,२५०	१०१९.८५	३,१८९	४८.७१	७.५१	४.५६
११-१२	२,५५५	४६.०४	२५,५६७	१,००७.०७	२५,९८१	९२६.९९	२,१४१	१२६.१२	७.६१	११.९८
१२-१३	२,१३६	१२८.५३	१५,७९६	८५८.८०	१५,६६४	७९२.०८	२,२६८	१९५.२५	१२.६५	१९.७८
१३-१४	२,१८९	१९१.९९	१३,९२०	७८२.४१	१४,११९	५८४.०८	१,९९०	३९०.३२	१२.३५	४०.०६

स्त्रोतः-नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयाकडून मिळालेली आकडेवारी

वरील तक्त्यातील शिल्लक प्रकरणांच्या संख्येवरुन असे निर्देशित होते की प्रत्येक वर्षी जरी अभिनिर्णयासाठी प्रलंबित प्रकरणांची संख्या कमी होत असली तरीही या प्रकरणांत अंतर्भूत रक्कम वाढत आहे.२०१३-१४ मध्ये प्रलंबित प्रकरणांच्या रक्कमेत १०० टक्के वाढ होती.यावरुन असे निर्देशित होते की मोठया रक्कमेची प्रकरणे अभिनिर्णयासाठी प्रलंबित आहेत. महसूल जमेच्या हितासाठी मोठया रक्कमेची प्रकरणे लवकरात लवकर अभिनिर्णीत करण्यात येतील याची विभागाने खातरजमा करणे गरजेचे आहे.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

ज्या प्रकरणात मोठया प्रमाणावर महसूल वसुली होवू शकते अशा प्रकरणे अग्रक्रमांने हाताळून त्यावर प्रथम प्राधान्याने निर्णय देण्याबाबत संबधीत मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना मासीक सभेमध्ये व वेळोवेळी निर्देश दिलेले आहेत. कलम ३१ खाली प्रकरणे वीहीत कालावधीत निर्गत करण्यासाठी नागरीकांची सनद जाहीर केलेली आहे. त्याच प्रमाणे NIC यांचे मार्फत प्रकरण निर्गत करण्याबाबत संगणक प्रणाली तयार केलेली आहे. त्या प्रणालीचा वापर दिनांक ०१.०६.२०१६ पासून करण्याबाबत सर्व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना निर्देश दिलेले आहेत.

प्रकरणाची सदय स्थिती खालील तक्त्यात नमुद केलेली आहे.

(रु.कोटी मध्ये)

सन २०१५-१६ मध्ये प्राप्त		सन २०१५-१६ मध्ये निकाली		मार्च २०१६ अखेर शिल्लक	
प्रकरण संख्या	रक्कम	प्रकरण संख्या	रक्कम	प्रकरण संख्या	रक्कम
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१४२८५	९४.२३	१३०१६	८५.७१	१२६९	९२.२३

४.३.७.४

नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयाकडे प्रलंबित अभिनिर्णय प्रकरणे-

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या कलम ५३ A अंतर्गत मुख्य नियंत्रण महसूल प्राधीकारी (CCRA) यांना मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी निर्धारित केलेल्या आकारणीयोग्य शुल्काचे पुनःनिर्धारण करण्याचे अधिकार प्रदान करण्यात आले आहेत.जर एखादया संलेखावर चुकीने किंवा इतर कोणत्याही कारणाने मुद्रांक जिल्हाधिका-याव्दारे आकारणीयोग्य शुल्कापेक्षा कमी शुल्क आकारण्यात आले असेल तर CCRA अशा संलेखाची पडताळणी करुन संबधीत पक्षकाराकडून तुटीच्या मुद्रांक शुल्काची वसूली करण्याचे आदेश देऊ शकतात.

विभागाने दिलेल्या माहितीनुसार नोंदणी महानिरीक्षक यांचेकडे अभिनिर्णयासाठी प्रलंबित रु.१२९.४९ कोटी मुद्रांक शुल्क अंतर्भूत असलेली ९५१ अभिनिर्णय प्रकरणे तक्ता क्रं.४.३.७.४ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे ३१ मार्च २०१४ ला प्रलंबित होती.

तक्ता क्रं.४.३.७.४ (रु.कोटीमध्ये)

वर्ष	सुरुवातीची शिल्लक		प्राप्ति		उरक		अखेरची शिल्लक	
	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
२००९	३३१	१००.१३	५१	१७.९९	२१	३.३२	३६१	११४.८०
२०१०	३६१	११४.८०	४२	७.४१	१२	२.७४	३९१	११९.४७
२०११	३९७	११९.४७	२७	८१.५७	२२	७६.२५	४०२	१२४.७९
२०१२	४०१	१२४.७९	१५	५७.८५	८	५७.२३	४०८	१२५.४१
२०१३	४०८	१२५.४१	५५१	२३.६१	८	१९.५३	९५१	१२९.४९
	एकूण		६८६	१८८.४३	७१	१५९.०७		

कलम ५३ A अंतर्गत प्रलंबित प्रकरणांची संख्या आणि अंतर्भूत रक्कम हे दोन्ही वाढता कल दर्शवितात तरी २००९-१३ या कालावधीत नोंदणी महानिरीक्षकव्दारा प्राप्त ६८६ प्रकरणापैकी फक्त ७१ प्रकरणे (फक्त १० टक्के) निकाली काढण्यात आली.

अशाप्रकारे, वरील माहितीवरुन असे दिसून येते की नोंदणी विभागाच्या विभिन्न प्राधिका-यांव्दारे मोठया प्रमाणात अभिनिर्णय प्रकरणे अंतिम करण्यात आली नाही.या प्रकरणांत विचारणीय शासन महसूल अंतर्भूत असल्यामुळे अशी शिफारस करण्यात येते की या प्रकरणांना निकाली काढण्यासाठी वेळापत्रक निश्चित करावयास पाहिजे आणि या प्रकरणांचा वेळेत उरक व्हावा यासाठी शिखर स्तरावर त्यांचे संनियंत्रण करावयास पाहिजे.

निर्गमन परिषदेत,प्रधान सचिवांनी आकडेवारीची तपासणी करण्यात येईल आणि पडताळणी नंतर त्यांची पृष्टी करण्यात येईल,असे सांगितले.प्रकरणे निकाली काढण्याबाबत तसेच वर्षनिहाय विष्लेषण याबाबत प्रधान सचिवांनी तथ्यांच्या पडताळणीनंतर अभिप्राय देण्यात येईल,असे सांगितले.

तथापी, हे तथ्य तसेच रहाते की आकडेवारी विभागाने सादर केली होती आणि आकडेवारीचा अचूकपणा त्यांच्या संकलनाच्या वेळीच निश्चित करावयास पाहिजे होता.चुकीची आकडेवारी सादर करणे हे अभिलेखांना सुस्थितीत ठेवणेबाबत उणीव दर्शविते ज्यासाठी विभागाने सुधारात्मक कार्यवाही करावयास पाहिजे.

अभिनिर्णय प्रकरणांवर प्रभावी नियंत्रण ठेवण्यासाठी विभागाने अभिनिर्णय प्रकरणांचे योग्य व अचूक डेटाबेस ठेवावयास पाहिजे आणि त्यांना अंतिम रुप देण्याबाबत एक निश्चित वेळापत्रक करावयास पाहिजे,जेणेकरुन शासन महसूल अनावश्यक प्रकारे अडकून राहावयास नको.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

विभागाने सन २००२ पासून ई-गव्हर्नन्सचे वेगवेगळे उपक्रम राबविले आहेत. त्यामध्ये दस्त नोंदणी संगणकीय प्रणालीव्दारे करणे त्याचबरोबर काही महत्वपूर्ण ऑनलाईन सुविधा जनतेसाठी उपलब्ध करुन देण्यात आलेल्या आहेत. हे उपक्रम सुरु करण्याकडे लक्ष वेधल्यामुळे अशा प्रकरणात पुरेसा वेळ देता आला नाही. त्यामुळे प्रलंबीत प्रकरणामध्ये थोडीफार वाढ दिसून येते. तसेच कलम ५३-अ नुसार प्रकरणाचे पुनर्विलोकन करतांना संबधीत पक्षकारांना आपले म्हणणे मांडण्यासाठी सुनावणीची संधी देणे आवश्यक आहे. काही वेळेस पक्षकाराना सुनावणीची संधी देवूनही कागदोपत्री पुरावा सादर करण्यासाठी विलंब होतो. प्रकरणाची पुर्ण छाननी केल्याखेरीज निर्णय घेणे योग्य नाही कारण अशा निर्णयाविरुध्द संबधीत पक्षकार मा.उच्च न्यायालयाकडे धाव घेतात. त्यासाठी त्यांना सुनावणीची पुरेपुर संधी देणे आवश्यक ठरते. या सर्व कारणास्तव प्रकरणात निर्णय घेण्यास काही कालावधी लागतो. ही वस्तुस्थिती नाकारता येणार नाही.

तसेच कलम ५३अ अंतर्गत दाखल होणा-या प्रकरणाचा निपटरा जलद गतीने होण्याच्या दृष्टीने सनियंत्रणाकरीता संगणकीय आज्ञावली (Case Monitaring System) तयार करण्यात आली असुन त्यामध्ये ज्या प्रकरणात मोठया रकमेचा महसूल समाविष्ठ आहे अशी प्रकरणे प्रथम प्राधान्याने सुनावणीसाठी घेण्यात येत आहेत.

शिंवाय या कामाकरीता कायेद सल्लागाराची आवश्यकता असल्याने विधी सहाय्यकाची पदे नव्याने निर्माण करण्यासाठी सुधारीत आकृतीबंध तयार केलेला असून तो शासनाच्या विचाराधीन आहे.

प्रकरणाची सदय स्थिती खालील तक्त्यात नमुद केलेली आहे.

(रक्कम कोटीत)

सु.शी.मार्च २०१४		मार्च २०१६ अखेर प्राप्त		मार्च २०१६ अखेर निकाली		मार्च २०१६ अखेर शील्लक	
प्र.क्र. संख्या	रक्कम	प्र.क्र. संख्या	रक्कम	प्र.क्र. संख्या	रक्कम	प्र.क्र. संख्या	रक्कम
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)
९५१	१२९.४९	४६२	१४४.३	९५	४३.२७	१३१८	२३०.५२

४.३.८ मोबदला मुल्याच्या निर्धारणात आढळलेल्या विसंगती-

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम,१९५८ च्या अनुसूची-१ मधील अनुच्छेद ५ (g-a) अनुसार एखादे संलेख कोणत्याही स्थावर मालमत्तेवरील बांधकाम,तिचा विकास तिची विक्री किंवा तिचे हस्तांतरण (मग ते कोणत्याही स्वरुपाचे असो) यासाठी प्रवर्तक किंवा विकासक,(मग तो कोणत्याही नावाने संबोधण्यात येत असो) यास प्राधीकार किंवा अधिकार देण्यासंबधात असेल तर मुद्रांक शुल्क अनुच्छेद २५ च्या खंड (a),(b),(c) अथवा (यथास्थिती) (d)अन्वये,मोबदला अथवा मालमत्तेचे बाजारमुल्य यापैकी जे जास्त असेल त्यावर आकारणी योग्य असेल.

लेखापरीक्षणात आम्हाला संलेखात नमूद मोबदला निर्धारणासाठी समान पध्दतीचा अभाव असल्याने लेखापरीक्षेच्या कालावधीत विकास करारनामे निष्पादीत करताना मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाल्याचे निदर्शनास आले.हे खालील परिच्छेदात मांडले आहे.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम अनुसूची-१ मधील अनुच्छेद ५ (g-a) व अनुच्छेद २५ च्या खंड (a),(b),(c) अथवा (यथास्थिती) (d) या तरतुदी नमुद करुन विकसन कराराच्या संलेखात नमूद मोबदला निर्धारणासाठी समान पध्दतीचा अभाव असल्याबाबत आक्षेप नोंदविलेला आहे.

४.३.८.१

करारनाम्यात नमूद मोबदला मुल्याच्या निर्धारणासाठी समान धोरणाचा अभाव-

मालमत्तेच्या पुनर्विकासाकरिता विकासक आणि संस्था यांच्यात सहकारी घरबांधणी संस्था अथवा महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ च्या अनुसूची-१ मधील अनुच्छेद ५ (g-a) अंतर्गत असलेले अस्तित्वातील इमारतींचे पुनर्विकास करारनामे निष्पादीत करण्यात आले.

आम्हाला असे आढळले की (मे-२०१४) पुनर्विकास करारनामा संलेख अभिनिर्णीत करताना मुंबई,अंधेरी,कुर्ला आणि बोरीवली येथील मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयात तात्पुरत्या निवास व्यवस्थेचे भाडे,हालअपेष्टा/निकाय निधि,दलाली खर्च, विकासकाने मालमत्तेच्या विकास अधिकारासाठी संस्थेस व संस्थेच्या सदस्यांना निवास बदलण्यासाठी दिलेला खर्च इत्यांदी बाबींसाठी केलेल्या भुगतानास मोबदला मुल्याचा भाग मानण्यात येतो.याशिवाय,मोबदला मुल्यात बिल्ट-अप क्षेत्राची बांधकाम किंमत,संस्थेचे कार्यालय,चौकीदाराचे कार्यालय इत्यांदीसह विकसकाने दिलेल्या पार्कींग जागेचाही समावेश आहे.तथापी,आम्हाला लक्षात आले की ३५ पुनर्विकास करारनामे अभिनिर्णीत करतेवेळी मुद्रांक जिल्हाधिकारी एन्फोर्समेंट-I व एन्फोर्समेंट-II मुंबई यांनी त्या बाबी मोबदला मूल्याचा भाग म्हणून ग्राहय धरल्या नाही.

काही स्पष्टीकरणात्मक प्रकरणे तक्ता ४.३.८.१ मध्ये दिली आहेत.

तक्ता क्रं.४.३.८.१ (रु.लाखामध्ये)

प्रकरण क्रं./दिनांक	एन्फोर्समेंट कार्यालया व्दारे मोबदला म्हणून ग्राहय न धरण्यात आलेल्या बाबी		प्रकरण क्रं./दिनांक	एन्फोर्समेंट कार्यालया व्दारे मोबदला म्हणून ग्राहय धरण्यात आलेल्या बाबी	
(१)	(२)		(३)	(४)	
एकाच मुद्रांक जिल्हाधिका-याने मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी वेगवेगळया संलेखाना वेगवेगळया पध्दतीने हाताळले					
COS एन्फोर्समेंट-II मुंबई SDE/NEW/१६३/१२ दि.०७/०३/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-II यांनी या बाबींना बंधन समजून त्यावर ०.२ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	निकाय निधी	६६.६०	COS एन्फोर्समेंट-II मुंबई SDE/NEW/४०१/१२ दि. २१/५/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-II यांनी या बाबींना मोबदल्याचा भाग समजून त्यावर ५ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	निकाय निधी	५५.२०
	भाडे	१२९.६०		भाडे	५३.१३
	स्थानांतरण	५.४०		स्थानांतरण	१.४४
	दलाली	५.४०		दलाली	२.५३
	एकूण	२०७.००		एकूण	११२.३०

अनुच्छेद ५ (g-a) अंतर्गत पुनर्विकास करारनाम्यांसाठी मोबदला निर्धारित करताना वरील बाबी समाविष्ट न केल्याने रु.१२.१९ लाख शासकीय महसूलाची कमी वसूली झाली.

COS एन्फोर्समेंट-II मुंबई SDE/NEW/४१/१२ दि.१८/०१/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-II यांनी या बाबींना बंधन समजून त्यावर	निकाय निधी	१४०.००	COS एन्फोर्समेंट-II मुंबई SDE/NEW/४०२/१२ दि. २५/५/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-II यांनी या बाबींना मोबदल्याचा भाग समजून त्यावर ५ टक्के या दराने	निकाय निधी	१००.००
	भाडे	९०.००		भाडे	८४.७६
	दलाली	५.००		स्थानांतरण	४.३२
	मु.शु. व	३.००		दलाली	३.३६

तक्ता क्रं.४.३.८.१

(१)	(२)		(३)	(४)	
०.२ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	नों. फी. खर्च एकूण	 २३८.००	मुद्रांक शुल्क आकारले.	सभासदांना देण्यात आलेल्या क्षेत्राची बांधकाम किंमत पार्किंग ची बांधकाम किंमत एकूण	१८२.२९ १२.८४ ३८७.५७

अनुच्छेद ५ (g-a) अंतर्गत पुनर्विकास करारनाम्यांसाठी मोबदला निर्धारित करताना वरील बाबी समाविष्ट न केल्याने रु.१०.७२ लाख शासकीय महसूलाची कमी वसूली झाली.

COS एन्फोर्समेंट-I मुंबई ENF-1/EVN/J/८२/१२ दि.१५/०६/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-I यांनी या बाबींना बंधन समजून त्यावर ०.२ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	भाडे दलाली स्थानांतरण एकूण	२०९.८८ ७.२ ४.०० २२१.०८	COS एन्फोर्समेंट-I मुंबई ENF-1/EVN/J/१/१० दि. २२/६/१० या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-I यांनी या बाबींना मोबदल्याचा भाग समजून त्यावर ५ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	निकाय निधी भाडे स्थानांतरण सभासदांना देण्यात आलेल्या क्षेत्राची बांधकाम किंमत एकूण	३८.७५ ६८.८२ १.६० १००.०२ २०९.१९

अनुच्छेद ५ (g-a) अंतर्गत पुनर्विकास करारनाम्यांसाठी मोबदला निर्धारित करताना वरील बाबी समाविष्ट न केल्याने रु.२८.४७ लाख शासकीय महसूलाची कमी वसूली झाली.

COS एन्फोर्समेंट-I मुंबई ENF-1/EVN/J/६१/१२ दि.१०/०४/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-I यांनी या बाबींना बंधन समजून त्यावर ०.२ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	भाडें दलाली स्थानांतरण एकूण	७२.०० २.४० १.२० ७५.६०	COS एन्फोर्समेंट-I मुंबई ENF-1/EVN/J/५१/१० दि. ३०/१/१० या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-I यांनी या बाबींना मोबदल्याचा भाग समजून त्यावर ५ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	सभासदांना देण्यात आलेल्या क्षेत्राची बांधकाम किंमत निकाय निधी भाडे स्थानांतरण आणि दलाली एकूण	८६.५४ ९२.८० ४६.८० २.५६ २२७.९८

अनुच्छेद ५ (g-a) अंतर्गत पुनर्विकास करारनाम्यांसाठी मोबदला निर्धारित करताना वरील बाबी समाविष्ट न केल्याने रु.७.९८ लाख शासकीय महसूलाची कमी वसूली झाली.

COS एन्फोर्समेंट (Enf)-II मुंबई आणि COS अंधेरी या दोन कार्यालयांमध्ये सारख्याच प्रकारच्या संलेखाना वेगवेगळया पध्दतीने हाताळले.

COS एन्फोर्समेंट-II मुंबई SDE-/NEW/३२५/१२ दि.२३/०४/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-II यांनी या बाबींना बंधन समजून त्यावर ०.२ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	हालअपेष्टा नुकसान भरपाई	८१६.४८	COS मुंबई ADJ-1/M/4587/10 दि. ३/११/१० या प्रकरणात COS मुंबई यांनी या बाबींना मोबदल्याचा भाग समजून त्यावर ५ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले	हालअपेष्टा नुकसान भरपाई	९५२.००
	पर्यायी निवास व्यवस्थेचे भाडे	१.२५०.६४		पर्यायी निवास व्यवस्थेचे भाडे	५०९.६०
	एकूण	२,०६७.१२		एकूण	१,४६१.६०

अनुच्छेद ५ (g-a) अंतर्गत पुनर्विकास करारनाम्यांसाठी मोबदला निर्धारित करताना वरील बाबी समाविष्ट न केल्याने रु.२.९३ कोटी शासकीय महसूलाची कमी वसूली झाली.

COS एन्फोर्समेंट-II मुंबई SDE/NEW/४५०/१२ दि.०४/०५/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-II यांनी या बाबींना बंधन समजून त्यावर ०.२ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	निकाय निधी	६०.००	COS मुंबई ADJ-M-5736-10 दि. २८/१२/१० या प्रकरणात COS मुंबई यांनी या बाबींना मोबदल्याचा भाग समजून त्यावर ५ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले	निकाय निधी	१००.००
	भाडे	४९२.४७		भाडे	१६०.२७
	दलाली	४१.०४		दलाली	निरंक
	परिवहन	९.१४		परिवइन	निरंक
	एकूण	६०२.६५		एकूण	२६०.२७

अनुच्छेद ५ (g-a) अंतर्गत पुनर्विकास करारनाम्यांसाठी मोबदला निर्धारित करताना वरील बाबी समाविष्ट न केल्याने रु.३०.६५ कोटी शासकीय महसूलाची कमी वसूली झाली.

COS एन्फोर्समेंट (Enf)-I मुंबई आणि COS अंधेरी या दोन कार्यालयांमध्ये सारख्याच प्रकारच्या संलेखाना वेगवेगळया पध्दतीने हाताळले.

COS एन्फोर्समेंट-I मुंबई ENF-1/EVN/J/७९/१२ दि.०६/०६/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-I यांनी या बाबींना बंधन समजून त्यावर ०.२ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	भाडे	३४५.६०	COS अंधेरी ADJ-A-188-12 दि. १३/०३/१२ या प्रकरणात COS यांनी या बाबींना मोबदल्याचा भाग समजून त्यावर ५ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले	भाडे	२०१.६०
	दलाली	१४.४०		दलाली	१६.००
	स्थानांतरण	१४.४०		स्थानांतरण	१.६०
	एकूण	३७४.४०		एकूण	२१९.२०

अनुच्छेद ५ (g-a) अंतर्गत पुनर्विकास करारनाम्यांसाठी मोबदला निर्धारित करताना वरील बाबी समाविष्ट न केल्याने रु.५७.९७ लाख शासकीय महसूलाची कमी वसूली झाली.

COS एन्फोर्समेंट (Enf)-I मुंबई आणि COS मुंबई या दोन कार्यालयांमध्ये सारख्याच प्रकारच्या संलेखाना वेगवेगळया पध्दतीने हाताळले.

COS एन्फोर्समेंट-I मुंबई ENF-1/EVN/J/६८/१२ दि.१८/०५/१२ या प्रकरणात COS एन्फोर्समेंट-I यांनी या बाबींना बंधन समजून त्यावर ०.२ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले.	भाडे दलाली परिवहन एकूण	२३६.८३ ९.८७ ५.८५ २५२.५५	COS मुंबई ADJ-M-3987-11 दि. १६/११/११ या प्रकरणात COS यांनी या बाबींना मोबदल्याचा भाग समजून त्यावर ५ टक्के या दराने मुद्रांक शुल्क आकारले	भाडे दलाली परिवहन एकूण	८१२.१६ निरंक १३.५० ८२५.६६

अनुच्छेद ५ (g-a) अंतर्गत पुनर्विकास करारनाम्यांसाठी मोबदला निर्धारित करताना वरील बाबी समाविष्ट न केल्याने रु.३७.९९ लाख शासकीय महसूलाची कमी वसूली झाली.

अशा प्रकारची विसंगती म्हणजेच अदायगीचे घटक अनुच्छेद (g-a) अंतर्भूत पुनर्विकास करारनाम्याच्या मोबदल्यात समाविष्ट न करणे हे ३५ प्रकरणांत आढळले. ज्यामुळे ३५ अभिनिर्णीत प्रकरणांत रु.११.३९ कोटी मुद्रांक शुल्क व शास्तीची कमी आकारणी झाली.

निर्गमन परिषदेत प्रधान सचिवांनी तथ्य मान्य (सप्टेंबर २०१४) केले आणि याबाबतीत सर्व कार्यालयांस सुचना निर्गमित करण्यात येतील असे सांगितले आणि पुढे मुद्रांक शुल्काची तूट शास्तीसह वसूल करण्यात येईल. असेही सांगितले वसूलीचा अहवाल प्राप्त नाही. (डिसेंबर-२०१४)

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी अंमलबजावणी १ या कार्यालयातील अभिनिर्णीत २६ प्रकरणे व मुद्रांक जिल्हाधिकारी अंमलबजावणी २ मुंबई या कार्यालयातील अभिनिर्णीत ९ प्रकरणे अशी एकूण ३५ प्रकरणांचा समावेश आहे.

प्रकरणांतील दस्तऐवज हे पुनर्विकासाचे करारनाम्यांचे असून विकासकाने सोसायटी व सभासद यांना तात्पुरत्या स्वरुपात temporary accommodation hardship/corpus funds, brokerage charges, shifting charges इत्यादीबाबतच्या दिलेल्या रकमा, सोसायटीला बांधून दयावयांचे construction cost of the built up area society's office, watchman's office etc व पार्किग क्षेत्र यांचे बाजारमूल्य एकत्रित करुन त्यावर अनुच्छेद २५ (b) प्रमाणे मुद्रांक शुल्काची आकारणी करण्याऐवजी मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी अभिनिर्णय करतांना या रकमेस मोबदला न समजता विकासकांचे कर्तव्य Obligation समजून अनुच्छेद ५(h)(A)(iv)(b),, प्रमाणे ०.२% मुद्रांक शुल्क वसुल केले आहे. म्हणून शासनाचे रुपये १३.०४ कोटी मुद्रांक शुल्क व दंड कमी वसुल झाले आहे, असा आक्षेप उपस्थित केलेला आहे.

प्रकरणाची छाननी केली असता,दस्तातील मोबदल्याच्यापोटी दिलेल्या सर्व रकमा (वर नमुद केल्याप्रमाणे) एकत्रित करुन ही रक्कम मोबदला रक्कम समजून त्यावर अनुच्छेद ५(g-a) नुसार ५% मुद्रांक शुल्क वसुल करणे आवश्यक आहे.हा तपासणी पथकाचा आक्षेप योग्य असून प्रकरणातील दस्त ऐवज मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी अभिनिर्णीत केलेले असल्याने सदरची प्रकरणे कलम ५३अ अन्वये पुर्नविलोकनाकरीता घेण्यात आली असून यातील ९ प्रकरणांत मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकारी यांनी आदेश निर्गमित केले असून वसूलीची कार्यवाही संबधित मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचे स्तरावर सुरु आहे.

प्रकरणाची सद्यस्थीती खालील तक्त्यात नमुद केलेली आहे.

एकुण प्रकरणे	सुनावणी दिलेली प्रकरणे	निकाली प्रकरणे
(१)	(२)	(३)
३५	३५	०९

सर्व प्रकरणातील मुल्यांकनाबाबत एक सारखेपणा व समानता येण्यासाठी सविस्तर मार्गदर्शन सुचना सन २०१६ पासूनच्या बाजार मुल्य दर तक्त्यासोबत सुचना दिल्या आहेत.

४.३.८.२

पुर्नविकास करारावर मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी-

लेखापरिक्षेस आढळले की मुंबईच्या परेल शिवडी विभागातील ७,०९९.२१ चौ. मीटर जमीन व त्यावर उभारलेल्या इमारतीच्या पुनर्विकासाकरीता संस्था आणि विकासक यांच्यात निष्पादित करण्यात आलेला पुनर्विकास करारनामा मुद्रांक जिल्हाधिकारी एन्फोर्समेंट-I मुंबई यांनी जानेवारी २०१२ मध्ये अभिनिर्णित केला. करारनामा अभिनिर्णित करताना मुद्रांक जिल्हाधिका-यांनी संस्थेच्या सभासदांना देण्यात येणा-या रु.१८.८८ कोटी मूल्याच्या बिल्ट अप क्षेत्राची बांधकाम किंमत आणि पार्किंग स्थळ मोबदला मूल्यात विचारात घेतले नाही.

तसेच संस्थेच्या वतीने विकासकाने अदा केलेले रु.१६.८१ कोटीचे भाडे बंधन असे गृहीत धरले होते.आणि अनुच्छेद ५ (h)(A)(iv) अंतर्गत ०.२ टक्के दराने मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले.या दोन बाबी मोबदल्याच्या भाग होत्या आणि त्यावर महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या अनुसूची-१ मधील अनुच्छेद-२५ अंतर्गत ५ टक्के दराने मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य असूनही आकारण्यात आले नाही.ज्यामुळे रु.१.६५ कोटी मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

आम्ही मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी निदर्शनास आणून दिल्यावर (डिसेंबर २०१३), निर्गमन परिषदेत प्रधान सचिवांनी लेखापरीक्षा निरीक्षण मान्य (सप्टेंबर-२०१४) केले आणि शास्तीसह मुद्रांक शुल्काची तूट वसूल करण्याची कार्यवाही सुरु करण्यात येईल असे सांगितले.

मुद्रांक शुल्क तुटीच्या आणि शास्तीच्या वसूलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही. (डिसेंबर २०१४)

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परिच्छेदात मुद्रांक जिल्हाधिकारी अंमलबजावणी १ यांचे कार्यालयातील अभिनिर्णीत प्र.क्रं.ENF-1-EVN-J-7-2012 चा समावेश आहे.

विकसकाने सोसायटी व सभासद यांना तात्पुरत्या स्वरुपात temporary accommodation hardship/corpus funds, brokerage charges, shifting charges इत्यादी बाबतच्या दिलेल्या रकमा, सोसायटीला बांधून द्यावयांचे construction cost of the built up area societry's office, watchman's office etc व पार्किंग क्षेत्र यांचे बाजारमूल्य एकत्रित करुन त्यावर अनुच्छेद २५ (b) प्रमाणे मुद्रांक शुल्काची आकारणी करण्याऐवजी मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी अभिनिर्णय करतांना या रकमेस मोबदला न समजता विकासकांचे कर्तव्य Obligation समजून अनुच्छेद ५(h)(A)(iv)(b), प्रमाणे ०.२% मुद्रांक शुल्क वसुल केले आहे. म्हणून शासनाचे रुपये १.६५ कोटी मुद्रांक शुल्क कमी वसुल झाले आहे, हा तपासणी पथकाचा आक्षेप मान्य करुन प्रकरण कलम ५३ अ खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे.

४.३.८.३

दस्तऐवजात नमूद महसूल भागीदारी बाबी विचारात न घेतल्याने मुद्रांक शुल्क आणि शास्तीची कमी आकारणी

मुद्रांक जिल्हाधिकारी नागपुर शहर यांच्या कार्यालयात आम्हाला असे निदर्शनास आले (एप्रील २०१४) की एका शुल्क चुकवणे प्रकरणात,जे विकास करारनाम्याशी संबधित होते,त्यात दस्तावेज जमीन मालक (गोल्डब्रीक्स इन्फ्रास्ट्रक्चर प्रा.लि.)आणि विकासक (गोदरेज प्रापर्टीज लि.)यांच्यात ३० सप्टेंबर २०११ ला १,४४०.१९ चौरस मीटर बांधकाम केलेल्या क्षेत्रासह ३६,७४४ चौरस मीटर क्षेत्रावर ११,९८,५०९ चौ.फूट FSI आणि विकण्यायोग्य १९,८४,५००/- चौरस फूट क्षेत्र, रहिवासी क्षेत्र II म्हणून संबोधण्यात येत असलेल्या, प्लॉटच्या विकासासाठी निष्पादित करण्यात आले.मुद्राक जिल्हाधिकारी,नागपूर (शहर) ने बांधकाम क्षेत्रासह जमिनिचे बाजार मूल्य रु. ६६.८६ कोटी निर्धारित केले आणि रु.३.३४ कोटी मुद्रांक शुल्क व दोन टक्के प्रति माह या दराने चार महिन्यांसाठी रु.२६.७४ लाख शास्तीची आकारणी केली.

दस्तावेजांच्या पठनावरुन आम्हाला असे निदर्शनास आले की गोदरेज यांना हा प्रकल्प गोल्डब्रीक्स सोबत महसूल भागीदारी तत्वावर विकसित करावयाचा होता आणि मोबदल्यात गोदरज, तक्ता ४.३.८.३ (I) मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे एकूण विक्री महसूलात (Gross Sales Revenue)भागीदारी करेल.

तक्ता ४.३.८.३ (I)

प्लॅटची (गाळे) ची विक्री किंमत प्रति चौ.फु.	विक्रीयोग्य क्षेत्राच्या पहिल्या १० लाख चौरस फूट करीता महसूल भागीदारी गुणोत्तर		उर्वरित विक्रीयोग्य क्षेत्राकरिता महसूल भागीदारी गुणोत्तर	
	गोल्डब्रीक्सची हक्कदारी	गोदरेजची हक्कदारी	गोल्डब्रीक्सची हक्कदारी	गोदरेजची हक्कदारी
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
रु. ५,२५० प्रति चौ. फुट पर्यंत	एकूण विक्री महसूलाच्या (GSR) ३८ टक्के	एकूण विक्री महसूलाच्या ६२ टक्के	एकूण विक्री महसूलाच्या ४३ टक्के	एकूण विक्री महसूलाच्या ५७ टक्के
रु. ५,२५१ प्रति चौ. फुट पासून रु. ५,९९९ प्रति चौ. फुट पर्यंत	वाढीव एकूण विक्री महसूलाच्या ६० टक्के	वाढीव एकूण विक्री महसूलाच्या ४० टक्के	वाढीव एकूण विक्री महसूलाच्या ६० टक्के	वाढीव एकूण विक्री महसूलाच्या ४० टक्के
रु. ६,००० प्रति चौ. फुट पेक्षा अधिक	वाढीव एकूण विक्री महसूलाच्या ७० टक्के	वाढीव एकूण विक्री महसूलाच्या ३० टक्के	वाढीव एकूण विक्री महसूलाच्या ७० टक्के	वाढीव एकूण विक्री महसूलाच्या ३० टक्के

विभागाने बाजारमुल्य परिगणित करतांना दस्तावेजात नमूद केलेली वरील महसूल भागीदारीची बाब लक्षात घेतली नाही. अभिनिर्णिय प्राधिका-याने करारनाम्यात नमूद मोबदला रु.४२१.७५ कोटी ऐवजी रु.६६.८६ कोटी जमिनीच्या बाजारमुल्यावर रु.३.३४ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारले.ज्यामुळे तक्ता ४.३.८.३ (२) मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे रु.१७.७४ कोटी मुद्रांक शुल्क आणि रु.३.९५ कोटी शास्तीची कमी आकारणी झाली.

तक्ता ४.३.८.३(२)

मोबदला मुल्याची परिगणना (१)	रु.कोटीमध्ये (२)
पहिल्या १० लाख चौ.फु.विक्रीयोग्य क्षेत्राकरिता विचारात घेण्यात आलेला किमान दर रु.५,२५०/-प्रति चौ.फुट (१०,००,००० x ५,२५०) च्या ३८ टक्के	१९९.५०
उर्वरित ९,८४,५०० चौ.फु.विक्रीयोग्य क्षेत्राकरिता विचारात घेण्यात आलेला किमान दर रु.५,२५०/-प्रति चौ.फुट (९,८४,५०० x ५,२५०) च्या ४३ टक्के	२२२.२५
एकूण मोबदला	४२१.७५
मोबदला हा COS ने ठरवून दिलेले संपुर्ण जमिनीचे बाजारमुल्य रु.६६.८६ कोटीपेक्षा अधिक असल्याने मुद्रांक शुल्क हे मोबदल्यावर आकारणी योग्य आहे.	४२१.७५
आकारणी योग्य मुद्रांक शुल्क अनुच्छेद २५(ड) नुसार ५ टक्के दराने	२१.०८
आकारण्यात आलेले मुद्रांक शुल्क	३.३४
कमी आकारण्यात आलेले मुद्रांक शुल्क	१७.७४
दस्ताऐवज हे ३०.०९.२०११ ला निष्पादीत झाले असल्याने १० महिन्यांकरिता म्हणजेच जुलै २०१२ पर्यंत २ टक्के प्रति माह या दराने शास्तीची रक्कम आकारणी योग्य आहे.	४.२२
आकारण्यात आलेली शास्ती	०.२७
कमी आकारण्यात आलेली शास्ती	३.९५
कमी आकारण्यात आलेल्या मुद्रांक शुल्क आणि शास्तीची एकूण रक्कम	२१.६९

प्रधान सचिवांनी निर्गमन परिषदेत (सप्टेंबर २०१४)लेखापरीक्षा मान्य केले.मुद्रांक शुल्क तुटीच्या आणि शास्तीच्या वसूलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही. (डिसेंबर २०१४)

या परिच्छेदात मुद्रांक जिल्हाधिकारी, नागपूर शहर यांचेकडील प्रकरणांचा सामावेश आहे. महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम नियमातील कलम ३३ प्रमाणे दस्त अटकावून त्यावर प्रकरण क्र.EVN/CASE/ ७६४/ २०११-१२ अन्वये कार्यवाही केली असता असे दिसून आले की प्रस्तूत दस्त विकसन करारनाम्याचा असून विकासनाच्या मोबदल्यात मुळ मालकांस मिळकती मोबदल्यापोटी Revenue sharing पध्दतीने मोबदला दयावयांचा असून मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी सदरचा मोबदला विचारात न घेता बाजारमुल्य दर तक्त्यातील किंमतीप्रमाणे मुल्यांकन करुन त्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणी केली आहे हा तपासणी पथकाचा आक्षेप योग्य असून प्रकरण अभिनिर्णीत असल्याने महसूल मुद्रांक नियंत्रक प्राधिकारी यांचेकडे पुनर्विलोकनासाठी घेवून संबधितांना सुनावणीची संधी देवून आदेश नीर्गमीत करण्यात येत आहेत.

४.३.८.४

अतिरिक्त FSI आणि प्रभाराशी संबधीत अधिमुल्याचा समावेश न केल्यामुळे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी-

मुद्रांक जिल्हाधिकारी,कुर्ला,मुंबई यांच्या कार्यालयात चेंबूर गावातील १५,९०३.४६ चौ.मी.प्लॉट विकसीत करावयास मार्च २०१३ मध्ये संस्था संघ आणि विकासक यांच्यात विकास करारनामा निष्पादीत करण्यात आला. मुद्राक जिल्हाधिका-याने रु.११८.६१ कोटी मोबदला मुल्यावर रु.५.९३ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारले. करारनाम्याचे पठन असे निर्देशित करते की विकासकाला संस्था संघाच्या वतीने रु.१५.३५ कोटी अतिरिक्त **FSI** हप्ता आणि पाणी प्रभार अदा करावे लागेल दस्तावेज

अभिनिर्णित करताना,विकसकाने केलेले भुगतान मुद्रांक जिल्हाधिका-याने गृहीत धरले नाही.ज्यामुळे रु.७६.७४ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

प्रधान सचिवांनी निर्गमन परिषदेत लेखापरीक्षा निरीक्षण मान्य केले.(सप्टेंबर २०१४) आणि मुद्रांक शुल्क तुटीची वसूली करण्याकरिता कार्यवाही करण्यात येईल,असे सांगितले.मुद्रांक शुल्क तुटीच्या वसूलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही.(डिसेंबर २०१४) अशी शिफारस करण्यात येते की समानतेची खात्री करण्यासाठी विकास/पुनर्विकास करारांच्या बाबतीत मोबदला मूल्य ठरविताना समान धोरण अवलंबविण्याबाबत शासनाने विभागास सुचना निर्गमित कराव्या.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या प्रकरणात मुद्रांक जिल्हाधिकारी कुर्ला मुंबई उपनगर कार्यालयातील अभिनिर्णय प्रकरण क्र.ADJ/३५१/K/२०१३ चा समावेश आहे. या मध्ये लिहून देणार यांना जागेच्या मोबदल्यात म्हाडा यांना सोसायटीच्या वतीने दयावयाची प्रीमियम रक्कम व पूर्वीचे थकीत असलेले पाणी वापर शुल्क व कर आणि भविष्यात म्हाडा सोबत निष्पादीत होणारे दस्तऐवज यावरील दयावयाचे मुद्रांक शुल्क ही रक्कम मोबदला रक्कम ठरत असल्याने ती मोबदल्यामध्ये समाविष्ट केलेली नाही. हा तपासणी पथकाचा आक्षेप मान्य करण्यात आला आहे.

प्रकरणातील दस्त अभिनिर्णीत असल्याने प्रकरण पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. संबधितांना सुनावणीची संधी देण्यात आलेली आहे, त्यांचे म्हणणे विचारात घेऊन अंतिम निर्णय घेण्यात येत आहे.

४.३.९.

जुन्या इमारतींचे बाजारमुल्य निर्धारण-

बाजार मुल्य हे वार्षिक मूल्य दर तक्ता यातील सुचना आणि दर यानुसार निर्धारीत करावयास पाहीजे.भाडेकरुंसमवेत जुन्या मालमत्तेच्या मूल्यांकनाकरिता वार्षिक मूल्य दर तक्त्याच्या सूचना क्रं.१ प्रमाणे बाजार मुल्य बृहन्मुंबई,१९९१ च्या विकास नियंत्रण विनियमात नमूद केल्याप्रमाणे प्रचलित अनुज्ञेय **FSI** प्रमाणे त्या जागेवर बांधण्यात येणा-या मालमत्तेच्या क्षेत्राच्या आधारावर परिगणित करावयास पाहिजे.

सहाय्यक संचालक,नगररचना पुणे यांनी अतिरिक्त मुद्रांक नियंत्रक,मुंबई यांना लिहिलेल्या दिंनाकः-१४ जानेवारी २०११ च्या पत्रात असे नमूद केले होते की अभ्यर्पित (जुन्या) मालमत्तेवर,उपलब्ध **FSI** च्या बाजारमुल्यातून भाडेकरुस विनामूल्य दिलेल्या वास्तूंच्या बांधकामास येणारी किंमत वजा करण्यात यावी.या सुचनेमुळे काही प्रकरणांत मुद्राक जिल्हाधिकारी मुंबई आणि मुंबई उपनगर जिल्हयात सारख्याच संलेखास विभिन्न वागणूक दिली होती,जसे उपलब्ध **FSI** च्या बाजारमुल्यातून भाडेकरुव्दारे व्यापलेल्या जागेवरील बांधकामाचे खर्च वजा करण्यात आले होते.काही प्रकरणांमध्ये उपलब्ध **FSI** च्या बाजारमुल्यातून भाडेकरुंव्दारे व्यापलेल्या जागेवरील बांधकामाचा खर्च वजा केला नव्हता.आणि काही प्रकरणांमध्ये उपलब्ध **FSI** च्या बाजारमुल्यासोबत तुलना करण्यासाठी भाडेकरुंव्दारे व्यापलेल्या जागेच्या बांधकामाची किंमत मोबदल्याच्या किंमतीत जोडली होती.जसे खालील परिच्छेदात दर्शविले आहे.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

जुन्या इमारतीचे बाजारमुल्य निर्धारीत करण्यासंबंधी सुचनांचा अवलंब करुन भाडेकरु व्याप्त मिळकतीच्या किंमती निर्धारणाबाबत आक्षेप घेण्यात आलेला आहे त्याचा सविस्तर तपशील पुढील परीच्छेदात आहे.

जुन्या इमारतींचे बाजारमुल्य निर्धारीत करतांना भाडेकरुंव्दारे व्यापलेल्या क्षेत्रांच्या बांधकामाची किंमत वगळण्यात आली-

मुद्रांक जिल्हाधिकारी एन्फोर्समेंट-**I** आणि एन्फोर्समेंट-**II** , मुंबई यांनी अभिनिर्णित केलेल्या जानेवारी २०१० ते डिसेंबर २०१३ पर्यंत अंतिम रुप दिलेल्या ८१ अभिनिर्णिय प्रकरणांत लेखा परिक्षेस असे आढळले (फेब्रवारी व मे २०१४) की प्रवर्ग **A** च्या अभ्यर्पित इमारतींच्या बाजारमुल्याची परिगणना खरेदीदार/अभिहस्तांकिती/विकासक यांच्यासाठी उपलब्ध **FSI** च्या बाजार मुल्यातून भाडेकरुंना दयावयाच्या जागेच्या बांधकामाचा खर्च वजा करुन केली होती.अशाप्रकारे,भाडेकरुंना दिलेल्या जागेच्या

बांधकामाचा खर्च ८१ अभिनिर्णिय प्रकरणांत बंधनकारक समजून वजा केल्यामुळे रु.१२.९३ लाख शास्तीच्या रकमेसह रु.१६.३९ कोटी मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी करण्यात आली.

लेखा परिक्षेने निदर्शनास आणलेल्या ८१ प्रकरणांपैकी काही प्रकरणे,ज्यात मुद्राक जिल्हाधिकारी यांनी भाडेकरुंना दयावयाच्या जागेच्या बांधकामाचा खर्च वजा केला,अंकगणीतीय चुका केल्या आणि बाजारमुल्य काढताना चुकीचे दर लावले.उदाहरणार्थ तक्ता ४.३.९.१ मध्ये ठळकरीत्या दिली आहे.

तक्ता ४.३.९.१

अभिनिर्णिय प्रकरण क्रं. आणि दिनांक (१)	गैरप्रकाराचे स्वरुप (२)
ADJ-M-८४१/१३ दिनाक ०६/०५/१३	भुलेश्वर येथे असलेल्या ५,०४७.७० चौ.मी.ज्यांचे अनुज्ञेय **FSI** २०,८२८.३३ चौ.मी. होते.अशा मालमत्तेच्या अभिहस्तांतरणापत्र संलेखात भाडेकरुंना देण्यात आलेले १३,४३७.६३ चौ.मी. क्षेत्रफळ वजा केल्यानंतर विकासकास ७३९०.७० चौ.मी. **FSI** उपलब्ध होते.विकसकास उपलब्ध असलेल्या जागेचे बाजारमुल्य रु.३,५८९.०३ लाख होते. मुद्राक जिल्हाधिकारी मुंबई ने रु.१७,५००/- प्रति चौ.मी. दराने भाडेकरुंना दिलेल्या १३,४३७.६३ चौ.मी. जागेच्या बांधकामाचा खर्च म्हणून रु.२,३५१.५९ लाख वजा केले. मुद्राक जिल्हाधिकारी मुंबई ने आकारणीयोग्य बाजारमुल्य रु.३,५८९.०३ लाख ऐवजी बाजारमुल्य रु.१,१७३.४९ लाख वर रु.५८.६७ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले यामुळे रु.१२०.७८ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.
ADJ-M-४४४९/११ दिनाक २०/१२/११	दादर नायगांव येथे असलेल्या ३,२७१ चौ.मी. ज्याचे अनुज्ञेय **FSI** ११,१९६.३५ चौ.मी.होते.अशा मालमत्तेचा करारनामा संलेखात भाडेकरुंना देण्यात आलेले ७,४६४.२३ चौ.मी. क्षेत्रफळ वजा केल्यानंतर विकसकास ३,७३२.१२ चौ.मी. **FSI** उपलब्ध होते. विकसकास उपलब्ध असलेल्या जागेचे बाजारमुल्य रु.१,८९४.०९ लाख मधून वजा केले.मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबईने रु.१६,०००/- प्रति चौ.मी.दराने भाडेकरुंना दिलेल्या ७,४६४.२३ चौ.मी.जागेच्या बांधकामाचा खर्च म्हणून रु.१,१९४.२८ लक्ष,रु.१८९४.०९ लाख मधून वजा केले.याची तुलना खरेदीदाराने विक्रेत्यास दिलेल्या रु.७२५.०० लाख मोबदल्याशी केली गेली. आणि आकारणीयोग्य बाजारमुल्य रु.१,८९४.०९ लाख मोबदल्याची किंमत जास्त आहे.असे गृहीत धरुन रु.३६.२५ लाख मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले त्यामुळे रु.५८.४५ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.
ADJ-M-७५८/१२ दिनाक २३/०४/१२	माजगांव येथे असलंल्या १,६०५ चौ.मी.,ज्याचे अनुज्ञेय **FSI** ९९६८.२५ चौ.मी. होते.अशा मालमत्तेच्या अभिहस्तांतरण पत्र संलेखात भाडेकरुंना देण्यात आलेले ५,९७६.३५ चौ.मी.क्षेत्रफळ वजा केल्यानंतर विकसकास ३,३२२.७५ चौ.मी. **FSI** उपलब्ध होते.विकसकास उपलब्ध असलेल्या जागेचे बाजारमुल्य रु.१,२८६.६० लाख काढण्यात आले. मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबईने रु.१७,५००/-प्रति चौ.मी.दराने भाडेकरुंना दिलेल्या ५,९७६.३५ चौ.मी जागेच्या बांधकामाचा खर्च म्हणून रु.१,०४५.८६ लक्ष,रु.१२८६.६० लाख मधून वजा केले.आणि याची तुलना खरेदीदाराने विक्रेत्यास दिलेल्या रु.२५०.०० लाख मोबदल्याशी केली गेला.आकारणीयोग्य बाजारमुल्य रु.१२८६.६० लाख मोबदल्याची किंमत जास्त आहे.असे गृहीत धरुन रु.१२.५० लाख मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले.त्यामुळे रु.५१.८३ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

तक्ता क्रं.४.३.९.१

(१)	(२)	(३)	(४)
ADJ-M-४१८०/११ दिनाक २५/११/११	गिरगांव येथे असलेल्या ३,३४३.५७ चौ.मी.,ज्याचे अनुज्ञेय **FSI** ८,३५८.९३ चौ.मी.होते,अशा मालमत्तेच्या विकास करारनामा संलेखात भाडेकरुंना दंण्यात आलेले ५,२२४.४४ चौ.मी.आणि जमीन मालकास देण्यात आलेले ३७१.७५ चौ.मी. क्षेत्रफळ वजा केल्यानंतर विकसकास २,७६२.७४ चौ.मी. **FSI** उपलब्ध होते.विकसकास उपलब्ध असलेल्या जागेचे बाजारमुल्य रु.१,९३९.४४ लाख काढण्यात आले.मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबईने रु.१६,०००/- प्रति चौ.मी.दराने भाडेकरुंना दिलेल्या ४,०१४.८७ चौ.मी.जागेच्या बांधकामाचा खर्च म्हणून रु.६४२.३८ आणि जमीन मालकास देण्यात आलेल्या ३७१.७५ चौ.मी.जागेच्या बांधकामाचा खर्च म्हणून रु.२६०.९७ लाख वजा केले. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी रु.१,९३९.४४ लाख ऐवजी बाजारमुल्य रु.१,२९७.०६ लाखावर रु.६४.८५ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले. त्यामुळे रु.३२.१२ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबईची ७४, मुद्रांक जिल्हाधिकारी, अंमलबजावणी क्र-१ यांचे -०१, व मुद्रांक जिल्हाधिकारी अंमलबजावणी क्र-२ ची ०६ प्रकरणे अशा एकुण ८१ प्रकरणांचा समावेश आहे.

या परिच्छेदातील दस्तावर तपासणी पथकाने असा आक्षेप घेतला आहे की, मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी उपकर प्राप्त (सेस **A** च्या इमारतींच्या भाडेकरु असलेल्या इमारतीचे अभिनिर्णय करताना बा.मु. दर तक्त्यातील सुचना व विकास नियंत्रण नियमावली यांच्या तरतूदी विचारात न घेता बाजार मुल्य करताना भाडेकरु यांना मिळणारे बांधकाम क्षेत्राची किंमत ही घेणार / विकासक यास मिळणा-या शिल्लक **FSI** मुल्यांतून वजावट दिलेले आहे.तसेच बाजारमूल्याची निश्चिती करताना भाडेकरुना मोबदला म्हणून बांधून दयावयांचे क्षेत्र यांची गणना मोबदला रकमेत निश्चीत केलेली नाही.त्यामुळे शासनांचे रु.१६.३९ कोटी इतके मुद्रांक शुल्क व दंड कमी वसुल झाला आहे.

या बाबत मा.सचिव मदत व पुर्नवसन व महालेखापाल नागपुर यांच्या समवेत दिनांक-१८.०९.२०१४ रोजी झालेल्या निर्गमन परिषदेच्या (EXIT CONFERANCE) बैठकी मध्ये खालील प्रमणे अभिप्राय सादर करण्यात आले,

विभागाने सविस्तर मुंबई स्थित उपकर प्राप्त (सेस **A** च्या इमारतींच्या भाडेकरु असलेल्या इमारतींचे मुल्यांकन करणेबाबत सविस्तर सुचना निर्गमित केलेल्या आहेत. परीच्छेदातील सर्व दस्त भाडेकरुव्याप्त मिळकती संदर्भातील आहेत. भाडेकरुव्याप्त उपकर प्राप्त मिळकतींचा पुर्नविकास करताना विकासकास प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळतो. मात्र विकासकास या प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांकातून पुर्नवसनाचे बांधकामाचा खर्च व तद्नुषंगिक इतर खर्च सहन करावे लागतात. मूल्यांकन करताना विकसनकर्त्यास प्राप्त होणा-या प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांकाचे मूल्यांकन केले जाते. त्यामुळे पुर्नवसनाचे बांधकामाचा खर्च वजावट म्हणून विचारात घेणे आवश्यक असलेने अप्पर मुद्रांक नियंत्रक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना याप्रमाणे दि.१४/१/२०११च्या पत्रान्वये मार्गदर्शन केले आहे. सदर बाब दि.४/९/१२ व दि.२५/७/२०१४ च्या पत्रान्वये सिनिअर ऑडिट ऑफिसर यांना आक्षेपाच्या अनुषंगाने कळविले आहे.त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी केलेली मूल्यांकनाची कार्यवाही योग्य आहे.सबब आक्षेप अमान्य करण्यात येत आहे.

तसेच सर्व प्रकरणातील मुल्यांकनाबाबत एक सारखेपणा व समानता येण्यासाठी सवीस्तर मार्गदर्शन सुचना सन २०१६ पासूनच्या बाजारम मुल्य दर तक्त्यासोबत सुचना दिल्या आहेत

४.३.९.२

मालमत्तेच्या बाजार मुल्यातून भाडेकरूंनी व्यापलेल्या क्षेत्राची बांधकाम किंमत वजा करण्यात आली आहे.-

वरील प्रकरणांत भाडेकरुना देऊ केलेल्या जागेच्या बांधकामाची किंमत वजा करून वास्तव बाजार मूल्य ठरविले होते. परंतु पुढे असे निदर्शनास आले की मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई एन्फोर्समेंट नं **I** आणि **II** मुंबई यांनी अभिनिर्णित केलेल्या

अभिहस्तांतरण पत्र व विकास करारनाम्यात एक सारख्याच प्रकरणांत भ्राडेकरूंना देऊ केलेल्या जागेच्या बांधकामाची किंमत वजा न करता बाजार मूल्याची किंमत ठरविली. उदाहरणार्थ काही प्रकरणे, ज्यात मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी भाडेकरुंना देऊ केलेल्या जागेच्या बांधकामाचा खर्च वजा करण्यात आला नाही. तक्ता ४.३.९.२ मध्ये देण्यात आली नाही.

तक्ता ४.३.९.२

अनु क्रं. (१)	मुद्रांक जिल्हाधिका-याचे नांव (२)	अभिनिर्णय प्रकरण क्रं . आणि दिनांक (३)	मालमत्तेचे स्थान (४)	FSI (५)	भुखंडाचे एकुण क्षेत्र (६)	भाडेकरुना द्यावयाचे क्षेत्र (७)
१	मुंबई	५४७/२०११ दि. ०९.०२.२०११	परेल शेवडी	२.५	१,१६८,०७	१,३५५,०१
२	मुंबई	२७७/२०११ दि.०५.०२.२०११	लोअर परेल	३	२,३२१,९३	४,९५१,४९
३	मुंबई	३६५१/११ दि. ३०.४.२०११	भायखळा	१.५	७१६.५६	६९७.०२
४	मुंबई	२८६५/११ दि. ०६.०९.२०११	भुलेश्वर	४	७.७११.६१	१६,०२६,०२
५	एन्फोर्समेंट-२	SDE-New-२८/२०१२ दिनांक ०९.०१.१२	मांटुंगा	३	५४२,५६	२१०,२२

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबई, मुद्रांक जिल्हाधिकारी अंमलबजावणी क्र-१, व मुद्रांक जिल्हाधिकारी अंमलबजावणी क्र-२ या कार्यालयातील ५ अभीनीर्णीत प्रकरणाचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये खालील कारणास्तव परीच्छेदावरील आक्षेप अमान्य करण्यात आलेला आहे.

उपकर प्राप्त इमारती या केवळ मुंबई शहरामध्ये असून, इतरत्र नाहीत. उपनगरांमध्ये भाडेकरु व्याप्त सोसायटींच्या इमारती आहेत. या इमारतींचा पुनर्विकास करताना प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळत नाही. त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी, कुर्ला यांचे कार्यालयाने व Enforcement I & II यांनी उपनगरातील भाडेकरु व्याप्त इमारतीच्या विकसन करारनामा/ खरेदीखताचे मूल्यांकनामध्ये बांधकाम खर्चाची वजावट दिली नसावी. अपर मुद्रांक नियंत्रक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना याप्रमाणे दि. १४/१/२०११ च्या पत्रान्वये मार्गदर्शन केले आहे. सदर बाब दि. ४/९/१२ व दि. २५/७/२०१४ च्या पत्रान्वये सिनिअर ऑडिट ऑफिसर यांना आक्षेपाच्या अनुषंगाने कळविले आहे. त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी केलेली मूल्यांकनाची कार्यवाही योग्य आहे. सबब आक्षेप अमान्य करण्यात येत आहे. सर्व प्रकरणातील मुल्यांकनाबाबत एक सारखेपणा व समानता येण्यासाठी सवीस्तर मार्गदर्शन सुचना सन २०१६ पासूनच्या बाजारम मुल्य दर तक्त्यासोबत सुचना दिल्या आहेत.

४.३.९.३

मालमत्तेच्या बाजारमूल्यांत भाडेकरुनी व्यापलेल्या क्षेत्राची बांधकाम किंमत मिळविण्यात आली.

मुद्रांक जिल्हाधिकारी,कुर्ला व्दारे संलेख अभिनिर्णीत करतांना पाचसारख्याच प्रकरणांत भाडेकरुंना देऊ केलेल्या जागेच्या बांधकामाची किंमत मोबदल्यास सोडून मालमत्तेच्या बाजारमुल्याची किंमत ठरविली आहे.त्याचा तपशील तक्ता ४.३.९.३ मध्ये दिला आहे.

तक्ता ४.३.९.३

अनु क्रं.	अभिनिर्णय प्रकरण क्रं.आणि दिनांक	मालमत्तेचे स्थान	भुखंडाचे एकुण क्षेत्र	भाडेकरुना द्यावयाचे क्षेत्र	भाडेकरुना द्यावयाचे जागेच्या बांधकामाची किंमत मोबदल्यात समाविष्ट आहे
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१	ADJ-४९७/१३/K दि. २७.०५.१३	बोरला	१,२५१,४२	१,०७०,६३	१८८.४३
२	ADJ-३६४/१३/K दि. २३.०४.१३	कुर्ला-१	५०८.७	५४०	९५.०४
३	ADJ-१२५८/१३/K दि ०४.१२.१३	घाटकोपर	१,८१२,७	१,१५४,७८	२०३.२४
४	ADJ-१८२/१२/K दि. १९.०४.१२	कुर्ला-१	५०८	३६०	५७.६०
५	ADJ-११७२/११/K दि. ०२.०५.११	कुर्ला-१	५०८	३६०	५४.००

ज्ञापन :-

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी, कुर्ला कार्यालयातील ५ अभिनिर्णीत प्रकरणांचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये खालील कारणास्तव परीच्छेदावरील आक्षेप अमान्य करण्यात आलेला आहे.

उपकर प्राप्त इमारती या केवळ मुंबई शहरामध्ये असून, इतरत्र नाहीत. उपनगरांमध्ये भाडेकरु व्याप्त/ सोसायटींच्या इमारती आहेत. या इमारतींचा पुनर्विकास करताना प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळत नाही. त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी, कुर्ला यांनी उपनगरातील भाडेकरु व्याप्त इमारतीच्या विकसन करारनामा/ खरेदीखताचे मूल्यांकनामध्ये बांधकाम खर्चाची वजावट दिली नसावी. अपर मुद्रांक नियंत्रक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना याप्रमाणे दि.१४/१/२०११ च्या पत्रान्वये मार्गदर्शन केले आहे. सदर बाब दि.४/९/१२ व दि.२५/७/२०१४ च्या पत्रान्वये सिनिअर ऑडिट ऑफिसर यांना आक्षेपाच्या अनुषंगाने कळविले आहे.त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी केलेली मूल्यांकनाची कार्यवाही योग्य आहे. सबब आक्षेप अमान्य करण्यात येत आहे. सर्व प्रकरणातील मुल्यांकनाबाबत एक सारखेपणा व समानता येण्यासाठी सविस्तर मार्गदर्शन सुचना सन २०१६ पासूनच्या बाजार मुल्य दर तक्त्यासोबत सुचना दिल्या आहेत

४.३.९.४

मुंबई उपनगरी जिल्हयात वसलेल्या मालमत्तेच्या मुल्यांकनासाठी वेगवेगळया पद्धती-

तसेच, मुद्रांक शुल्क चुकविणे प्रकरणांच्या नमुना चाचणीत मुद्रांक जिल्हाधिकारी, एन्फोर्समेंट-II, मुंबई कार्यालयात आम्हाला असे निदर्शनास (मे-२०१४) असे की मुंबई उपनगरी जिल्हयात वसलेल्या मालमत्तेचा विकास करारनामा/अभिहस्तांतरण पत्र संलेख अभिनिर्णयाच्या नऊ प्रकरणांपैकी, सात प्रकरणांत मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी मालमत्तेच्या बाजारमुल्याची परिगणना खरेदीदार/विकासक यांच्यासाठी उपलब्ध FSI च्या बाजारमुल्यातून भाडेकरूंना दयावयाच्या जागेवरील बांधकामाचा खर्च वजा न करता करण्यात आली. तथापि, उर्वरित दोन प्रकरणांत मालमत्तेची बाजारमुल्य परिगणना खरेदीदार/विकासक यांच्यासाठी उपलब्ध FSI च्या बाजारमुल्यातून भाडेकरुंना द्यावयाच्या जागेवरील बांधकामाचा खर्च वजा करून करण्यात आली. त्यामुळे रू. १५.२७ लाख मुद्रांकशुल्क आणि शास्तीची तक्ता ४.३९.४ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे कमी आकारणी करण्यात आली.

तक्ता ४.३.९.४

अभिनिर्णय प्रकरण क्रं. (१)	गैरप्रकाराचे स्वरूप (२)
SDE-NEW-३५२/१२	अंधेरी येथे असलेल्या १.१०१.६४ चौ.मी. मालमत्तेच्या विकास करारनामा संलेखात मुद्रांक जिल्हाधिकारी एन्फोर्समेंट- II मुंबईने रू. १६,०००/- प्रति चौ.मी. दराने भाडेकरूंना दिलेल्या ९६५.९१ चौ.मी जागेच्या बांधकामाचा खर्च म्हणून रू. १.५५ कोटी वजा केले. तथापि बांधकाम किंमतीवर मुद्रांक शुल्क न आकारल्यामुळे रू. ८.७८ लाख शासकीय महसुल कमी आकारण्यात आले ज्यात रू. ०.३४ लाख शास्तीची रक्क्म अंतर्भुत होती
SDE-NEW-३८७/१२	वळनई येथे असलेल्या १.३३८.६० चौ.मी. मालमत्मेच्या विकास करारनामा संलेखात मुद्रांक जिल्हाधिकारी एन्फोर्समेंट- II मुंबईने रू.१६,०००/- प्रति चौ.मी. दराने जमिन मालकाला दिलेल्या ९३७.०२ चौ.मी. जागेच्या बांधकामाचा खर्च म्हणून रू.१४९.८२ लाख वजा केले तथापि बांधकाम किंमतीवर मुद्रांक शुल्क न आकारल्यामुळे रू.६.४९ लाख शासकीस महसूल कमी आकारण्यात आले. ज्यात रू.०.१३ लाख शास्तीची रक्कम अंतर्भुत होती.

अश्याप्रकारे भाडेदारीवर दिलेल्या मालमत्तेचा विकास प्रकरणांमध्ये वास्तव्य बाजारमुल्यांच्या मूल्यांकन पद्धतीस एकरूपता नसल्यामुळे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी करण्यात आली.

निर्गमन परिषदेत (सप्टेंबर २०१४) प्रधान सचिव यांनी कार्यपद्धतीत एकरूपता आणण्याची आवश्यकता आहे हे तथ्य मान्य केले आणि पमुद केले की याबाबत व्यापक परिपत्रके/मार्गदर्शन तत्व निर्गमित करण्यात येईल.

प्रधान सचिवांनी पुढे नमूद केले की मुंबईतील मुद्रांक जिल्हाधिकारी एन्फोर्समेंट-I आणि II ची कार्यालये सह संचालक, नगररचना पुणे यांचे द्वारे निर्गमित, वर उल्लेखित दिनांक १४ जानेवारी २०११ च्या पत्रातील सुचनांचे योग्यतेबाबत मूक होते. सुचनांच्या योग्यतेच्या वैधतेची तपासणी करावयास पाहिजे आणि ते एकसमान करावयास पाहिजे.

अशी शिफारस करण्यात येते की विभागाने १४ जानेवारी २०११ च्या पत्राद्वारे निर्गमित सह संचालक, नगररचना पुणे यांच्या सुचनांची वैधता तपासवयास पाहिजे आणि त्यास समानतेने लागू करावयास पाहिजे. तथापि, महसूली जमेचे हित विचारात घेऊन मालमत्तेच्या बाजारमूल्यातून भाडेकरूंना दिलेल्या जागेवरील बांधकाम खर्च वजा करणेबाबत स्पष्टीकरण प्राप्त होईपर्यन्त हा खर्च वजा करावयास नको.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी,अंमलबजावणी-२ यांचे कार्यालयातील ४ अभिनिर्णीत प्रकरणांचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये खालील कारणास्तव परीच्छेदावरील आक्षेप अमान्य करण्यात आलेला आहे.

उपकर प्राप्त इमारती या केवळ मुंबई शहरामध्ये असून, इतरत्र नाहीत. उपनगरांमध्ये भाडेकरु व्याप्त/ सोसायटींच्या इमारती आहेत. या इमारतींचा पुनर्विकास करताना प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळत नाही. त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी, अंमलबजावणी २ यांनी उपनगरातील भाडेकरु व्याप्त इमारतीच्या विकसन करारनामा/ खरेदीखताचे मूल्यांकनामध्ये बांधकाम खर्चाची वजावट दिली नसावी. अपर मुद्रांक नियंत्रक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना याप्रमाणे दि.१४/१/२०११ च्या पत्रान्वये मार्गदर्शन केले आहे. सदर बाब दि.४/९/१२ व दि.२५/७/२०१४ च्या पत्रान्वये सिनिअर ऑडिट ऑफिसर यांना आक्षेपाच्या अनुषंगाने कळविले आहे.त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी केलेली मूल्यांकनाची कार्यवाही योग्य आहे. सबब आक्षेप अमान्य करण्यात येत आहे.

अशा प्रकारच्या प्रकरणात एक सारखेपणा असावा यासाठी दिनांक ३०.१२.२०१४ व ३१.१२.२०१४ रोजी परीपत्रके निर्गमीत केलेले असून तशा सुचना सन २०१६ - २०१७ बाजार मुल्य दर तक्त्यामध्ये सुचना क्रमांक १, २३ व २७ समावीष्ट केलेली आहे. सर्व प्रकरणातील मुल्यांकनाबाबत एक सारखेपणा व समानता येण्यासाठी सवीस्तर मार्गदर्शन सुचना सन २०१६ पासूनच्या बाजार मुल्य दर तक्त्यासोबत सुचना दिल्या आहेत

४.३.९.५

ASR मधील निर्देशांचे पालन करणे यात एकरूपता नसल्यामुळे एक अभिहस्तांतरणपत्रात मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी

वार्षिकमूल्य दर तक्ता मधील सूचना ४ प्रमाणे जुन्या मालमत्तेचे मूल्य करतांना घसारा आकारल्यानंतर आलेले मूल्य विकसित जागेच्या मूल्यांपेक्षा कमी आले मर मूल्यांकन, जागा अधिक बांधकामकिंमत पद्धतीनुसार करावयास पाहिजे म्हणजे (जागेचे दर + बांधकाम किंमतीचे घसारा आकारल्यावरील दर) x १२० x घटकाचे क्षेत्रफळ

मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबई ने अभिनिर्णित केलेल्या अभिहस्तांतरणपत्र अभिलेखात आम्हाला असे निदर्शनास आले की विक्रेत्याने खरेदीदारास संपुर्ण क्रय्क्ष सहीत ज्यात २,४५० चौ.मी. सेट बॅक (Set back) जमीनीचे FSI आणि ८३७.५३ चौ.मी. क्षत्रेफळावर असलेल्या सहा औद्योगिक घटकासह जमिनीवर उपलब्ध असलेले हस्तांतरण विकास क्षेत्र (TDR) समाविष्ट होते अशी ७,११६.४७ चौ.मी. जागा विकली त्या जागेचे मूल्य रू. १७.६० कोटी काढण्यात आले आणि त्यावर रू. ८८ लाख मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले. परिगणणा तकत्यावरून आम्हाला असे आढळले की, जुन्या औद्योगिक घटकांचे बाजारमुल्य निर्धारित करतांना जरी घसारा आकारल्यानंतर निघालेले मुल्य रू. (७१,६०० प्रती चौ.मी.) विकसीत जागेच्या मुल्यापेक्षा (रू. ८०,७०० प्रति चौ.मी.) कमी होते.तरीही तेथे जागा अधिक बांधकाम मूल्य पद्धतीचा वापर केला गेला नाही. याशिवाय विभागाने भाडेकरुंना द्यावयाचे जागेच्या बांधकामाचा खर्च मालमत्तेचा बाजारमूल्यांतून वजा केला आणि बाजारमूल्य २० टक्क्याने भाडेदारीची किंमत भाडेकरूंना देण्यात येणारी नुकसान भरपाई इत्यादीसाठी कमी केले.

रू.३६.१८ कोटी बाजारमुल्यांवर रू. १.८१ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते. परिगणणा करण्यासाठी योग्य पद्धतीचा उपयोग न केल्यामुळे आणि अनियमित वजावट केल्यामुळे परिशिष्ट II मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे रू.९२.९१ लाख मुद्रांक शुल्क कमी आकारण्यात आले.

आम्ही निदर्शनास आणल्यानंतर (जानेवारी २०१४) निर्गमन परिषदेत प्रधान सचिव यांनी सांगितले (सप्टेंबर २०१४) की उपसंचालक नगररचना (DDTP) यांनी मालमत्तेचे बाजार मुल्यांकन प्रस्थापित तत्वानुंसार केले.

विभागाने दिलेले उत्तर मालमत्तेच्या मूल्यांकनासाठी जमिन अधिक बांधका किंमत पद्धती बाबतच्या वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील सूचना क्रं.४ विनिर्दिष्ट सूचनेच्या विरूद्ध होते. यावरून असे निर्देशित होते.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई यांचे कार्यालयातील प्रकरण क्रमांक adj-m-२१०/२०१३ या अभिनिर्णीत प्रकरणाचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये खालील कारणास्तव परीच्छेदावरील आक्षेप अमान्य करण्यात आलेला आहे.

उपकर प्राप्त इमारती या केवळ मुंबई शहरामध्ये असून, इतरत्र नाहीत. उपनगरांमध्ये भाडेकरु व्याप्त/ सोसायटींच्या इमारती आहेत. या इमारतींचा पुनर्विकास करताना प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळत नाही. त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई

शहर यांनी उपनगरातील भाडेकरु व्याप्त इमारतीच्या विकसन करारनामा/ खरेदीखताचे मूल्यांकनामध्ये बांधकाम खर्चाची वजावट दिली नसावी. अप्पर मुद्रांक नियंत्रक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना याप्रमाणे दि.१४/१/२०११ च्या पत्रान्वये मार्गदर्शन केले आहे. सदर बाब दि.४/९/१२ व दि.२५/७/२०१४ च्या पत्रान्वये सिनिअर ऑडिट ऑफिसर यांना आक्षेपाच्या अनुषंगाने कळविले आहे. त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी केलेली मूल्यांकनाची कार्यवाही योग्य आहे. सबब आक्षेप अमान्य करण्यात येत आहे.

अशा प्रकारच्या प्रकरणात एक सारखेपणा असावा यासाठी दिनांक ४.११.२०१५ रोजी परीपत्रक नीर्गमीत केलेले असून तशा सुचना सन २०१६ च्या बाजार मुल्य दर तक्त्यामध्ये सुचना समावीष्ट केलेली आहे.

४.३.९.६

एकाविकास करारनाम्यास बाजारमूल्याची चुकीची परिगणणा केल्यामुळे मुद्रांक शुल्क आणि शास्तीची कमी आकारणी

मुद्रांक जिल्हाधिकारी एन्फोर्समेंट II मुंबई कार्यालयात आम्हाला असे आढळले (मे २०१४) की एका प्रकरणांत जे मुंबई उपनगरी जिल्हा येथील एक मोठया भुखंडावर असलेल्या ६.१६५ चौ.मी .विकास करारनामा बाबत होते. मुद्रांक जिल्हाधिका-याने जमिनमालकाच्या वतीने MCGM ला द्यावयाच्या जागेच्या बांधकामाची किंमत रू. ९७.९८ लाख बाजारमूल्य रू. १७.१४ कोटीतून वजा केले.मुद्रांक जिल्हाधिका-यांने रु.१३.९६ कोटी वास्तव बाजारमुल्य काढले.आणि रु.६९.७९ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले. बाजारमुल्यातून बांधकाम किंमत वजा केल्याने तक्ता ४.३.९.६ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे रु.०.९५ लाख शास्तीसह रु.१६.८५ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

तक्ता क्र.४.३.९.६

अभिनिर्णय क्र. (१)	SDE/NEW/०२/१३ (२)
जमीन मालकाने विकासासाठी दिलेले FSI चौरस मीटरमध्ये	६,१६५
विकासकाजवळ उपलब्ध असलेले विकणेयोग्य FSI चे बाजारमुल्य @ २७८००/- प्रति चौरसमिटर (६,१६५ x २७८००/-)	१,७१३.८७
रोख स्वरुपात मोबदला	१३९०.००
हस्तांतरण करावयाचे असणा-या ६१२४३ चौरसमीटर बिल्ट-अप जागेच्या बांधकामाची किंमत	९७.९९
एकूण मोबदला	१.४८७,९९
विकास करावयाचे असणा-या FSI चे बाजारमुल्य जास्त असल्यामूळे मुद्रांकशुल्क बाजारमुल्यावर आकारणीयोग्य	१,७१३.८७
अनुच्छेद २५(b) नुसार आकारणीयोग्य मुद्रांक शुल्क @ ५ टक्के	८५.६९
जमीन मालकाने विकासासाठी दिलेले FSI चौरस मीटरमध्ये	६,१६५
विकासकाजवळ उपलब्ध असलेले विकणेयोग्य FSI चे बाजारमुल्य @ २७८००/- प्रति चौरसमिटर (६,१६५ x २७८००/-)	१,७१३.८७
आकारलेले मुद्रांक शुल्क	६९.७९
कमी आकारलेले मुद्रांक शुल्क	१५.९०
३ महीण्यासाठी लावलेली शास्ती @ २ टक्के = ६ टक्के	०.९५
एकूण कमी आकारलेले मुद्रांक शुल्क आणि शास्ती	१६.८५

हे विभागाच्या निदर्शनास आणण्यात आले, त्याचे उत्तर प्राप्त झाले नाही (डिसेंबर २०१४)

अशी शिफारस करण्यात येते की मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी बाजारमुल्याचे निर्धारणासाठी समानता राखण्यासाठी संलेखाचे मोबदला/बाजारमुल्य परीगणीत करताना ज्या बाबी विचारात घ्यावयास पाहीजे त्यांच्या वर्गीकरणाबाबत उचीत मार्गदर्शक तत्व/ सूचना विनिर्दिष्ट करावयास पाहीजे आणी ते समानतेने लागू करावयास पाहीजे. याखेरीज, विभागामधून वा मुल्यदर तक्त्यात निर्गमीत केलेल्या सुचनांचे समानतेने पालन होण्याची शासनाने खातरजमा करावी.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी,अंमलबजावणी-२ यांचे कार्यालयातील अभिनिर्णय प्रकरण क्र-SDE/NEW/०२/ १३ या प्रकरणांचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये खालील कारणास्तव परीच्छेदावरील आक्षेप अमान्य करण्यात आलेला आहे.

उपकर प्राप्त इमारती या केवळ मुंबई शहरामध्ये असून, इतरत्र नाहीत.

उपनगरामध्ये भाडेकरु व्याप्त/सोसायटींच्या इमारती आहेत. या इमारतींचा पुनर्विकास करताना प्रोत्साहनात्मक चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळत नाही. त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी, अंमलबजावणी २ यांनी उपनगरातील भाडेकरु व्याप्त इमारतीच्या विकसन करारनामा/ खरेदीखताचे मूल्यांकनामध्ये बांधकाम खर्चाची वजावट दिली नसावी. अप्पर मुद्रांक नियंत्रक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना याप्रमाणे दि.१४/१/२०११ च्या पत्रान्वये मार्गदर्शन केले आहे. सदर बाब दि.४/९/१२ व दि.२५/७/२०१४ च्या पत्रान्वये सिनिअर ऑडिट ऑफिसर यांना आक्षेपाच्या अनुषंगाने कळविले आहे. त्यामुळे मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी केलेली मूल्यांकनाची कार्यवाही योग्य आहे. सबब आक्षेप अमान्य करण्यात येत आहे.

अशा प्रकारच्या प्रकरणात एक सारखेपणा असावा यासाठी दिनांक ३०.१२.२०१४ व ३१.१२.२०१४ रोजी परीपत्रके नीर्गमीत केलेले असून तश्या सुचना सन २०१६ - २०१७ बाजार मुल्य दर तक्त्यामध्ये सुचना क्रमांक १, २३ व २७ समावीष्ट केलेली आहे.

४.३.१०

प्रवर्ग 'अ' च्या अभ्यर्पित विना इमारतीना असा चूकीचा दर्जा आणी बाजारमुल्याची चुकीची परिगणना

मुद्रांक जिल्हाधिकारी,मुंबई आणी मुद्रांक जिल्हाधिकारी एन्फोर्समेंट १ आणी २, मुंबई यांच्या कार्यालयातील अभिनिर्णय प्रकरणांच्या तपासणीत (फेब्रवारी आणी मे २०१४) आम्हाला असे दिसून आले की खालील दोन प्रकरणामध्ये जरी प्रवर्ग 'अ' अभ्यर्पित इमारती असल्या तरीही मुद्रांक जिल्हाधीका-याने वास्तव बाजारमुल्य निर्धारीत करतेवेळी हे तथ्य लक्षात घेतले नाही. परीणामी FSI ची चुकीची परिगणना करण्यात आली आणी पुढील परिच्छेदात नमूद केल्याप्रमाणे बाजारमुल्याचे निर्धारण करण्यात आले.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

जुने इमारतीचे बाजारमुल्य निर्धारीत करण्यासंबंधी सुचनांचा अवलंबन करुन भाडेकरु व्याप्त मिळकतीच्या किंमती निर्धारणाबाबत आक्षेप घेण्यात आलेला आहे त्याचा सविस्तर तपशील पुढील परीच्छेदात आहे.

४.३.१०.१ DCR १९९१ प्रमाणे प्रवर्ग अ अभ्यर्पित इमारतींसाठी FSI ३/२.५ होता किंवा पुर्नवसन क्षेत्र अधिक या पुनर्वसन क्षेत्राच्या ५० टक्के प्रोत्साहन,यापैकी जे अधिक राहील आणि विना अभ्यर्पित मालमत्तेसाठी FSI १.३३ होता.-

मुंबई इमारती दुरूस्ती आणि पुनःबांधकाम मंडळाच्या अभ्यर्पित इमारती डेटाबेसच्या उलट तपासणीत असे आआळले की मालमत्ता प्रवर्ग अ ची होती परंतु इमारतीला विना अभ्यर्पित म्हणून चुकीचे गृहीत धरले होते. DCR १९९१ प्रमाणे प्रत्येक

प्रकरणात मालमत्तेचे एकूण FSI ३,३७१.७० चौरस मीटर होते,ज्यावेळी मुद्रांक जिल्हाधिकारी एन्फोर्समेंट १, मुबईने १,८८३.७३ चौरस मिटर गृहीत धरले होते. परिणामी, बाजारमुल्याचे निर्धारण करताना २,९७५.८२ चौरस मिटर क्षेत्र कमी घेण्यात आले, ज्याचे बाजारमुल्य रु. २२.९४ कोटी होते. तपशील खाली दर्शविला आहे

एका प्रकरणात मालमत्तेचे बाजारमुल्य रु.९.८३ कोटी होते.ज्यावर रु.९८.३९ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य होते,त्याऐवजी रु.१.६० लाख मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले.

दूस-या एका प्रकरणात मालमत्तेचे बाजारमुल्य रु.१३.११ कोटी होते.ज्यावर रु.६५.४९ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य होते,त्याऐवजी रु.०.३७ लाख मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले.

परीणामी रु. १.६२ कोटी मुद्रांक शुल्काची कमी वसुली झाली. याशिवाय रु. १.९८ कोटी शास्तीसुध्दा आकारणीयोग्य होती.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी,अंमलबजावणी-१ यांचे कार्यालयातील अभिनिर्णीत प्रकरण क्र-ENF/१/EVN-३५२/०९ व ENF/१/EVN-३५४/०९ या दोन प्रकरणांचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) झालेल्या चर्चे मध्ये दोन्ही प्रकरणातील मीळकती या प्रत्यक्षात उपकर प्राप्त (सेस A कॅटेगीरी) मीळकती असून बाजार मुल्य निर्धारण करतांना सदरच्या इमारती उपकर प्राप्त नसलेल्या इमारती समजून बाजार मुल्य निर्धारीत केलेले आहे. थोडक्यात ५०% प्रोत्साहन एफएसआय समावीष्ट करुन बाजार मुल्य निश्चीत केले नाही. हा तपासणी पथकाचा आक्षेप मान्य करण्यात आलेला असून दस्त अभीनीर्णीत असल्याने प्रकरण ५३-अ खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. संबधीताना सुनावणीची संधी देवून अंतीम निर्णय घेण्यात येईल.

४.३.१०.२

याखेरीज, दुस-या चार प्रकरणामध्ये आम्हाला असे वाटत आले की मुद्रांक जिलहाधिका-याने मालमत्ता प्रवर्ग ' अ ' अभ्यर्पित इमारती म्हणून गृहीत धरली असली तरीही खरेदीदाराला DCR १९९१ च्या विनिमय क्र. ३३(७) अंतर्गत उपलब्ध आलेले प्रोत्साहनात्मक FSI ४,६५५.९ चौरस मीटर काढण्यात आले ज्याचे मुल्य रु. १९.४८ कोटी होते. याखेराज पठनावरुन असे निर्दशाीत होते की विकासकास ५६.४३ लाख भाडे प्राप्त झाले होते. अश्याप्रकारे खरेदीदारास उपलब्ध असलेले प्रोत्साहनात्मक FSI चे एकूण बाजारमुल्य रु.२०.०४ कोटी होते. ज्यावर १००.२२ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते. विभागाने चुकीने विकासकास उपलब्ध असलेले क्षेत्र ४८६.९७ चौरस मीटर काढले आणि रु.२५.६० लाख मुद्रांक शुल्क आकारले, परिणामी,रु.७४.६२ लाख मुद्रांक शुल्क आणि त्यावर रु. २.६१ लाख शास्तीची कमी वसुली झाली.

अशाप्रकारे प्रवर्ग ' अ ' अभ्यार्पित चुकीची वागणूक दिल्यामूळे रु. २.३६ कोटी मुद्रांक शुल्क आणि रु. २.०१ कोटी शास्तीची कमी आकारणी झाली.

प्रधान सचिव यांनी र्निगमन परिषेदेत लेखापरीक्षा निरीक्षण मान्य केले (सप्टेंबर २०१४) आणि मुद्रांक शुल्क व शास्तीची तुट वसूल करण्यात येईल असे सांगितले, तथापी मुद्रांक शुल्क आणि शास्तीच्या तुटीच्या वसुलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही. (डिसेंबर २०१४)

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी,अंमलबजावणी-१ यांचे कार्यालयातील अभिनिर्णीत प्रकरण क्र-ENF/१/EVN-९४/१० व ENF/१/EVN-१७७/१० या दोन प्रकरणांचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) झालेल्या चर्चे मध्ये दोन्ही प्रकरणातील मीळकती या प्रत्यक्षात उपकर प्राप्त (सेस A कॅटेगीरी) मीळकती असून बाजार मुल्य निर्धारण करतांना सदरच्या इमारती उपकर प्राप्त नसलेल्या इमारती समजून बाजार मुल्य निर्धारीत केलेले आहे. थोडक्यात ५०% प्रोत्साहन एफएसआय समावीष्ट करुन बाजार मुल्य निश्चीत केले नाही. हा तपासणी पथकाचा आक्षेप मान्य करण्यात आलेला असून दस्त अभीनीर्णीत असल्याने प्रकरण ५३-अ खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. संबधीताना सुनावणीची संधी देवून अंतीम निर्णय घेण्यात येईल.

४.३.११

मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी

वार्षीक मुल्यदर तक्ता (ASR) २०११ च्या मार्गदर्शक तत्वामधील सूचना क्र. ३ अनुसार विकासाधिकाराचे हस्तांतरण (TDR) लादण्यासरठी पात्र् असलेल्या प्लॉटसच्या संदर्भात जमीन दराच्या ४० टक्के दर विचारात घ्यावयास पाहीजे.

वेगवेगळया पक्षकाराद्वारे एकाच मालमत्तेचे म्हणजेच मुंबई उपनगरी जिल्हयातील आकुर्ली गावातील ५,३४२.५० चौरस मीटर गावातील ५,३४२.५० मीटर भूखडाच्या भागासंबंधी निष्पादीत (डिसेंबर) आणि डिसेंबर २०१० दोन विकासाधिकार अभिहस्तांकन संलेखाच्या उलट तपासणीत (मे २०१४) असे आढळले की २ लाख चौरस फूटाचे (TDR) लादण्याबाबतचे सामर्थ्य अभिहस्ताकीतीच्या स्वाधीन करण्यात आले. परंतु मुद्रांक जिल्हाधिका-याने दुसरा संलेख अभिनिर्णीत करतेवेळी मुद्रांक शुल्काच्या आकारणीकरिता १.१५ लाख चौरस फुटाचा हा (TDR) ज्यात रु. ११.२५ कोटी अंतर्भुत आहे, विचारात घेतला नाही. परिणामी रु. ५६.२४ लाख मुद्रांक शुल्क आणि रु. ११.२५ लाख शास्तीची कमी आकारणी झाली.

आम्ही निदर्शनास आणल्यावर प्रधान सचिव यांनी र्निगमन परिषेदेत लेखापरिक्षा निरीक्षण मान्य केले (सप्टेंबर २०१४) आणि मुद्रांक शुल्क व शास्तीच्या वसुलीची प्रक्रीया सुरु करण्यात येईल असे सांगितले.

मुद्रांक शुल्क व शास्तीच्या वसुलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही (डिसेबर २०१४)

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी,अंमलबजावणी-१ यांचे कार्यालयातील अभिनिर्णीत प्र.क्र.SDE/NEW/६८५/२०११ या प्रकरणाचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी अभीनीर्णय करंताना दस्ताकींत मिळकतीमधील प्राप्त होणारा २ लाख चौ.फुट एफएसआय हा १,१५,००० चौ.फुट TDR लोड करण्याचे फायदयासह विचारात घेतला नाही हा परीच्छेदावरील आक्षेप मान्य करण्यात आलेला असून दस्त अभीनीर्णीत असल्याने प्रकरण ५३-अ खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. संबधीताना सुनावणीची संधी देवून अंतीम निर्णय घेण्यात येईल.

४.३.१२

पुरक करारनाम्यांवर मुद्रांक शुल्क न आकारणे

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम १९५८ च्या कलम १४ A अनुसार जेव्हा इतर पक्षकारांच्या संमतीने किंवा संमतीविना एखाद्या पक्षकाराने संलेखात महत्वाचे फेरफार केल्यामूळे संलेखाच्या स्वरुपात मोठा किंवा ठळक फेरफार होत असेल, त्याबाबतीत त्या संलेखाच्या फेरफार केलेल्या स्वरुपानुसार, त्यासाठी नवीन मुद्रांकीत कागदाचा वापर करणे आवश्यक आहे.

मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबईत एक करारनामा, जो एका नोंदणीकृत जोड विकास करारनाम्यापुढे चालू होता व जो "पुरक करारनामा पत्र" च्या शैलीत केला होता, विकासक-नि-मालक आणि संयुक्त विकासक यांच्यात लोअर परेल, मुंबई येथे स्थित जुन्या अभ्यर्पित इमारतीसह २५७८.४६ चौरस मीटर क्षेत्राच्या तीन प्लॉट पुनर्विकासासाठी निष्पादीत करण्यात आला.

आम्हाला असे लक्षात आले की या पुरक करानामा अंतर्गत मूळ करारनाम्याच्या स्वरूपात ठळक बदल करण्यात आले. मूळ करारनाम्यात सदर मालमत्तेचा विकास संयुक्तपणे करण्याचे आणि या प्रकल्पावरील खर्च वजा करुन त्यावरील नफा दोन्ही

पक्षकारामध्ये समान हिश्यात विभागण्याचे ठरले होते, तथापी पुरक करारनाम्या अंतर्गत दोन्ही पक्षकारामध्ये परस्पर सहमतीने ठरविणयात आले की या प्रकल्पाच्या निष्पादनावरील खर्च वजा केल्यानंतर, निव्वळ नफा विभागण्याऐवजी संयुक्त् विकासक एकटयाच बँक/वित्तीय संस्थाकडून निधीची व्यवस्था करेल आणि संयुक्त विकासक प्रकल्पाच्या निष्पादन आणि पुर्णतेसाठी लागणारा खर्च स्वतः सोसेल आणि करेल.

विकासक-नि-मालक पूरक करानामाच्या निष्पादनाच्या तारखेपासून या प्रकल्पाच्या निष्पादनासाठी कुठलीही गुंतवणूक करणार नाही. पुढे दोन्ही पक्षकाराने सहमतीने असे ठरविले की, प्रकल्पातील सदनिका विकासक-नि-मालक आणि संयफक्त विकासक यांच्या द्वारे आणि यांच्यात अनुक्रमे २७:७३ या गुणोत्तरात, प्रस्तावित इमारतीतील सर्व सदनिकांच्या एकूण क्षेत्रफळाच्या आधारावर विभागल्या जातील.

मूळ संयुक्त विकास करारनाम्याचे स्वरुप पूरक करारनाम्यात ठळकपणे बदलविण्यात आले असल्यामुळे बदलाच्या स्वरुपानुसार नवीन स्टँम्प पेपर करणे आवश्यक होते. तथापि, मुद्रांक जिल्हाधिका-याने अभिनिर्णयाच्या वेळी आणि आकारणीयोग्य मुद्रांक शुल्काची परिगणना करते वेळी, ही बाब विचारात घेतली नाही. परिणामी, तक्ता ४.३.१२ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे रु.२३.९८ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी करण्यात आली.

तक्ता ४.३.१२

(रु.लाख मध्ये)

पुरक करारनाम्यात संयुक्त विकासकाला २३ टक्के अतिरिक्त क्षेत्राचे बाजार मूल्य देण्यात आले.	५३२.८६
पूरक करारनामा अनुसार संयुक्त विकासकाने मालकाला द्यावयाचा मोबदला	४०९.२५
बाजार मूल्य जास्त असल्यामुळे मुद्रांक शुल्क बाजार मूल्यावर आकारणीयोग्य राहील	५३२.८६
अनुच्छेद २५ (b) अनुसार @ ५ टक्के प्रमाणे आकारणीयोग्य मुद्रांक शुल्क	२६.६४
आकारलेले मुद्रांक शुल्क	२.७५
मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी	२३.८९

निर्गमन परिषदेत प्रधार सचिव यांनी लेखापरिक्षा निरीक्षण मान्य केले (सप्टेंबर २०१४) आणि मुद्रांक शुल्क तूटीच्या वसुलीची कार्यवाही करण्यात येईल, असे सांगितले. मुद्रांक शुल्क तुटीच्या वसुलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही.(डिसेंबर २०१४)

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई शहर यांचे कार्यालयातील अभिनिर्णीत प्र.क्र..ADJ/M/५७/२०११ या प्रकरणाचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी अभीनीर्णय करंताना पुरवणी करारानाम्यात सहविकासक हे मुळ मालक तथा विकसक यांना ५०% पुनर्वीकास घटकाच्या बांधीव क्षेत्राच्या बदल्यात जादा बांधीव मीळकती पैकी खुल्या वीक्रीच्या क्षेत्रापैकी २३% क्षेत्र मिळणार आहे आणी करारातील मुळ अटीप्रमाणे २७% मोफत खुल्या वीक्रीचे क्षेत्राचे बांधकाम मीळणार आहे. हा बदल म्हणजे मुळ दस्तातील वर्णनात बदल करुन नवीन दस्त केल्या सारखा आहे त्यामुळे कलम १४-अ नुसार सदरचा दस्त हा नवीन दस्त समजून मुद्रांक शुल्काची आकारणी आवश्यक होते. ह परीच्छेदावरील आक्षेप मान्य करण्यात आलेला असून दस्त अभीनीर्णीत असल्याने प्रकरण ५३-अ खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. संबधीताना सुनावणीची संधी देवून अंतीम निर्णय घेण्यात येईल.

४.३.१३ (४.३.१३.१)

संलेखात मोबदल्याचे चुकीचे निर्धारण आणि चुकीचे वर्गीकरण

४.३.१३.१ पायलट कन्स्ट्रक्शन्स प्रायव्हेट लिमिटेड (पहिल्या भागातील पक्षकार, दस्तऐवजात कंपनी असे संबोधले आहे) आणि शेठ बिल्डवेल प्रायव्हेट लिमिटेड (दुसऱ्या भागातील पक्षकार, दस्तऐवजात SBPL असे संबोधले आहे) यांच्यात निष्पादीत (नोव्हेंबर २०१२) संयुक्त कार्य करारनामा पत्र (Joint Venture Agreement Deed) ६,००,००० चौरस फूट विक्री मुक्त घटकाच्या ६० टक्के म्हणजे १४,१२१ चौरस मिटर आणि १३,३८८.९० चौरस मिटर क्षेत्रातील ५५,७४१.३६ चौरस मिटर जमिनीवरील बिल्ट-अप क्षेत्राच्या आणि सायन (शिव) कोळीवाडा, मुंबई येथील कॅडस्ट्रल सर्वेक्र.६ (भाग)च्या एका भागाच्या विकास आणि विक्रीच्या अभिहस्तांकनासाठी जिल्हाधिकारी, मुंबई यांचे द्वारे प्रकरण क्र. ADJ/M/३८६१/११ अंतर्गत अभिनिर्णित करण्यात आला.

आम्हाला असे लक्षात आहे की, विभागाने SBPL द्वारे कंपनीला दिलेले रु.२०० कोटी मोबदल्यास असुरक्षित कर्ज/बंधन इत्यादि म्हणून चुकीचे गृहीत धरले. जरी दस्तऐवजांच्या पठनावरुन असे स्पष्ट होते की ते मालमत्तेचा मोबदला होते. पठनावरुन असे आढळले की वसुलीत कंपनीचा हिस्सा संयुक्त कार्याच्या (Joint Venture) वसुलीच्या ४० टक्के अधिक निश्चित हिस्सा रु.२०० कोटी असेल. वसुलीत SBPL चा हिस्सा वसुलीच्या ६० टक्के वजा रु.२०० कोटी रक्कम असेल.

वरील पठनावरुन असे स्पष्ट होते की, रु.२०० कोटी हे मालमत्तेच्या मोबदला मूल्याचा एक भाग आहे. परंतु यास असुरक्षित कर्ज आणि बंधन असे गृहीत धरण्यात आले होते. एकूण मोबदला रु.२३५.६७ कोटी काढण्यात आला ज्यावर रु.११.७८ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते. निष्पादकांनी करारनाम्यात नमूद केलेला आणि मुद्रांक जिल्हाधिकाऱ्याने मान्य केलेला मोबदला रु.९७.६२ कोटी होता ज्यावर रु.५.४६ कोटी मुद्रांक शुल्क (बंधनासह) आकारण्यात आले. परिणामी, रु.६.३२ कोटी मुद्रांक शुल्क कमी आकारण्यात आले.

निर्गमन परिषदेत प्रधान सचिव यांनी लेखापरिक्षा निरीक्षण मान्य केले (सप्टेंबर २०१४) आणि मुद्रांक शुल्कातील तूटीच्या वसुलीची कार्यवाही करण्यात येईल, असे सांगितले. मुद्रांक शुल्क तुटीच्या वसुलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही. (डिसेंबर २०१४)

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई शहर यांचे कार्यालयातील अभिनिर्णीत प्र. क्र. ADJ/M/३८६१/२०११ या प्रकरणाचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी अभीनीर्णय करतांना २०० कोटी ही रक्कम मोबदला रक्कम न समजता निव्वळ (Obligation) समंजुन चुकीने अनुच्छेद ५(h)(a)(iv)(b) प्रमाणे आकारणी केली हा आक्षेप मान्य करण्यात आलेला असून दस्त अभीनीर्णीत असल्याने प्रकरण ५३-अ खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. संबंधीताना सुनावणीची संधी देवून अंतीम आदेश पारीत केले आहेत.

४.३.१३.२

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ च्या अनुच्छेद ५ (g-a) अनुसार विकास करारनाम्यावर बाजार मूल्याच्या पाच टक्के मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य आहे, जसे अनुच्छेद २५ अंतर्गत अभिहस्तांरणावर आकारणीयोग्य आहे. तसेच, महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ च्या अनुसूची-१ च्या अनुच्छेद ३६ (iv) प्रमाणे एखाद्या भाडेपट्टा संलेखात जेव्हा भाडेपट्टा २९ वर्षाहून अधिक कालावधीसाठी असेल तर शुल्काची आकारणी, अनुच्छेद २५ च्या खंड (a)(b)(c) अथवा यथास्थिती अंतर्गत अभिहस्तातरणाप्रमाणे आकारणीयोग्य असेल. अनुच्छेद ५ (h)(A)(vi) अनुसार बांधा, वापरा व हस्तांतरीत करा (BOT) पध्दती अंतर्गत प्रकल्पाच्या, मग ज्याला पथकर किंवा शुल्क वसूल करण्याचा हक्क असो किंवा नसो, संबंधात असेल तर, जर मान्य केलेली रक्कम १० लाख रुपयापेक्षा अधिक नसेल तर, मुद्रांक शुल्क मान्य केलेल्या रकमेच्या ०.१ टक्के आकारणीयोग्य असेल. महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ च्या कलम ६ अनुसार जर एखादा संलेख अनुसूची-१ मधील दोन किंवा जास्त वर्णनामध्ये अंतर्भाव असणारे असेल आणि आकारणीयोग्य असलेले शुल्क वेगवेगळे असेल तेव्हा त्यापैकी जे शुल्क सर्वात जास्त असेल तितके शुल्क

आकारणीयोग्य असेल. सह जिल्हा निबंधक/मुद्रांक जिल्हाधिकारी, पुणे शहर आणि ठाणे शहर यांच्या अभिनिर्णित प्रकरणांच्या लेखापरिक्षा तपासणीत असे लक्षात आले की तीन संलेखाचे वर्गीकरण मुद्रांक जिल्हाधिकाऱ्यांनी अनुच्छेद ५ (g)(a) च्या ऐवजी ५ (h)(A)(vi) अंतर्गत केले. परिणामी तक्ता ४.३.१३.२ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे रु.४.८१ कोटी मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी करण्यात आली.

तक्ता ४.३.१३.२

अनु. क्र.	मुद्रांक जिल्हाधिकारीचे नाव/अभिनिर्णय प्रकरण क्र.	आकारणीयोग्य मुद्रांक शुल्क	आकारलेले मुद्रांक शुल्क	मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी
१.	मुद्रांक जिल्हाधिकारी पुणे शहर /३३६/२०१०	१.८२	०.१०	१.७२
२	मुद्रांक जिल्हाधिकारी पुणे शहर/१६१/२०११	२.७४	०.२१	२.५३

गैरप्रकाराचे स्वरुपः पुणे महानगर पालिका (पीएमसी) आणि मेसर्स पाटील कन्स्ट्रक्शन्स (डेव्हलपर्स) यांच्यात पुणे येथे स्थित ९६,३२४.६ चौरस मिटर च्या पाच/सहा प्लॉट च्या पुनर्विकासाकरीता दोन करारनामे निष्पादीत करण्यात आले. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी या संलेखाला BOT करारनामा म्हणून ग्राह्य धरले आणि त्यावर ५ (h)(A)(vi) नुसार ०.२ टक्के दरा प्रमाणे रु.०.३१ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारले. यास भाडेपट्टा संलेख किंवा विकास करारनामा म्हणून ग्राह्य धरावयास पाहीजे होते. कारण संलेखाच्या पठनावरुन असे लक्षात येते की, विकासकाने अस्तित्वात असलेली जीर्णावस्थेतील क्वार्टरं पुणे महानगरपालिकेच्या कर्मचाऱ्यांकरीता पुनःविकास करुन नवीन गाळ्याच्या बांधकामाच्या बदल्यात विकासकाला ४१,४४६.५९ चौरस मीटर बिल्ट-अप क्षेत्राचे ९९ वर्षाकरीता भाडेपट्टा हक्क मिळणार होते.

अनुच्छेद ५ (g)(a) अनुसार PMC च्या घटकाची किंमत आणि अनुच्छेद ३६ प्रमाणे विकासकाच्या घटकाची किंमत अनुक्रमे रु.९१.२७ कोटी आणि रु.४७.८५ कोटी होती. संलेख अनुसूची-१ च्या दोन किंवा जास्त वर्णनातर्गत येत असल्यामुळे जास्त किंमतीवर मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते. रु.९१.२७ कोटी वर पाच टक्के दराप्रमाणे रु.४.५६ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारावयास पाहीजे होते. अशाप्रकारे, संलेखाच्या चुकीच्या वर्गीकरणामुळे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

अभिप्रायः प्रधान सचिवांनी लेखापरिक्षा निरीक्षण मान्य केले (सप्टेंबर २०१४) आणि मुद्रांक शुल्क तुटीच्या वसुलीची कार्यवाही करण्यात येईल असे सांगितले.

३	मुद्रांक जिल्हाधिकारी ठाणे शहर	०.५८	०.०२	०.५६

गैरप्रकाराचे स्वरुपः- गणेशानंद डेव्हलपर्स (JV) आणि एस.पी.मोटेल्स (दुसरे पक्षकार)यांच्यात ठाणे महानगरपालिके कडून पहिल्या पक्षकाराला मालमत्तेच्या भाडेपट्टा करीता उपर्जित झालेली मालमत्ता पोट-भाडेपट्टयाने द्यावयासाठी करारनामा निष्पादीत करण्यात आला. मुद्रांक जिल्हाधिकारीच्या टिप्पणी अनुसार पोट-भाडेपट्टा कालावधी २० वर्षासाठी होता.पोट-भाडेपट्टयाच्या मोबदल्यात दुसऱ्या पक्षकाराने संयुक्त कार्य करारनामा (JV-पहिले पक्षकार) च्या रु.२३.२५ कोटीचे सर्व प्रलंबित कर्जे, दायीत्व,त्रुण इत्यादींचे भुगतान करण्याचे मान्य केले व ते अदा केले. अनुच्छेद ३६(ii) अनुसार पाच टक्के प्रमाणे २३.२५ कोटीच्या ५० टक्के वर रु.५८.११ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते. तथापि, मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी संलेखाला BOT करारनमा म्हणून गृहीत धरले आणि अनुच्छेद ५(h)(A)(vi) नुसार पोट-भाडेपट्टयानुसार २० वर्षामध्ये प्राप्त होऊ असलेले एकुण भाडे रु. २३.७८ कोटी यावर ०.२ टक्के दराने रु.२.३८ लाख मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले. अशाप्रकारे, संलेखाच्या चुकीच्या वर्गीकरणामुळे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी करण्यात आली.

अभिप्रायः प्रधान सचिवांनी लेखापरिक्षा निरीक्षण मान्य केले (सप्टेंबर २०१४) आणि मुद्रांक शुल्क तुटीच्या वसुलीची कार्यवाही करण्यात येईल असे सांगितले.

वरील प्रकरणांत मुद्रांक शुल्क तुटीच्या वसुलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही.(डिसेंबर २०१४)

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

हा आक्षेप मान्य करुन सदर प्रकरणे अभीनीर्णीत असल्याने प्रकरण ५३-अ खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. संबधीतांना सुनावणीची संधी देवून अंतीम आदेश पारीत केलेले आहे.

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी, पुणे शहर यांचे कार्यालयातील अभिनिर्णीत प्र. क्र. ADJ/३३६/२०१० व ADJ/१६१/२०११ व मुद्रांक जिल्हाधिकारी, ठाणे शहर ADJ/१२०/२०१३ या प्रकरणांचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये पुणे शहर येथील अभिनिर्णीत प्र. क्र. ADJ/३३६/२०१० व ADJ/१६१/२०११ या दस्तान्वये विकासक मे.पाटील कन्स्ट्रक्शन तर्फे एम.बी.पाटील यांनी मनपा मालकीचे जागेत कर्मचाऱ्यांच्या वसाहतीचे पुनर्विकसन करण्याचे कबूल केले असून त्याच्या बदल्यात मनपा यांनी सदर जागेवर विकसकास वाणीज्य क्षेत्र ९९ वर्ष मुदतीपर्यंत भाडेपट्ट्याने लीहून देणार आहेत. असा मुददा दस्तामध्ये नमुद केलेला आहे. या मुद्दाच्या अनुषंगाने सदरचा दस्तास अनु. ५ (ग)(अ), अनु. ३६ ला अनुलक्षून मुद्रांक शुल्काची आकारणी न करता अनु. ५ (h)(a)(iv)(b) या प्रमाणे (Obligation) आकारणी केली आहे. हा आक्षेप मान्य करण्यात आलेला आहे. तसेच ठाणे शहर येथील ADJ/१२०/२०१३ हा दस्त गणेश नंद डेव्हलपर्स व एस.पी. मोटल्स प्रो.प्रा.यांचे मधील असून मुळ मालक यांना भाडेकरु म्हणून असलेल्या ठाणे मनपा यांच्या मालकीचे पांचपाखाडी येथील जागेवर बांधण्यात आलेल्या जलतरण तलावासह असलेल्या क्रीडा संकुलाचे भाडेकराराचे अधीकार त्यांनी २५ वर्ष मुदतीपर्यंत सबलिज ने दिलेले आहे.

४.३.१३.३

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम ,१९५८ च्या अनुच्छेद ३६(iii) अनुसार, जेव्हा संभाव्य किंवा अन्य प्रकारच्या नुतनीकरण करण्यात येणाऱ्या खंडासह, भाडेपट्टाचा कालावधी दहा वर्षाहून अधिक पण एकोणतीस वर्षाहून अधिक नसेल, इतक्या कालावधीसाठी असल्याचे अभिप्रेत असेल त्याबाबतीत मुद्रांक शुल्काची आकारणी अनुच्छेद २५ अनुसार अभिहस्तांतरणाप्रमाणे मालमत्तेच्या बाजार मूल्याच्या ५० टक्क्यावर आकारणीयोग्य राहील. इतर कुठल्याही अनुच्छेदात अंतर्भाव न होणारे संलेख अनुच्छेद 5(h)(A)(vi) अंतर्गत येतात आणि त्यावर ०.२ टक्के दराने मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य असते.

मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई यांचे अभिनिर्णित दोन महसूल भागीदार करारनामा संलेखामध्ये आम्हाला असे लक्षात आले की, पट्टेदाराने १५ वर्षा करीता पट्टाकाराला परिसर भाडेपट्टयाने दिला.वरील दोन्ही संलेखात असे नमूद होते की, पट्टाकार पट्टेदाराला व्यवसाय करण्याकरीता सुरवातीला कमीत कमी नऊ वर्षासाठी परिसर देईल ज्याचेनंतर सहा वर्षाकरीता नूतनीकरण करण्यात येईल. पट्टेदाराने पट्टाकाराला पहिल्या संलेखासाठी प्रति महिन्याच्या निव्वळ उलाढालीच्या एक टक्का किंवा रु.सहा लाख प्रति माह आणि दुसऱ्या संलेखासाठी प्रति महिन्याच्या निव्वळ उलाढालीच्या एक टक्का अथवा रु.पाच लाख प्रति माह देण्याचे मान्य केले. पठनावरुन पुढे असेही निदर्शनास आले की उपरोक्त महसूल करारनामाच्या निष्पादनाच्या तारखेपासून दर तीन वर्षांनी १५ टक्यांनी वाढवावयाचा होता. वरील पठनावरुन असे स्पष्टपणे दिसून येते की, हे संलेख १५ वर्षांच्या कालावधीच्या भाडेपट्टा करारनामा अंतर्गत येतात. तथापि. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी दस्तऐवज अभिनिर्णित करते वेळी चुकीचे वर्गीकरण केले आणि अनुच्छेद ५ (h)(A)(iv)(b), ज्यात इतर कुठल्याही अनुच्छेद अंतर्गत सामिल न होणारे संलेख येतात, अनुसार मुद्रांक शुल्काची आकारणी केली. यामुळे रु.१८.९८ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

निर्गमन परिषदेत प्रधान सचिव यांनी लेखापरिक्षा निरीक्षण मान्य केले (सप्टेंबर २०१४) आणि मुद्रांक शुल्क तुटीच्या वसुली करीता कार्यवाही करण्यात येईल, असे सांगितले. मुद्रांक शुल्क तुटीच्या वसुलीचा अहवाल प्राप्त झाला नाही. (डिसेंबर २०१४)

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई शहर यांचे कार्यालयातील अभिनिर्णीत प्र क. ADJ/M/१९४७/२०११ व ADJ/M १९४८/२०११ या प्रकरणांचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी मुद्रांक शुल्काची आकारणी करतांना अनु. ३६ ऐवजी ५ (h)(a)(iv)(b) या प्रमाणे (Obligation) आकारणी केली आहे. हा आक्षेप मान्य करण्यात आलेला असून दस्त अभीनीर्णीत असल्याने प्रकरण ५३-अ खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. संबधीतांना सुनावणीची संधी देवून अंतीम निर्णय घेण्यात येईल.

४.३.१४

ASR मधील सूचनांचे आणि IGR द्वारे निर्गमित सूचनांचे पालन करण्यात समानता नसणे.

चटई क्षेत्र निर्देशांक (Floor Space Index- FSI) ज्यास चटई क्षेत्र गुणोत्तर (Floor Area Ratio) असेही संबोधण्यात येते, हे एका ठराविक स्थानावर असलेल्या इमारतीचे एकूण चटई क्षेत्राचे त्या स्थानाच्या जागेचे आकारमानाशी असलेले गुणोत्तर होय. ठराविक भूखंडावरील इमारतींच्या सर्व मजल्यांचे एकूण क्षेत्रफळ = FSI X भूखंडाचे क्षेत्रफळ. ASR २०१३ मधील सूचना ३ अनुसार ज्या दस्तऐवजांमध्ये अनुज्ञेय FSI नमूद केले आहे, त्यात TDR लादणे म्हणजेच ASR मधील भूखंडाच्या दरामध्ये ४० टक्क्यांने वाढ करावयास नको.

विभागाचे स्पष्टीकरणात्क अभिप्राय निरंक

४.३.१४.१

चाचणी तपासणी केलेल्या मुद्रांक जिल्हाधिकारी, कुर्ला द्वारे अभिनिर्णित विकास/पुनर्विकास करारनामा संलेखाच्या २३ प्रकरणांपैकी १८ प्रकरणांत मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी बाजार मूल्याची परिगणना करताना अचूकपणे संलेखात नमूद FSI विचारात घेतले होते. उर्वरित पाच संलेखामध्ये मुद्रांक शुल्क दस्ताऐवजात नमूद FSI च्या आधारावर काढलेले बाजारमूल्याऐवजी संलेखात नमूद मोबदल्यावर चुकीने आकारण्यात आले. ज्यामुळे तक्ता ४.३.१४.१ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे रु.५१.५७ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली.

तक्ता ४.३.१४.१

अभि. प्रकरण क्र.	गैरप्रकाराचे स्वरुप
७३/K/१३	दस्तऐवजानुसार भूखंडावर TDR सह उपलब्ध एकूण FSI ३,०८२.३२ चौरस मीटर होते. संस्थेच्या सदस्यांना दिलेले १,५२२.३६ चौरस मीटर चे क्षेत्र वजा केल्यानंतर विकासकास उपलब्ध असलेले उर्वरित FSI १,५५९.९६ चौरस मीटर होते. ज्याचे मूल्य रु.५.३३ कोटी होते व ज्यावर रु.२६.६७ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी जास्त असलेल्या बाजार मूल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारण्याऐवजी दस्तऐवजात नमूद रु.२.७६ कोटी मोबदल्यावर रु.१३.७९ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले होते. परिणामी, रु.१२.८८ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती.
७२५/१३/K	दस्ताऐवजानुसार भूखंडावर TDR सह उपलब्ध एकूण FSI १,५११.१९ चौरस मीटर होते. संस्थेच्या सदस्यांना दिलेले ८१६.३५ चौरस मीटर चे क्षेत्र वजा केल्यानंतर विकासकास उपलब्ध असलेले उर्वरित FSI ६९४.८४ चौरस मीटर होते.ज्याचे मूल्य रु.४.०२ कोटी होते व ज्यावर रु.२०.०८ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य होते. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी जास्त असलेल्या बाजार मूल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारण्याऐवजी दस्तऐवजात नमूद रु.२.१६ कोटी मोबदल्यावर रु.१०.८१ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले होते. परिणामी, रु.९.२७ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती.
४०४/१२/K	दस्ताऐवजानुसार भूखंडावर TDR सह उपलब्ध एकूण FSI १०,१५६.७०६१ चौरस मीटर होते. संस्थेच्या सदस्यांना दिलेले ५९४७.०२ चौरस मीटर चे क्षेत्र वजा केल्यानंतर विकासकास उपलब्ध असलेले उर्वरित FSI ४,२०९.६९ चौरस मीटर होते.ज्याचे मूल्य रु.२२.१० कोटी होते. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी दस्ताऐवजात नमूद रु.२०.२७ कोटी मोबदल्यावर रु.१.०१ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारले. बाजारमूल्य रु.२२.१० कोटी जास्त होते. म्हणून मुद्रांक शुल्क रु.१.१० कोटी बाजार मूल्य रु.२२.१० कोटीवर आकारावयास पाहिजे होते. अशाप्रकारे रु.९.११ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती.
९२७/१२/K	दस्ताऐवजानुसार एकूण FSI १,९७३.१६ चौरस मीटर होते. तथापि मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी चेंबूर गावात असलेल्या ७३०.८ चौरस मीटर भूखंड क्षेत्रास १.४ ने गुणीत करुन १,०२३.१२ चौरस मीटर विचारात घेतले होते. जमीनमालकाला द्यावयाचे असलेले ९३९.०३ चौरस मीटरचे क्षेत्र वजा केल्यानंतर उर्वरित FSI चे बाजारमूल्य रु.१.७९ कोटी होते. ह्याची तुलना रु.५.०७ कोटी मोबदला रकमेशी करुन मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी रु.५.०७ कोटी रक्कमेवर रु.२५.३७ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले होते. तथापि, दर्शविलेले २.७ FSI विचारात घेतले असते तर उर्वरित FSI १,०३४.१३ चौरस मीटर असते ज्याची किंमत रु.६.४१ कोटी असती ज्यावर रु.३२.०६ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य होते. अशाप्रकारे, येथे रु.६.६९ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती.

१६३१/१०/K दस्ताऐवजानुसार एकूण FSI २,२१४.६२ चौरस मीटर होते. तथापि मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी चेंबूर गावात असलेल्या ११०७.३१ चौरस मीटर भूखंड क्षेत्रास १.४ ने गुणीत करुन १,५५०.२३ चौरस मीटर विचारात घेतले होते. जमीनमालकाला द्यावयाचे असलेले २००.७४ चौरस मीटरचे क्षेत्र वजा केल्यानंतर उर्वरित FSI चे बाजारमूल्य रु.५.५३ कोटी होते. ह्याची तुलना रु.२२.०८ कोटी मोबदला रकमेशी करुन मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी रु.५.५३ कोटी रक्कमेवर रु.२७.६६ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले होते. तथापि, दस्ताऐवजामध्ये दर्शविलेले २ FSI विचारात घेतले असते तर उर्वरित FSI २,०१३.८८ चौरस मीटर असते ज्याची किंमत रु.८.२६ कोटी असती ज्यावर रु.४१.२८ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य होते. अशाप्रकारे, येथे रु.१३.६२ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती.

ज्ञापन

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परिच्छेदात समावीष्ट दस्त हे मुद्रांक जिल्हाधिकारी कुर्ला यांच्या कार्यालयात अभीनीर्णीत केलेल्या दस्तांपैकी ५ अभीनीर्णीत प्रकरणाचा समावेश आहे.

सदर आक्षेपातील दस्ताची पडताळणी केली असता, बाजारमूल्य दर तक्त्यातील मार्गदर्शक सूचना क्र.३ नुसार ज्या भूखंडावर टिडीआर अनुज्ञेय आहे अशा भूखंडांचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील दरात ४०% वाढ देऊन करावयाचे आहेत.

मुंबई उपनगरामध्ये कमाल १ टिडीआर अनुज्ञेय आहे. त्यामुळे मूळ चटई क्षेत्र निर्देशांक व १ टिडीआर असे २ चटई क्षेत्र निर्देशांकाचे मूल्य हे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील दर x १.४० x जमिनीचे क्षेत्र या प्रमाणे काढणे अपेक्षित आहे. २ चटई क्षेत्र निर्देशांकावर ३५%प्रमाणे ०.७० फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक अनुज्ञेय आहे. फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकाचा नियम दि. ६-१-२०१२ रोजी अस्तित्वात आला आहे व त्यानंतर या कार्यालयाचे दि. २३-१०-२०१२ चे पत्रान्वये उपसंचालक, नगर रचना,मुंबई प्रदेश, मूल्यांकन, मुंबई व मुंबई शहरातील सर्व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना त्यांनी विचारणा केल्या नंतर वार्षिक मूल्य दर तक्त्यामध्ये ५% वाढ करणे योग्य ठरत असलेने सन २०१३ च्या वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमिनीच्या मूल्यात ५% वाढ करणेच्या सूचना दिलेल्या आहेत.

त्यामुळे सन २०१३ पासून वार्षिक मूल्य दर तक्त्यात जमिनीच्या दरात ५% वाढ अंतर्भुत असल्याने त्यापुढील नोंदविलेल्या दस्तांमध्ये मूल्यांकन करताना फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकासाठी वेगळी वाढ देण्याची आवश्यकता नाही. मात्र सन २०१२ च्या वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दरात ५% वाढ अंतर्भुत नसलेने मार्गदर्शनानंतर नोंदविलेल्या दस्तांमध्ये मार्गदर्शनानुसार जमिनीचे मूल्यांकनामध्ये वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दरास ५% वाढ देऊन मूल्यांकन करणे अभिप्रेत आहे. तसेच सदरची प्रकरणे नवीन सुचना प्राप्त होणेपूर्वी म्हणजेच सन २०१३ मध्ये अभिनिर्णीत झालेले असल्याने त्याप्रमाणे अभीनीर्णय प्रकरण क्रमांक ७३/२०१३, ७२५/२०१३, ४०४/२०१२, १६३१/२०१० तसेच ९२७/२०१२ या एका प्रकरणात अभीनिर्णय करतांना फंजीबल एफएसआय साठी जमीन दरास ५% वाढ देवून येणारे मुल्यविचार घेवून सह संचालक नगर रचना (मु.) पुणे यांनी केलेल्या मुल्यांकनानुसार ते रुपये ३.४४ कोटी इतके येते. आणि मालकास मिळणारा मोबदला हा ५.०७ कोटी इतका असल्याने त्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणी झालेली आहे. अशा रीतीने या ५ ही प्रकरणातील आक्षेप अमान्य करण्यात आलेला आहे.

४.३.१४.२-

अंधेरी मध्ये मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी.

त्याचप्रमाणे मुद्रांक जिल्हाधिकारी, अंधेरी द्वारे अभिनिर्णित विकास/पुनर्विकास करारनामा संलेखाच्या नऊ प्रकरणांच्या चाचणी तपासणीत आम्हाला असे आढळले की जरी सर्व दस्तऐवजामध्ये अनुज्ञेय FSI स्पष्टपणे नमूद केला असला तरी मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी फक्त तीन संलेखामध्ये दस्ताऐवजात दर्शविलेला FSI विचारात घेतला. उर्वरित ६ संलेखामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी बाजार मूल्याची परिगणना करताना १.४ असे चुकीचे FSI विचारात घेतले.

ज्याचा परिणाम तक्ता ४.३.१४.२ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे रु.१.७९ कोटी मुद्रांक शुल्काच्या कमी आकारणीत झाला.

तक्ता क्रमांक ४.३.१४.२

अभि.प्रकरण क्रमांक	गैरप्रकाराचे स्वरुप
१७७८/१३/ अंधेरी	दस्तावेजानुसार एकूण FSI ३०६१.२६ चौ.मी. होते, ज्याचे मुल्य रुपये २५.७० कोटी असून त्यावर रुपये १.२९ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते, तथापी निष्पादकांनी बांद्रा येथे असलेल्या ११३३.८० चौरस मीटर भुखंड क्षेत्रास २.७ ऐवजी १.४ ने गुणीत करुन १५८७.३२ चौ.मी. विचारात घेतले होते. दस्ताऐवजात नमुद मोबदला रक्कम रुपये १०.२० कोटी होती. आणि मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी १०.२० कोटी रकमेवर रुपये ५०.९८ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले होते.अशा प्रकारे रुपये ७७.५२ लाख मु.शु.ची कमी आकारणी झाली होती.
७३८/१३/ अंधेरी	दस्ताऐवजानुसार एकूण FSI ९१४.२२ चौ.मी.होते. तथापी मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी बांद्रा गावात असलेल्या ३३८.६० चौ.मी. भूखंड क्षेत्रास २.७ ऐवजी १.४ ने गुणीत करुन ४७४.४ चौ.मी. विचारात घेतले होते. जमीन मालकाला दिलेले २१४.१३ चौ.मी.चे क्षेत्र वजा केल्यानंतर विकासकास दिलेले उर्वरित FSI ७००.०९ चौमीचे बाजारमुल्य ९.३२ कोटी होते.ज्यावर रुपये ४६लाख मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य होते. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी रुपये ४.२० कोटी रकमेवर रुपये २०.९९लाख मुद्रांक शुल्क आकारलेले होते. परीणामी रुपये २५.६० लाख मुं.शु.ची कमी आकारणी झाली होती. ज्या आधारावर बाजार मुल्य काढले होते ते अभीलेखात आढळले नाही.
A/९०५/१२	दस्ताऐवजानुसार एकुण FSI ३९४१.६४९ चौ.मी.होते तथापी मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी बांद्रा गावात असलेल्या १४५९.८७ चौ.मी.भूखंड क्षेत्रास १.४ ने गुणित करुन त्यात ५४४.८३ चौ.मी.फंजीबल (Fungible) FSI मिळवून २५८८.६५ चौ.मी. विचारात घेतले होते. जमिनमालकाला दयावयाचे असलेले २१७९.४० चौ.मी.चे क्षेत्र वजा केल्यानंतर उर्वरित FSI चे बाजार मुल्य रुपये ७.५४ कोटी होते. हयाची तुलना रुपये १४.५७ कोटी मोबदला रकमेशी करुन मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी रुपये १४.५७ कोटी रकमेवर रुपये ७२.८४ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले होते. तथापी, दस्तावेजामध्ये दर्शविलेले २.७ FSI विचारात घेतले असते तर उर्वरित FSI१५६२.३९९ चौ.मी.असते ज्याची किमंत रुपये १९.६४ कोटी असती आणि ज्यावर रुपये ९८.२० लाख मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य होते. अशाप्रकारे रुपये २५.३६ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती.
A/८०३/१२	दस्ताऐवजानुसार एकुण FSI ५४१८.०९ चौ.मी.होते. तथापि मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी बांद्रा गावात असलेल्या २००६.७ चौ.मी.भूखंड क्षेत्रास १.४ ने गुणित करुन त्यात ७९९.४० चौ.मी.फंजीबल FSI मिळवून ३६०८.७८ चौ.मी.विचारात घेतले होते. जमिनमालकास दयावयाचे असलेले ३४३४.२४ चौ.मी.चे क्षेत्र वजा केल्यानंतर उर्वरित FSI चे बाजार मुल्य रुपये ५.४० कोटी होते. हयाची तुलना रुपये २२.३५ कोटी मोबदला रकमेशी करुन मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी रुपये २२.३५ कोटी रकमेवर रुपये १११.७७ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले होते. तथापी, दस्तावेजांमध्ये दर्शविलेले २.७ FSI विचारात घेतले असते तर उर्वरित FSI १९९३.८५ चौ.मी.असते ज्याची किमंत रुपये २५.२२ कोटी असती आणि ज्यावर रुपये १२६.११ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते. अशा प्रकारे रुपये १४.३४ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती.
A/१२२/११	दस्ताऐवजानुसार एकुण FSI ४१२४.२ चौ.मी.होते. तथापि मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी ओशिवारा गावात असलेल्या २०६२.१० चौ.मी.भूखंड क्षेत्रास १.४ ने गुणित करुन २८८६.९४ चौ.मी.विचारात घेतले होते. जमिन मालकास दयावयाचे असलेले ६२३.५७ चौ.मी.चे क्षेत्र वजा केल्यानंतर उर्वरित FSI चे बाजार मुल्य रुपये १४.४९ कोटी होते. हयाची तुलना रुपये १३.३४ कोटी मोबदला रकमेशी करुन मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी रुपये १४.४९ कोटी रकमेवर रुपये ७२.४३ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले होते. तथापी, दस्तावेजांमध्ये दर्शविलेले २ FSI विचारात घेतले असते तर उर्वरित FSI ३२३३.३८ चौ.मी.असते ज्याची किमंत रुपये २०.६९ कोटी असती आणि ज्यावर रुपये १०३.४७ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते. अशा प्रकारे रुपये ३१.०४ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती.
A/५७९/११	दस्ताऐवजानुसार एकुण FSI १२३८ चौ.मी.होते. तथापि मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी विले पार्ले पश्चिम गावात असलेल्या ९१६ चौ.मी.भूखंड क्षेत्रास १.४ ने गुणित करुन ८६६.६० चौ.मी.विचारात घेतले होते. जमीन मालकास दयावयाचे असलेले ७५३.९ चौ.मी.चे क्षेत्र वजा केल्यानंतर उर्वरित FSI चे बाजार मुल्य रुपये ७२.८० लाख होते.

हयाची तुलना रुपये २.०७ कोटी मोबदला रकमेशी करुन मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी रुपये २.०७ कोटी रकमेवर रुपये १०.३३ लाख मुद्रांक शुल्क आकारले होते. तथापी, दस्तावेजांमध्ये दर्शविलेले २ FSI विचारात घेतले असते तर उर्वरित FSI ४८४.१० चौ.मी.असते ज्याची किमंत रुपये ३.१३ कोटी असती आणि ज्यावर रुपये १५.६४ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य होते. अशा प्रकारे, रुपये ५.३१ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती. मुद्रांक जिल्हाधिकारी बोरीवलीमध्ये लेखापरीक्षेस आढळले की एकाच स्वरुपाच्या सर्व प्रकरणात मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी संलेख अभिनिर्णित करताना दस्तऐवजामध्ये नमूद केलेले FSI विचारात घेतले होते.

निर्गमन परिषेदेत (सप्टेंबर २०१४) प्रधान सचिव यांनी सांगितले की जमिनीवर TDR लादण्याच्या क्षमतेसाठी जमीनदर ४० टक्क्याने वाढविले आणि फंजीबल FSI ची बाबसुध्दा विचारात घेतली होती. म्हणून केलेले मुल्यांकन बरोबर होते.

अशाप्रकारे वरील तथ्यावरुन असे निदर्शनास येते की मालमत्तेचे मोबदला/बाजारमुल्य काढण्यासाठी शासनाने समान प्रणाली/पध्दती तयार केली नाही. काही मुद्रांक जिल्हाधिकारी ASR मधील सुचनांचे पालन करतात जसे मुद्रांक जिल्हाधिकारी बोरीवली यांनी दस्तऐवजात नमूद FSI एकूण घेऊन मोबदला परिगणीत केले, जेव्हा की काही मुद्रांक जिल्हाधिकारी, जसे कुर्ला व अंधेरी येथील, मुद्रांक जिल्हाधिका-यांनी एकरुपता राखली नाही, काही प्रकरणात त्यांनी दस्तऐवजात नमूद नसलेलस FSI अवलंबिला अथवा TDR लादला. अभिलेखात असे काहीही नोंदविलेले नाही ज्यामूळे हे निर्देशित होते की बाजारमुल्य निर्धारणासाठी वेगवेगळ्या पध्दती का अवलंबविण्यात आल्या.

अशी शिफारस करण्यात येते की शासनाने एक समान कर पध्दतीचा अवलंब व्हावा यासाठी विभागास FSI चे निर्धारण, विकास/पुनर्विकास करारनाम्यांवर TDR लादणे यासाठी समान कार्यपध्दती तयार करणे आणि त्या समानतेने लागू करण्यात येतात याची खातरजमा करणे आणि मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी वार्षीक मूल्य दर तक्त्यातील सूचनांचे पालन होणे याबाबत सूचना करावी.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसुल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परिच्छेदात समावीष्ट दस्त हे मुद्रांक जिल्हाधीकारी अंधेरी यांच्या कार्यालयात अभीनीर्णीत केलेल्या दस्तांपैकी ६ अभीनीर्णीत प्रकरणाचा समावेश आहे.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये परीच्छेदावरील आक्षेप खालील कारणास्तव अमान्य करण्यात आलेला आहे.

सदर आक्षेपातील दस्ताची पडताळणी केली असता, बाजारमूल्य दर तक्त्यातील मार्गदर्शक सूचना क्र. ३ नुसार ज्या भूखंडावर टिडीआर अनुज्ञेय आहे अशा भूखंडांचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील दरात ४०% वाढ देऊन करावयाचे आहेत. मुंबई उपनगरामध्ये कमाल १ टिडीआर अनुज्ञेय आहे. त्यामुळे मुळ चटई क्षेत्र निर्देशांक व १ टिडीआर असे २ चटई क्षेत्र निर्देशांकाचे मूल्य हे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील दर x १.४० x जमिनीचे क्षेत्र या प्रमाणे काढणे अपेक्षित आहे. २ चटई क्षेत्र निर्देशांकावर ३५% प्रमाणे ०.७० फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक अनुज्ञेय आहे. फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकाचा नियम दि. ६-१-२०१२ रोजी अस्तित्वात आला आहे व त्यानंतर या कार्यालयाचे दि. २३-१०-२०१२ चे पत्रान्वये उपसंचालक, नगर रचना, मुंबई प्रदेश, मूल्यांकन, मुंबई व मुंबई शहरातील सर्व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना त्यांनी विचारणा केल्या नंतर वार्षिक मूल्य दर तक्त्यामध्ये ५% वाढ करणे योग्य ठरत असलेने सन २०१३ च्या वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमिनीच्या मूल्यात ५% वाढ करणेच्या सूचना दिलेल्या आहेत.

त्यामुळे सन २०१३ पासून वार्षिक मूल्य दर तक्त्यात जमिनीच्या दरात ५% वाढ अंतर्भुत असल्याने त्यापुढील नोंदविलेल्या दस्तांमध्ये मूल्यांकन करताना फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकासाठी वेगळी वाढ देण्याची आवश्यकता नाही. मात्र सन २०१२ च्या वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दरात ५% वाढ अंतर्भुत नसलेने मार्गदर्शनानंतर नोंदविलेल्या दस्तांमध्ये मार्गदर्शनानुसार जमिनीचे मूल्यांकनामध्ये वार्षिक मूल्य दर तक्त्यांतील जमीन दरास ५% वाढ देऊन मूल्यांकन करणे अभिप्रेत आहे.

४.३.१५-

मुद्रांक शुल्कात सूट देण्याबाबतच्या अटी व शर्तींच्या पालनाची खातरजमा करण्यासाठी यंत्रणा नसणे.

महाराष्ट्र शासनाने जून २००७ च्या अधिसूचने अंतर्गत काही संलेखावर(३४) पूर्ण सूट दिली आहे, यासाठी अशी अट आहे की एखादे घटक, जे काम सुरु करण्याकरीता सूट दिलेली आहे, ते कार्य सुरु करण्यास असमर्थ ठरल्यास किंवा त्याने प्रोत्साहन पॅकेज योजना,२००७ मधील अटींचे उल्लघंन केल्यास, त्या घटकास सुरवातीपासून कोणतीही सूट नसल्याप्रमाणे मुद्रांक शुल्क व शास्ती अदा करावी लागेल.

मुद्रांक जिल्हाधिकारी नागपूर ग्रामीण कार्यालयातील अभिनिर्णय दस्तऐवजांच्या छाननीत (मार्च २०१४) आम्हाला असे आढळले की वर्ष २००९ ते २०१२ मधील समविषयावरच्या अधिसूचने प्रमाणे ३५ भाडेपट्टे आणि विक्री करारात रु.३१८ कोटीची मुद्रांक शुल्कात सूट देण्यात आली. तथापि, अशी कोणतीही यंत्रणा अस्तित्वात नव्हती अथवा अधिसूचनेत किंवा पॅकेज प्रोत्साहन योजना, २००७ मध्ये विनिर्दिष्ट नव्हती ज्याद्वारे लाभार्थी घटकांनी कामे सुरु केली आणि प्रोत्साहन पॅकेज योजना २००७ च्या अटींचे उल्लंघन झाले नाही, याबाबत खातरजमा करता येईल.

आम्ही हे निदर्शनास आणल्यावर विभागाने नमुद केले की जिल्हा उद्योग केंद्र (DIC) नागपूर कडून त्या ३५ प्रकरणाबद्दल माहिती मागविणयात आली होती. त्यापैकी चार प्रकरणामध्ये ज्यात रू. ५४.९० लाख मुद्रांक शुल्क अंतर्गत आहे. सुट देण्याबाबातच्या अटी आणि नियमांचे उल्लघन करण्यात आले होते. तथपि, या प्रकरणांत केलेली कार्यवाही लेखा परीक्षेस कळविण्यात आली नाही. हे तथ्य आहे की लाभार्थी घटकांनी विहीत कालावधीत त्यांची कामे सुरु केली याची खातरजमा करण्यासाठी यंत्रणा अस्तित्वात नाही.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :-

या परिच्छेदात समावीष्ट ३५ दस्त हे मुद्रांक जिल्हाधीकारी नागपूर ग्रामीण यांच्या कार्यालयात अभिनीर्णीत केलेले आहेत.

या बाबत निर्गमन परिषदेत (EXIT CONFERANCE) मध्ये झालेल्या चर्चे मध्ये परीच्छेदावरील आक्षेप खालील कारणास्तव अमान्य करण्यात आलेला आहे.

शासनाने आदेश क्र. २००७/प्र.क्र. १९६(४)/म-१, दिनांक १२-६-२००७ नुसार सामुहीक प्रोत्साहन योजनेअंतर्गत उद्योगांना देण्यांत आलेल्या मुद्रांक शुल्काची माफी दिलेल्या ३५ दस्तऐवज असून सर्व दस्त हे भाडेपट्टयांचे व खरेदीखताचे आहेत. सदरचे सर्व दस्तांमध्ये सामुहीक प्रोत्साहन योजनेच्या अटी शर्तीप्रमाणे विहीत मुदतीत उद्योग सुरु झाले असल्याची पडताळणी मुद्रांक जिल्हाधिकारी नागपूर ग्रामीण यांनी केली असल्याने दिलेली माफी योग्य आहे. सबब आक्षेप अमान्य करण्यात येत आहे.

४.३.१६-

आंतरिक नियंत्रण कार्यतंत्र :

एक प्रभावी आंतरीक लेखापरीक्षा विभाग सदैव कोणतीही मोठी अनियमीतता घडणे यासाठी परावर्तक असतो. नोंदणी महानिरीक्षक यांनी जून २००१ मध्ये आंतरिक लेखापरीक्षणासाठी परिपत्रकाद्वारे मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित केली. ह्या मार्गदर्शक तत्वानुसार, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयातील आंतरिक लेखापरीक्षा विभागाच्या दोन शाखांना (डेस्क-१० आणि डेस्क-११) तीन कार्यालयाचे लेखापरीक्षण करण्याचे मासिक लक्ष्य दिले होते. आणि विभागाच्या प्रत्येक DIG ने प्रत्येक महिन्यात प्रत्येकी दोन कार्यालयांचे लेखापरीक्षण करावयाचे होते. तथापि, नोंदणी महानिरीक्षकांनी मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाच्या लेखापरीक्षणासाठी निश्चित लक्ष्य ठरविलेले नव्हते. नोंदणी महानिरीक्षकाच्या आंतरिक लेखापरीक्षा विभागाद्वारे घेण्यात आलेल्या लेखापरीक्षणाचा सविस्तर तपशील तक्ता ४.३.१६ मध्ये दर्शविला आहे.

तक्ता ४.३.१६

वर्ष	एकूण लक्ष्य	लेखापरीक्षण झालेले कार्यालये			
		उप - IGR	COS + SOS	संयुक्त SR/SR	एकूण
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
२००९	७२	निरंक	निरंक	निरंक	निरंक
२०१०	७२	निरंक	निरंक	७	७
२०११	७२	निरंक	१	२८	२९
२०१२	७२	१	११	३२	४४
२०१३	७२	निरंक	४	३२	३६
एकूण	३६०	१	१६	९९	११६

स्त्रोत : IGR कडून संग्रहीत केलेली माहिती -

वरील तक्त्यावरुन असे सिद्ध होते की, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयाच्या आंतरिक लेखापरीक्षा विभागाने २००९ ते २०१० वर्ष दरम्यान ३९ मुद्रांक जिल्हाधिकारी/मुद्रांक अधीक्षक (COC/SOS) कार्यालयापैकी कोणत्याही कार्यालयाचे लेखापरीक्षण केलेले नव्हते. वर्ष २०११, २०१२ आणि २०१३ मध्ये फक्त एक, ११ आणि चार मुद्रांक जिल्हाधिकारी / मुद्रांक अधीक्षक कार्यालयाचे लेखापरीक्षण केले होते. नोंदणी महानिरीक्षक च्या अंतरीक लेखापरिक्षा विभागाद्वारे लेखापरीक्षण केलेल्या १६ मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयापैकी १५ मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयात लेखापरीक्षण निरीक्षणाची संख्या आणि निदर्शनास आणलेल्या मुद्रांक शुल्काच्या कमी आकारणीची आकडेवारी तक्ता ४.३.१६.१ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे होती.–

तक्ता ४.३.१६.१ (रुपये लक्षमध्ये)

वर्ष	मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचे नांव	समाविष्ट असलेला कालावधी	निदर्शनास आणलेली प्रकरणाची संख्या	मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झालेली रक्कम
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
२०११-१२	कुर्ला	जानेवारी २०११ ते मार्च २०११	१४	६९.२८
	सिंधुदुर्ग	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	५	१०.८३
	नागपूर शहर	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	१५	१७२.४३
२०१२-१३	मुंबई	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	१३	३५२.०७
	अंधेरी	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	७	२,५६५.५८
	बोरीवली	एप्रिल २०११ ते डिसेंबर २०११	११	१,१३८.६६
	एन्फोर्समेंट - १	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	२४	१,५५४.२४
	ठाणे ग्रामीण	एप्रिल २०१० ते सप्टेंबर २०१०	७	१३८.१०
	पुणे शहर	जानेवारी २०११ ते डिसेंबर २०११	७	२४९.५४
	पुणे ग्रामीण	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	२४	१७०.४०
	सातारा	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	६	५.००

तक्ता ४.३.१६.१—चालू

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
	सांगली	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	२	२१.१४
	नाशिक	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	४	२४१.४६
	नागपूर ग्रामीण	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	५	२.४०
२०१३-१४	एन्फोर्समेंट - २	एप्रिल २०१० ते मार्च २०११	१५	४६५.४७
		एकूण . .	१५९	७,१५६.६०

वरील माहितीवरुन असे दिसते की २०११-१३ दरम्यान लेखापरीक्षण केलेल्या १५ मुद्राक जिल्हाधिकारी कार्यालयामध्ये नोंदणी महानिरीक्षकाच्या आंतरिक लेखापरीक्षा विभागाने रु. ७१.५७ कोटी किंमतीची मुद्रांक शुल्क कमी आकारणीची १५९ प्रकरणे दर्शविली. जर नोंदणी महानिरीक्षकांच्या आंतरीक लेखापरीक्षा विभागाद्वारे मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाच्या लेखा परीक्षणासाठी जर निश्चित लक्ष्य ठरवले असते आणि त्यांनी जास्त मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाचे लेखापरीक्षण केले असते तर मुद्रांक शुल्काच्या कमी आकारणीच्या जास्त प्रकरणांचा तपास लागण्याची संभावना होती. आम्ही हे निदर्शनास आणुन दिल्यानंतर (जून २०१४) नोंदणी महानिरीक्षक यांनी असे आश्वासित केले की प्रत्येक वर्षी कमीत कमी १० ते १२ मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाचे लेखापरीक्षण त्यांच्या कार्यालयाच्या आंतरिक लेखापरीक्षा विभागाद्वारे केल्या जाईल.

असेही आढळून आले होते की, मुंबई शिवाय इतर विभागांमध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाचे द्वी-स्तरीय लेखापरीक्षण होते म्हणजेच एक नोंदणी महानिरीक्षकाद्वारे आणि एक DIG द्वारे तथापि, असे आढळले होते की ACOS, मुंबईच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या कोणत्याही मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाचे लेखापरीक्षण त्यांच्याद्वारे करण्यात आले नाही. जरी मुंबई विभागाच्या मुद्रांक जिल्हाधिकाऱ्याद्वारे प्रमाणावर महसूल वसुली होते.

आम्ही हे निदर्शनास आणुन दिल्यानंतर (जुलै - २०१४) नोंदणी महानिरीक्षकांनी मुद्दा मान्य केला आणि ऑगस्ट २०१४ मध्ये एक परिपत्रक निर्गमित केले ज्यात ACOS मुंबईला त्यांच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयांचे लेखापरीक्षण करण्याबाबत सुचना दिल्या आहेत. अशी शिफारस करण्यात येते की विभागाने आंतरीक नियंत्रण शाखेस आंतरिक नियंत्रण सशक्त करावयास पाहिजे, ज्यामुळे संबंधीत प्राधिकाऱ्यांकडे प्रकरणे तत्परतेने पाठविली जातील व दोषनिरसन कार्यवाही होऊन, महसूल हानी टाळता येईल.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :—

अप्पर मुद्रांकनियंत्रक मुंबई यांनी मुंबई शहर व मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्ह्यातील मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाची दर महा एक तपासण्णी करणे बाबतचे उद्दीष्ट ठरवून देण्यात आले असून याबाबत या कार्यालयाने दिनांक ७-८-२०१४ रोजी परिपत्रक निर्गमीत केलेले आहे. त्या अनुषंगाने.—

१. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी दुय्यमनिबंधक कार्यालयाच्या आता पर्यंत २४ इतक्या तपासण्या केलेल्या आहेत.

२. अपर मुद्रांकनियंत्रक यांनी मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांच्या आतापर्यंत १४ इतक्या तपासण्या केलेल्या आहेत.

४.३.१७ निष्कर्ष :

अभिनिर्णयासाठी चिन्हांकित दस्तऐवजामध्ये सामान्यतः मोठी रक्कम अंतर्भुत असते. तथापि, गेल्या पाच वर्षांत दस्ताऐवजांच्या प्रलंबनात वाढ झाली आहे, ज्याचा परिणाम महसुलाच्या अडवणुकीत झाला आहे. नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयाने सादर केलेल्या अभिनिर्णीत प्रकरणांच्या माहितीत काही त्रुटी आढळून आल्या ज्यावरुन विविध स्तरावर संनियंत्रणाचा अभाव दिसतो. विकासक विकासकासाठी दिलेल्यया मालमत्तेचे वास्तव बाजारमुल्य निश्चित करण्यासाठी आणि विकासकाने संस्थेला आणि संस्थेच्या सदस्यांना दिलेल्या मोबदल्याबाबत स्पष्ट निर्देश नाही. ज्यामुळे समान दस्तावेजांच्या अभिनिर्णयात एकरुपतेचा

अभाव आहे. पुढे पर्याप्त मार्गदर्शक तत्वांच्या अभावामुहे मुंबई आणि मुंबई उप-नगरी जिल्ह्यातील प्रवर्ग 'अ' च्या अभ्यर्पित मालमत्तेचे आणि भाड्याने दिलेल्या मालमत्तेचे बाजारमुल्य निर्धारणात एकरुपतेचा अभाव होते. सर्व तथ्यांचा आणि परिस्थितीचा विचार न केल्यामुळे संलखाचे चुकीचे वर्गीकरण आणि चुकीचा अर्थ लावण्याची प्रकरणे आढळून आली. ज्याचा परिणाम मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी होण्यात झाला. वार्षिक मुल्य दर तक्ता आणि नोंदणी महानिरीक्षक यांच्या सुचनांची अभिनिर्णय प्राधिकाऱ्यांनी दखल न घेण्याची उदाहरणे आम्हाला आढळली. नोंदणी महानिरीक्षकाच्या आंतरिक लेखापरीक्षा विभागाद्वारे घेण्यात येणाऱ्या लेखापरीक्षणात तुट होती. नोंदणी महानिरीक्षकाद्वारे मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयांचे लेखापरीक्षण करण्यासाठी ठराविक लक्ष्य नेमुन दिले नव्हते. आणि अतिरिक्त मुद्रांक नियंत्रक, मुंबई यांनी त्यांच्या अंतर्गत असलेल्या कोणत्याही मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाचे जे मोठ्या प्रमाणात महसूल वसूली करतात, लेखापरीक्षण केलेले नव्हते.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :—

तपासणी पथकाच्या निष्कर्षाच्या अनुषंगाने विभागामार्फत योग्य त्या सुधारणा निर्गमीत करण्यात आलेल्या असून व येत आहेत.

१. अभिनिर्णय प्रकरणे दाखल करुन त्यावर जाहीर केलेल्या नागरीकाच्या सनदीप्रमाणे वेळेत प्रकरणे निर्गत व्हावी म्हणून एनआसी पुणे यांचेकडून सॉप्टवेअर विकसीत करण्यात आलेले असून त्याची अंमलबजावणी १ जून २०१६ पासून प्रभावी पणे करण्याबाबत अधिकाऱ्यांच्या घेतलेल्या कार्यशाळेत सुचना देण्यात आलेल्या आहेत.

२. अभिनिर्णयासाठी दाखल एकसारख्या प्रकरणात समान कार्यपद्धतीचा अवलंब करुन वार्षिक दर तक्त्यातील सुचनांचे पालन करणे याबाबत सर्व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना दिनांक ३०-१२-२०१४ रोजीच्या पत्रान्वये सुचना देण्यात आलेल्या आहेत.

३. अभिनिर्णय प्रकरणे व इतर कामकाज सुरळीत पार पाडण्यासाठी विभागाने पद निर्मितीसाठी नवीन आकृतीबंध तयार करुन शासनास सादर केलेला आहे. तो शासनाच्या विचारीधीन आहे.

सर्व प्रकरणातील मुल्यांकनाबाबत एक सारखेपणा व समानता येण्यासाठी सविस्तर मार्गदर्शन सुचना सन २०१५ पासूनच्या बाजारमुल्य दर तक्त्यासोबत सुचना दिल्या आहेत.

४.३.१८–

शिफारशींचा सारांश :

शासनाने / विभागाने विचारात घ्यावे.–

• प्रकरणांच्या प्रभावी सनियंत्रणासाठी विभागाने अभिनिर्णय प्रकरणांचे एक योग्य व अचूक डेटाबेस तयार करणे आणि त्या प्रकरणांना अंतिम करण्यासाठी एक ठराविक वेळापत्रक तयार करणे, जेणे करुन शासकीय महसुलाची अनावश्यक अडवणूक होणार नाही.

• समान कर पद्धतीचा अवलंब होण्यासाठी FSI चे निर्धारण, विकास/पुनर्विकास करारनाम्यांवर TDR लादणें यासाठी समान कार्यपद्धती तयार करणे आणि त्या समानतेने लागू करण्यात येतात याची खातरजमा करणे आणि मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी वार्षिक मुल्य दर तक्त्यातील सुचनांचे पालन होणे याबाबत सूचना करावी.

• विभागाने आंतरीक नियंत्रण शाखेसह आंतरीक नियंत्रण सशक्त करावयास पाहिजे, ज्यामुळे संबंधित प्राधिकाऱ्यांकडे प्रकरणे तत्परतेने पाठविली जातील व दोषनिरसन कार्यवाही होऊन महसूल हानि टाळता येईल.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :—

या परिच्छेदामध्ये तपासणी पथकाने केलेल्या शिफारसी विचारात घेण्यात आलेल्या असुन खाली नमूद केल्याप्रमाणे सुचना निर्गमीत करण्यात आलेल्या आहेत.–

१. अभिनिर्णय प्रकरणे दाखल करुन त्यावर जाहीर केलेल्या नागरीकाच्या सनदीप्रमाणे वेळेत प्रकरणे निर्गत व्हावी म्हणून एनआयसी पुणे यांचेकडून सॉपवेअर विकसीत करण्यात आलेले असून त्याची अंमलबजावणी १ जून २०१६ पासून प्रभावीपणे करण्याबाबत अधिकाऱ्यांनी घेतलेल्या कार्यशाळेत सुचना देण्यात आलेल्या आहेत.

२. अभिनिर्णयासाठी दाखल एकसारख्या प्रकरणात समान कार्यपद्धतीचा अवलंब करुन वार्षिक दर तक्त्यातील सुचनांचे पालन करणे याबाबत सर्व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना दिनांक ३०-१२-२०१४ रोजीच्या पत्रान्वये सुचना देण्यात आलेल्या आहेत.

३. अभिनिर्णय प्रकरणे व इतर कामकाज सुरळीत पार पाडण्यासाठी विभागाने पद निर्मितीसाठी नवीन आकृतीबंध तयार करुन शासनास सादर केलेला आहे. तो शासनाच्या विचाराधीन आहे.

४. सर्व प्रकरणातील मुल्यांकनाबाबत एक सारखेपणा व समानता येण्यासाठी सवीस्तर मार्गदर्शन सुचना सन २०१६ पासूनच्या बाजार मुल्य दर तक्त्यासोबत सुचना दिल्या आहेत.

४.४-

इतर लेखापरीक्षा निरीक्षणे :

विविध नोंदणी कार्यालयाच्या अभिलेखांच्या छाननीत आम्हाला महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ च्या तरतुदींचे शासनाच्या अधिसूचना आणि अनुदेश यांचे अनुपालन न होण्याची अनेक प्रकरणे आणि या प्रकरणाच्या अनुवर्ती परिच्छेदामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे इतर प्रकरणे आढळून आली. ही प्रकरणे निदर्शी आहेत आणि ती अभिलेख्यांच्या चाचणी तपासणीवर आधारलेली आहेत. शासन/विभाग यांनी आंतरीक नियंत्रण कार्यतंत्र सुधारण्याची आवश्यकता आहे. म्हणजेच अशी प्रकरणे टाळता येऊ शकतील, त्यांचा तपास लागू शकेल आणि ती दुरुस्त करता येतील.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :–

विभागामध्ये कामाच्या प्रमाणात मंजूर कर्मचारी वृंद अपूरा आहे त्यामुळे काही प्रमाणामध्ये काही प्रकरणे प्रलंबीत राहतात ही बाब विचारात घेवून प्रकरणे कामकाज अधीक प्रभावीपणे व अचूक निर्गत होण्यासाठी नवीन आकृतबंध तयार करुन शासनास सादर केलेला आहे. तो शासनाच्या विचाराधीन आहे.

४.४.१–

मालमत्तेच्या न्युन मुल्यांकनामुळे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी :

महराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ च्या अनुसूची-१ मधील अनुच्छेद 25(a)(b)(c)(d) अनुसार अभिहस्तांतरणावरील मुद्रांक शुल्क हे मालमत्तेचे वास्तव बाजार मुल्य किंवा संलेखात नमूद मोबदला, यापैकी जे अधिक असेल त्यावर आकारणी योग्य आहे. वास्तव बाजार मुल्य वार्षिक मुल्य दर तक्ता (ASR) मधील विहीत दर गृहीत धरुन ठरविण्यात येते.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :–

सविस्तर अभिप्राय खालीलप्रमाणे.–

४.४.१.१

दस्ताऐवजांच्या/संलेखांच्या चाचणी पडताळीत आम्हाला असे आढळले की विभागाने मालमत्तेचे बाजार मूल्य चुकीचे ठरविले.

संयुक्त दुय्यम निबंधक - XII हवेली पुणे कार्यालयातील दस्तावेजांच्या छाननीत (नोव्हेंबर २०१२) असे उघडकीस आले की सर्वेक्षण क्रमांक १०० आणि १०१ असलेली मालमत्ता वरजे गावांत आहे. जमिनीचे क्षेत्रफळ अनुक्रमे ४२,००० चौरस मीटर

व ३१,४६३ चौरस मीटर होते. ASR चे दर अनुक्रमे रु. १०,४०० प्रती चौरस मीटर आणि रु. ७०० प्रती चौरस मीटर होते. आणि दस्तावेजात नमुद रु. ४.८३ कोटी ऐवजी योग्य बाजार मूल्य रु. २८.६३ कोटी इतके होते. परिणामी रु. १.१९ कोटीची मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली होती. दस्ताऐवजात रु. ४.८३ कोटीचा मोबदला ज्या आधारे नमूद केला होता तो लेखापरीक्षेदरम्यान सादर केला नाही.

आम्ही निदर्शनास आणुन दिल्यावर (नोव्हेंबर २०१२) संयुक्त जिल्हा निबंधक आणि मुद्रांक जिल्हाधिकारी, पुणे यांनी लेखापरीक्षा निरीक्षण मान्य केले (मे २०१३) आणि संयुक्त दुय्यम निबंधक यांना लेखापरीक्षेने दर्शविलेली संपूर्ण रकमेच्या वसुलीचे आदेश दिले. मागणीच्या वसुलीची पुढील प्रगती प्राप्त झाली नाही. (डिसेंबर २०१४)

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे :—

या परिच्छेदामध्ये दुय्यम निबंधक हवेली क्रमांक १२ कार्यालयातील दस्त क्रमांक १६४५/२०११ चा समावेश आहे. सदर परिच्छेदातील आक्षेप मुद्रांक जिल्हाधिकारी पुणे शहर यानी मान्य करुन संबंधीत पक्षकारांना वसुलीची नोटीस बजावली असता दस्तातील मिळकतीचे केलेल्या बाजारमुल्याबाबत आक्षेप घेतलेला आहे. परंतु आक्षेपाच्या अनुषंगाने आवश्यक ते कागदोपत्री पुरावे त्यांनी दाखल केलेले नाहीत म्हणून तसे पुरावे दाखल करण्यास त्याना कळविण्यात आलेले आहेत. त्यांचेकडून कागदपत्र दाखल होताच वसुलीबाबत पुढील निर्णय घेण्यात येईल.

४.४.१.२ दुय्यम निबंधक खामगांव येथे नोव्हेंबर २०१० आणि डिसेंबर २०११ मध्ये दोन करार निष्पादीत झाले. विभागाने मालमत्तेचे बाजारमुन्य रु. ७५.८५ लाख ठरविले. ज्या आधारावर ही परिगणना करण्यात आली ते दस्तावेज लेखापरीक्षेला उपलब्ध करून देण्यात आले नाही तथापि, एएसआर-२०१० आणि २०११ प्रमो मालमत्तेचे योग्य बाजारमुल्य रु. ३.८२ कोटी आहे. अशाप्रकारे रु. १३.२७ लाख मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली. आम्ही निदर्शालास आणुन दिल्यावर (मार्च २०१३) संयुक्त जिल्हा निबंधक आणि मुद्रांक जिल्हाधिकारी, बुलढाणा यांनी निरीक्षण मान्य केले (अनुक्रमे जून २०१३ आणि सप्टेंबर २०१३) वसुलीबाबत पुढील प्रगती प्राप्त झाली नाही. (डिसेंबर २०१४)

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे.-

या परीच्छेदामध्ये दुय्यम निबंधक खामगांव कार्यालयातील दस्त क्रमांक ५८३२/२०१० व ९५१७/२०११ या दस्तांचा समावेश आहे. सदर परच्छेतील आक्षेप मान्य केलेला असून पक्षकार यांना कलम ३२-अ खाली वसुलीची नोटीस देण्यात आली होती. पंरतु त्यांनी कमी पडलेला मुद्रांक शुल्क भरणा न केल्याने महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम चे कलम ४६ नुसार कार्यवाही करुन पक्षकारांने दस्तात नमूद मिळकतीचे ७/१२ वर महसूल प्रमाणपत्र बोजा दाखल करण्यात आलेला आहे. सोबत ७/१२ ची प्रत सादर.

४.४.१.३ भारतीय नोंदणी अधिनियम, १९०८ च्या कलम २३ मध्ये असे विहीत आहे कि मृत्युपत्रा व्यतीरिक्त इतर कोणतेही दस्तावे नोंदणीसाठी निष्पादनाच्या तारखेपासून चार महिन्यांच्या आत प्रस्तुत करण्यात आले नाही. तर ते स्वीकारण्यात येणार नाही. लेखापरीक्षेस असे निदर्शनास आले की दुय्यम निबंधक राजगुरूनगर, खेड, पुणे येथे विक्रीचा करारनामा शिर्षक असलेलसे दोन दस्तावेज जानेवारी १९९२ मध्ये निष्पादीत करण्यात आले परंतु त्यांची नोंदणी डिसेंबर २०११ मध्ये करण्यात आली. चार महिन्यांचा विहीत कालावधी संपल्यामुळे ते नोंदणीसाठी अमान्य करावयास पाहिजे होते आंणि २०११ च्या एएसआर वर आधारीत नवीन दस्तावेज निष्पादित करावयास पाहिजे होते. तथापि, विभागाने अधिनियमांच्या तरतुदी विरुद्ध १९९२ चे जुने करार अनुचित प्रकारे नोंदणीसाठी स्वीकार केले. २०११ च्या एएसआर प्रमाणे मालमत्ताचें एकूण बाजार मुल्य रु. ५.६८ कोटी होते. ज्यावर रु. २२.७४ लाख मुद्रांक शुल्क आणि रु. ०.६० लाख नोंदणी फी आकारणीयोग्य होती. तथापि, विभागाने रु. १.८८ लाख मुद्रांक शुल्क आणि रु. ०.५४ लाख नोंदणी फी आकारले या अनियमिततेचा परिणाम नोंदणी शुल्का समवेत रु. २०.९२ लाख मुद्रांक शुल्काच्या कमी वसुलीत झाला.

आम्ही निदर्शनास आणून दिल्यावर (ऑक्टोबर २०१३) सह जिल्हा निबंधक वर्ग-१ आणि मुद्रांक जिल्हाधिकारी, पुणे (ग्रामीण) यांनी निरीक्षण मान्य केले (मार्च २०१४) वसुलीची पुढील प्रगति प्राप्त झाली नाही. (डिसेंबर २०१४).

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे.-

या परीच्छेदामध्ये दुय्यम निबंधक खेड कार्यालयात नोंदणी झालेले दस्त क्रमांक ९१४१/२०११ व ९१४२/२०११ या दस्तांचा समावेश आहे.

दस्त क्रमांक ९१४१/२०११ व दस्त क्रमांक ९१४२/२०११ हे खरेदीखताचे असून ते दिनांक १४-१२-२०११ रोजी निष्पादीत केलेले आहे. त्या दस्तांसोबत म. सहदिवासी न्यायाधीश यांचेकडील दिनांक २९-१-२०११ रोजी प्रमाणित केलेली डिक्रीची प्रत परीशिष्ट म्हणून दोन्ही दस्तासोबत जोडलेली आहे.

तपासणी पथकाने आक्षेपा मध्ये विक्रीचा करारनामा शीर्षक असलेले दोन दस्तऐवज जानेवारी १९९२ मध्ये निष्पादीत करण्यात आलेले आहे. परंतु त्यांची नोंदणी डिसेंबर २०११ मध्ये पुर्ण करण्यात आलेली आहे. आठ महिन्यांचा विहीत कालावधी संपल्यामुळे ते नोंदणीसाठी अमान्य करावयास पाहिजे होते. असा आक्षेप आहे. तथापि, वर नमूद केल्याप्रमाणे सदरचे दस्त खरेदीखताचे असून ते दिनांक १४-१२-२०११ रोजीनिष्पादीत केलेले असून ते विहित मुदतीत नोंदणीस सादर केलेले आहेत. व याच दस्ताची नोंदणी दुय्यम निबंधक यांनी पूर्ण केलेली आहे. मात्र दस्तासोबत परिशिष्ट म्हणून जोडलेल्या दस्ताची नोंदणी केलेली नाही (Exn. Not to be Registered) अशा शेरा नोदणी प्रमाणपत्रामध्ये देणे आवश्यक होते. तसे केलेले दिसून येत नाही.

तपासणी पथकाने चार महिन्यांचा विहीत कालावधी संपल्यामुळे ते दस्त नोंदणीसाठी अमान्य करावयास पाहिजे होते हे म्हणणे वरील कारणास्तव योग्य वाटत नाही. तथापि, तपासणी पथकाने बाजार मुल्याबाबत घेतलेला आक्षेप मान्य करण्यात येवून सदरचे दस्तऐवजमध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचे स्तरावर वसूलीची कार्यवाही सुरु केलेली आहे.

४.४.२ मुद्रांक शुल्काच्या अदायगी पासून अनियमीत सूट

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ च्या अनुसूची-१ मधील अनुच्छेद २५ (बी) (४) अनुसार मालमत्ता, जी अभिहस्तांतरणाची विषय वस्तू आहे. तिच्या वास्तव बाजारमुल्याच्या अथवा संलेखात नमुद मोबदला, यापैकी जे जास्त असेल त्याच्या पाच टक्के प्रमाणे मुदांक शुल्क आकारणी योग्य आहे. हे दर वार्षिक मुल्य दर तक्ता एएसआर मध्ये विहीत आहेत तसेच ASR चे च्या सूचना २.३ (ए) अनुसार जर मालमत्ताभाडेकरूं ताब्यात असेल, तर वर सांगितल्या प्रमाणे भाडेदारीचे नोंदणी दस्तावेजासोबत जोडलेले कोणती दोन दाखले प्रस्तुत केल्यावरच सवलत दयावयास पाहिजे आणि ते दाखले दस्तावेजाचा भाग असेल.

दुय्यम निबंधक अंधेरी ।। मुंबई यांच्या कार्यालयात नोंदणी केलेल्या संलेखांच्या चाचणी तपासणी (मे, २०१३) आम्हाला असे निदर्शनास आले की मुंबई उपनगर जिल्हाच्या महानगर पालिकेच्या हद्दीतील २,०९८.९० चौरस मीटर जमिनीच्या विक्रीकरीता २३ डिसेंबर २०११ ला अभिहस्तांकन करार निष्पादीत करण्यात आला होता. हे दस्तावेज निष्पादित करण्यात आले परंतु नोंदणीकृत करण्यात आले नाही. मुद्रांक जिल्हाधिकारी (एन्फोर्समेंट-२) मुंबई यांनी एका तक्रारीच्या आधारावर (जानेवरी २०१२) दस्तावे अवरुद्र केले (मार्च २०१२) आणि मालमत्तेचे बाजारमुल्य रु. ७५.६६ लाख इतकेक परिगणित केले. तथापि, दस्तावेजामध्ये नमुद रु. १.०० कोटीच्या विक्री मोबदल्यावर रु. ५.०० लाख मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले.

आम्हाला पुढे असेली लक्षात आले की रु. १६.४० कोटी मुल्य असलेल्या जमिनीवर २,९३८..४६^{३५} चौरस मीटर FSI उपलब्ध होते. ज्यावर रु. ८१.९८ लाख मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य होते. परंतु २८०६.६९ चौ. मी. क्षेत्र भाडेकरुनी व्यापलेले असल्यामुळे विभागाने त्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणीची सुट दिली. तथापि, दस्तावेजा सोबत भाडेदारीबाबत कोणताही पुरावा नव्हता आणि तसेच भाडेदारी बद्दल दस्तावेजात काहीही नमूद केले नव्हते. अशा प्रकारे भाडेदारीच्या पुराव्या शिवाय आणि दस्तावेजात अंतभुर्त असल्या शिवाय सवलत देणे अनियमित होते. ही वस्तुस्थिती मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांच्या निदर्शनास (मे २०१३) आणुन दिल्यावर त्यांनी लेखापरीक्षा निरीक्षण मान्य केले (डिसेंबर २०१३) आणि दुय्यम निबंधक, अंधेरी-२ यांना रु. ७६.९८ लाख इतक्या मुद्रांक शुल्काची सुट वसूल करण्याचे आदेश दिले वसूलीबाबत प्रगतीचा पुढील अहवाल प्राप्त झाला नाही. (डिसेंबर २०१४).

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे.-

या परीच्छेदामध्ये दुय्यम निबंधक अंधेरी क्रमांक २ या कार्यालयात नोंदणी झालेले दस्त क्रमांक १९८३/२०११ या दस्तांचा समावेश आहे. या दस्तातील एकूण क्षेत्रापैकी २९३८.४६ चौ. मी. यापैकी २८०६.६९ चौ. मी. क्षेत्र भाडेकरुव्याप्त असल्याचे मान्य करुन मुद्रांक शुल्क आकारणीची सुटदिली तथापि, दस्तासोबत भाडेकरु असल्याबाबतचे कोणतेही पुरावे जोडून घेतले नाही. शिवाय या मिळकतीत भाडेकरु असल्याबाबतचे कोणतेही पुरावे जोडून घेतले नाही. शिवाय या मिळकतीत भाडेकरुन आहे असा दस्तामध्ये उल्लेख केलेला नाही. तरी देखील भाडेकरु असल्याचे दर्शवून बाजार मुल्यामध्ये सवलत देण्यात आली. परीणामी ७६.९८ लाख इतक्या महसूलाची तूट झाली. सदरचा आक्षेप मान्य करण्यात आलेला आहे परंतु दस्त अभीनीर्णीत असल्याने सदरचे प्रकरणे कलम ५३-अ खाली पुनर्वीलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. सदर प्रकरणात पक्षकारांना सुनावणीची संधी देण्यात आलेली आहे.

४.४.८ मुद्रांक जिल्हाधिकाऱ्या द्वारे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी :

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या कलम २ (एनए) अनुसार एखाद्या संलेखाची विषयवस्तु असणाऱ्या मालमत्तेच्या संदर्भात बाजार मुल्य म्हणजे असा संलेख ज्या तारखेस निष्पादित करण्यात आला असेल त्या तारखेस ती मालमत्ता खुल्या बाजारात विकली असता जी किंमत आली असती ती किंमत किंवा संलेखात नमुद करण्यात आलेली मोबदल्याची रक्कम यापैकी जे अधिक असेल ते असा आहे. तसेच, महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या अनुसूची-१ मधील अनुच्छेद २५(बी) (४) अनुसार अभिहस्तांतरणाची विषयवस्तु असलेल्या मालमत्तेच्या वास्तव मुल्यावर पाच टक्के दराने अथवा संलेखात नमुद मोबदला यापैकी जे अधिक असेल त्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणीयोग्य आहे. वार्षिक मुल्य दर तक्त्यात हे दर विहीत केले आहेत.

मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई यांच्या कार्यालयात नोंदणीकृत दस्तावेज/ संलेखांच्या चाचणी तपासणीत मे २०११ मध्ये आम्हाला असे निदर्शनास आहे की १०,३१२.१० चौरस मीटर जमिनीकरीता १२ एप्रिल २००८ रोजी मालक आणि खरेदीदार यांच्यात अभिहस्तांतरण करार निष्पादित करण्यात आला. करारावर देय मुद्रांक शुल्क निर्धारीत करण्यासाठी बाजार मुल्य ठरवीणे यासाठी खरेदीदाराने दस्तावेज अभिनिर्णया करीता सादर केले, मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबई यांनी मालमत्तेचे बाजार मुल्य रु. ६३.७७ कोटी ठरविले. तथापि, आदेश जारी करतांना मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबई यांनी ज्यात रु. ३.१८ कोटी मुद्रांक शुल्क आकारणी अभिप्रेत आहे. अशा रु. ६३.७७ कोटी बाजार मुल्याऐवजी दस्तावेजात नमुद रु.४.७७ कोटी मोबदला मुल्यावर अयोग्यरित्या रु. २३.८५ लाख मुद्रांक शुल्क आणि रु. २.३९ लाख शास्तीची आकारणी केली. ज्याचा परिणाम रु.२.९५ कोटी मुद्रांक शुल्काच्या कमी आकारणीत झाला.

आम्ही निदर्शनास आणुन दिल्यावर (मे २०११) मुख्य नियंत्रक महसुल अधिकारी (सीसीआरए) पुणे यांनी लेखापरीक्षा निरीक्षण मान्य केले (फेब्रुवारी २०१४) आणि रु. २७.१२ लाख शास्ती शिवाय रु. २.९५ कोटी रक्कमेच्या वसुलीचे आदेश निर्गमित केले.

वसुली बाबत पुढीत प्रगतिचा अहवाल प्राप्त झाला नाही. (डिसेंबर २०१४) वरील लेखापरीक्षा निरीक्षणे शासनास कळविण्यात आली (मे २०१४ दरम्यान) उत्तर प्राप्त झाले नाही. (डिसेंबर २०१४)

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात महसूल विभागाने दिलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे.-

या परीच्छेदामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबई शहर यांचे कडील अभि. प्रकरण क्रमांक २३४२/२००८ चा समावेश आहे.

या प्रकरणावरील तपासणी पथकाचा आक्षेप मान्य करण्यात आलेला असून दस्त अभिनिर्णीत असल्याने प्रकरण ५३-अ खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले होते. संबंधीताना सुनावणीची संधी देवून दिलेल्या निर्णयामध्ये रुपये २.९५ कोटी मुद्रांक शुल्क वसूल करण्याबाबत मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना निर्देश दिलेले होते.

त्याअनुषंगाने मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी संबंधित पक्षकार यांना वसुलीची नोटीस बजावली असता पक्षकार यांनी मा. उच्च न्यायालय मुंबई येथे रिट पीटीशन क्रमांक २७८४/२०१४ ने दावा दाखल केलेला आहे. सदर प्रकरणात मा. न्यायालयाने दिनांक १-४-२०१४ रोजीच्या आदेशान्वये वसुलीबाबत स्थगीती दिलेली आहे. सदर प्रकरण न्यायप्रविष्ट आहे.

साक्ष :

३.२ उपरोक्त परिच्छेदासंदर्भात समितीने दिनांक २६ जून २०१६ रोजी मुद्रांक शुल्क विभागाच्या विभागीय सचिवांची व प्रतिनिधींची साक्ष घेतली. साक्षीच्या वेळी समितीने अभिनिर्णय प्रकरणात मुद्रांक शुल्क आकारणी व वसुली यामधील परिच्छेद क्र. ४.३.१७ मध्ये महालेखाकारांनी काढलेले निष्कर्ष या संदर्भात अशी विचारणा केली की, अभिनिर्णयांकित दस्तऐवजामध्ये मोठी रक्कम अंतर्भूत असते. तथापि, गेल्या पाच वर्षाच्या दस्तऐवजांच्या प्रलंबनात वाढ झाली. याचा परिणाम महसुलाच्या अडवणूकीत झाला आहे. नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयाने सादर केलेल्या अभिनिर्णीत प्रकरणाच्या माहितीत काही त्रुटी आढळून आल्या ज्यावरुन विविध स्तरावर सनियंत्रणाचा अभाव दिसतो. विकासकासाठी दिलेल्या मालमत्तेचे वास्तव बाजारमुल्य निश्चित करण्यासाठी आणि विकासकाने संस्थेला आणि संस्थेच्या सदस्यांना दिलेल्या मोबदल्यात स्पष्ट निर्देश नाहीत. ज्यामुळे समान दस्ताऐवजांच्या अभिनिर्णयात एकरुपतेचा अभाव आहे. अशाप्रकारची अनेक अवलोकने या परिच्छेदात निष्कर्षाप्रत आलेली आहेत. मागच्या पाच वर्षाची मोठ्या प्रमाणातील आकडेवारी समितीकडे आलेली असून विभागाचे अंतर्गत लेखापरिक्षण कुठेही नाही. महालेखाकारांनी जे काही आक्षेप दाखल केले ते विभागाने मान्य केले, त्याच्या वसूली केलेल्या कामाची एकही केस समितीकडे आलेली नाही. याबाबत विभागाने थोडक्यात माहिती द्यावी असे समितीने सांगितले.

उपरोक्त विषयाच्या अनुषंगाने विभागीय सचिवांनी समितीस असे अवगत केले की, मुद्रांक आणि नोंदणी विभागामध्ये संगणकीकरणाला सन २००२ मध्ये सुरुवात झाली. सदर दोन वर्षाचे मुद्रांक शुल्क आणि नोंदणी फी चा विचार केला तर साधारणपणे दोन ते अडीच हजार कोटीच्या आसपास वसुली होती. तेव्हापासून सन २०१५-२०१६ पर्यंत विभाग २१ हजार ७०० कोटी पर्यंत गेलेला आहे. गेल्या १४-१५ वर्षामध्ये एक्सपॉन्सीअल वॉर्ड दाखविलेले असून सन २००२ मध्ये अडीच हजारापर्यंत होते ते आता २१ हजारावर गेलेले आहे तसेच पुढे जर आपल्याला महसुल वाढवायचा असेल तर विजेलिंग विंगस्ची नितांत आवश्यकता आहे. ४६८ स्टाफ असलेला विजेलिंग विंगस् तयार करण्याचा प्रस्ताव ठेवलेला आहे. सदर प्रस्तावाला लवकरच मंजूरी मिळेल अशी अपेक्षा आहे. या व्यतिरिक्त आताच्या लेखापरिक्षणात आलेले जे मुद्दे आहेत त्याला दूर करण्यासाठी काही सूचना सुध्दा नोंदणी महानिरिक्षकांनी (एजीआरने) गेल्या दोन वर्षात देण्यात आलेल्या आहेत. दोन महत्वाच्या अमेंडमेंट स्टँप ॲक्टमध्ये गेल्या वर्षी केलेल्या आहेत. यामध्ये जे सार्वजनिक उपक्रम असतील किंवा स्थानिक संस्था, जिल्हा परिषदा, बीसीसीआय सारख्या संस्था असतील या सर्वांवर बंधन आणलेले आहे की, त्यांनी कोणतेही दस्त प्रायव्हेट पार्टीसोबत केला तर ते रजिस्टर होणे आवश्यक नसले तरी त्याची माहिती विभागाला देणे बंधनकारक केलेले आहे आणि येणे बाकी असलेले नोंदणी शुल्क वसूल करण्याची जबाबदारी त्यांच्यावर टाकलेली आहे. त्याशिवाय मुद्रांक जिल्हाधिकारी म्हणून जे अधिकारी आहेत त्यांना कोणत्याही प्रिमायसेसला जाणे आणि त्यांचे डाक्युमेंटस् सर्च आणि सिजर करण्याचे अधिकार दिलेले आहेत. जेणेकरुन यामध्ये जास्त अधिकार यंत्रणेला प्राप्त होतील तसेच याकरिता साडेचारशे लोकांची आवश्यकता असून पारदर्शकतेच्या उपक्रमातून जेवढे वॉर्ड होऊ शकले तेवढे केलेले आहेत.

महाराष्ट्रात खरेदी-विक्रीचा व्यवहार हा एजन्टकडे गेलो तरच ७०० रुपयांमध्ये रजिस्ट्री होते, नाही तर एक हजार रुपये लागतात. ज्यावेळेस एखादी व्यक्ती नोंदणी करण्यासाठी त्याठिकाणी जाते. तेव्हा त्याला सांगितले जाते की, एक हजार रुपये लागतात. जे वेंडर असतात त्यांना सांगितले तर ते ७०० रुपयांमध्ये करुन आणतात. यासर्व विषयासाठी शासनाकडे ऑडिट असले पाहिजे. सर्व उपनिबंधकाच्या मालमत्ता बघितल्या तर या राज्याचे एक वर्षाचे बजेट चालेल यासाठी प्रत्येक गोष्टीचे लेखापरिक्षण करण्याची आवश्यकता आहे. जे नोंदणी केलेले आहे ते योग्य आणि नियमानुसार केलेले आहे किंवा नाही हे पाहण्याची गरज आहे. महालेखाकार जसे लेखापरिक्षण करतात त्याप्रमाणे लेखापरिक्षण व्हायला पाहिजे तरच राज्याला वर्षाला २-५ कोटी रुपये वाढवून मिळतील. एवढ्या मोठ्या प्रमाणात यामध्ये भ्रष्टाचार आहे येणा-या भविष्यात हा सर्व भ्रष्टाचार थांबविण्यासाठी याचे ऑडिट करायला पाहिजे. जेणेकरुन महाराष्ट्राचे उत्पन्न वाढेल. याविषयी विभागाची काय भूमिका आहे अशी विचारणा समितीने केली असता या वर्षी अधिका-यांना दरवर्षी तपासणी करण्याचे जे इष्टांक दिलेले आहेत. त्यानुसार त्यांना तपासणी करता येत नाही अशी परिस्थिती निदर्शनास आलेली आहे. कार्यबाहुल्याचा अभाव असल्याने यामध्ये सुधारणा करण्याचा निर्णय घेण्यात आलेला आहे. प्रत्येक महिन्याला प्रत्येक अधिका-याने त्याला ठरवून दिलेल्या इष्टांकानुसार तपासणी केली पाहिजे यावर भर देण्यात येणार आहे. तसेच नव्याने दिलेल्या अधिकाराचा वापर अधिका-यांनी केला पाहिजे. अशा प्रकारच्या सक्त सूचना गेल्या १५ दिवसापूर्वी झालेल्या कार्यशाळेमध्ये दिलेल्या असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, अकृषक जागेची खरेदी करायचे दर वेगळे आहेत जर अशा जागेची खरेदी करायची असेल आणि त्याचा दर १० लाख रुपये एकर असेल तर पूर्वीच्या दोन लाख रुपये दराप्रमाणे कागदपत्रे लावून टाकायची आणि कृषक शेतीची खरेदी करुन द्यायची. उत्पन्न यामध्ये दुप्पट झाले तर आश्चर्य होणार नाही. समजा ती जागा अकृषक आहे आणि कृषक दराप्रमाणे खरेदी केली अशी एक केस नाही तर ९० टक्के केस अशा प्रकारच्या आहेत. म्हणून विभागाने १०० पैकी १० किंवा ५ तपासून चालणार नाही याचे १०० टक्के लेखापरिक्षण झाले पाहिजे. खरेदी केल्यानंतर कोणती कागदपत्रे लावण्यात आलेली आहेत आणि ते कोणत्या दिवशी लावली आहेत. सदर कागदपत्रे कृषक होती का अकृषक होती, का त्याचे प्लॉटिंग होते या सर्व गोष्टींची विभागामार्फत पाहणी करणार आहात काय अशी समितीने विचारणा केली. तसेच वरिष्ठ अधिका-यांना काही दर कमी करण्याचे अधिकार दिलेले आहेत त्याचे डिस्क्रीशन चुकीचे वापरले जाते की काय हा एक प्रश्न आहे, टेक्नॉलॉजी हे यावरील फार मोठे सोल्युशन आहे रिक्त जागांचा प्रश्न आहे, प्रमोशन होत नाहीत अशा अनेक गोष्टी असतात. जे प्रॅक्टीकली शक्य होत नाही त्याला टेक्नॉलॉजी हेच उत्तर असायला पाहिजे आणि हे उत्तर शोधण्याचे काम विभागामार्फत करणार आहात काय ? वरिष्ठ अधिका-यांना डिस्क्रीशन वापरण्याचा हक्क असतो. त्याच ब-याचदा दर कमी करुन देतात असे प्रकार नेहमीच आढळून येतात यावर कसे नियंत्रण करता येईल अशीही समितीने विचारणा केली.

यामध्ये जास्तीत जास्त आयसरिता सॉप्टवेअर व्हॅल्युएशन मॉड्युलमध्ये स्वयंचलित (Automatic) करण्यामध्ये भर दिलेला आहे. जवळपास ६० टक्के गाईडलाईन ॲटोमॅटिक केलेले आहे. मूल्यांकन करताना मॉड्युलमध्ये करण्यात आले असून दस्तऐवजामध्ये मूल्यांकन अनिवार्य करण्याच्या सूचना दिलेल्या आहेत. दुस-यामध्ये टेक्नॉलॉजीबाबत सूचना केलेल्या आहेत याबाबत एमआरसॅक्स सोबत मागच्या वर्षी एक प्रकल्प केला होता. त्यामध्ये अनेक ठिकाणचे हायवे दिसत नव्हते. स्टेट हायवे, नॅशनल हायवे असेल किंवा आता विस्तार गावठाण झालेले आहे. अकृषक झाले तरी कृषकच दाखवित होते. एमआरसॅक्स सोबत प्रोजेक्ट करुन संपूर्ण स्टेट हायवे, नॅशनल हायवेच्या बाजूला असलेला सर्वे नंबर सिस्टममध्ये टाकून घेतलेला आहे. प्रत्येक सर्वे नंबरचा तपशिल प्रत्येक कार्यालयाला दिलेला आहे त्यामुळे आता उत्पन्न नक्की वाढेल. यावर्षी गावठाण विस्तार एरियाचे प्रोजेक्ट घेऊन त्याची कारवाई सुरु केलेली आहे. जेणेकरुन जास्तीत जास्त या टेक्नॉलॉजीचा डेटा उपलब्ध आहे त्याचा वापर करण्याचा प्रयत्न करीत असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

या अनुषंगाने समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, विभागाच्या वेबसाईटवर त्या त्या एरियामध्ये त्या त्या प्रमाणात जे दर आहेत ते नमूद आहेत तर मग त्या एरियाचा जो रजिस्ट्रार आहे त्याला अधिकारच नाहीत. समजा, या विधिमंडळाचे व्हॅल्यूएशन विभागाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध आहे. त्यामुळे सर्वसामान्य माणसाला त्या कार्यालयात जाण्याऐवजी हे घरी बसूनही समजणार आहे की, नाही असा समितीचा प्रश्न आहे. आपला एरिया निश्चित असतो आणि आता वेबसाईटमुळे त्या एरियाचे व्हॅल्यूएशन निश्चित झालेले आहे असे असले तरी त्या त्या क्षेत्राचे मूल्यांकन संबंधित नोंदणी अधिकारी करीत असतो आणि असे जर तो मूल्यांकन करीत असेल तर तो किती मोठा आहे याचा विचार केला पाहिजे. समिती महालेखापालांना विनंती करेल की, प्रणालीमध्ये आपण त्यास मूल्यांकन ठरविण्याचा अधिकार का देत आहात. दस्तावेज नोंदविताना तो इतक्या थाटात बसतो त्याबद्दल येथे बसलेल्या कोणत्याही लोकप्रतिनिधींना आपण विचारु शकता त्याला आज शुन्य अधिकार आहेत. ते मूल्यांकन करताना पदाचा गैरवापर करतात. ज्या ज्या जमिनीची नोंदणी होईल त्या त्या जमिनीचा दर्जा समजला पाहिजे की, ती जमीन अकृषिक आहे किंवा कृषक आहे आणि त्यासाठी आपण ती ॲटोमॅटिक वेबसाईटवर लोड होईल अशा पध्दतीने प्रणाली केली पाहिजे, जेणेकरुन सर्वांना माहिती मिळू शकेल. समजा एखाद्याची जमीन आहे पण ती कृषक आहे किंवा अकृषक आहे हे समजले पाहिजे. रजिस्ट्रार ऑफिसमध्ये सांगतात की, त्यांनी जमीन रजिस्ट्रर करुन टाकली आहे कोणाचीही जमीन कोणीही रजिस्टर करायची असे करता येऊ शकत नाही जे येईल ते दस्तऐवज रजिस्टर करणार असे चालणार नाही जमीन नोंदणीसंबंधी बंधने आली पाहिजेत असे समितीचे म्हणणे आहे. याबद्दल विभागाने जर बंधन आणले तरच त्यामधील भ्रष्टाचार थांबणार आहे अन्यथा कोणीही कोणते दस्तऐवज आणले आणि ते रजिस्ट्रर होणार असेल तर योग्य नाही. याबद्दल समितीला अधिका-यांकडून उत्तर पाहिजे आणि त्यामध्ये तरतूद आहे, परंतु त्याचा वापर करीत नाहीत त्यामुळे आता आपण हे वेबसाईटला जोडणार आहात की नाही याबाबत समितीने विचारणा केली तसेच महालेखाकारांनी आता सांगितले आहे की, त्यांनी आता वेबसाईट तयार केलेली आहे आणि त्या सॉफ्टवेअरवर मूल्यांकनाचे अपडेट्स नाहीत. बाकी कृषक आणि अकृषक वगैरे केले आहे पण पूर्णपणे सक्षम असे वेबसाईट करुन २०१५ पर्यंतचे ऑडीट केले आहे असे म्हटले आहे. परंतु त्यामध्ये मूल्यांकनाचा जो भाग आहे तो अजूनही सक्षम नाही आणि तो सक्षम करण्याची अत्यंत गरज आहे, असे महालेखाकारांचे म्हणणे आहे आणि मुल्यांकन ठरविण्यासाठी नोंदणी अधिका-याच्या हातात काही अधिकार असू नयेत. संबंधितांनी थेट सॉफ्टवेअरवर ते पाहिल्यावर त्याला त्या क्षेत्राची किंमत स्पष्टपणे दिसली पाहिजे आणि ही भूमिका जोपर्यंत सॉफ्टवेअर सक्षम होणार नाही तोपर्यंत त्या सॉफ्टवेअरचा काय उपयोग आहे.

एखाद्या जमिनीचे मुल्याकंन निश्चित असावे आणि त्यानुसार एखाद्या जमिनीचे मुल्यांकन निश्चित केलेले असेल तर ते कमी जास्त करण्याचे अधिकार वरिष्ठ अधिका-यांना का देण्यात आले आहे. त्यांना साधारणपणे २५ टक्क्यापर्यंत कमी जास्त मुल्यांकन करण्याचा अधिकार अधिकृतपणे दिलेला आहे. असे डिस्क्रीएशन ब-याच केसेसमध्ये सातत्याने वापरले जाते. सब रजिस्ट्रारला मुल्यांकन कमी करण्याचा अधिकार आहे किंवा नाही हे विभागाने सांगावे आणि असेल तर तो कमीत कमी आणि योग्य ठिकाणीच वापरावा सरसकट ब-यापैकी वापरला जात असेल तर तो का वापरला जातो हेही कळत नाही. समजा एखाद्या जमिनीचा मुल्यांकन दर १० लाख रुपये असेल तर वरिष्ठ पातळीवर जाऊन तो ७.५० लाख रुपये करण्याचा त्यांना अधिकार आहे आणि अपिल केले तर २५ टक्क्यांपर्यंत मुल्यांकन कमी करण्याचे त्यांना डिस्क्रीशनरी अधिकार आहेत.

समितीने व्यक्त केलेल्या मताच्या अनुषंगाने विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, ऑनलाईन किंवा वेबसाईटवरुन गणना करण्याची पध्दत आहे. ८० टक्के दस्तांचे मुल्यांकन त्यावरच ठरते व्हॅल्यूएशन काढण्यासाठी कॅल्क्यूलेटर पण उपलब्ध आहे. सर्व्हे नंबर, गट नंबर आणि गावाचे नाव फिड केल्यानंतर एएसआर मधून म्हणजे रेडीरेकनरमधून रेट पिकअप करुन आपल्याला व्हॅल्यूएशन देण्याची तरतूद आहे आणि याचा वापर ८० टक्के ठिकाणी होतो. ज्या ठिकाणी दस्त आणणा-याने सांगितलेला दर आणि रेडीरेकनरचा दर यामध्ये फरक दिसून येतो किंवा एखाद्या दस्तामध्ये जास्त मोठा दस्त असेल आणि काय काय हस्तांतरीत होत आहे आणि कन्शीडरेशन अमाऊंट किती आहे ठरत नाही. उदा. काही प्रकरणात संयुक्त उपक्रम असेल किंवा संयुक्त विकास करार असेल अशा बाबींमध्ये सविस्तर अप्लिकेशन ऑफ माईन्ड करुन ते ठरविण्याची गरज असते. अशा ठिकाणी फक्त ॲडज्यूकेशनच्या केसेस आपण घेतो आणि त्यामध्ये पक्षकारांपेक्षा जास्त मुल्यांकन दर लावण्याचा प्रयत्न आपला अधिकारी करीत असतो. तरी सुध्दा त्यामध्ये काही प्रमाणात डिस्क्रीएशनचा वापर होतो हे सुध्दा आपण नाकारुन चालणार नाही. परंतु शिफारस ८० टक्के दस्त आपला रेडीरेकनर मल्टीप्लाएड बाय एरिया डिपेंन्डींग ऑन द प्रॉपर्टी लोकेडेट असे करीत असतो.

उपरोक्त संदर्भात खुलासा करताना विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, कोणताही दस्त नोंदणीसाठी नेल्यानंतर नोंदणी करुन टाकतात हा मुद्दा वारंवार समोर येत असतो यासंबंधी विभाग सुध्दा हतबल आहे कारण यामध्ये केंद्राचा कायदा आहे आणि या कायद्यामध्ये उप निबंधकाला असे कोणतेही अधिकार दिले नाहीत की, विभागाने मालकी तपासावी आणि त्याची खात्री पटल्यावरच दस्ताची नोंदणी करण्यात यावी. कारण कोणताही अधिकार दिलेला नसताना त्या नसलेल्या अधिकाराचा गैरवापर होतो असे सुध्दा आरोप होत असतात. असे असताना मालकी तपासून दस्त रजिस्ट्रर करा असा जर अधिकार दिला तर त्याचा जास्त प्रमाणात गैरवापर होऊन लोकांना जास्त त्रास होईल.

आता जो विषय झाला की, मालमत्ता बघितली पाहिजे. त्या संबंधाने आज जेवढी अनधिकृत बांधकामे झालेली आहेत त्यांना आळा बसवायचा असेल तर त्याचा जोपर्यंत ओ.सी. आणि सी.सी. पूर्ण मिळत नाही तोपर्यंत त्याची रजिस्ट्री केली नाही तर अनधिकृत बांधकामे होणार नाहीत. कशाचीही नोंदणी करुन घेण्यात येते आणि मग ५ ते १० वर्षानंतर हायकोर्ट सांगते की ते अनधिकृत बांधकाम तोडण्यात यावे. जर विभागाने अनधिकृत इमारतींच्या आणि बांधकामांच्या रजिस्ट्री करुन दिल्या नाहीत तर अनधिकृत बांधकामे होणार नाहीत. मग कोणीतरी कोर्टात जातो आणि त्यानंतर ती बांधकामे तोडली जातात त्यामध्ये ते लोक फसतात कारण त्यांनी नोंदणी केलेली असते आणि पैसे दिलेले असतात. पण ती इमारत अनधिकृत असताना विभागातर्फे त्यांना पण रजिस्ट्री करुन देता मग आपण महानगरपालिकेचे उद्योग प्रमाणपत्र का घेत नाही (OC) अशी विचारणा समितीने केली.

यांसदर्भात माहिती देताना विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, यामध्ये विभागाला जर रजिस्ट्री नाकारायची असेल तर सेक्शन ४४ खाली ते निगेटीव्ह लिस्टखाली टाकावी लागते आणि एमआरटीपी खाली तशी तरतूद करावी अशी नगरविकास विभागाला विनंती केली होती त्यानुसार अशी दुरुस्ती केली तर मुद्रांक शुल्क विभाग प्रकार थांबवू शकतो. मध्यंतरी डीम्ड कन्व्हेशनच्या बाबतीत ओसीचा आग्रह धरुन या विभागाने परिपत्रक काढले होते. हे परिपत्रक संबंधित सोसायट्यांनी कोर्टासमोर चॅलेन्ज केले आणि त्यानंतर कोर्टाने सांगितले की, विभागाला अधिकारच नाही. आता यासंबंधी गृहनिर्माण विभागाने त्यांचे परिपत्रक काढले आहे आणि त्यांच्या म्हणण्यानुसार ओ.सी. मागणे हा रजिस्ट्रेशन विभागाचा अधिकार नाही. त्या विभागाने संबंधित एमआरटीपी ॲक्ट किंवा संबंधित ॲक्टमध्ये दुरुस्ती करुन दिली तर मुद्रांक शुल्क विभागाला अंमलबजावणी करण्यासाठी ते सोपे होईल.

याअनुषंगाने विभागीय प्रतिनिधींनी अधिक माहिती देताना असे विदित केले की एमआरटीपी ॲक्टमध्ये रिस्ट्रीक्शन आणले पाहिजे. जसे आता कूळ वहिवाटीच्या जागांचे व्यवहार करु नये अशी प्रेरेन्ट ॲक्टमध्ये तरतूद असेल तर आपल्याला तसे करता येईल. आदिवासींच्या जमिनीच्या बाबतीतही ॲक्टमध्ये तसे रिस्ट्रीक्शन आहे.

यावर मुद्रांक शुल्क विभागाने अशा प्रकारचे शिफारस पत्र नगरविकास विभागाला पाठवावे आणि त्याची एक प्रत समितीकडे पाठविण्यात यावी असे निदेश समितीने विभागास दिले.

टायटल क्लिअर नसेल तर आपल्याला नोंदणी करता येते काय, कारण एखाद्या मालमत्तेमध्ये खटला सुरु असता तरी प्लॉटिंग करण्यात येते आणि ते प्लॉट विकले जातात व लोक त्यामध्ये फसतात. प्लॉट विकणारा विकून रिकामा होतो आणि त्याचे आपण रजिस्ट्रेशन करता. तर त्यासंबंधी काही तरतूद करावयाची असेल तर तसे विभागाने समितीस अवगत करावे त्यानुसार समिती शिफारस करेल असे समितीने विभागीय सचिवांना सांगितले.

अशाप्रकारच्या काही प्रकरणात माननीय उच्च न्यायालयाचे देखील आदेश झालेले आहेत. श्री. क्षिरसागर नावाचे एक सब रजिस्ट्रार होते त्या केसमध्ये सुध्दा असे म्हटले आहे की, व्यवहार तपासण्याचे अधिकार नोंदणी विभागाला नाहीत. असे विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

यावर समितीने शासनाला समितीमार्फत तशी शिफारस करण्यात येईल असे मत व्यक्त केले तसेच मुद्रांक शुल्क विभाग महार वतन किंवा आदिवासी जमिनी रजिस्टर करीत नाही, असे विभागीय प्रतिनिधींनी सांगितले आहे हे बरोबर आहे काय, अशी विचारणा केली असता विभागीय सचिवांनी होय असे उत्तर समितीस दिले.

सभागृहामध्ये ज्यावेळी विधेयक आणले होते की, महसूल विभागाचे संगणकीकरण करावे त्यावेळी तलाठ्यांनी विरोध करुन संप केला होता. तलाठ्यांनी सहा महिने संप केला होता की, हे आम्हाला जमत नाही, कळत नाही म्हणून आपण हे करु नका. विभागाकडे सुविधा असताना विभाग तसे का करीत नाही. या ठिकाणी समिती गंभीरपणाने नोंदवित आहे की, विभागाकडे मालमत्ता तपासण्याची सुविधा असताना विभाग जाणीवपूर्वक तसे करीत नाहीत सुविधा तर विभागाकडे आहे. दिवसाला एका तालुक्याच्या ठिकाणी सरासरी किती दस्त नोंदविले जातात तर ८०, ९० किंवा १०० असा एव्हरेज आहे. आता मालमत्ता तपासताना त्यामध्ये १० ने संख्या कमी होईल. आवश्यकता असेल तर त्यासाठी कर्मचारी वर्ग वाढवावा ही वेगळी बाब आहे. यामुळे विभागाचा विकास महसूल किती प्रमाणात वाढेल ते विचारात घ्यावे सुमारे दहापट महसूल वाढेल असे समितीने विभागाच्या निदर्शनास आणून दिले.

विभागाने आता सर्व कार्यालयामध्ये ई म्युटेशन सुरू केलेले आहे. ज्या ठिकाणी ७/१२ आहे त्या ठिकाणी दस्तऐवज नोंदविताना महसूल विभागाच्या वेबसाईटवरुन ७/१२ प्राप्त करुन घेतो व त्यानंतर दस्तऐवज नोंदविला जातो. ज्या ठिकाणी तांत्रिक अडचण आली म्हणून विभागाने त्यासाठी सूट दिली होती. मुख्य अडचण तर शहरी भागामध्ये येते त्यामध्ये आता संपूर्ण संगणकीकरण झालेले आहे. परंतु प्रॉपर्टी कार्ड संगणकीकृत नसल्यामुळे अर्बन प्रॉपर्टी थेट प्राप्त करता येत नाही. परंतु सर्व ७/१२ उप निबंधक कार्यालये तहसिल कार्यालयांसोबत जोडली आहेत ज्या ठिकाणी ७/१२ अपडेट आहे. उदा. सोलापूर जिल्ह्यामध्ये ९० टक्क्यांपेक्षा जास्त यशस्वी झालेले असून विभाग ७/१२ नोंदणी व म्युटेशनसाठी पाठवितो. ज्या ठिकाणी ७/१२ ला अडचण आहे त्या ठिकाणी विभागाला थोडी अडचण येते. शहरी भागातील प्रॉपर्टी कार्डस् डिझिटायझेशन झालेले नसल्याचे विभागीय सचिवांनी सांगितले.

विभागाकडील ७/१२ अद्यापही अद्ययावत झालेले नसुन पुण्यामध्ये सुध्दा अद्याप झालेले नाहीत अजूनही हाताने ७/१२ दिले जातात. ग्रामीण भागामध्ये सुध्दा ह्या अडचणी आहेत. ७/१२ झाले आहेत पण अद्यापही फेरफार झालेले नाहीत. स्टॅम्प ड्यूटीमध्ये सुध्दा फेरफार असला तरच नोंदणी होऊ शकते. एकदा दस्त नोंदविल्यानंतर त्याची फेरफारमध्ये नोंद होते आणि त्यानंतर ७/१२ तयार होतो असे समितीने विभागास अवगत केले असता ७/१२ चा विषय हा महसूल विभागाचा विषय आहे. नवीन नमुना असा आहे की, एकदा संगणकावरुन ७/१२ प्राप्त करुन खात्री करुन नोंदणी झाल्यानंतर नवीन मालकाच्या नावाने आपोआप नवीन बदलाची नोंद होण्याची तरतूद आहे. तलाठ्यांकडे ते पाठवितो आणि त्यानुसार तलाठी संबंधितांना नोटीस देऊन त्यानंतर संगणकामध्ये नवीन बदलाची नोंद तलाठी करतो. मुद्रांक शुल्क विभागाची अडचण आहे ती शहरी मालमत्तामध्ये आहे. राज्यात ग्रामीण भागातील ७/१२ चे डिजिटायझेशन झालेले आहे तसे शहरी भागातील प्रॉपर्टी कार्डचे अद्यापही डिजिटायझेशन झालेले नाही असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

नियंत्रित सत्ता प्रकारासंबंधी विभागाचे नेमके काय धोरण आहे अशा प्रकरणांमध्ये नेमकी कशाची तपासणी होते अशी विचारणा समितीने केली असता नियम ४४ अन्वये बंदी असेल तर ते थांबविण्यात येते असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

आरक्षण म्हणजे जिल्हाधिकारी किंवा अन्य भूसंपादन अधिका-यांनी एखादी जमीन सूचित केली असेल की, ती जमीन त्यांना शासकीय कामासाठी आवश्यक आहे तरच त्याची नोंदणी थांबविता येते. बाकी काहीही असो, मग ती जमीन आरक्षित असो रजिस्ट्री करता येते. नियंत्रित सत्ता प्रकार हा सुध्दा एक आरक्षणाचाच भाग असल्याचे समितीने विदित केले असता विभाग परवानगीसाठी आग्रह धरु शकतो असे विभागीय सचिवांनी समितीस सांगितले.

यावर समितीने ती जमीन त्यांना परवानगीशिवाय विकता येत नाही अशा जमिनींची नोंदणी केली जाते असे विभागास अवगत केले असता प्रत्यक्षात अशा नियंत्रित सत्ता प्रकाराच्या जमिनींबाबत सक्षम प्राधिका-याचे प्रमाणपत्र जोडल्याशिवाय अशा जमिनी विकता येत नाहीत असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.तसेच अशा केसेस झालेल्या आहेत आणि त्यासंबंधी तक्रारी सुध्दा आहेत. त्यासंबंधी विभागातर्फे तपासणी करुन घेऊ असे विभागीय सचिवांनी समितीस सांगितले.

यासंबंधीचे धोरण काय आहे, तसेच जर ती जमीन नियंत्रित सत्ता प्रकारामधील असेल तर ती त्यांना विना परवानगी नोंदणी करता येत नाही. आता त्याचे तंतोतंत पालन होत नाही असे विभागाचे म्हणणे आहे. अशा प्रकरणांच्या तक्रारी झालेल्या आहेत. आता अशा प्रकरणांमध्ये विभागाने रितसर तक्रार केली तर त्यासंबंधी निर्णय घेण्यासंदर्भात आपल्याला सूचना करता येतील. असे समितीने मत व्यक्त केले. तसेच यामध्ये नियम असा आहे की, रितसर परवानगीशिवाय त्यांची नोंदणी करु नये त्यामुळे अशा प्रकरणांमध्ये विभागाने संबंधित सर्व जिल्हा मुख्यालय प्रमुखांना सक्त आदेश द्यावेत असे सुचविले असता विभागीय सचिवांनी सकारात्मक उत्तर दिले.

विभाग म्हणून यामध्ये काय सुधारणा केल्या पाहिजेत मग त्यामध्ये नगरविकास विभागाची कोणती मदत पाहिजे किंवा अन्य कोणत्या विभागाची कोणती मदत पाहिजे याबद्दलची एक टिपणी विभागाने समितीला तयार करुन द्यावी. त्यामुळे समितीच्या ज्या शिफारशी असतील त्यामध्ये आपल्याकडून विभागाकडून ज्या बाबी सूचविण्यात येतील त्यांचा देखील समावेश करता येईल काय, याचा विचार समितीला करता येईल व जेणेकरुन या राज्याचे उत्पन्न वाढण्यास मदत होईल आणि लोकांना त्रास होणार नाही. तसेच यामध्ये होणारे गैरव्यवहार सुध्दा कमी होतील. म्हणून विभागाने या दृष्टीकोनातून समितीला एक टिपणी तयार करुन द्यावी, जेणेकरुन शासनास शिफारस करीत असताना त्या सूचनांचा विचार करता येईल असे समितीने विभागास सांगितले.

'दुय्यम निबंधकाने मुद्रांक जिल्हाधिका-यांकडे पाठविलेली अभिनिर्णय प्रकरणे

विभागाने मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांच्याकडे निर्णयाकरिता (Adjudication) जे प्रस्ताव पाठविले आहेत त्या केसेसमध्ये मोठ्या प्रमाणात पेन्डन्सी खूप आहे. विभागाने समितीला जो सन २०१६ पर्यंतचा तक्ता दिलेला आहे. त्यामध्ये सुध्दा दि. ३१ मार्च २०१६ पर्यंत ८१५५० इतकी प्रकरणे प्रलंबित आहेत. जोपर्यंत निर्णय होत नाही तोपर्यंत स्टॅम्प ड्यूटी पेंडींगच राहील. तसेच दस्ताऐवज देखील प्रलंबित राहतील. त्यामुळे ही प्रलंबित प्रकरणे तातडीने निकाली काढली पाहिजेत या दृष्टीने विभागाची यंत्रणा कशाप्रकारे काम करीत आहे अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, यामध्ये बहूतांशी केसेस २००२ पूर्वीच्या असून विभागामध्ये पूर्वी अशी प्रथा होती की, स्टॅम्प ड्यूटी कमी असेल किंवा कागदपत्रे अपुरी असली तरी ते स्वीकारले जात होते त्यामुळे त्यावेळी विभागाकडे खूप मोठ्या प्रमाणात दस्तावेज साठलेले होते. सन २००२ पासून जेव्हा आपण संगणकीकरणाचे काम सुरू केले तेव्हापासून अपूर्ण प्रस्ताव किंवा अपूर्ण कागदपत्रे असलेली प्रकरणे स्वीकारण्याचे बंद केलेले आहे. सन २०१३-१४ मध्ये जवळपास १ लाख १४ हजार २५९ दस्तावेज होते. आता सन २०१५-१६ पर्यंत हा आकडा ८१ हजार ५५० पर्यंत आणलेला आहे. या प्रकरणांमध्ये प्रमुख अडचण अशी आहे की, या मालमत्तांचे ब-याचवेळा व्यवहार झालेले आहे. आधीचे दस्तावेज असल्यामुळे विभागाने आधीच्या लोकांचा ड्राईव्ह घेऊनही त्यांचे पत्ते मिळत नाहीत आणि पत्ते मिळाले तरी ते प्रतिसाद देत नाहीत. दुसरे म्हणजे ही बरीचशी करारनामा स्वरुपाची दस्तावेज आहेत. त्यामुळे त्यांच्या ७/१२ वर बोजा सुध्दा चढविता आलेला नाही. या संदर्भात विभागीय स्तरावर झालेल्या चर्चेतून असा विचार पुढे आला की, किमान १० हजार रुपयांपर्यंतची स्टॅम्पड्यूटीची जी छोटी छोटी प्रकरणे आहेत, त्यांचे प्रस्ताव शासनाकडे पाठवून त्यांच्या बाबतीत माफी देण्याची मंजूरी घेण्यात यावी. कारण ती बरीच जुनी प्रकरणे आहेत आणि सद्यस्थितीत जी प्रकरणे आहेत ती वारंवार निकाली काढण्याचा विभाग प्रयत्न करीत आहे.

ही प्रकरणे फार जुनी आहेत असे विभागाचे म्हणणे आहे, परंतु सन २००९-१० मध्ये अशा प्रकरणांचा आकडा ५१ हजार आहे आणि आजचा आकडा ८१ हजारावर आहे. त्यामुळे ३० हजार प्रकरणे तर मागच्या ४-५ वर्षातील आहेत. सन २००९-१० मधील प्रलंबित प्रकरणांचा आकडा ५१ हजार दर्शविला होता, सद्यःस्थितीत तो ८१ हजार असून ३० हजार मागील ५-६ वर्षातील तो आकडा आहे. विभागाकडून सद्यःस्थितीतील प्रकरणे हाताळण्यात येतात त्यामुळे जुनी प्रकरणे प्रलंबित आहेत, असे विभागाच्या अधिका-यांनी सांगितले असून ते योग्य नाही. मुंबई येथील जागे संबंधिच्या ॲडज्युडिकेशनच्या (Adjudication) ५ केस सन २०१५-१६ मध्ये जिल्हाधिकारी यांचेकडे पाठविण्यात आल्या असून त्यापैकी एकाही केसवर त्यांनी निर्णय घेतला नाही. विभागाने सादर केलेल्या स्पष्टीकरणामध्ये ३१ मार्च, २०१५ मध्ये ५ केस प्रलंबित दाखविण्यात आल्या असून सन २०१५-१६ या वर्षामध्ये एकाही केसवर निर्णय घेण्यात आला नाही, अशा प्रकारे कामकाज सुरु आहे. महालेखापरिक्षकांनी काढलेल्या लेखाआक्षेपाचे उत्तर समाधानकारक दिसून येत नसल्याबाबत समितीने नाराजी व्यक्त केली असता जुन्या वर्षातील अखेरची प्रकरणे ५ दर्शविण्यात आली असून त्यावर निर्णय झाला नसल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस सांगितले.

केवळ ५ प्रकरणे असून त्यावर एक वर्षाच्या कालावधीत निर्णय घेण्यात आला नाही. सदरची प्रकरणे सन २००२ मधील आहेत काय ? सन २०१५-१६ या वर्षामधील ५ प्रकरणावर एक वर्षाच्या कालावधीत निर्णय देण्यात येत नसेल तर पूर्वीची प्रलंबित प्रकरणे कधी निकाली काढण्यात येणार अशी विचारणा समितीने केली, तसेच सदरहू प्रकरणे कोणत्या विषयाशी संबंधित आहेत असेही विचारले. जुन्या प्रलंबित ५१ हजार प्रकरणाबाबत समिती समजू शकते आणि त्यानंतरची ३० हजार प्रकरणे सन २०१० नंतरची आहेत, असे समितीला गृहीत धरावे लागेल असे मत समितीने व्यक्त केले.

उपरोक्तच्या अनुषंगाने विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, सन २००९-१० मधील सुरुवातीची शिल्लक प्रकरणे ५१ हजार दर्शविण्यात आली असून त्याबाबत विभागाला खात्री करुन घ्यावी लागेल. कारण सुरुवातीची शिल्लक असलेली ५१ हजार प्रकरणे व त्यावर्षात प्राप्त ४२ हजार प्रकरणे अशी एकूण प्रलंबित प्रकरणांची संख्या १ लाख ५१ हजार होत नाही. त्यामुळे सादर केलेल्या सदरहू आकडेवारी संदर्भात विभागामार्फत खात्री करुन घेऊ असे विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

सदरहू १ लाख ५१ हजार प्रकरणे सन २००९-१० नंतरची आहेत की अगोदरची आहेत या समितीच्या प्रश्नाला सदरहू प्रकरणे अगोदरच्या वर्षातून पुढील वर्षात गेलेली आहेत असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

सदरहू १ लाख ५४ हजार प्रकरणांच्या आकडेवारीचा काही ताळमेळ लागत नाही, महालेखापरिक्षक कार्यालयासही याबाबत ताळमेळ लागू शकला नाही. जुन्या प्रकरणांचा निकाल लावला तर मोठ्या प्रमाणात वसुली होईल. जवळपास ६५ कोटी २६ लक्ष रुपयांच्या वसुलीची प्रकरणे प्रलंबित आहेत. याप्रकरणी वेगळा निर्णय घेतला तर सदरहू रकमेत अधिक वाढ होऊ शकते. प्रलंबित प्रकरणावर निर्णय न दिल्याने सर्व वसुली थांबलेली आहे. सदरहू प्रलंबित प्रकरणी निर्णय दिला तर संबंधिताना वसुलीचे पैसे भरता येतील असे समितीने विभागास सांगितले.

" विभागाने अवरुध्द केलेली प्रकरणे "

सदरहू लेखाआक्षेपाबाबत विभागाने स्पष्टीकरण द्यावे असे समितीने विभागास सांगितले असता सदरहू प्रकरणामध्ये म्हाडा, सिडको अशा संस्थांकडील अलॉटमेंट लेटर, महानगरपालिकेकडील टीडीआर, विकसन करार, वर्क कॉन्ट्रॅक्ट अशा प्रकारच्या प्रकरणांचा समावेश आहे. तसेच माहे मार्च अखेर प्रलंबित प्रकरणांची संख्या ५,८१२ पर्यंत आणली असून यामध्ये प्रामुख्याने म्हाडाकडील कागदपत्रांची संख्या अधिक आहे. मुद्रांक शुल्क देय होते किंवा नाही, याबाबत खूप वर्षे वाद सुरु होता व त्यानंतर सदरहू रक्कम भरण्याबाबत निर्णय देण्यात आला. त्यानंतर विभागाने अनलेसची स्कीम आणली होती परंतु मालक बदलल्यामुळे त्यास अपेक्षित प्रतिसाद मिळाला नाही. अशाच प्रकारची अडचण टीडीआर प्रकरणीही होती. आता माहे एप्रिल, २०१५ मध्ये स्टॅम्प ॲक्ट मध्ये सुधारणा करण्यात आली असून त्यानुसार बँका किंवा संस्था किंवा शासकीय कार्यालयांवर आता जबाबदारी टाकण्यात आली आहे. सदरहू प्रकरणी संबंधितानी रक्कम भरली नसेल तर जबाबदार संस्थांनी ती भरावयाची आहे. असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

जर अशा प्रकारे संस्थांवर जबाबदारी टाकली तर वसुली होणार नाही अशी शंका समितीने उपस्थित केली असता सदरहू ॲक्टनुसार संबंधित संस्थांनी योग्य मुद्रांक शुल्क भरली असे असल्याची खात्री आहे. संबंधित संस्थांनी इन्शुअर केले नाही तर स्टॅम्प ड्युटी भरण्यास संबंधित संस्थेस जबाबदार धरुन त्यांच्याकडून ती रक्कम वसूल करण्यात येईल असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.तसेच मागील महिन्यामध्ये अधिसूचना (प्रत विवरणपत्र १ वरील पृष्ठ १८ वर) काढून सदरहू कायद्याचे अंमलबजावणी झाली असल्याची बाब समितीच्या निदर्शनास आणली.

" मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे अभिनिर्णयासाठी आणलेली प्रकरणे "

उपरोक्त परिच्छेदासंर्भात चर्चा करताना समितीने विभागाच्या असे निदर्शनास आणले की, सदरहू लेखाआक्षेपाबाबत विभागाने स्पष्टीकरण दिले आहे की, संगणक प्रणाली तयार करुन त्याद्वारे प्रकरणे निर्गत करण्याबाबत सर्व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना सांगण्यात आले आहे. उक्त प्रकरणी प्रकरणांची संख्या कमी झाली आहे परंतु रक्कम वाढलेली दिसून येत आहे. कारण सदरहू किमतीमध्ये दरवर्षी १०० टक्के वाढ होत आहे. त्यामुळे सदरहू प्रकरणी अभिनिर्णयाची प्रक्रिया जलदगतीने करणे आवश्यक आहे, याबद्दल विभागाचे काय म्हणणे आहे अशी विचारणा समितीने केली.

उक्त प्रकरणी नागरिकांच्या सनद जाहिर करण्यात आल्या आहेत. त्यानुसार कोणत्याही अभिनिर्णयाची कागदपत्रे ४५ दिवसामध्ये पूर्ण करण्याचे विभागाचे नियोजन असून एनआयसीच्या मदतीने त्याकरिता सॉफ्टवेअर तयार करण्यात आले आहे. फस्ट इन फस्ट आऊट यापध्दतीने जे डॉक्युमेंट प्राप्त होतील त्यांची १ जून पासून सॉफ्टवेअरमध्ये माहिती भरण्यास सुरुवात करण्यात आली आहे. तसेच जी प्रकरणे प्रलंबित असतील ती लवकरात लवकर पूर्ण करण्यात येतील असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

" नोंदणी महानिरीक्षक यांचेकडे प्रलंबित अभिनिर्णय प्रकरणे "

सदरहू लेखाआक्षेप प्रकरणी नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयाकडे प्रलंबित अभिनिर्णय प्रकरणांची निर्णय प्रक्रिया अतिशय संथगतीने सुरु असल्याचे दिसून येत असल्याबाबत समितीने विचारणा केली असता सदरहू प्रकरणी प्रलंबित प्रकरणांची संख्या खरी असून याप्रकरणी संगणक शाखेमार्फत अधिक विलंब होत असल्याची माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

माहे मार्च, २०१६ मधील प्रलंबित प्रकरणांची संख्या किती आहे ? सन २०१५-१६ मध्ये किती होती ? या समितीच्या प्रश्नाला विभागीय सचिवांनी माहे मार्च, २०१६ मधील प्रलंबित प्रकरणांची संख्या १,३१८ असून सन २०१५-२०१६ मध्ये ४६२ होती असा खुलासा केला.

विभागाकडून प्रकरणे निकाली काढण्यात येत नसल्याचे, विभागाने दिलेल्या माहितीवरुन दिसून येत असल्याचे समितीने नमूद केले तसेच सन २००९ मध्ये प्रलंबित प्रकरणांची संख्या ३३१ होती त्यापैकी २१ प्रकरणे निकाली काढली आहेत. सन २०१० मध्ये ३६१ पैकी १२ प्रकरणे निकाली काढली, सन २०११ मध्ये ३९७ पैकी २२ प्रकरणे निकाली काढली, सन २०१२ मध्ये ४०१ पैकी ८ प्रकरणे निकाली काढली, सन २०१३ मध्ये ४०१ पैकी ८ प्रकरणे निकाली काढली आहेत. अशा प्रकारे संथगतीने प्रकरणे निकाली काढली तर प्रलंबित प्रकरणांची संख्या दिवसेंदिवस वाढत जाईल, ती कधीच संपणार नाही. जी प्रकरणे अधिक रकमेची आहेत त्यांच्या संदर्भातील निर्णय अगोदर घेणे गरजेचे असून मुद्रांक शुल्क अंतर्भूत असलेली १० लाख रुपयांपेक्षा अधिक रकमेची किती प्रकरणे आहेत ? सदरहू प्रकरणांचा निकाल प्राधान्याने लावण्यात यावा असे निदेश विभागास समितीने दिले.

रिव्हीशन, अपिल, परतावा प्रकरणांची संख्या २,५०० होती. त्यासंदर्भातील माहिती संगणकामध्ये डिसेंडिंग ऑर्डरनुसार फिड करुन घेतली आहे. त्यामध्ये १० लाख रुपये व त्यापेक्षा अधिक रकमांची प्रकरणे वेगळी दर्शविण्यात आली असून सदरहू प्रकरणे वसुलीची असल्याची माहिती विभागीय सचिवांनी दिली.

राज्याचा विकास करण्यासाठी वसुली करणे गरजेचे आहे. वसुलीची प्रकरणे आपल्या विभागाकडे अधिक प्रमाणात प्रलंबित आहेत. १० लाख रुपयांपेक्षा अधिक रकमांची १ व २ टक्के प्रकरणे निकाली काढण्यात येत असतील तर त्याला काही अर्थ नाही असे समितीने मत व्यक्त केले असता ज्या प्रकरणांमध्ये १० लाख रुपयांपेक्षा अधिक वसुली अपेक्षित आहे अशा प्रकरणांचा पाठपुरावा करुन ती लवकरात लवकर निकाली काढण्यासाठी सुरुवात करण्यात आली असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

शासनाच्या तिजोरीत जमा करावची रक्कम वेळेत वसुल न झाल्याने त्याचा परिणाम विकास कामांवर होतो असे समितीने विभागाच्या निदर्शनास आणून दिले.

आयजीआर म्हणून सर्व अपिल व रिव्हीशनची प्रकरणे सचिव स्तरावर हाताळण्यात येऊ शकतात. सदरहू अधिकार खालच्या स्तरावरील अधिका-यांकडे सुपूर्द करण्यात आलेले नाहीत. सदरहू प्रकरणी १० लाख रुपयांपेक्षा कमी वसुलीच्या रकमांच्या प्रकरणांसंदर्भातील अधिकार खालील स्तरावरील डीआयजीआर अधिका-यांना सुपूर्द करण्याची बाब विचाराधीन आहे.

यामुळे लहान रकमांच्या वसुली संदर्भातील वसुलीची प्रकरणे लवकरात लवकर निकाली काढता येणे शक्य आहे. लिगल सेक्शनमध्ये एकच विधी अधिकारी असून प्रत्येक केस उच्च न्यायालयात जात असल्याने सदरहू पदाची व्याप्ती वाढविण्याकरिता प्रस्ताव सादर करण्यात आला आहे अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केली.

विक्रीकर विभागानंतर मुद्रांक शुल्क विभागाचा दुसरा क्रमांक वसुलीच्या संदर्भात लागतो. विक्रीकर विभागाचे अधिकारी कर्मचारी वर्ग कमी असल्याची तक्रार करीत नाहीत. वसुली प्रकरणे निकाली काढण्यासाठी कर्मचारी वर्ग नाही, डेलिगेशन पावर नाही, वेळ नाही, अशा बाबी मुद्रांक शुल्क विभागाचे अधिकारी समितीस सांगत असल्याची खंत समितीने व्यक्त केली असता राज्यातील आयजीआर विभागाचा नवीन आकृतिबंध तयार करुन शासनास सादर करण्याचा विचार सुरु असल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस सांगितले यावर समितीने सदरहू प्रस्ताव कधी सादर केला आहे अशी विचारणा केली असता सन २०१४ पासून सदरहू प्रकरणी विचारविनिमय सुरु आहे. सदरहू प्रकरणी दोन वेळा बैठक घेऊन चर्चा करण्यात आली आहे अशी माहिती विभागीय सचिवांनी दिली.

राजस्वच्या वसुलीचा प्रश्न असल्याने वित्त विभागाकडून उक्त प्रस्तावास नकार दिला जाणार नाही, असे समितीचे मत आहे. परंतु सदरहू प्रस्ताव सादर करण्याकरिता दोन-दोन वर्षांचा कालावधी लागत असेल तर विभागाच्या सक्षमीकरणाचे काम पूर्ण होऊच शकणार नाही. याप्रकरणी विभागाने आग्रही भूमिका घेण्याची आवश्यकता आहे. सन २०१६ पर्यंतची १० लाख रुपयांपेक्षा कमी रकमेची प्रकरणे हाताळण्याचे अधिकार खालील स्तरावर देण्यासंबंधिच्या प्रस्तावावर सकारात्मक निर्णय घेऊन सन २०१६ पर्यंतची सर्व प्रकरणे निकाली काढण्याच्या दृष्टीने विभागाकडून तातडीने कार्यवाही करण्यात येणार आहे काय ? यावर्षी सर्व प्रलंबित प्रकरणे निकाली काढण्यात येतील असे आश्वासन विभागाकडून देण्यात येईल काय ? अशी विचारणा समितीने केली.

अनेक वेळा पक्षकार वेळ मागतात, त्यांना नोटीस पोहोचत नाही. यासर्व बाबीवरील कार्यवाही न्यायालयीन प्रकरणांप्रमाणेच करावी लागते. नैसर्गिक न्याय तत्वाचे उल्लंघन झाले तर पक्षकारास त्या मुद्द्यावर न्यायालयाकडून स्थगिती मिळते त्यामुळे कधीही वसुलीची रक्कम वसूल करणे शक्य होणार नाही. त्यामुळे त्यांना लॉंग रोप देऊन निर्णय घ्यावा लागतो. आयजीआर यांनी विभाग प्रमुख या नात्याने संगणकीकरणावर मागील १५ वर्षामध्ये भर देण्याची आवश्यकता होती. सदरहू कारणास्तव प्रलंबित प्रकरणांची सुनावणी घेऊन जास्तीत जास्त प्रकरणे निकाली काढण्यावर त्यांना भर देता आला नाही, ही बाब मान्य करावी लागेल. आता प्राधान्याने संगणकीकरणावर अधिक भर देण्यात येत आहे. तसेच, आयजीआर यांचे अधिकार खालील स्तरावर सुपूर्द करण्याबाबतचा निर्णय झाल्यानंतर प्रलंबित प्रकरणांचे प्रमाण कमी होईल, असे आश्वासन विभागीय सचिवांनी समितीस दिले.

विभागाच्या अधिका-यांनी दिलेल्या स्पष्टीकरणावर समिती समाधानी नाही सर्व प्रलंबित प्रकरणे निकाली काढली पाहिजेत. त्याकरिता आवश्यक मनुष्यबळ किंवा इतर सोयीसुविधा बाबत विभागाने आग्रही भूमिका घेऊन त्या उपलब्ध करुन दिल्या पाहिजेत. सदरहू प्रकरणी विभागाच्या अधिका-यांनी दाखविलेली हतबलता योग्य वाटत नाही असे समितीने विभागास सांगितले.

विभागाच्या कामकाजासाठी शासनाकडून अधिक मनुष्य बळ मिळविण्याकरिता प्रयत्न सुरु असून लवकरात लवकर सदरहू प्रकरणी निर्णय होईल, अशी विभागाला अपेक्षा असल्याचे विभागीय सचिवांनी सांगितले.

" कारारनाम्यात नमूद मोबदला मूल्याच्या निर्धारणासाठी समान धोरणाचा अभाव "

उपरोक्त परिच्छेदासंदर्भात सद्यस्थिती अवगत करावी असे समितीने विभागास सांगितले असता यामध्ये ३५ प्रकरणे होती. त्यापैकी ९ प्रकरणांची ऑर्डर पास केलेली आहे. उर्वरित प्रकरणांना कॅम्पेन मोडमध्ये तारीख दिलेली असून येत्या तीन महिन्याच्या आत सर्व ३५ प्रकरणे निकाली काढण्यात येतील.तसेच ऑर्डर पास केलेल्या ९ प्रकरणांची अजून वसुली होणे बाकी असल्याचे विभागीय सचिवांनी सांगितले.

त्यांनी अपील केले आहे किंवा कसे, ९ केसेसबाबत निर्णय केव्हा घेण्यात आला आहे ? विचारणा समितीने केली असता त्यामध्ये विसंगती आहेत त्यानुसार त्याच्या युनिफार्म गाईडलाईनसाठी दिनांक ३१.१२.२०१५ रोजी यासंदर्भात स्पष्टीकरण करुन परिपत्रक काढले आहे. तसेच मुद्रांकनाच्या मार्गदर्शक तत्वांमध्ये हा मुद्दा समाविष्ट केलेला आहे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

विभागाने मार्गदर्शक तत्वे जारी केली आहेत. It means, henceforth it will be corrected. परंतू ज्या केसेस यामध्ये अडकलेल्या असतील त्यांचे काय ? असा प्रश्न समितीने विचारला असता ३५ केसेस पैकी ९ केसेसमध्ये निकाल दिलेला आहे. म्हणजेच वसुलीसाठी ऑर्डर दिलेली आहे. उर्वरित २६ केसेस सुनावणीकरिता अंतिम स्थितीत असून त्यामध्ये २८ जून ही तारीख दिलेली आहे. या सर्व एसआरएच्या केसेस असून सर्व केसेसमध्ये निकाल देऊन वसुली करणार आहोत. वसुली होत नसेल तर बोजा चढविणार असून हे तातडीने करण्यात येणार असल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

वसुलीची प्रक्रिया फारच संथ आहे याचे कारण म्हणजे २०१४ मध्ये एक्झीट कॉन्फरन्स झाली होती. सचिव महोदयांनी सांगितले की, तत्काळ वसुली करण्यात येईल. याचे कारण म्हणजे यातील आक्षेप तुम्हाला मान्य आहे. आता २०१६ हे वर्ष सुरु आहे. आज विभागाकडून सांगण्यात येत आहे की, आम्ही हे करतो. परंतु विभागाने एका रुपयाचीही वसुली केलेली नाही याबद्दल जबाबदार असलेल्या संबंधितांवर काय कारवाई केली की, ज्या संदर्भात सचिव महोदयांनी आश्वासन दिले होते म्हणजेच सीओएस इन्फोर्समेंट १, २ अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी असे सांगितले की सदरहू अपील सुनावणी चालू आहे ५३ अकालीच्या सुनावणीचे अधिकार केवळ आयजीआर यांना दिलेले आहेत.

विभागाने सांगितले की ९ केसेसबाबत निर्णय घेण्यात आला आहे. परंतु त्याची देखील वसुली झालेली नाही. उर्वरित केसेससंदर्भात पुढील तीन महिन्यात निर्णय घेणार आहात. सन २०१४ मध्ये दिलेल्या आश्वासनाची पुर्तता न करण्याची कारणे काय आहे आणि त्याकरिता जबाबदार अधिकारी कोण आहेत व त्या अधिका-यावर कोणती कारवाई केली आहे यामध्ये चुका झाल्यामुळे एकाही व्यक्तीवर कारवाई केल्याचे या परिच्छेदामध्ये दिसत नाही. यामध्ये आर्थिक बाबी समाविष्ट आहे यामुळे राज्याचा महसूल बुडत आहे. यासंदर्भात विभाग गंभीर नसल्याचे मत समितीने व्यक्त केले.

जबाबदारी निश्चित करण्यासंदर्भात या सर्व प्रकरणी विभाग अर्ध-न्यायिक (क्वासी ज्युडीशिअल) पध्दत म्हणून धरतो असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

समितीने पुढे असे सांगितले की आपण वरील लेव्हलवर ॲडज्युडीकेशनवर सांगत नाही. परंतु उप निबंधक पातळीवर जो गोंधळ होतो, त्याला आळा बसायला पाहिजे. शासनाचे जे निर्देश आहेत, त्याला ते कुठे ०.२ लावतात, तर कुठे ५% लावतात. त्यांच्या मर्जीप्रमाणे करतात त्यानंतर अपीलमध्ये जातो व ही सर्व प्रक्रिया किचकट होते. त्यामुळे यासंदर्भात कारवाई केली नाही, तर असेच चालू रहाणार आहे तसेच वेळेवर वसुली होणार नाही.

एखाद्या जुन्या प्रकरणामध्ये देखील अधिका-यांनी चुकीचे मुल्यांकन केल्याची बाब निदर्शनास आल्यानंतर त्यांच्यावर त्यांनी कारवाई केलेली असून ८ अधिका-यांवर कारवाई केल्याची माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

विभाग तीन महिन्यामध्ये निर्णय करणार आहे परंतु वसुलीची कारवाई किती दिवसांमध्ये पूर्ण करणार ? अशी विचारणा समितीने केली असता निकाल लागल्याच्या दिवसापासून तीन महिन्याच्या आत वसुलीची कार्यवाही पूर्ण करण्यात येईल असे विभागीय सचिवांनी समितीस अश्वासित केले.

सदरहू ९ केसेसचा निर्णय कधी झालेला आहे ? या समितीच्या प्रश्नाला सदरहू ९ केसेसचे निर्णय मागील २ महिन्यामध्ये झालेले आहेत असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला. तसेच निर्णय घेतल्यानंतर जिल्हा सह निबंधक यांच्याकडे पाठविले जाते. त्यांच्याकडून वसुलीची कार्यवाही केली जाते. वसुलीमध्ये अडचण आली तर ७/१२ वर बोजा चढविण्यापर्यंतची सर्व कार्यवाही जेडीआर यांच्याकडून केली जाते अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

" पुनर्विकास करारावर मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी "

तसेच परिच्छेद क्र. ४.३.८.३ " दस्ताऐवजात नमूद महसूल भागीदारी बाबी विचारात न घेतल्यामुळे मुद्रांक शुल्क आणि शास्तीची कमी आकारणी " या संदर्भात दोन्ही आक्षेप मान्य केले, परंतु वसुली काहीच केलेली नाही याबाबत समितीने विचारणा केली असता परिच्छेद क्र. ४.३.८.२ मध्ये सुनावणी अंतिम स्थितीत आहे आणि परिच्छेद क्र. ४.३.८.३ ही केस फार मोठी होती त्यामध्ये जास्त अडचणी होत्या यासंदर्भात ऑर्डरसाठी क्लोज केलेले आहे. एका आठवड्यामध्ये आदेश पारीत करण्यात येईल असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

या अनुषंगाने समितीने अशी विचारणा केली परिच्छेद क्र. ४.३.८.२ बाबत डिसेंबर २०१४ ला देण्यात येईल, असे पूर्वी सांगण्यात आलेले आहे. Report on realization of deficit and stamp duty has not been received. The same case is in Audit Para 4.3.8.4 also. यामध्ये फार उशिर झाल्याचे दिसून येत आहे. पूर्वी एक्झीट कॉन्फरन्समध्ये देखील सातत्याने सांगितले होते की, with penalty वसूल करण्यात येईल. ते Short levy of Stamp Duty संदर्भात आहे.

शॉर्ट लेव्हीच्या तीन, चार केसेस समान आहेत त्या ५३ खाली अपिलमध्ये असून ते शेवटच्या स्थितीत आहे येत्या दि. २० जून पर्यंत ऑर्डरसाठी क्लोज होईल. ४.३. ८.३ चे ऑलरेडी क्लोज केलेले आहे ते अजून सुनावणीमध्ये असून त्याची उद्या तारीख आहे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

या अनुषंगाने समितीने या तीनही केसेसमध्ये लवकरात लवकर निर्णय करुन वसुलीची प्रक्रिया तत्काळ करण्यात यावी असे निदेश विभागास दिले.

" जुन्या इमारतींचे बाजार मूल्य निर्धारित करताना भाडेकरुव्दारे व्यापलेल्या क्षेत्राच्या बांधकामाची किंमत वगळण्यात आली. "

उपरोक्त परिच्छेदासंदर्भात माहिती देताना विभागीय सचिवांनी असे विदित केले ??, सेस बिल्डींग म्हणजेच उपकर प्राप्त इमारती मुंबई आयलँड सीटीमध्ये आहेत. टेनेन्टेड प्रॉपर्टीसाठी विभागाने सेस गोळा केला होता. यामध्ये विकासक इमारतीच्या मालकाशी विकास करार करीत असतो ते करीत असताना तेथील भाडेकरुला निःशुल्क बांधकाम करुन द्यावे लागते. करारनामा नोंदणी हे विकासक आणि मालक यांच्यामध्ये असते त्यामुळे यामध्ये दोघांना काय फायदा झाला ते त्या पद्धतीने मूल्यांकन करतो. तसेच भाडेकरुला बांधून दिल्या जाणा-या बाबीचा मालकाला काही फायदा होत नाही. समजा एखाद्या प्रॉपर्टीची किंमत १० कोटी रुपये देणार, तर टेनेंट रिहॅबीटेशन करायला मला २ कोटी रुपये खर्च येत आहे, त्यामुळे मी तुम्हाला ८ कोटी रुपयेच देणार असे ते होते हा व्हॅल्युएशन प्रिन्सीपल प्रमाणे आहे त्यामुळे तो खर्च वजाच करावा, अशा सूचना विभागाने सन २०११ मध्ये दिल्या होत्या त्यांनी या सुचनेप्रमाणेच केलेले आहे. त्यामध्ये देखील बरेचसे काही कमी येत होते, त्यामुळे त्यामध्ये आणखी दोन, तीन रायडर घातले आहे. याप्रमाणे वजा करुन येणारी किंमत किंवा जमीन मालकाला रोख मोबदला किंवा इतर अप्रत्यक्ष मिळणारे फायदे, म्हणजेच करुन मिळणारे बांधकाम किंवा जमिनीच्या ५० टक्के यापैकी जी जास्त रक्कम असेल ती घ्यावी.

याअनुषंगाने समितीने अशी पृच्छा केली की, जमिनीचे ५० टक्के म्हणजे नेमके काय ? यावर विभागीय सचिवांनी समितीस अशी माहिती दिली की, टेनेंटेड प्रॉपर्टी असेल, जर जमिनीची किंमत १० कोटी रुपये असेल तर त्याच्या मिनिमम ५ कोटी रुपये तरी घेतले पाहिजे. म्हणजे लॅण्ड इनकंम्बंट असेल, जमिनीवर बोजा असेल तर नॅसर्गिकरित्या त्याची किंमत कमीच असते. त्याकरिता आपण रायडर ठेवला की, कमीतकमी ५० टक्के तरी असला पाहिजे म्हणजे बांधकाम खर्च वजा करुन, समजा एखाद्या प्रॉपर्टीची किंमत १ कोटी रुपये आली, परंतु या प्रमाणे ५ कोटी रुपये किंमत आली तर ५ कोटी रुपये लावायचे, अशा सूचना विभागाने दिलेल्या आहेत.

विभागाने हे सर्व निर्णय इस्टीमलेट केलेले आहेत काय ? जेणेकरुन या परिच्छेदामध्ये जो गोंधळ दिसतो, तो होणार नाही. यावर विभागीय सचिवांनी हे केलेले असून गाईड लाईन समाविष्ट केलेल्या आहेत असा खुलासा केला.

याअनुषंगाने समितीने हे सर्व नगरविकास विभागाने केलेले आहे काय ? तसेच हे परिपत्रक कोणत्या विभागाचे आहे अशी पृच्छा केली असता हे आयजीआर यांनी केलेले आहे असे सांगितले तसेच परिपत्रक जारी करुन वेबसाईटवर टाकलेले असून सर्वांना गाईड लाईन्स दिलेल्या आहेत. हे परिपत्रक (प्रत विवरणपत्र क्र. १ पृ. ५२ वर) सन २०१४ मध्ये एक्झीट कॉन्फरन्स झाल्यावर लगेच वेबसाईटवर टाकले असून ते त्या दिवसापासून परिणामकारक झाले असल्याचा खुलासा विभागीय प्रतिनिधींनी केला. तसेच त्यापूर्वी जो खर्च वजा करायचा होता, तो करण्यात आला आहे. आता लेटेस्ट मार्केट व्हॅल्युच्या ५० टक्के मिनिमम घेणार आहोत. खर्च वजा करुन येणारी किंमत १ कोटी रुपये आली आणि ५० टक्के प्रमाणे ५ कोटी रुपये किंमत आली तर विभाग ५ कोटी रुपयांवर मुद्रांक घेणार आहे अशी माहिती समितीस अवगत केली.

याचा अर्थ जी जास्त रक्कम येणार ती विभाग ग्राह्य धरणार का अशी पृच्छा समितीने केली तसेच एखाद्या प्रकल्पाच्या जमिनीचे मुल्यांकन १०० कोटी रुपये दाखविले जाते आणि रजिस्टरला रिडॅक्टर हा १० कोटी रुपयांचा असतो. १० कोटी रुपयांवर रजिस्टर करताना त्याच्यावर मुद्रांक शुल्क घेतले जाते. परंतु त्याने बँकेला प्रोजेक्ट रिपोर्ट १०० कोटी रुपयांचा

दाखविलेला असेल तर १०० कोटी रुपयांवरच स्टॅम्प डयुटी घेतली पाहिजे. ज्यावेळी एखाद्या प्रोजेक्ट करिता जमीन घेतली जाते, त्यावेळी विभागामार्फत त्याचे व्हेरीफिकेशन करण्यात येते का नसेल तर येथून पुढे त्याचे व्हेरिफिकेशन विभाग करणार आहे आहे काय ? रेडीरेकनर व्हॅल्यु आणि मार्केट व्हॅल्यु म्हणजेच बँकेकडे प्रोजेक्टसाठी फायनान्स करण्यासाठी दाखविलेली व्हॅल्यु असल्याचे समितीने विभागास सांगितले तसेच फायनान्स करण्याकरिता दाखविलेली व्हॅल्यु चुकीची असते. ज्या प्रमाणे गृहकर्ज घेताना फ्लॅटची किंमत ४ लाख रुपये दाखविली जाते. परंतु घरपट्टी ३ हजार रुपयेच लावली जाते. याकडे लक्ष दिले तर त्यावर देखील उत्पन्न वाढेल. त्यांना कर्ज घ्यायचे असेल तर व्हॅल्युऐशन वाढवावे लागते असेही समितीने विभागाच्या निदर्शनास आणून दिले.

याअनुषंगाने विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, कन्सीडरेशन किंवा रेडीरेकनर व्हॅल्यु त्यापेक्षा जो जास्त आहे, तो मुद्रांक शुल्कासाठी घेतला जातो तसा नियमच आहे.

" मालमत्तेच्या बाजार मूल्यातून भाडेकरुंनी व्यापलेल्या क्षेत्राची बांधकाम किंमत वजा करण्यात आली नाही "

यासंदर्भात माहिती देताना विभागीय सचिवांनी समितीस असे विदित केले की, या अगोदर जो परिच्छेद चर्चेला घेतला त्यातील प्रकरण हे आयलँड सीटीबाबत होते. त्यामध्ये उपकरप्राप्त इमारती आहेत, त्याला इन्सेंटीव्ह एफएसआय मिळतो. परंतु उपनगरामध्ये पाहिले तर टेनेंटेड प्रॉपर्टीला अजुनही इन्सेंटीव्ह एफएसआय नगरविकास विभागामार्फत किंवा डीसी रेग्युलेशनमार्फत दिला जात नाही त्यामुळे बांधकामाचा खर्च त्यामध्ये ॲड करतो. ऑडीटचा पॅरा होता की, वजा न करता किंमत ठरविली. वजा न करता ठरविलेली किंमत ही कार्यवाही बरोबर आहे याचे कारण म्हणजे आयलँड सिटीमध्ये वजा करावे लागेल. कारण ही थर्ड एन्टीटी आहे त्याला इन्सेंटीव्ह एफएसआय मिळतो, म्हणून आपण त्यातून बांधकाम मूल्य वजा करतो. परंतु उपनगरामध्ये इन्सेंटीव्ह एफएसआय मिळत नाही ती पूर्णपणे त्याच्यावर लायबीलीटी असते. उपनगरामध्ये असेल तर मालक आहे मालकाला बांधुनच द्यायला पाहिजे, परंतु येथे मालकाला बांधून दिले तर त्यास इन्सेंटीव्ह एफएसआय मिळतो.

येथे वजा केली किंवा कसे ? असा प्रश्न समितीने केला असता उपनगरामध्ये बांधकाम मुल्य ॲड करतो असे उत्तर विभागीय सचिवांनी समितीस दिले.

परिच्छेद ४.३.९.२ च्या प्रॉपर्टीचे ऑडीट रिपोर्टमध्ये लोकेशन दिलेले आहे ते आयलँड सिटीच्या बाहेरचे असल्याचे विभाग कसे काय सांगत आहे ? मांटुंगा, भायखळा, लोअर परळ, हे आयलँड सिटीच्या बाहेरचे आहेत काय हे लोकेशन त्यातीलच आहे अशी समितीने विचारणा केली असता सदर परिच्छेदामधील प्रॉपर्टीज ह्या परळ, शिवडी, लोअर परळ, भायखळा, भुलेश्वर, माटुंगा येथील असून त्या आयलँड सिटी मधीलच आहेत. वास्तविक तेथेही बांधकाम खर्च वजा करायला पाहिजे होता, परंतु त्यांनी ॲड केलेला आहे विभागाने त्याचे कारण देखील तपासले. ॲड केले नसते तर ती व्हॅल्यु निगेटीव्हमध्ये गेली असती त्यामुळे त्यांनी ॲड केलेले आहे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला. तसेच ज्यावेळेस कन्स्ट्रक्शन कॉस्ट वजा करतो तेव्हा जमिनीची किंमत समजा २० हजार रुपये प्रती स्क्वेअर मिटर असेल आणि बांधकाम मूल्य २५ हजार रुपये असेल तर २० आर मधून २५ आर केले तर ती मायनस येते. याकरिता नंतर परिपत्रक काढताना विभागाने रायडर टाकला की, जमिन मुल्याच्या मिनिमम ५० टक्के तरी बाजार मुल्य असली पाहिजे. अशाप्रकारे निगेटिव्ह येऊ नये याकरिता काही ॲड करण्याचाही प्रकार झालेला आहे. परंतु, त्यामध्ये विभागाचे काही नुकसान नाही विभागाकडे मुद्रांक शुल्क जादाच वसूल झालेली असल्याचेही विभागीय सचिवांनी समितीस सांगितले.

शासनाचे नुकसान होऊ नये हा एक मुद्दा झाला. परंतु, यामध्ये रजिस्ट्री करणा-याचे नुकसान झालेलेच आहे याबाबत समितीने विचारणा केली असता त्याचे नुकसान झाले असते तर तो अपिलात गेला असता किंवा त्याने ॲडज्युडिकेशन केले असते त्याला ती व्हॅल्यू मान्यच आहे. कारण तेथे ती मायनस केली असती तर त्या नेगेटिव्हमध्ये गेल्या असत्या.

विभागाने ज्यांची रक्कम वजा केली, त्यांचा तोटा झाला असे समितीने विभागाच्या निदर्शनास आणून दिले असता तोटा झालेला नाही, तोटा झाला असता तर त्यांनी अपिल केले असते असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

यावर समितीने निगेटिव्ह गेले तरच विभागाने हे करावे नाहीतर जे काही नियमानुकुल असेल तेच केले पाहिजे समिती येथे दोन्ही बाजू पाहण्यासाठीच आहे. समिती केवळ शासनाची बाजू पाहते असे नाही. विभागाकडून सांगण्यात येत आहे की फायदा झाला त्यांनी काही म्हटले नाही त्यामुळे जाऊ द्या परंतु असे होत नाही. त्यांनी अपिल न करण्याची कारणे वेगळी असू शकतात विभागाकडून चुकीला समर्थन कसे काय करता ? अशीही विचारणा समितीने केली तसेच विभागाने असे सांगितले

की, जर त्यांनी अपिल केले तर आम्ही याला कमी करु किंवा तुम्ही चुकीने लावले आहे, ते योग्य आहे काय ? अर्थ आपण वजा केले ते चूक होते काय ? तसेच हे ॲडज्युडिकेशन केल्यानंतर झालेले आहे. डीडीआरने करुन टाकले असे हे नाही. ॲडज्युडिकेशनवर बसलेले अधिकारी योग्य निर्णय देत नाहीत, हे देखील योग्य नसल्याचे मत समितीने व्यक्त केले.

याअनुषंगाने विभागीय सचिवांनी समितीसमोर असा खुलासा केला की, सन २०११ मध्ये त्यांना फक्त बांधकाम कर्ज वजा करण्याबाबत कळविले होते. त्यामुळे त्यांनी ते वजा करण्याचा प्रयत्न केला ते निगेटिव्ह यायला लागले म्हणून त्यांनी ते ॲड केले असे काही तरी त्यांच्या लक्षात आले. नंतर इन्स्ट्रक्शन टाकताना विभागाने असे केले की, निगेटिव्ह येवो की काही येवो पण जमिनीची मिनिमम ५० टक्के किंमत घेतलीच पाहिजे.

It is applicable after 2014. पूर्वीच्या केसेसमध्ये जी काही वसुली केली ती चुकीने ॲडज्युडिकेशन केल्यानंतर केली, हे योग्य नसल्याचे समितीने नमूद केले असता काही Collector of Stamps यांना सूचना नव्हत्या जशा सूचना असतील त्याप्रमाणे करणार अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

सन २०१४ नंतर विभागाने स्पष्टता आणली. सन २०१४ च्या अगोदर ज्या केसेस झाल्या त्यामध्ये शासन व पक्षकाराचेही नुकसान होता कामा नये. त्यात काही खोटे झाले असल्यास विभागाने पुनर्पडताळणी करुन परत करावेत तसेच परताव्याबाबतही विभागाने पाहिले पाहिजे असे समितीने नमूद केले.

" मालमत्तेच्या बाजार मूल्यात भाडेकरुंनी व्यापलेल्या क्षेत्राची बांधकाम किंमत मिळविण्यात आली. "

सदरहू परिच्छेदाबाबतची माहिती नमूद करावी असे समितीने विभागास सांगितले असता सदरहू परिच्छेद उपनगराबाबतचे असून बोर्ला, कुर्ला, घाटकोपर येथील आहेत. तेथे इन्सेटिव्ह एफएसआय मिळत नाही व उपकर इमारती नाहीत असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

यावर समितीने अशी विचारणा केली की, यामध्ये विभागाने "reply for addition of Construction Cost of the tenant occupied area in the market value of the property furnished" असे म्हटले आहे. याबाबत विभागाचे काय म्हणणे आहे ? महालेखाकारांकडून तपासणी करुन आलेले जे उत्तर आहे, त्यामध्ये महालेखाकारांनी असे म्हटले आहे की, कन्स्ट्रक्शन कॉस्टला जे ॲड करायचे होते त्यामध्ये टेनंट ऑक्युपाईड एरियाला मार्केट व्हॅल्यूच्या प्रॉपर्टीबाबत विभागाने काही सांगितले नाही. "reply for addition of Construction Cost of the tenant occupied area in the market value of the property furnished".

मुंबई उपनगरामध्ये याचा इन्सेटिव्ह नसल्यामुळे वजावट देण्याची आवश्यकता नाही तेथे विभागाकडून इन्सेटिव्ह देत नाही व कन्स्ट्रक्शन कॉस्टमध्ये सूटही देत नाही. उपकरप्राप्त इमारती या केवळ मुंबई शहरात असून इतरत्र नाहीत. उपनगरात भाडेकरुव्याप्त सोसायटीच्या इमारती आहेत. या इमारतींचा पुनर्विकास करताना प्रोत्साहनात्मक म्हणजे इन्सेटिव्ह एफएसआय मिळत नाही. त्यामुळे ते त्यामध्ये ॲड केलेले आहे म्हणजे वजावट दिलेली नाही हा रिप्लाय विभागाने दिलेला आहे.

" मुंबई उपनगरी जिल्हयात वसलेल्या मालमत्तेच्या मुल्यांकनासाठी वेगवेगळया पध्दती "

उपरोक्त परिच्छेदाच्या अनुषंगाने माहिती देण्यास समितीने सांगितले असता विभागीय सचिवांनी असा खुलासा केला की, या परिच्छेदामध्ये उल्लेख केलेल्या इमारती देखील उपनगरातील आहेत. त्यामुळे त्यामध्ये बांधकाम मूल्य वजा न करता करण्यात आलेली आहे, म्हणजे खर्च ॲड केलेला आहे याचा अर्थ कार्यवाही बरोबर आहे.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, विभागातर्फे एका ठिकाणी खर्च वजा करता, एका ठिकाणी ॲड करीत आहात याचा अर्थ तुम्ही प्रत्येकाला वेगवेगळा न्याय लावलेला आहे. त्यामुळे अन्याय होत नाही काय, हे ठरविण्याचा अधिकार काय आहे ?

यामध्ये जमिनीची किंमत ही डेव्हलपमेंट कंट्रोल रेग्युलेशन्सवर असते किंवा लँड युजवर असते. उदाहरणार्थ समजा एखादी जागा हरित पट्टयात असेल तर तिची किंमत कमी असते, निवासी पट्टयात असेल तर तिची किंमत कमी असते. स्वतःच्या जागेवर १ किंवा २ एफएसआय मिळणार असेल तर तिची व्हॅल्यू कमी असते. मुंबईच्या उपनगर एरियात गेले तर तेथे तुम्हाला भाडेकरुप्राप्त इमारतीच्या पुनर्विकासाला इन्सेटिव्ह एफएसआय मिळत नाही, जो आपल्याला आयलँड सिटीमध्ये मिळतो अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केली.तसेच आयलँड सिटीमध्ये आपण वजा करतो आणि उपनगरामध्ये ॲड करतो

असेही नमूद केले.तसा नियम डीसी रेग्युलेशनमध्ये आहे इन्सेटिव्ह एफएसआय आयलँड सिटीमध्ये मिळतो. त्यामुळे घेतानाच प्रॉपर्टीचा एफएसआय ३ विचार करुन व्हॅल्यू काढतो म्हणजे जमिनीची व्हॅल्यू १ कोटी रुपये असेल तर, ३ कोटी रुपये करतो. त्या ३ कोटी रुपयांमधून बांधकाम खर्च वजा करतो.

रेडीरेकनरची व्हॅल्यू धरतो की, बाजारमूल्याची धरतो या समितीच्या प्रश्नाला विभाग रेडीरेकनरची व्हॅल्यू धरतो त्या रेडीरेकनरमध्ये १ एफएसआयची व्हॅल्यू असते. एफएसआय ३ असेल तर ३ मल्टिप्लाय होते. आयलँड सिटीमध्ये जमिनीची व्हॅल्यू रेडिरेकनरप्रमाणे १ कोटी रुपये आली व एफसआय ३ असेल तर आपण ३ कोटी रुपये धरतो त्यातून कन्स्ट्रक्शन कॉस्ट १ कोटी रुपये मायनस करतो. मग ती २ कोटी रुपये येते. उपनगरामध्ये गेले तर १ कोटी रुपयांची व्हॅल्यू १ कोटी रुपयेच असते असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

दिनांक १४ जानेवारी, २०११ रोजी जेडीटीपी पुणे यांनी विभागाकडे पत्र पाठविले होते व काही सूचना दिल्या होत्या त्यामध्ये महसुलाच्या व्याजाबाबत महालेखाकारांनी सांगितले होते की, It may not deduct the cost of construction area given to the tenant from the market value of the property. त्याबाबत विभागाने काही निर्णय घेतला काय अशी समितीने विचारणा केली असता त्यावेळेस विभागाने सर्वांना " Collector of Stamps " ना गाईडलाईन्स दिल्या होत्या त्याच्या आधारेच ही कारवाई होते आणि त्याच्या आधारेच विभागाने लेखा परिच्छेदाला उत्तर दिलेले आहे आणि त्यामध्ये जे स्पष्टीकरण दिले होते ते त्यांनी आयलँड सिटीमधील उपकरप्राप्त इमारतींसाठीच दिलेले होते. सन २०१४ मध्ये विभागाने बदल करुन ही पॉलिसी नव्याने केलेली असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

" ASR मधील निर्देशांचे पालन करणे यात एकरुपता नसल्यामुळे एक अभिहस्तांतरण पत्रात मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी "

उपरोक्त दोन्ही परिच्छेदाच्या अनुषंगाने अधिक माहिती समितीस द्यावी असे समितीने विभागास सांगितले असता उपकरप्राप्त इमारती केवळ मुंबई शहरामध्ये, उपनगरात आहेत वास्तविक पाहता ही केस उपनगरातीलच होती त्यामध्येही हा वजा केला होता. परंतु, त्यामध्ये तपासणी करण्यात येईल कारण महालोखाकारांकडून वेटिंगमध्ये असे आले की, Reply given same reply given.... आले असल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस सांगितले.

समितीने, Reply given is not relevant with paragraph. असे सांगितले असता सदर परिच्छेद अवमूल्यनाबाबत आहे. इमारतीचे वय जसे होईल त्याप्रमाणे आपण डेप्रिसिएशन व्हॅल्यू काढतो. पूर्वीचे परिपत्रक असे होते की, समजा जमिनीवरील फ्लॅटची किंमत १ लाख रुपये आहे व इमारतीला ४० वर्षे झाली असतील तर त्याची व्हॅल्यू आपण ६० टक्के धरतो. त्यामुळे १ लाख रुपयांची व्हॅल्यू आपण ६० हजार रुपये धरतो. जर फ्लॅटची किंमत पाहिली तर तिच्यामध्ये लँड व्हॅल्यू आलेली असते आणि कन्स्ट्रक्शन कॉस्टही आलेली असते. याचा अर्थ इनडायरेक्टली लँड व्हॅल्यूला डेप्रिसिएशन मिळत होते. वास्तविक ते देणे आवश्यकता नाही कारण लँडची व्हॅल्यू ॲप्रिशिएट होते फक्त कन्स्ट्रक्शन डेप्रिशिएट होतो. विभागाने तो फॉर्म्युला रिवाईज केला. त्यापूर्वी सबरजिस्ट्रार किंवा पक्षकार काय करीत होते तर, समजा १ लाख रुपयांचा विभागाचा दर आहे आणि त्याप्रमाणे ५० टक्के डेप्रिसिएशन देऊन ५० हजार रुपयांची आपली व्हॅल्यू आली तर त्यामध्ये आमचा फॉर्म्युला असा होता की, ५० हजार रुपये व्हॅल्यू आली आणि तेथील लँड व्हॅल्यू ५० हजार रुपये असेल तर त्यामध्ये कन्स्ट्रक्शन कॉस्ट ॲड करावी. मग ५० + २५ अशाप्रकारे ७५ होत होते. परंतु, ते इमारतीचे वय कमी दाखवायचे व घसारा कमी दाखवायचे. अशी त्यातून पळवाट काढली जात होती. याकरिता विभागाने तो सर्व फॉर्म्युला आता रिवाईज केला आहे. त्यामध्ये लँड कॉम्पोनंट वेगळा ठेवला आहे आणि कन्स्ट्रक्शनचा वेगळा ठेवला आहे. कन्स्ट्रक्शनला डेप्रिसिएशनची व्हॅल्यू ॲड केली. लँडमध्ये व्हॅल्यू केली हे सर्क्युलर (विवरण पत्र १ पृ. ५७ व ५८) काढल्यानंतर यामध्ये विभागाचे उत्पन्न प्रचंड वाढलेले आहे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला तसेच दरवर्षी ते साधारणपणे २०० कोटी रुपयांच्या वर असते. या निर्णयामुळे त्या उत्पन्नात वाढ होईल अशी अपेक्षा आहे मागच्या वर्षी तसे उत्पन्न वाढलेलेही आहे असेही समितीस अवगत केले.

" एका विकास करारनाम्यात बाजार मूल्याची चुकीची परिगणना केल्यामुळे मुद्रांक शुल्क आणि शास्तीची कमी आकारणी "

या परिच्छेदाबाबत विभागाने माहिती द्यावी ? The reply given is not relevant with paragraph, the correct reply may furnish. असे समितीने सांगितले असता यापरिच्छेदामध्ये तपासणी करतो त्यामध्ये जरा तथ्य वाटते असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

परंतु, विभागाने एक्झिट कॉन्फरन्सनंतर उत्तर दिले असून आक्षेप अमान्य केला असल्याबाबत समितीने विचारणा केली असता आक्षेप अमान्य केला विभागाने त्यावेळेस प्रायमाफॅसी पाहिले. वेटिंगनंतर विभागाचे उत्तर महालेखाकारांनी स्विकारले नाही त्यानुसार विभागाकडून आता तपासणी करीत आहोत. विभागाने तपासणी करुन या परिच्छेदाबाबतचा निर्णय समितीला एका महिन्याच्या आत कळवावा असे समितीने विभागास सांगितले असता विभागाने माहिती देण्याचे समितीस आश्वासित केले.

परिच्छेद क्र. ४.३.१०.१ या परिच्छेदाबाबत अधिक माहिती देताना विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, सदरहू परिच्छेद मान्य केलेला असून तो सुनावणीच्या अंतिम स्थितीत असून दिनांक २८ जून रोजी त्यांना अंतिम तारीख दिलेली आहे. यावर समितीने ३ महिन्यांच्या आत याची वसुली करावी असे विभागास सांगितले.

परिच्छेद ४.३.१०.२ या परिच्छेदासंदर्भात अधिक माहिती सांगावी तसेच याची सुनावणी कधी आहे याबाबत समितीला माहिती द्यावी असे समितीने सांगितले असता याची सुनावणी दिनांक २८ रोजी असल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

परिच्छेद क्रमांक ४.३.११ , ४.३.१२ संदर्भातही एजीआर यांचा सुनावणीसाठी एक दिवस ठरलेला असतो त्यामुळे सर्व प्रकरणांना एकच दिनांक दिलेला असल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

परिच्छेद क्रमांक ४.३.१३.१ ,४.३.१३.२ ,४.३.१३.३ बाबत माहिती देण्याबाबत समितीने सांगितले असता परिच्छेद क्रमांक ४.३.१३.२ मध्ये ३ केसेस होत्या त्या तिन्ही केसमध्ये आदेश पारीत केले असल्याचे विभागीय सचिवांनी नमूद केले. तसेच अडीच हजार इतक्या केसेस असल्याने विभागाला प्रत्येक सुनावणीच्यावेळी साधारणपणे ४० -४५ केसेस घ्याव्या लागतात असेही समितीस अवगत केले.

विभागाकडे आता केसेस प्रलंबित असल्याबाबत सांगितले आहे. त्यावर कधी निर्णय झाला, कधी निर्णय अपेक्षित आहे व किती दिवसांत निर्णय घेऊन सर्व वसुली पूर्ण होणार आहे हे ४.३.१०.१, ४.३.१०.२ , ४.३.११, ४.३.१२, ४.३.१३.१, ४.३.१३.२, ४.३.१३.३ या सर्व परिच्छेदांच्या बाबतीत सांगावे. हे सर्व निर्णय कोणत्या स्थितीत आहेत, ते सर्व समितीला कळवावे असे समितीने विभागास सांगितले असता विभागाने माहिती देण्याचे समितीस आश्वासित केले तथापि माहिती प्राप्त झाली असून सर्व परिच्छेदाबाबतची माहिती (एकत्रितरित्या विवरण १ मध्ये)

" कुर्ला येथे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी "

सदरहू परिच्छेदाबाबतची अधिक माहिती सांगावी असे समितीने विभागास सांगितले असता विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, सदरहू परिच्छेद हा फंजिबल एफएसआयबाबत होता. मुंबईच्या डीसी रेग्युलेशनमध्ये ०.३५ इतका फंजिबल एफएसआय मिळतो. It is subject to the payment of premium. म्हणजे त्यामध्ये प्रिमियमही भरावा लागतो. त्यावेळेस फंजिबल एफएसआयची कन्सेप्ट प्रथमच आली होती. टीडीआर जसा १ मिळतो तरीही टीडीआर हा मार्केट मधून खरेदी करावा लागतो. बिल्डरला त्याकरिता काही किंमत खर्च करावी लागत नाही. त्यामुळे टीडीआरचे जे पोटेन्शिअल असते तसे प्लॅटफॉर्म व्हॅल्यू म्हणून आपण ४० टक्के वाढ घेण्याच्या सूचना त्यावेळेस दिल्यान होत्या. तसा फंजीबल एफएसआय ०.३५ आल्यानंतर जमिनीच्या किंमतीत किती वाढ झाली असेल त्याचा त्यावेळेस सर्वसाधारणपणे अभ्यास केला होता. पूर्वी या ज्या काही गोष्टी फंजीबल एफएसआयच्या पण विदाऊट पेमंट ऑफ प्रिमियम मिळत होत्या. एफएसआय एक्झम्पशन मध्येच मिळत होत्या. श्री. सुबोध कुमार साहेब असताना त्यांनी फंजीबल एफएसआय आणला आणि त्यामध्ये बरेच व्हायोलेशन्स होत होते. त्यामुळे त्यांनी सांगितले की, तुम्ही हा ०.३५ घ्या. त्यावर तुमचे काही व्हायोलेशन असेल तरीही ०.३५ च्या मर्यादेमध्ये तुम्ही करा. अगोदर हा सर्व घेऊन ०.८ पर्यंत जात होता. यामुळे जमिनीवर काय इम्पॅक्ट होतो त्याचा अभ्यास केला होता. त्यानुसार जर फंजिबल एफएसआय मिळाला तर जमिनीच्या किंमतीमध्ये साधारणपणे ५ टक्के वाढ होईल. पूर्वी जो फ्लॉवर बेड वगैरे मिळत नव्हता तो फंजिबल एफएसआयमध्ये मिळू लागला म्हणजे ०.३५ मधील २५ ऑलरेडी मिळत होता फक्त १० ॲडिशनल होता. त्या १० ची व्हॅल्यू काढून त्यावेळेस ५ टक्क्यांची पॉलिसी ठरविली होती. त्यामुळे असे ठरले की, जेव्हा सन २०१३ मध्ये रेडिरेकनरचे दर करु त्यावेळेस इन्डिव्हीज्युअल केसमध्ये प्रत्येक वेळी व्हॅल्युएशनमध्ये याचा विचार न करता जमिनीच्या किंमतीत सरसकट ५ टक्के वाढ करु अशा सूचना त्यावेळेस नोंदणी महानिरिक्षकांनी (एजीआरनी) दिल्या होत्या. सन २०१३ मध्ये या सूचनांचे इम्प्लिमेंटेशन करणार होतो मात्र इन द मिन टाईम एखादे व्हॅल्युएशनला प्रकरण आले तर त्यामध्ये लँड व्हॅल्यूमध्ये ५ टक्के वाढ करा असे म्हटले होते. यामध्ये ऑडिटने जे पॉईंट आऊट केले होते त्यामध्ये त्या ५ टक्क्यांप्रमाणे आपण व्हेरिएशन

बघीतले परंतु, जे कन्सीडरेशन होते ते ऑलरेडी जास्त होते आणि ९९ टक्के प्रकरणांमध्ये ही कन्सीडरेशनची अमाऊंट लँड व्हॅल्यूपेक्षा जास्त असते. अजूनही लँड व्हॅल्यू आपल्या ब-याचशा रिअलिस्टीक नाहीत. कारण मुंबई शहरात लँड व्हॅल्यूचे ट्रॅन्झॅक्शन होतच नाही. आता रिकामी जागा नाही, प्लॉट वगैरे विकला जात नाही असे व्यवहार होत नाहीत. जमिनीचे डेव्हलपमेंट ॲग्रिमेंट असतात, जॉईंट व्हेंचरच असतात त्यामुळे इन्डायरेक्टली किंमत डिराईव्ह करतो त्यामुळे फंजीबल एफएसआय ०.३५ चे मुल्य जरी विचारात घेतले एका बाजूला व दुस-या बाजूला जमीन मालकाला जे मिळणार असते त्याला कन्स्ट्रक्शन कॉस्ट मिळते नंतर समजा त्या सोसायटीचे ट्रान्झिट अकोमोडेशन ही अमाऊंट अलवेज हायरच असते. ०.३५ ची जरी व्हॅल्यू घेतली तरीही याचा इम्पॅक्ट एवढा फार मोठा होत नाही तरीही विभागाने त्यानंतर थोडीफार युनिफॉर्म पॉलिसी केली. त्यामध्ये असे केले की, ०.३५ एफएसआयची व्हॅल्यु आपण १०० टक्के घ्यायची आणि त्यातून प्रिमियम ॲवॉर्ड वजा करायचे. दिनांक १.११.२०१४ रोजी विभागाने परिपत्रक काढले आणि त्यानंतर मार्गदर्शक सूचना दिल्या. (परिपत्रकाची प्रत विवरण १ मध्ये पृ. ६१ वर)

सन २०१२ मधील केसेसबाबत काय केले जाणार आहे ? या समितीच्या प्रश्नाला त्यावेळेस विभागाची पॉलिसी तयार व्हायची होती. त्यावेळेस विभागाने सांगितले होते की, ५ टक्के प्रमाणे घेण्यात यावे त्यावेळी बाकीच्या लोकांनी ५ टक्क्यांप्रमाणे केलेले आहे. आता विभागाने युनिफॉर्म केले आहे आपण १०० टक्के प्रमाणे धरतो फक्त प्रिमियम अमाऊंट वजा करतो. असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

" मुद्रांक शुल्कात सूट देण्याबाबत अटी व शर्तीच्या पालनाची खातरजमा करण्यासाठी यंत्रणा नसणे "

सदरहू परिच्छेदासंदर्भात माहिती देण्यास समितीने सांगितले असता विभागीय सचिवांनी असा खुलासा केला की, नागपूर मधील स्मॉल स्केल इंडस्ट्रीजबद्दलचा हा मुद्दा होता. रजिस्ट्रेशन केल्यानंतर सूट दिली होती त्याचे खरोखर इम्प्लीमेंटेशन झाले की नाही याबाबत सांगावयाचे झाले तर संबंधित विभाग जो दाखला देते त्यांनी तपासून माहिती दिली तर मुद्रांक शुल्क विभाग लगेच त्याची वसुली काढू शकतो. हे प्रकरण तपासून मुद्रांक शुल्क विभागाने जेडीआरकडून अहवाल घेतले होते त्यामध्ये ३५ प्रकरणामध्ये संबंधित उद्योग सुरु केले आहेत काही प्रमाणात काही ठिकाणी विलंब झालेला आहेत, याबाबतचा त्यांनी रिपोर्ट दिलेला आहे.

ज्यावेळेस एक्झिट कॉन्फरन्स झाली होती तेव्हा विभागानेच हे मान्य केले की, ४ केसेसमध्ये उल्लंघन झालेले आहे. आता All is well असे सांगण्यात येत आहे विभागाने हे कोणत्या आधारावर व कशाला मान्य केले आहे तसा रिपोर्ट मुद्रांक जिल्हाधिकारी नागपूर यांचेकडून आलेला आहे काय अशी विचारणा समितीने केली असता मुद्रांक जिल्हाधिकारी नागपूर यांचेकडून तसा रिपोर्ट आलेला असल्याचे विभागीय सचिवांनी नमूद केले.

डीआयसी नागपूर यांच्या ३५ प्रकरणांबाबत माहिती मागविण्यात आली होती. त्यापैकी चार प्रकरणांमध्ये ५४.९० लक्ष रुपये मुद्रांक शुल्क अंतर्गत सुट देण्याबाबतच्या अटी व नियमाचे उल्लंघन करण्यात आले होते, असे विभागाने मान्य केले आहे, परंतु आता विभागाकडून वेगळे सांगण्यात येत असल्याचे समितीने सांगितले असता चार प्रकरणांमध्ये वसुलीच्या नोटीस दिलेल्या असून तसा जेडीआर यांचा रिपोर्ट आलेला असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

या चार प्रकरणांची वसुली कधी होणार आहे ? या समितीच्या प्रश्नाला या चारही प्रकरणी नोटिसेस दिलेल्या असून वसुली तीन महिन्यात पूर्ण करु असे विभागीय सचिवांनी समितीस आश्वासित केले.

" आंतरिक नियंत्रण कार्यतंत्र "

आंतरिक नियंत्रण कार्यक्रमामध्ये मोठ्या प्रमाणात अकार्यक्षमता दिसत आहे. एका वर्षामध्ये ३६० इन्स्पेक्शन होणे आवश्यक होते. आपण ७२ पैकी ३६, ४४, २७, ७ एवढेच एका एका वर्षात इन्स्पेक्शन केलेले आहे. सन २००९ ते २०१३ या पाच वर्षात इन्स्पेक्शनची टक्केवारी फक्त २९ टक्के आहे. आपण जे निकष ठरवून दिलेले आहेत त्या निकषाचे तंतोतंत पालन का होत नाही, यामध्ये काय अडचणी आहेत निकष ठरवितांना विभागाने सर्व बाबींचा विचार केला नव्हता काय ? दिनांक ७ ऑगस्ट २०१४ रोजी आपण एक परिपत्रक काढले आहे, (परिपत्रकाची प्रत विवरण पत्र क्र. १ वर पृ. ६७ वर) त्यानुसार इन्स्पेक्शनची आकडेवारी आहे काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता दिनांक ७ ऑगस्ट २०१४ पूर्वी मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना टारगेट ठरवून दिलेले नव्हते. ऑडिटमध्ये निदर्शनास आल्यानंतर दिनांक ७ ऑगस्ट २०१४ रोजी एक परिपत्रक निर्गमित केले होते. त्यानुसार मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना इन्स्पेक्शनचे एक शेड्यूल बनवून देण्यात आले होते. त्यांनी आतापर्यंत २४ इन्स्पेक्शन्स केलेले आहे. अप्पर मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे टारगेट दिलेले नव्हते त्यांनी आतापर्यंत १४ इन्स्पेक्शन्स पूर्ण केलेली असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

विभागाने दिनांक ७ ऑगस्ट २०१४ रोजी नव्याने परिपत्रक काढलेले आहे यानुसार यामध्ये काही सुधारणा झालेली आहे का ? एकट्या मुंबई शहरातील पैशांची वसुली कमी झाली असल्याचे महालेखाकारांच्या निदर्शनास आले आहे. विभागाने इन्स्पेक्शन केले असते तर हा प्रकार कमी झाला असता. परंतु विभागाच्या लक्षात जेव्हा ही बाब आली त्यानंतर दिनांक ७ ऑगस्ट २०१४ रोजी एक परिपत्रक विभागाने काढले या परिपत्रकानुसार किती टक्के पालन झाले आहे याबाबत खुलासा करताना विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, या परिपत्रकाचा मोठ्या प्रमाणात परिणाम झालेला असून बोरिवली येथील एका कार्यालयात ५५ कोटी रुपयांचे इव्हेशन काढलेले आहे.

विभागाने इन्स्पेक्शनचे निकष कधी ठरवून दिले अशी विचारणा समितीने केली असता अप्पर जिल्हाधिकारी मुद्रांक यांना यापूर्वी महिन्यातून किमान एक सांगितले होते, परंतु नवीन निकषानुसार अप्पर मुद्रांक जिल्हाधिकारी आल्यापासून त्यांनी त्यांचे टारगेट पूर्ण केलेले आहे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

सन २०१३ पर्यंत एकूण ७२ इन्स्पेक्शन होते, विभागाने ते वाढवून दिलेले आहे का ? अशी पृच्छा समितीने केली असता ७२ चे टारगेट पूर्ण राज्यासाठी असून उत्तरामध्ये दिलेली आकडेवारी मुंबईसाठीची आहे. मुंबई मध्ये २१ इन्स्पेक्शन जिल्हाधिकारी मुद्रांक यांनी करावयाचे होते, त्यांनी २४ केलेले आहे. अप्पर जिल्हाधिकारी मुद्रांक यांनी १२ इन्स्पेक्शन करायचे होते त्यांनी १४ केलेले आहे अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीला अवगत केली. (विवरण पत्र १ पृ. ७०)

दिनांक ७ ऑगस्ट २०१४ रोजीचे परिपत्रक फक्त मुंबईसाठी काढले होते का ? या समितीच्या प्रश्नाला उत्तर देताना विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, इतरांना महिन्यातून दोन ऑफिसेस जेडीआरसाठी उद्दीष्ट असून या संदर्भातील माहिती समितीस सादर करण्यात येईल असेही आश्वासित केले. या अनुषंगाने अतिरिक्त माहिती देताना विभागीय सचिवांनी असे अवगत केले की, तपासणी झाल्यानंतर विभागाच्या असे निदर्शनास आले की, या प्रकरणांमध्ये ब-यापैकी इव्हेशन होत आहे. ब-याच नॉन ज्युडिशियल केसमध्ये डॉक्युमेंट रजिस्टर करुन घ्यावयाचे आणि ज्युरिडिक्शन करुन घेत नव्हते ही बाब लक्षात आल्यानंतर पूर्वीच्या आयजीआर यांनी तत्काळ तपासणीचे काम सुरु केले त्यामध्ये पाच महत्वाचे डॉक्युमेंट होते. त्यात सेल डीड, हाय व्हॅल्यू असलेले कोठलेही डॉक्युमेंट कोठल्याही सब रजिस्टारने रजिष्टर केले असेल तर एक महिन्याच्या आत जिल्हाधिकारी मुद्रांक यांना ते डॉक्युमेंट देणे, त्याची तपासणी जिल्हाधिकारी मुद्रांक यांचेकडून करुन घेणे, या सर्व बाबींचे काटेकोरपणे पालन केले जाते यामध्ये इव्हेशनचे प्रमाण बरेच कमी झालेले आहे.

या प्रकरणांमध्ये खूप मोठ्या प्रमाणात वसुली व्हायची आहे. पूर्ण राज्यात किती रकमेची वसुली प्रलंबित आहे याबाबतची माहिती समितीला सादर करावी असे सांगितले असता सदरची माहिती समितीला सादर करण्याबाबत विभागीय सचिवांनी आश्वासित केले.

वसुलीबद्दल आपण ठोस अशी उपाययोजना करणे आवश्यक आहे फक्त ॲसेसमेंट करुन चालणार नसून ज्यांनी कमी व्हॅल्युऐशन दाखविले, त्यांचेकडून रिकव्हरी केली अशा अधिका-यांवर विभागाने काय कारवाई केलेली आहे ? त्यांच्या सी.आर. मध्ये नोंद घेतली आहे काय, हा एकप्रकारे पैशांचा अपहार केलेला आहे असे समितीने सांगितले असता आतापर्यंत अधिका-यांच्या विभागीय चौकशीच्या अधीन राहून प्रमोशन देण्यात येत होते, परंतु आता ज्या अधिका-यांविरुध्द विभागीय चौकशी सुरु होती त्या अधिका-यांचे प्रमोशन्स रोखून ठेवलेले आहे. अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केली. तसेच यापूर्वी ज्यांच्याविरुध्द विभागीय चौकशी सुरु होती त्यांना विभागीय चौकशीच्या अधीन राहून पदोन्नती दिली जात होती. परंतु या वर्षापासून असा निर्णय घेतला की, ज्यांच्यावर गंभीर आरोप आहेत अशा अधिका-यांना पदोन्नती द्यावयाची नाही. ज्यांच्याविरुध्द आरोप सिध्द झाले आहेत अशा अधिका-यांना निलंबित केलेले असून पुढील कारवाई आयजीआर यांनी केलेली आहे. असे वर्ग-२ चे ८ अधिकारी निलंबित केले आहेत आणि ३ अधिका-यांचे प्रमोशन्स थांबवून ठेवलेले आहे असेही समितीस सांगितले.

विभागाने जे सॉफ्टवेअर तयार केलेले आहे त्यामध्ये महालेखाकारांच्या आक्षेपानुसार मूल्यांकन अंतर्भूत नाही. विभाग आतापर्यंत ६० टक्क्यापर्यंत पोहोचला असून विभागाला अजून १०० टक्क्यापर्यंत पोहोचवयाचे असेल तर व्हॅल्यू या सॉफ्टवेअरमध्ये अंतर्भुत केली पाहिजे असे समितीने मत व्यक्त केले असता विभागाने एनआयसी सोबत प्रयत्न केले होते, आता विभागाने ६० टक्क्यापर्यंत ॲटोमॅटिक करुन घेतलेले असून १०० टक्के ॲटोमॅटिक करण्यासाठी प्रयत्न करीत आहोत असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

" मालमत्तेच्या न्यून मूल्यांकनामुळे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी "

या परिच्छेदा संदर्भात विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, पुणे जेडीआर यांनी वसुलीची नोटीस देऊन कारवाई सुरु केलेली आहे. आता जेडीआर समोर सुनावणीची कार्यवाही सुरु असून लवकरात लवकर ऑर्डर पारित करण्यासाठी प्रयत्न चालू आहेत.

यावर समितीने १.१९ कोटी रुपये जाईंट रजिस्टारने मान्य केले होते, परंतु अद्यापपर्यंत वसुली झालेली नाही अशी विचारणा केली असता डीआरची सुनावणी अंतिम स्थितीत असून आरआरसीची नोटीस दिलेली आहे संबंधितांच्या सात बाराच्या उता-यावर बोजा चढवित आहोत असेही विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

उपरोक्त परिच्छेदामध्ये कारवाई पूर्ण झालेली असून बोजा चढविलेला असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला यामध्ये वसुलीची कारवाई सुरु असून सुनावणी चालू आहे नियम ५३ खाली सुनावणी चालू आहे. तीन महिन्याच्या आत सदरची कारवाई पूर्ण करण्यात येईल त्यानंतर पुढील तीन महिन्यात वसुलीचे काम पूर्ण करण्यात येईल असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

मुद्रांक शुल्काच्या अदायगीपासून अनियमित सूट

या परिच्छेदाच्या अनुषंगाने यामध्ये सुनावणी चालू असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला असता समितीने यामध्ये मोठी रक्कम गुंतलेली असून सुनावणीची प्रक्रिया कोठपर्यंत पोहोचलेली आहे ? विचारणा केली असता सुनावणी अंतिम स्थितीत असल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस सांगितले.

कोणतेही कागदपत्र भाडेकरुकडे नसताना आपण भाडेकरु म्हणून ग्राह्य धरले म्हणून त्या अधिका-यावर कारवाई केली पाहिजे अद्यापपर्यंत त्या अधिका-यावर कारवाई का केली नाही ? भाडेकरुने एकही कागदपत्र सादर केलेले नाही, परंतु आता संबंधित अधिका-याविरुध्द कारवाई करुन ३० दिवसाच्या आत समितीला अहवाल सादर करावा.

असे समितीने विभागास निदेश दिले असता विभागीय सचिवांनी कारवाई करण्याचे समितीस आश्वासित केले. यावर विभागीय सचिवांनी तीन महिन्याच्या आत वसुली करण्यात येईल असेही समितीस अवगत केले.

अशा प्रकारची अनेक प्रकरणे प्रलंबित असून ही प्रकरणे कोणत्या स्थितीत आहे, त्याची वसुली कधी होणार आहे, याबद्दलची माहिती समितीला सादर करावी असे समितीने सांगितले असता विभागीय सचिवांनी वसुली बाबतची माहिती समितीस आश्वासित केले.

" मुद्रांक जिल्हाधिका-याव्दारे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी "

यामध्ये पक्षकाराने मा.उच्च न्यायालयामध्ये रिट पिटीशन दाखल केलेले आहे यासंदर्भात समितीने विचारणा केली असता (प्रत विवरणपत्र १ मध्ये पृ. ९६ वर) या प्रकरणात ऑर्डर पारित केली होती, परंतु पक्षकाराने याविरोधात मा. उच्च न्यायालयाकडून स्थगिती आणली असल्याचे विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

रुपये २.९५ कोटी इतकी वसुली प्रलंबित आहेत त्यांनी मा.उच्च न्यायालयातून तीन वर्षापूर्वी स्थगिती आणली आहे. त्यानंतर शासनातर्फे सदरची स्थगिती उठविण्याकरिता कोणती कार्यवाही करण्यात आली अशी किती प्रकरणे प्रलंबित आहेत तसेच ही स्थगिती उठविण्यासाठी विभाग प्रयत्न करणार आहे काय या समितीच्या प्रश्नाला या प्रकरणी स्थगिती दिल्यानंतर मा. उच्च न्यायालयाने तारीख दिलेली नाही. विभागालाच प्रयत्न करुन तारीख लावावी लागेल असे विभागीय सचिवांनी समितीस सागितले.

अशा प्रकारच्या किती केसेस आहेत ? मा. उच्च न्यायालयाची स्थगिती असल्यामुळे कोणकोणत्या केसेसमध्ये किती पैसे अडकलेले आहेत ? १० लाखाच्या केसेसच्यावरील माहिती समिती आपल्याला देऊ शकणार आहे. उर्वरित केसेसच्या बाबतीत विभागाने योग्य ती कार्यवाही करण्याची आवश्यकता आहे. १० लाखाच्या वरील किती केसेस आहेत ? माननीय उच्च न्यायालयाच्या स्थगितीमुळे पैसे वसुल करता येत नाहीत याबाबत विभागाकडून कोणती कार्यवाही केली जाणार आहे. यासंदर्भात विभागाने माननीय उच्च न्यायालयाकडून उचित निर्णय घेऊन पुढील कार्यवाही करावी असे समितीस वाटते. दोन ते पाच

वर्षापासून पैसे अडकून पडलेले आहेत परिणामी तो पैसा विभागाला मिळत नाही त्यामुळे त्याचा कोणताही उपयोग होत नाही असे समितीने मत व्यक्त केले असता विभागीय सचिवांनी समितीस असे विदित केले की, रिलायन्सची एक मोठी केस होती यासंदर्भात योग्य तो पाठपुरावा केल्यानंतर विभागाच्या बाजूने निकाल लागलेला आहे या माध्यमातून ९० कोटी रुपये मिळणार आहे. तसेच प्रत्येक प्रकरण महत्वाचे असल्याने विभागाकडून प्रत्येक प्रकरणाबाबत योग्य तो पाठपुरावा केला जाणार आहे असा खुलासाही विभागीय सचिवांनी केला.

व्यवहार झाल्यानंतर नोंदणी शुल्क भरले गेले पण तो व्यवहार काही कारणामुळे रद्द झाला तर अशा वेळी ती परत दिली जाते काय ? नोंदणी शुल्क परत देण्याचा अधिकार कोणाला आहे अशी समितीने विचारणा केली असता करारनामा रद्द झाल्यापासून ६ महिन्याच्या आत त्यांना अर्ज करावा लागतो. अर्ज केल्यानंतर तीन टप्प्यात परतावा दिला जातो रुपये ५ लाखापर्यंत परतावा देण्याचा अधिकार जेडीआरला आहे आणि रुपये २० लाखापर्यंत परतावा देण्याचा अधिकार डेप्युटी आयजीआरला आहे. रुपये २० लाखाच्या वरील परताव्यासाठी विभागाकडे अर्ज करावा लागतो असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

परतावा मिळविण्यासाठी ६ महिन्याच्या आत अर्ज करावा लागतो. सदरहू अर्ज ऑन लाईन करायचा किंवा ऑफिसला द्यावा लागतो काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता अर्ज ऑन लाईन अर्ज करावा लागतो हार्डकॉपी नंतर द्यावी लागते. पूर्वी मॅन्युअल रेकॉर्डमध्ये खाडाखोड झाल्याचे दिसून येत होते. त्यामुळे सद्यःस्थितीत ऑन लाईन अर्ज देण्याबाबत सक्तीचे केलेले आहे ऑन लाईन अर्ज केलेला असेल तरच तो स्वीकारला जातो ऑन लाईन अर्जामध्ये जी तारीख असते तीच ग्राह्य धरली जाते अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

समितीच्या शिफारशी :–

३.३ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ या वर्षाच्या महसूली जमा अहवालातील आक्षेपाबाबत विभागीय सचिवांच्या साक्षी दरम्यान समितीने विहित केल्याप्रमाणे अकृषक जागेची व कृषक जागेच्या खरेदी दरामध्ये फरक आहे जर अशा जागेची खरेदी करावयाची असेल आणि त्याचा दर १० लाख रु. एकर असेल तर पूर्वीच्या २ लाख रुपये दराप्रमाणे कागदपत्रे लावून कृषक शेती दर्शवून खरेदी करण्यात येते. अशा जवळपास ९० टक्के केसेस आहेत त्यामुळे विभागाने १०० प्रकरणांपैकी १० किंवा ५ प्रकरणे तपासून चालणार नाही तर अशा १०० टक्के प्रकरणांची तपासणी करण्यात यावी. खरेदी केल्यानंतर कोणती कागदपत्रे लावण्यात आली. आणि ती कोणत्या दिवशी लावण्यात आली त्यावेळी सदर जमिन कृषक होती की अकृषक होती, त्याचे प्लाटिंग होते काय या सर्व बाबींची विभागामार्फत तपासणी करण्यात यावी. याशिवाय वरिष्ठ अधिका-यांना काही दर कमी करण्याचे अधिकार दिलेले आहेत. सदर अधिकारांचा दुरुपयोग होत नाही याचीही खात्री करणे आवश्यक आहे. विभागाने मनुष्यबळाअभावी जी कामे करणे शक्य नाही त्याबाबत नविन टेक्नॉलॉजीचा वापर करावा व त्याव्दारे कृषक व अकृषक जमिनीबाबतची माहिती सर्व्हे नंबरसह System मध्ये असावी. प्रत्येक सर्व्हे नंबरचे डीटेल्स प्रत्येक कार्यालयाला उपलब्ध करुन देण्यात यावे. १०० टक्के प्रकरणांत यापध्दतीने अत्याधुनिक टेक्नॉलॉजीचा वापर करुन संबंधितांना डायरेक्ट सॉफ्टवेअरवर त्या क्षेत्राची किंमत व त्याप्रमाणे येणारा कर स्पष्टपणे दिसला पाहिजे. ही संपूर्ण यंत्रणा अधिक स्पष्ट व पारदर्शक करण्यात यावी व त्यानंतर सब रजिस्ट्रारचे कर आकारणी बाबतचे २५% पर्यंतचे अधिकार कमी करण्यात यावेत विभागाने उपरोक्त सूचनेनुसार कार्यवाही करावी व मुद्रांक शुल्क उत्पन्नामध्ये वाढ करण्यात यावी. यासंदर्भात विभागाने केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल ३ महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे

३.४ अनधिकृत बांधकामाच्या नोंदणी संदर्भात चर्चा करताना समितीने सुचित केले की, आज जेवढी अनधिकृत बांधकामे झालेली आहेत त्यांना आळा घालावयाचा असेल तर जोपर्यंत ओ.सी. आणि सी.सी. पूर्ण मिळत नाही तोपर्यंत त्यांची नोंदणी केली नाही तरच अनधिकृत बांधकामे होणार नाहीत. नोंदणी विभागामार्फत ही बाब तपासली जात नाही. परिणामी ओ.सी. किंवा सी.सी. न मिळालेल्या बांधकामाची नोंदणी झाली तर सदर अनधिकृत बांधकामे तोडताना न्यायालयीन प्रकरणे उद्भवतात. जनतेने अशा बांधकामाची खरेदी करताना पैसे देवून नोंदणी केलेली असते त्यामुळे त्यांची फसगत होते. ही बाब टाळण्यासाठी नोंदणी विभागाने आवश्यक तो प्रस्ताव नगरविकास विभागाला सादर करुन MRTP Act. मध्ये आवश्यक ती सुधारणा करावी. अनधिकृत प्लॉट विक्री किंवा ओ.सी. व सी.सी. नसलेल्या इमारतींची नोंदणी होऊन जनतेची फसगत होणार नाही याची विभागाने दक्षता घ्यावी. यासंदर्भात केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल तीन महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

३.५ नियंत्रित सत्ता प्रकारा संबंधी धोरणावर चर्चा करताना अशा प्रकरणांमध्ये

नियम ४४ अन्वये बंदी असेल तर याबाबत नोंदणी थांबविण्यात येते असा खुलासा विभागीय सचिवांनी सादर केला. यावर समितीने स्पष्ट केले की, नियंत्रित सत्ता प्रकारासंबंधीच्या जमिनी परवानगी न घेताच नोंदणी केल्याचे समितीच्या निदर्शनास आले आहे. प्रत्यक्षात अशा नियंत्रित सत्ता प्रकाराच्या जमिनीबाबत सक्षम प्राधिका-याचे प्रमाणपत्र जोडल्याशिवाय त्याची नोंदणी करु नये. याप्रकरणी विभागाने सर्व मुख्यालय प्रमुखांना सक्त आदेश द्यावेत व सदर आदेशाचे तंतोतंत पालन होईल याची दक्षता घ्यावी. विभागाने याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस तीन महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

३.६ परिच्छेद क्र. ४.३.२ मध्ये सन २०१०-२०११ या वर्षात अभिनिर्णित प्रकरणांची संख्या आणि त्यात वसूल केलेल्या मुद्रांक शुल्कात वाढ झाली. तथापि, सन २०११-२०१२ पासून अभिनिर्णय प्रकरणांची संख्या व त्यासोबतच मुद्रांक शुल्क या क्रमशः घसरण झाल्याचा आक्षेप महालेखाकारांकडून घेण्यात आला. उपरोक्त आक्षेपासंबंधी विभागाने सन २०१२ पुर्वी एमआयडीसी यांचेकडील भाडेकराचे दस्त अभिनिर्णित केल्याखेरीज नोंदणीस स्वीकारू नये अशी बंधने घालण्यात आली होती. तथापि, एमआयडीसी यांच्याकडील भाडेपट्टा कराराचे दस्त अभिनिर्णित करण्याची अट दिनांक ८ मे, २०१२ रोजीच्या परिपत्रकान्वये शिथिल करण्यात आल्यामुळे अशा दस्तांची नोंदणी दुय्यम निबंधक कार्यालयाकडे होऊ लागली त्यामुळे अभिनिर्णयासाठी दाखल प्रकरणांमध्ये घट झाली असल्याचे विभागाने उत्तरात म्हटले आहे. परंतु प्रकरणांची सद्यःस्थिती पाहता मार्च, २०१६ अखेर शिल्लक प्रकरणांची संख्या १२६९ इतकी असून ९२२३.१३५ लाख इतकी रक्कम शिल्लक असल्याचे दिसून येत आहे. अतः उपरोक्त प्रकरणे सहा महिन्यात निकाली काढून शिल्लक रक्कम वसूल करण्यात यावी व याची माहिती त्वरीत समितीस सादर करावी अशी समितीची शिफारस आहे.

" दुय्यम निबंधकाने मुद्रांक जिल्हाधिका-याकडे पाठविलेली अभिनिर्णय प्रकरणे "

३.७ विभागाने मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडे निर्णयाकरिता जो प्रस्ताव पाठविला आहे ती प्रकरणे मोठ्या प्रमाणावर प्रलंबित आहेत. याबाबत विभागीय सचिवांनी विदित केले की, दि.३१/३/२०१६ पर्यंत ८१,५५० इतकी प्रकरणे प्रलंबित आहेत. यामध्ये बहुतांश केसेस सन २००२ पर्यंतच्या असून विभागामध्ये पूर्वी अशी पध्दत होती की, स्टॅम्प ड्युटी कमी असेल तर किंवा कागदपत्रे अपूरी असली तर ती स्विकारली जात नाहीत. त्यामुळे विभागाकडे खुप मोठ्या प्रमाणावर दस्तऐवज झालेले होते. सन २००२ पासून जेव्हा संगणकीकरणाचे काम सुरु झाले तेव्हापासून अपूर्ण प्रस्ताव किंवा अपूरी कागदपत्रे असलेली प्रकरणे स्विकारण्याचे बंद केलेले आहे. सन २०१३-१४ मध्ये जवळपास १,१४,२५९ दस्तऐवज होते. आता सन २०१५-१६ पर्यंत हा आकडा ८१,५५० पर्यंत आलेला आहे. प्रलंबित दस्तऐवजातील ब-याच मालमत्तेचे व्यवहार झालेले आहेत. त्यामुळे सदर दस्तऐवज निकाली काढण्यासाठी ड्राईव घेवूनही संबंधितांचे पत्ते मिळत नाहीत आणि पत्ते मिळाले तरी प्रतिसाद मिळत नाही यातील बरेचसे दस्तऐवज करारनामा स्वरुपाचे आहेत. त्यामुळे सातबा-यावर बोजा सुध्दा चढविता आलेला नाही. याबाबत किमान रु.१०,०००/- पर्यंतची जी छोटी छोटी प्रकरणे आहेत त्याबाबतचे प्रस्ताव शासनाकडे पाठवून त्यांच्याबाबत माफी देण्याची मंजूरी घेवून निकाली काढण्यासाठी विभाग प्रयत्नशील आहे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी सादर केला. तथापि, सन २००९-१० मध्ये अशा प्रकरणांचा आकडा ५१,००० आहे आणि आजचा आकडा ८१,००० वर आहे. त्यामुळे मागच्या ५-६ वर्षात ३०,००० प्रकरणांची वाढ झालेली आहे. मुंबई येथील जागेसंबंधीची ॲडज्युडीकेशनच्या ५ केसेस सन २०१५-१६ मध्ये जिल्हाधिकारी यांच्याकडे पाठविण्यात आल्या असून त्यापैकी एकाही केसवर त्यांनी निर्णय घेतलेला नाही. अशापध्दतीने सुरु असलेल्या कामकाजावर समितीने नाराजी व्यक्त केली. केवळ ५ प्रकरणे असून त्यावर १ वर्षाच्या कालावधीत निर्णय देता येत नसेल तर पूर्वीची प्रकरणे कधी निकाली काढण्यात येणार ? अशी विचारणा समितीने केली. याशिवाय विभागाने प्रलंबित प्रकरणांबाबत सादर केलेल्या आकडेवारीमध्येही तफावत दिसून येते. सदर आकडेवारी संदर्भात विभागाने पुनःश्च खात्री करावी. सदर १,५४,००० प्रकरणांच्या आकडेवारीचा ताळमेळ घेणे आवश्यक आहे. मुद्रांक जिल्हाधिका-यांकडे प्रलंबित असलेल्या सर्व प्रकरणांचा आढावा घेण्यात यावा, प्रलंबित प्रकरणांची संख्या निश्चित करण्यात यावी, सदर प्रकरणांवर तातडीने निर्णय घेवून प्रलंबित प्रकरणांमध्ये वसुली होवू न शकलेली जवळपास ६५ कोटी २६ लाख रकमेची तातडीने वसुली करावी व याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

" विभागाने अवरुध्द केलेली प्रकरणे "

३.८ कलम ३३ नोंदणीकृत अथवा विना नोंदणीकृत असे दोनही यथोचितपणे मुद्रांकीत न केलेले संलेख अवरुध्द करण्याबाबत आहे. मुद्रांक जिल्हाधिका-यास अवरुध्द केलेल्या सलेखांवर आकारणी योग्य मुद्रांक शुल्क जर लागू असेल तर, निर्धारण करण्याचे अधिकार आहेत. दि.३१/३/२०१४ पर्यंत विभागाकडे ७,१२५ अभिनिर्णयासाठी आणलेली अवरुध्द प्रकरणे असून त्यामध्ये रु.७७.२४ कोटी मुद्रांक शुल्काचे अंतर्भुत असल्याचा आक्षेप महालेखापालांनी नोंदविला. याबाबत खुलासा करताना विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, सदर प्रकरणांमध्ये म्हाडा, सिडको अशा संस्थांमधील ॲलॉटमेंट लेटर, महानगरपालिकेकडील टीडीआर, विकसन करार, वर्क कॉन्ट्रक्ट अशाप्रकारच्या प्रकरणांचा समावेश आहे. माहे मार्च, २०१६ अखेर सदर प्रकरणांची संख्या कमी करुन ५,८१२ पर्यंत आणलेली आहे. यामध्ये प्रामुख्याने म्हाडाकडील कागदपत्रांची संख्या अधिक आहे. मुद्रांक शुल्क देय होते किंवा नाही याबाबत खुप वर्ष वाद सुरु होता व त्यानंतर सदरहू रक्कम भरण्याबाबत निर्णय देण्यात आला. यानंतर विभागाने अनलेस स्कीम आणली होती. परंतू मालक बदलल्यामुळे तसे अपेक्षित प्रस्ताव मिळाले नाहीत, अशाप्रकारची अडचण टीडीआर प्रकरणीही होती. माहे एप्रिल, २०१६ मध्ये स्टॅम्प ड्युटीमध्ये सुधारणा करण्यात आली असून त्यानुसार बँक किंवा संस्था किंवा शासकीय कार्यालयावर आता जबाबदारी टाकण्यात आली आहे. सदरहू प्रकरणी संबंधितांनी रक्कम भरली नसेल तर जबाबदार संस्थांनी ती भरावयाची आहे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी साक्षी दरम्यान सादर केला. याबाबत जर अशाप्रकारच्या संस्थांवर जबाबदारी टाकली तरी वसुली होणार नाही अशी शंका समितीने उपस्थित केली व विभागाने स्टॅम्प ड्युटी मधील सुधारणा प्रकरणी कार्यवाही करुन प्रलंबित सर्व प्रकरणे निकाली काढावीत व प्रलंबित प्रकरणांतील मुद्रांक शुल्काची रक्कम वसुल करुन याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

" नोंदणी महानिरिक्षक यांच्याकडे प्रलंबित अभिनिर्णय प्रकरणे "

३.९ प्रलंबित प्रकरणांची माहिती सादर करताना विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, माहे मार्च, २०१६ मधील प्रलंबित प्रकरणांची संख्या १३१८ असून सन २०१५-१६ मध्ये ४६२ होती. सदर खुलाशानंतर समितीने स्पष्ट केले की, विभागाकडून प्रलंबित प्रकरणे निकाली काढण्याबाबत योग्य कार्यवाही केली जात नाही. सन २००९ मध्ये प्रलंबित प्रकरणांची संख्या ३३१ होती. त्यापैकी २१ प्रकरणे निकाली काढली आहेत. सन २०१० मध्ये ३६१ पैकी १२ प्रकरणे निकाली काढली आहेत. सन २०११ मध्ये ३९७ पैकी २२ प्रकरणे निकाली काढली आहेत. सन २०१२ मध्ये ४०१ पैकी ८ प्रकरणे निकाली काढली आहेत. तर सन २०१३ मध्ये ४०१ पैकी फक्त ८ प्रकरणे निकाली काढली आहेत. अशाप्रकारे संथ गतीने प्रकरणे निकाली काढली तर प्रलंबित प्रकरणांची संख्या दिवसें-दिवस वाढत जाईल, ती कधीच संपणार नाही. याबाबत समितीने नाराजी व्यक्त केली व सन २०१६ पर्यंत रु.१० लाख पेक्षा कमी रकमेची प्रकरणे हाताळण्याचे अधिकार क्षेत्रीय स्तरावर देण्यासंबंधी विभागाने योग्य तो प्रस्ताव तयार करावा व त्यास सक्षम अधिका-याची मंजूरी घ्यावी. तसेच विभागाकरिता आवश्यक मनुष्यबळ किंवा इतर सेवासुविधांबाबत विभागाने आग्रही भूमिका घेवून त्या उपलब्ध करुन घेण्यात याव्यात. सदरहू प्रकरणी विभागाने सादर केलेले स्पष्टीकरण व दाखविलेली हतबलता योग्य वाटत नाही समिती याबाबत समाधानी नाही. विभागाने उपरोक्त सूचनेप्रमाणे कार्यवाही करुन प्रलंबित प्रकरणे त्या-त्या वर्षात निकाली काढावीत. जेणेकरुन प्रलंबित प्रकरणांच्या संख्येत वाढ होणार नाही याबाबत विभागाने केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

" करारनाम्यात नमूद मोबदला मुल्यांच्या निर्धारणासाठी समान धोरणाचा अभाव "

३.१० महालेखापालांनी सदर आक्षेपात नमूद केल्याप्रमाणे मालमत्तेच्या पुनर्विकासाकरिता विकासक आणि संस्था यांच्यात सहकार घरबांधणी संस्था अथवा महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ च्या अनुसूची १ मधील अनुच्छेद ५ (g - a) अंतर्गत असलेल्या अस्तित्वातील इमारतींचे पुनर्विकास करारनामे निष्पादित करण्यात आले आहेत. पुनर्विकास करारनामा संलेख अभिनिर्णीत करताना मुंबई, अंधेरी, कुर्ला आणि बोरिवली येथील मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयात तात्पुरती निवास व्यवस्थेचे भाडे, हालअपेष्टा/निवास निधी, दलाली खर्च, विकासकाने मालमत्तेच्या विकास अधिकारासाठी संस्थेस व संस्थेच्या सदस्यांना निवासाबद्दलसाठी दलाली खर्च इ. बाबींसाठी केलेला भुगतनामा मोबदला मुल्याचा भार मानण्यात येतो. याशिवाय मोबदला मुल्यात बिल्टअप क्षेत्राची बांधकाम किंमत, संस्थेचे कार्यालय, चौकीदाराचे कार्यालय इ.सह विकासकाने दिलेल्या पार्कींग जागेचाही समावेश आहे. तथापि, ३५ पुनर्विकास करारनामे अभिनिर्णीत करतेवेळी मुद्रांक जिल्हाधिकारी इन्फोसमेंट - १ व २, मुंबई यांनी त्या बाबी मोबदला मुल्याचा भाग म्हणून ग्राह्य धरल्या नाहीत. परिणामी ३५ अभिनिर्णीत प्रकरणांत रु.११.३९ कोटी मुद्रांक शुल्क व शास्तीची कमी वसुली आकारण्यात आली असा आक्षेप महालेखापालांनी नोंदविला. महालेखापालांच्या आक्षेपाशी

सहमती दर्शवून विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी अभिनिर्णीत केलेले असल्याने सदरहू प्रकरण कलम ५३ (अ) अन्वये पुनर्विलोकनाकरिता घेण्यात आलेले असून ९ प्रकरणांत मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकारी यांनी आदेश निर्गमित केलेले असून वसुलीची कार्यवाही संबंधित मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचे स्तरावर सुरु आहे असा खुलासा समितीस सादर केला. उर्वरित २६ प्रकरणे सुनावणीच्या अंतिम टप्प्यात असून दि.२८/६/२०१६ रोजी अंतिम सुनावणी प्रस्तावित आहे. या संदर्भात समितीने विचारणा केली की, ज्या ९ प्रकरणांत निकाल देण्यात आलेला आहे त्याबाबतची वसुली अद्यापही झालेली नाही. २६ प्रकरणे अजूनही सुनावणीच्या प्रक्रियेत आहेत. या संपूर्ण प्रकरणावरील कार्यवाहीस झालेल्या विलंबास जबाबदार व्यक्तीवर कोणतीही कार्यवाही अद्याप केलेली दिसून येत नाही. राज्याचा महसूल बुडत आहे. या संदर्भात विभाग गंभीर नाही असे मत समितीने व्यक्त केले. विभागाने यापूर्वी निकाली काढलेल्या ९ प्रकरणांची वसुली तातडीने करावी व उर्वरित २६ प्रकरणी दि. २८/६/२०१६ रोजी झालेल्या अंतिम सुनावणीतील निर्णयानुसार वसुलपात्र रकमेची वसुली तातडीने करावी व सर्व ३५ प्रकरणामधील वसुलपात्र रकमेच्या वसुलीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

" पुनर्विकास करारावर मुद्रांक शुल्क कमी आकारणी " " दस्तऐवजात नमूद महसूल भागीदार बाबी विचारात न घेतल्याने मुद्रांक शुल्क आणि शास्तीची कमी आकारणी "

३.११ मुंबईच्या परळ, शिवडी विभागातील ७०९९.२१ चौ.मी. जमिन व त्यावर व्यापलेल्या इमारतींच्या पुनर्विकासाकरिता संस्था आणि विकासक यांच्यात निष्पादित करण्यात आलेला पुनर्विकास करारनामा मुद्रांक जिल्हाधिकारी इन्फोर्समेंट- १, मुंबई यांनी माहे जानेवारी, २०१२ मध्ये अभिनिर्णित केलेला करारनामा अभिनिर्णित करताना मुद्रांक जिल्हाधिका-यांनी संस्थेच्या सभासदांना देण्यात येणा-या रुपये १८.८८ कोटी मुल्याच्या बिल्टअप क्षेत्राची बांधकाम किंमत आणि पार्कींग स्थळ मोबदला मुल्यात विचारात घेतले नाही. तसेच संस्थेच्या वतीने विकासकाने अदा केलेले रु. १६.८१ कोटीचे भाडे बंधन असे गृहीत धरले होते आणि अनुच्छेद ५ (h) (A) (IV) अंतर्गत ०.२ टक्के दराने मुद्रांक शुल्क आकारण्यात आले. या दोन्ही बाबी मोबदल्याचा भाग होत्या आणि त्यावर महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या अनुसूची १ मधील अनुच्छेद २५ अंतर्गत ५% दराने मुद्रांक शुल्क आकारणी योग्य असूनही आकारण्यात आली नाही. त्यामुळे १.६५ कोटी मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली. तसेच मुद्रांक जिल्हाधिकारी, नागपूर (शहर) यांचे कार्यालयात महालेखापालांच्या असे निदर्शनास आले की, जे विकास करारनाम्याशी संबंधित होते त्यात दस्तऐवज जमिन मालक (Gold Bricks Infrastructure Pvt. Ltd. आणि विकासक Godrej Parties Ltd.) यांच्यात दि.३०/९/२०११ रोजी १४४०.१९ चौ.मी. बांधकाम केलेल्या क्षेत्रासह ३६७४४ चौ.मी. क्षेत्रावर ११,९८,५०९ चौ.फु. एफएसआय आणि विकण्यायोग्य १९,८४,५०० चौ.फु. क्षेत्र रहिवासी क्षेत्र-२ म्हणून संबोधण्यात येत असलेल्या प्लॉटच्या विकासासाठी निष्पादित करण्यात आले. मुद्रांक जिल्हाधिकारी, नागपूर (शहर) यांनी बांधकाम क्षेत्रासह जमिनीचे बाजारमुल्य रु.६६.८६/- कोटी निर्धारित केले आणि रु.३.३४ कोटी मुद्रांक शुल्क व २% प्रतिमहा या दराने चार महिन्यासाठी रु.२६.७४ लक्ष शास्तीची आकारणी केली. विभागाने बाजारमुल्य परिगणित करताना दस्तऐवजात नमूद केलेली महसूल भागीदारीची बाब लक्षात घेतली नाही. परिणामी १७.७४ कोटी मुद्रांक शुल्क आणि ३.९५ कोटी शास्तीची कमी आकारणी झाली. या दोन्ही आक्षेपाबाबत समितीसमोर साक्ष देताना विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, परिच्छेद क्र.४.३.८.२ मध्ये सुनावणी अंतिम स्थितीत आहे आणि परिच्छेद क्र.४.३.८.३ ही केस फार मोठी होती आणि त्यामध्येही जास्त अडचणी होत्या सदर केस ऑर्डरसाठी क्लोज केलेल्या आहेत. एका आठवड्यात आदेश पारीत करण्यात येईल असा खुलासा सादर केला. याअनुषंगाने समितीने दोन्ही प्रकरणांमध्ये लवकरात लवकर निर्णय करुन वसुलीची प्रक्रिया तात्काळ करण्यात यावी असे निर्देश दि.२१/६/२०१६ रोजीच्या बैठकीत दिले होते. विभागाने सदर प्रकरणे निकाली काढणे व वसुलपात्र रक्कम वसुल करणे तसेच दोषी अधिका-यांविरोधात कारवाई करून याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

" मालमत्तेच्या बाजारमुल्यातून भाडेकरुंनी व्यापलेल्या क्षेत्राची बांधकाम किंमत वजा करण्यात आली नाही "

३.१२ महालेखापालांच्या चाचणी लेखापरिक्षणात असे निदर्शनास आले की, भाडेकरुना देवू केलेल्या जागेच्या बांधकामाची किंमत वजा करुन वास्तव बाजारमुल्य ठरविले होते. परंतु पुढे असे निदर्शनास आले की, मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई इन्फोर्समेंट - I आणि II यांनी अधिनिर्णीत केलेल्या अभिहस्तांतरण पत्र व विकास करारनाम्यात एक सारख्याच प्रमाणात भाडेकरुंना देवू केलेल्या जागेच्या बांधकामाची किंमत वजा न करता बाजारमुल्यांची किंमत ठरविली. काही प्रकरणांमध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी भाडेकरुंना देवू केलेल्या जागेच्या बांधकामाचा खर्च वजा करण्यात आला नाही. या संदर्भात विभागीय सचिवांकडून साक्षी

दरम्यान खुलासा करण्यात आला की, सन २०११ मध्ये क्षेत्रीय कार्यालयांना फक्त बांधकाम खर्च वजा करण्याबाबत कळविलेले होते. त्यामुळे त्यांनी ते वजा करण्याचा प्रयत्न केला. तर ते निगेटीव्ह (negative) येत होते. त्यामुळे त्यांनी ते ॲड (add) केले. याबाबत विभागाने सुधारीत सूचना निर्गमित केल्या. त्यानुसार एकूण रक्कम negative येवो किंवा नाही पण जमिनीच्या minimum ५०% किंमत घेतली पाहिजे अशा सूचना सन २०१४ मध्ये देण्यात आल्या. याबाबत समितीने सूचित केले की, सन २०१४ नंतर विभागाने स्पष्टता आणली आहे. शासन किंवा पक्षकाराचे नुकसान होवू नये या दृष्टीने सन २०१४ पूर्वीच्या सर्व प्रकरणांची विभागाने पुनर्पडताळणी करुन शासनास येणे असलेली रक्कम वसूल करावी व पक्षकारांना देय रक्कम त्यांना परत करावी असे निर्देश साक्षी दरम्यान दिले होते. याबाबत विभागाने केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस १ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

" एका विकास करारनाम्यात बाजारमुल्याच्या जागेचे परिगणन न केल्यामुळे मुद्रांक शुल्क व शास्तीची कमी आकारणी "

३.१३ महालेखांपालांनी चाचणी लेखापरिक्षणामध्ये मुद्रांक जिल्हाधिकारी इन्फोर्समेंट- II,मुंबई कार्यालयाचे लेखापरिक्षणात एका प्रकरणामध्ये जे मुंबई उपनगर येथील एका मोठ्या भूखंडावर असलेल्या ६.१६५ चौ.मी. विकास करारनाम्याबाबत होते. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी जमिन मालकाच्या वतीने बृहन्मुंबई महानगरपालिकेला द्यावयाच्या जागेच्या बांधकामाची किंमत रु.९७.९८ लक्ष बाजारमुल्य रु.१७.१४ कोटीतून वजा केले. मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी रु.१३.९६ कोटी वास्तव बाजारमुल्य घेतले आणि रु.६९.७९ लक्ष मुद्रांक शुल्क आकारले. बाजारमुल्यातून बांधकाम किंमत वजा करुन ०.९५ लक्ष शास्तीसह १६.८५ लक्ष मुद्रांक शुल्क कमी आकारणी झाली. सदर आक्षेपासंदर्भात निर्गमन परिषदेमध्ये विभागाने मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी हा आक्षेप अमान्य केला. तथापि, साक्षी दरम्यान महालेखापालांनी नमूद केलेला आक्षेप मान्य करुन विभागाकडून याबाबत तपासणी करण्यात येत आहे, असा खुलासा सादर केला. याबाबत समितीने साक्षी दरम्यान तपासणी करुन १ महिन्याच्या आत अहवाल सादर करण्याबाबत निर्देश दिले होते. तथापि, विभागाने अद्याप अहवाल सादर केलेला नाही. या संदर्भात विभागाने तातडीने कार्यवाही करुन व १ महिन्याच्या आत तपासणी अहवाल व त्यानुसार वसुलपात्र रक्कम वसुलीचा अहवाल समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

३.१४ महालेखाकारांनी परिच्छेद क्रमांक ४.३.१०.१ मध्ये मालमत्तेचे बाजारमुल्यावर आकारणी करण्यात आलेले मुद्रांक शुल्क कमी आकारण्यात आल्याचा आक्षेप नोंदविला आहे. यासंदर्भात विभागीय सचिवांनी आक्षेपातील मुद्दा मान्य केलेला असून तो सुनावणीच्या अंतिम स्थितीत असून दिनांक २८ जून २०१६ रोजी अंतिम तारीख दिलेली आहे असे साक्षी दरम्यान स्पष्ट केले त्यावर समितीने तीन महिन्याच्या आत वसुली करावी असे निर्देश दिले होते. परिच्छेद क्रमांक ४.३.१०.२ मध्ये महालेखाकारांनी नमूद केलेला आक्षेपही विभागाने मान्य केला असून दस्त अभिनिर्णित असल्याने प्रकरण ५३ (अ) खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आलेले आहे. संबंधितांना सुनावणीची संधी देऊन अंतिम निर्णय घेण्यात येईल.याप्रकरणी सुनावणीचा दिनांक २८ जून २०१६ निश्चित करण्यात आल्याचे समितीला अवगत केले. त्याचप्रमाणे परिच्छेद क्रमांक ४.३.११, ४.३.१२ यासंदर्भातही सुनावणीसाठी २८ जून, २०१६ ही तारीख निश्चित करण्यात आली आहे. परिच्छेद क्र.४.३.१३.१, ४.३.१३.२, ४.३.१३.३ याबाबत खुलासा करताना परिच्छेद क्र. ४.३.१२.२ मध्ये तीन केसेस होत्या त्या तिनही केसेसमध्ये आदेश पारित केले असल्याचे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले. तसेच अशा अडीच हजार केसेस प्रलंबित असल्याने प्रत्येक सुनावणीच्यावेळी साधारणपणे ४०-५० केसेस घ्याव्या लागतात असे समितीस अवगत केले.याबाबत समितीने निर्देश दिले की, परिच्छेद क्र. ४.३.१०.११, ४.३.१०.२, ४.३.११, ४.३.१२, ४.३.१३.१, ४.३.१३.२, ४.३.१३.३ या सर्व परिच्छेदांबाबत प्रलंबित प्रकरणातील वसुलीची अद्ययावत स्थिती समितीला सादर करण्याबाबत दिनांक २१ जून २०१६ रोजीच्या बैठकीत समितीने निर्देश दिले होते तथापि विभागाने सदर माहिती सादर केलेली नाही.समितीच्या निर्देशानंतरही समितीने विचारणा केलेली माहिती सादर न करणे ही अतिशय गंभीर बाब आहे.आक्षेपाधीन प्रकरणाबाबत दिनांक २८ जून २०१६ रोजी झालेल्या अंतिम सुनावणीतील निकालानुसार वसुलपात्र रकमेच्या वसुलीचा तपशील व समितीने विचारणा केलेली माहिती सादर करण्यास झालेल्या विलंबास जबाबदार अधिका-यांवर कारवाई करुन त्याबाबतचा अहवाल समितीस एक महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

" मुद्रांक शुल्काची सुट देण्याबाबत अटी व शर्तींच्या पालनाची खातरजमा करण्यासाठी यंत्रणा नसणे "

३.१५ महाराष्ट्र शासन माहे जून, २००७ च्या अधिसूचने अंतर्गत काही संलेखांवर पूर्ण सूट दिली आहे. यासाठी अशी अट आहे की, एखाद्या घटकास जे काम करण्यासाठी सूट दिलेली आहे ते कार्य सुरु करण्यास असमर्थ ठरल्यास किंवा त्यांने प्रोत्साहन पॅकेज योजना २००७ मधील अटींचे उल्लंघन केल्यास त्या घटकास सुरुवातीपासून कोणतीही सूट नसल्याप्रमाणे मुद्रांक शुल्क व शास्ती अदायगी करावी लागेल. मुद्रांक जिल्हाधिकारी, पुणे ग्रामीण कार्यालयातील अभिनिर्णय दस्तऐवजाच्या छाननीत महालेखापालांच्या असे निदर्शनास आले की, सन २००९ ते २०१२ मधील संबंधित विषयावरच्या अटी सूचनाप्रमाणे ३५ भाडेपटटी आणि विक्री करारात रु.३१८ कोटीची मुद्रांक शुल्कात सूट देण्यात आली. कार्यालयाकडे अशी कोणतीही यंत्रणा अस्तित्वात नाही अथवा अटी सूचनेत किंवा पॅकेज प्रोत्साहन योजना २००७ मध्ये विनिर्दीष्ट नाही. ज्या दुस-या लाभार्थी घटकांनी काम सुरु केले आणि प्रोत्साहन पॅकेज योजना २००७ च्या अटींचे उल्लंघन झाले नाही याबाबत खातरजमा करता येईल. त्यामुळे अशी खातरजमा न केल्यामुळे मुद्रांक शुल्क वसुल झाले नाही. या संदर्भात विभागीय साक्षी दरम्यान असे स्पष्ट केले की, DIC नागपूर यांच्या ३५ प्रकरणांबाबत माहिती मागविण्यात आली होती त्यापैकी ४ प्रकरणांमध्ये ५४.९० लक्ष रुपये मुद्रांक शुल्क अंतर्गत सुट देण्याबाबतची अट व नियमांचे उल्लंघन करण्यात आले होते. अशा ४ प्रकरणांमध्ये वसुलीचा निर्देश दिलेला असून त्याबाबत JDR यांचा रिपोर्ट प्राप्त झाल्याचे विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले. तसेच या चारही प्रकरणांची वसुली ३ महिन्यात करण्यात येईल असे विभागीय सचिवांनी समितीस आाश्वासित केले होते. विभागीय सचिवांनी आश्वासित केल्याप्रमाणे सदर ४ प्रकरणांतील वसुलपात्र रक्कम ५४.९० लक्ष रकमेच्या वसुलीचा अहवाल समितीस १ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

" मालमत्तेच्या न्युन्य मुल्यांकनामुळे मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी "

३.१६ महालेखापालांच्या परिच्छेद क्र.४.४.१ अंतर्गत संयुक्त दुय्यम निबंधक हवेली, पुणे कार्यालयाचे दस्तऐवजाच्या छाननीत असे निदर्शनास आले की, सर्वेक्षण क्र.१०० आणि १०१ असलेली मालमत्ता वरजे गावात आहे. जमिनीचे क्षेत्रफळ अनुक्रमे ४२००० चौ.मी. व ३१४३७ चौ.मी. होते. ASR चे दर अनुक्रमे १०४००/- प्रति चौ.मी. आणि ७०० प्रति चौ.मी. होती आणि दस्तऐवजात नमूद रु.४.८३ कोटी ऐवजी योग्य बाजारमुल्य रु.२८.६३ कोटी अधिक होते. परिणामी रु.१.१९ कोटी मुद्रांक शुल्काची कमी आकारणी झाली. या संदर्भात विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, १.१९ कोटी मुद्रांक शुल्क Joint Registrar यांनी मान्य केले. तथापि, अद्यापही वसुली झालेली नाही. या संदर्भात RRC ची नोटीस दिलेली आहे. संबंधितांच्या सातबारा उता-यावर बोजा चढविण्यात येत आहे. तसेच परिच्छेद क्रमांक ४.४.१.२ संदर्भात खुलासा करतानाही सचिवांनी स्पष्ट केले की, सदर आक्षेपाबाबत कार्यवाही पूर्ण झालेली असून सातबारा उता-यावर बोजा चढविण्यात आलेला आहे. सदर प्रकरणी नियम ५३ खाली सुनावणी झाली आहे व ३ महिन्यात सदरची कार्यवाही पूर्ण करण्यात येईल व त्या पुढील ३ महिन्यात वसुलीचे काम पूर्ण करण्यात येईल असा खुलासा करण्यात आला.

उपरोक्त दोन्ही प्रकरणी कार्यवाही पूर्ण करुन वसुली अहवाल समितीस सादर करण्याबाबत विभागीय सचिवांनी साक्षी दरम्यान आश्वासित केले होते. तथापि, अद्यापही अहवाल अप्राप्त आहे. विभागाने उपरोक्त दोन्ही प्रकरणी केलेल्या कार्यवाहीचा व वसुलीचा अहवाल समितीस १ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

" मुद्रांक शुल्काच्या अदायगीपासून अनियमित सूट "

३.१७ महालेखापालांनी चाचणी लेखापरिक्षणात नोंदविलेल्या आक्षेपावर खुलासा करताना स्पष्ट केले की, दुय्यम निबंधक, अंधेरी क्र.२ या कार्यालयात नोंदणी झालेला दस्त क्र.१९८३/२०११ या दस्तामधील क्षेत्र २९३८.४६ चौ.मी. असून यापैकी २८०६.६९ चौ.मी. क्षेत्र भाडेकरु व्याप्त असल्याचे मान्य करुन मुद्रांक शुल्क आकारण्याची सूट दिली. तथापि, दस्तऐवजासोबत भाडेकरु असल्याबाबतचे कोणतेही पुरावे जोडून घेतले नाहीत. शिवाय भाडेकरु आहे असा दस्ताऐवजामध्ये उल्लेख केलेला नाही. तरी देखील भाडेकरु असल्याचे दर्शवून बाजारमुल्यात मोठी सवलत देण्यात आली. परिणामी ७६.९८ लक्ष अधिक महसूलाची तुट झाली. सदरचा आक्षेप विभागाने मान्य केला परंतु दस्त अभिनिर्णित असल्याने सदरचे प्रकरण कलम ५३ (अ) खाली पुनर्विलोकनासाठी घेण्यात आले असा खुलासा विभागाने सादर केला. याबाबत समितीने सूचित केले की, कोणतीही कागदपत्रे भाडेकरुकडे नसताना आपण भाडेकरु म्हणून ग्राह्य धरले त्याकरिता संबंधित अधिका-यांवर कार्यवाही केली पाहिजे. तथापि, विभागाने अशी कोणतीही कार्यवाही केल्याचे दिसून येत नाही. विभागाने संबंधित अधिका-यावर कार्यवाही करुन कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३० दिवसात सादर करावा तसेच अशाप्रकारची अन्य प्रकरणे प्रलंबित आहेत. त्याबाबतही आढावा घेण्यात यावा व सर्व प्रकरणांतील वसुलपात्र रक्कम वसुल करुन याबाबतचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

वित्त विभाग

४.१ भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ या वर्षाच्या महसुली जमा अहवालातील प्रकरण क्रमांक VII" शासकीय जमा लेखाकन पध्दतीची IT लेखापरीक्षा " यावरील संपादणूक लेखापरीक्षा यासंदर्भात महालेखाकारांनी खालील अभिप्राय दिले आहेत.—

७.१ प्रस्तावना–महाराष्ट्र शासनाने "आभासी कोषागार" या नावाच्या एका नवीन कोषागाराची निर्मिती करावयाचे ठरविले होते (मे २००८) त्यानुसार वित्त विभागाने (FD) एक ऑनलाईन शासकीय जमा लेखांकन प्रणाली (GRAS) विकसित करुन अंमलबजावणी करण्यास सुरुवात केली. (फेब्रु. २००९) या प्रणालीमुळे करदात्यांना/इतर महसूल दात्यांना सहभागी बँकांच्या इंटरनेट बँकींग सुविधेद्वारे शासनाच्या संकेतस्थळावर ई-चलनद्वारे प्रदाने करणे शक्य होणार होते. सुरक्षित, बळकट, कार्यक्षम आणि सुलभ प्रणाली विकसित करुन त्याद्वारे राज्याच्या जमा व्यवहारांच्या हस्तलिखित पध्दतीत बदल करुन त्या ऐवजी ते इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने करण्याच्या उद्देशाने जून २०१० मध्ये अशी माहिती तंत्रज्ञानाची GRAS प्रणाली पुरःस्थापित करण्यात आली. ई-प्रदाने ही महाराष्ट्र शासनाच्या पारंपरिक पध्दती व्यतिरिक्त प्रदानासाठी दिलेली अतिरिक्त व्यवस्था होय. GRAS प्रणाली कार्यरत आणि सुस्थितीत ठेवण्याचे काम "आभाषी कोषागार" करते. "आभाषी कोषागार" प्रणाली ही कोषागार संगणकीकरण प्रकल्पाचे मोड्यूल (मोड्यूल = स्वतंत्र विभाग) असून राष्ट्रीय ई-सुशासन योजनेंतर्गत (NEGP) मिशन मोड प्रोजेक्ट (MMP) आहे. कोषागार संगणकीकरण प्रकल्पातून अर्थसंकल्पीय कार्यपध्दती अधिक कार्यक्षम करणे, रोख रक्कमांच्या ओघाच्या व्यवस्थापनात सुधार आणणे, लेख्यांचे ताळमेळ योग्य वेळेत पूर्ण करण्यासाठी चालना देणे, व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (MIS) बळकट करते, लेखे वेळेत आणि अचूकतेने तयार करणे, सार्वजनिक वितरण व्यवस्थेत पारदर्शकता आणि कार्यक्षमता आणणे आणि चांगल्या वित्तीय व्यवस्थापनाबरोबरच राज्यात सुशासन आणणे अपेक्षित आहे. GRAS प्रणालीद्वारे महसुलाचे वर्षनिहाय संकलन खालील तक्ता ७.१ मध्ये दर्शविले आहे.—

(रुपये कोटीत)

वर्ष (१)	चलनांची संख्या (२)	रक्कम (३)
२०१०-११	३०,५४७	४५७
२०११-१२	१,२३,३५२	१०,३६५
२०१२-१३	३,८३,१४७	२२,६१२
२०१३-१४	१७,६५,१४३	२७,०४४

स्त्रोत विभागाने सादर केलेली माहिती :

GRAS हे वेबवर आधारीत उपयोजन असून त्यावरील व्यवहार हे *https://gras.mahakosh.gov.in* या वेबपोर्टलद्वारे होत असतात.

या संदर्भात वित्त विभाग व महालेखाकार कार्यालय यांचे कोणतेही अभिप्राय नाहीत.

७.२ प्रक्रिया :-

उपयोगकर्ता

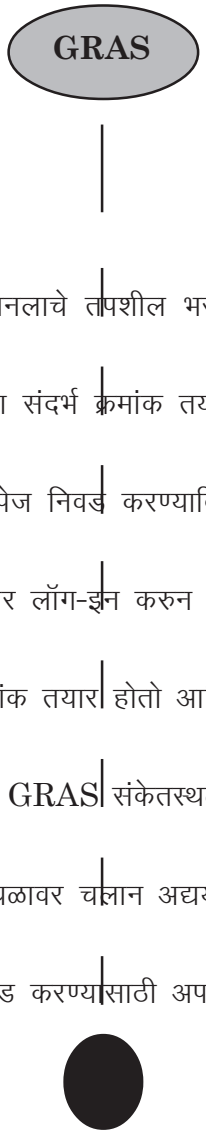

"आभासी कोषागार" लेख्यामध्ये जमा झालेली रक्कम ही शासनाच्या रिझर्व्ह बँकेत असलेल्या खात्यात इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने किंवा RBI च्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार प्रेषित केली जाते. हे सॉफ्टवेअर उपयोजन राष्ट्रीय माहिती केंद्र पुणे यांचेकडून बनविले आणि विकसित केले गेले होते. आणि प्रणाली टाटा कम्युनिकेशन डेंटा सेंटर मध्ये प्रस्थापित केली गेलेली आहे. याचे आपातकालिन पुनःप्राप्ती संकेतस्थळही उपलब्ध आहे.

या संदर्भात वित्त विभाग व महालेखाकार कार्यालय यांचे कोणतेही अभिप्राय नाहीत.

७.३ वापरकर्ते विभाग :-

ग्रासचे प्रमुख वापरकर्ते विभाग

(१) नोंदणी महानिरीक्षकांच्या अधिपत्याखालील मुद्रांक शुल्क आणि नोंदणी फी प्रदान करण्यासाठीची कार्यालये

(२) उत्पादन शुल्क आणि इतर करांच्या प्रदानासाठी उत्पादन शुल्क विभागाच्या अधिपत्याखालील कार्यालये

(३) विक्रेत्यांद्वारे वाहन नोंदणी शुल्क प्रदान करण्यासाठी, परिवहन आयुक्तांच्या अधिपत्याखाली प्रादेशिक परिवहन कार्यालये हे आहेत.

या संदर्भात वित्त विभाग व महालेखाकार कार्यालय यांचे कोणतेही अभिप्राय नाहीत.

७.४ संघटनात्मक संरचना :–

वित्त विभाग, महाराष्ट्र शासन

लेखा व कोषागारे संचालनालय

आभासी कोषागार

आभासी कोषागार अधिकारी (VTO), GRAS उपयोजनांच्या सर्वसाधारण कामकाजाची व्यवस्था पाहतात.

या संदर्भात वित्त विभाग व महालेखाकार कार्यालय यांचे कोणतेही अभिप्राय नाहीत

७.५ लेखापरीक्षेची उद्दीष्टे :

खालील गोष्टींचे मुल्यमापन करणे हे लेखापरीक्षेचे उद्दीष्टे आहे.—

• शासकीय जमांच्या संगणकीकरणाचे उद्दीष्टे पूर्ण करण्यासाठी प्रणालीचे नियोजन आणि अंमलबजावणी योग्य होती.

• प्रणालीच्या विश्वासार्हतेची खात्री करण्यासाठी इनपूट, प्रक्रिया आणि आऊटपूट नियंत्रणे पर्याप्त होती आणि ती नियम आणि पध्दतींना अनुसरुन होती.

• माहितीच्या सुरक्षिततेसाठी विश्वासार्ह नियंत्रके योग्य ठिकाणी योजलेली होती आणि प्रणालीमध्ये लेखापरीक्षेसाठी आवश्यक असलेले मार्ग अंतर्भूत केले होते.

• कोषागार/वापरकर्ता विभागाच्या प्रणालीबरोबरच ग्रासमधील माहितीचे एकत्रिकरण आणि त्याचा ताळमेळ विहित कार्यपध्दतीनुसार घेण्यात आला होता आणि अंतर्गत लेखापरीक्षेसाठी आवश्यक असलेल्या सर्व गरजा प्रणालीद्वारे पूर्ण केल्या जात होत्या. या संदर्भात वित्त विभाग व महालेखाकार कार्यालय यांचे कोणतेही अभिप्राय नाहीत. १६ मे २०१४ रोजी सचिव, वित्त विभाग, (लेखा कोषागारे) यांच्याबरोबर प्रारंभिक बैठक घेण्यात आली. ५ नोव्हेंबर २०१४ रोजी घेण्यात आलेल्या अंतिम बैठकीत लेखापरिक्षेच्या निष्पत्ती व शिफारशी यावर चर्चा करण्यात आली. सचिव (लेखा व कोषागारे) व लेखा संचालनालय यांचे काही अधिकारी.

७.६ लेखापरीक्षेची व्याप्ती आणि कार्यपध्दती :–

लेखापरीक्षेत संगणक सहाय्यित लेखापरीक्षक तंत्राच्या (CAAT) मदतीने GRAS शी संबंधित माहिती आणि अभिलेख्यांचे विश्लेषण केले होते. वर्ष २०१०-११ ते २०१३-१४ या कालावधीसंबंधीच्या माहितीचे विश्लेषण केले गेले.

लेखापरीक्षेसाठी आभासी कोषागार कार्यालये, अधिदान व लेखा कार्यालये (PAO) मुंबई आणि प्रमुख उपयोगकर्त्या विभागांपैकी नऊ कार्यालये निवडण्यात आली. यादृच्छिक नमुना पध्दतीने नऊ कार्यालयांची निवड करण्यात आली जसे नोंदणी महानिरीक्षकांची तीन अधिनस्त कार्यालये, उत्पादन शुल्क विभागाची चार कार्यालये आणि परिवहन आयुक्तांची दोन अधिनस्त प्रादेशीत परिवहन कार्यालये. बैठकीला उपस्थित होते. अंतिम बैठकी दरम्यान आणि इतर वेळी प्राप्त झालेली उत्तरे संबंधित परिच्छेदामध्ये यथायोग्यपणे समाविष्ट करण्यात आली आहे.

या संदर्भात वित्त विभाग व महालेखाकार कार्यालय यांचे कोणतेही अभिप्राय नाहीत.

७.७ लेखापरिक्षेचे निकष :–

GRAS चे नियोजन आणि अंमलबजावणी, माहिती व्यवस्थापन आणि संनियंत्रण यांचा आढावा घेण्यासाठी खालील संदर्भ विचारात घेतले गेले.—

• महाराष्ट्र राज्य ई-सुशासन धोरण २०११

• महाराष्ट्र कोषागार नियम १९६८

• महाराष्ट्र कोषागार नियमपुस्तिका

• शासन निर्णय

• संचालक, लेखा व कोषागारे यांनी जारी केलेली मार्गदर्शक तत्वे आणि सर्व संमत अशा माहिती तंत्रज्ञानाच्या पद्धती.

या संदर्भात वित्त विभाग व महालेखाकार कार्यालय यांचे कोणतेही अभिप्राय नाहीत.

७.८ अभिस्विकृती :—

FD, VTO आणि इतर नऊ वापरकर्त्या लेखापरिक्षेला आवश्यक असणारी माहिती आणि दस्तऐवज सादर करताना दिलेल्या सहकार्याबद्दल आम्ही आभारी आहोत.

लेखापरीक्षेची अभिक्षणे :

या संदर्भात वित्त विभाग व महालेखाकार कार्यालय यांचे कोणतेही अभिप्राय नाहीत.

७.९ सर्वसाधारण नियंत्रणे आम्ही, प्रणाली विकास कृतीयोजना आणि धोरणे, दस्तऐवजीकरण :—

IT प्रणालीशी निगडीत प्रकल्पांच्या सनियंत्रणासंबंधीत सर्वसाधारण नियंत्रके तपासली. लेखापरीक्षेत दिसून आलेल्या त्रूटींची चर्चा खाली केली आहे. या संदर्भात वित्त विभाग व महालेखाकार कार्यालय यांचे कोणतेही अभिप्राय नाहीत.

७.९.१ अपर्याप्त प्रकल्प व्यवस्थापनः—

केंद्र शासनाने (GOL) जुलै २०१० मध्ये मिशन मोड प्रोजेक्ट (MMP) अंतर्गत राज्य कोषागारांचे संगणकीकरण छ या योजनेच्या अंमलबजावणीला मान्यता दिली. GRAS सह कोषागार संगणकीकरणाच्या अंमलबजावणीसाठी महाराष्ट्र शासनाला २०११-१२ आणि २०१२-१३ या कालावधीसाठी ९९० लाख प्राप्त झाले.

केंद्र शासनाच्या जुलै २०१० च्या MMP मार्गदर्शक सूचनांनुसार, लेखा व कोषागार संचालनालय (DAT) यांनी सप्टेंबर २०१० मध्ये प्रकल्प व्यवस्थापनासाठी संस्थात्मक कार्यतंत्राचा समावेश असलेला एक सविस्तर प्रकल्प अहवाल (DPR) तयार केला.

सुशासन आणि कार्यक्रम व्यवस्थापनासाठी DPR च्या परिच्छेद १३ नुसार, खाली दिलेली संस्थात्मक संरचना प्रस्तावित केली होती.

व्यवस्थापनास सहाय्य व्हावे यासाठी, सूत्रबद्ध कृतीयोजना तयार करण्यासाठी आणि प्रगती, ठराव व निर्णय प्रक्रियेस चालना देण्यासाठी उच्च स्तरीय कार्यकारी अधिका-यांचा समावेश असलेली शिखर संस्था.

• प्रकल्पाच्या सर्वसामान्य अंमलबजावणीसाठी एक विभागीय मध्यवर्ती गट, जो शिखर संस्था आणि वापरकर्त्यांमधे मध्यस्थ म्हणून काम करेल.

• RBI आणि एजन्सी बँका, महालेखाकार (लेखे), महालेखाकार (लेखापरीक्षा) असे हितसंबंधी समाविष्ट असलेल्या बाह्यवापरकर्त्यांचा एक गट जो आवश्यकतेनुसार माहिती उपलब्ध करून देईल.

• अंतर्गत वापरकर्त्यांचा गट ज्यामध्ये अशा अंतीम टप्प्यातील वापरकर्ते असतील ज्यांच्या दैनंदिन कामावर या प्रकल्पाच्या अंमलबजावणीने परिणाम होणार आहे आणि जो आवश्यकतेनुसार व उपयोगकर्ता स्वीकृती चाचणीस सहाय्य करण्यासाठी माहिती पुरवेल.

लेखापरीक्षेला असे आढळून आले की, आवश्यकतेनुसार आणि उपयोगकर्ता स्वीकृती चाचणीसाठी माहिती पुरविण्यासाठी बाह्य तसेच अंतर्गत वापरकर्ते गट तयार केले नव्हते. अशाप्रकारे, FD कडे आवश्यक प्रकल्प व्यवस्थापन संरचना उपलब्ध नव्हती ज्यामुळे वापरकर्त्याच्या गरजा पूर्ण न होण्याचा धोका निर्माण झाला होता.

हे निदर्शनास आणून दिल्यानंतर (ऑगस्ट २०१४), सह संचालक (संगणक आणि राज्य अभिलेखे अभिकरण), (DAT) यांनी सांगितले की, महाराष्ट्र शासनाने MMP निधीच्या मंजुरीसाठी उच्चाधिकार समिती (HPC) आणि प्रकल्प अंमलबजावणी समिती गठीत केल्या होत्या आणि उच्चधिकार समितीने जानेवारी २०१२ मधे सर्व प्रणालींसाठी निधी मंजूर केला होता.

विभागाने, संस्थात्मक रचना, जसे शिखर संस्था, विभागीय मध्यवर्ती गट, बाह्यवापरकर्ते गट, अंतवापरकर्ते गट स्थापित करण्याबाबत कोणतेही भाष्य केले नाही. वापरकर्त्यांचा पर्याप्त सहभाग नसल्यामुळे, प्रणालीत त्रूटी आढळून आल्या, ज्या अहवालाच्या पुढील परिच्छेदात वर्णिल्या आहेत.

अंतीम बैठकीत, सचिव वित्त विभाग यांनी लेखापरीक्षा अभिक्षणे मान्य केली.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की, महाराष्ट्र राज्य शासनाकरवी या करीता उच्चाधिकार समिती तथा प्रकल्प कार्यान्वयन समितीची स्थापना करण्यात आलेली आहे. ट्रेझरीनेटसह ग्रास प्रणाली ही संपूर्ण प्रकल्पाचा एक भाग असून कोषागार कार्यपद्धतीसाठी मुलभूतस्वरुपाच्या प्रणाली आहेत. ग्रास करीता विशेष कार्यान्वयन समिती गठीत करण्यात आलेली नाही. विभागीय निष्कर्ष समिती (Core Team) उभारण्यात आली ज्यांनी विकसनाचे कार्य एनआयसी करवी करवून घेतले आहे. सद्यस्थितीत ग्रासमधील मुलभूत कार्यप्रणाली पुर्णपणे विकसीत करण्यात आलेली असून व्हर्च्युअल ट्रेझरी कार्यालयाची निर्मिती करण्यात आलेली असल्यामुळे (सदर कार्यालय गरजेनुसारविकसनाचे कार्य करवून घेण्याचे दायीत्वही पार पाडते) विभागीय निष्कर्ष समितीचा (Core Team) विलय करण्यात आला आहे. तथापि कालानुरूप संचालनालय वेळो वेळी आवश्यक उपाय योजना करीत आहे. त्याचप्रमाणे एनआयसीतर्फेही तज्ञाचे सहाय्य लाभत आहे.

महालेखापालांचे अभिप्राय :-

अंतर्गत व बाह्य वापरकर्त्यांबाबत उत्तरांत उल्लेख नाही.

अनुपालन :–

शासकीय जमा लेखांकन प्रणाली - ग्रास प्रकल्पाचे नियोजन आराखड्यानुसार काम पुर्ण झालेले आहे. ग्रास प्रणालीचे संपुर्णतः विकसन झालेले आहे. वापरकर्त्या करदाता व विभागाच्या आवश्यकतेनुसार ग्रास प्रणालीत पुढील सुधारणा करण्यात येत आहेत. वित्त विभाग जमा अर्थसंकल्पाचे संचालनालय, लेखा व कोषागारे यांचेमार्फत पुर्णतः नियंत्रण करित आहे. ग्रास प्रणाली आजमितीस जवळपास ३७ विभागांच्या गरजा भागवत आहे. वित्त विभाग संचालनालय, लेखा व कोषागारे अंतर्गत जमा अर्थसंकल्पाचे नियंत्रण करित आहे. जून २०१४ पासून महालेखापाल, मुंबई यांचेकडे स्वतंत्ररित्या मासिक लेखे सादर केले जात आहेत. आरबीआयकडील व्यवस्थाही पुर्णत्वास गेलेल्या असून दैनिक ई-स्क्रोल ई-कुबेर संकेतस्थळावर अपलोड केल्या जातात. सहभागी बँकांतर्फे ई-स्क्रोलचे अपलोडींग एकाच वेळेस ग्रास तथा ई-कुबेरमध्ये केले जाते.

७.९.२ इ-जमांसाठी ठेवलेल्या रोकड वही देखभालीच्या कार्यपध्दतीचे अनुसरण न करणे

ऑक्टोबर २०११ मध्ये समाविष्ट केलेल्या MTR च्या नियम १०८ अनुसार, इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांतून कोषागारात प्रदाने करण्याची तरतूद आहे आणि अशा इलेक्ट्रॉनिक प्रदानांचे लेखे हे आभासी कोषागारात ठेवले जातात. GRAS च्या इ-जमांच्या लेखा आणि ताळमेळच्या पध्दती बाबत महाराष्ट्र शासनाने जारी केलेल्या परिपत्रकानुसार (डिसेंबर २०११) GRAS मधून संबंधीत कार्यलयाने इ-जमा डाऊनलोड कराव्या आणि त्याची नोंद रोकड वहीत घ्यावी आणि नियंत्रक अधिका-याला लेख्यांचे मासिक विवरण पाठवावे. नऊ कार्यालयांच्या अभिलेख्यांच्या तपासणीत असे आढळून आले की, संबंधीत IGR आणि उत्पादन शुल्क यांच्या अनुक्रमे चार व तीन कार्यालयामधे इ-जमांसाठी रोकड वही ठेवली गेली नव्हती. दोन RTO कार्यालयांत असे आढळून आले की, RTO प्रणालीत GRAS वरील डेटा हा नियमीतपणे डाऊनलोड केला होता आणि संबंधीत सेवा त्यांच्या प्रणालीतून आदात्याला पुरविली गेली होती. या दोन RTO च्या लेख्यांसंबंधीत भाष्यावर चर्चा परिच्छेद ७.१०.३ मधे केली आहे.

पुढे असेही आढळून आले की, इ-जमा ताळमेळासाठी प्रत्येक कार्यालय/विभाग यांच्या संपूर्ण वर्गीकरण तपशीलासह दैनंदिन रोकड लेखे यासारखे संबंधीत कार्यालयासाठी आवश्यक असलेले अहवाल उपलब्ध होण्यासाठी GRAS मध्ये वैशिष्ठपूर्ण आराखडे तयार करण्यात आले नव्हते.

अशाप्रकारे, विभागांनी म्हणूनच आभासी कोषागारासाठी विहीत केलेली सुधारीत पध्दत न अनुसरता हस्तलिखित पध्दतीने लेखांकन करण्याची पध्दती पुढे चालू ठेवली.

हे संबंधित कार्यालयांच्या लक्षात आणून दिल्यानंतर कार्यालयांनी लेखापरीक्षा अभिक्षण मान्य केले आणि इ-जमांसाठी अशा पध्दतीची कुठलिही रोकड वही ठेवली जात नसल्याचे सांगितले. तसेच, GSO मुंबईने GRAS पध्दतीमुळे इ-जमांकरीता स्वतंत्र

रोकड वही ठेवण्याची आवश्यकता असते हे माहित नसल्याचे सांगितले. VTO ने पुढे असेही नमूद केले की, GRAS संकल्पनेची माहिती नसल्यामुळे कदाचित असे घडले असावे, तसेच वापरकर्त्या विभागाला याबाबत प्रशिक्षण दिले जाईल.

वापरकर्त्या विभागात GRAS संबंधीत विहीत केलेल्या कार्यपध्दतीची अंमलबजावणी झाल्यावर, VTO/FD कडून त्याचे संनियंत्रण झाले नाही ही वस्तुस्थिती कायम राहाते. इ-जमांसाठी रोकड वही न ठेवण्याच्या त्रूटींमुळे, इ-जमांच्या संनियंत्रणावर आणि आदात्याला दिल्या जाणा-या सेवांवरील नियंत्रणात कमतरता येऊ शकते. अंतिम बैठकीत, FD यांनी लेखा परीक्षा अभिक्षणे मान्य केली आणि सांगितले की आवश्यक ती कारवाई केली जाईल.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की,

ग्रास मार्फत रोख वही अद्यवतीकरण तथा ई-जमेचा ताळमेळ याबाबत महाराष्ट्र शासनाकडून सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत शासन निर्णय वित्त विभाग परिपत्रक क्र. संकीर्ण/१००९ॅप्र. क्र. ३२/कोषा प्र. ५, दि. १६-१२-२०११ अनुसार जमेचा ताळमेळ व रोख नोंद घेणेबाबत सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. विभागाच्या लॉगईनमध्ये दैनिक / मासिक कॅश बुक उपलब्ध करुन देण्यात आलेले आहे.

(i) रोख लेखा - मुख्य लेखाशिर्ष निहाय विवरण.

(ii) जोड विवरण - योजना सांकेतांक निहाय ई जमा.

(iii) दैनिक रोख वही - चलन निहाय ई-जमा.

(iv) दैनिक गोषवारा - दिनांक निहाय ई-जमा गोषवारा.

(v) ताळमेळ नमुना - व्यवहार निहाय ई-चलनांचे मासिक विवरण जे संबंधीत जमा अधिका-यांस उपलब्ध आहे तथा महालेखाकार, मुंबई यांचे पुस्तकात नोंदविले जांतात.

प्रत्येक चलनाचे चलन निहाय विवरण उपलब्ध व्हावे अशी सुविधा शासकीय कार्यालयास पुरविण्यात आली आहे. त्यामुळे अशा कार्यालयांस महालेखापाल कार्यालयासोबत ताळमळाचे काम सोपे झाले आहे.

महालेखापालांचे अभिप्राय :-

सद्य सूचनानंतरही रोख वही ठेवण्यात येत नाही याबाबत उत्तरात उल्लेख नाही.

अनुपालन :-

सचिव वित्त विभाग यांनी अंतीम बैठकीच्या चर्चेची दखल घेतली असून, ग्रास प्रणालीत खालील विकसन करण्यात आले आहे.

जे विभाग ग्रासमध्ये सहभागी झालेले आहेत ते त्याचा महसूल ईलेक्ट्रॉनिक चलनाने जमा करत आहेत. म्हणजेच केवळ शासकीय जमेचे माध्यम हे पारंपारीक मनुष्यवळाऐवजी ईलेक्ट्रॉनिक असे परिवर्तीत झाले आहे. शासनाने या संबंधाने रोख वही जतनाविषयी कोण्यत्याही नियमात परिवर्तन/ सुधारणा केलेली नाही. ही बाब नोंदणी महानिरिक्षक व मुद्रांक नियंत्रक, परिवहन तथा राज्य उत्पादन शुल्क या विभागांस विहीत पत्र क्र. व्ह. ट्रे.ःन. क्र. १२२अ/२०१६/७२. दि. ०१.०६.२०१६ व ०९.०६.२०१६ च्या पत्रान्वये कळविण्यात आले आहे. संबंधीत पत्रांची प्रत सोबत संलग्न करण्यात आली आहे.(संबंधीत पत्रांची प्रत सोबत संलग्न करण्यात आली आहे.) (विवरण पत्र १) संबंधीत वापरकर्त्या विभागाने प्रणालीचे योग्य जतन तथा नियंत्रण करणे आवश्यक आहे. संबंधीत आहरण व संवितरण अधिकारी रोख वही अद्ययावत राखणेबाबत उत्तरदायी आहेत. या संबंधी रोख वही अद्ययावत ठेवणे व ग्रासमधील ई-जमेचा ताळमेळ घेण्याच्या सूचना वित्त विभागाकडून शासनस्तरावर परिपत्रक क्र. संकिर्ण/ १००९८/प्र.क्र./कोषा.प्र.५ दि. १६.१२.११ रोजी निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. लेखा विषयक ई-जमेचे अहवाल जमाकर्त्या अधिका-यांस त्यांच्या लॉगईनमध्ये यापूर्वीच उपलब्ध करुन देण्यात आलेले आहेत. शिवाय ई-जमा वा ई-जमेचा ताळमेळ संबंधी ई-जमेच्या रोखवहीचे जतनासंदर्भात सर्व शासन परिपत्रक तथा आदेश ग्रास प्रणालीवर उपलब्ध आहेत.

७.९.३ इ-जमांचा ताळमेळ न घालणे

महाराष्ट्र अर्थसंकल्प नियमपुस्तिकेतील, नियम १५७ परिशिष्ट ३ च्या परिच्छेद ३ नुसार, नियंत्रण अधिका-याने प्रधान महालेखाकार (लेखे व अनुज्ञेयता) [(प्रमले/ (ले.व.अ)] बरोबर ताळमेळ घालायचा असतो. तसेच, महाराष्ट्र शासनाच्या परिपत्रकानुसार (डिसेंबर २०११), इ-जमांसाठीसुध्दा ताळमेळाची कार्यपध्दती अनुसरणे आवश्यक होते. वर्ष २०१०-११ ते २०१३-१४ पर्यंत इ-जमेच्या पध्दतीव्दारे प्रदानांत लक्षणीय वाढ झाली आहे. लेखापरीक्षेसाठी निवडण्यात आलेल्या नऊ कार्यालयांच्या दस्तऐवज तपासणीत असे आढळून आले की, जरी इ-जमांच्याव्दारे करण्यात येणा-या प्रदानांच्या संख्येत लक्षणीय वाढ झाली होती तरी, प्रमले (ले व अ) च्या मासिक लेख्यांबरोबर इ-जमांव्यतिरिक्त इतर जमा रक्कमांचाच ताळमेळ घातलेला होता. पुढे असेही आढळून आले की, ताळमेळ घालण्यासाठी आवश्यक असलेले वर्गीकरणाचे तपशीलासह अहवाल वापरकर्त्या विभागाकडे उपलब्ध नव्हते.

ही बाब लक्षात आणून दिल्यानंतर, संबंधीत कार्यालयांनी लेखापरीक्षा अभिक्षण मान्य केले आणि असे नमूद केले की, प्रमले (ले व अ) च्या लेख्यांबरोबर इ-जमांचा ताळमेळ घेतला गेला नव्हता. VTO ने असेही नमूद केले की, वापरकर्त्या विभागाला आवश्यक असलेले MIS अहवाल उपलब्ध करून दिले जातील.

इ-जमांच्या रक्कमांमध्ये २०१०-११ पासून लक्षणीयरित्या वाढ होऊनसुध्दा ताळमेळ न घातल्यामुळे, नव्याने प्रस्तावित केलेल्या इ-जमांबाबत पुन्हा पुन्हा उदभवणा-या अडचणी ओळखणे, शोधणे आणि सोडविणे यात अपयश येण्याचा धोका होऊ शकतो, परिणामी, भविष्यात या अडचणी पुन्हा येऊ शकतात.

अंतिम बैठकीत, सचिव, FD यांनी लेखापरीक्षा अभिक्षणे मान्य केली आणि सांगितले की, सर्व विभागांना इ - जमांची पडताळणी करण्याबाबत निर्देश दिले जातील.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की,

ग्रासमध्ये सहभागी विभाग त्यांची महसूली जमा ईलेक्ट्रॉनिकली जमा करतात. म्हणजेच केवळ जमा करण्याचा प्रकार मन्युष्य बळाऐवजी ई-जमा असा बदलला आहे.

शासनाने महालेखापाल कार्यालयासोबतच्या ताळमेळ घेण्याच्या नियमांत कोणताही बदल/सुधारणा केलेली नाही. ग्रास ताळमेळा संबंधी महाराष्ट्र शासनाने सूचना परिपत्रक क्र. संकिर्ण/१००९/प्र. क्र. ३२/ कोषा. प्र. ५, दि. १६.१२.२०११. निर्गमित केले आहे. संबंधीत जमा अधिका-यांस त्यांचे विभागाशी संबंधीत व्यवहार जे महालेखापाल, मुंबई यांचे लेख्यात नोंदविले जातात मासिक विवरणात उपलब्ध होण्या करीता ग्रास मध्ये आवश्यक सुधारणा करण्याचे काम प्रगतीपथावर आहे.

महालेखापालांचे अभिप्राय :-

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगती अंतर्भूत असावी.

अनुपालन :-

सचिव वित्त विभाग यांनी अंतीम बैठकीच्या चर्चेची दखल घेतली असून, ग्रास प्रणालीत खालील विकसन करण्यात आले आहे. मासिक लेख्यांची माहिती महालेखापाल, मुंबई यांना सादर केल्यानंतर नवीन विकसीत करण्यात आलेल्या नमुन्यान्वये विभागनिहाय, मुख्य लेखाशिर्ष निहाय ई-जमा माहिती / आकडे व्हर्च्युअल ट्रेझरीद्वारे गोठविण्यात येतात. ग्रास मधील एकूण जमेचा नमुनाही सुधारीत करण्यात आला आहे. सदर नमुन्याद्वारे नियंत्रण अधिका-यांस विभागनिहाय, जिल्हानिहाय, योजनासांकेतांकनिहाय ई-जमा विवरणपत्र (आरबीआयकडे सत्यापित) उपलब्ध आहेत. नियंत्रण अधिकारी त्यांचे कडील जमेची महालेखापाल, मुंबई यांचे सोबत ताळमेळ घेऊ शकतात. नमुन्यादाखल एका महिन्याच्या एकूण जमेचे विवरणपत्र सोबत जोडण्यात आले आहे. महालेखापाल, मुंबई यांस त्यांचे पोर्टलमध्ये ई-जमेची आकडेवारी (ग्रासमधील) उपलब्ध करुन देण्यात आली आहे. सदर सुविधेद्वारे नियंत्रण अधिकारी देखिल महालेखापाल, मुंबई यांचे पुस्तकात समाविष्ट मुख्य लेखाशिर्षनिहाय आकडेवारी तपासू शकतात.

उदा. :-आयुक्त राज्य उत्पादन शुल्क यांचे कार्यालय अशाप्रकारे ग्रास प्रणालीतील आकडेवारी व महालेखापाल यांचाकडील आकडेवारीचा ताळमेळ घेत आहे.

या संबंधीचे प्रमाणपत्र सोबत जोडण्यात आले आहे. (विवरण पत्र क्र २)

७.९.४ दस्तऐवजीकरण

IT प्रणालीच्या सिस्टीम रिक्वायरमेंट स्पेसीफिकेशन (SRS) सिस्टीम डिझाइन डॉक्यूमेंट (SDD) आणि एन्टीटी रिलेशन डायग्राम (ERD), डेटा डिक्शनरी (DD) इत्यादींचे दस्तऐवजीकरण करणे हे नियमीत कामकाजासाठी आणि भविष्यातील देखभालीसाठी आवश्यक आहे.

SRS आणि डेटा डिक्शनरी (माहिती कोष) संबंधीत दस्तऐवजीकरण लेखापरीक्षेला सादर करण्यात आले होते आणि आम्हाला असे आढळून आले की,

- डेटा फिल्डचा उगम समजण्यासाठी आवश्यक असलेल्या फिल्डचे वर्णन माहिती कोषात नमूद केलेले नव्हते.
- सिस्टीम डिझाइन डॉक्युमेंट (SDD) आणि एन्टीटी रिलेशन डायग्राम (ERD), जे कार्य ओघाची माहिती देतात आणि विविध तक्यांमधे भरलेल्या माहितीचा संबंध दर्शवितात, ते उपलब्ध नव्हते.
- व्यवस्थापन प्रक्रियेतील बदलांचे दस्तऐवज उपलब्ध नव्हते.

अपर्याप्त तांत्रिक दस्तऐवजीकरणाच्या परिणाम फक्त बाह्य स्त्रोतांकडून प्राप्त केलेल्या कर्मचा-यांवर अति विश्वासार्हता आणि अंवलंबित्वच इतकाच असणार नाही तर भविष्यात उपयोजन प्रणालीची देखभाल, सुधारणा आणि त्यातील माहितीचा वापर इतर अभिकरणांकडून करण्याचा धोका संभवतो.

अंतिम बैठकीत सचिव FD यांनी प्रणालितील दस्तऐवजीकरणातील उणीवा मान्य केल्या आणि सह संचालक (सुधारणा) यांनी सांगितले की, भविष्यात दस्तऐवजीकरण हे विनिर्दिष्ट प्रारुपात ठेवले जाईल.

प्रणालितील दस्तऐवजीकरण अपर्याप्त होते आणि ते दुरुस्त करण्याची आवश्यकता आहे ही वस्तुस्थिती कायम राहते.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की,

१. सिस्टीम रिक्वायर्ड स्पेसिफीकेशन (SRS)

२. डेटा डिक्शनरी

३. साईट टु साईट इंटीग्रेशन गॅदरिंग डॉक्युमेंट

४. आरएफपी फॉर ई-एसबीटीआर

५. डॉक्युमेंट ऑफ व्हेरि फीकेशन ॲन्ड डिफेसमेंट ऑफ चलान

सद्यस्थितीत सिस्टीम डिझाईन डॉक्युमेंट तथा एनटीटी रिलेशन डायग्राम उपलब्ध नाहीत. एनआयसी टीमला याबाबत निर्देश देण्यात आलेले आहेत.

व्यवस्थापन सुधारणे करीता पद्धती म्हणून यापूर्वी आमचे कडून ई-मेल मार्फत एनआयसी अधिका-यांसोबत पत्रव्यवहार होतोय. तथापि या बाबत कोणतेही दस्त राखण्यात आलेले नाहीत.

तथापि आता व्यवस्थापन सुधारणा पद्धती करीता एनआयसी अधिका-यांसोबत एक विशिष्ट नमुना पद्धतीत म्हणजेच सुधारणा विनंती अर्जाच्या स्वरुपात कळविण्यात येते.

महालेखापालांचे अभिप्राय :-

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगती अंतर्भूत असावी.

अनुपालन :-

प्रणाली रचनेचा SDD तथा प्रणाली संबंधांचा आकृतीबंध-ERD राष्ट्रीय सुचनत्त केंद्र, पुणे यांनी तयार केलेला आहे. सदर दस्तांची प्रत सोबत जोडण्यात आली आहे. (विवरण पत्र क्र. ३)

७.१० उपयोजित नियंत्रणे

प्रत्येक संगणकातील उपयोजितांसाठी विशिष्ट उपयोजित नियंत्रणे असतात. उपयोजितांमध्ये इनपूट, आऊटपूट आणि प्रोसेसिंग नियंत्रकांचा समावेश असतो आणि नियम आखण्यासाठी, योग्य वैधतेसाठी, परिपूर्णतेसाठी, अचूकतेसाठी आणि व्यवहारांच्या वैधतेची खात्री करण्यासाठी ह्या उपयोजितांची मदत होते.

इनपुट नियंत्रके

प्रणालीत प्रविष्ट केलेली माहिती (डेटा) ही पूर्ण आणि अचूक असल्याची खात्री इनपुट नियंत्रके करतात. संगणकीय वैधता तपासणी सक्तीची करून प्रणालीतील प्रविष्ट केलेल्या माहितीच्या अचूकतेवर नियंत्रण ठेवता येते. लेखापरीक्षेत इनपुट नियंत्रकांमधील आढळून आलेल्या कमतरता खाली चर्चिल्या आहेत.

७.१०.१ अनिवार्य पॅन माहिती प्राप्त न करणे.

महाराष्ट्र कोषागार नियमातील, नियम ११२ नुसार, जर एखादी व्यक्ति शासकीय खात्यात, कोषागार अथवा बँकेव्दारे पैसे भरत असेल तर त्याने प्रपत्र MTR ६ सादर करावे. ऑक्टोबर २००८ मध्ये, महाराष्ट्र शासनाने जमेसाठी वापरण्यात येणारे चलान प्रपत्र (MTR प्रपत्र ६) सुधारित करून हस्तलिखित अथवा इ-प्रदानासाठीही वापरता येईल असे प्रपत्र तयार केले आणि या प्रपत्रात जो वापरकर्ता इ-चलनाद्वारे १०,०००/-. च्या वरील रक्कम भरणार असेल त्याचा PAN क्रमांक नमूद करणे अनिवार्य केले. GRAS प्रणालीत विभागाचे नाव, प्रदानाचा प्रकार, कार्यालयाचे नाव, स्थान, प्राप्तकर्त्यांचे नाव, पॅन क्रमांक, लेखाशीर्षाचा तपशील इत्यादी इ-चलानांत पॅन भरावयाचे असते. GRAS माहितीची तपासणी केली असता असे आढळून आले की, मोठयाप्रमाणात इ-चलनांवर पॅन क्रमांकाची नोंद झाली नव्हती.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की, शासनाच्या मंजूरी नंतर सदर नियम ग्रास प्रणाली मध्ये लागू करण्यात येईल.

महालेखापालांचे अभिप्राय :-

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगती अंतर्भूत असावी.

अनुपालन :-

यापुर्वी नोंदणीकृत वापर कर्त्यांस पॅनबाबत माहिती पुरविणे अनिवार्य होते तथा अनोंदणीकृत वापर कर्त्यांस पर्यायी होते. तथापि डिसेंबर २०१३ मध्ये वापरकर्त्यांकडून प्राप्त प्रतिसादांवरुन दोनही वापरकर्त्यास सदर माहिती देणे अनिवार्य नाही.

प्रथमतः पॅन क्रमांकाची माहिती न देण्या करीता रु. १,०००० पर्यंत किमान मर्यादा होती. तथापि अशा अनिवार्य तरतूदीमुळे वापर कर्त्यास अडचणींचा सामना करावा लागला. ज्यामुळे ग्रासच्या उपयोगिता तथा प्रचारावर मर्यादा येऊ लागल्या त्यामुळे शासनाकरवी सदर नियम शिथिल करण्यात आला. तथापि सद्यास्थितीत आरबीआयच्या नियमानुसार रु. ५,०००० तथा वरील व्यवहारांकरीता पॅन क्रमांक अनिवार्य करण्यात आला आहे व हाच नियम शासन निर्णयानंतर प्रणाली करीता लागू होईल.

वित्त विभाग अधिसूचना क्र. संकिर्ण १००८/प्र.क्र. ८/कोषा.प्रशा. ५ दि. १३.०१.२०१६ अन्वये पॅन संबंधी माहिती देणे हा विकल्प दोनही वापरकर्त्यांस म्हणजेच रजिस्टर्ड तथा गेस्ट युजरर्स दोहोंसाठी पर्यायी ठेवण्यात आलेला आहे. संबंधीत शासन निर्णयाची प्रत सोबत संलग्न करण्यात आली आहे. प्रणालीत समाविष्ट करण्यात येणा-या माहितीच्या अचूकतेकरीता प्रणालीत परिक्षण किंवा कसोटया लावण्यात आल्या आहेत.

ग्रासमध्ये सहभागी प्रत्येक बँक प्रत्येक कार्यालयीन दिवशी ग्रासमध्ये ई-स्क्रोल अपलोड करते व सदर स्क्रोलची रक्कम रिझर्व्ह बँकेत भरणा करते. तसेच रिझर्व्ह बँक देखिल व्हर्च्युअल ट्रेझरीस ई-स्क्रोल देते ज्यात बँकनिहाय भरणा करण्यात आलेल्या रकमेची आकडेवारी असते.

बँक ई-स्क्रोलमध्ये चलन निहाय माहिती, चलनाचा क्रमांक, चलनांची संख्या तथा चलनांची एकूण रक्कम या माहितीचा समावेश असतो. बँक तथा रिझर्व्ह बँकेंच्या स्क्रोल प्रक्रीयेच्या वेळेस प्रणालीत उपलब्ध माहिती तथा बँकेने स्क्रोलमध्ये उपलब्ध करुन दिलेली माहिती यांची पडताळणी होते. जर चलानसंबंधी माहिती किंवा बँक तथा आर. बी. आय. स्क्रोलची आकडेवारी यात काही विसंगती आढळल्यास प्रणाली तसा त्रुटी अहवाल देते.

(विवरण पत्र क्र. ४)

अंतिम बैठकीत, सह संचालक (सुधारणा) यांनी असे सांगितले की, उर्वरीत माहिती GRAS मध्ये अपलोड करण्यासाठी PAO ला आवश्यक त्या सूचना देण्यात आल्या आहेत.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की,

ई-चलनांचा नोंदणीकृत लेखा ग्रास प्रणालीत एप्रिल २०१२ पासून ते मे २०१४ या कालावधीपर्यंत अपलोड करण्यात आला आहे. एकूण २५ महिन्यांपैकी एप्रिल २०१२ ते मे २०१४ पर्यंत जवळपास सर्व माहिती अपलोड करण्यात आली आहे. तांत्रिक अडचणींमुळे केवळ काही महिन्यांची माहिती अपलोड करण्यात आलेली नाही. सदर अडचण एनआयसी तांत्रिक टीमला कळविण्यात आलेली असून त्यांचे करवी सदर अडचणीचे लवकरात लवकर निराकरण करण्यात येईल.

महालेखापालांचे अभिप्राय :-

७.१०.२ अधिदान व लेखा कार्यालयामध्ये लेखांकीत झालेली माहिती अपलोड न होणे

आभासी कोषागाराला स्वतंत्र कोषागार सांकेतांक मिळण्यास विलंब झाल्यामुळे मे २०१४ पर्यंत VTO अधिदान व लेखा कार्यालय (PAO) मुंबईच्या नियंत्रणाखाली होते. GRAS मधील दैनंदिन व्यवहार हे PAO च्या प्रणालीत डाऊनलोड केले जात आणि त्यानुसार मासिक लेखे तयार केले जात. महाराष्ट्र शासनाच्या जुलै २०१३ च्या परिपत्रकानुसार, वापरकर्त्या विभागांना ई-जमा पडताळणीसाठी शक्य व्हावे यासाठी PAO लेख्यात लेखांकित केलेली सर्व GRAS चलान प्रणालीत प्रत्यक्षरितीने अपलोड करणे गरजेचे होते.

PAO मध्ये लेखांकीत केलेल्या ज्या इ-जमा GRAS प्रणालीत अपलोड केल्या होत्या त्याचे विश्लेषण करतांना असे आढळून आले की, २०१२-१३ या कालावधीतील PAO प्रणालीत लेखांकित केलेल्या अशा ई-जमा GRAS च्या वेबसाईटवर अंशतः अपलोड केल्या होत्या. यावरून असे दिसून येते की, PAO कडे लेखांकीत केलेल्या ई-जमा या वापरकर्त्या विभागाला उपलब्ध होऊ शकत नव्हत्या. लेखांकीत केलेल्या GRAS चलान्सचे अंशतः अपलोडींग होणे/अपलोडींग न होणे यामुळे वापरकर्त्या विभागाला शासनाने लेखांकीत केलेल्या इ-जमांची पडताळणी करणे शक्य व्हावे हा उद्देश सफल झाला नव्हता. हे निदर्शनास आणून दिल्यानंतर (मे २०१४) VTO ने नमूद केले की, PAO प्रणालीतील माहितीच्या रचनेशी GRAS च्या माहितीची रचना मिळती जुळती नसल्यामुळे PAO ने लेखांकीत केलेली माहिती अंशतः अपलोड केली गेली. अंतिम बैठकीत सह संचालक (सुधारणा) यांनी असे सांगितले की, उर्वरित माहिती GRAS मध्ये अपलोड करण्यासाठी PAO ला आवश्यक त्या सूचना देण्यात आल्या आहेत.

ज्ञापन :

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगती अंतर्भूत असावी.

अनुपालन :-

ई-जमेच्या संबंधी अधिदान व लेखा कार्यालयाची सर्व माहिती जी यापुर्वी ग्रास प्रणालीत समाविष्ट करण्यात आलेली नव्हती ती आजमितीस समाविष्ट करण्यात आली आहे.

माहे २०१४ पासून व्हर्च्युअल ट्रेझरी स्वतंत्ररित्या मासिक लेखे महालेखापाल, मुंबई यांस सादर करते. (विवरण पत्र क्र. ५)

७.१०.३ ई-जमांचे रोकड पुस्तिकेत लेखांकन

महाराष्ट्र शासनाच्या परिपत्रकानुसार (डिसेंबर २०११) संबंधीत कार्यालयाने GRAS मधून इ-जमा डाऊनलोड कराव्या आणि त्याच दिवशी रोकड पुस्तिकेत जमेच्या बाजूला त्याची नोंद घ्यावी आणि आभासी कोषागारात तेवढीच रक्कम खर्चाच्या बाजूला दाखवावी.

प्रत्येक RTO कार्यालयात वाहन नोंदणीसाठी Vahan प्रणाली वापरण्यात येते आणि संबंधित RTO कार्यालयाकडून GRAS मधून इ-जमा नियमीतपणे डाऊनलोड केल्या जातात. Vahan प्रणालीत जेव्हा सेवा पुरविल्या जातात त्यावेळी अशा इ-जमांना नियमीतपणे डाऊनलोड या वर्गाखाली वर्गीकृत केले जाते आणि जेथे सेवा पुरविल्या जात नाहीत तेव्हा या इ-जमांना न वापरलेली चलाने म्हणून वर्गीकृत केले जाते. RTO मुंबई (पश्चिम) आणि RTO पुणे येथे अनुसरण्यात येणा-या कार्यपध्दतीची छाननी केली असता असे आढळून आले की, ज्या दिवशी प्रत्यक्षात ऑनलाईन प्रणालीव्दारे इ-जमा होते त्या तारखेपेक्षा नंतरच्या तारखेला म्हणजे ज्या दिवशी ग्राहकाला सेवा पुरविली जाते त्या तारखेला त्या जमांची नोंद रोकड पुस्तिकेत घेतली जाते. खालील प्रकरणांवरून असे दिसून येते की, GRAS आणि VAHAN या दोन वेगवेगळ्या प्रणालीचे अयोग्य एकत्रीकरण केल्यामुळे इ-जमांच्या लेखांकनात विलंब झाला होता.

(i) **इ-जमांचे रोकड पुस्तिकेत लेखांकन न करणे**

ऑक्टोबर २०१० ते मार्च २०१४ या दरम्यान विविध कालावधीतील GRAS माहितीचे विश्लेषण करता असे आढळून आले की, RTO, मुंबई (प) आणि पुणे यांचे अनुक्रमे १३४.६ लाख आणि २.१८ लाख एवढया जमेचे रोकड पुस्तिकेत लेखांकन केले नव्हते आणि ते "वापर न झालेले चलान" म्हणून दाखविले होते. हे वित्तीय विभागाच्या डिसेंबर २०११ च्या परिपत्रकाशी विसंगत आहे.

(ii) **इ-जमांचे लेखांकन पुढील वित्तिय वर्षात करणे.**

GRAS चा डेटाबेस आणि RTO अंधेरीच्या रोकड पुस्तिकेसंबंधीत इ-जमांची तपासणी केली असता असे आढळून आले की, इ-जमा ज्या वित्तीय वर्षाच्या होत्या त्यांचे त्याच वित्तीय वर्षात लेखांकन न करता पुढील वित्तीय वर्षात लेखांकन केले होते.

(iii) **विभागीय प्रणालीत इ-जमा उपलब्ध नसणे.**

RTO, मुंबई ९*(पश्चिम) यांनी सादर केलेल्या दस्तऐवजांच्या तपासणीत असे आढळून आले की, मे २०११ आणि जून २०१२ दरम्यानच्या कालावधीत ११.१२ लाख रक्कमेच्या चार इ-जमा रोकड पुस्तिका तसेच VAHAN प्रणालीच्या 'वापर आणि विनावापर यादीत' उपलब्ध नव्हत्या. जे वित्त विभागाच्या डिसेंबर २०११ च्या परिपत्रकाशी विसंगत आहे.

RTO मुंबई (पश्चिम) यांनी आपल्या उत्तरात सांगितले की, जेव्हा विक्रेता पैसे दिलेल्या तारखेपासून सात दिवसांच्या आत वाहनाची नोंदणी करतो तेव्हा Vahan प्रणालीत GRAS जमा डाऊनलोड केल्या जातात. सात दिवसांच्यावर प्रलंबित नोंदणीच्या प्रकरणात GRAS जमा डाऊनलोड करीत नसल्यामुळे वापर तथा विनावापर यादीत त्या प्रतिबिंबित होत नाही. यावरून असे लक्षात येते की, रोकड पुस्तिका ठेवण्यासाठी विहीत कार्यपध्दती अवलंबिली जात नाही त्यामुळे ताळमेळ घालते वेळी विभागाच्या रक्कमा महाराष्ट्र शासनाच्या लेख्यांशी जुळणार नाहीत.

अंतिम बैठकीत सचिव, FD यांनी लेखापरीक्षा अभिक्षणे मान्य केली आणि सांगितले की, ही बाब संबधीत विभागांकडे पाठविली जाईल.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की,

महालेखापाल, मुंबई यांचे पुस्तकात व्हर्च्युअल ट्रेझरी, मुंबई यांच्या मासिक लेख्याचे यशस्वीपणे समायोजन झाल्यावर संबंधीत विभागांना सदर विवरणे उपलब्ध होत आहेत. माहे जून २०१४ पासूनची माहिती विभागांना उपलब्ध आहे.

आरबीआयकडून मान्य झालेले दैनिक/मासिक व्यवहारांचे विवरण विभागांच्या पावती जमा अधिका-यांस त्यांच्या लॉग ईनमध्ये ई-कॅश बुक (ई-रोख वही) पर्यायात उपलब्ध आहे. विभागांच्या लॉग ईन मध्ये उपलब्ध असलेले फॉर्म्स खालील प्रमाणे आहेत.

i) रोख लेखा-मुख्य लेखाशिर्ष निहाय विवरण.

ii) बाह्य परिशिष्ट - योजना सांकेतांक निहाय ई-जमा.

iii) दैनिक रोख वही - चलन निहाय ई-जमा.

iv) दैनिक गोषवारा - दिनांक निहाय ई-जमा गोषवारा

v) ताळमेळ नमुना - व्यवहार निहाय ई-चलनांचे मासिक विवरण जे संबंधीत जमा अधिका-यांस उपलब्ध आहे तथा महालेखापाल, मुंबई यांचे पुस्तकात नोंदविले जातात.

महालेखापालांचे अभिप्राय :-

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगती अंतर्भूत असावी.

अनुपालन :-

सचिव वित्त विभाग यांनी अंतीम बैठकीच्या चर्चेची दखल घेतली असून, ग्रास प्रणालीत खालील विकसन करण्यात आले आहे.

ग्रास प्रणालीतील सर्व कार्यालयांना ई-जमेसंबंधी लेखा अहवाल यापुर्वीच त्यांच्या लॉगईनमध्ये उपलब्ध करुन देण्यात आला आहे.

उदाहरणादाखल खालील अहवाल सोबत जोडण्यात आले आहेत.

१. रोख लेखा

२. बाहय परिशिष्ट

३. दैनिक रोख वही

४. एकूण जमा

(विवरण पत्र क्र. ६)

७.१०.४ इ-जमांचे चुकीचे वर्गीकरण

लेखांकन वर्गीकरणाचे संकेतांक हे संबंधीत विभागाशी अनुसरून योजावे जेणेकरून ही माहिती GRAS प्रणालीव्दारे रक्कमांचा भरणा करतांना वापरकर्त्यांना उपलब्ध होईल.

(i) साकेतांक वर्गीकरण मास्टर डेटात उपलब्ध नसणे.

कार्यालयाशी संबंधीत सर्व प्रदानांचे लेखांकन वर्गीकरण सांकेतांक GRAS प्रणालीत उपलब्ध असावेत. वर्गीकरण सांकेतांक जोडणीसंबंधी असलेल्या मास्टर टेबलची तपासणी केली असता असे आढळून आले की निवृती वेतन अंशदानाचा सांकेतांक उत्पादन शुल्क विभागाशी जोडला गेला नव्हता त्यामुळे निवृत्ती वेतन अंशदानाच्या प्रदानासाठी तो उपलब्ध नव्हता. अधिक्षक, उत्पादन शुल्क, कोल्हापूर यांचेकडील माहितीची तपासणी केली असता असे आढळून आले की, इ जमांच्या १३२ प्रकरणांत ४३.०३ लाख निवृत्ती वेतन अंशदानाच्या रक्कमेचे उत्पादन शुल्क जमेमध्ये चुकीचे वर्गीकरण झाले होते.

(ii) वर्गीकरण सांकेतांक कार्यालयांशी योग्य रितीने जोडलेले नसणे.

सामान्य मुद्रांक कार्यालय (GSO) आणि नोंदणी महानिरीक्षकांना (IGR) महसुली जमेवर संनियंत्रण ठेवण्यासाठी एक

स्वतंत्र लेखा वर्गीकरण सांकेतांक विहीत केला आहे. लेखापरीक्षेला असे आढळून आले की, GSO आणि IGR शी संबंधीत लेखावर्गीकरण सांकेतांक हे GRAS मधील संबंधीत कार्यालयांशी जोडले नव्हते. परिणामी, संबंधीत कार्यालयांच्या वर्गीकरण सांकेतांकांव्यतिरिक्त इतर सांकेतांकही ड्रॉप डाऊन बॉक्सच्या सूचीत दाखविले गेले होते ज्यामुळे ?-???? भरताना चुकीच्या वर्गीकरण सांकेतांकाची निवड केली जात होती.

परिणामी, GSO शी संबंधीत विविध लेखा शिर्षांखाली वर्ष २०१२-१३ दरम्यान ९.७० कोटी आणि वर्ष २०१३-१४ दरम्यान २५.२५ कोटीचे चुकीचे वर्गीकरण होऊन रक्कम कमी दर्शविण्यात आली होती तर IGR शी संबंधीत विविध लेखाशिर्षाखाली ही रक्कम अधिक दाखविली गेली. तसेच, IGR शी संबंधीत विविध लेखाशीर्षांखाली वर्ष २०१२-१३ दरम्यान ४.७८ कोटी आणि वर्ष २०१३-१४ दरम्यान ७.२८ कोटी कमी दर्शविले गेले आणि GSO च्या विविध लेखाशीर्षांखाली रक्कम अधिक दाखविली गेली होती.

(iii) चुकीचे वर्गीकरण.

अधिक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, कोल्हापूर यांचेकडील माहितीची तपासणी केली असता असे आढळून आले की, वर्ष २०११-१२ दरम्यान २७५.९२ लाखाच्या १९ प्रकरणांत आणि वर्ष २०१२-१३ दरम्यान ४८.२१ लाखाच्या दोन प्रकरणांत अनुक्रमे आयातशुल्क व अनुज्ञप्ती शुल्काच्या रक्कमेचे IMFL वरील उत्पादन शुल्क याखाली चुकीचे वर्गीकरण झाले होते.

विभागाने, लेखा वर्गीकरणाशी परिचित नसलेल्या बाह्य-वारकर्त्याकडून होऊ शकणा-या चुकीच्या वर्गीकरणाची शक्यता टाळण्यासाठी प्रणालीतील कच्च्या दुव्यांवर तोडगा काढण्याची आवश्यकता आहे.

GSO मुंबईने असे नमूद केले की, चुकीचे वर्गीकरण दुरूस्त करण्याची आवश्यकता आहे आणि VTO ने याबाबत असे सांगितले की, GRAS मधे चुकीचे वर्गीकरण दुरूस्त करण्यासाठी सुविधा उपलब्ध नाही.

अंतिम बैठकीत सचिव FD यांनी लेखापरीक्षा अभिक्षणे मान्य केली आणि असे सांगितले की, चुकीच्या वर्गीकरणाची दुरूस्ती करण्यासाठी आवश्यक असणारे मोडयुल्स प्रणालीत तयार केले जातील.

इ-जमांच्या ताळमेळाच्या अपर्याप्त प्रक्रीयेमुळे प्रणालीत चुकीचे वर्गीकरण झाले आहे. चुकीचे वर्गीकरणाचे प्रमाण कमीत कमी होण्यासाठी प्रणालीव्दारे ताळमेळ घालण्याची पध्दत विकसीत करणे गरजेचे आहे.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले आहे की,

चुकीचे वर्गीकरण झालेल्या योजना सांकेतांकांत महालेखापाल यांना सादर होणा-या मासिक लेख्यांपुर्वी सुधार करण्या-करीता योजना सांकेतांकात सुधारणा करण्यासाठीचा पर्याय विकसीत करणे विचाराधीन आहे.

सुधारणा पर्यायाचे विकसन झाल्यावर सुधार करणे शक्य आहे. तथापि, नियमानुसार यापुर्वीच्या चुकीचे वर्गीकरण झालेल्या नोंदीमध्ये सुधार करणे शक्य नाही कारण आर्थिक वर्ष बदलले असून या कालावधीच्या लेख्यांचा महालेखापाल यांनी त्यांचे पुस्तकांत समावेश करुन लेखे अंतिम केलेले आहेत.

महालेखापालांचे अभिप्राय :

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगती अंतर्भूत असावी.

अनुपालन :

करदात्यांस त्याचप्रमाणे कार्यालयीन वापरकर्त्यांसही प्रणाली नवीन असल्यामुळे चुकीचे वर्गीकरण होते. नमुद आर्थिक वर्षा करिता लेख्यांचा ताळेबंद करण्यात आला आहे. त्यामुळे महालेखापालांकडील दुरुस्ती शक्य नाही. ही बाब राज्य उत्पादन शुल्क तथा प्रधान मुद्रांक कार्यालय, मुंबई यांस विहीत पत्रांन्वये अनुक्रमे दि. १०.०६.२०१६ व ०९.०६.२०१६ रोजी कळविण्यात आले आहे. पत्रांची प्रत सोबत संलग्न करण्यात आली आहे.

चुकीच्या योजना सांकेतांकांत दुरुस्ती करण्याकरीता नवीन नमुन्याचे विकसन करुन अवलंबन करण्यात आले आहे. विभागांच्या लॉगईनमध्ये सदर नमुना उपलब्ध केला असून चुकीच्या वर्गीकरण झालेल्या सांकेतांकाची दुरूस्ती करणे शक्य झाले आहे.

उदा. :- चलनाची प्रत या सोबत जोडण्यात आली आहे. ज्यात प्रणालीद्वारे चुकीच्या वर्गीकरण झालेल्या योजना सांकेतांकाची

दुरूस्ती करण्यात आली आहे. चुकीचा योजना सांकेतांक योग्य योजना सांकेतांकाने बदलून चुकीचा योजना सांकेतांक चलनाच्या खालील बाजूस नमूद झाला आहे. वापरकर्त्या विभागांना जमेच्या ताळमेळासाठी आवश्यक अहवाल त्यांच्या लॉगईनमध्ये यापुर्वीच उपलब्ध करुन देण्यात आलेले आहेत. विभागांच्या महालेखापाल कार्यालया- सोबतच्या ई-जमेच्या ताळमेळासाठी महालेखापालांकडून व्हर्च्युअल ट्रेझरीद्वारेच्या जमांसाठी स्वतंत्र नमुना उपलब्ध करुन देण्यात आला आहे. (विवरण पत्र क्र. ७)

अंतिम बैठकीत, सचिव FD यांनी, लेखापरीक्षा अभिक्षणे मान्य केली आणि असे सांगितले की, आवश्यक कार्यपध्दतीचे काटेकोरपणे पालन केले जाईल.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की,

चलन विरुपण ही संबंधीत विभाग अथवा जमा अधिकारी ज्यांचे करवी सेवा पुरविण्यात येणे त्यांचे उत्तरदायित्व आहे. शासन निर्णय क्र. संकिर्ण/१००८/प्र.क्र.८/कोषा.प्र.५, दि. ३१-१०-२००८ अन्वये जर विभागाद्वारे ?

७.१०.५ आदात्याला सेवा पुरविल्यानंतर GRAS मधील इ-पावत्याचे विरूपीकरण

विरूपीकरण ही अशी प्रक्रीया आहे ज्यामध्ये GRAS मधील इ-पावत्या, ज्यासाठी विभागाने सेवा पुरविल्या आहेत, त्यांच्या पडताळणीनंतर या इ-पावत्यांवर 'विरुपीत' असे चिन्हांकित केले जाते. विरूपीत केल्यानंतर त्यावर 'विरुपीत' असे जलचिन्ह दिसू लागते.

वित्त विभागाच्या डिसेंबर २०११ च्या परिपत्रकानुसार, आदात्याला सेवा दिल्यानंतर GRAS मधील इ-पावत्यांना विरूपीत करणे संबंधीत विभागावर बंधनकारक आहे. इ-पावत्या विरूपीत करण्याची जबाबदारी विभागप्रमुखाची आहे.

चलान विरूपीत न केल्यामुळे, अवैध इ-पावत्यावर सेवा प्राप्त करणे, इ-पावत्याद्वारे दिलेल्या सेवांवर कमकुवत नियंत्रण राहणे तसेच शासकीय महसुलाची हानी होणे याचा धोका निर्माण होऊ शकतो.

GRAS माहिती संचाची तपासणी केली असता असे आढळून आले की, विभागाने एकुण १४,५०३.९५ कोटी रक्कमेच्या इ-पावत्याचे विरूपीकरण केले नव्हते. यावरून असे दिसून येते की, सेवा पुरविल्यावर इ-पावत्याचे विरूपीकरण आणि पडताळणी करण्याची विहित असलेली कार्यपध्दती अनुसरली नव्हती ज्यामुळे इ-पावत्यांचा गैरवापर होण्याची शक्यता होती. सेवा पुरविल्यानंतर विभागाने, आदात्याकडून सादर केलेल्या इ-पावत्यांची पडताळणी करावी आणि त्यांच्या वैधतेची खात्री पटल्यावर त्यांना विरूपीत करावे.

महाराष्ट्र शासन, वित्त विभागाने परिपत्रक क्र. संकिर्ण/१००९/प्र.क्र.३२/कोषा.प्र.५, दि. १६-१२-११ द्वारे ज्या चलनांवर सेवा पुरविण्यात आलेली आहे अशा चलनांचे विरुपिकरण करण्याबाबत सूचना निर्गमित केल्या आहेत.

सूचनांचे पालन होत असेल तर व्हर्च्युअल ट्रेझरीद्वारे सर्व विभागांना आवश्यक सूचना निर्गमित करण्यात येतील. तथापि संचालनालय, लेखा व कोषागारे यांचे स्तरावरून अशा गोष्टींचे नियमन करणे अत्यंत कठीण बाब आहे.

महालेखापालांचे अभिप्राय :-

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगती अंतर्भूत असावी.

अनुपालन :

अंतिम बैठकीनंतर मा. सचिव महोदयांनी पुनरावलोकन करुन संबंधीत उच्च अधिका-यांस एक अहवाल उपलब्ध करुन देण्यास निर्देशीत केले. ज्यायोगे ते विरुपण प्रक्रीयेची देखरेख करु शकतात. त्या अनुषंगाने सध्या नियंत्रण अधिकारी (विभाग प्रमुख) त्याचप्रमाणे प्रादेशिक व कार्यालय प्रमुख देखिल दैनंदीन चलन विरुपणाची परिस्थिती पाहू शकतात. (विवरण पत्र क्र. ८)

ज्ञापन :

७.१०.६ उत्पादन शुल्क प्रदानाच्या बटवडा आदेशांच्या बनावट इ-पावत्या आढळून आल्या

उरण येथील एका एजन्सीमध्ये, बटवडा आदेशांवर प्रदान केलेल्या मुद्रांक शुल्कांशी संबंधित इ-पावत्यांच्या दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत असे आढळून आले की, जानेवारी २०१४ पूर्वीच्या दोन प्रकरणांमध्ये, GRAS माहितीसंचामध्ये दोन इ-पावत्यांचे GRN क्रमांक नोंदले नसल्याने सकृत दर्शनी त्या बनावट होत्या. आयात मालाच्या बटवडा आदेशांच्या आधारावर प्रदान केलेल्या मुद्रांक शुल्काचा पुरावा म्हणून या इ-पावत्या वापरल्या गेल्या होत्या. हे निदर्शनास आणून दिल्यानंतर (जुलै २०१४) VTO ने सांगितले की, अशा प्रकारच्या इ-पावत्या GRAS प्रणालीत उपलब्ध नव्हत्या. नोंदणी उपमहानिरीक्षक, ठाणे यांनी असे नमूद केले की, याबाबत पडताळणी करून त्यानुसार कारवाई करण्यात येईल. पुढे असेही नमूद केले की, जानेवारी २०१४ ला सगळ्या CFSs नां बटवडा आदेशांवर सेवा पुरविण्याच्या वेळी इ पावत्यांची पडताळणी करून विरूपीत करण्याचे आवश्यक ते निर्देश देण्यात आले आहेत.

अंतिम बैठकीत, सचिव, FD यांनी सांगितले की शासनाने हा मुद्दा गंभीरपणे घेतला आहे.

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात संदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले आहे की,

शासनाने सदर बाब गांभिर्याने घेतलेली असून तातडीचे उपाय योजन्यात आलेले आहेत ज्यायोगे संबंधीत अधिका-यांना विरुपणाकरीता युजर आयडी व पासवर्ड निर्गमित करण्यात आलेले आहेत.

महालेखापालांचे अभिप्राय.

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगती अंतर्भूत असावी.

अनुपालन :

सचिव, वित्त विभाग यांनी अंतीम बैठकीच्या चर्चेची दखल घेतली असून, ग्रास प्रणालीत खालील विकसन करण्यात आले आहे.

शासनाने सदर घटना गांभिर्याने घेतली असून बनावट पावत्यांबाबत नोंदणी व मुद्रांक शुल्क विभागाद्वारे तात्काळ कारवाई करण्यात आली. नोंदणी व मुद्रांक शुल्क विभागाद्वारे संबंधीत कस्टम हाऊस एजंट विरोधात एफआयआर क्र. ७, दिनांक ०६.०१.२०१४ अन्वये उरण पोलिस ठाणे, ता. उरण, जि. रायगड यांचेकडे गुन्हा नोंदविण्यात आला आहे.

अशा प्रकारच्या घटना टाळण्यासाठी नोंदणी व मुद्रांक शुल्क विभागाद्वारे सबंधीत अधिका-यांस ग्रास युजर आयडी व पासवर्ड केवळ पडताळणी व विरुपणाकरिता देण्याची विनंती करण्यात आली होती. नोंदणी व मुद्रांक शुल्क विभागाद्वारे करण्यात आलेल्या विनंतीनुसार व शासनाच्या मंजुरीने संबंधीत कंटेनर फ्रेट सर्विस एजन्सीजना ग्रास युजर आयडी व पासवर्ड वितरीत करण्यात आले आहेत. उपनोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक, कोकण विभाग, ठाणे यांनी दि. २७/०१/२०१४ च्या पत्रान्वये सर्व संबंधीत कन्टेनर फ्रेट स्टेशन्स (CFS) व (CHA) यांना सूचना निर्गमित केलेल्या आहेत. (विवरण पत्र क्र. ९)

७.१०.७ परतावा प्रक्रिया अनुसरली गेली नाही.

महाराष्ट्र शासनाच्या वित्त विभागाने दि. १६ डिसेंबर २०११ रोजी जारी केलेल्या परिपत्रकामध्ये कोषागारासाठी इ-जमांच्या परताव्याची प्रक्रिया विहित केली आहे. त्यानुसार, विभागाव्दारे प्रक्रिया करण्यात आलेल्या परतावा आवेदनाच्या स्वीकृतीसाठी, कोषागार अधिका-याने मूळ चलानाची सत्यता पडताळण्यासाठी लॉग इन आयडी आणि पासवर्डचा वापर करून GRAS मध्ये त्यांच्या स्तरावर परताव्याची आवश्यक ती नोंद घेऊन रक्कमेचे प्रदान करावे.

नोंदणी सहसंचालक, ठाणे शहर कार्यालयातील मार्च २०१३ मधील इ-जमांच्या इ-परताव्यासंबंधीच्या दस्तऐवजांची आणि GRAS मधील माहितीची तपासणी केली असता, एकूण ४१.७२ लाखांचा परतावा अंतर्भूत असलेल्या चाचणी तपासणी केलेल्या २९ प्रकरणांत कोषागार कार्यालयाने GRAS मध्ये आवश्यक नोंद न घेता परताव्याचे प्रदान केले होते. यावरून कोषागार अधिकारी, ठाणे यांनी विहीत कार्यपद्धतीचा अवलंब केला नसल्याचे आढळून आले. अशाप्रकारे परताव्याची नोंद घेण्याची पद्धती न अनुसरल्यामुळे कोषागाराने परतावे दिले आहेत अथवा नाही हे न कळण्याचा धोका उदभवू शकतो.

अंतिम बैठकीत, सहसंचालक (सुधारणा) यांनी सांगीतले की, आवश्यक कार्यवाहीस सुरुवात केली गेली आहे.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की,

ई-जमेच्या परताव्याकरीता विभागाने ग्रासद्वारेच परतावा मागणी सादर करावी. ग्रासद्वारे परतावा मागणी शिवाय ई-चलनाचे विवरण ट्रेझरीनेट लॉगईन मध्ये परावर्तीत होणार नाही. जर विभागांनी दिनांक १६.१२.२०११ च्या शासन निर्णयाद्वारे निर्गमित सूचनांचे पालन केले नाही तर व्हर्च्युअल ट्रेझरीद्वारे सर्व विभागांकरीता परतावा प्रक्रियेच्या नवीन सूचना निर्गमित करण्यात येतील.

ठाणे कोषागाराने ई-चलनांवरील सर्व २९ परतावा नोंदी घेतलेल्या आहेत. सद्यस्थितीत ठाणे कोषागार शासनाने निर्गमित केलेल्या सूचनांचे पालन करीत आहे.

महालेखापालांचे अभिप्राय :

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगती अंतर्भूत असावी.

अनुपालन :

ई-चलनाच्या परताव्या करिता संबंधीत विभागाने ग्रासद्वारे रिफंड क्लेम सादर करणे आवश्यक आहे. रिफंड क्लेम विना ई-चलनाचे विवरण कोषागाराच्या लॉगईनमध्ये उपलब्ध होणार नाही. त्यामुळे एकदा कोषागार अधिका-यांनी परताव्याची नोंद चलनावर घेतल्यास पुन्हा त्याच चलनाचे पुनर्सादरीकरण होऊ शकत नाही. सध्या सर्व कोषागार विहीत पद्धतीचे पालन करित आहेत. ठाणे कोषागार कार्यालयाने सर्व २९ परतावा नोंदी संबंधीत ई-चलनांवर घेतल्या आहेत. उदाहरणा दाखल परताव्याचे चलन या सोबत संलग्न करण्यात आले आहे. (विवरण पत्र क्र. १०)

अंतिम बैठकीत, सचिव, FD यांनी लेखापरीक्षा अभिक्षणे मान्य केली आणि IT सुरक्षा धोरण प्रस्थापित केले जाईल असे सांगितले.

७.११ सुचना प्रणाली सुरक्षा

७.११.१ IT सुरक्षा धोरण

संघटनेने निर्माण केलेल्या आणि जतन केलेल्या माहितीच्या सुरक्षेसाठी परिणामकारक IT सुरक्षा धोरण असणे महत्वाचे आहे.

IT साठी निश्चित सुरक्षा धोरण आखून त्याव्दारे व्यवसायासंबंधी महत्वाची माहिती आणि त्यावरील कार्यप्रक्रियांचे हानी, नुकसान आणि दुरूपयोग यापासून समर्थपणे संरक्षण करण्याची क्षमता संघटना दर्शविते. तसेच संघटनांमध्ये, व्यावसायिक भागीदारांमधे आणि बाह्य अभिकरणसंस्था त्याचप्रमाणे संघटनेंतर्गत विश्वास वृद्धिंगत करते.

असे आढळून आले की, महाराष्ट्र शासनाकडे मान्यताप्राप्त असे सुरक्षा धोरण नव्हते आणि वित्त विभागाने GRAS साठी कुठलीही सुरक्षा मार्गदर्शक तत्वे जारी केली नव्हती. अंतिम बैठकीत, सचिव FD यांनी लेखापरीक्षा अभिक्षणे मान्य केली आणि IT सुरक्षा धोरण प्रस्थापित केले जाईल असे सांगितले.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद केले आहे की,

ग्रासद्वारे योग्य सुरक्षा उपाय योजण्यात आलेले आहेत. अलीकडेच सुरक्षा परिक्षण पुर्ण करण्यात आले आहे. प्रमाणपत्राची प्रत यासोबत शीघ्र संदर्भाकरीता सलग्न करण्यात आली आहे.

महालेखापालांचे अभिप्राय :-

उत्तरात ग्रास बाबत सुरक्षा धोरण व सुरक्षाविषयक मार्गदर्शक तत्वांचा उल्लेख नाही.

अनुपालन :

प्रणाली विकसनाचे वेळेस राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्र-NIC यांनी जी.आय.जी.डब्ल्यू.-GIGW (भारत शासन शासकीय संकेतस्थळ मार्गदर्शकतत्त्वे) यांच्या मार्गदर्शक तत्वाचे अनुसरण केलेले आहे.

संचालनालय, माहिती व तंत्रज्ञान यांनी बंधनकारक केल्याप्रमाणे ग्रास प्रणालीचे वेळोवेळी सुरक्षा परिक्षण भारत शासनाच्या पॅनलवर असलेल्या सेवापुरवठादार एस.टी.क्यु.सी.-STQC व मे. सायबर-क्यु Cyber-Q यांचेद्वारे करण्यात आलेले आहे. ग्रास प्रणालीस ईव्ही-एस.एस.एल. EV-SSL प्रमाणपत्र देखिल वितरीत करण्यात आलेले आहे.

डब्ल्यू ३ सी W3C वेब प्रमाणके तथा सुरक्षितता मार्गदर्शकतत्वे यांचे अनुपालन करण्यात आलेले आहे. ग्रासच्या होम पेजवर W3C लोगो असलेले प्रिंट माहितीस्तव सोबत जोडले आहे.

सचिव, माहिती व तंत्रज्ञान, सा.प्र.वि. यांनी माहिती तंत्रज्ञानाच्या सुरक्षितता तथा स्थापना विषयक सूचना दिनांक ३०.०९.२०१३ च्या अर्धशासकीय पत्रान्वये दिल्या आहेत. पत्राची प्रत सोबत सलग्न करण्यात आली आहे. (विवरण पत्र क्र.११)

७.११.२ बाह्य स्त्रोतांकडून माहिती स्थापत्य सेवा

मुंबई येथील टाटा टेलिकम्युनिकेशन लिमिटेड च्या डेटा सेंटरमधे वित्त विभागाच्या इतर प्रणालींबरोबर GRAS स्थापित करण्यात आली आहे. TCL बरोबर झालेल्या करारानुसार, प्रणालीच्या सुरक्षेबाबत खालील अटी विहीत करण्यात आल्या होत्या.

TCL ने ना-प्रकटन करार स्वाक्षांकीत करावा.

महाराष्ट्र शासनाने विकसीत केलेल्या माहिती सुरक्षा धोरणाचे TCL कडून पालन केले जावे.

ना-प्रकटन करार लेखापरीक्षेसाठी उपलब्ध होऊ शकला नाही. महाराष्ट्र शासनाने माहिती सुरक्षा धोरण विकसीत केले नसल्यामुळे करारात नमूद केलेल्या अटीचे पालन करण्याची TCL वर सक्ती करणे शक्य झाले नाही. अंतिम बैठकीत सचिव, FD यांनी आवश्यक ते करार करण्याचे मान्य केले.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की,

ग्रासचा सर्व्हर प्रभादेवी, मुंबई येथे टीसीएलच्या डेटा सेंटरमध्ये स्थित आहे. टीसीएलचे आपत्ती पुनर्प्राप्ती केंद्र हैद्राबाद येथे स्थित आहे. माहितीचा संग्रह नियमित तत्वावर सॅन स्टोरेज आणि संग्रह फीतीद्वारे घेण्यात येतो. त्याच प्रमाणे संग्रहाची प्रत प्रत्येक आठवड्यास राज्य माहिती केंद्राच्या सर्व्हरवर प्रतिकृती करुन जतन केली जाते. याशिवाय आपत्ती पुनर्प्राप्ती चाचणीचा त्रैमासिक सराव आयोजीत करण्यात येतो. यासर्व मुद्यांचा टीसीएल सोबत करण्यात आलेल्या करारात समावेश आहे. ग्रास करीता निराळी व्यवसाय सातत्य योजना अथवा आपत्ती पुनर्प्राप्ती योजना नाही.

महालेखापालांचे अभिप्राय :

उत्तरात कराराबाबत गोपनियता तथा महाराष्ट्र शासनाच्या माहिती सुरक्षा धोरणांबाबत उल्लेख नाही. सदरच्या गोष्टींचा स्पष्टीकरण ज्ञापनात समावेश असावा.

अनुपालन :

कराराची गुप्तता ही करारातीलच अंतर्भुत बाब असून महाराष्ट्र शासनाच्या ई-शासन E-Governance धोरणांतर्गत, माहिती सुरक्षिततेच्या धोरणाचाही त्यात अंतर्भाव आहे (विवरण पत्र क्र. १२).

७.११.३ जेनेरिक युजर्स

GRAS प्रणालीतील माहितीचा वापर विविध वर्गांकडून जसे की, वापरकर्ते विभाग, VTO आणि नागरिकांकडून करण्यात येतो. संगणकीय प्रणालीत, माहितीचा वापर अधिकृत वैयक्तिक वापरकर्त्यांपर्यंतच सिमीत करणे गरजेचे होते. तथापि असे लक्षात आले की, वैयक्तिक वापरकर्त्याऐवजी, युजर ID हे वापरकर्त्या कार्यालयाच्या सांकेतिक नावांना दिले होते आणि ते वेगवेगळ्या व्यक्तिंकडून वापरले जात होते. अशाप्रकारे, प्रणालीत व्यवहार करण्यास प्राधिकृत करण्यात आलेल्या व्यक्तींची नोंद प्रणालीत घेतलेली नाही. पुढे असेही लक्षात आले की, IGR, उत्पादन शुल्क आणि RTOs शी संबंधीत ३६९ वापरकर्त्यांपैकी ३०० वापरकर्त्यांनी त्यांना सुरूवातीला जारी केलेला पासवर्ड बदलला देखील नव्हता आणि ४३ वापरकर्त्यांनी त्यांचा पासवर्ड १०० दिवसांपेक्षा जास्त दिवस उलटूनही बदलला नव्हता.

यावरून प्रणालीतील माहितीच्या वापरावर कमकुवत नियंत्रण असल्याचे दिसून येते आणि त्यामुळे तिचा गैरवापर होण्याचा धोका होता. तसेच माहिती सुरक्षेच्या धोक्यांबद्दल वापरकर्ते सजग नव्हते.

GRAS प्रणालीच्या वापराविषयीच्या व्यवस्थापनामध्ये सुधारणा करून ती बळकट करण्याची आवश्यकता आहे आणि माहिती अधिक सुरक्षित ठेवण्यासाठी पासवर्ड देण्याविषयीचे धोरण आखण्याची आवश्यकता आहे.

अंतिम बैठकीत सचिव, FD यांनी सांगितले की पासवर्ड धोरण आखून त्याची अंमलबजावणी केली जाईल.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की,

विविध विभागांस त्यांचे आवश्यकतेनुसार युजर आयडी व पासवर्ड निर्गमित केलेले आहेत. सद्यस्थितीत युजर आयडी व पासवर्डबाबत गोपनियता बाळगणे हे त्या त्या विभागांचे उत्तरदायित्व आहे.

पासवर्ड धोरण निश्चित करण्यात आलेले आहे - ९० दिवसांनंतर वापरकर्त्यांस त्याचा पासवर्ड बदलावाच लागेल. त्याकरीता आवश्यक बदल करण्यात आलेले आहेत व चाचण्याच्या यशस्वीतेनंतर त्या प्रणालीत लागू करण्यात येतील.

महालेखापालांचे अभिप्राय :

स्पष्टीकरण ज्ञापनात पासवर्ड धोरणांच्या अंमलबजावणीबाबत पुढील प्रगतीचा समावेश असावा.

अनुपालन :

युजर आयडी वाटप करतांना वापरकर्ते कार्यालय हा एक घटक मानून करण्यात आलेले आहेत सद्यस्थितीत ग्रासमध्ये या अनुषंगाने १. विभाग प्रमुख, २. प्रादेशिक प्रमुख, ३. जिल्हा कार्यालय प्रमुख, ४. कार्यालय प्रमुख यांचे स्तरावर युजर आयडी देण्यात येतात. त्याचप्रमाणे संबंधीत विभागांच्या मागणीनुसार व्हर्च्युअल ट्रेझरी कार्यालयाकडून अधिक युजर आयडी देण्यात येतात.

त्याचप्रमाणे पासवर्ड धोरण निश्चित करण्यात आले असून ९० दिवसांनतर पासवर्ड वापरकर्त्यांस त्यांचा पासवर्ड बदलणे अनिवार्य करण्यात आलेले आहे अन्यथा त्यांना प्रणालीचा उपयोग करता येणार नाही.

७.११.४ व्यवसाय सातत्य आणि आपत्कालीन पुनःप्राप्ती योजना.

एखादया आपत्तीमुळे संगणकाच्या सुविधा आणि माहितीची तात्पुरती अथवा कायमची हानी झाल्यास अशा परिस्थितीतही संघटनेला उद्दीष्ट् गाठता येईल आणि माहितीचे संस्करण, पुनःप्राप्ती आणि संरक्षण करण्याची संघटनेची क्षमता कमी होणार नाही याची खात्री करण्यासाठी संघटनेकडे आवश्यक नियंत्रकांसह व्यवसाय सातत्य व आपत्कालीन पुनःप्राप्ती योजना असणे आवश्यक आहे.

TCL च्या माहिती केंद्रामध्ये GRAS सर्व्हर्स स्थापित करण्यात आले आहेत. असे सांगितले गेले होते की, आपत्कालीन पुनःप्राप्ती यंत्रणेची चाचणी करण्यासाठी दर तीन महिन्यांनी अभिरूप कार्यक्रम घेण्यात येतो. लेखापरीक्षेला असे आढळून आले की, GRAS करिता व्यवसाय सातत्य व आपत्कालीन पुनःप्राप्ती योजनेसंबंधी कोणतेही निश्चित आराखडे VTO कडे उपलब्ध नव्हते. GRAS मधून होणा-या व्यवहारांची वाढती संख्या लक्षात घेऊन वित्त विभागाने व्यवसाय सातत्य योजनेचा आराखडा तयार करावा.

हे निदर्शनास आणून दिल्यानंतर (जुलै २०१४), VTO ने सांगितले की, माहितीचे बॅक अप नियमीतपणे घेतले जाते.

GRAS प्रणालीतील व्यवसाय सातत्य आणि आपत्कालीन पुनःप्राप्ती योजनेबाबत विभागाने मौन बाळगले आहे.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की, या संदर्भात कृपया मुद्दा क्रमांक १२ पहावा. ग्रास करीता निराळी व्यवसाय सातत्य योजना अथवा आपत्ती पुनर्प्राप्ती योजना नाही. सर्वसाधारण धोरणानुसार त्याचे नियमन केले जाते.

महालेखापालांचे अभिप्राय :

व्यवसाय सातत्य राखण्याबाबत उल्लेख आढळत नाही. सर्वसाधारण धोरण म्हणून ग्रास सर्व्हरचे कामकाज चालू रहाण्याबाबत तसेच आपत्कालीन परिस्थितीत माहिती पुनःप्राप्त करणेबाबतच्या माहितीचा स्पष्टीकरण ज्ञापनात समावेश असावा.

अनुपालन :-

आपात्कालिन कालावधीत सातत्य राखण्यासाठी खालील उपायांची योजना करण्यात आली आहे.

१. साप्ताहीक पातळीवर टेपद्वारे बॅकअप घेतला जातो.

२. हैद्राबादस्थित आपातकालिन पुनर्प्राप्ती केंद्रात त्याची प्रत जतन करण्यात येते.

३. सर्वच व्यवस्था अपयशी ठरल्यास शासन नियमास अनुसरून पुन्हा मनुष्यबळाचा उपयोग करुन चलन बनवण्याचा पर्याय उपयोगात येऊ शकतो.

७.११.५ GRAS मधे सहभागी बँकाव्दारे लेखपट (Scroll) अपलोड करणे

संचालक, लेखे आणि कोषागारे (DAT), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांनी फेब्रुवारी २००९ मधे असे विहीत केले की GRAS मधील सहभागी बँकांनी दिवसाच्या अखेरीस सर्व जमा कुठल्याही प्रदान पध्दतीद्वारे/RBI ला मान्य असलेल्या कोणत्याही पध्दतीव्दारे RBI कडे वर्ग करावे. सहभागी बँकांनी त्याच वेळी शासनाने वेळोवेळी निर्धारित केलेल्या नमुन्यात इलेक्ट्रॉनिक लेखपट आणि त्याची प्रत्यक्ष प्रत VTO ला पाठवावी.

लेखापरीक्षेला लक्षात आले की, १६ सहभागी बँकांपैकी फक्त दोन बँकां (भारतीय औद्योगिक विकास बँक आणि इंडियन ओवरसीज बँक) डिजीटली स्वाक्षांकित केलेले लेखपट अपलोड करत होत्या आणि कुठल्याही सहभागी बँकेकडून इलेक्ट्रॉनिक लेखपटाची प्रत्यक्ष प्रत VTO ला सादर केली जात नव्हती.

डिजीटली स्वाक्षांकीत केलेले लेखपट सादर न करण्यामुळे बँकेव्दारा पारेषित केलेल्या माहितीचे अनधिकृतपणे रोधन करणे, त्यात बदल करणे, तिची नक्कल करणे आणि अवैध हस्तांतरण होणे याचा धोका संभावतो.

सहभागी बँकांच्या जबाबदार अधिका-याकडून डिजीटली स्वाक्षांकन केले न जाणे व हस्ताक्षरीत प्रत्यक्ष प्रत उपलब्ध नसणे हे लेखांकनाच्या दस्तऐवजांचे जतन करण्यातील कमतरता दर्शविते. अंतिम बैठकीत सचिवांनी, FD प्रणाली जास्त सुरक्षित केली जाईल अशी पाऊले उचलण्याचे आश्वासन दिले.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभ्रिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद केले आहे की, डिजीटल स्वाक्षरी नसल्यास १८ बँकांपैकी केवळ २ बँका डिजीटल स्वाक्षांकीत स्क्रोल ग्रास प्रणालीत अपलोड करतात. व्हर्च्युअल ट्रेझरी कार्यालय नियमितपणे बँकांना डिजीटली स्वाक्षांकीत स्क्रोल अपलोड करण्याबाबत सुचित करण्यात येते. तथापि अडचणीची बाब अशी आहे की, ग्रास प्रणालीत स्क्रोल अपलोडच्या कामी बँकेकडून नेमण्यात आलेल्या व्यक्तीची वारंवार बदली होते व अशा नव्याने नेमलेल्या व्यक्ती करता प्रत्येकवेळेस बँकेस नवीन डिजीटल सिग्नेचर खरेदी करावे लागेल. या परिस्थितीवर मात करण्याकरीता उपाय योजनेसाठी चर्चेचे आयोजन करण्यात आले आहे.

महालेखापालांचे अभिप्राय.

स्पष्टीकरण ज्ञापनात पुढील प्रगतीचा समावेश असावा.

अनुपालन :

सहभागी २० बँकांपैकी २ बँका या डिजीटली साईन्ड स्क्रोल ग्रास मध्ये अपलोड करित आहेत. व्हर्च्युअल ट्रेझरीकडून सर्व सहभागी बँकांस डिजीटली साईन्ड स्क्रोल अपलोड करण्याविषयी वारंवार सांगण्यात येत आहे. तथापि, बँकेत स्क्रोल अपलोडींगचे काम करण्यासाठी नेमण्यात आलेल्या व्यक्तिंची वारंवार बदली होत असते व त्यामुळे बँकांना प्रत्येक वेळेस नव्याने नेमण्यात आलेल्या व्यक्तिंसाठी डि. एस. सी. - DSC खरेदी करवी लागते.

सदर बाबीचा सहभागी बँकांसोबत दिनांक १६ ते १८ फेबुवारी २०१६ दरम्यान पार पडलेल्या त्रैमासिक बैठकीत पाठपुरावा करण्यात आला आहे. व्हर्च्युअल ट्रेझरी कडून याचा पाठपुरावा करण्यात आला आहे (विवरण पत्र क्र. १३).

७.११.६ लेखापरीक्षेचे माग

लेखापरीक्षेचे भाग हे व्यवहारांची पार्श्वभूमी, माहितीतील बदल/दुरुस्त्या, प्रणाली ठप्प होणे, चुकीचे व्यवहार इत्यादी आढावा घेण्यात मदत करतात. प्रणालीमध्ये, एक विशिष्ठ ओळख क्रमांक किंवा व्यवहार सांकेतांक याव्दारे प्रत्येक व्यवहार योग्य उपयोजन आराखडयाकडे संस्करणासाठी पाठविला जाईल अशाप्रकारे जर एखादी लेखापरीक्षा नोंद काढण्यात आली तर क्रमवारीत मोकळी जागा दिसून येईल आणि झालेला बदल शोधता येऊ शकेल.

संगणकीय माहिती संचाच्या तपासणीत खालील त्रुटी आढळून आल्या—

संगणकीय माहिती संचातील तक्त्यामधील प्रविष्टींना/व्यवहारांना विशिष्ठ ओळख क्रमांक किंवा व्यवहार सांकेतांक दिले गेले नव्हते.

DB2 माहिती संचामधे लेखापरीक्षा माग कार्यान्वीत करण्यात आला नव्हता.

या विसंगतींवरून लेखापरीक्षेचे माग तसेच यंत्रणेतील माहितीमध्ये बदल करण्यावर किंवा ती नष्ट करण्यावरील नियंत्रण अपर्याप्त असल्याचे दिसून येते.

व्यवहाराची ओळख पटविण्यासाठी क्रमवार क्रमांकाच्या वापरामुळे लेखापरीक्षेचा माग घेण्याची पद्धती अधिक कार्यक्षम होईल.

हे निदर्शनास आणून दिल्यानंतर (जुलै २०१४) VTO नी मान्य केले की, माहितीसंचामध्ये बॅकएंडला केलेल्या दुरुस्त्या/ बदल नोंदण्यासाठी लेखापरीक्षा लॉगची रचना सक्षम नव्हती.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की, आयटी परिक्षण टीमने शिफारस केल्याप्रमाणे एनआयसी टीमतर्फे महत्वाच्या तक्त्यांचे परिक्षण नोंदी राखण्यास सुरवात करण्यात आली आहे. सखोल परिक्षण नोंदी तयार करण्यात येतील.

महालेखापालांचे अभिप्राय :

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगतीचा समावेश असावा.

अनुपालन :

आय. टी. ऑडीट परिक्षण गटाकडून शिफारस करण्यात आल्याप्रमाणे राष्ट्रीय सूचना केंद्र, पुणे (NIC, Pune) यांनी महत्वाच्या तक्त्यांमधील बदलांच्या नोंदीसाठी लेखा परिक्षा माग तयार केलेले आहेत. संबंधीत लेखा परिक्षा मागांचा महत्वाच्या तत्क्यांचे अनुक्रमिक विवरण या सोबत संलग्न करण्यात आले आहे.

(विवरण पत्र क्र. १४)

यावरुन असे निदर्शनास येते की, कोषागार प्रणालीच्या कार्यपध्दतीबाबत आश्वस्त करणारा लेखापरीक्षा हा जरी अविभाज्य भाग असला तरी आभासी कोषागाराच्या आणि GRAS च्या दष्टीकोनातून लेखापरीक्षा सुलभ होईल.

७.१२ अंतर्गत लेखापरीक्षा

प्रत्यक्ष तसेच संगणकीय पद्धतीने केल्या जाणा-या अंतर्गत लेखापरीक्षा प्रणालीव्दारे आवश्यक नियंत्रके योग्य प्रकारे कार्यरत असल्याची सुनिश्चिती केली जाते. महाराष्ट्र कोषागार नियम, १९६८ च्या नियम ७४ आणि ७५ अन्वये, कोषागारे/ उपकोषागारे/अधिदान आणि लेखा कार्यालयांच्या कामकाजाची, प्रत्यक्ष भेटीव्दारे वार्षिक तपासणी करायची असते. ज्यावेळी रोकड पुस्तिका, रोख शिलका, खातेवहीतील शिलका आणि नोंदवहयांची तपासणी केली जाते.

सिस्टीम रिक्वायरमेंट स्पेसीफीकेशन (SRS) आणि उपयोजन सॉफ्टवेअरची तपासणी केली असता असे आढळून आले की, लेखापरीक्षा/अंतर्गत लेखापरीक्षेच्या आवश्यकता विचारात घेतल्या नव्हत्या आणि लेखापरीक्षा मोडयूल तयार होण्यासाठी आवश्यक असणा-या सुविधा प्रणालीत उपलब्ध होण्याची शक्यता पडताळून त्यांचा प्रणालीत समावेश केला नव्हता.

अंतिम बैठकीत सचिव, FD यांनी आवश्यक ती कारवाई करण्याचे मान्य केले.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की, एनआयसी टीम सोबत चर्चेनंतर आवश्यक सुधारणा करण्यात येतील.

महालेखापालांचे अभिप्राय :

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगतीचा समावेश असावा.

अनुपालन :

या संदर्भात राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्रांच्या अधिका-यांसोबत दि. ०७.०६.२०१६ रोजी बैठक घेऊन आवश्यक उपाय योजनांबाबत निर्णय घेण्यात आला.

राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्राद्वारे अंतर्गत परिक्षणाचे मोडयुल निर्माण करुन सहा आठवड्यात त्याचे परिक्षण करण्यात येईल.

अंतिम बैठकीत सचिव, FD यांनी आवश्यक MIS अहवाल प्रणालित सम्मिलित करण्याचे मान्य केले.

७.१३ व्यवस्थापन सूचना प्रणाली

उपयोजन प्रणालीमध्ये व्यवस्थापन सूचना प्रणालीचे वेगवेगळे अहवाल उपलब्ध होण्याची व्यवस्था असावी. जे अहवाल, वापरकर्ता विभाग, लेखापरीक्षक आणि कोषागार यासारख्या वेगवेगळ्या उपभोक्त्यांना त्यांच्या जमा, लेख्याचे वर्गीकरण, ई-जमांची पडताळणी आणि ताळमेळ यावर संनियंत्रण ठेवण्यासाठी साधन ठरू शकतील.

आम्हाला असे आढळून आले की, कुठल्याही कालावधीकरीता योजना सांकेतांकनिहाय जमा, इ-जमांची वापरकर्तेनिहाय सूची, विरूपीत न केलेल्या इ-पावत्यांची सूची, कोषागाराकडून संमत केलेल्या परताव्याची सूची यासारखे महत्वपूर्ण MIS अहवाल उपलब्ध नव्हते. याबाबतची माहिती उपलब्ध नसल्यामुळे वापरकर्ते, चुकीच्या पध्दतीने वर्गीकरण झालेल्या जमा, इ-पावत्यांचे विरूपीकरण आणि ताळमेळ यावर नियंत्रण ठेऊ शकले नाही.

विविध वापरकर्त्या गटांना आवश्यक त्या संनियंत्रणासाठी उपयुक्त असे MIS अहवाल विभागाने निश्चित करावेत.

ज्ञापन :

उपरोक्त अभिप्रायासंदर्भात वित्त विभागाने पुरविलेल्या लेखी स्पष्टीकरणात्मक ज्ञापनात असे नमूद करण्यात आले की, हा एक आवश्यक सुधारणांचा भाग असून एनआयसी ग्रास टीम सोबत चर्चेनंतर ग्रासमध्ये आवश्यक त्या सुधारणा करण्यात येतील.

महालेखापालांचे अभिप्राय :

स्पष्टीकरण ज्ञापनात याबाबत पुढील प्रगतीचा समावेश असावा.

अनुपालन :

आवश्यक सुधारणा ग्रास मध्ये करण्यात आल्या आहेत. विभागांना त्यांच्या लॉगईनमध्ये व्यवस्थापकीय सूचना प्रणाली Management Information System (MIS) चे अहवाल उपलब्ध करुन देण्यात आलेले आहेत. सदर व्यवस्थापकीय सूचना प्रणालीच्या खालील अहवालांचे नमुने सोबत अवलोकनार्थ संलग्न करण्यात आलेले आहेत.

१. रोख लेखा - सदर अहवालात मुख्य लेखाशिर्षनिहाय विवरण देण्यात आले आहे.

२. बाहय परिशिष्ट - सदर अहवालात मुख्य लेखाशिर्षनिहाय योजना सांकेतांकनिहाय विवरण देण्यात आले आहे.

३. दैनिक रोखवही - सदर अहवालात रोख वहीतील आरबीआयसोबत दैनंदिन ताळमेळ घेण्यात आलेल्या यशस्वी व्यवहारांचे विवरण देण्यात आले आहे.

४. एकूण जमा - सदर अहवालात वापरकर्त्यांच्या गरजेनुसार एकुण जमेचे विवरण देण्यात आले आहे. जसे बँक निहाय, मुख्य लेखाशिर्षनिहाय, जिल्हानिहाय, प्रदान प्रकारनिहाय इत्यादी.

५. विरुपण अहवाल - सदर अहवालात विरुपीत तथा अ-विरुपीत चलनांचे विवरण देण्यात आले आहे.

६. निर्माण झालेले तथापि स्क्रोलमध्ये समाविष्ट नसलेले सी.आय.एन. (CIN) सदर अहवाल प्रलंबित व्यवहार जे ई-स्क्रोलमध्ये समाविष्ट नाही त्यांचे विवरण देण्यात आलेले आहे.

७. ई-जमेची मागिल आर्थिक वर्षासोबत तुलना.

८. अवेटेड स्क्रोल - सदर अहवालात जी चलन स्क्रोलमध्ये समाविष्ट नाही अशा चलनांचे विवरण देण्यात आलेले आहे.

९. रिव्होक अहवाल - सदर अहवालात रिव्होक चलनांचे विवरण देण्यात आलेले आहे.

१० परतावा अहवाल - सदर अहवालात परतावा चलनांचे विवरण देण्यात आलेले आहे.

११ महालेखापालांकडे सादर केलेले लेखे.

१२ (विभागप्रमुखांच्या लॉगईनमध्ये लेखाशिर्षनिहाय अहवाल उपलब्ध सदर अहवाल हा विभागांच्या महालेखापाल कार्यालयासोबतच्या ताळमेळासाठी आहे.) (विवरण पत्र क्र. १५)

साक्ष : -

४.२ उपरोक्त परिच्छेदासंदर्भात दिनांक ४ जुलै २०१६ रोजी प्रधान सचिव वित्त विभाग व इतर विभागीय प्रतिनिधींची साक्ष घेण्यात आली साक्षीच्या सुरुवातील शासकिय जमा लेखांकन प्रणाली (ग्रास)चे सादरीकरण करण्यात आले व समितीला या प्रणालीची माहिती देण्यात आली.

ग्रास कार्यप्रणालीचे सादरीकरण करण्यापूर्वी या संदर्भात महालेखाकारांनी जे आक्षेप घेतले होते त्या संदर्भात बहुतांश दुरुस्त्या केल्या आहेत. परंतु जे आक्षेप प्रलंबित आहेत त्या संदर्भात सादरीकरणाच्या दरम्यान चर्चा करु. एनआयसीकडून जो ड्राफ्ट आला आहे त्याला मान्यता देऊन त्याची अंमलबजावणी कधी करणार आहात याबद्दल आपण समितीला माहिती दिल्यास आज साक्ष पूर्ण होऊ शकेल. आपण या संदर्भात सुरुवातीला दुरुस्त्या का केल्या नाहीत. तसेच त्यानंतर महालेखाकारांचे आक्षेप व आपण सुमोटो काही दुरुस्त्या केल्या आहेत का, याबाबत आपण सादरीकरणाच्या वेळी समितीला माहिती द्यावी जेणेकरुन समितीची कन्सेप्ट क्लिअर होईल असे समितीने विभागास सांगितले.

या प्रणालीच्या संदर्भात माहिती देताना विभागीय प्रतिनिधींनी असे विदित केले की, शासकीय जमेच्या प्रणालीला "शासकीय जमा लेखांकन प्रणाली " (ग्राम) असे नाव दिलेले आहे. या प्रणालीमार्फत जनता आणि शासनासाठी सुविधा उपलब्ध केली आहे. जनतेला उपलब्ध करुन दिलेल्या सुविधेत त्यांना घरबसल्या २४ तासांत कधीही शासनाची देय रक्कम देणे शक्य होते. राज्य उत्पादन शुल्क विभाग, एक्ससाईज विभाग, नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक शुल्क विभाग, तसेच मोटार विभाग या प्रणालीचा मोठ्या प्रमाणात वापर करीत आहेत. त्यांनी वापर केलेल्या प्रणालीसंबंधी जमा झालेली आकडेवारी सादरीकरणात दिलेली आहे. सन २०१० ते २०१६ पर्यंत यात प्रगती झाली आहे. सन २०१५-१६ मध्ये ३५ विभागांनी ग्रास कार्यप्रणालीचा उपयोग करुन एकूण ७१,१९९४८ चलनांद्वारे ४६,०८२ कोटी रुपयांचा महसूल भरणा केला आहे.

४६ हजार कोटी रुपये ३५ विभागांकडून महसुलापोटी जमा झाले आहेत. जुन्या सिस्टीमचा वापर करुन महसुलापोटी किती रक्कम जमा झाली या समितीच्या प्रश्नाला मागील वर्षी विक्रीकर विभागाचा त्यांच्या पोर्टलमार्फत ७४ कोटी रुपयांचा महसूल जमा झालेला असल्याची माहिती विभागीय प्रतिनिधींनी समितीस दिली.

४६ हजार कोटी रुपयांव्यतिरिक्त किती रक्कम जमा झाली आहे यावर माहिती देताना विभागीय सचिवांनी ४६ हजार कोटी रुपयांव्यतिरिक्त अंदाजे १ लक्ष ६५ हजार कोटी रुपयांची रक्कम जमा झाली असल्याचे समितीस अवगत केले.

ग्रास प्रणाली व्यतिरिक्त ३५ विभागांकडून एकूण जमा झालेल्या महसुलाची रक्कम किती आहे ? विभागाने सन २०१५-२०१६ ची मूळ आकडेवारी सांगावी अशी सूचना समितीने केली असता प्रामुख्याने रेव्हन्यु रिसीप्टच्या संदर्भात मुद्दा आहे सन २०१५-१६ मध्ये रिव्हाईज रेव्हन्यु रिसिप्टचे बजेट १ लाख ५८ हजार ६४० कोटी रुपयांचे दर्शविले आहे. त्यापैकी ७४ हजार कोटी रुपये विक्रीकर विभाग आणि ४६ हजार कोटी रुपये ग्रास प्रणालीचे आहे. ही रक्कम वजा केल्यास उर्वरित रक्कम मॅन्युएल सिस्टीमने कोषागारात जमा झाली आहे अशी माहिती विभागीय प्रतिनिधींनी समितीस दिली.

३५ विभागांपैकी किती विभागांनी अपेक्षित प्रतिसाद दिला नाही अशी विचारणा समितीने केली असता आम्ही सर्व विभागांसाठी या प्रणालीची सुविधा उपलब्ध केलेली आहे. प्रणालीमध्ये विभागाच्या रिसीप्टचे हेड भरावे लागतात. राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने सन २०१४-१५ मध्ये या प्रणालीचा वापर करण्याचे ठरविले त्यानुसार त्यांना प्रशिक्षण दिले. यामुळे त्या विभागामार्फत १०० टक्के महसूल ग्रास प्रणालीमार्फत येऊ लागला. त्याचप्रमाणे नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक विभागाकडून १०० टक्के ग्रास प्रणालीचा वापर केला जातो. कामगार विभागात बॉयलर, जनरल आणि इंडस्ट्री असे ३ विभाग आहेत. त्या विभागांपैकी बॉयलर विभागाला ग्रास प्रणाली सोईस्कर वाटते. इंडस्ट्रीज लोक या प्रणालीत मोठ्या प्रमाणावर आले आहेत परंतु लहान करदाते या प्रणालीत अद्याप आलेले नाहीत असा खुलासा विभागीय प्रतिनिधींनी केला.

एकूण आकडेवारीचा विचार केल्यास एकूण रेव्हन्यु रिसीप्टपैकी ३० टक्के ग्रास प्रणालीतून व ५१ टक्के महसूल सेल्स टॅक्सद्वारे जमा होतो. एकूण ८० टक्के कोणत्या तरी माध्यमातून संगणकीय प्रणालीतून येतो आता २० टक्के राहिला असल्याची माहितीही विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

रुपयांमध्ये रकमेचा विचार केल्यास विभागाकडे ८० ते ८१ टक्के रक्कम या सिस्टीममधून येत आहेत. परंतु टॅक्स भरणा-यांच्या संख्येचा विचार केल्यास ती ८० टक्के संख्या नाही. फक्त मोठे टॅक्स पे करणारे लोक या सिस्टीममध्ये समाविष्ट

होत आहेत. परंतु लहान टॅक्स पे करणारे लोक ते या सिस्टीममध्ये समाविष्ट होत नाही. लहान टॅक्स पे करणारे लोक या सिस्टीममध्ये समाविष्ट करण्यासाठी विभागाचे काय नियोजन आहे ? या समितीच्या प्रश्नाला मागील वर्षी विभागाने लहान टॅक्स पे करणा-या लोकांसाठी या प्रणालीसोबत स्टेट बँक ऑफ इंडियाची ई-पेमेंट गेटवे प्रणाली इंटिग्रेटेड केली आहे. ई-पेमेंट गेटवे प्रणालीमध्ये जवळपास ४० बँका आहेत. त्यात नेट बँकेची गरज पडत नाही. कोणीही डेबीट कार्ड , क्रेडिट कार्ड किंवा ई-वॉलेटने पैसे भरु शकतो अशा प्रकारे लहान करदात्यांना या प्रणालीमध्ये आणण्यासाठी विभागाचे प्रयत्न सुरु असल्याची माहिती विभागीय प्रतिनिधींनी दिली.

विभागाने ज्या सुविधा उपलब्ध करुन दिल्या हा प्रणालीचा भाग आहे. परंतु समितीचे असे म्हणणे आहे की, विभागाने सदर प्रणालीची अंमलबजावणी करण्यासाठी खालच्या स्तरावर प्रयत्न करणे अत्यावश्यक आहे. याकरिता विभागाने धोरण स्वीकारले पाहिजे. कार्पोरेटसारख्या मोठ्या करदात्यांकडे अकांऊट असतात यामुळे ते या गोष्टींना नकार देतात. चलनाद्वारे रक्कम भरणारा मोठा वर्ग आहे. यात लहान करदात्यांचा समावेश असतो. ही सिस्टीम एजंटमार्फत सुरु असते तेथे ऑनलाईन पध्दत नसते. ही सिस्टीम ज्या ठिकाणी आहे तेथे चलनाचा उपयोग मोठ्या प्रमाणात आहे. ग्रास प्रणालीची अंमलबजावणी करण्यासाठी आपण ठोस धोरण आखल्यास एजंट व दलालाची पध्दत कमी होऊ शकते यादृष्टीने विभागाने कोणते प्रयत्न केले आहेत याबाबत समितीने पृच्छा केली असता विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, सर्वसामान्य लोकांकरिता दोन पर्याय असून इंटरनेट तसेच बॅकांमध्ये काऊंटरवर आपल्या लोकांची नेमणूक केली आहे. तेथे त्यांनी रक्कम जमा केल्यास तो ग्रास प्रणालीत येऊ शकतो. आजमितीला प्रत्येक ग्रामपंचायतीमध्ये कोणत्या न कोणत्या बँकांची शाखा आहे. बँकाचे व्यवहार जेवढा वाढेल तेवढा तो येणे शक्य आहे. आपण ही गोष्ट सर्वांना बांधील करु शकत नाही की, तुम्ही सर्व व्यवहार बँकेमार्फत किंवा ऑनलाईन केले पाहिजेत परंतु ते प्रमाण कमी करु शकतो.

ही गोष्ट सर्वांना बांधील करु शकत नाही असा उल्लेख केला परंतु समिती विभागाच्या भूमिकेशी सहमत नसल्याचे सांगत युझर फ्रेंडली केल्यास ग्रास प्रणालीच्या वापर प्रमाणात वाढ करु शकतो असे मत समितीने व्यक्त केले.तसेच विभागाच्या यंत्रणेने प्रयत्न केल्यास ही सिस्टीम आपोआप चांगली होईल. याकरिता खालच्या यंत्रणेने प्रयत्न करणे अत्यावश्यक आहे. जे लोक पैसे भरतात त्यापैकी ९९ टक्के लोकांचे बँकेत अकांऊट असते. आपण सिस्टीममध्ये लोकांना मोठ्या प्रमाणात आणणे आवश्यक आहे याकरिता आपण प्लॅनिंग केल्यास २ वर्षात १०० टक्के लोकांना या प्रणालीत आणू शकाल. याकरिता आपण काही नियोजन केले आहे का याबाबत समितीने विचारणा केली असता यावर खुलासा करताना विभागीय सचिवांनी असे सांगितले की, संबंधित खात्याच्या रिसिप्टसंबंधी त्या खात्याचा सामान्य लोकांशी इंटरफेस असतो आपण थेट सर्वांशी संपर्क करु शकत नाही. आपली तशी भूमिका सुध्दा नाही. परंतु ही कार्यवाही केल्यास त्यांची अकाऊंटकिंपिंग व ताळमेळ पध्दत सोपी होते. अलीकडे आपण पाहिल्यास अनेक पॉईंटमध्ये एजींनी असा मुद्दा घेतला आहे की, यात ई-लेखा असले तरी त्याचा ताळमेळ करणे बंधनकारक आहे. यामुळे खात्यांनी त्या पध्दतीचा अवलंब केल्यास खात्याकरिता ही बाब सुलभ होईल. आपण विभागाला ही बाब सांगू शकतो. वित्त विभागाने सर्व विभागांना सांगितले आहे की, तुम्ही ग्रास प्रणालीशी इंटरफेस स्थापन करावे. वित्त विभाग ते इंटरफेस कसे सोप करता येईल त्याकरिता प्रयत्नशील आहोत.

राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने १०० टक्क ग्रास प्रणालीचा वापर केला त्याप्रमाणे सर्व विभागांकडून तशी कार्यवाही केली जाऊ शकते. या अनुषंगाने जे जे विभाग ग्रास प्रणालीमध्ये समाविष्ट होण्यास प्रतिसाद देत नाही त्यांना या सिस्टीमध्ये आणण्याकरिता कोणती कार्यवाही करणार आहात तसेच ग्रास प्रणालीकरिता प्रत्येक कोषागारात एक सुविधा केंद्र उपलब्ध करुन तेथे सदर प्रणालीच्या वापरासंबंधी माहिती दिली जाते. ही बाब आपल्या रेकॉर्डवर आहे. परंतु ऑन रेकॉर्ड तशी व्यवस्था कोषागारामध्ये असल्याचे निदर्शनास आले नाही. विभागाने ग्रास प्रणाली युझर फ्रेंडली करीत असताना ती प्रत्यक्षात असावी कागदोपत्री नसावी अशी सूचना समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी याची नोंद घेतली.

ग्रास प्रणालीमुळे शासनाला कोणते फायदे झाले याची समितीला माहिती दिली. मॅन्युएल सिस्टीममध्ये जमा झालेली रक्कम ३ दिवसांनी शासकीय खजिन्यात म्हणजे रिझर्व्ह बँकेच्या शासन खाती जमा होते. परंतु आपण या प्रणालीच्या माध्यमातून ऑनलाईन पध्दतीने डायरेक्ट रिझर्व्ह बँकेशी कनेक्टेड असल्यामुळे जमेची रक्कम दुस-या दिवशी रिझर्व्ह बँकेत शासनाच्या खाती जमा होते. आपण ही रक्कम एका क्षणात घेऊ शकतो. परंतु आम्ही व्हर्च्युएल ट्रेझरी स्थापन केली आहे. ती यावर संपूर्ण नियंत्रण ठेवते. ही रक्कम आल्यानंतर सिस्टीममध्ये केलेल्या सुविधेनुसार सिस्टीम ही सर्व रक्कम चेक करते. या प्रणालीशी २० ते २१ बँका इंटिग्रेटेड केलेल्या आहेत. ग्राहक त्या बँकामध्ये सदर व्यवहार करतात व त्या बँकेतून रिझर्व्ह

बँकेत पाठविले जातात. त्या बँकेतील चलनांची यादी त्याला आपण "स्क्रोल" असे म्हणतो ती यादी आम्हाला प्राप्त होत असते. ते स्क्रोल रिझर्व्ह बँकेकडे सुध्दा पाठविले जाते. रिझर्व्ह बँकेकडून आम्हाला सदर स्क्रोल प्राप्त होतात, आम्ही त्याचा मेळ घेतो. त्यात अनेक वेळा असे निदर्शनास येते की, दुस-या दिवशी काही एन्ट्री येत असतात. आम्ही त्यानंतर रेक्टीफिकेशन एन्टी करतो व त्यानंतर रिझर्व्ह बँकेकडे फायनल स्क्रोल मंजुरीसाठी पाठवितो. जमेचे लेखांकन अत्यंत सुलभ झाले आहे. आपोआप होणा-या जमेच्या रकमेसंबंधी चलन आयडेंटीफिकशन नंबर आणि गव्हर्नमेंट चलन नंबर असे दोन नंबर पडतात. प्रत्येक चलन आपल्या प्रणालीमध्ये उपलब्ध असून त्यावर व्हर्च्युएल ट्रेझरी ऑफिसरची डिजीटल साईन होत असते. अशा प्रकारे या माध्यमातून जमा झालेली रक्कम निश्चितपणे शासन खाती जमा झाल्याचे आपण सांगू शकतो. त्याचे प्रिंटआऊट कॅशबुकच्या रिसिप्ट साईडला घेतल्यास त्याचे लेखांकन झाले आहे असे आपण समजतो. अन्यथा कॅशियरला प्रत्येक नोंद घ्यावी लागते. तसेच जमेचे लेखाशिर्षनिहाय ताळमेळ घेणे सुध्दा सुलभ झालेले आहे. ग्रास प्रणालीमध्ये हेडनिहाय लेखांकन होत असते. यामुळे महालेखांकारासमवेत रिकन्सीलिएशन घ्यावे लागते ते सुध्दा संबंधित विभाग यातून डाऊनलोड करुन महालेखांकारांशी त्यांचे रिकन्सीलिएशन करु शकतात. प्रणालीमध्ये पुढे कशा प्रकारे कार्यवाही करावी याबद्दल त्यात माहिती दिली आहे. तसेच आम्ही त्यांना वेळोवेळी प्रशिक्षण देतो. तसेच आपण प्रत्येक कोषागारात एक सुविधा केंद्र सुरु केले आहे यावर विभागाची ही मार्गदर्शनाची प्रक्रिया फक्त कागदोपत्री आहे परंतु ती प्रत्यक्षात उपलब्ध नाही असे मत समितीने नोंदविले

ऑनलाईन पध्दतीने मोठ्या प्रमाणात रक्कम जमा असल्यामुळे त्याकरिता सिक्युरिटी आवश्यक असते विभागाकडून यावर्षापर्यंत त्याचे सिक्युरिटी ऑडिट सातत्याने केले जाते. प्रणालीचे सर्व्हर मॅनेज होस्टींग तत्वावर ठेवलेले आहे. यात टाटा कम्युनिकेशन्स लिमिटेडसमवेत करार केलेला आहे. ती सुविधा अतिशय सुरक्षित आहे. इतर मोठ्या कंपन्यांचा तेथून व्यवहार चालतो. त्याकरिता सुविधा उपलब्ध केलेली आहे. आपल्या निविदेची तशी अट होती. ती अट त्यांनी पूर्ण केली आहे. २०१० मध्ये सदर निविदा काढली होती. टाटा कम्युनिकेशन्स लिमिटेडचा डेटा सेंटर आहे त्याकरिता त्यांनी हैद्राबाद येथे एक डिझास्टर रिकव्हरी सेंटर ठेवलेले आहे. तेथे सातत्याने डेटा रेप्लिकेशन करीत असतो अशी माहिती विभागीय प्रतिनिधींची समितीस दिली. टीसीएस बरोबर जो करार झालेला आहे त्याचा कालावधी किती आहे यावर विभागीय प्रतिनिधींनी अशी माहिती दिली की, या वर्षाच्या सप्टेंबरपर्यंत टीसीएस बरोबर करार असून आता नवीन टेंडर मागविण्यात आले आहे.

यासंदर्भात समितीने सुरक्षिततेच्या बाबतीत काय व्यवस्था केली आहे व टीसीएसचा करार या वर्षापर्यंत आहे, हे काम दुस-या कंपनीला देण्यात येईल. टेंडर काढल्यावर जे लोक येतील ते येतील, डिझास्टर मॅनेजमेंटच्या दृष्टीने हा सर्व्हर सेव्ह करुन ठेवला आहे, त्याचे काय होणार आहे. ते टीसीएस विभागाला तो डाटा ट्रान्सफर करणार आहेत काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी होकारार्थी उत्तर दिले व हार्डवेअर ट्रान्सफर करावे लागेल, पूर्ण नवीन नेटवर्किंग करावे लागेल तसेच यामध्ये दोन भाग आहेत, संगणक प्रणाली व सिस्टीम कोड एनआयसीच्या ताब्यात आहे अशी माहिती समितीला दिली.

Whether the NIC belongs to the Government of India? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी होकारर्थी उत्तर दिले व पुढे अशी माहिती दिली की, त्यावर टीसीएस फक्त त्याला होस्ट करतो. त्याला हार्डवेअर देतो, त्याचा संगणकीय कोड व डाटा विभागाच्या ताब्यात असून विभागाला कोणाकडून घेण्याची आवश्यकता नाही तसेच हा डाटा एन आय सी कडे सुरक्षित आहे.

समितीने पुढे सूचना केली की, आता पुन्हा निविदा काढण्यात येणार आहेत, या निविदांसाठी स्पर्धा झाली पाहिजे व ते कमी भावात मिळाले पाहिजे हे मान्य आहे. यामध्ये ISO २७००१ हे रेटींग ठेवून निविदेमध्ये अशा अटी व शर्ती टाकाव्या की याचे उल्लंघन होणार नाही व त्याचा दर्जा कायम राहील.

याअनुषंगाने विभागीय प्रतिनिधींनी असे विदित केले की, या ग्रास प्रणाली मध्ये एक सुविधा देण्यात आली की, जे सेवा पुरविणारे विभाग आहेत, उदाहरणार्थ आरटीओ येथे मोटर व्हेईकीलचे रजिस्ट्रेशन करण्यात येते. त्या सेवा पुरविल्यानंतर जे चलन येते त्याला विभाग विरुपीत करतो त्याची सुविधा उपलब्ध करुन दिलेली आहे.

रजिस्ट्रेशन हे दोन किंवा चार दिवसानंतर होते, याबाबत विभागाचा परिच्छेद असून त्यानंतर विभाग विरुपीकरण करतो त्यामध्ये किती विलंब मान्य आहे. यामध्ये जे आक्षेप आहेत ते क्लिअर झाले आहे काय हा महत्वाचा भाग आहे. पावत्यांच्या संदर्भात त्या पावत्या डिस्पोजल केल्या नाहीत तर त्याबाबत विभागाचे काय म्हणणे आहे अशी विचारणा समितीने केली असता एकदा डिलरने पैसे भरले की, तो केव्हांही येऊ शकतो व सेवा घेऊ शकतो असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

त्या पावत्यांचा गैरवापर खालच्या स्तरावर केला जाईल काय काय अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, त्यासाठी डिलरने जेव्हा १० पावत्यांचे पैसे भरले व जेव्हा तो यांच्याकडे गाडयांची नोंदणी करण्यासाठी आला तेव्हा यांच्या माणसांनी १० पावत्यांचे विरुपण करणे क्रमप्राप्त आहे, याचा गैरवापर होऊ नये म्हणून नियमात अशी तरतूद करण्यात आली आहे.

काही प्रकरणांत गैरवापर झालेला असल्याचे समितीने विभागास अवगत केले तसेच आता विभागाने यामध्ये दुरुस्ती केलेली आसून त्यांनी ही बाब बंधनकारक केलेली असल्याचे विभागाचे म्हणणे असल्याचे विदित केले. पूर्ण सिस्टीममध्ये टप्प्याटप्प्याने दुरुस्ती झालेली असून ग्रास ही सिस्टीम राज्य शासनाने अवलंबिली आहे. यामध्ये ज्या चुका आढळून आल्या त्या विभागाने टप्प्या टप्प्याने दुरुस्त केल्या आहेत. आणखी काही दुरुस्त्या करायच्या आहेत व काही दुरुस्त्या यांनी सुमोटो करायला पाहिजेत पण तसे विभागाने केले नसल्याचे समितीने विदित केले. तसेच ३५ विभागातून एकत्रित महसूल शासकीय तिजोरित गोळा केला जातो. ३५ विभागांचा परफार्मन्स काय आहे, विभागाने त्यांना एक मर्यादा आखून दिली पाहिजे व अमुक इतका महसूल यायला पाहिजे. किती लोकांनी फार चांगले काम केले हे विभागाच्या रेकॉर्डवर येणे आवश्यक असून त्यासंदर्भातील काही स्टेटमेंट विभागाची असायला पाहिजेत. ज्यांनी काही केले नाही किंवा मागील तीन वर्षात ज्यांच्याकडून महसूल गोळा झाला नाही, त्यासंदर्भात काही कारणे असतील तर ते समजू शकतो परंतु काही कारण नसताना त्यांचा परफार्मन्स काहीच नसेल तर त्यांच्यावर समितीमार्फत देखील काही ताशेरे गेले पाहिजेत किंवा विभागाकडून सांगण्यात आले पाहिजे की, या विभागाने आणखी काळजी घेण्याची गरज आहे. परंतु बरेचसे असे विभाग आहेत की, महसूल मिळतो किंवा नाही त्यामुळे या ३५ विभागाकडून गेल्या तीन वर्षात महसूल एकत्रित येत होता. दरवर्षी किती टक्के महसूल वाढला पाहिजे होता, दरवर्षी ५ किंवा १० टक्के महसूल वाढायला पाहिजे होता. मागील दोन वर्षात हा महसूल कोणत्या विभागांकडून वाढलेला नाही यासंदर्भातील माहिती समितीला उपलब्ध करुन दिली तर ते उपयुक्त होईल असेही मत समितीने व्यक्त केले असता समितीने जो मुददा उपस्थित केला तो अतिरिक्त रिसोर्स व साधन निर्मितीचा आहे. हा लेखा व कोषागरे या विभागाचा भाग नाही त्यासाठी मुख्यमंत्री महोदयांच्या स्तरावर यासंदर्भातील पर्यवेक्षण चार ते पाच महिन्यांतून करण्यात येते. वेगवेगळया खात्यांना टार्गेट देण्यात आले आहे. अमुक इतका महसूल वाढायला पाहिजे. विक्रीकर विभागाला नेहमी आपण उदटदिष्ट ठरवून देत असतो. अमुक वर्षात सात ते आठ टक्के महसुलात वाढ झाली पाहिजे. आयजीआर मुद्रांक शुल्क यांचे आकडे पाहिले तर त्यांची आकडेवारी अत्यंत चांगली आहे. विक्रीकर विभाग व मुद्रांक शुल्क हे दोन्ही विभाग उत्पन्नाचे मेजर स्त्रोत आहेत. या विभागांना दिलेल्या टार्गेटप्रमाणे त्यांचे काम झालेले आहे. महसूल विभाग व इतर काही खात्यांमध्ये थोडे प्रमाण कमी आहे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

यामध्ये आता किती खाते ॲड करण्यात आले आहेत ? रोजगार हमी विभाग, असे काही विभाग यात ॲड केले आहेत काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता विभागीय सचिवांनी This system is only concerned with Receipts and not for payment असा खुलासा केला.

आपणाकडे ३५ विभाग आहेत, त्यापैकी किती विभाग या सिस्टीमला प्रतिसाद देत नाहीत ही माहिती समितीस दिली तर त्या विभागांच्या सचिवांना समितीला साक्षीसाठी बोलविता येईल.यामध्ये कोणता विभाग जास्त दुर्लक्ष आहेत, जास्तीत जास्त त्यांचे पेमेंट चलनाद्वारे होत आहे, असे किती विभाग आहेत. विभागाने सांगितले की, ८० टक्के रक्कम या प्रणालीद्वारे गोळा करण्यात येते व २० टक्के रक्कम मॅन्युअली जमा केली जाते. एखादा विभाग ९० टक्के या सिस्टीमचा फायदा घेत असावा याबाबत देखील विभागाने दक्षता घेतली पाहिजे असे मत समितीने व्यक्त केले असता याबाबत मदत करण्यासाठी चार महिन्यापूर्वी प्रत्येक खात्याला त्या सिस्टिमची एमआयएस प्रणाली जनरेट करता येईल, त्यामध्ये ई रिसिप्ट व युझर वाईज डिस्ट्रीब्युशन पाहण्याची सिस्टीम त्यांना दिलेली आहे. पूर्वी ती पध्दत नव्हती. आता त्यांना तशी मुभा आहे तसे ते करु शकतात अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

समितीला याबाबत माहिती नसल्यामुळे विभागाने अशी माहिती दयावी की, ३५ विभागांपैकी मेरिटवाईज एक्साईज विभाग वसुलीबाबत क्रमांक एक वर आहे, अमुक खात्यांनी चांगली कामे केली व अमुक खात्यांनी चांगली कामे केली नाहीत. जर अशी माहिती समितीला दिली तर त्या खात्यांबाबत समितीला अहवालात शिफारस करता येईल. असे समितीने विदित केले असता विभागीय सचिवांनी माहिती देण्याबाबत आश्वासित केले तथापि अदयाप माहिती अप्राप्त आहे.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, एकूण कलेक्शन किती व ग्रास सिस्टीमच्या माध्यमातून किती कलेक्शन झाले आहे याबाबत माहिती देताना विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, यामध्ये पैसे भरण्याची सोय केली आहे त्याचे तीन पर्याय ठेवले असून त्यामध्ये एक नेट बँकिंग आहे, दुसरे अ-क्रास द बँक काऊंट आणि तिसरे ई-पेमेंट गेट वे.

ई-पेमेंट गेट वे फक्त एसबीआयमार्फत आहे काय ? क्रेडीट व डेबिट कार्डच्या माध्यमातून पेमेंट होईल परंतु ते फक्त एसबीआयचे पाहिजे यासाठी दुस-या बँकेचे कार्ड चालणार नाही काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता फक्त एसबीआय बँकेचेच कार्ड चालेल मागील काळात म्हणजे सन २०१३ मध्ये आयडीबीआय सोबत चर्चा सुरु केली होती, परंतु फेल्ड पेमेंटबाबत ते जबाबदारी घेण्यास तयार नव्हते. त्यांचे असे म्हणणे होते की, कोणी पैसे भरले व त्यांचे पैसे गेले तर आम्ही जबाबदारी घेणार नाही. त्यामुळे त्यांच्याशी पुढील चर्चा करण्यात आली नाही. एसबीआय हे आपले बँकर आहेत, पूर्ण व्यवहार एसबीआय सोबत होतात, मराठवाडयात एसबीएच ही बँक आहे, स्टेट बँक ऑफ हैदराबाद यांना पेमेंटचे पूर्ण अधिकार आहेत, जमा रकमेचे मॅन्युअल चलन तेथेच भरण्यात येते. त्यांनी एसबीआय ॲग्रीगेटर सर्व्हीसेस आणली आहे, एसबीआय ही आपली बँकर असल्यामुळे त्यांच्यावर जास्त भरवसा असल्याचा खुलासा विभागीय प्रतिनिधींची केला.

समिती आपल्या मताशी सहमत नाही, ते आपले बँकर आहेत म्हणून त्यांच्यावर आपला भरवसा आहे, असे म्हणता येणार नाही. रिझर्व्ह बँकेच्या अंडर सर्व बँका काम करीत असतात एसबीआय बँक गॅरेन्टेड आहे व इतर बँका गॅरेंटेड नाहीत असे बोलणे योग्य होणार नाही. ज्या गावात एसबीआय नाही, त्या गावात इतर राष्ट्रीय कृत बँका आहेत, त्यामुळे याची व्याप्ती आपण वाढविली पाहिजे असे समितीने विभागास अवगत केले असता पेमेंट गेटवेचा ४० बँकाशी करार करण्यात आलेला आहे. पेमेंट गेटवे वर ते कोणत्याही बँकेत जाऊ शकतात हा फक्त गेटवे आहे त्याच्याशी निगडीत ४० बँका असून, त्यांच्यासोबत ते व्यवहार करु शकतात अशी माहिती विभागीय प्रतिनिधींनी समितीस दिली.

ई-पेमेंट एसबीआय बँकेचे डेबीट किंवा क्रेडिट कार्ड असेल तरच होईल, दुस-या बँकेच्या कार्डवरुन पेमेंट होऊ शकते काय ? या समितीच्या प्रश्नाला कोणत्याही बँकेचे कार्ड असले तरी ते या पेमेंटशी निगडीत आहे असा खुलासा विभागीय प्रतिनिधींनी केला.तसेच यामध्ये असे आहे की, मला जर पेमेंट करावयाचे असेल तर मी बँकेमार्फत पेमेंट करु शकते. गेट वे हे फक्त महाराष्ट्र शासनाचे आहे, गेट वे हे मायासाठी नाही माझी बँक व एसबीआय यामध्ये करार असेल तर ती बँक त्या गेटवे मार्फत शासनाकडे पेमेंट करु शकते. यामध्ये फक्त राष्ट्रीयकृत बँकाच नाहीत तर प्रायव्हेट बँक म्हणजे ॲक्सीस बँक व इतर तीन ते चार बँकांनी एसबीआय सोबत करार केलेला असल्याचा खुलासाही विभागीय सचिवांनी समितीसमोर केला.

जिल्हा मध्यवर्ती बँकेला वित्त विभागाने बाजूला ठेवले आहे, जिल्हा मध्यवर्ती बँक म्हणजे काय ? ती सेंटर बँक आहे ती कधीच बुडत नाही, ज्या बँका प्राब्लेममध्ये येतात त्यांना केंद्र व राज्य शासन मदत करते. वित्त विभाग याचा अर्थ वेगळा लावते, central, बँक व स्टेट बँक कधीही बुडणार नाही. तशीच जिल्हा मध्यवर्ती बँक व राज्य बँक कधीच बुडणार नाही. म्हणजे कधीही या बँकेतील डिपॉझीटची रक्कम बुडणार नाही. या बँका उदया प्राब्लेममध्ये आल्या तर जसे नागपूर व नांदेड जिल्हा बँक प्राब्लेममध्ये आली होती, तेव्हा त्यांना केंद्र व राज्य शासनाने मदत करुन त्यांचा व्यवहार सुरळित केला होता.असे समितीने विभागास अवगत केले तसेच या ग्रास प्रणालीमध्ये ज्या ४० बँका ठेवण्यात आल्या त्याबाबत काय निकष होते. यामध्ये ज्या चांगल्या बँका आहेत त्यांचा समावेश केला पाहिजे हा विषय अनेक वेळा सभागृहात उपस्थित केलेला आहे त्याची दखल घेतली जात नाही. बँकामध्ये एबीसीडी असे ग्रेडेशन करावे, ए-बँक, बी-बँक व सी-बँक असे ग्रेडेशन करावे, जी सी-बँक असेल तिला व्यवहार करण्यास देऊ नका. ज्यांचे चांगले ग्रेडेशन आहे त्यांना व्यवहार करण्यास दयावे. ज्या बँका चांगल्या आहेत, त्यांना ग्रेडेशन दया. ज्या बँका ए क्लॉस मध्ये आहेत ज्यांचे वर्किंग चांगले आहे, शून्य एनपीए आहे, ज्यांचा ग्रॉस शून्य एनपीए होऊ मागतो आहे, अशा १५-२० बँका आहेत, कारण हे करंट अकाऊंटमध्ये फुकट पैसे वापरतात. याबाबत वित्त विभाग गांभीर्याने विचार करणार आहे किंवा नाही. शासनाच्या धोरणापासून हे कामे लांब जात आहेत, शासनाने ठरविले आहे की, शेतक-यांची उन्नती झाली पाहिजे. ज्या बँका चांगल्या आहेत त्या केंद्र व राज्य सरकारचा निधी वापरीत आहेत, आता जिल्हा परिषदेचा निधी देखील जिल्हा बँकेकडून काढून टाकत आहात करंट अकाऊंटचा पैसा बिनव्याजी बँका वापरीत आहेत. याचा फायदा जिल्हा मध्यवर्ती बँकेला देणार काय ? आवश्यकता भासली तर त्याबाबत आपण नॉर्मस ठरवावेत याबाबत विचार करण्यात यावा, याबाबत समितीने शासनाला शिफारस केली पाहिजे असे समितीने विभागास सूचित केले .

पैसे कोठे ठेवावे हे त्या त्या खात्याने ठरविले पाहिजे, याबाबत वित्त विभाग काही करु शकत नाही, विभाग असे म्हणतो की, ई-पेमेंट गेटवे आहे, एसबीआय प्रणालीची काही मानके आहेत एसबीआय ई-पेमेंट गेट वे चालविते असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

सहकार विभागाने असे सर्क्युलर काढले आहे की, जिल्हा व सहकारी बँकेत लोकांना जो पैसा अडकला आहे, अशा संदर्भातील सर्क्युलरचा विषय त्यांनी उपस्थित केला आहे. हे पेमेंट सरकारला होणार आहे, जे पेमेंट सरकारला होणार आहे,

ते आतापर्यंत तलाठी, जिल्हाधिकारी कार्यालयात जाऊन करावे लागत होते, हे आता ऑनलाईन करण्यात आले आहे, यासाठी स्टेट बँक सोबत ते निगडीत करुन ठेवले आहे. या संदर्भातील मास्टर सर्व्हर स्टेट बँकेच्या ताब्यात राहणार आहे, कोठे तरी एका ठिकाणी त्याचा कंट्रोल दिसला पाहिजे. सर्व राष्ट्रीयकृत बँका, खाजगी बँका, सहकार बँका या स्टेट बँकेच्या ई-पेमेंटमध्ये इन्व्हॉल होतील याचा त्यांना लाभ मिळेल. हा निधी स्टेट बँकेकडे ट्रान्सफर होणार नाही. पैसे त्याच बँकेत भरले जाणार आहेत, त्याचे स्टेट बँकेशी कनेक्शन असेल तर त्याचे रेकॉर्ड स्टेट बँकेकडे व पैसे संबंधित बँकेकडे जाणार आहेत असे समितीने विदित केले तसेच यामध्ये ज्या त्रुटी आहेत त्याबाबत समिती चर्चा करीत असून एसबीआय बरोबर जिल्हा बँकांना देखील कनेक्टिव्हिटी वाढविण्याबाबत सूचना द्याव्यात. आपल्याला ८० टक्क्यांपासून ९५ ते १०० टक्के करावयाचे असेल तर एसबीआयने जिल्हा बँकांना सुद्धा यामध्ये जोडले तर याची व्याप्ती वाढेल आणि ते लोकांसाठी साईचे होईल लोकांना ते गावातच भरता येईल असेही मत समितीने व्यक्त केले.

सन २०१०-११ मध्ये ग्रास प्रणाली मार्फत जमा झालेला एकूण महसूल ४५७ कोटी रुपये होते आता १०,४०५ कोटी रुपये असल्याचे समितीने विभागास अवगत केले तेसच ही रक्कम ६ महिन्यांची आहे का एका वर्षाची आहे आहे ? विचारणा समितीने केली असता ही रक्कम एप्रिल, मे आणि जून अशी ३ महिन्यांची आहे असल्याचे विभागीय सचिवांनी विदित केले.

सन २०१६-१७ मधील चलान संख्या १९,०१,८३६ इतकी आहे आणि रक्कम १०,४०५ कोटी आहे ही ३ महिन्यांची रक्कम आहे यामध्ये आणखी वाढ होईल. सन २०१५-१६ मधील चलान संख्या १७,१९,९४८ आहे आणि रक्कम ४६,०८२ कोटी रुपये आहे. सन २०१०-११ मध्ये चलान संख्या फक्त ३०,५४७ होती. सन २०१०-११ पासून सन २०१५-१६ पर्यंत म्हणजे मागील ५-६ वर्षात यामध्ये चांगल्या प्रकारे वाढ झालेली आहे असे समितीने मत व्यक्त केले तसेच याबाबतचा तुलनात्मक तक्ता समितीस देण्याबाबत सांगितले असता विभागाने तक्ता देण्याबाबत आश्वासित केले. तथापि माहिती अप्राप्त आहे.

Directorate of Medical Education and Research चे ६७४ चलान, Co-op., Marketing And Textiles Department (Mantralaya) चे २१० चलान आलेले आहेत. Directorate Of Industrial Safety and Health चे फक्त ४ चलान आलेले आहेत. Registrar of Firms चे २०३ चलान, State Commission and District Consumer Redressal Forum चे १६३ चलान आलेले आहेत. त्यानंतर खूपच कमी चलान आलेले आहेत. यांच्या ज्या रिसिप्ट आहेत त्या तुलनेत काय परिस्थिती आहे हे देखील पहावे असे समितीने सूचित केले.

महाकोश संदर्भात समितीला थोडक्यात माहिती द्यावी असे समितीने विभागास सांगितले असता विभागाने याबाबत समितीसमोर सादरी केले व सादरी करणाच्यावेळी महाकोष या वेबसाईटवरुन सर्व लिंक्स दिलेल्या असून सादरीकरणामध्ये डाव्या बाजूला पोर्टल आहेत सध्या या पोर्टलचा वापर करीत असून सुरुवातीला बजेट, त्यानंतर बिल पोर्टल आहे. आम्ही याद्वारे इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने बिले तयार करतो त्यानंतर रिसीप्टचा ग्रास आहे. शासकीय कर्मचारी व आमदार महोदयांचे पगार सेवार्थद्वारे होतात. त्यानंतर निवृत्ती वेतन पेन्शन, पे-व्हेरिफिकेशनसाठी केलेले आहे. त्यानंतर शेवटचे पोर्टल डेटा डम्ससाठी आहे. यामध्ये जेवढे व्यवहार होतात त्याचा डेटा अर्थवाहिनीमध्ये साठविला जातो आणि आपल्याला तेथून क्वेरी दिल्यानंतर किती खर्च झाला, कोणत्या विभागाचा कोणत्या संवर्गासाठी किती खर्च झालेला आहे, याबाबतची माहिती मिळू शकते सचिव महोदयांना जी माहिती लागते ती आपण याद्वारे उपलब्ध करुन देण्यात येते असा खुलासा विभागीय प्रतिनिधींनी केला.

रिसिप्ट आणि एक्सपेंडिचरची आकडेवारी आपल्याकडे अपडेट असते आणि त्या आधारावर आपल्याला फंड फ्लो निश्चित करता येतो अशी पृच्छा समितीने केली असता विभागीय प्रतिनिधींनी होय असे सकारात्मक उत्तर समितीस दिले.

यामध्ये पेमेंटसाठी पोर्टल दिलेला आहे पोलिसांचे टी. ए., डी.ए. चे बिल असते. परंतु, अकाऊन्टंट शंभर रुपये घेतल्याशिवाय त्यांचे टी. ए., डी.ए. चे बिल काढत नाही तो विभागाचाच कर्मचारी आहे. परंतु, त्या बाबूला १०० रुपये दिले नाही तर टी.ए., डी.ए. चे बिल निघत नाही. विभागाने या प्रणालीत आणखी थोड्या अपडेट करण्याची आवश्यकता आहे. नगर विकास विभाग, गृह विभागामध्ये अशी जी बिले निघतात त्यासाठी आपण हे फास्ट केले पाहिजे. कारण, अजूनही त्या लेव्हलवर लोकांना खूप त्रास असल्याचे समितीने मत व्यक्त केले.

सेवार्थ आणि पेन्शनची जी सिस्टीम आहे त्यामध्ये आपण पगार आणि पेन्शन ॲटोमेशन केले आहे. आपण टी.ए., डी.ए. च्या बिलाचा मुद्दा मांडलेला आहे. त्यासाठी सुरुवातीच्या काळात मॅन्युअली बिल काढणे अभिप्रेत आहे. कारण, ज्या कर्मचा-याने प्रवास केलेला आहे तो प्रवासाचा तपशील बघून ऑर्डर काढली जाते ती ॲटोमेशन होऊ शकत नाही फार झाले तर त्यासाठी

संगणक प्रणालीमध्ये सुधारणा करु शकतो. शेवटी संबंधित अधिकारी त्याबाबत निर्णय घेतील आणि ऑर्डर काढतील असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

टी.ए., डी.ए. चे बिल सबमिट केल्यानंतर मला पेमेंट घेण्यासाठी कार्यालयात येण्याची गरज पडू नये ते बिल माझ्या बँक खात्यात जमा झाले पाहिजे. मी कोणत्या तारखेला बिल सादर केले त्याची एन्ट्री होईल आणि सिक्वेन्सने त्याचे पेमेंट झाले पाहिजे. परंतु, आज त्या डिपार्टमेंटमध्ये तसे होत नाही म्हणून ते करता येईल काय ते बघावे असे समितीने सूचित केले.

विभागाकडे जी आवेदने येतात त्याचा हिशोब ठेवण्याकरिता ई-ऑफिस आहे. कोणत्या डेस्कमध्ये कोणते निवेदन कोणत्या तारखेपासून प्रलंबित आहे हे आपल्याला त्या माध्यमातून कळू शकेल आपल्याला ती माहिती काढता येईल. परंतु, तरीही त्या माहितीचा आढावा कोणी तरी घेणे अपेक्षित राहील असा खुलासा विभागीय सचिवांनी समितीसमोर केला.

त्याबद्दल समितीचे काही म्हणणे नसून जे मॅन्युअली करावयाचे आहे ते आपल्याला करावेच लागेल. समजा माझ्याकडे ५०० लोकांचे टी.ए., डी.ए. चे बिल आले आणि मी त्याचे व्हाऊचर सबमिट करुन सिस्टीमध्ये अपडेट केल्यानंतर संबंधितांच्या खात्यात पैसे जमा झाले पाहिजेत त्यांनी पैसे घेण्यासाठी पुन्हा माझ्याकडे यावे हे अपेक्षित नसले पाहिजे असे समितीने विभागास अवगत केले. यावर उपरोक्त समितीची सूचना योग्य असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

समितीने पुढे अशी सूचना केली की, विभागाने टी.ए., डी.ए. संदर्भात सांगितले परंतु, खरे म्हणजे आता मॅन्युअली बिल तपासण्याची वेळ संपलेली आहे आता स्कॅनिंग केले जाते. त्या कर्मचा-याने एखादी गोष्ट वाढवून सांगितली आणि आपण त्याप्रमाणे पेमेंट करणार ही सिस्टीम शासनामध्ये नाही. त्याने जे व्हाऊचर सादर केले असेल, बिल आर केले असेल त्या प्रमाणे पेमेंट केले जाते. टी.ए., डी.ए. चे बिल सादर करण्यासाठी त्याचे आठवड्यातील एक दिवस किंवा कामाचे काही तास वेस्ट होतात. आपल्याला भविष्यात याचा सुद्धा विचार करावा लागेल. तसेच समजा कॉन्ट्रॅक्टरचे बिल आहे काही लोकांनी ऑनलाईन केले. आपण ती सिस्टीम डेव्हलप करुन घ्यावी की, त्या कॉन्ट्रॅक्टरने कोणत्या तारखेला बिल सादर केले, त्याने बिल सादर केल्यानंतर त्याला येथे येण्याची आवश्यकता नाही. ऑनलाईन त्याच्या बँक खात्यात पेमेंट जमा झाले पाहिजे. जिल्हा परिषद असेल, नगरपालिका असेल यांनी अजूनही सिस्टीमची अंमलबजावणी केलेली नाही.

वित्त विभागाकडे सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडून पत्र आले होते त्यांनी तशी सिस्टीम विकसित केलेली आहे आणि आता आम्ही त्याला आमच्या बिम्ज बरोबर इंटिग्रेट करीत आहोत. त्यामध्ये समितीने सांगितल्याप्रमाणेच सिस्टीम आहे कॉन्ट्रॅक्टरने कोणत्या तारखेला बिल सादर केले, कोणत्या तारखेपासून बिल प्रलंबित आहे, कोणत्या रस्त्याचे बिल आहे हे सर्व सार्वजनिक बांधकाम विभागाने केले आहे. इतर विभागांनी देखील तसा पुढाकार घ्यावयास पाहिजे विभागामार्फत याबबात त्यांना माहिती देतोच असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला

इतर विभागाने ते आपल्या सिस्टीममध्ये समाविष्ट केले पाहिजे तसेच विशेष करुन लोकल सेल्फ गर्व्हनमेंटसाठी करावे असे मत समितीने व्यक्त केले. तसेच ही सिस्टीम नसल्यामुळे ते लोक डिस्क्रीशनरी झालेले आहेत म्हणजे त्या बाबूला वाटले तरच ते होते, नाही तर होतच नाही. आपण ती सिस्टीम थोडी फास्ट केली तर त्यावर कन्ट्रोल येईल. सचिव महोदयांनी सांगितले की, प्रत्येक विभागाने हे केले पाहिजे परंतु, त्यांना सूचना कोण देणार आहे ? समितीने नगरपालिका, जिल्हापरिषद या संस्थांबाबत सूचना केलेली आहे त्यांना सूचना कोण देणार आहे ? अशी पृच्छा ही समितीने केली असता वित्त विभाग त्यांना सूचना देऊ शकते परंतु, ग्राम विकास विभाग आणि नगर विकास विभाग अंमलबजावणी करु शकतात. ती वित्त विभागाच्या अखत्यारीतील बाब नाही कारण, त्या स्वायत्त संस्था आहेत असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

आपल्याकडे वित्तीय सुधारणा विभाग असल्यामुळे संबंधित विभागाने तशा सुधारणा करुन घेण्याबाबत त्यांना सूचना देऊ शकता. केंद्र शासनाकडून जेएनएनयुआरएमचे पैसे आणण्यासाठी आयुक्त होते ज्या राज्यांनी, महानगरपालिकांनी अटींची पूर्तता केली त्यांना निधी प्राप्त होतो. आपण त्यांना तशी सक्ती करावी. विभागाने वेळेत कार्यवाही केली नाही तर पुढील पेमेंट केले जाणार नाही, असे त्यांना सांगता येईल आपण त्यांना यासाठी वेळ द्यावा आपल्या अधिकाराचा वापर करावा असे मत समितीने व्यक्त केले.

परिच्छेद क्र.७.१०.६ " मुद्रांक शुल्क प्रदानाच्या बटवडा आदेशांच्या बनावट इ-पावत्या आढळून आल्या "

उरण येथील एका एजन्सीमध्ये बटवडा प्रदान केलेल्या मुद्रांक शुल्काशी संबंधित बनावट पावत्या दाखविल्या आणि विभागाने त्याबाबत एफआयआर दाखल केलेला आहे. याला आळा घालण्यासाठी विभागाने कोणती कार्यवाही केली आहे अशी विचारणा समितीने केली असता याला आळा घालण्यासाठी जेवढ्या कंटेनर फ्रेट सर्व्हिस एजन्सीज आहेत त्यांना ग्रास सिस्टीममध्ये लॉगिन होऊन आणि ई-रिसिप्ट व्हेरिफाय करुन त्याचे विरुपन करण्याची सुविधा दिलेली आहे ती सुविधा पूर्वी त्यांच्याकडे नव्हती आता त्या एजन्सी स्पेसिफिक पावती बघून विरुपन करु शकतात असा खुलासा विभागीय सचिवानी समितीसमोर केला.

शासनाच्या मंजुरीने संबंधित कंटेनर फ्रेट सर्व्हिस एजन्सीजना ग्रास युजर आयडी व पासवर्ड वितरीत करण्यात आले आहेत. असे विभागाच्या उत्तरात नमूद करण्यात आले आहे तर यापूर्वी त्यांना युजर आयडी व पासवर्ड वितरीत करण्यात आले नव्हते काय ? अशी पृच्छा समितीने केली असता यापूर्वी त्यांना पासवर्ड वितरीत करण्यात आला नव्हता असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

जेवढ्या कंटेनर फ्रेट सर्व्हिस एजन्सीज आहेत यांचे पासवर्ड इतर विभागाप्रमाणे ९० दिवसानंतर बदलते जातात काय ? या समितीच्या प्रश्नाला विभागाने तशा सूचना दिलेल्या असल्याचे विभागीय सचिवांनी विदित केले तसेच त्यांनी १०० दिवसापर्यंत पासवर्ड बदलला नाही तर तो पासवर्ड चालणार नाही, अशी सिस्टीममध्ये प्रोव्हिजन असल्याचेही समितीस अवगत केले.

कंटेनर फ्रेट सर्व्हिस एजन्सीजना मुद्रांक शुल्क भरावे लागते ते जी डिलिव्हरी घेतात त्या प्रत्येक कंटेनरसाठी त्यांना पैसे भरावे लागतात असे समितीने नमूद केले असता इन्स्पेक्टर जनरल ऑफ रजिस्ट्रेशन मार्फत स्टॅम्प ड्युटी आकारली जाते आपण पॉईंट १ पर्सेंट डिलिव्हरी नोट्सवर वसूल करतो आणि त्या माध्यमातून शासनाला वार्षिक ३०० कोटी रुपयांचे उत्पन्न मिळते. पूर्वी ते ड्युटी भरल्याच्या चलानचे प्रिंट काढायचे आणि तिच प्रिंट दाखवून पुढील माल सोडवून घेत होते. हे लक्षात आल्यानंतर शासनाने लगेच डिफेससाठी मंजुरी दिली. आता आपण त्यांना युझर आयडी आणि पासवर्ड दिलेला आहे. ते लोक डिलिव्हरी ऑर्डरचे चलान भरतात त्यावर ते लोक डिफेस करतात आणि त्यावर संबंधित दुय्यम रजिस्ट्रार यांचे नियंत्रण असल्याची माहिती विभागीय सचिवांनी दिली.

सन २०१४ मध्ये एफआयआर दाखल केलेला आहे, त्याबद्दल काय झालेले आहे अशी विचारणा समितीने केली असता यासंदर्भात ४ लोकांना अटक करण्यात आली असून ती केस सध्या न्यायप्रविष्ट असल्याची माहिती समितीस अवगत केली.

सीएचए हे काम करतात तेथे डायरेक्ट कस्टमर येत नाहीत. आयात किंवा निर्यात करणारा माणूस कमीत कमी रिस्क घेतो कारण, त्याचे पैसे आयदर ॲडव्हान्समध्ये दिलेले असतात यामध्ये जे सीएचए आहेत हे त्यांचे काम आहे. आपण इतर पार्टीवर एफआयआर दाखल केले किंवा कसे याची समितीला माहिती नाही. फ्रेट एजन्सीवर एफआयआर दाखल केलेला आहे याची समितीस माहिती आहे. त्यांना कायम स्वरुपी काळया यादीत टाकायला पाहिजे. जे प्रॅक्टीस करणारे लोक आहेत, आता आपण दंडात्मक शिक्षा करुन चालविणार असाल तर त्यांना ते मोडस आपॅरेंडी आहे. त्यांना काळया यादीत टाकले पाहिजे. आपण त्यांना ब्लॅकलिस्ट करण्याची कारवाई केलेली आहे काय ? अशी विचारणा समितीने केली असता ती कार्यवाही त्या विभागाने केली पाहिजे असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

वित्त विभागाने या संदर्भात शिफारस केली पाहिजे जोपर्यंत त्यांना सूचनाच देणार नाही तोपर्यंत ते विभाग त्यांना काळयायादीत कसे टाकणार अशी विचारणा समितीने केली असता We will inform them to blacklist concerned persons. असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

त्यांना प्रत्येक वेळी मुद्रांक शुल्क भरावे लागते काय, कंटेनरसाठी मुद्रांक शुल्क कसे आकारले जाते, एकदा रजिस्टर केले की मुद्रांक शुल्क आहे का प्रत्येक वेळी आयात निर्यातीसाठी मुद्रांक शुल्क आहे याबाबत समितीने विचारणा केली असता त्या विभागाने तसे नियम केलेले आहेत प्रत्येक कंटेनरच्या डिलिव्हरीवर काही तरी शुल्क आकारले जाते आणि ते त्यांनी ग्रास सिस्टीममध्ये भरावयाचे असते आयजीआर मुद्रांक शुल्क भरुन घेतात अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

ज्यावेळी कंटेनर रजिस्टर होते त्यावेळी मुद्रांक शुल्क घेतात का प्रत्येक कंटेनरच्या कन्साईनमेंटवर मुद्रांक शुल्क घेतात या समितीच्या प्रश्नाला कन्साइनमेंटवर मुद्रांक शुल्क घेण्यात येते असे विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले तसेच

डिलिव्हरी ऑर्डर्स असतात आयात होणारा माल असतो त्यावर मुद्रांक शुल्काची तरतूद महाराष्ट्र मुद्रांक शुल्क अधिनियमामध्ये आहे. त्या मालाची व्हॅल्यू अधिक कस्टम ड्यूटी या एकत्रित मूल्यावर ०.१ टक्क्यानी स्टॅम्प ड्यूटी आकारण्याची तरतूद आपल्या कायद्यामध्ये आहे. आम्ही त्या दस्ताला किंवा संलेखाला डिलिव्हरी ऑर्डर असे म्हणतो. माल येतो त्यावेळी कन्साईनमेंट येत असतांना, त्याचा आधी इम्पोर्ट आयजीएम जनरेट होतो. त्यामध्ये कोणता माल येत आहे, कोणाचा माल येत आहे याची माहिती असते. त्यामध्ये डील करणारे कस्टम हाऊस एजंट असतात की, जे भारतातील इम्पोर्टर असतात, त्यांच्यासाठी काम करीत असतात. कस्टम हाऊस एजंट ती सर्व प्रोसेस करतात, बिल ऑफ एंट्री आणि डिलिव्हरी ऑर्डर्स हे कस्टम हाऊस एजंट तयार करून ते माल सोडविण्यासाठी कंटेनर फ्रेट स्टेशन्सला जातात. उदा. जेएनपीटीमध्ये असे ३२ कंटेनर फ्रेट स्टेशन्स आहेत की, जे केंद्र सरकारने नेमलेल्या एजन्सीज आहेत. कंपनी अशा त्या एजन्सीज आहेत त्यांच्याकडे जाऊन त्यांना तो माल सोडवावा लागतो त्या पॉईंटला कस्टम ड्यूटी देखील वसूल केली जाते आणि त्याच ठिकाणी मुद्रांक शुल्क हा ऑनलाईन अगोदर ग्रासवर कस्टम हाऊस एजंट भरतात आणि मग ते चलन घेऊन डिलिव्हरी ऑर्डर सोबत तेथे जातात. मग कंटेनर फ्रेट स्टेशन्स हे सर्व मुद्रांक शुल्क जे भरले आहे ते बरोबर आहे की नाही हे तपासतात. आम्ही ग्रासला युजर आयडी व पासवर्ड दिलेला आहे, ते लॉग-ईन करतात, तो जीआरएन नंबर व्हेरिफाय करतात आणि बरोबर असेल तर ते डिफेस करतात आणि मग त्यानंतर तो माल आऊट ऑफ चार्ज होऊन बाहेर सोडला जातो अशी अतिरिक्त माहिती ही विभागीय प्रतिनिधींनी समितीस दिली.

विभागाने ही कार्यपध्दती एकदम सोपी करावी. कन्साईनमेंट तेथे आल्यानंतर या सर्व प्रोसिजरला ८ ते १० दिवस लावतात, त्यांना डॅमरेज पडतो, तेथे कॉंट्रॅक्टर ठेवला आहे, त्याचे भाडे पडते, प्रोडक्शन उशिरा होते, त्या कन्साईनमेंटसाठी कंटेनर हायर केला की, त्याचे चार्जेस लागतात. जेव्हा इम्पोर्ट ड्यूटी लागू होते तेव्हा त्याच कॉस्टिंगमध्ये त्याच विभागाने हे कलेक्ट केले पाहिजे. काही तरी याला कार्यपध्दती असेल, विभागाला ही सुरुवात करावी लागणार आहे. कन्साईनमेंटच्या ॲक्च्युअल कॉस्टवर ०.१ टक्क्याचे कलेक्शन असते, त्याचे पैसे भरले जातात, ते तेथेच कलेक्ट केले आणि आपल्या खात्यात ट्रान्सफर केले तर त्यांचे दिवस वाचतात. विभागाकडे त्यासाठी काय व्यवस्था आहे ? आता बटवाडयाचा प्रॉब्लेम आला आहे आदेशांच्या बनावट कॉपीजसंबंधीचा हा प्रॉब्लेम आहे. विभागाची व्यवस्थित कार्यपध्दती असेल तर हा प्रॉब्लेम येणारच नाही. कन्साईनमेंट डाऊनलोड होतो, त्याचे आयात शुल्क भरले जाते, त्याच्याच किंमतीवर ०.१ टक्का घेतो. विभागाने कन्साईनमेंट वेगळे न करता, त्याच विभागाने कलेक्शन करून पैसे आपल्याकडे ट्रान्सफर करायचे आहेत. केंद्रीय विभागाबरोबर चर्चा करून हे केले पाहीजे . एकाच पॉईंटवर दोन्ही टॅक्सेस वसूल करावेत असे मत समितीने व्यक्त केले.

कस्टम ड्यूटी आहे ते केंद्र सरकारच्या अखत्यारित येते. आपण महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाखाली स्टॅम्प ड्यूटी आकारत आहोत, त्यामुळे हे होत आहे असा खुलासा विभागीय प्रतिनिधींनी केला.

आपला टॅक्स त्यांना भरावाच लागेल. केंद्र सरकारचा असेल तरी त्यांना आपला टॅक्स भरावाच लागतो. जेएनपीटीमध्ये गत वर्षीचा मुद्रांक शुल्क किती मिळाला ? मागच्या वर्षी मुद्रांक शुल्क किती मिळाले ? कंटेनरमधून मिळालेला माल बल्क कार्गो ने आला तर त्याला सुध्दा मुद्रांक शुल्क आहे का म्हणजेच काही कंटेनरने माल आला आणि काही ओपन बल्क कार्गोने आला तर त्याला मुद्रांक शुल्क आहे का ? अशी पृच्छा समितीने केली असता रजिस्ट्रेशन ॲक्टमध्ये फरक जाणवत नाही की, कंटेनराईज्डवर लावायचे की, नॉन कंटेनराईज्डवर लावायचे अशी माहिती विभागीय सचिवांनी दिली.

मुद्रांक शुल्क घेताना ज्या अडचणी येतात त्या विभागाला सांगताना समितीने असे नमूद केले की, कॉस्टवर इम्पोर्ट ड्यूटी भरली आहे, त्याचे इन्व्हॉईस येतात. आपले मुद्रांक शुल्क ०.१ टक्का घेतात. ०.१ टक्क्यासाठी डॅमरेज आणि कंटेनर चार्जेस येतात. मुद्रांक शुल्क घेण्यास आपल्या विभागाचे कर्मचारी बसतात, रेसिडेन्शिअल व कमर्शिअलचे मुद्रांक शुल्काचे केंद्र आहेत. आपण करार किंमत दाखविली, रेडिरेकनर फिक्स केले नाही, तेथे रेडिरेकनर होत नाही, कारण सर्वच वस्तू इम्पोर्ट होणार आहेत. मग आपल्याकडे काय माहिती राहणार आहे ? आपण हे अंडरइन्व्हाईस इम्पोर्ट केले आहे, कमी इम्पोर्ट ड्यूटी भरली आहे, त्यामुळे आमच्या रेव्हेन्यूमध्ये बदल होत आहे, त्यामुळे पुन्हा सुधारित करून घेऊन या असे होते. मात्र येथे सुधारित काहीही होत नाही. त्यामध्ये ४-६ दिवस काढतात, हे तेथेच केले पाहिजे. अधिकारी हे इच्छा दाखवतील की नाही हे माहीत नाही. आपले सुध्दा काऊंटर एक्साईजबरोबर असले पाहिजे, जेणेकरून त्यामध्ये विसंगती होऊ नये किंवा अंडरइन्व्हॉईस होऊ नये बिलिंग

डिलिव्हरी ऑडर, पावत्या त्यांना देणे शक्य होणार नाही. असे मत समितीने व्यक्त केले असता याअनुषंगाने विभागीय प्रतिनिधींनी असे विदित केले की, यामध्ये हा विचार झाला होता परंतु तेथील संख्या पाहिली तर हे शक्य नाही. एमबीपीटीपेक्षा जेएनपीटीमध्येच सध्या सर्वात जास्त माल येत असतो आणि तेथील व्यवहारांची संख्या आणि रोजच्या इनवर्ड होणा-या डिलिव्हरी ऑर्डर्स यांची संख्या जर विचारात घेतली तर ३२ वेगवेगळ्या ठिकाणी वेगवेगळा स्टाफ ठेवणे शक्य होत नव्हते. परत आता ऑनलाईन पेमेंटची सुविधा उपलब्ध झाली असल्यामुळे तशी गरज नाही. भरणा केल्यानंतर फक्त डिफेस करणे एवढेच एक काम असल्यामुळे आणि कस्टम ड्यूटी आणि अदर चार्जेस हे फेज वसूल करीत असल्यामुळे ते तयार झाले आहेत. आम्ही ते करू शकतो असे ते म्हटले आहेत, त्यानंतर ही सिस्टिम व्यवस्थित चालली आहे आणि वसुली देखील होत आहे.

जेएनपीटीमध्ये वेगळा रजिस्ट्रार ठेवला आहे का ? तेथे इन-चार्ज कोण आहे, तेथे उरण रजिस्ट्रार आहे की, जेएनपीटीला वेगळा रजिस्ट्रार आहे ? अशी विचारणा समितीने केली असता त्यांचे अकाऊंटिंग वेगळे असून हे सहजिल्हा निबंधक, रायगड यांच्या अखत्यारित येते. त्यांचे पथक दर महिन्याला ३२ ठिकाणी जाऊन व्हेरिफाय करीत असते की, डिफेसमेंट बरोबर होत आहे की नाही हे रॅण्डमली चेक करीत असतात.

एक सिस्टिम येऊ शकते का की, जेथे कस्टम ड्यूटीचे पेमेंट होते, त्याचे इन्व्हॉईस किंवा चलन असेल त्यावर ई-मेल करून किंवा स्कॅन करून आपल्या साईटवर टाकले तर आपल्या ग्रास रूट प्रणालीवर तो पैसे भरू शकतो. पण प्रत्यक्षात सीएजीला ५० वेळा यावे लागते. तेथेच कस्टम ड्यूटीचे पेमेंट झाले की, त्याच चलनावर ०.१ टक्का मोजून त्यांनी पेमेंट डायरेक्ट करायचे, आपल्या ऑफिसमध्ये येण्याची गरज नाही. आपला संगणक त्याला रिसिट देईल, ती रिसिट तुम्ही गेटवर चेक करायची, तेथेच ते क्लिअर होईल. तुमच्या कार्यालयाला येण्याची गरज लागणार नाही. त्यांना लाखो रूपये डॅम्रेजचे लागतात आणि वर अधिकारी हैराण करतात. समितीचे असे म्हणणे आहे की, कस्टम ड्यूटी भरली की त्या पावत्यांच्या, कागदपत्रांच्या आधारे ई-पेमेंट देऊन लगेच पावती दयावी, जेणेकरून वेळ वाचेल. ते करता येईल का किंवा सध्या ते सुरू आहे का अशी विचारणा समितीने केली असता या संदर्भात अधिक माहिती देताना विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, विभाग याचा अभ्यास करीत असून बहुतांश डॅम्रेज हे कस्टम आणि एक्साईज यामुळे लागते. वेळ आणि डॅम्रेज आपल्यामुळे लागत नाही आणि कस्टमपुरतेही लागत नाही एक्साईजमुळे डॅम्रेज लागते. कस्टमला त्यांना लगेच द्यावे लागते. अंडरइन्व्हाईसिंग होते की कसे याबाबत आपण कस्टमशी सांगड घातली तर आपले अंडरइन्व्हाईसिंग होणार नाही. दोन्ही मुद्यांवर अभ्यास सुरु असल्याचेही विभागीय सचिवांनी समितीस अवगत केले.

ज्या कंपनीने अशा प्रकारच्या बनावट पावत्या दिल्या, त्या कंपन्यांवर आपण एफआयआर दाखल करून थांबलात. समितीची भूमिका अशी राहणार आहे की, केंद्र सरकारने त्या कंपन्यांना नियुक्त केले आहे, त्यांना काळया यादीत टाकण्याची शिफारस विभागाने करावी असे समितीने विभागास सांगितले.

"GRAS मध्ये सहभागी बँकाव्दारे लेखपट (Scroll) अपलोड करणे "

विभागाने दिलेल्या माहितीमध्ये महालेखापालांनी आपल्या अभिप्रायामध्ये २० बँकांपैकी फक्त २ बँका डिजिटली साईन्ड स्क्रोल ग्रासमध्ये अपलोड करीत असल्याचे नमूद केले आहे. बाकी उर्वरित १८ बँकांचे काय होणार आहे अशी पृच्छा समितीने केली असता आता ही संख्या ११ वर आणली असल्याचे विभागीय प्रतिनिधींनी अवगत केले.

विभागाने याची सिस्टिम समितीस सांगावी त्यांची स्वाक्षरी किंवा सांक्षाकन डिजिटली होत नाही, याचा अर्थ काय आहे, याची कार्यपध्दती काय आहे ? अशी समितीने विचारणा केली असता हे दिवसभर व्यवहार होतात त्याची यादी तयार करतात, त्याला आपण बँक स्क्रोल म्हणतो, ते ऑनलाईन सिस्टिमच्या मार्फत आपल्याला ग्रासमध्ये पाठवितात, त्याच्या खाली त्यांनी डिजिटल स्वाक्षरी करावी असे अपेक्षित आहे याबाबत सातत्याने पाठपुरावा करीत आहोत. २ बँकांवरून आता ११ बँकांनी हे केले असल्याची माहिती विभागीय प्रतिनिधींनी समितीस अवगत केली. .

बँकेत स्क्रोल अपलोडिंगचे काम करण्यासाठी नेमण्यात आलेल्या व्यक्तींची वारंवार बदली होत असते असे कारण बँकांनी दिले असल्याचे विभागाने त्यांच्या उत्तरात नमूद केले आहे कसे शक्य आहे ? बाकी २ बँकांमध्ये होत नाही का किंवा ११ बँकांत

होत नाही का, ९ बँकांतच वारंवार बदली होते का ? विभागाने दिलेले कारण न पटण्यासारखे असल्याचे समितीने नमूद केले. बँकांनी कारण पण हे विभाग मान्य करीत आहे, हे त्यापेक्षाही गंभीर असल्याचे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी याबाबत समितीसमोर दिलगिरी व्यक्त केली.

विभागाने माहितीमध्ये लिहिले आहे की, डिजिटली स्वाक्षांकित केलेले लेखपट सादर न करण्यामुळे बँकेद्वारा पारेषित केलेल्या माहितीचे अनधिकृतपणे रोधन करणे, त्यांत बदल करणे, तिची नक्कल करणे आणि अवैध हस्तांतरण होणे याचा धोका संभवतो. तर विभागाकडून बाकीचे किती दिवसांत करणार आहात ते सांगावे. असे समितीने विचारले असता माहे फेब्रुवारी, २०१६ मध्ये या संदर्भात बैठक झाली होती. सर्व बँकांना हे करण्याकरिता बाध्य करण्यात आले आहे ते करतील असा त्यांनी होकार दिला असल्याचे विभागीय सचिवांनी नमूद केले.

बँका कधी करतील किंवा त्यांनी केले नाही तर विभागाकडून या संदर्भात काय ॲक्शन घेण्यात येणार आहे ? या समितीच्या प्रश्नाला विभागाकडून एवढीच कारवाई करू शकतो की, ज्या बँका हे करणार नाहीत, त्यांना या सिस्टिममधून वगळावे परंतु ती आपली गरज आहे. जास्तीत जास्त बँकांनी यामध्ये सहभागी व्हावे असे आपल्याला वाटत आहे.

आपल्याकडे एक सिस्टिम आहे, खालच्या बँकांनी काम केले नाही तर आपण वरच्या लेव्हलला कळवितो. यासंदर्भातही असे करण्यात यावे ज्या बँकांनी केले नाही त्यांच्या जिएमला, रिजिनल लेव्हलला कळवावे असे मत समितीने व्यक्त केले असता आम्ही पर्स्यु करून करतो असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

विभाग या संदर्भात किती गंभीर आहेत हे समितीला माहीत नाही. सन २०१४ ला ऑडिटने पॅरा काढला आता सन २०१६ आले आहे आरबीआयला लिहू शकता. बँक नकार देऊ शकत नाही. आरबीआयच्या गाईडलाईन्समध्ये त्यांनी काय केले पाहिजे. आपण त्या बँकांच्या वरिष्ठ अधिका-यांना सांगावे, तसेच आरबीआयला देखील सांगावे की, ते नॉर्म्स फॉलो करीत नाहीत. हे नॉर्म्स आपले नाहीत ते एनआयसीचे असतील असे समितीने नमूद केले असता आपण त्यांना युटिलिटी बनवून दिली असल्याचे विभागीय सचिवांनी नमूद केले.

समितीने पुढे असे मत व्यक्त केले की विभागाच्या कनिष्ठ पातळीवरील लोकांना हे व्हावे असे वाटत नाही. एजींनी शंका उपस्थित केली की, यामुळे मॅनिप्युलेशन होत आहे, हे मॅनिप्युलेशन होऊ नये म्हणून हे झाले पाहिजे असे महालेखाकारांचे म्हणणे आहे. आपला विभाग हे करीत नाही याचा अर्थ समितीने असा घ्यावा काय का की, विभागातील अधिका-यांना ही सिस्टिम त्यांच्या फायद्याची आहे म्हणून हे करायचे नाही, त्यामुळे ते प्रयत्न करीत नाहीत असे समितीने नमूद केले असता विभागाने यासंदर्भात पाठपुरावा केला असून आपल्या सूचना आहेत, त्या नोंदविल्या आहेत, यावर्षी ते पूर्ण करण्यात येईल असे विभागीय सचिवांनी समितीस सांगितले.

"लेखापरीक्षेचे भाग"

उपरोक्त परिच्छेदामध्ये असे सांगितले आहे की, आयटी ऑडिट परिक्षण गटाकडून शिफारस करण्यात आल्याप्रमाणे राष्ट्रीय सूचना केंद्र, पुणे (एनआयसी, पुणे) यांनी महत्त्वाच्या तक्त्यांमधील बदलांच्या नोंदीसाठी लेखापरीक्षा भाग तयार केलेले आहेत. अंमलबजावणी कधी करणार आहात अशी समितीने विचारणा केली असता अंमलबजावणी केली असल्याचे विभागीय प्रतिनिधींनी समितीस अवगत केले यासंदर्भात दीड वर्षे झाली असून आपले ऑडिट झाल्याबरोबर ते काम सुरू केले असल्याचा खुलासा केला.

"अंतर्गत लेखापरीक्षा"

मॉड्यूल ने-आण करून ६ आठवड्यांत त्याचे परिक्षण करण्यात येईल. अधिका-यांसोबत दिनांक ०७.०७.२०१२ ला बैठक झाली की सन २०१६ ला झाली ? विभागाने सांगितले आहे की, या संदर्भात एनआयसीबरोबर बैठक झाली अशी समितीने विचारणा केली असता सन २०१६ ला बैठक झाली असल्याचा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

सन २०१२ मध्ये बैठक झाली. आता ६ आठवड्यांत हे मॉड्यूल तयार होणार आहे असे समितीने विचारले असता या संदर्भात महालेखाकारांच्या लोकांशी चर्चा करून घेऊन ६ आठवड्यांत मॉडयुल करून घेतो असे समितीस सांगितले.

समितीने पुढे अशी विचारणा केली की, सन १९६८ चा नियम आहे, कलम ७४-७५ अन्वये काय केले पाहिजे ते सांगितले आहे. आज विभागाकडून सांगण्यात येत आहे की आम्ही करून घेऊ.

उपरोक्त च्या अनुषंगाने विभागीय सचिवांनी असे विदित केले की, यामध्ये मुद्दा असा आहे की, अंतर्गत लेखापरिक्षण त्यांनी करायचे आहे ही सर्व संगणकीय प्रणाली आहे. कोणत्या पध्दतीने करून पाहिजे ते महालेखाकार यांच्या कार्यालयाकडून स्पष्ट झाले पाहिजे, तसे आम्ही महालेखाकारांच्या लोकांसमवेत बसून बघू.

सदरहू काम शासनाचे आहे त्यांनी करायचे आहे.सन १९६८ च्या नियमाप्रमाणे लेखापरीक्षण मेंडेटरी असल्याची बाब समितीने नमूद केली असता सॉफ्टवेअर सिस्टिमचे ऑडिट होईल असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

लेखापरिक्षण हा विषय आहे आपण सीएला सांगितले की, आमची सिस्टिम आहे, याचे ऑडिट करायचे आहे म्हणजे सर्व ए टू झेड व्हाऊचर्स ऑडिट होतात. लेखापरिक्षण कसे करावे हे विचारण्यासाठी काही सिस्टिम नाही. लेखापरिक्षण कसे करावे याचा सल्ला महालेखाकारांनी द्यावा हे योग्य नाही.असे समितीने नमूद केले असता They have a separate wing of software audit. This is not a regular audit. नॉर्मल ऑडीटमध्ये जेवढी ट्रॅन्झॅक्शन्स झाली आहेत, त्याच्या ५-१० टक्के ट्रॅन्झॅक्शन्स आपण घेतो आणि पाहतो की, फायनांशिअल रूल्सप्रमाणे ते व्यवहार झाले आहेत का ? सॉफ्टवेअर ऑडिटमध्ये असे होणार नाहीत, कारण जी काही ट्रॅन्झॅक्शन्स झाली आहेत, ती सिस्टिममध्ये जे काही रूल्स फिड केले आहेत त्याप्रमाणे झाली आहेत. त्यांना कोणत्या प्रकारचे परिक्षण करणे अभिप्रेत आहे, ते आपल्याला ऑडिट टीमने सांगायचे आहे अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

विभाग हे कधी करणार या संदर्भात निश्चित काही कालमर्यादा सांगावी असे समितीने नमूद केले. आपण ए.जी. यांच्यासोबत कधी चर्चा करणार, ही बाब कधी निश्चित करणार या बाबतची कालमर्यादा सांगावी. महालेखाकारांच्या वतीने समिती सांगते की, ते या विषयी आपल्यासमवेत चर्चा करण्यास तयार आहेत. त्यामुळे आपल्याला त्यांच्यासोबत चर्चा करण्यास कधी वेळ आहे अशी विचारणा समितीने केली असता, विभागाकडून हे काम सहा आठवड्यात पूर्ण करण्यात येईल कारण यामध्ये सॉफ्टवेअर विकसित करावे लागेल असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

समितीचे असे म्हणणे आहे की, अंतर्गत लेखा परीक्षणाच्या पध्दतीमध्ये सुधारणा झाली पाहिजे. त्यामुळे या संदर्भात आपण आणि एनआयसीचे प्रतिनिधीं महालेखाकार यांच्यासोबत एकत्र बसून या विषयी निश्चित करावे व समितीला त्याबाबत एक महिन्याच्या आत कळवावे. तसेच ज्या गोष्टी सहा आठवड्यात पूर्ण करण्याचे आश्वासन दिलेले आहे त्या संदर्भात सुध्दा सहा आठवड्यानंतर समितीला अवगत करावे असेही समितीने निदेश दिले.

विभागाकडे अंतर्गत लेखापरीक्षणाची काय पध्दती आहे याबाबत विचारणा केली असता विभागाकडे ज्या रकमा येतात त्यांची दैनंदिन तपासणी करुन व्हर्च्युअल ट्रेझरी ऑफीसर त्यावर डिजीटल साईन करतात नंतर सर्व रकमा निश्चित झाल्यानंतर आपण सर्वांना कळवितो अशी माहिती विभागीय प्रतिनिधींनी समितीस दिली.

रिसीप्टचा विषय हा राज्याच्या उत्पन्नाशी निगडित आहे. अंतर्गत लेखापरिक्षणासाठी फार काही पैसे लागणार नाहीत त्यामुळे आपण अंतर्गत लेखापरिक्षण सिस्टीम उभी करावी, जेणेकरुन आपल्याला महालेखाकार यांच्यासमोर जावे लागणार नाही. तसेच समितीसमोर सुध्दा साक्षीसाठी यावे लागणार नाही यातून लॅक्युना कमी होतील आणि राज्याचे उत्पन्न वाढेल. त्यामुळे अशा प्रकारची सिस्टीम उभी करता येईल काय या बाबत अभ्यास करुन त्या संदर्भातील निर्णय घ्यावा. हा फार आवश्यक विषय आहे, असे मत समितीने व्यक्त केले असता विभागीय सचिव समितीच्या मताशी सहमत असल्याचे नमूद केले.

एनआयसीची कार्यपध्दती काय आहे, ही कार्यपध्दती आणखी विकसित करण्यासाठी विभागाच्या काही सूचना आहेत काय ? जेणेकरुन या बाबतचा उल्लेख समितीला शिफारशींमध्ये करता येईल. ग्रास सिस्टीममध्ये अजून काही गोष्टी करणे

अभिप्रेत आहे काय ? कारण महालेखाकार यांनी केलेल्या सूचनांच्या अनुषंगाने आपण या सिस्टीमला अपडेट करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. यामध्ये आणखी काय सुधारणा केली पाहिजे व त्यामध्ये एनआयसी ची काय भूमिका राहणार आहे, या गोष्टी समितीला अहवालाच्या दृष्टीने उपयुक्त आहेत असे समितीने विभागास सांगितले.

विभागाची जी एकूण संगणकीय प्रणाली आहे त्यातील एक अंश ही ग्रास सिस्टीम आहे. त्यामध्ये ट्रेझरी नेट येतो, बिम्स येतो यामध्ये अजून सुधारणा करावयाची असेल तर ती दोन मार्गाने करता येईल. पुढे सुधारणा करण्याच्या बाबतीत काही स्टेप्स घेतलेल्या आहेत यातील एक म्हणजे आपल्याला बिझनेस इंटेलिजन्स स्टुल घ्यावा लागेल. कारण आता आपल्याकडे तयार झालेला डेटा खूप मोठा आहे. यामध्ये आपला कोणता पॅटर्न आहे, कोणता खर्च केव्हा पडतो, कसा पडतो या संदर्भात जास्त ॲनालिसीस करावयाचे असेल तर बिझनेस इंटेलिजन्स स्टुल घेऊन त्याचा अभ्यास केला पाहिजे. दुसरे म्हणजे मघाशी असा विषय झाला की, अनेक विभागांनी त्यांच्या विभागांतर्गत संगणकीय प्रणाली विकसित केलेल्या आहेत. त्यांच्या बिम्सशी आपण इंटरग्रेशन आणि इंटरफेस स्थापित करतो. उदाहरणार्थ जसे विक्रीकर विभागाशी केले, तसे सार्वजनिक बांधकाम विभागाशी करणार आहोत. पाटबंधारे विभागाला बोलावून हेच सांगितले की, पाटबंधारे विभागाची जी अंतर्गत संगणकीय प्रणाली आहे त्याच्या बिम्सबरोबर एक इंटरफेस असायला पाहिजे काही प्रमाणात असे करणे शक्य आहे परंतु सगळ्या प्रमाणात हे करणे शक्य नाही. कारण त्यांचे म्हणणे आहे की, त्यांच्या विभागाच्या कॉर्पोरेशन्स आहेत. त्या ठिकाणी बिम्सकडून पैसे गेले म्हणजे गेले त्यामुळे त्या पैशांचा इंटर्नल कसा वापर केला जात आहे हे ते सांगू शकत नाही किंवा तसे सॉफ्टवेअर सुध्दा त्यांच्याकडे उपलब्ध नाही. These are the two direction in which we hope to develop the GRAS system and BIMS system. असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.तसेच संचालक साहेबांनी सांगितल्यानुसार टीसीएल बरोबरचे मॅनेज होस्टींग सप्टेंबर महिन्यात संपत आहे. त्यामुळे पुढे मॅनेज होस्टींगसाठी टॉप आयएसओ असलेल्या कंपन्या निवडाव्यात अशी आमची सूचना आहे. कारण आता मॅनेज होस्टींगमध्ये मोठ्या प्रमाणात नॉलेज बेस जनरेट झालेल्या असल्याचा खुलासाही विभागीय प्रतिनिधींची केला.

याअनुषंगाने समितीने टेंडर कंडीशनच्या क्वॉलिफिकेशनमध्ये या सर्व गोष्टी असावयासच पाहिजेत असे मत व्यक्त केले असता विभागीय प्रतिनिधींनी डी.सी.साईट आणि डी.आर.साईट या दोन्ही बाबी सेम कंपनीने मेंटेन कराव्यात कारण सध्या यानुसारच मेंटेन करण्यात येत असल्यामुळे त्यामध्ये जास्त अडचणी येत नाहीत. या माध्यमातून जास्त रेव्हेन्यू जनरेट होतो म्हणून महालेखाकार यांनी या संदर्भातील मुद्दा लेखापरिक्षणाच्या अगदीच सुरुवातीला घेतला. त्यामुळे आपण सिस्टीममध्ये खूप चांगल्या प्रमाणात बदल केलेले आहेत असा खुलासा विभागीय प्रतिनिधींनी केला.

किती वर्षांसाठी निविदा काढता अशी विचारणा समितीने केली असता पाच वर्षांसाठी काम देण्यात येते अशी माहिती विभागीय सचिवांनी समितीस दिली.

निविदेमध्ये कंडीशन टाकून या निविदा १०-१० वर्षांसाठी काढावयास पाहिजेत. आपणास वारंवार एजन्सी बदलण्याची गरज नाही. त्यामुळे आपण टेंडरमध्ये कंडीशन टाकावी की, आपण या सिस्टीममध्ये काही मॅनीप्युलेशन केले किंवा तुमचे-आमचे जमले नाही तर तुमची सिस्टीम बदलण्याचे अधिकार आम्हाला राहतील. अशा प्रकारे व्यवस्थित प्रकारे कार्यवाही केली तरच हे होऊ शकेल. तसेच दुसरी बाब अशी की, ही सिस्टीम प्रत्येक वेळी निविदा काढून काम देण्यासारखी नाही असे समितीने विभागास सूचित केले असता जे हार्डवेअर होस्टींग आहे त्याचे दर बाजार मूल्यानुसार बदलतात असा खुलासा विभागीय सचिवांनी केला.

परंतु ५ वर्षातील २ वर्षे हे प्रोसिजर करण्यातच निघून जातात त्यामुळे हा कालावधी वाढवावयास पाहिजे. त्यामुळे आपण या विषयी महालेखाकार यांच्यासोबत चर्चा करावी.

महालेखाकार यांनी परिच्छेद क्रमांक ७.९.१ "अपर्याप्त प्रकल्प व्यवस्थापन" या परिच्छेदाबद्दल विभागाच्या सचिवांकडे अशी विचारणा केली की, Apparently, the A.G. was not consulted about the require project management. Now our teams will have to verify the transaction. The credits have to be verified for selected period. How

soon u can incorporate the viewing rights for auditing?. Because the CAG audit requires viewing rights. We will give A.G. office a user and login on tomorrow.

उपराक्त च्या अनुषंगाने विभागीय सचिवांनी असा खुलासा केला की, You want to see the challan dates. We can create a module for A.G. team after discussing and if you put the G.R. N. no. then you can view all the challan. Now, we have put access control with the system. So R.T.O. Pune challan cannot be viewed by the R.T.O. Chinchwad. As a A.G. you will have to view all the challan. Therefore, we will create an option like that for you. We will have one more round of meeting with you and give you whatever you want.

यावर समितीने महालेखाकारांचा काय मुद्दा आहे हे विभागाला कळले आहे काय अशी विचारणा केली असता विभागीय सचिवांनी होय आम्ही महालेखाकार यांच्यासमवेत एक बैठक घेऊ त्यांना प्रत्येक चलानचे व्ह्यू पाहिजेत त्यामुळे या संदर्भातील ऑप्शन डेव्हलप करुन त्यांना देण्यात येईल असे समितीस आश्वासित केले.

सदरहू बैठकीच्या अनुषंगाने दिलेल्या आश्वासनांची पूर्तता करुन केलेल्या कार्यवाहीबाबत समितीला दोन महिन्यात कळवावे असे निदेश समितीने विभागास दिले.

अभिप्राय व शिफारशी :-

"अपर्याप्त प्रकल्प व्यवस्थापन"

४.३ अपर्याप्त प्रकल्प व्यवस्थापन आक्षेपासंदर्भात महालेखाकारांनी विदित केले की, लेखापरिक्षणाची कार्यवाही करताना या प्रणालीत झालेल्या ट्रांजक्शन्स ची तपासणी करण्यासाठी महालेखाकार कार्यालयास User and Login दिला पाहिजे यावर विभागीय सचिवांनी असे स्पष्ट केले की, या संदर्भात महालेखाकारांसोबत स्वतंत्र बैठक घेऊन महालेखाकार कार्यालयासाठी User and Login देण्यात येईल जेणेकरुन महालेखाकारांना प्रत्येक चलन तपासता येईल त्याकरिता आवश्यक ऑप्शन डेव्हलप करण्यात येईल. याबाबत समितीला **साक्षीदरम्यान दिलेल्या आश्वासनानुसार कार्यवाही करुन याबाबतचा अहवाल २ महिन्यात समितीस कळविण्यात यावा असे स्पष्ट केले होते तथापि असा अहवाल अद्याप अप्राप्त आहे. अतः विभागाने यासंदर्भात केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस १ महिन्यात विलंबाच्या यथोचित कारणांसह सादर करावा अशी समिती शिफारस करीत आहे.**

४.४ महालेखाकारांनी शासकीय जमा लेखांकन प्रणाली (GRAS) च्या वापराबाबत केलेल्या लेखापरिक्षणाच्या अहवालाबाबत चर्चा करताना समितीने विचारणा केली की, शासनाच्या किती विभागामध्ये या प्रणालीचा वापर करण्यात येतो व शासनाच्या एकूण महसूली जमेपैकी किती टक्के रक्कम ग्रास प्रणालीमार्फत जमा होते या संदर्भात खुलासा करताना विभागाने सांगितले की, महसुली जमेपैकी ८०% रक्कम या प्रणालीव्दारे जमा होते व २०% रक्कम मॅन्युअली जमा होते. शासनाच्या विभागातुन महसुली जमा शासकिय तिजोरीत जमा केली जाते. टॅक्स भरणा-यांच्या संख्येचा विचार केल्यास ते ८०% पेक्षा कमी संख्येने या प्रणालीचा वापर होतो. जास्त कर जमा करणारे लोक या प्रणालीचा वापर करत आहेत परंतु कमी कर भरणारे लोक या सिस्टीम चा वापर करत नाहीत.विभागामार्फत या प्रणालीच्या जास्तीत जास्त वापराकरिता स्टेट बँक ऑफ इंडिया ची ई-पेमेंट गेटवे प्रणाली इंटीग्रेटेड केली आहे या ई-पेमेंट गेटवे प्रणालीत जवळपास ४० बँका आहेत या ४० बँकांमध्ये रक्कम जमा केल्यास स्टेट बँक ऑफ इंडिया च्या पेमेंट गेटवे व्दारा ग्रास प्रणालीमार्फत शासनखाती जमा करता येईल असा विभागाचा प्रयत्न सुरु आहे. या संदर्भात समितीने निर्देश दिले की, वित्त विभागाने महसुली जमेशी संबंधित सर्व विभागांशी समन्वय साधावा व

विभागांच्या स्तरावर प्रणाली वापराच्या काही अडचणी असल्यास त्या दूर कराव्यात ८०% प्रणाली वापराच्या प्रमाणात वाढ करुन १००% महसुली जमा ग्रास प्रणालीमार्फत होईल याबाबत विभागाने कार्यवाही करावी. पेमेंट गेटवे करिता सद्यःस्थितीत केवळ राष्ट्रीयकृत बँकांचा सहभाग आहे यामध्ये खाजगी बँक व सहकारी बँकांचा समावेश करणे शक्य आहे काय याबाबत विभागाने अभ्यास करावा. जिल्हा बँकांना यामध्ये समाविष्ट केल्यास ग्रास प्रणाली वापराची व्याप्ती निश्चितपणे वाढेल. महसुली जमेकरिता १००% ग्रासचा वापर झाल्यास एजंट व दलालांची संख्या कमी होईल आणि शासनखाती रक्कम जमा होण्यास लागणारा विलंब टाळता येईल. विभागाने यासंदर्भात ठोस उपाययोजना करुन सर्व विभागांशी समन्वय साधून १००% महसुली जमा ग्रास प्रणालीमार्फत होईल याबाबत निश्चित उपाययोजना करावी व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्याच्या आत सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

"मुद्रांक शुल्क प्रदानाच्या बटवडा आदेशांच्या बनावट ई-पावत्या आढळून आल्या."

४.५ भारतामधुन अन्य देशात निर्यात होणारा माल व भारतात आयात होणा-या मालासाठी मुद्रांक शुल्क वसुलीच्या पध्दतीबाबत समितीने विचारणा केली असता विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, आयात होणा-या कन्साइनमेंटवर मुद्रांक शुल्क घेण्यात येते त्यामालाची किंमत अधिक कस्टम डयुटी या एकत्रित मुल्यावर ०.१ टक्क्याने स्टॅम्प डयुटी आकारण्याची तरतुद कायद्यामध्ये आहे.प्रत्यक्ष माल येण्याआधी कंन्साइनमेंट येते ज्यामध्ये डिलिव्हरी ऑर्डर येते त्याचा IMPORT IGM जनरेट होतो.ज्यामध्ये कोणता माल येत आहे कोणाचा माल येत आहे याची माहिती असते.सदर सीमाशुल्क कार्यालयीन एजंट "(CHA) मार्फत हाताळला जातो. प्रत्यक्ष माल सोडविण्यासाठी कंटेनर फ्रेट स्टेशन मध्ये जावे लागते. हे स्टेशन्स केंद्र शासनाने नेमलेले असतात त्यांचेकडे जाऊन माल सोडवावा लागतो. त्याचठिकाणी कस्टम डयुटी देखील वसुल केली जाते. नंतर कंटेनर फ्रेट स्टेशन्स हे सर्व मुद्रांक शुल्क जे भरलेले आहे हे बरोबर आहे की नाही ते तपासतात.मुद्रांक शुल्क बरोबर भरला असेल तर ते GRN नंबर तपासून तो डिफेस करतात आणि त्यानंतर माल बाहेर सोडला जातो. अशी कार्यपध्दती विभागीय सचिवांनी विदित केल्यानंतर समितीने निर्देश दिले की, कंन्साइनमेंट आल्यानंतरची कार्यपध्दती सुटसुटीत व सोपी असावी सद्यःस्थितीत या कार्यवाहीस ८ ते १० दिवस लागतात त्यामुळे आयातदारांना डॅम्रेज द्यावा लागतो. तसेच कंटेनरचे भाडेसुध्दा द्यावे लागते. माल उशिरा प्राप्त झाल्यामुळे पुढील उत्पादनावर विपरीत परिणाम होतो व उत्पादनात विलंब होतो ही बाब टाळण्यासाठी व आयातदारांना प्रोत्साहन देण्यासाठी हा विलंब व खर्च कमी करणे आवश्यक आहे.याबाबत विभागाने केंद्र शासनाशी विचार विनिमय करुन कंन्साइनमेंट डाऊनलोड होताच आयात शुल्कासोबत मुद्रांक शुल्काची वसुली केंद्र शासनाच्या आयात विभागामार्फत करावी व राज्य शासनाच्या हिश्श्याची मुद्रांक शुल्काची रक्कम राज्य शासनास ट्रान्सफर करावी या पध्दतीचा वापर करणे शक्य आहे काय याची पडताळणी करुन विभागाने उचित कार्यवाही करावी व केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल तीन महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

"मुद्रांक शुल्क प्रदानाच्या बटवडा आदेशांच्या बनावट ई-पावत्या आढळून आल्या."

४.६ मुद्रांक शुल्क प्रदानाच्या महालेखाकारांच्या लेखापरिक्षणात असे निदर्शनास आले की, उरण येथील एका एजन्सीमध्ये बटवडा आदेशावर प्रदान केलेल्या मुद्रांक शुल्काशी संबंधित ई-पावत्यांच्या दस्तऐवजांच्या चाचणी तपासणीत जानेवारी २०१४ पूर्वीच्या २ प्रकरणांमध्ये ग्रास माहिती संचामध्ये दोन ई-पावत्यांचे GRN क्रमांक नोंदविले नसल्याने सकृतदर्शनी त्या बनावट होत्या. आयात मालाच्या बटवडा आदेशाच्या आधारावर प्रदान केलेल्या मुद्रांक शुल्काचा पुरावा म्हणुन या ई-पावत्या वापरल्या गेल्या होत्या ही बाब लेखापरिक्षणात निदर्शनास आणुन दिल्यांनतर व्हर्च्युअल ट्रेझरी ऑफीसर (VTO) ने सांगितले की, अशाप्रकारच्या ई-पावत्या ग्रास प्रणालीत उपलब्ध नव्हत्या तर नोंदणी उप महानिरिक्षक, ठाणे यांनी नमूद केले की, पडताळणी करुन याबाबत कार्यवाही करण्यात येईल. शासनस्तरावरुन याबाबत स्पष्ट करण्यात आले की, नोंदणी व मुद्रांक शुल्क विभागाव्दारे संबंधित सीमाशुल्क कार्यालय एजंट (CHA) विरोधात FIR क्र. ७ दिनांक ६ जानेवारी, २०१४ अन्वये उरण पोलिस

ठाणे, ता. उरण, जि. रायगड यांचेकडे गुन्हा नोंदविण्यात आला असता यासंदर्भात ४ लोकांना अटक करण्यात आली असून ती केस सध्या न्यायप्रविष्ट असल्याची माहिती समितीस अवगत केली.याबाबत समितीने निर्देश दिले की, सीमाशुल्क कार्यालय एजंट (CHA) अशा पध्दतीने कामे करताना निर्यातदार त्यात सामील नसतो, निर्यातदाराने त्यांचे पैसे ॲडवान्स मध्ये दिलेले असतात. सीमाशुल्क कार्यालय एजंट (CHA) वर FIR दाखल करण्यात आलेला आहे तथापि त्यांना काळया यादीत टाकले पाहिजे. सदर कंपन्यांची नियुक्ती केंद्र शासनाकडून होत असल्याने काळया यादीत टाकण्याबाबत प्रस्ताव राज्य शासनाने केंद्र शासनास सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे. तसेच अशा प्रकाराची पुनरावृत्ती होऊ नये यासाठी ठोस कार्यपध्दती निश्चित करण्यात यावी अशी समितीची शिफारस आहे व विभागाने या संदर्भात कारवाई करुन केलेल्या कारवाईचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

"GRAS मध्ये सहभागी बँकाव्दारे लेखपट (scroll) अपलोड करणे "

४.७ ग्रास मधील सहभागी बँकांनी दिवसाच्या अखेरीस सर्व जमा कुठल्याही प्रदान पध्दतीव्दारे रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाला मान्य असलेल्या कोणत्याही पध्दतीव्दारे रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाकडे वर्ग करावे.सहभागी बँकांनी त्याचवेळी शासनाने वेळोवेळी निर्धारित केलेल्या नमुन्यात इलेक्ट्रॉनिक्स लेखपट आणि त्याची प्रत्यक्ष प्रत व्हर्च्युअल ट्रेझरी ऑफीसर (VTO) ला पाठवावी असे अपेक्षित असताना लेखापरिक्षणात असे निदर्शनास आले की, १६ सहभागी बँकांपैकी फक्त २ बँका डिजिटल स्वाक्षांकित केलेले लेखपट अपलोड करीत होत्या आणि कुठल्याही सहभागी बँकेकडून इलेक्ट्रॉनिक पटाची प्रत्यक्ष प्रत व्हर्च्युअल ट्रेझरी ऑफीसर (VTO) ला सादर केली जात नव्हती.याबाबत समितीने विचारणा केली असता विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की, २० बँकांपैकी ११ बँक डिझीटल स्वाक्षांकित केलेले लेखपट ग्रास मध्ये अपलोड करीत आहेत. ९ बँकांमध्ये अद्यापि अशी कार्यवाही करत नाही व बँक स्क्रोल अपलोडींग करिता नेमण्यात आलेल्या व्यक्तीची वारंवार बदली होत असल्याचे बँकेने सादर केलेले कारण व विभागाच्या उत्तराबाबत समितीने तीव्र नापसंती व्यक्त केली. सदर पध्दतीचे अवलंब न केल्यामुळे बँकेव्दारा पारेषित केलेल्या माहितीचे अनधिकृतपणे रोधन करणे, त्यात बदल करणे, त्याची नक्कल करणे आणि अवैध हस्तांतरण होणे याचा संभव विचारात घेता विभागाने ही बाब गांभीर्याने हाताळणे अत्यंत आवश्यक होते. क्षेत्रिय बँका याबाबत प्रतिसाद देत नसतील तर त्यांच्या व्यवस्थापकांना व रिजनल लेवल ला कळवावे व सर्व २० बँका डिझीटल स्वाक्षांकित केलेले लेखपट ग्रास मध्ये अपलोड करतील याची दक्षता विभागाने घ्यावी व याबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल समितीस ३ महिन्यात सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.

"अंतर्गत लेखापरिक्षा"

४.८ उपरोक्त परिच्छेदाअंतर्गत लेखापरीक्षा संगणकीय पध्दतीने केल्या जाणा-या अंतर्गत लेखापरिक्षा प्रणालीव्दारे आवश्यक नियंत्रके योग्य प्रकारे कार्यरत असल्याची सुनिश्चिती केली जाते (महाराष्ट्र कोषागार नियम १९६८ च्या नियम ७४ व ७५ अन्वये) कोषागारे /उप कोषागारे, अधिदान व लेखा कार्यालयाच्या कामकाजाची प्रत्यक्ष भेटी व्दारे वार्षिक तपासणी करावयाची असते. ज्यावेळी रोकड पुस्तिका, रोख, शिल्लक, खाते वहीतील शिल्लक आणि नोंद वह्यांची तपासणी केली जाते. System requirement specification (SRS) आणि सॉप्टवेअरची तपासणी केली असता महालेखाकारांच्या असे निदर्शनास आले की लेखापरिक्षा/अंतर्गत लेखापरिक्षेच्या आवश्यकता विचारात घेतल्या नव्हत्या आणि लेखापरिक्षा मॉडयुल तयार केले नव्हते सदर आक्षेपाबाबत बैठकीदरम्यान विभागीय सचिवांनी स्पष्ट केले की महालेखाकारांशी चर्चा करुन सहा आठवडयात मॉडयुल तयार करण्यात येईल **याबाबत समितीने दिनांक ४ जुलै २०१६ च्या बैठकीत निर्देश दिले की अंतर्गत लेखापरिक्षणाच्या पध्दतीत सुधारणा झाली पाहिजे त्यामुळे यासंदर्भात विभागाने NIC चे प्रतिनिधी व महालेखाकार यांचे सोबत एकत्र बैठक एक महिन्याच्या आत घेण्यात यावी व आश्वासित केल्यानुसार मोडयुल तयार करण्याची संपूर्ण कार्यवाही ६ आठवडयात पूर्ण करावी. तथापि विभागीय सचिवांनी दिलेल्या आश्वासनानुसार विभागाने अद्याप अहवाल सादर केलेला नाही ही बाब गंभीर स्वरुपाची व समितीचा अवमान करणारी आहे. विभागाने आश्वासनानुसार अहवाल व विलंबास जबाबदार असलेल्या अधिका-यांवर कारवाई करुन तसा अहवाल १ महिन्यात समितीस सादर करावा अशी समितीची शिफारस आहे.**

परिशिष्ट - अ

विवरणपत्र - अ

महाराष्ट्र शासन

क्र.लेखाप-२०१६/प्र.क्र.१८६/उद्योग-८
उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग
हुतात्मा राजगुरू चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक - २५/१०/२०१६.
फॅक्स क्र. ०२२- २२८२४४४६

प्रति,

उपसचिव,
महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,
विधानभवन, मुंबई.४०० ०३२.

विषय :- भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांच्या सन २०१३-१४ च्या महसूली जमा क्षेत्र अहवालातील परि. २.४.६ कर प्रदानात अतिरिक्त मुदतवाढ मिळणेबाबत साक्ष.

संदर्भ :- दिनांक ११/०७/२०१६ ची साक्ष.

महोदय,

उपरोक्त विषयावरील संदर्भाधीन प्रधान सचिव (उद्योग) यांच्या दि. ११/०७/२०१६ रोजी दुपारी २.०० वाजता झालेल्या साक्षीच्या अनुषंगाने लोकलेखा समितीने मागविलेला मे. सागर इंडस्ट्रीज अँड डिस्टलरीज प्रा. लि., नाशिक या घटकाने उपभोगलेल्या विक्रीकर प्रोत्साहनांच्या अनुषंगाने सविस्तर अहवाल प्रधान सचिव (उद्योग) यांच्या मान्यतेने आपणास सादर करण्यात येत आहे. कृपया आवश्यक कार्यवाही करावी ही विनंती.

आपली विश्वासू,

(श्रध्दा कोचरेकर)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

सहपत्र :- मे. सागर इंडस्ट्रीज अँड डिस्टलरीज प्रा. लि., नाशिक घटकाचा अहवाल.

उद्योग सह संचालक, नाशिक.
दिनांक ०७/१०/२०१६

सविनय सादर.

विषय :- मे. सागर इंडस्ट्रीज अॅन्ड डिस्टीलरीज प्रा.लि. नाशिक.
PAC para No.2.4.6/18 of 28/2013-14.

१) मे. सागर इंडस्ट्रीज अॅन्ड डिस्टीलरीज प्रा.लि., गट नं.४८, दहयाने, ता.चांदवड, जि.नाशिक. (D+ झोन- साप्रोयो-1993)
2) साप्रोयो १९९३ अंतर्गत अर्ज केल्याचा दिनांक 21/10/1999
3) अंतिम परिणामकारक टप्पे पुर्ण केल्याचा दिनांक – 30/10/2000
4) उत्पादनाचा दिनांक – 10/12/2001
5) गुंतवणूक कालावधी 10/12/2004 (उत्पादनाच्या दिनांकापासुन तीन वर्ष- पायोनियर घटक)
6) विक्रीकर प्रोत्साहनाचा कालावधी - 11/01/2002 to 10/01/2017.

(Rs. in lacs)

Perticulars	Eligibility Certificate	Addenda I	Addenda II	Addenda III
Implementing Agency	SICOM Ltd.	SICOM Ltd.	Directorate of Industries	Regional Office Nashik
Investment Considered	Up to 30/11/2001	Up to 20/11/2002	Up to 31/03/2003	--
Investment	2256.70 lacs	2847.32 lacs	3559.15 lacs	--
Sales tax Incentives (Deferral)	2933.71 lacs	3701.52 lacs	4626..89 lacs	--
Production capacity	Alcohol -150 lac ltrs. pa	Alcohol -150 lac ltrs. pa	Alcohol -150 lac ltrs. pa	Alcohol -150 to 300 lac ltrs. pa
Date of issue	08/10/2002	11/12/2002	10/05/2007	23/09/2015

Addenda III देताना खालील बाबी विचारात घेण्यात आल्या--

१. उद्योग घटकांने केंद्र सरकारचे उद्योग मंत्रालयाच्या Department of Industrial Policy & Promotion कडुन दिनांक १०/१०/१९९९ नुसार १५० लक्ष लिटर प्रतिवर्ष इंडस्ट्रीयल अल्कोहोल उत्पादनाची नोंद करुन घेतली आहे. तसेच सदरील वार्षिक उत्पादन क्षमतेत १५० लक्ष लिटर वरुन ३०० लक्ष लिटर वाढ करुन दि.१५/०८/२००२ पासुन वाढविण्यासाठी नोंद करुन घेतली आहे. (जोडपत्र-१)

२. सदरील उत्पादनात वाढ करुन उद्योग घटकाचे विस्तारीकरण करुन उत्पादनात १५० लक्ष प्रतिवर्ष वरुन ३०० लक्ष प्रतिवर्ष करण्यासाठी उद्योग घटकाने पंजाब नॅशनल बॅकेकडून रु.१५५० लक्ष रुपयेचे टर्म लोन मंजूर केले आहे. तसेच यासाठी उद्योग घटकाने सिकॉम लि. यांचेकडून प्रकल्प अहवालातील वाढीव प्रकल्प किमंतीचे apprise करुन घेतले आहे. दि.१०/१२/२००२ रोजी पुर्वीची प्रकल्प किमंत व वाढीव प्रकल्प किमंत खालील प्रमाणे आहे. (जोडपत्र-२)

(रु.लाखात)

वितरण	पुर्वीची	सुधारित
जमीन व जमीन सुधारण	९४.००	११८.७२
इमारत	३३०.००	६१९.२९
यंत्रसामुग्री	१६७३.४६	१८२३.१०
इतर	१५९.२४	२८६.२१
एकूण	२२५६.७०	२७४७.३२

सिमॉम लि. यांचे पत्र दि.१०/१२/२००२ नुसार सदरील प्रकल्पाची वाढीव किमंत उद्योग घटकांने स्वतःच्या Intarnal cash Accrual व्दारे केले असल्याचे प्रमाणित केले आहे. (जोडपत्र-३)

३. Exceise Dept. फीस बाबत घटकाने दि.११/११/२००३ रोजी उत्पादन शुल्क विभागाकडून ३०० लाख लिटर्स प्रती वर्ष उत्पादन क्षमेतेपर्यत वाढीस उत्पादन शुल्क रु.३.६० लाख चलन क्र.१३४ दि.२७/०३/२००३ रोजी भरणा करुन मंजूरी घेतली आहे. सदर मंजूरी गुंतवणूक कालावधी मधील म्हणजेच दि.१०/१२/२००४ पूर्वीची आहे.(जोडपत्र-४)

४. घटकाने महाराष्ट्र प्रदुषण नियंत्रण मंडळाकडून दि.२०/११/२००१ रोजी १५० लिटर्स प्रती वर्ष उत्पादन क्षमते परवानगी घेतली होती. सदर प्रमाणपत्र ५ वर्षाकरीता असल्याने दि.०१/१२/२००७ रोजी ३०० लाख लिटर्स प्रती वर्ष उत्पादन क्षमतेकरीता घेतली आहे. (जोडपत्र-५)

५. उद्योग घटकाकडे एकूण वीज जोडणी १७०० एचपी (१३६० Kw) उपलब्ध असुन आवश्यक असलेला वीज भार १००० Kw आहे. त्यामुळे उद्योग घटकाकडे वाढीव उत्पादन क्षमतेसाठी उपलब्ध असलेला अतिरिक्त ३६० Kw वीज पुरवठा उपलब्ध आहे.

घटकाची सुरुवातीपासून सद्यस्थितीपर्यत वर्षनिहाय उत्पादन, उत्पादन शुल्क विभागाकडून मिळालेली परवानगी खालील प्रमाणे आहे.

अ.क्र.	आर्थिक वर्ष	अल्कोहोलचे उत्पादन (लाख लिटर प्रति वर्ष)	घटकाने केलेली गुंतवणूक (रु. लाखात)	आवेदन पत्रानुसार उत्पादन क्षमता (लाख लिटर प्रति वर्ष)
०१	२००१-०२ (जाने.२००२ ते मार्च २००२)	३२.३९	२२५९.८०	१५०
०२	२००२-०३	१६७.०३	२७६६.९३	३००
०३	२००३-०४	२००.६८	३१४४.२१	३००
०४	२००४-०५	१८२.४८	३९९४.०५	३००
०५	२००५-०६	१८६.१६	४३१४.९४	३००
०६	२०६-०७	२००.८४	४९७५.२१	३००
०७	२००७-०८	२४१.३५	५०५२.८७	६००
०८	२००८-०९	१६२.२०	५०५२.८७	६००
०९	२००९-१०	१७.९४	५०९५.११	६००
१०	२०१०-११	२६.१२	४९३४.४९	६००
११	२०११-१२	३२.८६	४८९१.५२	६००
१२	२०१२-१३	१२७.९२	४९०९.२९	६००
१३	२०१३-१४	१९३.४५	४९०९.२९	६००
१४	२०१४-१५	१२३.६०	४९०९.२९	६००
१५	२०१५-१६	१८८.२०	४९०९.२९	६००

६. एम-व्हॅट नियमावली नियम ८२ अन्वये सामुहिक प्रोत्साहन योजना १९९३ अंतर्गत प्रोत्साहने मंजूर करतांना **घटकाची उत्पादन क्षमता (Production capacity) विचारात घेतली जात नाही.** (जोडपत्र-६)

पुढील कार्यवाहीस्तव सविनय सादर.

उद्योग सह संचालक,
नाशिक विभाग, नाशिक.

जोडपत्र - (१)

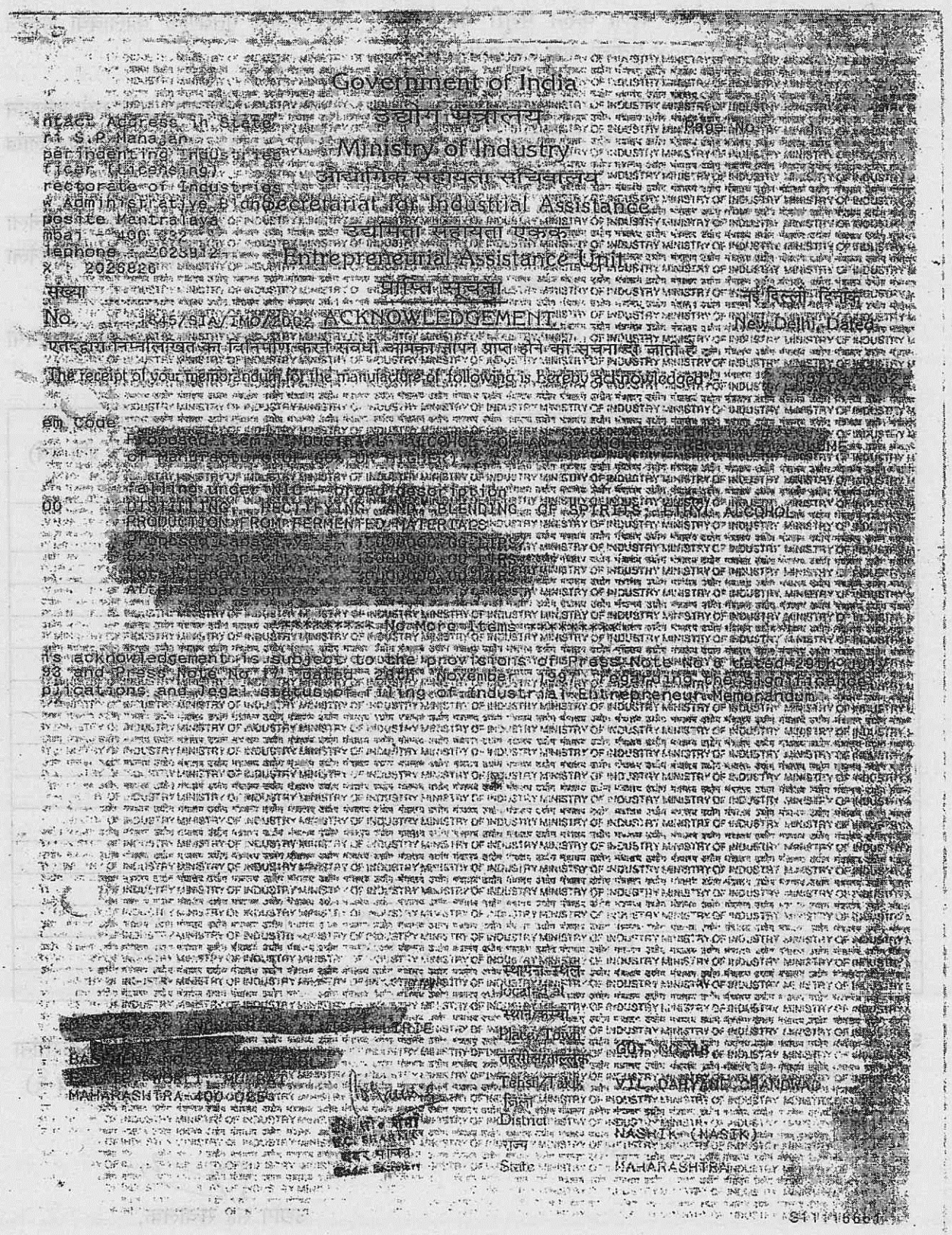

Government of India
उद्योग मंत्रालय
Ministry of Industry
औद्योगिक सहायता सचिवालय
Secretariat for Industrial Assistance
उद्यमिता सहायता एकक
Entrepreneurial Assistance Unit

Contact Address in block
Shri S.P.Nanajkar
Superintending Engineer/Technical Officer (Licensing)
Directorate of Industries
Administrative Building
Opposite Mantralaya
Mumbai 400 032
Telephone 2028912
Fax 2026826

संख्या
No. 15/SIA/IMP/2002

प्राप्ति सूचना
ACKNOWLEDGEMENT

Page No.

New Delhi, Dated

एतद्द्वारा निम्नलिखित की विनिर्माण करने संबंधी ज्ञापन प्राप्त होने की सूचना दी जाती है
The receipt of your memorandum for the manufacture of following is hereby acknowledged

29/04/2002

Item Code

Proposed Item of Manufacture

Location of Factory

Additional Items under Broad Description

00 DISTILLING, RECTIFYING AND BLENDING OF SPIRITS, ETHYL ALCOHOL PRODUCTION FROM FERMENTED MATERIALS

Proposed Capacity

Estimated Cost

Rs.

Date of Commencement

Additional Details

No More Items

It is acknowledgement is subject to the provisions of Press Note No. 8 dated 29th October 1993 and Press Note No. 7 dated 26th November 1997 regarding the Industrial Licensing Policy and Procedures and Legal Requirements of filing of Industrial Entrepreneur Memorandum.

स्थापनास्थल
Location

स्थान/कस्बा
Place/Town

GUT NO. 48

परगना/तालुका
Tehsil/Taluka

SINNAR

जिला
District

NASHIK (NASIK)

राज्य
State

MAHARASHTRA

BASANT KUMAR
DEPUTY DIRECTOR OF INDUSTRIES
MAHARASHTRA-400 032

S.P.NANAJKAR
SUPERINTENDING ENGINEER (TECH.)
DIRECTORATE OF INDUSTRIES
MAHARASHTRA STATE

TECHNICAL REPORT ON M/S SAGAR INDUSTRIES & DISTILLERIES PVT LTD

BO NASIK ROAD

जोड पत्र - ३

INTRODUCTION

The alcoholic beverages segregated into 3 categories i.e. Indian Manufactured Foreign Liquor, Beer and country liquor. Today the entire liquor market i.e. IMFL & country liquor are estimated to be more than Rs.5000 crores. This has been growing over the years at an average rate of 12%-15% p.a. Molasses, the bye-product of sugar mill is the predominant raw material used in the manufacture of alcohol in the country. But the raw material cost and the whole form a small percentage of the total cost (which is dominated by excise duty). Therefore, the raw material cost will be more or less to the comparatively price inelastic consumer segment. Whisky accounted for the largest share in the total IMFL market (about 53%). This is followed by Rum (27.50%) and Brandy (15%) in 1994-95. In volume terms this amounted to sales of 31 million cases for Whisky, 16.2 million cases of rum and 6.75 million cases of Brandy. The country liquor accounts for sale of 150 million cases per annum. The country liquor is the largest component of the liquor industry. However, the trend has been changing over the past three years. There has been a steady shift towards low alcohol drinks, wine etc. and towards white drinks like Gin, Vodka, White Rum etc. which has been growing @ about 15% p.a.

Large number of sugar units are situated in the State of Maharashtra. The sugar mills are divided into three zones and production of molasses for the last 3 years is as under:

(Qty in lac Qtsl)

Zone	No. of units	Year		
		97-98	96-97	95-96
South Maharashtra	29	48.21	49.86	72.75
Central Maharashtra	41	62.99	48.28	89.74
North Maharashtra	42	12.96	20.08	47.39

BACKGROUND

M/s Sagar Industries & Distilleries Pvt Ltd is a Private Limited company incorporated on 13.08.99 with main object to manufacture alcohol by distillation of molasses with authorised share capital of Rs.100 lacs. The company has obtaned letters of intent from Government of Maharashtra by their letter no DYS 1192/62281/152/IV dated 25.08.99 to establish the factory in Nasik District. The company has also filed memorandum with Ministry of Industry, Government of India for manufacturing 150 lacs liter of alcohol on 18.10.99 with place of activity at Dindhori, Dist. Nasik and filed application for amending the proposed location of the unit at The. Chandvad, Nasik Dist on 28.10.99. The company has also filed memorandum with Ministry of Industry for manufacture of Diketene and Derivatives and Carbondioxide on 27.03.2000.

The company has been promoted by the three Directors viz. 1) Shri Parasram B Kalani, 2) Shri Nandu P Kalani & 3) Shri Nirmal P Kalani. The directors have already promoted following companies:

1 M/s Bharat Distilleries Limited

The company is enjoying credit facilities with BO Nasik Road and engaged in manufacturing IMFL using rectified spirit. The said company is dealing with branch for the last 13 years. The brief performance of the company for the last three years is as under:

(Rs. in lacs)

	1997	1998	1999
Sales	3704.35	5135.82	4922.85
Profit	74.33	74.08	63.69

M/s Venkatesh Containers

The firm is a sole proprietor concern of Shri Parasram B Kalani engaged in manufacturing of aluminium filer proof caps and printing of aluminium sheets. The performance of the company for the last two years is as under:

	1998	1999
Sales	02.05	77.27
Net Profit	00.02	24.45

The said company is maintaining current account with BO Worli, Mumbai.

3 M/s Dee Vee Packaging Industries

The unit is partnership concern of Shri Nandu P Kalani and Shri Nirmal P Kalani. The firm has engaged in manufacture of corrugated boxes. The firm is maintaining current account at BO Worli, Mumbai. The performance of the unit in the first year or operation is as under:

	1998
Sales	56.21
Net Profit	21.54

All the directors are well experienced in running industrial unit of sufficient size. M/s Bharat Distilleries Ltd is engaged in manufacturing of IMFL with rectified spirit and having one distillation unit for doing secondary distillation of rectified spirit.

LAND & LOCATION

The unit is located at village Dahyane, Taluka Chandwad, Dist. Nasik which is around 70 kms from Nasik on land area of 1,63,900 sq mtrs. Nearby the unit around 3-4 sugar mills are situated from where the unit can procure its raw materials. The allied concern of the unit i.e. M/s Bharat Distilleries Ltd is located around 100 kms from the unit which consumes around 40 lacs litre of rectified spirit and which would enable the unit to market its major output to its allied concern. The location is connected by motorable road.

The unit will be located in central Maharashtra where the availability of molasses is substantial compared to other parts of Maharashtra.

ELECTRIC POWER

The connected load of the unit including lighting load comes to around 1700 HP whereas operating load will comes to around 1000 KW. The nearest sub station available near the site is situated around 3 kms from the site. The company is constructing necessary line for drawing power from MSEB. The company is installing turbo genset of rated output of 1000 KW. The company is installing steam boiler of 45 kg/cm^2 pressure. The output from the boilder is first used to drive the turbon and steam coming out of the turbo Genset will be used for other process like distillation, fermentation etc. The company has already made necessary application to MSEB vide letter dated 22.06.2000 which will enable the unit to carry out fabrication work and erection work of the unit. As the unit is installing its own generation unit it will depend upon the the same for its energy requirement and will depend upon MSEB supply as backup arrangement. In view of the same the dependency of MSEB power supply taken as only 5 hours/day.

Amt in lacs

Cost of Project	Amt	Means of Finance	Amt
1.Land	15.00	1.Equity	500.00

A\C Sagar Industries & Distilery Pvt Ltd B\O Nasik Road, Nasik

Amt in lacs

Cost of Project	Amt	Means of Finance	Amt
1.Land	16.00	1.Equity	500.00
2.Site Development	79.00	2.Unsecured Loan	300.00
3.Building	330.00	3.Term Loan	1550.00
4.Plant and Machinery	1673.46		
5.Misc Fixed Assets	47.00		
6.Preliminary Expenses	11.70		
7.Pre operative Expenses	86.00		
8.Contigency	26.00		
9. Margin for Working Capital	76.30		
10.MSEB Connection Charges	5.54		
Total	2350.00		2350.00

Dept Equity Ratio 3.70

Power Calculation			
Connected Load			1000
No working hour per day			2
No working day per year			300
Total per required			600000 kWh
Load factor			0.3
No of units			180000
MSEB @ 100%			180000
Rate of MSEB power @3.5per unit			810000
Total power bill at installed capacity		In lacs	8.10
Fuel for Boiler			36
Power and fuel at installed capacity			44.10

Man power (Direct)	Nos	Salary	Net salary per month
Technical	10	6000	60000
Chemical Analyst	3	5000	15000
Non Technical	4	3000	12000
Operators	5	2000	10000
Semi -Skilled Workers	6	1600	9000
Unskilled Workers	7	1500	10500
Salary Per Month			116500
Add Fringe Benefit @10%			11650
Total Salary Per Month			128150
Salary in lac per annum			15.38

Name of post	Nos	Salary	Net salary per month
Accountant	2	5000	10000
Office Staff	3	4000	12000
Peon	3	1400	4200
Total salary per month			26200
Add fringe benefits at 10%			2620
Total salary per month			28820
Salary in lacs per annum			3.4584
Incremental increase at10%			

नोटपम - ३

701

SICOM LIMITED
NIRMAL, 1ST FLOOR,
NARIMAN POINT,
MUMBAI-400 021 INDIA.

TEL. : 2023018 • 288 3579 (MBD) • FAX: (022) 282 5781, 288 2895 • 288 3602 (MBD)

(INCENTIVES DIVISION)

Ref.No.FINC(I)/EC-4050/SGI

10 / 12 /2002

Sagar Industries & Distilleries Pvt. Ltd.
Basement No. 4, T.V. Industrial Estate,
Worli
MUMBAI-400025

Dear Sirs,

Re : Revision in the project cost

This has reference to the correspondence resting with your letter dated 6th December, 2002 on the above subject.

While going through the documentary evidences furnished by you, we observe that the revision in the project cost is met through Internal Cash Accruals. The additional cost of Rs.~~2958.56~~ 601.86 lacs is brought by you from own funds and,therefore, this revision needs to be appraised by us. Yoy are, therefore, requested to kindly pay us Rs.3.00 lacs @ 0.50% of Rs.601.86 lacs as processing fees urgently.You are also requested to give us reasons for increase in the project cost.

Thanking you,

Yours faithfully,

Shingle

(S.G.INGLE)
ASST. MANAGER

Handed over

Capacity 50,000 KLPD
1,50,00000 per year.

जोडपत्र - ४ 49

Licence No - 61

FORM "I" - 61

[see rules 3(3) and (3)]

[redacted]E

Licence is hereby granted under & subject to the provision of the Bombay Prohibition Act, 1949 (Bom.XXV of 1949)(hereinafter referred to as "the said Act") & the regulation & orders made thereunder to M/s Sagar Industries & Distilleries Pvt Ltd At Post Dahyane Tal Chanvad Dist Nashik (hereinafter called "the licensee") on payment of a fee of Rs 1,34,000/- (One Lakh thirty four thousand only authorising him construct and work a distillery in building known as [redacted] situated At Post Dahyane Tal Chanvad in the District of Nashik (hereinafter referred to as "the distillery") and to manufacture threat spirit from molasses / subject to following conditions, namely

1. This licence shall remain in force for a period of one year commencing on 8.2001 and ending on 31.3.2002 (both days inclusive)

2. (i) The licence shall carry out all the operation connected with the manufacture, storage and issue of spirit at the distillery unde excise supervision.

(ii) In addition to the fee mentioned above, the licensee shall pay annually in advance such charges as the Government of Maharashtra (hereinafter referred to as "Government") may, from time to time, fix in this behalf towards the costs on account of salary, dearness allowance, compensatory allowance and other charges, namely, contigment expenditure, if any, and the leave and pension charge of such Prohibition & Excise staff as the Commissioner of Prohibition and Excise (hereinafter referred to as Commissioner") may think it necessary to employ for the purpose of supervising the operation of manufacture, storage and issue of spirit by the licensee.

(iii) The distillery shall not be kept open except during the factory hours on normal factory working days. The excise supervisory staff posted at the distillery shall not be entitled for a public holidays if it is not a factory holiday, no will that staff be eligible for any overtime allowance for the work done on such public

For Sagar Industries & Dist. P.L.

(1)

R. P. TAK
(Accounts Manager)

holidays if it is not a factory holidays. On any agreement occasion, the licensee may, with the previous written permission of the Commissioner, Keep the distillery open in any factory holidays. In such case, the licensee shall pay to the State Govt. overtime charges at the rates prescribed by the Commissioner from time to time.

The licence shall to the satisfaction of the Commissioner provide suitable quarter for the residential accommodation of the Prohibition suitable quarter for the residential accommodation of the Prohibition & Excise Staff employed under condition 2 in the close vicinity of the distillery. If the licence is not able to provide residential accommodation to the members of such staff, there commissioner shall be entitled to take on hire or otherwise secure suitable accommodation for the said staff. The rent to be charged to a member of the staff shall be economic rent or 10%. of the basic pay of the member concerned, whichever is less. If the economic rent of the quarter is more than 10% of the basic pay of the member, the licensee shall pay the excess over 10% provided that in no case the licensee will be liable to pay more than the difference between 10% and 35% of the basic pay of the member, then the member shall pay 10% & the licensee shall pay 25% and the member shall pay the excess over 35% if the licensee is not willing to pay it.

The licensee shall fix a sign board of the minimum size of 1.25 meter in length and 0.5 meter in width bearing the name of the distillery and of the warehouse in large block letters at the entrance of the distillery and each warehouse.

The licensee shall provide the distillery with a main gate through which employee shall enter and leave the distillery.

provided that, if the licensee opens a second gate for the employees to enter and leave, the licensee shall pay the cost of the additional staff required to guard the additional gate.

The licensee shall not start manufacturing operation at the distillery until the Prohibition and Excise staff referred to in condition 2 is posted at the distillery.

i) The licensee shall maintain at the distillery a register containing the names of the manager and of other employee and labourers working thereat.

ii) The licensee shall, on demand by the Distillery Officer, show him the register maintained under clause (1)

8. i) The licensee shall provide each labourer holding permanent employment a square badge bearing a consecutive number and the name of the distillery, and each labourer holding a temporary, a round badge, similarly numbered.

ii) The badge granted to the labourers shall, while they are within the distillery, be either in their own possession or in that of a representative and leaving the distillery.

iii) The licensee shall issue instruction to the labourers to show their badge to the Prohibition & Excise Guards on duty at the gate while entering and leaving the distillery.

iv) No person whose name is not on the register of employees and who has not been provided with a badge shall be admitted into the distillery.

9. i) The licensee shall provide in the distillery such measures and utensils, stills, receivers, saccharo-meters, weighing scales, weights, guage rode, testing instruments and other apparatus as may be required by the Commissioner in that behalf.

ii) The licensee shall number the utensils, stills and receivers in the distillery consecutive and shall mark on them their respective capacities legibly in oil paint in English and in Marathi.

iii) The licensee shall arrange the stills, pipes and utensils in such manner as may be approved by the Commissioner or by the any Prohibition Officer authorised by him in this behalf.

iv) The licensee shall have all his vats and tanks in the distillery painted,

v) Each vat shall be gauged so as to show its depth at every centimeter and 2 millimeter and shall be provided with a gauge rod and a discharge cock having an internal diameter of two and a half centimeters or any other size approved by the Commissioner.

vi) The licensee shall supply all necessary fittings or articles required at the distillery at his own expenses.

0. i) The licensee shall provide and keep burning at the distillery from nightfall till dawn such lights as may be required by the Commissioners.

ii) The licensee shall maintain in good order at the distillery a portable electric safety lamp.

iii) The licensee shall not allow unprotected lights to be used in vats or stills. found necessary to use in vicinity of alcohol vapour or under dangerous conditions, the licensee shall use only an electric safety lamp of a design approved by the Commissioner in this behalf.

iv) When an electric lamp is used in the distillery or a spirit warehouse it shall not be switched on or off in the presence of spirit vapour or other inflammable gases. Switch shall always be kept outside the spirit store room.

11. i) The licensee shall provide a sperate room in the distillery for the storage of spirit (hereinafter called "the store-room") in which nothing except spirit vats and their accessories shall be stored and into which no naked light shall be brought.

ii) The licensee shall not store spirit in casks or drums used for transport but shall put it into a storage vats(s) or tanks(s) of not less than one month's production of spirit at the distillery.

12. Each door of the distillery and store-room shall bear an excise revenue lock the keys of which shall remain with the Distillery Officers.

13. The licensee shall carry out within a reasonable period and subject to the availability of the necessary material, such additions and alterations in the necessary materials, such additions and alteration in the distillery premises and plant as are deemed

14. i) The licence shall not erect or use any additional plant or building or alter the situation of any plant or the capacity of any still or utensil without first obtaining the permission in writing of the Commissioner

ii) If the licensee alters any gauged utensils shall not use such altered utensils unless they are re-gauged.

iii) The licensee may carry out any urgent repairs to any plant, still or utensils after written intimation of the nature of the repair to the Distillery Officer.

15. The licensee shall not manufacture spirit at any place other than the distillery; and the distillery and the distillery and the store-room shall be open at all times for inspection of the Commissioner or any Prohibition Officer empowered by him in this behalf.

16. i) The licensee shall not mix with spirit any ingredient injurious to health or in any way objectionable in character.

ii) The licensee shall permit samples upto half a litre of any spirit or any other liquid article or half a kilo of any solid article used for manufacturing spirit in

his distillery to be taken] for analysis free of cost by the Distillery Officer or by the Commissioner or any Prohibition Officer authorised by him in this behalf, and shall, if so returned, pack such samples at his own expense.

iii) If on analysis of the sample, any defects are found in the spirit, the licensee shall take steps as the Commissioner may consider necessary to cure the defects.

iv) The licensee shall, on application, be entitled to a copy of the report of the analysis of such samples.

17. i) The licensee shall not manufacture spirit in such manner as is in the opinion of the Distillery Officer likely to cause injury to life, property or to cause any nuisance on or about the distillery, and he shall obey all order given the Distillery Officer in this behalf.

ii) The licensee shall keep all drains leading from the Distillery, clean in good condition and shall cause all refuse to be promptly removed therefrom.

18. The licensee shall give to the Distillery Officer at least one hour's notice of his intention (a) to remove any wash to the still, or (b) to remove any spirit from a receiver to vat or still:

Provided that, in case of nay emergency such as choking of valve or pipes of the washback under operation, the licensee may remove the wash to the still without giving an hour's notice, but he shall immediately inform in writing the Distillery Officer of such removal.

19. i) The licensee may supply spirit manufactured by him to any industrial concern or person or institution holding licence or permit for the possession and use or sale of the spirit as the case may be, and which or who is permitted by the Collector to obtain its or his requirements of spirit from the Distillery of the licensee.

ii) The licensee may, with the previous permission of the Commissioner, use the spirit manufactured by him in the bonded laboratory or manufactory owned by him for the manufacture of spirituous medicinal or toilet preparation or chemicals or potable liquor, as the case may be.

iii) The Licensee shall, with the permission of the Commissioner denature all the spirit not required for supply to any industrial concern or person or institution or for use in the bonded laboratory of the licensee, before it is disposed of. The denatured of spirit issued from the distillery shall be governed by the rule, regulations and orders made in that behalf.

iv) No spirit shall be issued from the distillery except for the purpose mentic clause (1) of this condition and except under the cover of a transport pass issued by the Prohibition and Excise Officer empowered in this behalf.

v) No issue of spirit under bond (i.e without payment of duty) or on payment of duty shall be made, unless their details are shown respectively in registers in Application A and B to this licence which shall be maintained by the licensee and the Distillery Officer and without cover of a transport pass.

vi) Where issues of spirit are made by weighment, the particulars of weighment shall be entered in a registers in Appendix C to this licence which shall be maintained by the licensee and the Distillery Officer.

vii) The supply of spirit made from the distillery for the purpose shown in clause(1), (2) & (3) of the issue of spirit under bond referred to in clause (5) shall be governed by (1) the Bombay Rectified Spirit Rules, 1951, (2) the Bombay Rectified Spirit (Transport in Bond) Rules, 1951 and (3) the Medicinal and Toilet, Preparation (Excise Duties)Rules, 1956, as the case may be.

20. The Licensee shall issue spirit from the distillery by the units of recognised commercial measures of litres and milliliters, duly verified and stamped under the provision of the Bombay Weights and Measures (Enforcement) rules, 1958.

21. If the Commissioner consider that any losses or spirit in excess of the limits permitted by him are not satisfactorily explained by the licensee, the licensee shall pay excise duty on such losses at such rate as may, for the time being, be in force:

Provided that, no such duty shall be payable on the quantity of the spirit lost which the commissioner may, from time to time, allow to be written off.

22. i) Except with the written permission of the Commissioner the licensee shall not use in the manufacture of spirit any article other than molasses/mhowra flowers.

ii) The licensee shall keep in Appendix D a daily account of the molasses or mhowra flower or of both or any other article received by him and permitted to be used as base for the manufacture of spirit, and submit a monthly extract thereof to the Distillery Officer by the third of the month next following.

iii) The licensee shall also keep such account and registers of the operation at the distillery and furnish such returns as may be prescribed by the State Government in this behalf.

iv) The account shall be produced for inspection whenever required by the Commissioner or any Prohibition Officer empowered by him in this behalf.

23. The licensee shall send to the Commissioner not later than the third day of each month an account of the spirit for the previous month in such form as may be prescribed by the State Government fro time to time. The licensee shall also furnish information regarding the exercise of the privilege granted by this licence in such form as may, from time to time, be prescribed by the state Government.

24. The licensee shall maintain Daily Run Report in accordance with the proforma set out in Parts A to D in section II of Appendix E to this licence, or in any other suitable or convenient form, in order to check the efficiency data maintained in part 'E' under section II aforesaid from the date maintained in part; and prepare efficiency data in accordance with 'E',or in such other manner as may, fro time to time be prescribed. He shall submit, every month, by the 7th instant of month following to which it relates, a copy of the efficiency Data to the Industries Commissioner, Maharashtra State, or any officer nominated by him in this behalf. The licensee shall furnish every information regarding his distillery and maintained such record as the Industries Commissioner, Maharashtra State or any Officer nominated by him may consider necessary for the technical control over working of the distilleries.

25. The licensee shall follow the instruction given in the schedule appended to this licence with a view to obviating the occurrence of accidents at the distillery and its attached warehouses.

26. The licensee shall obey all rules, regulations and orders in relation to the subject matter of this licence which may be made form time to time, by the State Government or the Commissioner.

27. The licensee shall not permit any person to enter the distillery except on pass granted by him. A copy of such pass shall be sent by the licensee immediately to the Distillery Officer.

28. The licensee shall not, without the permission in writing of the Commissioner, have directly or indirectly any share or interest in the vend of country spirit or any other intoxicant nor shall be employ any person who holds such or interest.

29. Except with the permission of the Commissioner, the licensee shall not sell transfer or sublet the right of manufacture granted to him by this licence nor shall he in connection with the exercise of the said right enter into any agreement which in the opinion of the Commissioner is in the nature of a such lease. If any question arises whether any agreement or arrangement is in the nature of sublease, the decision of the Commissioner, on such question shall be final and binding on the licensee.

30. No person shall be recognised as the partner of the licensee for the purpose of this licence, unless the partnership has been declared to the State Government before the licence is granted and the name of the partner or partners has or have been entered jointly in the licence or if the partnership is granted into after the granting of the licence, unless the State Government agrees on the names of the partners or partners in the licence.

31. The licensee, his successors or assignee shall have no claim whatsoever to the continuance of this licence after the expiry of the period for which it is granted. It shall be entirely within the discretion of the State Government whether or not to permit the asssignee of the licence in case of sale to transfer, to have the benefit of the licence for the unexpired portion of the term for which it is granted.

32. This licence may be suspended or cancelled by the Commissioner in accordance with the provision of sections 54 or 56 of the Bombay Prohibition Act, 1949.

Granted this 28th day of ~~July~~ Sept. 2001

Place:

Section Officer
Government of Maharashtra
Home Department

वपर अधिव, 28/9/2001
गृहराज्य खातन,
पुर्व विभाग.

Secretary to Government

M/S. Sagar Industries & Distilleries Pvt Ltd.

150 Lacs
2002-2003
135 Lacs TO 180 Lacs

I No./2002-2003

The FORM I Licence of Sagar Industries and Dist. Pvt. Ltd. is renewed on recovery of licence fee of Rs.270,000.00 vide challan no 22and33 dated 21/02/2002 and 27/3/2002 for the period from 01/04/2002 to 31/03/2003 for Distillation /Redistillation From 13500001 to 18000000 Bulk Litres. Unless the additional licence fee is paid, no Production / Sale of Alcohol / Distillation/Redistillation beyond capacity will be allowed.

For Commissioner of State Excise,
Maharashtra State, Mumbai.

2003-04
180 Lacs

I/2003-04

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from 1-4-2003 to 31-3-2004 on recovery of licence fee of Rs. 3,60,000 and Rs. 25/- (Three Lakh & Sixty thousand only) vide Ch. No. 134 and 135 dt. 27/3/03 for distillation / redistillation of 1,80,000 B.L. and above Bulk Litres of alcohol. Unless the additional licence fee is paid no distillation / redistillation beyond above capacity will be allowed.

Date: 7/5/03

For Commissioner of State Excise,
Maharashtra State, Mumbai.

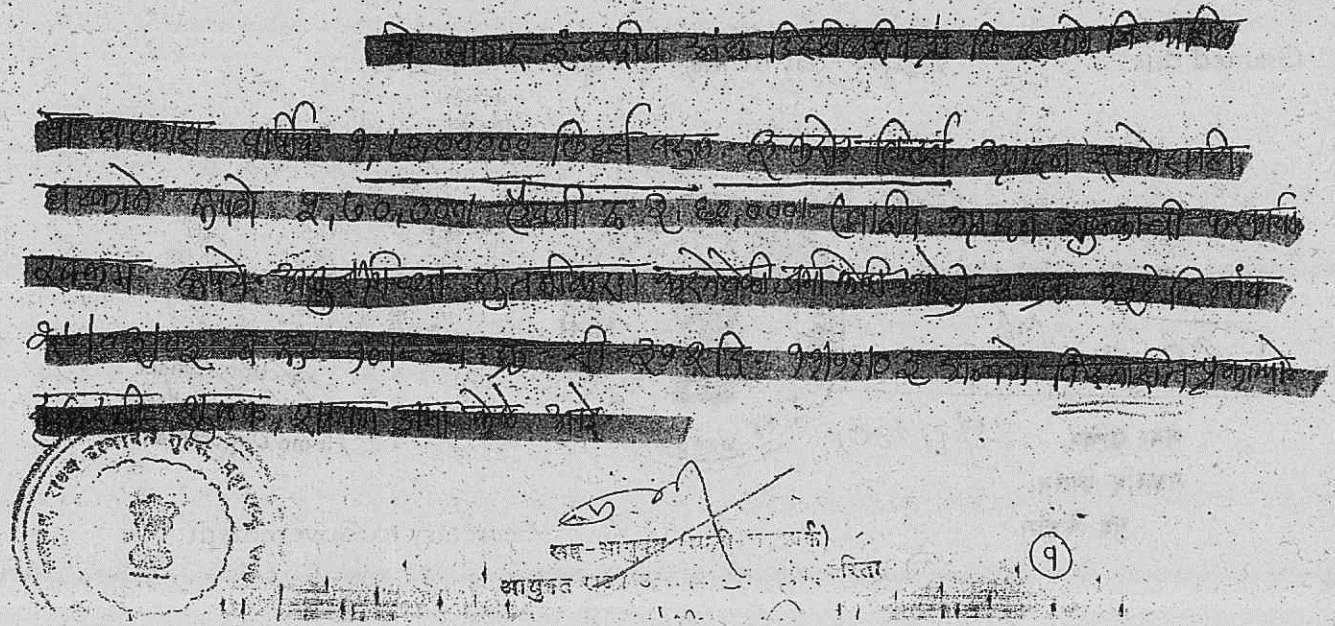

(9)

या कार्यालयाचे आदेश क्र- प्रोपस्स-१६२००२/५००५५/ ८०५/चार दि. २१/११/२००२ अन्वये मे. सागर डिस्टीलरीज अँण्ड ब्रिव्हरीज प्रा.लि. जि. नाशिक या घटकास प्रतिदिनी ५०,००० लिटर्स क्षमतेचा मद्यार्क (ऐथेनॉल) निर्मिती प्रकल्पाकरीता हुकुमी शुल्क रु. १०/- (रु. दहा फक्त) चलन क्र. सी - ३०३ दि. १९/११/२००२ अन्वये शासकीय लेखाशीर्षात जमा केले.

29.11.03

सह आयुक्त
आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

24/11/03

Form I / 2004-2005

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from
1-4-2004 to 31-3-2005 on recovery of licence fee of
Rs 3,60,000/- (Rs. Three Lakh Sixty thousand) vide R.S 25
Ch. No. 115 & 116 dated 26/2/2004 for distillation / redistillation
of 1,80,0001 B.L and above La. B. Ls. of alcohol.
Unless the additional licence fee is paid no distillation /
redistillation beyond above capacity will be allowed

For Commissioner of State Excise,
Maharashtra State, Mumbai.

Form I / 2005-06

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from
1-4-05 to 31-3-2006 on recovery of licence fee of
Rs. 4,00,000/- (Four lacs only with Rs 25/- as application fee vide Ch. No. 101 dt 27/4/05)
Ch. No. 109, dt 26/2/2005 for distillation / redistillation dt 27/4/05
of above 1,80,00,000 B Ls. of alcohol.
Unless the additional licence fee is paid no distillation /
redistillation beyond above capacity will be allowed

For Commissioner of State Excise,
Maharashtra State, Mumbai.

DT 27/4/05

मे. सागर डिस्टीलरीज उँड इंडस्ट्रीज
पो. लि. ता. जि. नाशिक

६

2006-2007 / Form I

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from 1-4-2006 to 31-3-2007 on recovery of licence fee of Rs. 4,40,000/- (Four Lakh Forty Thousand) vide Ch. No. 160/161 dt. 28-2-06 for distillation / redistillation of Above 1,80,00,000 La. B. Ls. of alcohol. and Application fee Rs. 25/-
Unless the additional licence fee is paid no distillation / redistillation beyond above capacity will be allowed.

For Commissioner of State Excise,
Maharashtra State, Mumbai.

शासनपत्र मुद्रांकविभाग क्र. एनएमएच 9903/सीआर-2/इएटीसी-2 दि. 5-8-2006 अन्वये च्या अनुषंगाने या कार्यालयाचे पत्र क्र. डिव्हायडस् 99200३/५५३३१) २८/चार दि. 99-8-06 अन्वये नमुना 'ड' अनुज्ञप्ती च्या प्रतिदिन 9,00,000 (नऊ लाख) व.ली. (मळीपासून मद्यार्क, मळी व्यतिरिक्त इतर पदार्थापासून मद्यार्क व इथेनॉल सर्वे मिळून) या कमाल मद्यार्क उत्पादन क्षमतेच्या उर्वरीत शक्ती प्रतिदिन जास्तीजास्त 5,000 व.ली. मद्यार्क, मळी व्यतिरिक्त इतर पदार्थापासून निर्मिती करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

याबाबतचे दुरुस्ती शुल्क रु. 90/- च.क्र. C. 265 दि. 12 सप्टेंबर 2006 अन्वये शासकीय कोषागारात भरणा केले आहेत.

सह आयुक्त (मळी/मद्यार्क)
आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क
महाराष्ट्र राज्य, मुंबईकरिता.

Form I / 2007-2008

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from 1-4-2007 to 31-3-2008 on recovery of licence fee of Rs. 4,40,000/- (Rs. Four Lakh Forty Thousand only) vide Ch. No. 101,100 dt. 13-3-2007 for distillation / redistillation of above 1,80,00,000 La. B. Ls. of alcohol. and application fee Rs. 25/-
Unless the additional licence fee is paid no distillation / redistillation beyond above capacity will be allowed.

For Commissioner of State Excise,
Maharashtra State, Mumbai.

(11)

Form I/ 2008-2009

The Licence in Form I is renewed for the period from 1-4-08 to 31-3-2009 on recovery of licence fee of Rs. 4,84,000/- (Four lac Eighty Four thousand only) vide Ch. No. 85 dt 11/3/2008 for distillation / redistillation of ~~about~~ 1,80,00,000 B.L. La. B. Ls. of alcohol. Application fee Rs. 25/ Ch No. 84 dt 11/3/2008

Unless the additional licence fee is paid no distillation / redistillation beyond above capacity will be allowed.

Manjeet 3/4/09

For Commissioner of State Excise,
Maharashtra State, Mumbai.

शासनपत्र महसूल विभाग क्र. ध्रुनप्रमय ०८०७ /सीआर-९९/ दुषबकसी-२ दि. २५ मार्च २००८ अन्वये प्रतिदिन ५०००० ब.ली उत्पादनक्षमतेची ~~[illegible]~~ जलरहित स्पर्धक उत्पादनासाठी स्वतंत्र अनुज्ञप्ती मंजूर करण्यात आली आहे. त्याअनुषंगाने सदर अनुज्ञप्तीसाठी जलरहित स्पर्धक निर्मितीची नोंद वर करण्यात येत आहे.

For Commissioner of State Excise
Maharashtra State, Bombay

Form-I/2009-10.

The Licence in Form I is renewed for the period from 1-4-2009 to 31-3-2010 on recovery of licence fee of Rs. 399300/- (Three lakh ninty nine thousand three hundred only) vide Ch. No. 73 dt. 12.3.09. for distillation / redistillation of 44 to 1,80,00,000 La. B. Ls. of alcohol. Application fee Rs 25/- vide ch No 72 dt 12-3-09.

Unless the additional licence fee is paid no distillation / redistillation beyond above capacity will be allowed.

Laud

For Commissioner of State Excise,
Maharashtra State, Mumbai.

S

मे. सहार रॅडिको अॅंड डिस्टिलरीज प्रा.लि. नाशिक ..१

FORM-I / 2011-2012

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from 1-4-2011 to 31-3-2012 on recovery of licence fee of Rs. 2,19,700/- (Two lakh Nineteen Thousand Seven Hundred Only) vide Ch. No. 23 Dt. 11-03-2011 for distillation / redistillation of up to 45,00,000 L.a. B.Ls. of alcohol. Unless the additional licence fee is paid no distillation / redistillation beyond above capacity will be allowed.

Adv. Fees Rs. 25/- C.No. 22 Dt. 11-03-2011

For Commissioner of State Excise, Maharashtra State, Mumbai

Form I / 61 2012-2013

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from 1-4-2012 to 31-3-2013 on recovery of licence fee of Rs. 4,39,225/- (Four Lakh Thirty Nine Thousand Two Hundred Twenty Five only) vide Ch. No. 44/45, dt. 13-3-2012 for distillation / redistillation of 1,35,00,001 to 1,80,00,000 La. B. Ls. of alcohol. Unless the additional licence fee is paid no distillation / redistillation beyond above capacity will be allowed.

Addl. App. fee

For Commissioner of State Excise, Maharashtra State, Mumbai

Form I / 61 (2013-2014)

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from 1-4-2013 to 31-3-2014 on recovery of licence fee of Rs. 4,39,225/- (Four lakh Thirtynine thousand Two Hundred Twenty Five only) vide Ch. No. 49/48 dt. 16-3-13 for distillation / redistillation of 1,35,00,001 to 180,00,000 La. B. Ls. of alcohol. Unless the additional licence fee is paid no distillation / redistillation beyond above capacity will be allowed.

For Commissioner of State Excise, Maharashtra State, Mumbai.

Form-I/61 (2014-2015)

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from 1-4-2014 to 31-3-2015 on recovery of licence fee of Rs. 658825/- (Six Lacs Fifty Eight Thousand Eight Hundred Twenty Five only) vide Ch. No. 1, dt. 20-03-2014 with App fee. for distillation / redistillation of 1,35,00,001 to 1,80,00,000 B. Ls. of alcohol. Unless the additional licence fee is paid no distillation / redistillation beyond above capacity will be allowed.

For Commissioner of State Excise
Maharashtra State, Mumbai

Form I/61 (2015-2016)

The Licence in Form 'I' is renewed for the period from 1-4-2015 to 31-3-2016 on recovery of licence fee of Rs. 7,24,705/- (Seven lac twenty four thousand seven hundred five only (Incl- Apln fee) vide Ch. No. 1 dt 20/3/2015 for distillation / redistillation of upto 1,80,00,000 BL. B Ls. of alcohol Unless the additional [illegible] redistillation beyond above capacity [illegible] be allowed

20/5/15

For Commissioner of State Excise
Maharashtra State, Mumbai

MAHARASHATRA POLLUTION CONTROL BOARD

Phone : 022-24020781,24014701
Fax : 022-24023516,24093814
Email : jdwater@mpcb.gov.in
Visit At : http://mpcb.gov.in
Kalpataru Point, 2nd - 4th Floor
Opp. Cine Planet Cinema
Near Sion Circle, Sion (E)
Mumbai-400 022.

Red/L.S.I

Consent No.BO/JD (WPC)/RO NK/ EIC- NK10840-12/O/CC-478 Date:6/07/2012

Consent to Operate under Section 26 of the Water (Prevention & Control of Pollution) Act, 1974 & under Section 21 of the Air (Prevention & Control of Pollution) Act, 1981 and Authorization / Renewal of Authorization under Rule 5 of the Hazardous Wastes (Management, Handling & Transboundry Movement) Rules 2008

[To be referred as Water Act, Air Act and HW(M&H) Rules respectively]

CONSENT is hereby granted to

M/s Sagar Industries And Distilleries Pvt Ltd.
Gut No.48, Dahyane Shivar, Po. Paregaon,
Tq. Chandwad, Dist. Nashik.

located in the area declared under the provisions of the Water Act, Air act and Authorization under the provisions of HW(M&H) Rules and amendments thereto subject to the provisions of the Act and the Rules and the Orders that may be made further and subject to the following terms and conditions:

1. **The Consent to Operate is granted for a period up to31.03.2017.**
2. **The Consent is valid for the manufacture of –**

Sr. No.	Product Name	Maximum Quantity	UOM
1	Rectified Spirit/ENA/Absolute Alcohol/Grain Based Alcohol	96.6	KL/D
2	Recovered Spirit	5.4	KL/D
3	Fusel Oil	540	Lit/Day
4	Liquid Co2 Gas	1300	m3/day
(100% molasses or Molasses +Grain (50-50%)) to be used as raw material)			

3. **CONDITIONS UNDER WATER ACT:**

(i) The daily quantity of trade effluent from the factory shall not exceed 1165.00M³.

a 100 CMD (RO Reject) utilise for Bio-Composting
b 510 CMD (permeate from RO) reuse in process
c) 555 CMD (yellow stream treated effluent having very low BOD) use for land irrigation

(ii) The daily quantity of sewage effluent from the factory shall not exceed 8.00M³.

(iii) **Trade Effluent : The applicant shall provide the impervious storage tanks of 30 days capacity for holding the effluent in rainy season.**

a) The effluent shall be treated in treatment facility comprising of bio - digester and secondary treatment followed by R.O. and nano filtration. R.O. permeate shall be used in the process. The R.O. reject shall be disposed off aerobic composting. The coloured stream meeting the standards may used for ferti-irrigation.

b) The applicant shall achieve the quality of the treated effluent to the following for ferti irrigation.

1	pH	Between	6.5 to 9.0	
2	Suspended Solids	Not to exceed	100	mg/l.
3	BOD 3 days 27 Deg. C.	Not to exceed	100	mg/l.
4	COD	Not to exceed	250	mg/l.
5	Oil & Grease.	Not to exceed	10	mg/l.
6	Nitrate	Not to exceed	10	mg/l
7	Sulphate	Not to exceed	1000	mg/l.

C) In no case effluent shall find its way into any inland surface water, nalla,river or stream.

(IV)Conditions for Aerobic Composting:

i. The spent wash should be stored in impervious tanks. The spent wash tanks should have proper lining with HDPE and should be kept in proper condition to prevent ground water pollution. As per the CPCB recommendation and undertaking given by the company storage should not exceed 30 days capacity.

ii. Applicant shall ensure availability of adequate filler material such as press mud, bagasses, agricultural, biological waste as required for effective composting system.

iii. Composted material shall meet the following specifications –

Moisture ... 30 to 35%
C/N ... Below 17
Nitrogen ... 1.5 to 2%
Phosphorous ... 1.5 to 2%
Potassium ... 3 to 4%

iv. The composting site shall be prepared as per the guideline enclosed. Composting shall be such that it includes mechanical mixing and spraying of spent wash along with mechanical aeration to ensure thorough composting. Hand/ manual spraying of spent wash shall not be permitted.

v. The compost leachete (1 gr. of compost mixed with 100 ml. of distilled water and filtered) Filterate shall conform to the following limit.

pH Between 7.5 to 8.0
BOD 3 days 27 Deg. C. Not to exceed 30 mg/l.

vi. A pucca leak proof guard pond of 30 days holding capacity as per (i) above shall cope up with the effluent discharge during short term process disturbances. In case of prolonged disturbance in effluent treatment and disposal system, distillery shall be shut down and shall not be restarted without rectifying the system.

vii. The composting site/pits shall be made leak proof by proper lining. A catch drain shall be provided around the composting site to collect the storage pound for application on compost depots. Arrangements for overturning of compost material in windrows and spraying of spent wash shall be made to ensure appropriate aeration and uniform distribution of spent wash.

viii. In case of composting in open fields, the application of spent wash shall stop by end of April, so that compost is ready and the site is cleared of the composted manure before monsoon (i.e. 31st May). The manure shall be collected and stored on a raised platform with suitable rain cover so that the compost manure is not washed away by rain/runoff.

ix. Characteristic of soil, ground water and effect on crop yield should be monitored in the area where compost is used as manure and results thereof shall be compiled and reported in the Environment statement to be submitted every year.

x. The test wells shall be provided around the compost site for ground water monitoring. The well water quality has to be maintained at 2006 level.

xi. Top pullover impervious sheets shall be provided for entire compost yard, press mud and compost storage so as to cover the same during untimely rains and idles period.

xii. The operation of distillery should be restricted to 270 days in a year and that it will not operate during rainy season.

(iv) **Sewage Effluent Treatment:** The applicant shall provide comprehensive treatment system as is warranted with reference to influent quality and operate and maintain the same continuously so as to achieve the quality of treated effluent to the following standards.

(1)	Suspended Solids	Not to exceed	100	mg/l.
(2)	BOD 3 days 27o C.	Not to exceed	100	mg/l.

(vi) **Sewage Effluent Disposal:** The treated sewage effluent shall be disposed on land for gardening within premises only.

(vii) **Non-Hazardous Solid Wastes:**

Sr. No.	Type Waste	Quantity	UOM	Disposal
1	ETP Sludge	655.00	MT/M	Used as manure
2	Yeast Sludge	1650.00	MT/M	Used as manure
3	Boiler Ash	240.00	MT/M	Used as manure

(viii) **Other Conditions:** Industry should monitor effluent quality regularly.

4. CONDITIONS FOR MOLASSES STORAGE:

i) The molasses shall be properly collected and stored in steel tanks which shall be absolutely leak proof. At no stage of handling of molasses, there shall be leakage or spillage.

ii) The capacity of tanks for storage of molasses shall be such that at no time the molasses shall be required to be stored in kutcha pits. Adequate space storage capacity shall be available to take care of bumper production of sugar, non-lifting of molasses etc.

iii) All the area on which molasses are stored and handled should be provided with drain for diverting the spills to the treatment plant/ molasses tank. Suitable arrangements for accidental discharges of molasses from the tanks shall be provided to contain the same within factory premises.

iv) Destruction of molasses and its disposal shall not be done without specific permission in writing from the authorized officer of the Board. Intimation of intention to destroy or dispose of the molasses shall be given to the Board at least 15 (fifteen) days in advance by registered post under intimation to the Sub-Regional officer and Regional officer of the Board under whose jurisdiction the factory is situated.

v) The storage tanks shall be kept in good conditions all the year round with adequate maintenance. The tanks size and capacity per cm, height, total capacity in tones shall be displayed prominently near the tank.

vi) The above conditions shall be in addition to and not in derogation of the provisions contained in the "Bombay Molasses Rules 1955" and "Maharashtra Molasses Storage and Supply Regulation, 1965".

vii) The industry should monitor effluent quality regularly.

5. The applicant shall comply with the provisions of the Water (Prevention & Control of Pollution) Cess Act, 1977 (to be referred as Cess Act) and amendment Rules, 2003 there under

The daily water consumption for the following categories is as under:

(i) Domestic purpose ...	10.00 CMD
(ii) Water gets Polluted & Pollutants are Biodegradable ...	1336.00 CMD
(iii) Water gets Polluted, Pollutants are not Biodegradable & Toxic ...	0.00 CMD
(iv) Industrial Cooling, spraying in mine pits o. boiler feed ...	87.00CMD

The applicant shall regularly submit to the Board the returns of water consumption in the prescribed form and pay the Cess as specified under Section 3 of the said Act.

6. CONDITIONS UNDER AIR ACT:

(i) The applicant shall install a comprehensive control system consisting of control equipments as is warranted with reference to generation of emission and operate and maintain the same continuously so as to achieve the level of pollutants to the following standards:

a) **Control Equipment:** Industry shall install dust collection system of adequate capacity & to be operated & maintained regularly.

b) **Standards for Stack Emissions:**

1) SPM	Not to exceed	150	mg/Nm3
2) SO2	Not to exceed	120	kg/day

(ii) The applicant shall observe the following fuel pattern:-

Sr. No.	Type Of Fuel	Quantity	UOM
1	Bagasse	120.00	MT /Day
2	Biogas	1800.00	M3/Day
3	Diesel	120.00	Ltrs/Hr

(iii) The applicant shall erect the chimney(s) of the following specifications:-

Sr. No.	Chimney Attached To	Height in Mtrs.
1	Boiler (20TPD)	35.00
2	D.G Set (125KVA)	3.5 meters above roof of Building in which it is installed
3	D.G.Set (200 KVA)	4.5 meters above roof of Building in which it is installed
4	D.G.Set (380) KVA	5.5 meters above roof of Building in which it is installed

(iv) The applicant shall provide ports in the chimney/(s) and facilities such as ladder, platform etc. for monitoring the air emissions and the same shall be open for inspection to/and for use of the Board's Staff. The chimney(s) vents

Maharashtra Pollution Control Board

attached to various sources of emission shall be designated by numbers such as S-1, S-2, etc. and these shall be painted/ displayed to facilitate identification.

(v) The industry shall take adequate measures for control of noise levels from its own sources within the premises so as to maintain ambient air quality standard in respect of noise to less than 75 dB(A) during day time and 70 dB(A) during night time. Day time is reckoned in between 6 a.m. and 10 p.m. and night time is reckoned between 10 p.m. and 6 a.m.

(vi) Other Conditions:

1) The industry should not cause any nuisance in surrounding area.
2) The industry should monitor stack emissions and ambient air quality Regularly.

7. Conditions for D.G. Set

a. Noise from the D.G. Set should be controlled by providing an acoustic enclosure or by treating the room acoustically.

b. Industry should provide acoustic enclosure for control of noise. The acoustic enclosure/ acoustic treatment of the room should be designed for minimum 25 dB (A) insertion loss or for meeting the ambient noise standards, whichever is on higher side. A suitable exhaust muffler with insertion loss of 25 dB (A) shall also be provided. The measurement of insertion loss will be done at different points at 0.5 meters from acoustic enclosure/room and then average.

c. The industry shall take adequate measures for control of noise levels from its own sources within the premises in respect of noise to less than 75 dB(A) during day time and 70 dB(A) during the night time. Day time is reckoned between 6 a.m. to 10 p.m. and night time is reckoned between 10 p.m. to 6 a.m.

d. Industry should make efforts to bring down noise level due to DG set, outside industrial premises, within ambient noise requirements by proper siting and control measures.

e. Installation of DG Set must be strictly in compliance with recommendations of DG Set manufacturers.

f. A proper routine and preventive maintenance procedure for DG set should be set and followed in consultation with the DG manufacturer which would help to prevent noise levels of DG set from deteriorating with use.

g. D.G. Set shall be operated only in case of power failure.

h. The applicant should not cause any nuisance in the surrounding area due to operation of D.G. Set.

8. CONDITIONS UNDER HAZARDOUS WASTE (MANAGEMENT, HANDLING & TRANSBOUNDRY MOVEMENT) RULES, 2008:

(i) The Industry shall handle hazardous wastes as specified below.

Sr. No	Type Of Waste	Quantity	UOM	Disposal
1	20.3 Distillation residues.	1.00	M T/M	Used as manure

(ii) Treatment: -

1 The authorization is hereby granted to operate a facility for collection, storage, transport & disposal of hazardous waste.

2 The industry should comply with the Hazardous Waste (M&H) Rules, 2003.

a. Whenever due to any accident or other unforeseen act or even, such emissions occur or is apprehended to occur in excess of standards laid down, such information shall be forthwith Reported to Board, concerned

Police Station, office of Directorate of Health Services, Department of Explosives, Inspectorate of Factories and Local Body. In case of failure of pollution control equipments, the production process connected to it shall be stopped.

b. The unit has to display and maintain the data online outside the factory main gate in Marathi & English both on a 6'x4' display board in the manner and the report of the compliance along with photograph shall be submitted to this office & concerned Regional Office/ Sub Regional Office.

c. It shall be ensured that the Hazardous waste is handled, managed & disposed of strictly in accordance with the Hazardous Waste (Management & Handling) Rules, 1989 as amended on 2003 and shown & submitted to the Board as & when asked for.

9. **Industry shall comply with following additional conditions:**

i. The applicant shall maintain good housekeeping and take adequate measures for control of pollution from all sources so as not to cause nuisance to surrounding area / inhabitants.

ii. The applicant shall bring minimum 33% of the available open land under green coverage/ tree plantation.

iii. Solid waste – The non hazardous solid waste arising in the factory premises, sweepings, etc., be disposed of scientifically so as not to cause any nuisance / pollution. The applicant shall take necessary permissions from civic authorities for disposal to dumping ground.

iv. The applicant shall provide for an alternate electric power source sufficient to operate all pollution control facilities installed by he applicant to maintain compliance with the terms and conditions of the consent. In the absence, the applicant shall stop, reduce or otherwise control production to abide by terms & conditions of this consent regarding pollution levels.

v. The applicant shall not change or alter quantity, quality, the rate of discharge, temperature or the mode of the effluent / emissions or hazardous wastes or control equipments provided for without previous written permission of the Board.

vi. The applicant shall provide facility for collection of environmental samples and samples of trade and sewage effluents, air emissions and hazardous wastes to the Board staff at the terminal or designated points and shall pay to the Board for the services rendered in this behalf.

vii. The applicant shall make an application for renewal of the consent at least 60 days before the date of the expiry of the consent.

viii. The firm shall submit to this office, the 30th day of September every year, the Environmental Statement Report for the financial year ending 31st March in the prescribed Form-V as pre the provisions of rule 14 of the Environment (Protection) (Second Amendment) Rules, 1992.

ix. As inspection book shall be opened and made available to the Board's officers during their visit to the applicant.

x. The applicant shall install a separate electric meter showing the consumption of energy for operation of domestic and industrial effluent treatment plants and air pollution control system. A register showing consumption of chemicals used for treatment shall be maintained.

Xi. Separate drainage system shall be provided for collection of trade and sewage effluents. Terminal manholes shall be provided at the end of collection system with arrangement for measuring the flow. No effluent shall be admitted in

the pipes / sewers down- stream of theterminal manholes. No effluent shall find its way other than in designed and provided collectionSystem.

xii. Neither storm water nor discharge from other premises shall be allowed to mix with the effluents from the factory.

10. Industry shall submit performance Bank Guarantee of Rs 2.0 lakhs towards compliance of CREP Norms. The Bank guarantees shall be submitted within 15 days at Regional Office Nashik

11. This consent is issued pursuant to the decision of Consent Committee meeting of Board held on 27.06.2012.

12. The Capital investment of the industry is Rs. 4891.52 Lacs.

(Milind Bhaiskar)
Member Secretary

To,
M/s Sagar Industries And Distilleries Pvt Ltd.
Gut No.48, Dahyane Shivar, Po. Paregaon,
Tq. Chandwad, Dist. Nashik.

Copy to :- RO Nashik/SRO Nashik:- They are directed to obtain Bank Guarantee from industry & ensure compliance of consent conditions.
CAO/Cess wing/Master file.
Received Consent fee of -

Sr. No.	Amount (Rs.)	DD No.	Date	Drawn On
1	375000	497008	11 Feb 2012	Punjab National Bank
2	25000	497284	15 Mar 2012	Punjab National Bank

जोडपत्र - ६

July 02, 2016 , 12 : 16 PM

Home About Us Acts & Rules Downloads Dealer Services RTI Search

Login

Back

e-Registration
e-pay new registration
e-Returns
e-CST Declarations
e-Audit Form
e-Refund Application
e-payment
e-Payment thru GRAS
Upload_F424URD
e-Help Desk
Instruction sheets for e-Services
Non Filers & Short Filers
Dealer's Grievances
Dealer's Suggestions
Report Tax Evasion
RSTT
Employees Corner
Future Plans
Tenders/Notices/ Advertisements
Referral Websites

Rule - 82

82. Appraisal of annual production capacity.

The annual production capacity of an eligible Unit to whom the eligibility certificate has been granted under any Package Scheme of Incentives, shall, in respect of any period commencing on or after the appointed day be taken to be as shown in the Table below:

TABLE

Sr. No.	Package Scheme of Incentives	Type of Unit	Annual production capacity
(1)	(2)	(3)	(4)
1.	1979 Scheme	(a) Small-scale industrial units including small scale units manufacturing electronic equipment;	(a) No ceiling in respect of annual production capacity
		(b) Medium scale and large scale units.	(b) Capacity means 125 per cent of the capacity as indicated in the registration certificate or licence issued by the competent authority under the Scheme or the capacity as appraised by the term lending financial institution or banks whichever is less.
2.	1983 Scheme	(a)Small-scale industrial Units including small-scale Units manufacturing electronic equipments;	(a) No ceiling in respect of annual production capacity.
		(b)Medium scale and large scale Units.	(b) Capacity means 125 per cent of the capacity as indicated in the registration certificate or licence issued by the competent authority under the Scheme or the capacity as appraised by the term lending financial institution or bank whichever is less.
3.	1988 Scheme	(a) Small-scale industrial Units including small scale Units manufacturing electronic equipments;	(a) No ceiling in respect of annual production capacity.
		(b) Medium scale and large scale units.	(b) Capacity means 110 per cent of the capacity as indicated in the registration certificate or licence

Department Of Sales Tax - Govt. of Maharashtra

107/C

			issued by the competent authority under the Scheme or the capacity as appraised by the term lending financial institution or bank whichever is less.
6.	1993-Scheme	Any unit	No ceiling in respect of [illegible] predetermined capacity

Back

Contact Us | Disclaimer | Send to Friend | Sitemap | Bookmark this site | Privacy Policy | Terms & Conditions

All copyrights reserved by Department of Sales Tax , Govt. of Maharashtra.

This site is designed to view in 1024 X 768 resolution

You are visitor No.18424317 |Version v2.3

विवरण १-अ

सहपत्र/परीपत्रके		
अनुक्रमणिका		
अनु.क्र.	परी.क्रमांक	पृष्ठ क्रमांक
1	4.3.2	1 ते 5
2	4.3.7.1	6 ते 7
3	4.3.7.2	8 ते 31
4	4.3.7.3	32 ते 34
5	4.3.8.1	35 ते 45
6	4.3.9	46 ते 47
7	4.3.9.1	48 ते 54
8	4.3.9.2	55 ते 56
9	4.3.9.3	
10	4.3.9.5	57 ते 58
11	4.3.14.1	59 ते 64
12	4.3.14.2	
13	4.3.15	65 ते 66
14	4.3.16	67 ते 70
15	4.3.17	71 ते 86
16	4.3.18	
17	4.4.1.1	87 ते 89
18	4.4.1.2	90 ते 95
19	4.4.8	96 ते 97

परि. क्रमांक ४.३.२

4.3.2

क्र.का.५/मुद्रांक-११/प्र.क्र-२३/११/
बामूदर/ MIDC/५५८/१२
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे कार्यालय, पुणे
दिनांक :- ०८ /०५/२०१२

परिपत्रक

विषय :- महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ / शासकीय निमशासकीय संस्था / स्थानिक स्वराज्य संस्था/ महामंडळे यांचेकडून केल्या जाणाऱ्या भाडेपट्टयाच्या दस्तऐवजाचे अभिनिर्णयाबाबत...

या विभागाकडे, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाकडून वितरीत झालेल्या प्लॉट / गाळेधारकांच्या वैयक्तिक तथा उद्योजक संस्थाकडून अशा तक्रारी आल्या आहेत की, त्यांना महामंडळाकडून होणारा प्रत्येक दस्तऐवज हा मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचेकडून मुद्रांक शुल्क विषयक अभिनिर्णीत करुन घेण्यास सांगितला जातो व या पोटी जो विलंब होतो, त्या विलंबामुळे त्यांचे नुकसान होत आहे. याबाबत चौकशी केली असता, असे दिसून आले की, संबंधित मिळकतीचे या प्रकारात निश्चित बाजारभावमूल्य किती धरावे, याबाबत स्पष्ट सूचना नसल्यामुळे, मुद्रांक शुल्क कसे व किती भरावे याबाबत संदिग्धता असल्याने अभिनिर्णयाचा आग्रह धरला जातो व या प्रकरणाची संख्या मोठी असल्याने अभिनिर्णयास विलंब लागतो.

अभिनिर्णयासाठी होणाऱ्या प्रक्रियेमध्ये होणारा विलंब टाळण्यासाठी व प्रशासकीय कामात गतीमानता आणण्याच्या दृष्टीकोणाची व्यापक पार्श्वभूमी लक्षात घेता प्रस्तुत विषयाचा खुलासा होण्यासाठी व अभिनिर्णयाच्या कामाचा ताण कमी करणेचे दृष्टीने या परिपत्रकाद्वारे पुढीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना देण्यात येत आहेत.

१) महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडाळाने ज्या व्यक्तीस अथवा संस्थेस प्लॉट / गाळा वितरीत केला असेल, त्याचेशी प्रथमं करार अथवा प्रथम कराराच्या अनुषंगाने भाडेपट्टा करुन दिल्यास, त्यामधील प्रिमियमची रक्कम (अनामत रक्कत) ही संबंधित प्लॉट / गाळयाचे महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाने निश्चित केलेल्या खरे बाजारभावमूल्याचे आधारे घेतले जाते. महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ ही राज्य शासनाची संस्था असल्याने, **त्यास मुंबई मुद्रांक (संपत्तीचे वास्तविक मूल्य) आणि विक्री नियम १९९५ चे नियम ४(६)** चे परंतूकानुसार दस्तऐवजात दर्शविलेली प्रिमियमची

रक्कम ही खरे बाजारभावमूल्य म्हणून ग्राहय धरणे आवश्यक आहे. अशा वेळी विभागाच्या दि.३०/०६/२००५ व दि.१६/०३/२००६ चे परिपत्रकातील सूचनांनुसार वेगळे बाजारभावमूल्य ठरविण्याची आवश्यकता नाही.

सबब, संबंधित प्लॉट अगर गाळेधारकाने त्याला वितरीत झालेल्या मिळकतीचे प्रिमियम रकमेवर महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, १९५८ चे अनुच्छेद ३६ मध्ये दर्शविलेल्या पध्दतीने मुद्रांक शुल्क भरल्यास ते पुरेसे आहे. याबाबत काहीही शंकास्पद आढळल्या खेरीज दुय्यम निबंधक हे वरीलप्रमाणे मुद्रांक शुल्क तपासून दस्तऐवजाची परस्पर नोंदणी करु शकतात. **त्यासाठी अभिनिर्णयाचा आग्रह धरण्याची आवश्यकता नाही.**

२) महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ यांचेकडून मूळ वितरीत झालेल्या प्लॉट / गाळेधारक जर अन्य व्यक्तीस संबंधित दस्तऐवजाने मिळकत तबदील होत असल्यास, ज्या दिवशी दस्तऐवज निष्पादित करतील त्यावेळेच्या प्रचलित बाजारभावमूल्य निश्चित करुन, मुद्रांक शुल्काची आकारणी करणे आवश्यक आहे.

ज्या ठिकाणी वार्षिक मूल्यदर तक्त्यात असे दर नमूद नसतील, अशा सर्व प्रकरणात संबंधित विभागीय मूल्यांकन कार्यालयाकडून मूल्यदर निश्चित करुन घेणेत यावेत. असे प्रकरण नोंदणीसाठी नोंदणी अधिकाऱ्यापुढे सादर झाल्यास, नोंदणी अधिकाऱ्याने मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयामार्फत असे प्रस्ताव मूल्यांकन निश्चितीसाठी विभागीय मुल्यांकन कार्यालयास सादर करावे. प्रस्तावाबाबतचा मूल्यांकन अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर, निर्धारित केलेल्या मूल्य व दस्तातील प्रत्यक्ष मोबदला यापैकी जी जास्त रक्कम येईल, त्या रकमेवर मुद्रांक शुल्काची आकारणी करुन, नोंदणी अधिकारी यांनी दस्तऐवज नोंदवावा, यासाठी अभिनिर्णयाचा आग्रह धरण्याची आवश्यकता नाही. अपवादात्मक परिस्थितीत अथवा ज्या ठिकाणी काही संदिग्धता असेल, त्याच प्रकरणाबाबत अभिनिर्णय करुन घेणे इष्ट राहील.

३) सह संचालक नगर रचना (मूल्यांकन), म.रा. पुणे यांनी सर्व क्षेत्रीय कार्यालयांना याबाबतच्या सूचना तात्काळ दयाव्यात.

४) सर्व संबंधितांनी इतर दस्तऐवजांना जसे मुद्रांक शुल्क भरले जाते, त्या प्रमाणेच भरावयाचे आहे. याबाबत त्यांना सर्व सहजिल्हा निबंधक /सहदुय्यम निबंधक / दुय्यम निबंधक श्रेणी-१ हे आवश्यक ते मुद्रांक शुल्क बाबतचे मार्गदर्शन करतील. तसेच मुंबई मुद्रांक

अधिनियम, १९५८ चे कलम १७ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे **"शुल्क आकारणी योग्य असलेल्या व राज्यात कोणत्याही व्यक्तीने निष्पादित करुन दिलेल्या सर्व संलेखावर निष्पादनापूर्वी किंवा निष्पादन करुन देतेवेळी किंवा त्यानंतर लगेच किंवा निष्पादन करुन दिल्याच्या दिवसानंतर येणाऱ्या लगतनंतरच्या कामाच्या दिवशी मुद्रांक लावणे आवश्यक आहे,"** तरी सदर कालावधीचे उल्लंघन होणार नाही, याची दक्षता घेतील.

तरी वरीलप्रमाणे सूचनांची काटेकोरपणे अंमलबजावणी व्हावी व सर्वांनी अभिनिर्णयाचा ताण कमी होईल, अशी दक्षता घ्यावी.

सही/-XXX
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

प्रति,

१) मा.सचिव, मदतकार्ये व पुनर्वसन, मंत्रालय, मुंबई-३२ यांना माहितीस्तव सविनय सादर.

२) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, मुंबई.
२/- आपले अखत्यारीतील सर्व कार्यालयांना मुद्रांक शुल्क भरणेसाठी अभिनिर्णयाचा आग्रह धरु नये.

३) अपर मुद्रांक नियंत्रक, मुंबई यांना.

४) सह संचालक नगर रचना (मूल्यांकन) म.रा. पुणे यांना माहिती व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी रवाना.

५) सर्व विभागीय नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक

६) सर्व सहजिल्हा निबंधक वर्ग-१ तथा मुद्रांक जिल्हाधिकारी
२/- आपले अधिनस्त दुय्यम निबंधक कार्यालयास उक्त परिपत्रक पारित करुन, त्याची पोच घेण्यात यावी.

७) सर्व कार्यासन अधिकारी, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय, पुणे

निर्गमित,

सह नोंदणी महानिरीक्षक तथा
मुद्रांक अधिक्षक (मुख्यालय), म.रा. पुणे.

विषयः- अभिनिर्णय प्रकरणांचा आढावा - माहे मार्च 2016

सन. २०१५-२०१६

(रक्कम रु.लाखात)

अ.नं	विभाग	दि.31/03/2015 रोजीची अखेरची शिल्लक		दि.1/4/2015 ते मागील महिना अखेर प्रास		चालू महिन्यात प्रास		एकूण प्रकरणे		दि.1/4/2015 ते मागील महिना अखेर निकाली		चालू महिन्यात निकाली		चालू वर्षात एकुण निकाली		शिल्लक प्रकरण	
		प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम
1	2	3	4	5	6	7	8	9 (3+5+7)	10 (4+6+8)	11	12	13	14	15	16	17	18
1	अ.मु.नि.मुंबई																
	मु.जि.अंमल १	30	35.6	48	1195	5	60	83	1290.6	45	1158.13	3	76.84	48	1234.97	35	55.63
	मु.जि.अंमल २	36	29.79	40	1340	2	10	78	1379.79	32	932.71	1	0.005	33	932.715	45	447.075
	मुंबई	390	3800.97	1092	16363	211	1721.1	1693	21885.1	1067	13421.9	182	3492	1249	16913.9	444	4971.2
	अंधेरी	218	380.05	1369	10339	171	540	1758	11259.05	1449	10133.7	180	178.76	1629	10312.46	129	946.59
	बोरीवली	161	386.87	2163	6181.94	332	3100	2656	9668.81	2234	5970.46	316	3096.24	2550	9066.7	106	602.11
	कुर्ला	519	368	2054	26530	161	1200	2734	28098	2454	26660	177	1296	2631	27956	103	142
	एकुण	**1354**	**5001.28**	**6766**	**61948.94**	**882**	**6631.1**	**9002**	**73581.35**	**6580**	**50373.07**	**859**	**8139.85**	**8140**	**66416.75**	**862**	**7164.605**
2	ठाणे(श)	85	880	462	1779.03	42	151	589	2810.03	422	2292.49	65	369.26	487	2661.75	102	148.28
	ठाणे(ग्रा)	98	120.42	715	3555.08	44	810	857	4485.5	752	3512.97	47	868.68	799	4381.65	58	103.85
	रायगड	13	45.02	337	3006.46	30	945.17	380	3996.65	309	2568.64	32	828.16	341	3396.8	39	599.85
	रत्नागिरी	7	11.28	105	37.01	20	3.6	132	51.89	102	45.46	19	4.39	121	49.85	11	2.04
	सिंधुदुर्ग	5	0.72	94	53.42	16	7.3	115	61.44	89	43.69	15	0.67	104	44.36	11	17.08
	एकुण	**208**	**1057.44**	**1713**	**8431**	**152**	**1917.1**	**2073**	**11405.51**	**1674**	**8463.25**	**178**	**2071.16**	**1852**	**10534.41**	**221**	**871.1**
3	पुणे (श)	39	117.67	295	2456.9	27	160.7	361	2735.27	291	2406.32	34	157.09	325	2563.41	36	171.86
	पुणे (ग्रा)	5	57.46	44	951.82	8	400	57	1409.28	43	748.27	8	73.7	51	821.97	6	587.31
	सातारा	8	10.31	162	234	7	250.33	177	494.64	143	225.7	18	253.33	161	479.03	16	15.61
	सांगली	3	10.91	7	138.09	2	60	12	209	9	147.39	3	70	12	217.39	0	-8.39
	कोल्हापूर	35	1.34	113	85.1	13	7.1	161	93.54	145	85.37	13	8.97	158	94.34	3	-0.8
	सोलापूर	2	0	83	59.59	9	0.21	94	59.8	86	59.59	4	0.06	90	59.65	4	0.15
	एकुण	**92**	**197.69**	**[illegible]**	**3925.50**	**66**	**878.34**	**862**	**5001.53**	**717**	**3672.64**	**80**	**563.15**	**797**	**4235.79**	**65**	**765.74**

1	2	3	4	5	6	7	8	9 (3+5+7)	10 (4+6+8)	11	12	13	14	15	16	17		18
4	नाशिक	17	15.07	110	733.81	35	200	162	948.88	88	567.17	29	156.37	117	723.54	45		225.34
	अहमदनगर	8	96.3	109	141	9	3	126	240.3	85	39.16	19	18.32	104	57.48	22		182.82
	जळगांव	14	2.44	45	14.41	2	2	61	18.85	55	16.59	3	1.25	58	17.84	3		1.01
	धुळे	2	0.49	43	42.36	1	0.06	46	42.91	38	41.43	5	0.64	43	42.07	3		0.84
	एकुण	41	114.3	307	931.58	47	205.06	395	1250.94	194	664.35	56	176.58	322	840.93	73		410.01
5	अमरावती	2	0.1	48	209.5	1	140	51	349.6	48	303.43	1	140	49	443.43	2		0.1
	अकोला	0	0	64	53.58	7	0.03	71	53.61	64	53.57	7	0.03	71	53.6	0		0
	बुलढाणा	0	0	142	15.62	28	0.32	170	15.94	142	15.62	28	0.32	170	15.94	0		0
	यवतमाळ	0	0	21	1.88	1	0	22	1.88	20	2.18	2	0	22	2.18	0		0
	एकुण	2	0.1	275	280.58	37	140.35	314	421.03	274	374.8	38	140.35	312	515.15	2		0.1
6	नागपूर(श)	10	4.2	133	530	20	220	163	754.2	139	523.57	17	222.11	156	745.68	7		8.52
	नागपूर(ग्रा)	3	8.21	301	574.97	23	51.59	327	634.77	296	535.63	25	96.08	321	631.71	6		3.06
	भंडारा	0	0	39	34.46	12	6.06	51	40.52	37	34.46	14	6.06	51	40.52	0		0
	वर्धा	1	0.57	27	55.87	2	11.03	30	67.47	25	46.43	3	1.03	28	47.46	2		0
	चंदपूर	1	0	74	800.76	4	11.08	79	811.84	73	800.76	4	11.08	77	811.84	2		0
	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0
	एकुण	15	12.41	574	1996.06	61	299.76	650	2308.23	494	1895.75	63	336.36	633	2277.21	17		11.58
7	औरंगाबाद	67	0	249	0	33	0	349	0	301	617.3	25	11.96	326	629.26	23		0
	बीड	0	0	32	63.74	1	10	33	73.74	32	63.74	1	10	33	73.74	0		0
	जालना	1	17.74	60	66.37	4	7.92	65	92.03	61	84.11	4	7.92	65	92.03	0		0
	एकुण	68	17.74	341	130.11	38	17.92	447	165.77	394	765.15	30	29.88	424	795.03	23		0
8	लातूर	0	0	181	52.49	14	1.08	195	53.57	181	52.49	14	1.08	195	53.57	0		0
	नांदेड	0	0	137	15.32	9	0.29	146	15.61	132	15.32	13	0.29	145	15.61	1		0
	परभणी	8	0	109	21.36	5	3	122	24.36	113	21.36	5	3	118	24.36	4		0
	उस्मानाबाद	1	0	71	3.45	7	0.44	79	3.89	70	3.5	8	0.44	78	3.94	1		0
	एकुण	9	0	498	92.62	35	4.81	542	97.43	496	92.67	40	4.81	536	97.48	6		0
	एकुण	1789	6400.96	11178	77736.39	1318	10094	14285	94231.79	10823	66301.68	1344	11462.1	13016	85712.75	1269		9223.135

विषयः- कलम 32 अ खालील प्रकरणांचा आढावा - माहे मार्च 2016

(रक्कम रु.लाखात)

अ. नं	विभाग	दि.31/03/2015 रोजीची अखेरची शिल्लक		दि.1/4/2015 ते 28/2/2016 अखेर प्राप्त		चालू महिन्यात प्राप्त		एकूण प्रकरणे		दि.1/4/2015 ते 28/2/2016 अखेर निकाली		चालू महिन्यात निकाली		चालू वर्षात एकुण निकाली		दि.31/03/2016 रोजीची शिल्लक प्रकरणे	
		प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम
1	2	3	4	5	6	7	8	9 (3+5+7)	10 (4+6+8)	11	12	13	14	15	16	17	18
	अ.मु.नि.मुंबई																
	मु.जि.अंमल 2	5	2.29	0	0	0	0	5	2.29	0	0	0	0	0	0	5	2.29
	नौउपनि,मुंबई																
	सजिनि.मुंबई	23768	2195.57	0	0	0	0	23768	2195.57	2074	804.82	152	36.98	2226	841.8	21542	1353.77
	सजिनि मुंबई उपनगर	29223	2630.3	0	0	0	0	29223	2630.3	779	259.3	85	43.64	864	302.94	28359	2327.36
१	एकुण	52996	4828.16	0	0	0	0	52996	4828.16	2646	994.62	237	80.62	3090	1144.74	49906	3683.42
	ठाणे(श)	2523	8.02	352	87.77	27	17.3	2902	113.09	2800	110.96	26	6.14	2826	117.1	76	0
	ठाणे(ग्रा)	5675	8.8	2	3.5	0	0	5677	12.3	62	10.56	1	0.09	63	10.65	5614	1.65
	रायगड	430	0	0	0	180	0	610	0	570	0	0	0	570	0	40	0
	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२	एकुण	8628	16.82	354	91.27	207	17.3	9189	125.39	3432	121.52	27	6.23	3459	127.75	5730	1.65
	पुणे (श)	25945	2557.2	0	0	0	0	25945	2557.605	654	34.52	71	3.46	725	37.98	25220	2519.625
	पुणे (ग्रा)	61	16.55	0	0	0	0	61	16.55	5	1.2	0	0	5	1.2	56	15.35
	सातारा	40	1.65	0	0	0	0	40	1.65	0	0	3	0.14	3	0.14	37	1.51
	सांगली	0	0.1	4	1.4	4	11.47	8	12.97	1	0.1	1	0.096	2	0.196	6	12.774
	कोल्हापूर	175	58.1	0	0	0	0	175	58.1	19	4.63	0	0	19	4.63	156	53.47
	सोलापूर	0	0	263	89.45	4	0.38	267	89.83	164	48.22	8	21.65	172	69.87	95	19.96
३	एकुण	26221	2633.6	267	90.85	8	11.85	26496	2736.705	843	88.67	83	25.346	926	114.016	25570	2622.689

1	2	3	4	5	6	7	8	9 (3+5+7)	10 (4+6+8)	11	12	13	14	15	16	17	18
	नाशिक	139	4.65	19	14.3	0	0	158	18.95	4	9.64	0	0	4	9.64	154	9.31
	अहमदनगर	7	1.61	35	0.86	2	0.01	44	2.48	26	1.43	2	0.032	28	1.462	16	1.018
	जळगांव	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	धुळे	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
४	एकुण	146	6.26	54	15.16	2	0.01	202	21.43	30	11.07	2	0.032	32	11.102	170	10.328
	अमरावती	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	अकोला	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	बुलढाणा	2	0.05	71	20.97	5	1.34	78	22.36	69	20.9	5	1.34	74	22.24	4	0.12
	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
५	एकुण	2	0.05	71	20.97	5	1.34	78	22.36	69	20.9	5	1.34	74	22.24	4	0.12
	नागपूर(श)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	नागपूर(ग्रा)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
६	एकुण	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	औरंगाबाद	84	172.27	0	0	0	0	84	172.27	0	0	0	0	0	0	84	172.27
	बीड	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	जालना	115	31.87	0	0	0	0	115	31.87	31	9.01	0	0	31	9.01	84	22.86
७	एकुण	199	204.14	0	0	0	0	199	204.14	31	9.04	0	0	31	9.04	168	195.1
	लातूर	0	0	21	7.35	6	0.49	27	7.84	21	7.35	6	0.49	27	7.84	0	0
	नांदेड	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	परभणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	उस्मानाबाद	2	13.32	0	0	0	0	2	13.32	0	0	0	0	0	0	2	13.32
	एकुण	2	13.32	21	7.35	6	0.49	29	21.16	21	7.35	6	0.49	27	7.84	2	13.32
८	एकुण	88194	7702.35	767	225.6	228	30.99	89189	7959.345	7072	1253.17	360	114.058	7639	1436.728	81550	6526.627

विषयः- कलम 33 खालील प्रकरणांचा आढावा - माह मार्च 2016

अ. नं	विभाग	दि.31/03/2015 रोजीची अखेरची शिल्लक		दि.1/4/2015 ते 28/2/2016 अखेर प्राप्त		चालू महिन्यात प्राप्त		एकूण प्रकरणे		दि.1/4/2015 ते 28/2/2016 अखेर निकाली		चालू महिन्यात निकाली		चालू वर्षात एकुण निकाली		दि.31/03/2016 रोजीची शिल्लक प्रकरणे	
		प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम
1	2	3	4	5	6	7	8	9 (3+5+7)	10 (4+6+8)	11	12	13	14	15	16	17	18
	मुंबई	239	138.4	8	445.69	0	0	247	584.09	12	486.49	0	0	6	153.42	264	48.24
	अंधेरी	169	1067.41	7	1602.5	0	0	176	2669.91	57	805.56	0	0	47	484.57	204	2185.34
	बोरीवली	105	320	0	0	0	0	105	320	0	0	1	1.23	4	16.09	228	681.15
	कुर्ला	7	55	3	1.2	0	0	10	56.2	6	18.1	0	0	7	4.06	44	166.14
	मु.जि.अंमल १	30	11.55	0	0	0	0	30	11.55	0	0	0	0	0	0	30	11.55
	मु.जि.अंमल २	0	0	107	345	1	3	108	348	40	202.95	22	60.78	0	0	32	12
	एकुण	550	1592.36	125	2394.4	1	3	676	3989.75	115	1513.1	23	62.01	138	1575.11	538	2414.64
1	ठाणे(श)	736	1641.16	565	33.32	64	3.55	1365	1678.03	553	1026.9	63	47.4	616	1074.3	749	603.73
	ठाणे(ग्रा)	533	751.14	249	603.19	20	99	802	1453.33	263	611.71	25	121.03	288	732.74	514	720.59
	रायगड	141	479.67	124	272.62	9	0	274	752.29	86	105.57	13	74.68	99	180.25	175	572.04
	रत्नागिरी	30	0.71	121	16.6	48	1.47	199	18.78	121	16.6	48	1.47	169	18.07	30	0.71
	सिंधुदुर्ग	16	3	153	13.8	40	6.81	209	23.61	120	16.57	67	1.28	187	17.85	22	5.76
	एकुण	1456	2875.68	1212	939.53	181	110.83	2849	3926.04	1143	1777.35	216	245.86	1359	2023.21	1490	1902.83
2	पुणे (श)	2284	9.85	584	39.04	50	1.05	2918	49.94	446	38.78	64	1.47	510	40.25	2408	9.69
	पुणे (ग्रा)	76	15.54	102	22.47	13	0.5	191	38.51	86	22.09	8	0.074	94	22.164	97	16.346
	सातारा	24	7.14	0	0	0	0	24	7.14	0	0	0	0	0	0	24	7.14
	सांगली	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	कोल्हापूर	220	5.12	227	161.4	27	6	474	172.52	319	150.64	30	7.34	349	157.98	125	14.54
	सोलापूर	231	94.93	397	43.4	45	4.5	673	142.83	482	96.75	52	22.97	534	119.72	139	23.11
	एकुण	2835	132.58	1310	266.31	135	12.05	4280	410.94	1333	308.26	154	31.85	1487	340.114	2793	70.826
3	नाशिक	503	3.64	408	186.22	52	26.96	963	216.82	320	187.63	67	26.46	387	214.09	576	2.73
	अहमदनगर	149	130.1	369	45.45	49	11.16	567	186.71	224	28.94	41	9.34	265	38.28	302	148.43
	जळगांव	21	2.72	119	22.7	23	2.5	163	27.92	123	23.19	9	3.05	132	26.24	31	1.68
	धुळे	64	12.74	132	17.67	10	1.52	206	31.93	110	13.74	16	1.83	126	15.55	80	16.38
	एकुण	737	149.2	1028	272.04	134	42.	1899	463.38	777	253.5	133	40.66	910	294.16	989	169.22

1	2	3	4	5	6	7	8	9 (3+5+7)	10 (4+6+8)	11	12	13	14	15	16	17	18
4	अमरावती	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	अकोला	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकुण	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	नागपूर(श)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	नागपूर(ग्रा)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	चंद्रपूर	2	39.99	0	0	0	0	2	39.99	0	0	0	0	0	0	2	39.99
	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकुण	2	39.99	0	0	0	0	2	39.99	0	0	0	0	0	0	2	39.99
6	औरंगाबाद	0	0	198	141.11	34	20.39	232	161.5	198	141.11	34	20.39	232	161.5	0	0
	बीड	0	0	970	8.32	94	0.24	1064	8.56	970	8.32	94	0.24	1064	8.56	0	0
	जालना	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकुण	0	0	1168	149.43	128	20.63	1296	170.06	1168	149.43	128	20.63	1296	170.06	0	0
7	लातूर	0	0	44	3.65	6	1.75	50	5.4	44	3.65	6	1.75	50	5.4	0	0
	नांदेड	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	परभणी	0	0	36	10.34	0	0	36	10.34	36	10.34	0	0	36	10.34	0	0
	उस्मानाबाद	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकुण	0	0	80	13.99	6	1.75	86	15.74	80	13.99	6	1.75	86	15.74	0	0
	एकुण	5580	4789.81	4923	4035.7	585	190.4	11088	9015.9	4616	4015.63	660	402.764	5276	4418.39	5812	4597.506

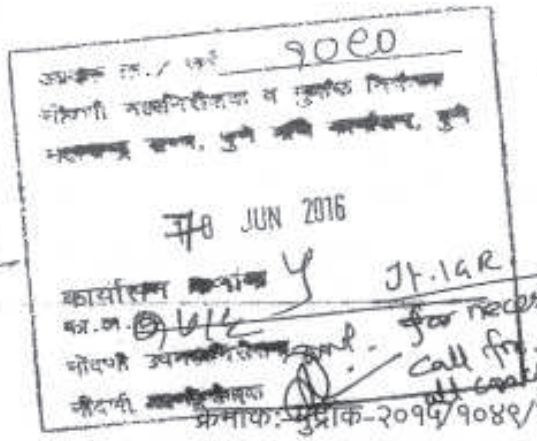

महसूल व वन विभाग
मादाम कामा मार्ग,हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : ३ जून, २०१६.

अधिसूचना

क्रमांक: मुद्रांक-२०१५/१०४९/प्र.क्र.३३४/म-१- महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमातील कलम १ (डी) च्या खंड १ द्वारे प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करुन महाराष्ट्र शासन याद्वारे असे निर्देशि करीत आहे की, येथे जोडलेल्या अनुसूचीच्या स्तंभ २ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेले राज्य शासनाचे विभाग स्थानिक स्वराज्य संस्था, निमशासकीय संघटना, बँक व्यवसायी किंवा बँकेतर वित्तीय संस्था किं राज्य शासनाकडून भरीव अर्थसहाय्य प्राप्त करणारा निकाय किंवा त्याचा कोणताही वर्ग हे त्यांच यंत्रणेमार्फत संमत होणा-या किंवा त्यांच्या कार्यालशी संबधित असलेल्या, या अधिसूचीच्या अनुसूची स्तंभ ३ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या संलेखावर यथोचित मुद्रांक शुल्क शासकीय जमा लेखांक यंत्रणेमार्फत (ग्रास) राज्य शासनाकडे भरले जाते याची सुनिश्चिति करतील.

(१९५८ चा अधिनियम क्र. ६०)

अनुसूची

अ.क्र.	नांवे	संलेखाचे प्रकार व अधिनियमातील अनुसूची-१ मधील अनुच्छेद ३.
१	२.	
१	राज्य शासनाचे सर्व विभाग व अधिनस्त कार्यालये	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
	सर्व महानगरपालिका	कार्यकंत्राट (अनु ६३) विकसन करार (अनु ५ (ग अ) टि.डी.आर हस्तांतरणाचे करार (अनु. २५ (अ))
३	सर्व जिल्हा परिषदा	कार्यकंत्राट (अनु, ६३) विकसन करार (अनु. ५ (ग अ)
४	सर्व नगरपालिका	कार्यकंत्राट (अनु. ६३) विकसन करार (अनु. ५ (ग अ) टि.डी.आर हस्तांतरणाचे करार (अनु. २५ (अ))
५	सर्व नगरपंचायत समित्या	कार्यकंत्राट (अनु. ६३) विकसन करार (अनु. ५ (ग अ)
६	सर्व पंचायत समित्या	कार्यकंत्राट (अनु. ६३) विकसन करार (अनु. ५ (ग अ)
७	सर्व ग्रामपंचायती	कार्यकंत्राट (अनु. ६३) विकसन करार (अनु. ५ (ग अ)

८	महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
९	महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
१०	महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
११	मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण	कार्यकंत्राट (अनु .६३)
१२	महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्रविकास प्राधिकरण (म्हाडा)	कार्यकंत्राट (अनु ६३)
१३	शहर व औद्योगिक विकास महामंडळ (सिडको)	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
१४	दि स्टेट इंडस्ट्रीयल ॲन्ड इन्व्हेंस्टमेंट कार्पोरेशन ऑफ महाराष्ट्र लि. (सिकॉम)	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
१५	झोपडपट्टी पुनर्विकास प्राधिकरण	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
१६	महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
१७	महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
१८	कृष्णा खोरे विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
१९	गोदावरी मराठवाडा सिंचन विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
२०	विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
२१	महाराष्ट्र राज्य दुग्ध विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
२२	पश्चिम महाराष्ट्र सिंचन विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
२३	तापी खोरे विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
२४	महाराष्ट्र राज्य वखार महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु ६३)
२५	महाराष्ट्र राज्य वित्तीय महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
२६	महाराष्ट्र राज्य वस्त्रोद्योग महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
२७	लोकशाहीर आण्णाभाऊ साठे विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
२८	महाराष्ट्र राज्य हातमाग महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
२९	महाराष्ट्र पेट्रोकेमिकल कॉर्पोरेशन लि.	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
३०	कोकण सिंचन विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
३१	महाराष्ट्र राज्य साहित्य व सांस्कृतिक मंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
३२	महाराष्ट्र राज्य विश्वकोष निर्मिती मंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
३३	महाराष्ट्र राज्य को-ऑपरेटिव्ह मार्केटिंग फेडरेशन मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
३४	पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी महाराष्ट्र मेंढी व शेळी विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
३५	महाराष्ट्र राज्य सहकारी कापुस उत्पादक पणन महासंघ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
३६	महाराष्ट्र राज्य सहकारी दुध महासंघ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
३७	महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण	कार्यकंत्राट (अनु. ६३))
३८	महाराष्ट्र राज्य लघुउद्योग विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३))
३९	वन विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
४०	महाराष्ट्र राज्य अपंग वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)

४१	महाराष्ट्र मत्स्योद्योग विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
४२	महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ	कार्यकंत्राट (अनुच्छेद ६३)
४३	महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
४४	महाराष्ट्र राज्य विद्युत निर्मिती कंपनी मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
४५	महाराष्ट्र राज्य इलेक्ट्रीसिटी होल्डींग मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
४६	महाराष्ट्र राज्य यंत्रमाग कार्पोरेशन मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
४७	यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशासन प्रबोधिनी, पुणे (यशदा)	कार्यकंत्राट ((अनु. ६३)
४८	महाराष्ट्र कृषि उद्योग विकास महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
४९	महाराष्ट्र हाफकिन बायो-फार्मास्यटीकल कॉर्पोरेशन मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
५०	महात्मा फुले मागासवर्ग विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
५१	संत रोहिदास चर्मोद्योग विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
५२	वसंतराव नाईक विमुक्त जाती व भटक्या जमाती विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
५३	महाराष्ट्र राज्य खादी व ग्रामोद्योग मंडळ, मुंबई	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
५४	कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ, ठाणे	कार्यकंत्राट (अनु. ६३))
५५	महाराष्ट्र मेरीटाईम बोर्ड मुंबई	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
५६	कोल्हापूर चित्रनगरी महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
५७	महाराष्ट्र चित्रपट, रंगभूमि आणि सांस्कृतिक विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
५८	महाराष्ट्र राज्य खनिकर्म महामंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
५९	महाराष्ट्र राज्य शेती महामंडळ पुणे	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
६०	महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
६१	महाराष्ट्र बि-बियाणे महामंडळ मर्यादित, अकोला	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
६२	महाराष्ट्र विद्युत नियामक आयोग	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
६३	आण्णासाहेब पाटील आर्थिक विकास महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
६४	महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
६५	विदर्भ वैधानिक विकास मंडळ, नागपूर	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
६६	मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ औरंगाबाद	कार्यकंत्राट (अनु.६३)
६७	उर्वरित महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळ मुंबई	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
६८	मौलाना आझाद अल्पसंख्याक आर्थिक विकास महामंडळ मर्यादित मुंबई	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
६९	महाराष्ट्र सुदूर संवेदन उपयोजन केंद्र नागपूर	कार्यकंत्राट (अनु.६३)
७०	नागपूर सुधार प्रन्यास	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
७१	पिंपरी चिंचवड नवनगर विकास प्राधिकरण	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
७२	महाराष्ट्र राज्यातील सर्व विद्यापीठे	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)

७३	महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ व विभागीय मंडळे	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
७४	पुणे महानगर परिवहन महामंडळ मर्यादित	कार्यकंत्राट (अनु.६३)
७५	महाराष्ट्र उर्जा विकास अभिकरण (महाउर्जा)	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
७६	बृहन्मुंबई वीज पुरवठा व परिवहन मंडळ	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
७७	पुणे महानगर प्रादेशिक विकास प्राधिकरण	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
७८	श्री साईबाबा संस्थान न्यास (शिर्डी)	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
७९	श्री सिध्दीविनायक गणपती मंदीर न्यास	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
८०	पंढरपूर मंदीर न्यास	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
८१	तुळजाभवानी मंदीर न्यास, तुळजापूर	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
८२	तख्त सचखंड श्री हजूर साहिब गुरुद्वारा मंडळ, नांदेड	कार्यकंत्राट (अनु. ६३)
८३	सर्व राष्ट्रीयकृत बँका	अभिस्विकृती (अनुच्छेद१), हडप तारण किंवा तारणगहाण (अनु.६(२)) अधिक प्रभार (अनु ३३) प्रतिभूती बंधपत्र (अनु. ५४)
८४	सर्व सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका	अभिस्विकृती (अनु १), हडप तारण किंवा तारण गहाण (अनु६(२)) अधिक प्रभार (अनु. ३३) प्रतिभूती बंधपत्र (अनु ५४)
८५	सर्व बहुराज्यीय (मल्टीस्टेट) शेडयूल बँका	अभिस्विकृती (अनु १), हडप तारण किंवा तारण गहाण (अनु.६(२)),अधिक प्रभार(अनु. ३३), प्रतिभूती बंधपत्र (अनु. ५४)
८६	सर्व सहकारी बँका	अभिस्विकृती (अनु.१), हडप तारण किंवा तारणगहाण (अनु.६(२)), अधिक प्रभार (अनु. ३३), प्रतिभूती बंधपत्र (अनु. ५४)
८७	सर्व खाजगी बँका	अभिस्विकृती (अनु १), हडप तारण किंवा तारण गहाण (अनु.६(२)), अधिक प्रभार (अनु. ३३) प्रतिभूती बंधपत्र (अनु. ५४)

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नावाने.

(श्यामसुंदर पाटील)
उपसचिव

प्रत,

नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
अपर मुद्रांक नियंत्रक, प्रधान मुद्रांक कार्यालय, नगरभवन, फोर्ट, मुंबई.

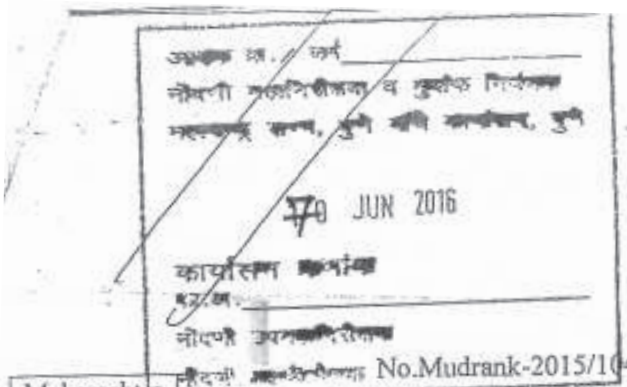

Maharashtra Stamp Act.

NOTIFICATION

Revenue & Forest Department,
Madam Kama Marg,
Hutatma Rajguru Chowk,
Mantralaya, Mumbai-32,
Dated:- 3rd June, 2016

No.Mudrank-2015/1049/CR-(334)/M-1-In the exercise of the powers conferred by sub– section 1 of section 10D of the Maharashtra Stamp Act(LX of 1958.), the Government of Maharashtra here by directs that State Government Departments, institutions of local self-government, Semi Government organization, banking or Non-banking financial institution or the body owned controlled or substantially financed by the State Government or any class of them specified in column (2) of the schedule appended hereto, shall ensure that the proper stamp duty is paid to State Government through Government Receipt Accounting system (G.R.A.S.) in respect of the instruments specified against them in column (3) of the schedule.

SCHEDULE

Sr. No. 1.	Names 2.	The type of Instruments under Articles of the Schedule I of the Act. 3.
1.	All State Government Departments & Allied Offices	Works Contract(Article 63)
2.	All Municipal Corporations	Works Contract(Article 63), Development Agreement (Article 5 (g-a), Agreement of T.D.R. (Article 25(a)),
3.	All Zilla Parishads	Works Contract(Article 63), Development Agreement (Article 5 (g-a),
4.	All Municipal Councils	Works Contract (Article 63) Development Agreement (Article 5 (g-a) Works Contract (Article 63) Development Agreement (Article 5 (g-a))
5.	All Nagar Panchayats	Works Contract (Article 63) Development Agreement (Article 5 (g-a),
6.	All Panchayat Samities	Works Contract (Article 63) Development Agreement (Article 5 (g-a))
7.	All Village Panchayats	Works Contract (Article 63) Development Agreement (Article 5 (g- a)
8.	Maharashtra State Road Development Corporation	Works Contract (Article 63)
9.	Maharashtra State Road Transport Corporation.	Works Contract (Article 63)
10.	Maharashtra Industrial Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
11.	Mumbai Metropolitan Region Development Authority	Works Contract (Article 63)
12.	Maharashtra Housing & Area Development Authority. (MHADA).	Works Contract (Article 63)

13.	City & Industrial Development Corporation (CIDCO)	Works Contract (Article 63)
14.	The State Industrial & Investment Corporation of Maharashtra Limited	Works Contract (Article 63)
15.	Slum Rehabilitation Authority.	Works Contract (Article 63)
16.	Maharashtra Tourism Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
17.	Maharshtra State Other Backward finance and Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
18.	Krishna Valley Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
19.	Godavari Marathvada Irrigation Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
20.	. Vidharbha Irrigation Development Corporation	Works Contract (Article 63)
21.	Maharashtra State Dairy Development Corporation	Works Contract (Article 63)
22.	Western Maharashtra Irrigation Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
23.	Tapi Valley Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
24.	Maharashtra State Warehousing Corporation	Works Contract (Article 63)
25.	Maharashtra State Finance Corporation	Works Contract (Article 63)
26.	Maharashtra State Textile Corporation	Works Contract (Article 63)
27.	Lokshahir Annabhau Sathe Development Corporation	Works Contract (Article 63)
28.	Maharashtra State Handloom Corporation	Works Contract (Article 63)
29.	Maharashtra Petrochemical Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
30.	Kokan Irrigation Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
31.	Maharashtra State Literature & Cultural Board	Works Contract (Article 63)
32.	Maharashtra State Vishvakosha Nirmiti Board.	Works Contract (Article 63)
33.	Maharshtra State Co.-Operative Markrtting Federatiion Limited	Works Contract (Article 63)
34.	Punyashlok Ahilyadevi Maharshtra Sheep & Goat Development Corporation	Works Contract (Article 63)
35.	Maharashtra State Co.-Operative Cotton Growers & Marketting Federation Limited	Works Contract (Article 63)
36.	Maharashtra State Co.-Operative Milk Federation Limited	Works Contract (Article 63)
37.	Maharashtra Jeevan Pradhikaran	Works Contract (Article 63)
38.	Maharashtra State Small Scale Industries Development Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
39.	Forest Development Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
40.	Maharashtra State Disabled Finance Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
41.	Maharashtra Fishries Development Board Limited	Works Contract (Article 63)
42.	Maharshtra Pollution Control Board	Works Contract (Article 63)
43.	Maharshtra State Electricity Distribution Company Limited	Works Contract (Article 63)

4.3.7.2

44.	Maharashtra State Power Generation Company Limited	Works Contract(Article 63)
45.	Maharashtra State Electicity Holding Limited	Works Contract (Article 63)
46.	Maharashtra State Powerloom Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
47.	Yashvantrao Chavan Administration Development Academy Pune (YASHADA)	Works Contract (Article 63)
48.	Maharashtra Agriculture Industrial Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
49.	Maharshtra Halfkin Bio-Pharmaceutical Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
50.	Mahatma Phule Backward Class Development Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
51.	Saint Rohidas Leather Industries Development Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
52.	Vasantrao Naik Vimukta Jatis & Nomadic Tribes Development Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
53.	Maharashtra State Khadi & Village Industries Board, Mumbai	Works Contract (Article 63)
54.	Kokan Irrigation Development Corporation Thane.	Works Contract (Article 63)
55.	Maharashtra Maritime Board Mumbai.	Works Contract (Article 63)
56.	Kolhapur FilmCity Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
57.	Maharashtra Film Stage & Cultural Development Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
58.	Maharashtra State Mining Corporation.	Works Contract (Article 63)
59.	Maharashtra State Agricultural Corporation Pune.	Works Contract (Article 63)
60.	Maharashtra State Co.-Operative Tribal Development Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
61.	Maharashtra Seeds Corporation Limited Akola.	Works Contract (Article 63)
62.	Maharashtra Electricity Regulatory Commission.	Works Contract (Article 63)
63.	Annasaheb Patil Finanace Development Corporation.	Works Contract (Article 63)
64.	Maharashtra Airport Development Company Limited	Works Contract (Article 63)
65.	Vidharbha Statutory Development Board Nagpur.	Works Contract (Article 63)
66.	Marathvada Statutory Development Board Aurangabad.	Works Contract (Article 63)
67.	Rest of Maharashtra Statutory Development Board, Mumbai.	Works Contract (Article 63)
68.	Maulana Azad Minorities Financial Development Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
69.	Maharashtra Telecommunication Utility Centre Nagpur.	Works Contract (Article 63)
70.	Nagpur Improvement Centre.	Works Contract (Article 63)

71.	Pimpari-Chinchwad New Township Developing Authority.	Works Contract (Article 63)
72.	All Universities in Maharashtra.	Works Contract (Article 63)
73.	Maharashtra State Secondary & Higher Secondary Educational Boards & Regional Boards.	Works Contract (Article 63
74.	Pune Metropolitan Municipal Transport Corporation Limited	Works Contract (Article 63)
75.	Maharashtra Energy Development Agency	Works Contract (Article 63)
76.	Bombay Electricity Supply & Transport Board	Works Contract (Article 63)
77.	Pune Metropolitan Regional Development Authority	Works Contract (Article 63)
78.	Shri SaiBaba Sansthan Trust (Shirdi).	Works Contract (Article 63)
79.	Shri Siddhivinayak Ganpati Mandir Trust.	Works Contract (Article 63)
80.	Pandharpur Mandir Trust.	Works Contract (Article 63)
81.	Tuljabhavani Mandir Trust, Tuljapur.	Works Contract (Article 63)
82.	Takhta Sachkhanda Shri Hajur Sahib Gurudvara Board, Nanded.	Works Contract (Article 63)
83.	Nationalised Banks	Receipts (Article-1). Pawn, Pledge or hypothecation of movable property (Article-6 (2)), Further charge (Article 33), Security Bond (Article 54)
84.	Public Sector Banks	Receipts (Article-1), Further charge (Article 33), Pawn , Pledge or hypothecation of movable property (Article-6(2)), Security Bond (Article 54)
85.	Multi-State Scheduled Banks	Receipts (Article-1). Pawn, Pledge or hypothecation (Article-6 (2)), Further charge (Article 33), Security Bond (Article 54)
86.	All Co.-Operative Banks	Receipts (Article-1). Pawn , Pledge or hypothecation (Article-6(2)), Further charge (Article 33), Security Bond (Article 54)
87.	All Private Banks	Receipts (Article1). Pawn, Pledge or hypothecation (Article-6(2)), Further charge.(Article 33), Security Bond (Article 54)

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

(Shyamsundar Patil)
Deputy Secretary

प्रत,

१ जॉदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
२ अपर मुद्रांक नियंत्रक, प्रधान मुद्रांक कार्यालय, नगरभवन, फोर्ट, मुंबई.

RNI No. MAHBIL /2009/35530

पार्ट
क्रमांक ४.3-ब-2

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष १, अंक १४(२)] शुक्रवार, एप्रिल २४, २०१५/वैशाख ४, शके १९३७ [पृष्ठे १६, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक २५

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०१५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २०.—महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमात आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम . . . . . पृष्ठे १–१६

दिनांक २२ एप्रिल २०१५ रोजी माननीय राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

एम. ए. सईद,
प्रधान सचिव व विधि परामर्शी,
महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

सन २०१५ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २०.

(माननीय राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर " महाराष्ट्र शासन राजपत्रात " दिनांक २४ एप्रिल २०१५ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमात आणखी सुधारणा करण्याकरिता अधिनियम.

१९५८ चा ६०. ज्याअर्थी, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांकरिता, महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम यात आणखी सुधारणा करणे इष्ट आहे; त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या सहासष्टाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

संक्षिप्त नाव. १. या अधिनियमास, महाराष्ट्र मुद्रांक (सुधारणा) अधिनियम, २०१५, असे म्हणावे.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम २ चा सुधारणा. १९५८ चा ६०. २. महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम (यात यापुढे ज्याचा निर्देश " मुख्य अधिनियम " असा करण्यात आला आहे) याच्या कलम २ मध्ये, विद्यमान खंड (अ) च्या अगोदर पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

" (अअ) " अपर मुद्रांक नियंत्रक, मुंबई " याचा अर्थ, राज्य शासनाने, पदनिर्देशित केलेला असा अधिकारी किंवा असे अधिकारी, असा आहे आणि यात राज्य शासनास, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, त्याबाबतीत नेमून देता येईल अशा अन्य कोणत्याही अधिकाऱ्याचा समावेश होतो ; ".

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ४ ची सुधारणा.

३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ४ मध्ये,—

(क) पोट-कलम (१) मध्ये,—

(एक) "विक्री," या मजकुरानंतर, "भाडेपट्टा," हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल ;

(दोन) दुसऱ्यांदा आलेल्या "विकास करार," या मजकुरानंतर "भाडेपट्टा," हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल ;

(ख) समासटीपेमध्ये, "विक्री," या मजकुरानंतर "भाडेपट्टा," हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम १०ची सुधारणा.

४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १० मध्ये, पोट-कलम (३) नंतर, पुढील पोट-कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

"(३अ) ई-प्रदानाद्वारे मुद्रांक शुल्क प्रदान करण्यासाठी, शासकीय जमा लेखांकन यंत्रणेच्या (आभासी कोषागार) वापराचे विनियमन करण्याची कार्यपद्धती ही, मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकारी आदेशाद्वारे निर्धारित करील अशी असेल.".

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० यामध्ये कलम १०ड समाविष्ट करणे.

५. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १०क नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

विवक्षित विभाग, संघटना, संस्था, इत्यादींनी मुद्रांक शुल्क प्रदानाची सुनिश्चिती करणे.

"१०ड. (१) या अधिनियमात काहीही अंतर्भूत केलेले असले तरी, राज्य शासनास, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, राज्य शासनाचा कोणताही विभाग, स्थानिक स्वराज्यसंस्था, निमशासकीय संघटना, बँक व्यवसायी किंवा बँकेतर वित्तीय संस्था किंवा राज्य शासनाची मालकी, नियंत्रण असलेले किंवा राज्य शासनाकडून भरीव अर्थसहाय्य प्राप्त करणारा निकाय किंवा त्यांचा कोणताही वर्ग, त्यांच्या यंत्रणेमार्फत संमत होणाऱ्या किंवा त्यांच्या कार्यांशी संबंधित असलेल्या, त्या अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा, नोंदणी अनिवार्य नसलेल्या संलेखांच्याबाबतीत शासकीय जमा लेखांकन यंत्रणेमार्फत राज्य शासनाकडे यथोचित शुल्क भरले जाते याची सुनिश्चिती करतील, असे निदेश देता येतील.

(२) मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकारी, चलान विरुपित करण्यासाठी आणि अशा संलेखांवर पृष्ठांकन करण्यासाठी, पोट-कलम (१) मध्ये नमूद केलेल्या अशा विभागाने किंवा निकायाने नामनिर्देशित केलेल्या व्यक्तीला समुचित अधिकारी म्हणून प्राधिकृत करील.

(३) चलान विरुपित केल्यानंतर, संलेखांवर पुढील प्रमाणे पृष्ठांकन करणे हे, अशा प्रकारे प्राधिकृत केलेल्या समुचित प्राधिकाऱ्याचे कर्तव्य असेल.

"पावती/चलान क्रमांक ..... / जीआरएन क्रमांक ..... सीआयएन ..... दिनांक ..... अन्वये रुपये ..... एवढे मुद्रांक शुल्क हे, *रोखीने / दर्शनी धनाकर्षाद्वारे/प्रदानादेशाद्वारे/ईचलनाद्वारे भरण्यात आले.

कार्यालयाची मोहोर.

अधिकाऱ्याची स्वाक्षरी.

*लागू नसेल ते खोडावे.".

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ३० ची सुधारणा.

६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३० मध्ये,—

(क) खंड (फ) मध्ये, " आणि " हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(ख) खंड (फ) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

" (फ-अ) अनुसूची एक च्या अनुच्छेद ६३ मध्ये तरतूद केलेल्या कार्यकंत्राटाच्या संलेखांच्याबाबतीत, कंत्राट मिळणाऱ्या व्यक्तीला ; ".

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ३१ ची सुधारणा.

७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३१ च्या पोट-कलम (४) मधील परंतुकामध्ये, " दुपटीपेक्षा " या मजकुराऐवजी " चौपटीपेक्षा " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ३२अ ची सुधारणा.

८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३२अ मध्ये,—

(एक) पोट-कलम (१) मध्ये, " भाडेपट्याचे हस्तांतरणपत्र " या मजकुरानंतर, " आणि तसेच, मालमत्तेच्या बाजारमूल्याच्या आधारे शुल्क आकारणीयोग्य असलेले, अनुसूची एक मध्ये नमूद केलेले इतर कोणतेही संलेख " हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल;

(दोन) पोट-कलम (२) मधील, तिसऱ्या परंतुकातील, " दुपटीपेक्षा " या मजकुराऐवजी " चौपटीपेक्षा " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(तीन) पोट-कलम (४) मधील,—

(क) पहिले व दुसरे परंतुक वगळण्यात येतील;

(ख) तिसऱ्या परंतुकातील, " दुपटीपेक्षा " या मजकुराऐवजी " चौपटीपेक्षा " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ३२ब ची सुधारणा.

९. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३२ब मध्ये,—

(एक) पोट-कलम (१) मध्ये, " लेखी अर्जाद्वारे अशा आदेशाविरुद्ध " या मजकुरानंतर " मुंबई शहर व मुंबई उपनगर जिल्ह्यांत स्थित असलेल्या, संलेखाच्या विषयवस्तू असणाऱ्या मालमत्तांच्या बाबतीत अपर मुद्रांक नियंत्रक, मुंबई याच्याकडे आणि इतर भागांत स्थित असलेल्या मालमत्तांच्या बाबतीत " हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल ;

(दोन) पोट-कलम (२) मध्ये, " उप नोंदणी महानिरीक्षक " या मजकुरापूर्वी " अपर मुद्रांक नियंत्रक, मुंबई किंवा " हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ३४ ची सुधारणा.

१०. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३४ च्या परंतुकामध्ये, खंड (अ) च्या उप-खंड (दोन) मधील परंतुकामध्ये, " दुपटीपेक्षा " या मजकुराऐवजी " चौपटीपेक्षा " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याचे कलम ३८ वगळणे.

११. मुख्य अधिनियमाचे कलम ३८ वगळण्यात येईल.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ३९ ची सुधारणा.

१२. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ३९ च्या पोट-कलम (१) मध्ये, उप-खंड (ब) च्या पहिल्या परंतुकामधील, " दुपटीपेक्षा " या मजकुराऐवजी " चौपटीपेक्षा " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ४० ची सुधारणा.

१३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ४० मध्ये, " अशी खात्री पटली असेल तर, त्यास, " या मजकुरानंतर " मुंबई शहर आणि मुंबई उपनगर जिल्ह्यांतील क्षेत्रांच्या बाबतीत अपर मुद्रांक नियंत्रकाच्या आणि इतर क्षेत्रांच्या बाबतीत नोंदणी उप महानिरीक्षक व मुद्रांक उप नियंत्रकाच्या पूर्व मान्यतेने, " हा मजकूर जादा दाखल करण्यात येईल.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ४८ ची सुधारणा.

१४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ४८ मधील, पोट-कलम (१) मध्ये, परंतुकाऐवजी, पुढील परंतुक दाखल करण्यात येईल :–

" परंतु, **अनुसूची एक** च्या अनुच्छेद २५ अन्वये ज्यावर मुद्रांक शुल्क भरले आहे अशा स्थावर मालमत्तेच्या विक्रीच्या करारनाम्याची, नोंदणी अधिनियम, १९०८ च्या तरतुदींअन्वये नोंदणी केली असेल आणि त्यानंतर असा करारनामा हा, विक्री करारनाम्याच्या निष्पादनाच्या दिनांकापासून पाच वर्षांच्या आत, अशा करारनाम्याची विषयवस्तू असलेल्या मालमत्तेचा ताबा घेण्यापूर्वी कोणत्याही कारणास्तव नोंदणीकृत रद्दबातल विलेखाद्वारे रद्द केला असेल तेव्हा, रद्दबातल विलेखाच्या नोंदणीच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत अनुतोषासाठी अर्ज करता येईल. ". १९०८ चा १६.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ५२अ ची सुधारणा.

१५. मुख्य अधिनियमाच्या पोट-कलम ५२अ मध्ये,–

(क) पोट-कलम (१) मधील " एक लाख " या मजकुराऐवजी " पाच लाख " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ख) पोट-कलम (२) मधील " दहा लाख " हा मजकूर ज्या दोन ठिकाणी आला आहे त्या दोन्ही ठिकाणी त्या मजकुराऐवजी " वीस लाख " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० मध्ये कलम ६७अ समाविष्ट करणे.

१६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ६७ नंतर पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :–

माहिती सादर करण्याचे आबंधन.

" ६७अ. (१) शुल्क आकारणीयोग्य असलेल्या संलेखाची निर्मिती, निष्पादन, देखभाल, नोंदणी, सत्यापन करण्यासाठी जबाबदार असलेली, राज्य शासनाकडून राजपत्रात अधिसूचित करण्यात येईल अशी कोणतीही व्यक्ती, संस्था, संघटना, कंपनी किंवा निकाय, मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकाऱ्याने याबाबतीत विनिर्देशपूर्वक प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्याकडून सांगण्यात येईल तेव्हा, मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकाऱ्याकडून विनिर्दिष्ट करण्यात आलेल्या नमुन्यात आणि कालमर्यादेच्या आत माहिती सादर करतील.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये माहिती सादर करण्यासाठी जबाबदार असलेली अशी कोणतीही व्यक्ती, संस्था, संघटना, कंपनी किंवा निकाय यांनी विनिर्दिष्ट मुदतीच्या आत ती माहिती सादर करण्यात कसूर केल्यास, मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकारी किंवा याबाबतीत त्याने प्राधिकृत केलेला इतर कोणताही अधिकारी, अशा कसूरदारास प्रत्येक

कसुरीबद्दल शास्ती म्हणून पाचशे रुपयांपेक्षा कमी नसेल परंतु दहा हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतकी रक्कम भरण्याचा निदेश देईल. ".

१७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ६८ ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात येईल :— सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ६८ ची सुधारणा.

" ६८. जिल्हाधिकाऱ्याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्यास, ज्यावरून कोणत्याही शुल्कासंबंधातील कोणतीही लबाडी किंवा अकृती उघड होईल, अशा कोणत्याही नोंदवह्या, पुस्तके, अभिलेख तसेच, माहिती तंत्रज्ञान अधिनियम, २००० याच्या कलम २ च्या पोट-कलम (१) च्या खंड (न) खाली नमूद केलेल्या डिस्केट, मॅग्नेटिक कार्ट्रिज टेप, सीडी-रॉम किंवा इतर कोणतेही संगणकीय वाचनीय साधन किंवा कोणताही इलेक्ट्रानिक अभिलेख, कागदपत्रे, दस्तऐवज, संलेख किंवा कार्यवृत्ते यांचे निरीक्षण करणे किंवा ते मागविणे आवश्यक आहे असे मानण्यास पुरेसे कारण असेल तेव्हा, त्यास, सर्व वाजवी वेळी, स्वतः किंवा गट-ब मधील राजपत्रित अधिकाऱ्याच्या दर्जापेक्षा किंवा नोंदणी अधिनियम, १९०८ अन्वये नियुक्त केलेला दुय्यम निबंधक, श्रेणी-एक याच्या दर्जापेक्षा किंवा मुद्रांक निरीक्षकाच्या दर्जापेक्षा खालच्या दर्जाचा नसेल असा, या बाबतीत त्याने आपल्या वतीने प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्यामार्फत कोणत्याही जागेत प्रवेश करता येईल आणि कोणत्याही व्यक्तीच्या, कार्यालयाच्या, व्यवसाय संस्थेच्या किंवा इतर कोणत्याही संस्थेच्या ताब्यातील त्या दस्तऐवजांचे निरीक्षण करता येईल आणि कोणतीही फी किंवा आकार न भरता, त्याला आवश्यक वाटतील अशा नोंदी व उतारे त्यावरून घेता येतील आणि कलम ३३ च्या तरतुदीनुसार आकारणीयोग्य असतील केवळ असेच दस्तऐवज जप्त करता येतील आणि ते अवरुद्ध करून ठेवता येतील. ". तपासणी करण्याचे व माहिती मागविण्याचे अधिकार.

२००० चा २१.

१९०८ चा १६.

१८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ६८ नंतर, पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :— सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० यामध्ये कलम ६८अ समाविष्ट करणे.

" ६८अ. जर कोणतीही व्यक्ती कलम ६८ अन्वये प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्याच्या प्रवेशास प्रतिबंध करील किंवा त्यांची अडवणूक करील किंवा उचित सहाय्य करणार नाही तर, त्या व्यक्तीस, अपराध सिद्ध झाल्यावर, एका महिन्यापेक्षा कमी नसेल परंतु सहा महिन्यांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासाची आणि पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्यदंडाची शिक्षा होईल. ". अधिकाऱ्यांना प्रतिबंध करणे किंवा त्यांची अडवणूक करणे हा अपराध असणे.

१९. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७२ मध्ये,— सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याच्या कलम ७२ ची सुधारणा.

(एक) खंड (अ) मध्ये, " आणि " हा शब्द वगळण्यात येईल;

(दोन) खंड (अ) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

" (अअ) कलम ९ च्या खंड (ब) द्वारे त्याला प्रदान केलेले अधिकार, अपर मुद्रांक नियंत्रक, मुंबई यांच्याकडे किंवा इतर कोणत्याही अधिकाऱ्याकडे ; आणि ".

सन १९५८ चा अधिनियम क्रमांक ६० याची अनुसूची एक ची सुधारणा.

२०. मुख्य अधिनियमाच्या अनुसूची एक मध्ये,—

(१) अनुच्छेद १ मध्ये,—

(क) खंड (१) च्या उप-खंड (ड) मधील, स्तंभ (२) मध्ये " शंभर रुपयांच्या कमाल मर्यादेच्या अधीन राहून एक रुपया " या मजकुराऐवजी " अशा ऋणाच्या रकमेच्या किंवा मूल्याच्या ०.०१ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यांत येईल ;

(ख) खंड (२) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " रकमेपैकी दर शंभर रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता एक रुपया " या मजकुराऐवजी " रकमेच्या एक टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(२) अनुच्छेद २ ऐवजी, पुढील अनुच्छेद दाखल करण्यात येईल :—

" २. प्रशासन बंधपत्र—

सरकारी बचत बँक अधिनियम, १८७३ याच्या कलम ६ अन्वये किंवा भारतीय उत्तराधिकार अधिनियम, १९२५ अन्वये देण्यात आलेल्या बंधपत्रासह प्रशासन बंधपत्र.	पाचशे रुपये ; " ;	१८७३ चा ५. १९२५ चा ३९.

(३) अनुच्छेद ३ मधील स्तंभ (२) मध्ये, " दोनशे रुपये " या मजकुराऐवजी " एक हजार रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(४) अनुच्छेद ५ मध्ये,—

(अ) खंड (ग-ड) मध्ये—

(एक) उप-खंड (एक) मध्ये,—

(क) नोंद (अ) मधील स्तंभ (२) मध्ये, " अनुच्छेद ६० अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " या मजकुराऐवजी, " अनुच्छेद ३६(चार) अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ख) नोंद (ब) मधील,—

(एक) उप-नोंद (१) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " दोनशे रुपये " या मजकुराऐवजी, " दोनशे रुपये किंवा मोबदल्याच्या रकमेच्या ५ टक्यांएवढी रक्कम, यांपैकी जी अधिक असेल ती रक्कम " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-नोंद (२) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " अनुच्छेद ६० अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " या मजकुराऐवजी, " अनुच्छेद ३६ (चार) अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क ", हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-खंड (दोन) मधील,—

(एक) नोंद (अ) मधील स्तंभ (२) मध्ये, " अनुच्छेद ६० अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " या मजकुराऐवजी, " अनुच्छेद ३६(चार) अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क ", हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) नोंद (ब) मधील,—

(क) उप-नोंद (१) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी " शंभर रुपये किंवा मोबदल्याच्या रकमेच्या ५ टक्क्यांएवढी रक्कम, यांपैकी जी अधिक असेल ती रक्कम " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ख) उप-नोंद (२) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " अनुच्छेद ६० अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " या मजकुराऐवजी " अनुच्छेद ३६ (चार) अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(तीन) उप-खंड (तीन) मधील,—

(क) नोंद (अ) मधील स्तंभ (२) मध्ये, " अनुच्छेद ६० अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " मजकुराऐवजी " अनुच्छेद ३६ (चार) अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ख) नोंद (ब) मधील,—

(एक) नोंद (१) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " पन्नास रुपये " या मजकुराऐवजी, " पन्नास रुपये किंवा मोबदल्याच्या रकमेच्या ५ टक्क्यांएवढी रक्कम, यांपैकी जी अधिक असेल ती रक्कम " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) नोंद (२) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " अनुच्छेद ६० अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " या मजकुराऐवजी " अनुच्छेद ३६ (चार) अन्वये देय असलेल्या शुल्काएवढे शुल्क " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ख) खंड (ह) मधील उप-खंड (अ) मध्ये,—

(एक) नोंद (एक) मधील,—

(एक) उप-नोंद (अ) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दोन रुपये पन्नास पैसे " या मजकुराऐवजी, " ०.२५ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-नोंद (ब) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता पाच रुपये " या मजकुराऐवजी, " ०.५ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) नोंद (दोन) मधील,—

(एक) उप-नोंद (अ) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दोन रुपये पन्नास पैसे " या मजकुराऐवजी " ०.२५ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-नोंद (ब) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता पाच रुपये " या मजकुराऐवजी " ०.५ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(तीन) नोंद (तीन) मधील,—

(एक) उप-नोंद (अ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दोन रुपये पन्नास पैसे " या मजकुराऐवजी, " ०.२५ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-नोंद (ब) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता पाच रुपये " या मजकुराऐवजी, " ०.५ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(चार) नोंद (चार) मधील,—

(एक) उप-नोंद (अ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता एक रुपया " या मजकुराऐवजी, " ०.१ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-नोंद (ब) मधील, स्तंभ २ मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दोन रुपये " या मजकुराऐवजी, " ०.२ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(पाच) नोंद (पाच) मध्ये,—

(एक) उप-नोंद (अ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दोन रुपये पन्नास पैसे " या मजकुराऐवजी, " ०.२५ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-नोंद (ब) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता पाच रुपये " या मजकुराऐवजी, " ०.५ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(सहा) नोंद (सहा) मधील,—

(एक) उप-नोंद (अ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता एक रुपया " या मजकुराऐवजी, " रकमेच्या ०.१ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-नोंद (ब) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दोन रुपये " या मजकुराऐवजी, " ०.२ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(५) अनुच्छेद ६ मधील,—

(अ) खंड (१) च्या,—

(एक) उप-खंड (अ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर एक हजार रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता एक रुपया " या मजकुराऐवजी, " ०.१ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-खंड (ब) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दोन रुपये " या मजकुराऐवजी, " ०.२ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ब) खंड (२) मधील,—

(एक) उप-खंड (अ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर एक हजार रुपयांकरिता किंवा त्यांच्या भागाकरिता एक रुपया " या मजकुराऐवजी, " ०.१ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) उप-खंड (ब) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " दर १,००० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दोन रुपये " या मजकुराऐवजी, " ०.२ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यत येईल ;

(तीन) स्पष्टीकरण एक नंतर, पुढील स्पष्टीकरण समाविष्ट करण्यात येईल :–

" स्पष्टीकरण दोन.—या अनुच्छेदाच्या प्रयोजनार्थ, अतिरिक्त कर्जासाठी किंवा पूर्वीच्या कर्जामध्ये वाढ करण्यासाठी निष्पादित केलेला कोणताही नवीन संलेख हा, नवा संलेख असल्याचे समजण्यात येईल आणि त्यावर प्रतिभूत केल्या जाणाऱ्या किंवा वितरित केल्या जाणाऱ्या किंवा मंजूर केल्या जाणाऱ्या अतिरिक्त रकमेच्या मर्यादेपर्यंत शुल्क आकारणीयोग्य असेल. ";

(६) अनुच्छेद ७ मध्ये,—

(एक) खंड (अ) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी, " एक हजार रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) खंड (ब) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " दोनशे पन्नास रुपये " या मजकुराऐवजी, " एक हजार रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(७) अनुच्छेद ८ मध्ये, स्तंभ (२) मधील, " शंभर रुपये एवढ्याची कमाल मर्यादेस अधीन राहून (अनुच्छेद १३) बंधपत्रावरील, शुल्काएवढे शुल्क " या मजकुराऐवजी, " शंभर रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(८) अनुच्छेद १० मध्ये, स्तंभ (२) मधील, " दर ५,००,००० रूपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता एक हजार रुपये " या मजकुराऐवजी, " भागभांडवलावर किंवा, यथास्थिति, वाढीव भागभांडवलावर ०.२ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(९) खंड (१२) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :–

" १२. निवाडा.— म्हणजे एखादा वाद चालू असताना न्यायालयाच्या आदेशाखेरीज अन्यथा निर्देश केल्यावर लवादाकडे विद्यमान किंवा भावी मतभेद दाखल करण्याविषयीच्या लेखी करारानुसार केलेला असेल असा, परंतु वाटणीचा निदेश देण्याबाबतचा निवाडा नसेल असा, लवादाने किंवा पंचाने दिलेला कोणताही लेखी निर्णय. पाचशे रुपये. ";

(१०) अनुच्छेद १३ मध्ये,—

(क) स्तंभ (१) मधील, " दर पाचशे रुपयांमागे किंवा त्याच्या भागामध्ये " हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(ख) स्तंभ (२) मधील, " शंभर रुपयांच्या किमान मर्यादेस अधीन राहून, पाच रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपयांच्या किमान मर्यादेस अधीन राहून, बंधपत्राच्या रकमेच्या एक टक्का " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(११) अनुच्छेद १४ मध्ये, स्तंभ (२) मधील, " तितक्याच रकमेकरिता बंधपत्रावरील (अनुच्छेद १३) शुल्काएवढे शुल्क " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपयांच्या किमान मर्यादेस अधीन राहून, बंधपत्राच्या रकमेच्या एक टक्का " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(१२) अनुच्छेद १५ मध्ये, स्तंभ (२) मधील, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(१३) अनुच्छेद १७ मध्ये, स्तंभ (२) मधील, " दर एक हजार रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता एक रुपया " या मजकुराऐवजी, " ०.१ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(१४) अनुच्छेद १८ मध्ये, स्तंभ (२) मधील, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(१५) अनुच्छेद २४ मध्ये, स्तंभ (२) मधील, " दोनशे रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(१६) अनुच्छेद २५ मध्ये, खंड (अ) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

" (अ) जंगम मालमत्तेच्या बाबतीत असेल तर,	मालमत्तेच्या बाजार मूल्याच्या ३ टक्के. ";

(१७) अनुच्छेद २८ ऐवजी, पुढील अनुच्छेद दाखल करण्यात येईल :—

" २८. **सीमाशुल्क बंधपत्र किंवा उत्पादनशुल्क बंधपत्र.**-म्हणजेच, त्यावेळी अमंलात असलेल्या कोणत्याही कायद्याच्या तरतुदींस अनुसरून किंवा सीमाशुल्क अथवा उत्पादनशुल्क यांच्यापैकी कोणत्याही शुल्कासाठी किंवा त्यांच्यासबंधात किंवा त्यातील लबाडीस किंवा टाळाटाळीस प्रतिबंध करण्यासाठी, किंवा त्यासंबंधीच्या कोणत्याही बाबींसाठी किंवा गोष्टीसाठी सीमाशुल्क किंवा उत्पादनशुल्क अधिकाऱ्यांच्या निदेशास अनुसरून दिलेले कोणतेही बंधपत्र.	पाचशे रुपये. ";

(१८) अनुच्छेद ३४ मध्ये, स्तंभ (२) मधील, विद्यमान परंतुकानंतर पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :—

" परतु आणखी असे की, जर निवासी आणि कृषि मालमत्ता ही पती, पत्नी, मुलगा, मुलगी, नातू, नात, मरण पावलेल्या मुलाची पत्नी यांना बक्षीस दिलेली असेल तर, आकारणीयोग्य शुल्काची रक्कम दोनशे रुपये इतकी असेल. ";

(१९) अनुच्छेद ३५ मध्ये, स्तंभ (२) मधील, " दोनशे रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(२०) अनुच्छेद ३९ मध्ये,—

(एक) खंड (अ) च्या स्तंभ (२) मधील, " दोनशे रुपये " या मजकुराएवजी, " एक हजार रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) खंड (ब) च्या स्तंभ (२) मधील, " कंपनीच्या भागभांडवलानुसार " या मजकुराने सुरू होणाऱ्या व " बसविता येत असेल तितके शुल्क " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी, " एक हजार रुपयांच्या किमान मर्यादेस व ५०,००,००० रुपयांच्या कमाल मर्यादेस अधीन राहून, कंपनीच्या भाग भांडवलानुसार ०.२ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(२१) अनुच्छेद ४० मध्ये,—

(एक) खंड (ब) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " अशा गहाणखताद्वारे " या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि " किंवा त्याच्या भागाकरिता पाच रुपये " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी, " अशा गहाणखताद्वारे प्रतिभूत केलेल्या रकमेच्या ०.५ टक्के, शंभर रुपयांच्या किमान मर्यादेस आणि दहा लाख रुपयांच्या कमाल मर्यादेस अधीन राहून " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) खंड (क) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " दोनशे रुपयांच्या कमाल मर्यादेस अधीन राहून, प्रतिभूत केलेल्या रकमेच्या बंधपत्रावरील (अनुच्छेद १३) शुल्काएवढे शुल्क " मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(२२) अनुच्छेद ४५ मध्ये,—

(एक) खंड (अ) मधील,—

(क) स्तंभ (१) मध्ये, " प्रत्येक १,००० रुपये किंवा त्याच्या भागासाठी " हा मजकूर वगळण्यात येईल;

(ख) स्तंभ (२) मधील, " दहा रुपये " या मजकुराऐवजी, " आदेशान्वये, प्रदान रकमेच्या एक टक्का " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(दोन) खंड (ब) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :—

(ब) दिनांकोत्तर किंवा दर्शनोत्तर एका वर्षापेक्षा जास्त मुदतीपर्यंत प्रदेय असेल त्याबाबतीत.	आदेशा-न्वये प्रदान करावयाच्या रकमेच्या दोन टक्के. ";

(२३) अनुच्छेद ४६ मध्ये, स्तंभ (२) मधील, " प्रत्येक पाचशे रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दहा रुपये " या मजकुराऐवजी, " दोन टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(२४) अनुच्छेद ४७ ऐवजी, पुढील अनुच्छेद दाखल करण्यात येईल :—

" ४७. भागीदारी—

(१) नफा मिळविण्यासाठी व नफ्याच्या हिश्श्यासाठी- मग तो रोख रकमेच्या स्वरुपात असो किंवा वस्तूच्या स्वरुपात असो- एखादा व्यवसाय चालविणारी मर्यादित दायित्व असलेली भागीदारी व संयुक्त उपक्रम यांच्यासह कोणत्याही भागीदारीचा संलेख—	
(अ) भागीदारीमध्ये अंशदानाचा हिस्सा नसेल किंवा रोख रकमेच्या स्वरुपात आणलेल्या अशा अंशदानाचा हिस्सा ५०,००० रुपयांहून अधिक नसेल त्याबाबतीत,	पाचशे रुपये.

(ब) रोख रकमेच्या स्वरूपात आणलेल्या अशा अंशदानाचा हिस्सा ५०,००० रुपयांहून अधिक असेल त्याबाबतीत, अंशदानाच्या रकमेच्या एक टक्का पंधरा हजार रुपयांच्या कमाल मर्यादेस अधीन राहून.

(क) असा अंशदानाचा हिस्सा, रोख रक्कम वगळता, मालमत्तेच्या स्वरुपात आणलेला असेल त्या बाबतीत. अशा मालमत्तेच्या बाजारमूल्यावर अनुच्छेद २५ च्या खंड (अ), (ब) किंवा यथास्थिति, खंड (ग) अन्वये अभिहस्तांतरण पत्राच्या बाबतीत बसविण्यायोग्य असलेल्या शुल्काइतके शुल्क.

(२) भागीदारीचे विसर्जन, किंवा भागीदाराची निवृत्ती मर्यादित दायित्वाच्या भागीदारीचा समावेश आणि धंदा चालविण्यासाठी, नफा कमविण्यासाठी आणि नफा वाटून घेण्यासाठी– मग तो रोख रकमेच्या स्वरुपात असो किंवा वस्तूच्या स्वरूपात असो-संयुक्त उपक्रम–

(अ) जेव्हा कोणतीही मालमत्ता, ज्या भागीदाराने आपल्या वाटचाचे अंशदान म्हणून ती भागीदारीत आणली त्याहून अन्य भागीदाराने भागीदारीचे विसर्जन झाले असता किंवा एखादा भागीदार निवृत्त झाल्यावर आपला हिस्सा म्हणून ताब्यात घेतली असेल तेव्हा. किमान शंभर रुपयाच्या अधीनतेने, अशा मालमत्तेच्या बाजारमूल्यावर अनुच्छेद २५ च्या यथास्थिति, खंड (अ), (ब) किंवा (क) अन्वये अभिहस्तांतरणपत्राच्या बाबतीत बसविण्यायोग्य असलेल्या शुल्काइतके शुल्क.

(ब) इतर कोणत्याही बाबतीत, पाचशे रुपये. ";

(२५) अनुच्छेद ४८ मधील,-(एक) खंड (अ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(दोन) खंड (ब) मधील स्तंभ (२) मध्ये, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(तीन) खंड (क) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(चार) खंड (ड) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(पाच) खंड (इ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(सहा) खंड (फ) मधील, उप-खंड (दोन) च्या परिच्छेद (अ) मध्ये, " नातू, नात किंवा असे इतर जवळचे नातेवाईक " या मजकुराऐवजी " मुलगा, नातू, नात किंवा विवाहसाथीचे वडील, आई, भाऊ किंवा बहीण " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(सात) खंड (ह) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(२६) अनुच्छेद ५१ ऐवजी, पुढील अनुच्छेद दाखल करण्यात येईल :—

" ५१. गहाण मालमत्तेचे प्रत्यंतरणपत्र. पाचशे रुपये. ",

(२७) अनुच्छेद ५२ मधील, स्तंभ (१) च्या खंड (अ) मध्ये, " वरीलपैकी नातेसंबंध असणाऱ्या व्यक्तीचे कायदेशीर वारस यांनी किंवा त्यांच्यावतीने " या मजकुरानंतर, " कोणत्याही स्वरूपातील मोबदल्याशिवाय " हा मजकूर जादा दाखल करण्यात येईल ;

(२८) अनुच्छेद ५३ मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " प्रतिभूत केलेल्या कर्जाच्या रकमेच्या बंधनपत्रावरील (अनुच्छेद १३) शुल्काएवढे शुल्क " या मजकुराऐवजी, " किमान पाचशे रुपयांच्या अधीनतेने, प्रतिभूत केलेल्या कर्जाच्या रकमेच्या एक टक्का " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(२९) अनुच्छेद ५४ ऐवजी, पुढील अनुच्छेद दाखल करण्यात येईल :—

५४. प्रतिभूति-बंधपत्र किंवा गहाणखत.—एखाद्या पदाचे उचित कार्यपालन करण्याकरिता प्रतिभूती म्हणून किंवा त्या पदाच्या नात्याने मिळालेला पैसा किंवा इतर मालमत्ता यांचा हिशेब देण्याकरिता निष्पादित केलेले किंवा एखाद्या कराराच्या रीतसर पालनाची हमी म्हणून एखाद्या जामीनदाराने निष्पादित करून दिलेले किंवा न्यायालयाच्या किंवा सरकारी अधिकाऱ्याच्या आदेशास अनुलक्षून निष्पादित करून दिलेले, परंतु, महाराष्ट्र न्यायालय-शुल्क अधिनियमाद्वारे अन्यथा तरतूद न केलेले.	विलेखाद्वारे प्रतिभूत केलेल्या रकमेच्या ०.५ टक्के मात्र दहा लाख रुपयांच्या कमालमर्यादेस अधीन राहून : परंतु, जिच्यासाठी एखादी व्यक्ती जामीन राहिली आहे किंवा तिने प्रतिभूती बंधपत्र किंवा गहाणखत करून दिलेले आहे अशा एखाद्या व्यक्तीकडून करण्यात आलेल्या एखाद्या संलेखावर अनुच्छेद ४० अन्वये शुल्क भरले असेल त्याबाबतीत, शंभर रुपये एवढे शुल्क देय असेल. ";

सूट

बंधपत्र किंवा अन्य संलेख जेव्हा,—

(अ) धर्मार्थ दवाखाना किंवा रुग्णालय किंवा सार्वजनिक उपयुक्ततेचे इतर कोणतेही उद्दिष्ट यांसाठी देण्यात येणाऱ्या खाजगी अंशदानातून होणारे स्थानिक उत्पन्न, दरमहा विनिर्दिष्ट रकमेपेक्षा कमी होणार नाही अशी हमी देण्याच्या प्रयोजनासाठी कोणत्याही व्यक्तीने;

(ब) महाराष्ट्र पाटबंधारे अधिनियम, १९७६ याच्या कलम ११४ अन्वये राज्य शासनाने केलेल्या नियमांनुसार; १९७६ चा महा. ३८.

(क) जमीन सुधारणा कर्जे अधिनियम, १८८३ किंवा शेतकरी कर्जे अधिनियम, १८८४ याअन्वये कर्जाऊ रकमा घेणाऱ्या व्यक्तींनी किंवा त्यांच्या जामिनदारांनी अशा कर्जाऊ रकमांच्या परतफेडीबद्दलची प्रतिभूती म्हणून; १८८३ चा १९. १८८४ चा १२.

(ड) एखाद्या पदाचे कार्य रीतसर पार पाडण्याबद्दल किंवा त्या पदाच्या नात्याने मिळालेला पैसा किंवा इतर मालमत्ता यांचा योग्य हिशेब देण्याबद्दल प्रतिभूति म्हणून शासकीय अधिकाऱ्यांनी किंवा त्यांच्या जामीनदारांनी ;

निष्पादित करून दिलेला असेल तेव्हा.

(३०) अनुच्छेद ५५ मधील,—

(एक) खंड (अ) मध्ये, उप-खंड (एक) च्या स्तंभ (२) मधील, " प्रत्येक पाचशे रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दहा रुपये " या मजकुराऐवजी " दोन टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) खंड (ब) मधील,—

(क) उप-खंड (एक) च्या स्तंभ (२) मधील, " स्वंव्यवस्था रद्द करण्याबद्दलच्या संलेखात " या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि " दोनशे रुपयांहून अधिक असणार नाही " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ख) उप-खंड (दोन) च्या स्तंभ (२) मधील " संव्यवस्था रद्द करण्याबद्दलच्या संलेखात " या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि " दोनशे रुपयांहून अधिक असणार नाही " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

(३१) अनुच्छेद ५९ मध्ये,—

(एक) खंड (अ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " प्रत्येक १०० रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता पन्नास पैसे " या मजकुराऐवजी " ०.५ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

(दोन) खंड (ब), (क) आणि (ड) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " हस्तांतरणात नमूद केल्याप्रमाणे हितसंबंधाच्या रकमेइतक्या " या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि " दोनशे रुपयांच्या कमाल मर्यादेच्या अधीन राहून " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(३२) अनुच्छेद ६० मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " हस्तांतरणाची विषयवस्तू असणाऱ्या मालमत्तेच्या " या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि " शुल्काइतके शुल्क " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी, पुढील मजकूर दाखल करण्यात येईल :—

" भाडेपट्ट्याच्या उर्वरित कालावधीकरिता अनुच्छेद ३६ च्या खंड (एक), (दोन), (तीन) किंवा (चार) अन्वये, यथास्थिति, भाडेपट्ट्यावर बसविण्यायोग्य असलेल्या शुल्काइतके शुल्क ";

(३३) अनुच्छेद ६१ मध्ये,—

(एक) नोंद (अ) मध्ये,—

(एक) उप-नोंद (अ) मधील, उप-खंड (एक) च्या स्तंभ (२) मध्ये, " प्रत्येक पाचशे रुपयांकरिता किंवा त्याच्या भागाकरिता दहा रुपये " या मजकुराऐवजी " दोन टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

(दोन) उप-नोंद (ब) मध्ये,—

(क) उप-खंड (एक) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " संव्यवस्था केलेल्या रकमेइतक्या " या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि " दोनशे रुपयांपेक्षा अधिक असणार नाही " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(ख) खंड (दोन) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " संव्यवस्था केलेल्या रकमेइतक्या " या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि " दोनशे रुपयांपेक्षा अधिक असणार नाही " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(दोन) नोंद (ब) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " संव्यवस्था केलेल्या रकमेइतक्या " या मजकुराने सुरु होणाऱ्या आणि " दोनशे रुपये " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी, " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

(३४) अनुच्छेद ६३ मध्ये,—

(एक) खंड (अ) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " शंभर रुपये " या मजकुराऐवजी " पाचशे रुपये " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

(दोन) खंड (ब) मधील, स्तंभ (२) मध्ये, " पाच लाख रुपयांच्या " या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि " भागाकरिता १०० रुपये " या मजकुराने संपणाऱ्या मजकुराऐवजी, " पंचवीस लाख रुपयांच्या कमाल मर्यादेस अधीन राहून, पाचशे रुपये अधिक दहा लाख रुपयांवरील रकमेच्या ०.१ टक्के " हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY SHRI PARSHURAM JAGANNATH GOSAVI, PRINTED AT GOVERNMENT CENTRAL PRESS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATIONS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004, EDITOR : SHRI PARSHURAM JAGANNATH GOSAVI.

पोर्ट्स क्रमांक ४.३.७.३

क्र.का.3- संगणक/ 159 /2016
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे -1.
दिनांक: 26 /05/2016.

विषय :- कार्यालयीन वापराकरीता प्रणालीचा विविध वापर अनिवार्य करणेबाबत...

परिपत्रक :-

विभागाच्या सर्व नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक तसेच सर्व सह जिल्हानिबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांच्याकरीता ई-सर्व्हीसेसबाबत दिनांक 20 व 21 मे, 2016 रोजी कार्यशाळा घेण्यात आली होती. त्यामध्ये कार्यालयीन कामकाजामध्ये गतीमानता आणण्यासाठी विविध संगणकीय प्रणालींचा वापर अनिवार्य करणेबाबत निर्णय घेण्यात आला होता. त्याअनुषंगाने खाली नमूद प्रणालींचा वापर अनिवार्य करण्यात येत आहे.

Sr.No.	Application	URL
1.	Refund	http://appl1igr.maharashtra.gov.in/refund
2.	Adjudication	http://appl1igr.maharashtra.gov.in/adjudication
3.	Audit Para	http://appl1igr.maharashtra.gov.in/auditpara
4.	M.I.S.	http://appl1igr.maharashtra.gov.in/mislive

1. वरील प्रणालीचा (Application) वापर दिनांक 1.6.2016 पासून अनिवार्य करण्यात येत आहे.
2. दिनांक 1.6.2016 पर्यंतच्या सर्व प्रलंबीत प्रकरणांची माहिती सदर प्रणाली मध्ये भरण्यात यावी.
3. दर महा होणा-या नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक व सह जिल्हानिबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांच्या मासीक सभेमध्ये आणि व्हिडीओ कॉन्फरंन्सीगच्या वेळी या विषयाचा आढावा घेण्यात येईल.

वरील प्रणालीनुसार राज्यात एकसमानता व सुसुत्रता येणेकरिता सर्व नोंदणी उपमहानिरीक्षक तथा मुद्रांक उपनियंत्रक तसेच सर्व सह जिल्हा निबंधक / मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी त्यांच्या अधिनस्त सर्व सह दुय्यम निबंधक/दुय्यम निबंधक यांची कार्यशाळा आयोजीत करून वरील कार्यप्रणाली राबविण्याबाबत सविस्तर प्रशिक्षण देण्यात यावे.

का.प्र.मा.नों.म.नि. यांचे सहीची असे

नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणेकरिता

प्रति,

1) अपर मुद्रांक नियंत्रक, मुंबई यांना योग्य त्या कार्यवाहीस्तव.
2) सर्व विभागीय नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक यांना योग्य त्या कार्यवाहीस्तव.
3) सर्व सह जिल्हा निबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी
   2/- उपरोक्त परिपत्रकाच्या प्रती आपल्या अखत्यारीतील सर्व सह दुय्यम निबंधक/ n
   दुय्यम निबंधक यांना वितरीत करून, त्यांची पोहोच घेणेत यावी.
4) सर्व सहाय्यक नोंदणी महानिरीक्षक व कार्यासन अधिकारी, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय पुणे.

विषय:- अभिनिर्णय प्रकरणांचा आढावा - माहे मार्च 2016

सन. २०१५-२०१६

(रक्कम रु.लाखात)

अ.नं	विभाग	दि.31/03/2015 रोजीची अखेरची शिल्लक		दि.1/4/2015 ते मागील महिना अखेर प्रास		चालू महिन्यात प्रास		एकूण प्रकरणे		दि.1/4/2015 ते मागील महिना अखेर निकाली		चालू महिन्यात निकाली		चालू वर्षात एकुण निकाली		शिल्लक प्रकरणे	
		प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम	प्रकरणे	रक्कम
1	2	3	4	5	6	7	8	9 (3+5+7)	10 (4+6+8)	11	12	13	14	15	16	17	18
1	अ.मु.नि.मुंबई																
	मु.जि.अंमल १	30	35.6	48	1195	5	60	83	1290.6	45	1158.13	3	76.84	48	1234.97	35	55.63
	मु.जि.अंमल २	36	29.79	40	1340	2	10	78	1379.79	32	932.71	1	0.005	33	932.715	45	447.075
	मुंबई	390	3800.97	1092	16363	211	1721.1	1693	21885.1	1067	13421.9	182	3492	1249	16913.9	444	4971.2
	अंधेरी	218	380.05	1369	10339	171	540	1758	11259.05	1449	10133.7	180	178.76	1629	10312.46	129	946.59
	बोरीवली	161	386.87	2163	6181.94	332	3100	2656	9668.81	2234	5970.46	316	3096.24	2550	9066.7	106	602.11
	कुर्ला	519	368	2054	26530	161	1200	2734	28098	2454	26660	177	1296	2631	27956	103	142
	एकुण	**1354**	**5001.28**	**6766**	**61948.94**	**882**	**6631.1**	**9002**	**73581.35**	**6580**	**50373.07**	**859**	**8139.85**	**8140**	**66416.75**	**862**	**7164.605**
2	ठाणे(श)	85	880	462	1779.03	42	151	589	2810.03	422	2292.49	65	369.26	487	2661.75	102	148.28
	ठाणे(ग्रा)	98	120.42	715	3555.08	44	810	857	4485.5	752	3512.97	47	868.68	799	4381.65	58	103.85
	रायगड	13	45.02	337	3006.46	30	945.17	380	3996.65	309	2568.64	32	828.16	341	3396.8	39	599.85
	रत्नागिरी	7	11.28	105	37.01	20	3.6	132	51.89	102	45.46	19	4.39	121	49.85	11	2.04
	सिंधुदुर्ग	5	0.72	94	53.42	16	7.3	115	61.44	89	43.69	15	0.67	104	44.36	11	17.08
	एकुण	**208**	**1057.44**	**1713**	**8431**	**152**	**1917.1**	**2073**	**11405.51**	**1674**	**8463.25**	**178**	**2071.16**	**1852**	**10534.41**	**221**	**871.1**
3	पुणे (श)	39	117.67	295	2456.9	27	160.7	361	2735.27	291	2406.32	34	157.09	325	2563.41	36	171.86
	पुणे (ग्रा)	5	57.46	44	951.82	8	400	57	1409.28	43	748.27	8	73.7	51	821.97	6	587.31
	सातारा	8	10.31	162	234	7	250.33	177	494.64	143	225.7	18	253.33	161	479.03	16	15.61
	सांगली	3	10.91	7	138.09	2	60	12	209	9	147.39	3	70	12	217.39	0	-8.39
	कोल्हापूर	35	1.34	113	85.1	13	7.1	161	93.54	145	85.37	13	8.97	158	94.34	3	-0.8
	सोलापूर	2	0	83	59.59	9	0.21	94	59.8	86	59.59	4	0.06	90	59.65	4	0.15
	एकुण	92	197.69		3925.50	66	878.34	862	5001.53	717	3672.64	80	563.15	797	4235.79	65	765.74

1	2	3	4	5	6	7	8	y (3+5+7)	७ (4+6+8)	11	12	13	14	15	16	17	18	
4	नाशिक	17	15.07	118	733.81	35	200	162	948.88	88	567.17	29	156.37	117	723.54	45	225	34
	अहमदनगर	8	96.3	109	141	9	3	126	240.3	85	39.16	19	18.32	104	57.48	22	182	82
	जळगांव	14	2.44	45	14.41	2	2	61	18.85	55	16.59	3	1.25	58	17.84	3	101	
	धुळे	2	0.49	43	42.36	1	0.06	46	42.91	38	41.43	5	0.64	43	42.07	3	084	
	एकुण	41	114.3	307	931.58	47	205.06	395	1250.94	194	664.35	56	176.58	322	840.93	73	410	01
5	अमरावती	2	0.1	48	209.5	1	140	51	349.6	48	303.43	1	140	49	443.43	2		0.1
	अकोला	0	0	64	53.58	7	0.03	71	53.61	64	53.57	7	0.03	71	53.6	0		0
	बुलढाणा	0	0	142	15.62	28	0.32	170	15.94	142	15.62	28	0.32	170	15.94	0		0
	यवतमाळ	0	0	21	1.88	1	0	22	1.88	20	2.18	2	0	22	2.18	1		0
	एकुण	2	0.1	275	280.58	37	140.35	314	421.03	274	374.8	38	140.35	312	515.15	2		0.1
6	नागपूर(ग्र)	10	4.2	133	530	20	220	163	754.2	139	523.57	17	222.11	156	745.68	7		5.52
	नागपूर(ग्रा)	3	8.21	301	574.97	23	51.59	327	634.77	296	535.63	25	96.08	321	631.71	6		0.6
	भंडारा	0	0	39	34.46	12	6.06	51	40.52	37	34.46	14	6.06	51	40.52	0		0
	वर्धा	1	0.57	27	55.87	2	11.03	30	67.47	25	46.43	3	1.03	28	47.46	2		0
	चंद्रपूर	1	0	74	800.76	4	11.08	79	811.84	73	800.76	4	11.08	77	811.84	2		0
	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0
	एकुण	15	12.41	574	1996.06	61	299.76	650	2308.23	494	1895.75	63	336.36	633	2277.21	17	18	58
7	औरंगाबाद	67	0	249	0	33	0	349	0	301	617.3	25	11.96	326	629.26	23		0
	बीड	0	0	32	63.74	1	10	33	73.74	32	63.74	1	10	33	73.74	0		0
	जालना	1	17.74	60	66.37	4	7.92	65	92.03	61	84.11	4	7.92	65	92.03	0		0
	एकुण	68	17.74	341	130.11	38	17.92	447	165.77	394	765.15	30	29.88	424	795.03	23		0
8	लातूर	0	0	181	52.49	14	1.08	195	53.57	181	52.49	14	1.08	195	53.57	0		0
	नांदेड	0	0	137	15.32	9	0.29	146	15.61	132	15.32	13	0.29	145	15.61	1		0
	परभणी	8	0	109	21.36	5	3	122	24.36	113	21.36	5	3	118	24.36	4		0
	उस्मानाबाद	1	0	71	3.45	7	0.44	79	3.89	70	3.5	8	0.44	78	3.94	1		0
	एकुण	9	0	498	92.62	35	4.81	542	97.43	496	92.67	40	4.81	536	97.48	6		0
	एकुण	1789	6400.96	11178	77736.39	1318	10094	14285	94231.79	10823	66301.68	1344	11462.1	13016	85712.75	1269	9228	135

महसूली जमा अहवाल सन 2013-2014 मधिल परिच्छेदांत समाविष्ट स्थिती दर्शविणारा तक्ता (परि.क्र. 4.3.8.1)

अ. क्र.	परिच्छेद क्रमांक	अनियमिततेचे वर्णन	कार्यालयाचे नांव	प्रकरण क्रमांक/ दस्त क्रमांक/ वर्ष	आक्षेपित रक्कम				आजची स्थिती
					मुद्रांक शुल्क	दंड	एकूण		
1	4.3.8.1	करारनाम्यात नमूद मोबदला मूल्यांच्या निर्धारणासाठी समान धोरणाचा अभाव	मुद्रांक जिल्हाधिकारी (अंमल-1 व 2) मुंबई	SDE/NEW/325/2012	28727600	574552	29302152	Rev.97/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				SDE/NEW/282/2012	6549900	523992	7073892	Rev.91/14	Closed Dt३१/१२/१५
				SDE/NEW/450/2012	2891605	173496	3065101	Rev.92/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				SDE/NEW/464/2012	657615	39457	697072	Rev.93/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/60/12	797484	15950	813434	Rev.102/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/61/12	782660	15653	798313	Rev.99/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/64/12	1988650	159092	2147742	Rev.101/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/65/12	1042605	41704	1084309	Rev.87/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/67/12	1739810	69592	1809402	Rev.84/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/68/12	3652675	146107	3798782	Rev.109/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/72/12	2472845	98914	2571759	Rev.86/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/73/12	1586650	63466	1650116	Rev.106/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/75/12	2690590	107624	2798214	Rev.104/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/76/12	6312700	378762	6691462	Rev.77/14	Val.J.D.I.P
				ENF1/EVN/J/79/12	5573845	333954	5796799	Rev.108/14	Val.J.D.I.P

अ. क्र.	परिच्छेद क्रमांक	अनियमिततेचे वर्णन	कार्यालयाचे नांव	प्रकरण क्रमांक/ दस्त क्रमांक/ वर्ष	आक्षेपित रक्कम				आजची स्थिती
					मुद्रांक शुल्क	दंड	एकूण		
				ENF1/EVN/J/81/12	1352385	54095	1406480	Rev.107/14	Val.J.D.T.P
				ENF1/EVN/J/82/12	2791380	55828	2847208	Rev.80/14	Order issued
				ENF1/EVN/J/83/12	625075	12502	637577	Rev.85/14	Order issued
				ENF1/EVN/J/84/12	1837505	73500	1911005	Rev.103/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/89/12	3167790	126712	3294502	Rev.108/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/91/12	3319975	132799	3452774	Rev.76/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF1/EVN/J/99/12	1521235	60849	1582084	Rev.105/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				SDE/NEW/41/12	1030625	41225	1071850	Rev.94/14	Order issued
				SDE/NEW/145/2012	908430	36337	944767	Rev.98/15	Order issued
				SDE/NEW/163/12	1149920	68995	1218915	Rev.90/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				SDE/NEW/212/12	2355360	94214	2449574	Rev.96/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF-1/EVN/J/70/2010	1130360	316501	1446861	Rev.82/14	closed
				ENF-1/EVN/42/10	4555175	364414	4919589	Rev.79/14	Val.J.D.T.P
				SDE/NEW/383/2012	552125	0	552125	Rev.95/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF-1/EVN/Com/B/17/2012	731390	0	731390	0	53-अ ची कार्यवाही सुरु
				ENF-1/EVN-J/151/10	3861033	0	3861033	Rev.78/14	Order Passed
				ENF-1/EVN-J/125/10	3827368	0	3827368	Rev.88/14	सुनावणी साठी प्रलंबीत
				ENF-1/EVN-R/124/10	3325182	0	3325182	Rev.89/14	Order Passed
				ENF-1/EVN-II/123/10	3325182	0	3325182	Rev.83/14	Order Passed
				ENF-1/EVN-J/35/10	1024850	0	1024850	Rev.81/14	Order Passed
				एकूण	109859579	4069286	113928865		

(मुद्दा 1
परि. क्र.4 पासून 4.3.01)
4.3.01

जा.क्र.का.15/भाडेकरु असलेल्या जुन्या
इमारतीचे मूल्यांकन/उर्वरीत महा./परिपत्रक/ 1337
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे कार्यालय, पुणे-1
दि. 31/12/2015.

विषय :- भाडेकरु असलेल्या जुन्या इमारतींचे अभिहस्तांतरण (खरेदी दस्त) प्रकरणी मूल्यांकन.

परिपत्रक:-

भाडेकरु असलेल्या जुन्या इमारतींचे खरेदीपत्र अथवा भाडेकरुव्याप्त जुन्या इमारतीचा पुनर्विकास विकसन करारनाम्याद्वारे करण्यात येणार असल्यास, मूल्यांकन करताना विचारात घ्यावयाच्या बाबी / पद्धत, उर्वरीत महाराष्ट्रासाठीच्या मार्गदर्शक सूचनेतील अ.क्र.1 मध्ये दिली आहे. त्यामध्ये भाडेकरुच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र है, त्या मालमत्तेमध्ये नियमाप्रमाणे अनुज्ञेय एकूण बांधकाम क्षेत्रापेक्षा जास्त असेल तर, भाडेकरुकडून मिळणारे मासिक भाडे x 112/144 इतके मिळकतीचे मूल्यांकन करणेत येते. भाडेकरुच्या ताब्यात असलेले क्षेत्र अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्रापेक्षा कमी असल्यास शिल्लक चटई क्षेत्राचे मूल्य उपरोक्त रक्कमेत समाविष्ट केले जाते. अशा प्रकारे परिगणित केलेले मूल्य है प्रत्यक्षातील बाजार मूल्यापेक्षा खूपच कमी असल्याचे निदर्शनास आले आहे. यास्तव उर्वरीत महाराष्ट्रासाठीच्या मार्गदर्शक सूचनामध्ये खालीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	मार्गदर्शक सूचनेचा तपशील
1	**भाडेकरु असलेल्या जुन्या इमारतीचे अभिहस्तांतरण (खरेदी दस्त) प्रकरणी मूल्यांकन :-** भाडेकरु असलेल्या मालमत्तांचे मूल्यांकन करताना खालील बाबी विचारात घेणे आवश्यक आहे. अ) सदर मालमत्तेमध्ये सर्व मजल्यावर मिळून एकूण किती बांधकाम करता येईल म्हणजेच नियमाप्रमाणे एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र किती आहे ते पाहाणे. ब) भाडेकरुच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र परिगणित करणे. क) भाडेकरुंकडून प्राप्त होणारे एकूण मासिक भाडे परिगणित करणे. ड) भाडेकरुव्याप्त बांधकाम क्षेत्राखेरीज मालकाच्या ताब्यातील बांधकामाचे स्वरुप, क्षेत्र, वय इत्यादी पाहाणे. समजा 1) भूखंडाचे एकूण क्षेत्र = क्ष चौ.मी 2) एकूण अनुज्ञेय चटई क्षेत्र निर्देशांक (एफ.एस.आय.) = य 3) मालमत्तेवर एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र = क्ष x य चौ.मी 4) मालमत्तेचे भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र = ज्ञ चौ.मी 5) मालमत्तेचे मालकाच्या ताब्यात असलेले बांधकाम क्षेत्र = ह 6) भाडेकरुंकडून मिळणारे एकूण मासिक भाडे = भ रुपये

उदा-1 :- आडेकरुंच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र हे त्या मालमत्तेमध्ये नियमाप्रमाणे एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्रापेक्षा जास्त, म्हणजेच जर ज्ञ क्षेत्र हे क्ष x य पेक्षा जास्त असेल तर मालमत्तेचे मूल्य खालीलप्रमाणे परिगणित करण्यात यावे.

महानगरपालिका क्षेत्रासाठी मूल्य = 16 x 7 x भ = रु.112 x 'भ' किंवा जमिनीच्या मूळ अनुज्ञेय चटई क्षेत्राचे जमीन दराने होणा-या मूल्याच्या 25% मूल्य यापैकी जास्तीचे मूल्य

महानगरपालिका व्यतिरिक्त क्षेत्रासाठी मूल्य = 16 x 9 x भ = रु.144 x 'भ' किंवा जमिनीच्या मूळ अनुज्ञेय चटई क्षेत्राचे जमीन दराने होणा-या मूल्याच्या 25% मूल्य यापैकी जास्तीचे मूल्य

उदा-2 :- आडेकरुंच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र हे त्या मालमत्तेमध्ये नियमाप्रमाणे एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्रापेक्षा कमी म्हणजेच जर ज्ञ क्षेत्र हे क्ष x य पेक्षा कमी असेल तर त्या मालमत्तेचे मूल्य खालीलप्रमाणे परिगणीत करण्यात यावे.

= 112 भ किंवा 144 भ +{ [(क्ष x य) - ज्ञ - ह] x (वार्षिक मूल्य दर तक्त्याप्रमाणे जमिनीचा दर) }+ (ह x संबंधित वापराचा, घसारा वजावटीनंतर येणारा विक्री दर) किंवा जमिनीच्या मूळ अनुज्ञेय चटई क्षेत्राचे जमीन दराने होणा-या मूल्याच्या 40% मूल्य यापैकी जास्तीचे मूल्य

टीप :-

1). आडेकरु असलेल्या जुन्या इमारतीचे मिळकत आहे त्या स्थितीत (आडेकरुंच्या हक्कासहीत) विक्री होत असल्यास अथवा केवळ जमीन मालकाचे हक्काचे हस्तांतरण होत असल्यास मूल्यांकन निश्चित करतांना प्रोत्साहनात्मक / अतिरिक्त चटईक्षेत्र निर्देशांकासह एकूण अनुज्ञेय चटई क्षेत्राबाबत संबंधित सक्षम प्राधिकरणाचे उदा.महानगरपालिका / नगर परिषदा / नगर पंचायती / नवनगर विकास प्राधिकरण / विशेष नियोजन प्राधिकरण, इ. अथवा त्यांचेकडील नोंदणीकृत आर्किटेक्ट / इंजिनिअर यांचे प्रमाणपत्र घेणे बंधनकारक असेल. सक्षम प्राधिकरणाचे / नोंदणीकृत आर्किटेक्ट / इंजिनिअर यांचे असे प्रमाणपत्र सादर केल्यास, त्यानुसार एकूण अनुज्ञेय चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घेण्यात यावा. असे प्रमाणपत्र सादर न केल्यास ठाणे, कल्याण-डोंबिवली, भिवंडी-निजामपूर व मिरा-भाईंदर महानगरपालिका क्षेत्राच्या विकास योजनेत निर्देशित केलेल्या गावठाण / तत्सम दाटवस्ती क्षेत्रात 3.00 व गावठाण / तत्सम दाटवस्ती बाहेरील क्षेत्रात 2.00 चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घ्यावा. सोलापूर व कोल्हापूर महानगरपालिका क्षेत्राच्या विकास योजनेत निर्देशित केलेल्या गावठाण / तत्सम दाटवस्ती क्षेत्रात 2.25 व गावठाण / तत्सम दाटवस्ती बाहेरील क्षेत्रात 1.25 चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घ्यावा. उर्वरित सर्व महानगरपालिका क्षेत्राच्या विकास योजनेत निर्देशित केलेल्या गावठाण / तत्सम दाटवस्ती क्षेत्रात 2.00 व गावठाण / तत्सम दाटवस्ती बाहेरील क्षेत्रात 1.00 चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घ्यावा. सर्व नगरपरिषद क्षेत्राच्या विकास योजनेत निर्देशित केलेल्या गावठाण / तत्सम दाटवस्ती क्षेत्रात 2.15 व गावठाण / तत्सम दाटवस्ती बाहेरील क्षेत्रात 1.15 चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घ्यावा.

जमिनीचे मूळ अनुज्ञेय चटई क्षेत्राचे मूल्य काढणेसाठी असे प्रमाणपत्र सादर न केल्यास सर्व महानगरपालिका / नगरपरिषदा / नगरपंचायतीसाठी; गावठाण / तत्सम दाटवस्ती क्षेत्रात किमान 2.00 व गावठाण / तत्सम दाटवस्ती क्षेत्राबाहेरील क्षेत्रासाठी किमान 1.00 चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घ्यावा.

2) आडेकरुव्याप्त असलेल्या जुन्या इमारतीचा पुनर्विकास विकसन करारनाम्याद्वारे करण्यात येणार असल्यास महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम 1958 चे कलम 31 अन्वये अभिनिर्णयांतर्गत सविस्तर मूल्यांकन करुन घ्यावे.

सदर परिपत्रकाची अंमलबजावणी दि.1/1/2016 पासून लागू राहील.

सदर परिपत्रकाची प्रत नोंदणी व मुद्रांक विभागाच्या www.igrmaharshtra.gov.in या संकेतस्थळावर publication या सदराखाली circulars या ठिकाणी उपलब्ध आहे.

सही/-
(डॉ.रामास्वामी एन.)
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे

प्रत माहितीसाठी सादर :-

1) मा.सचिव, (मदत व पुनर्वसन) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-32.
2) मा.महालेखाकार (लेखापरिक्षा) - II, महाराष्ट्र, नागपूर.

प्रत माहिती व कार्यवाहीसाठी :-

3) सहनोंदणी महानिरीक्षक, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय, पुणे.
4) सहायक संचालक नगर रचना, मूल्यांकन,कोकण/पुणे/नाशिक/औरंगाबाद/अमरावती/नागपूर
5) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक, (मुख्यालय), पुणे.
6) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक (संगणक) पुणे.
   -/ सदर परिपत्रकाची प्रत विभागाच्या संकेतस्थळावर upload करणेबाबतची कार्यवाही करणेत यावी.
7) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक कोकण/पुणे/नाशिक/औरंगाबाद/लातूर/अमरावती/नागपूर यांना माहितीसाठी व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी.
   -/ सदर परिपत्रकाची प्रत आपले अधिनस्त सर्व नोंदणी कार्यालयांना पुरविणेत यावी. तसेच सदर परिपत्रक त्यांना प्राप्त झाले असून, ते वाचलेबाबत (Read & acknowledge) त्यांच्या कार्यालयाचा अहवाल प्राप्त करुन घेऊन या कार्यालयास पाठविणेत यावा.
8) सर्व कार्यासन अधिकारी, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय, पुणे.
9) श्रीमती.निलीमा देसाई, NIC पुणे.

निर्गमित

नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचेकरिता

23.	**विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी प्रकरणी मूल्यांकन :-** **अ) जमीन मालकास मिळणाऱ्या हिश्याचे मोबदल्याचे मूल्य** i) जमीन मालकाच्या हिश्याचे क्षेत्राचे बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + ii) जमीनमालकास बांधकामाव्यतिरिक्त मिळणारा रोख मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज, विकास शुल्क इ. दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घेऊन येणारे मूल्य (डिपॉझिटसाठी दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा व्याजदर नमूद नसल्यास 10% व्याजदराने येणारे सरळव्याज विचारात घ्यावे) **ब) विकसनकर्त्याला मिळणाऱ्या हिश्याचे मूल्य** विकसनकर्त्याच्या हिश्याच्या जागेचे क्षेत्र x जमिनीचा दर उपरोक्त (अ) व (ब) पैकी जास्तीचे मूल्य बाजारमूल्य म्हणून विचारात घ्यावे.
24.	**विकसन करारनामा उत्पन्न विभागणी (Revenue sharing) प्रकरणी मूल्यांकन खालीलप्रमाणे करावे :-** **अ) जमीन मालकास मिळणा-या हिश्याचे मोबदल्याचे मूल्य** i) मालकाचे हिश्याचे क्षेत्राचे अनुज्ञेय वापर विचारात घेऊन त्याचे विक्री दरानुसार येणारे आजचे मूल्य x 0.85 + ii) जमीन मालकास त्याव्यतिरिक्त मिळणारा मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज इ. दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घेऊन येणारे मूल्य (डिपॉझिटसाठी दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा 10% व्याजदराने येणारे सरळव्याज विचारात घ्यावे). **ब) संपूर्ण जमिनीचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दराने येणारे मूल्यांकन :-** वरील अ) व ब) पैकी जास्तीचे मूल्य विचारात घ्यावे.

25.	**विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्याव्याच्या बाबी :-** **अ) फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकाचे मूल्य :-** विकास नियंत्रण नियम क्र.35(4) अन्वये फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक अनुज्ञेय केला जात असल्याने त्याचा विचार विकसन करारनाम्याद्वारे जमिनमालकास मिळणा-या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यामध्ये करावा. विकसकासही फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळत असल्याने, त्यास मिळणा-या चटई क्षेत्राच्या मूल्यात फंजिबल चटई निर्देशांकचे मूल्य समाविष्ट करावे. मात्र विकसकास फंजिबल चटई निर्देशांक प्रिमियम भरुन अनुज्ञेय असल्याने सदर प्रिमियमची रक्कम चटई क्षेत्राच्या मूल्यातून वजा करावी. **ब) विकास शुल्काचे मूल्य :-** जमिनमालकास जे बांधीव क्षेत्र मिळणार आहे त्या क्षेत्राचे महानगरपालिकेस भरावे लागणारे विकास शुल्क विकसकाकडून भरण्यात येत असल्याने व सदर रक्कम जमिनमालकाचे लाभात असलेने सदर रक्कम नवीन बांधकाम दरानुसार येणा-या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यात समाविष्ट करावी.
26.	**झोपडपट्टी पुनर्विकास प्रकल्प विकसन करारनामा दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्यावयाच्या बाबी :-** अ) जमिनमालकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नवीन बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + रोख व इतर स्वरुपात देण्यात येणारा मोबदला असे एकूण मूल्य ब) विकसक यांना मिळणारे बांधकाम / चटई क्षेत्राचे मूल्य जमीनदराने काढून त्यामध्ये झोपडपट्टी पुनर्वसनाचा बांधकाम खर्च वजा करुन येणारे मूल्य अथवा संपूर्ण जमिनीचे जमीन दराने येणा-या मूल्याच्या 50% रक्कम यापैकी जी रक्कम जास्त असेल ती विचारात घ्यावी. उपरोक्त (अ) व (ब) प्रमाणे येणा-या रक्कमेपैकी जी रक्कम जास्त असेल ती बाजार मूल्य म्हणून मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावी.
27.	**उपकर प्राप्त इमारतींचा पुनर्विकास प्रकल्प विकसन करारनामा दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्यावयाच्या बाबी :-** अ) जमिनमालकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नवीन बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + रोख व इतर स्वरुपात देण्यात येणारा मोबदला असे एकूण मूल्य ब) विकसक यांना मिळणारे बांधकाम / चटई क्षेत्राचे मूल्य जमीन दराने काढून त्यामध्ये भाडेकरुंच्या पुनर्वसनाचा बांधकाम खर्च वजा करुन येणारे मूल्य अथवा संपूर्ण जमिनीचे जमीन दराने येणा-या मूल्याच्या 50% रक्कम यापैकी जी रक्कम जास्त असेल ती विचारात घ्यावी. उपरोक्त (अ) व (ब) प्रमाणे येणा-या रक्कमेपैकी जी रक्कम जास्त असेल ती बाजार मूल्य म्हणून मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावी.
28.	**विकसन करारनाम्याच्या अनुषंगाने विकसक स्वत:साठी राखून ठेवत असलेल्या सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ. तो स्वत:साठी खरेदी करीत असलेल्या दस्त प्रकरणी मूल्यांकन :-** विकसक करारनाम्याच्या अनुषंगाने स्वत:साठी राखून ठेवलेल्या सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ. विकसक स्वत:साठी खरेदी करीत असलेल्या दस्तांबाबत वार्षिक मूल्य दर तक्यातील सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ.साठीच्या मूल्य दरातून बांधकाम वर्गीकरणानुसार नवीन बांधकामाचा दर वजा करुन येणा-या मूल्य दरानुसार परिगणित होणा-या मूल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारावे.
29.	उपरोक्त मार्गदर्शन सूचनांनुसार वजावट / घट / सवलत देण्यापूर्वी त्या पृष्ठर्थ आवश्यक कागदपत्रे / नकाशाची सत्यप्रत दस्तासोबत जोडून दस्ताचा भाग करणे आवश्यक राहील. एकच सर्व्हे नंबर दोन मूल्य विभागात असल्यास दोन्हीपैकी जास्तीच्या दराने मूल्यांकन करण्यात यावे. सदर दर मान्य नसल्यास संबंधित विभागीय उपसंचालक नगर रचना (मूल्यांकन) यांचेकडून त्यापृष्ठयर्थ आवश्यक कागदपत्रे सादर करुन मूल्य विभाग निश्चित करुन घ्यावे.

नोंदणी व मुद्रांक विभाग

मुंबई व उपनगर जिल्हयातील महानगरपालिका क्षेत्रातील मिळकतींचे वार्षिक मूल्यदर तक्त्यानुसार मूल्यांकन करण्यासाठी सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना

(परिपत्रक क्र. का.15/वामुदत/सर्वसाधारण सूचना/1027, दि.31.12.2014 चे सहपत्र)

अ.क्र	मार्गदर्शक सूचनेचा तपशील
1.	**भाडेकरु असलेल्या जुन्या इमारतीचे अभिहस्तांतरण / खरेदी दस्त प्रकरणी मूल्यांकन :-** भाडेकरु असलेल्या मालमत्तांचे मूल्यांकन करताना खालील बाबी विचारात घेणे आवश्यक आहे. अ) सदर मालमत्तेमध्ये सर्व मजल्यावर मिळून एकूण किती बांधकाम करता येईल म्हणजेच नियमाप्रमाणे अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र किती आहे ते पाहाणे. ब) भाडेकरुच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र परिगणित करणे. क) भाडेकरुंकडून प्राप्त होणारे एकूण मासिक भाडे परिगणित करणे. ड) भाडेकरुव्याप्त बांधकाम क्षेत्राखेरीज मालकाच्या ताब्यातील बांधकामाचे स्वरुप, क्षेत्र, वय इत्यादी पाहाणे. समजा 1) भूखंडाचे एकूण क्षेत्र = क्ष चौ.मी 2) अनुज्ञेय चटई क्षेत्र निर्देशांक (एफ.एस.आय) = य 3) मालमत्तेवर एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र = क्ष x य चौ.मी 4) मालमत्तेचे भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र = ज्ञ चौ. मी 5) मालमत्तेचे मालकाच्या ताब्यात असलेले बांधकाम क्षेत्र = ह 6) भाडेकरुंकडून मिळणारे एकूण मासिक भाडे = भ रुपये उदा-1 :- भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र हे त्या मालमत्तेमध्ये नियमाप्रमाणे अनुज्ञेय एकूण बांधकाम क्षेत्रापेक्षा जास्त, म्हणजेच जर ज्ञ क्षेत्र हे क्ष x य पेक्षा जास्त असेल तर मालमत्तेचे मूल्य खालीलप्रमाणे परिगणित करण्यात यावे. महानगरपालिका क्षेत्रासाठी मूल्य = 16 X 7 X भ = रु. 112 X 'भ' उदा-2 :- भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र हे त्या मालमत्तेमध्ये नियमाप्रमाणे अनुज्ञेय असलेल्या एकूण बांधकाम क्षेत्रापेक्षा कमी म्हणजेच जर ज्ञ क्षेत्र हे क्ष x य पेक्षा कमी असेल तर त्या मालमत्तेचे मूल्य खालीलप्रमाणे परिगणीत करण्यात यावे. = 112 भ + { [(क्ष x य) - ज्ञ - ह] X (वार्षिक मूल्य दर तक्त्याप्रमाणे जमीनीचा दर) } + (ह x संबंधित वापराचा, घसारा वजावटीनंतर येणारा विक्री दर)

	टीप :- 1. मुंबई शहर व उपनगरातील भाडेकरु असलेल्या जुन्या इमारतीचे तसेच मुंबई शहरातील उपकर प्राप्त मिळकतीचे (Cessed properties) मूल्यांकन निश्चित करतांना अनुज्ञेय चटई क्षेत्राबाबत संबंधित सक्षम प्राधिकरणाचे उदा.महानगरपालिका / विशेष नियोजन प्राधिकरण इ.अथवा त्यांचेकडील नोंदणीकृत आर्किटेक्ट / इंजिनिअर यांचे प्रमाणपत्र घेणे बंधनकारक असेल. असे प्रमाणपत्र सादर केल्यास, त्यानुसार अनुज्ञेय चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घेण्यात यावा. प्रमाणपत्र सादर न केल्यास 33 (7) खालील उपकरप्राप्त इमारतीसाठी किमान 3.00 व उपनगरातील भाडेकरुप्राप्त इमारतीसाठी किमान 1.40 चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घ्यावा. 2. भाडेकरुव्याप्त असलेल्या जुन्या इमारतीचा पुनर्विकास विकसन करारनाम्याद्वारे करण्यात येणार असल्यास महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम 1958 चे कलम 31 अन्वये अभिनिर्णयांतर्गत सविस्तर मूल्यांकन करुन घ्यावे.
2.	2.1) **जुन्या इमारतीतील भाडेकरुस नवीन इमारतीत जागा देताना करावयाचे मूल्यांकन :-** अ) भाडेकरुच्या ताब्यात असलेले जुन्या इमारतीतील निवासी क्षेत्र लक्षात घेऊन 35% फंजीबल एफ.एस.आय.सह जेव्हा कमीत कमी 37.665 चौ.मी. (405 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र त्याच इमारतीत भाडेकरुंना देण्यात येते, त्यावेळेस नवीन जागेवर मुद्रांक शुल्क आकारताना भाडेकरुंना लागू असलेल्या फक्त भाडयाच्या 112 पट रकमेवर मुद्रांक शुल्क आकारण्यात यावे. ब) जुन्या इमारतीतील भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले निवासी क्षेत्र लक्षात घेऊन जेव्हा 37.665 चौ.मी. (405 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्रापेक्षा जास्त परंतु ताब्यात होते तितकेच क्षेत्र 94.50 चौ.मी. (1017.19 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्राच्या मर्यादेत जेव्हा त्याच भूखंडावर नवीन इमारतीत भाडेकरुस देण्यात येते, त्यावेळी 2 (अ) प्रमाणे 37.665 चौ.मी. (405 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र वगळता उर्वरीत क्षेत्राचे वर्गीकरणानुसार नवीन बांधकामाचा दर (construction rate) विचारांत घेऊन येणारे मूल्यांकन वरील क्र. 2 (अ) नुसार भाडयाच्या 112 पट रकमेत समाविष्ट करुन मूल्यांकन करावे. क) भाडेकरुस जुन्या इमारतीतील त्याच्या ताब्यातील निवासी क्षेत्र लक्षात घेऊन उपरोक्त नियमानुसार 37.665 चौमी (405 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र व जास्तीत जास्त 94.50 चौ.मी. (1017.19 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र ह्यामधील अनुज्ञेय क्षेत्र त्याच भूखंडावर नवीन इमारतीत देतांना जर भाडेकरु त्यास मिळणा-या क्षेत्राव्यतिरिक्त जास्तीचे क्षेत्र खरेदी करु इच्छित असेल अथवा त्यास दिले जात असेल तर, भाडेकरुला दयावयाच्या अनुज्ञेय क्षेत्रांचे मुल्यांकन वरील नियम क्र.2 (अ) आणि (ब) प्रमाणे करुन त्यामध्ये जास्तीच्या क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील दराने (निवासी) मूल्य काढून ते त्यात समाविष्ट करुन मूल्यांकन करावे. ड) भाडेकरुच्या ताब्यात असलेले जुन्या इमारतीतील वाणिज्य क्षेत्र लक्षात घेऊन 20% फंजीबल एफ.एस.आय.सह जेव्हा कमीत कमी 33.48 चौ.मी. (360 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र त्याच इमारतीत भाडेकरुंना देण्यात येते, त्यावेळेस नवीन जागेवर मुद्रांक शुल्क आकारताना भाडेकरुंना लागू असलेल्या फक्त भाडयाच्या 112 पट रकमेवर मुद्रांक शुल्क आकारण्यात यावे. इ) जुन्या इमारतीतील भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले वाणिज्य क्षेत्र लक्षात घेऊन जेव्हा 33.48 चौ.मी.(360 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्रापेक्षा जास्त परंतु ताब्यात होते तितकेच क्षेत्र 84.00 चौ.मी.(903 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्राच्या मर्यादेत जेव्हा त्याच भूखंडावर नवीन इमारतीत भाडेकरुस देण्यात येते, त्यावेळी 2 (ड) प्रमाणे 33.48 चौ.मी. (360 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र

वगळता उर्वरीत क्षेत्राचे वर्गीकरणानुसार नवीन बांधकामाचा दर (construction rate) विचारांत घेऊन येणारे मूल्यांकन वरील क्र. 2 (ड) नुसार भाड्याच्या 112 पट रकमेत समाविष्ट करुन मूल्यांकन करावे.

फ) भाडेकरुस जुन्या इमारतीतील त्याच्या ताब्यातील वाणिज्य क्षेत्र लक्षात घेऊन उपरोक्त नियमानुसार 33.48 चौमी (360 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र व जास्तीत जास्त 84 चौ.मी. (903 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र ह्यामधील अनुज्ञेय क्षेत्र त्याच भूखंडावर नवीन इमारतीत देतांना जर भाडेकरु त्यास मिळणा-या क्षेत्राव्यतिरिक्त जास्तीचे क्षेत्र खरेदी करु इच्छित असेल अथवा त्यास दिले जात असेल तर, भाडेकरुला द्यावयाच्या अनुज्ञेय क्षेत्रांचे मूल्यांकन वरील नियम क्र.2 (ड) आणि (इ) प्रमाणे करुन त्यामध्ये जास्तीच्या क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील सदनिका / दुकाने / कार्यालये / औद्योगिक दराने मूल्य काढून ते त्यात समाविष्ट करुन मूल्यांकन करावे.

2.2) भाडेकरु व्याप्त मिळकत भाडेकरुच खरेदी करीत असल्यास अशा प्रकरणी व्याप्त क्षेत्राचे येणाऱ्या बाजारमूल्याचे 40% मूल्य विचारात घ्यावे. भाडेकरु व्याप्त क्षेत्राव्यतिरिक्त जमीन मालकाची अतिरिक्त जागा खरेदी करीत असल्यास सदर क्षेत्राचे अनुज्ञेय चटई क्षेत्र निर्देशांकानुसार मूल्य विचारात घेऊन त्या रक्कमेवर मुद्रांक शुल्क आकारणी करावी. सन 2005 नंतरचा भाडेकरु हक्क हस्तांतरण दस्त नोंदणी केला असल्यास त्यावेळी विचारात घेतलेले मूल्य व आजचे मूल्य याच्या फरकाच्या मूल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणी करावी.

मार्गदर्शक सूचना क्र. 1 व 2 साठी टिपा :-

अ) निरसित मुंबई भाडे नियंत्रण अधिनियम 1947 मधील तरतुदीच्या आधारे तसेच महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम 1999 चे कलम 7 (15)(क) अन्वये जो भाडेकरु असल्याचे मानण्यात येईल केवळ अशा भाडेकरु व त्याच्या ताब्यातील क्षेत्रासाठीच उपरोक्त सूचना क्र.1 व 2 लागू आहेत. भाडेकरु असलेल्या मिळकतीमध्ये वरीलप्रमाणे सवलत देताना संबंधितांनी त्या इमारतीत भाडेकरु दि.30 मार्च 2000 रोजी पासून वास्तव्य करीत असलेबाबत अथवा तदनंतर रितसर नोंदणीकृत व्यवहाराव्दारे भाडेकरुच्यावतीने दस्ताव्दारे हक्क प्राप्त केला असलेली व्यक्ती गेले पाच वर्षे भाडेकरु म्हणून वास्तव्य करीत असल्याबाबतचा पुरावा देणे आवश्यक आहे. उदा.महानगरपालिकेकडील भाडेकरुची नोंद असलेला मिळकत कर दाखला, भाडेकरुच्या नावे असलेले वीजदेयक, दूरध्वनी देयक, भाडेपावत्या, रेशनकार्ड, महापालिकेचा व्यापारी परवाना, 1995 च्या मतदार यादीतील नोंद यापैकी किमान तीन पुरावे अथवा शासनाच्या गृहनिर्माण विभागाचा निर्णय क्र.लोकआ-2007/प्र.क्र.120(अ)/दुवपु-1, दि.16/8/2010 मध्ये नमूद पुराव्यापैकी कोणतेही तीन पुरावे दिल्यानंतरच सवलत देता येईल. दस्त नोंदणीसाठी सादर करताना भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेल्या क्षेत्राचा सविस्तर तपशील व घेण्यात येणारे भाडे दस्तामध्ये नमूद करुन पुराव्यासह किमान आठ दिवस अगोदर दुय्यम निबंधक कार्यालयास सादर करावे. उपरोक्त सर्व पुरावा कागदपत्रांच्या सत्यप्रती दस्ताचा एक भाग म्हणून राहतील. दुय्यम निबंधकांनी पुराव्यासाठी दिलेल्या कागदपत्रांची पडताळणी करुन भाडेकरु असल्याची त्यांची खात्री पटल्यास अशा दस्ताची नोंदणी करावी. लिव्ह ॲन्ड लायसन्सचे दस्तऐवजान्वये मिळणारे हक्क या सवलतीसाठी पात्र असणार नाहीत.

ब) या मिळकतींतील अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र निश्चित करताना विकास नियंत्रण नियमावलीनुसार अनुज्ञेय असलेला प्रोत्साहनात्मक वाढीव चटई क्षेत्र निर्देशांक (Incentive F.S.I.) देखील विचारात घेणे आवश्यक आहे.

3. **टी.डी.आर वापरणेची क्षमता असलेल्या भूखंडाचे मूल्यांकन :-**

मुंबई उपनगरातील हस्तांतरणीय विकास हक्क (टी.डी.आर.) वापरणेची क्षमता असलेल्या भूखंडाचे मूल्यांकन करताना, वार्षिक मूल्य दर तक्त्यात नमूद (1.00 चटई क्षेत्र निर्देशांकानुसारच्या) जमीन दरामध्ये 40% वाढ देऊन येणारा दर मूल्यांकनासाठी विचारात घेण्यात यावा. वरीलप्रमाणे वाढ दिल्यानंतर टी.डी.आर.वापर क्षमतेचा पुन्हा स्वतंत्र विचार करण्याची आवश्यकता नाही. ज्या दस्तांच्या बाबतीत उदा.उपकर प्राप्त इमारती, शैक्षणिक, तारांकित हॉटेल, म्हाडा, झोपडपट्टी पुनर्विकास इ.साठी दस्तात नमूद मिळकतीत प्रोत्साहनात्मक / अतिरिक्त चटई क्षेत्र (अनुज्ञेय चटई क्षेत्रामध्ये त्या भूखंडाच्या संपूर्ण टी.डी.आर.क्षमतेचा विचार केलेला असतो) लक्षात घेऊन सविस्तर मूल्यांकन केले जाते, त्यावेळी या सूचनेत नमूदनुसार दरात 40% वाढ देण्याचा प्रश्न उपस्थित होत नाही.

4. घसारा :- **जुन्या इमारतीच्या आयुष्यमानानुसार घसारा वजावटीनंतर होणारे मूल्य खालील कोष्टकाप्रमाणे विचारात घेण्यात यावे.**

इमारतीचे पूर्वायुष्य (वर्षामध्ये)	घसारा धरुन होणारी मूल्याची टक्केवारी	
	आर.सी.सी./ इतर पक्के	अर्धे पक्के व कच्चे
0 ते 2	100%	100%
2 पेक्षा जास्त व 5 वर्षापर्यंत	95%	95%
5 पेक्षा जास्त व 10 वर्षापर्यंत	90%	85%
10 पेक्षा जास्त व 20 वर्षापर्यंत	80%	75%
20 पेक्षा जास्त व 30 वर्षापर्यंत	70%	60%
30 पेक्षा जास्त व 40 वर्षापर्यंत	60%	45%
40 पेक्षा जास्त व 50 वर्षापर्यंत	50%	30%
50 पेक्षा जास्त व 60 वर्षापर्यंत	40%	20%
60 वर्षापेक्षा जास्त	30%	15%

टीप :-

1) जुन्या मालमत्तेचे मूल्यांकन निश्चित करतेवेळी जमिनदरापेक्षा मूल्यांकन कमी येत असल्यास सूचना क्र.7 प्रमाणे मूल्यांकन करावे. सदर दोन्ही सूचनांनुसार येणा-या मूल्यांकनातील अधिकचे मूल्यांकन विचारात घ्यावे.

2) घसारा निश्चित करतेवेळी महानगरपालिकेकडील भोगवटा प्रमाणपत्र (Occupation Certificate) उपलब्ध नसल्यास अन्य पुरावे उदा. महानगरपालिकेकडे भोगवटा प्रमाणपत्रासाठी केलेल्या अर्जाच्या पोचपावतीसह प्रत, महानगरपालिकेकडील कर भरणा दाखला किंवा इमारत पूर्णत्वाचा / ताब्यात असल्याबाबतचा इतर पुरावा जसे विद्युत देयक, दूरध्वनी देयक आणि सोसायटीचे प्रमाणपत्र यापैकी एक विचारात घ्यावे.

जा.क्र.का.15/विकसन करारनामा-बांध.क्षेत्र/1026
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे कार्यालय, पुणे-1
दि. 31/12/2014.

विषय :- विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी (constructed built up area sharing) व उत्पन्न विभागणी (Revenue sharing) प्रकरणी करावयाच्या मूल्यांकनाबाबत.

परिपत्रक :-

विकसन करारनामा प्रकरणी जमीन मालकास बांधकाम व अन्य स्वरुपात मिळणारा मोबदला आणि विकसकास होणारा लाभ या दोन्हीपैकी जी जास्त रक्कम असेल ती बाजार मूल्य म्हणून विचारात घेऊन मुद्रांक शुल्क आकारणी केली जाते. यापूर्वी अशा व्यवहारामध्ये केवळ सदर जागेवर होणारे प्रस्तावित सदनिका / दुकानगाळे / कार्यालये या बांधकामापैकी काही टक्के बांधकाम क्षेत्र जमीन मालकास देण्याचे प्रस्तावित करुन विकसन करारनामे केले जात होते. आता अशा व्यवहाराप्रमाणेच सदर जागेवरील प्रस्तावित बांधकामातील सदनिका / दुकानगाळे / कार्यालये याचे भविष्यातील विक्रीमधून येणा-या उत्पन्नापैकी काही टक्के रक्कम व डिपॉझिट जमीन मालकास देण्याचे प्रस्तावित असते व अशी रक्कम व डिपॉझिटवरील व्याजाची रक्कम मोबदला या संज्ञेमध्येच येते.

उपरोक्त बाबी विचारात घेता अशा प्रकारच्या व्यवहारामधील मूल्यांकनात सूसूत्रता येणे आवश्यक ठरले आहे.

यास्तव महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमान्वये दस्त नोंदणी / अभिनिर्णयांतर्गत प्रकरणी तसेच कोणत्याही स्वरुपाचे मूल्य निश्चिती / मूल्य निर्धारणासाठी खालीलप्रमाणे सूचना विहीत करण्यात येत आहेत.

1) **विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी प्रकरणी करावयाचे मूल्यांकन**

A) **जमीन मालकास मिळणा-या मोबदल्याचे मूल्य**

I. जमीन मालकाच्या हिश्याचे क्षेत्राचे बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य

II. जमीनमालकास बांधकामाव्यतिरिक्त मिळणारा रोख मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज, विकास शुल्क इ.दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घ्याव्यात. दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा व्याजदर नमूद नसल्यास 10% व्याजदराने येणारे सरळ व्याज विचारात घ्यावे.

B) **विकसनकर्त्याला मिळणा-या हिश्याचे मूल्य**

विकसनकर्त्याच्या हिश्याच्या जागेचे क्षेत्र x जमिनीचा दर

उपरोक्त मूल्यापैकी A) व B) मध्ये येणाऱ्या मूल्यापैकी जास्तीचे मूल्य, बाजार मूल्य म्हणून विचारात घ्यावे.

2) विकसन करारनामा - उत्पन्न विभागणी प्रकरणी करावयाचे मूल्यांकन

A) मालकाचे हिश्याचे अनुज्ञेय वापर विचारात घेऊन त्याचे विक्री दरानुसार येणारे आजचे मूल्य x 0.85

जमीन मालकास त्याव्यतिरिक्त मिळणारा मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज इ.दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घ्याव्यात. दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा 10% व्याजदराने येणारे सरळ व्याज विचारात घ्यावे.

B) संपूर्ण जमिनीचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दराने येणारे मूल्य

वरील मूल्यापैकी A) व B) मध्ये येणाऱ्या मूल्यापैकी जास्तीचे मूल्य विचारात घ्यावे.

वरील सूचनाचे काटेकोरपणे पालन करावे.

सदर परिपत्रकाची प्रत मा. नोंदणी व मुद्रांक विभागाच्या www.igrmaharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर Publications या सदराखाली Circulars या ठिकाणी उपलब्ध आहे.

सही/-
(श्रीकर परदेशी)
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे

प्रत माहितीसाठी सादर :-

1) मा.सचिव, (मदत व पुनर्वसन) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-32.
2) मा.महालेखाकार (लेखापरिक्षा) - II, महाराष्ट्र, नागपूर

प्रत माहिती व कार्यवाहीसाठी :-

3) सहनोंदणी महानिरीक्षक, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय, पुणे.
4) उपसंचालक, नगर रचना, मुंबई प्रदेश मूल्यांकन मुंबई.
5) सहायक संचालक, नगर रचना, मूल्यांकन, कोकण / पुणे / नाशिक / औरंगाबाद / अमरावती / नागपूर.
6) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक (मुख्यालय), पुणे.
7) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक (संगणक), पुणे.

सदर परिपत्रकाची प्रत विभागाच्या संकेतस्थळावर Upload करणेबाबतची कार्यवाही करणेत यावी.

8) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक, मुंबई / कोकण / पुणे / नाशिक/ औरंगाबाद / लातूर / अमरावती / नागपूर यांना माहितीसाठी व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी.

-/ सदर परिपत्रकाची प्रत आपले अधिनस्त सर्व नोंदणी कार्यालयांना पुरविणेत यावी. तसेच सदर परिपत्रक त्यांना प्राप्त झाले असून, ते वाचलेबाबत (Read & Acknowledge) त्यांच्या कार्यालयाचा अहवाल प्राप्त करुन घेऊन या कार्यालयास पाठविणेत यावा.

9) सर्व कार्यासन अधिकारी, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय, पुणे.

निर्गमित

नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचेकरिता

LIST OF ADJ CASES INVOLVED IN PA REPORT

4.3.9.1 Lack of uniformity in calculating the true market value in cases involving development of tenanted property

List of Document of 81 cases.

Sr. No	CASE NO	Total Short Levy	OFFICE
1	ADJ/M/1926/11	1658729	COS MUMBAI
2	ADJ/M/3816/11	1300489	COS MUMBAI
3	ADJ/M/3043/11	882266	COS MUMBAI
4	ADJ/M/312/11	1989992	COS MUMBAI
5	ADJ/M/1273/11	1004415	COS MUMBAI
6	ADJ/M/3263/11	1517742	COS MUMBAI
7	ADJ/M/899/11	1942413	COS MUMBAI
8	ADJ/M/2758/11	1514932	COS MUMBAI
9	ADJ/M/3460/11	1124144	COS MUMBAI
10	ADJ/M/1930/11	669139	COS MUMBAI
11	ADJ/M/3201/11	843916	COS MUMBAI
12	ADJ/M/5303/10	588335	COS MUMBAI
13	ADJ/M/3391/11	713848	COS MUMBAI
14	ADJ/M/4090/11	716805	COS MUMBAI
15	ADJ/M/4441/11	790294	COS MUMBAI
16	ADJ/M/852/11	701692	COS MUMBAI
17	ADJ/M/3667/11	747950	COS MUMBAI
18	ADJ/M/1965/11	1431944	COS MUMBAI
19	ADJ/M/3183/11	964269	COS MUMBAI
20	ADJ/M/4180/11	5821575	COS MUMBAI
21	ADJ/M/3758/11	971198	COS MUMBAI
22	ADJ/M/1929/11	1075166	COS MUMBAI
23	ADJ/M/4449/2011	5845453	COS MUMBAI
24	ADJ/M/758/12	5183043	COS MUMBAI
25	ADJ/M/1206/12	2781029	COS MUMBAI

26	ADJ/M/613/12	1736801	COS MUMBAI
27	ADJ/M/2562/12	1727181	COS MUMBAI
28	ADJ/M/2458/12	1659529	COS MUMBAI
29	ADJ/M/1142/12	1610005	COS MUMBAI
30	ADJ/M/2229/12	1577643	COS MUMBAI
31	ADJ/M/1962/12	1500302	COS MUMBAI
32	ADJ/M/1873/12	1463729	COS MUMBAI
33	ADJ/M/2472/12	1441318	COS MUMBAI
34	ADJ/M/1358/12	1437237	COS MUMBAI
35	ADJ/M/3252/12	1355224	COS MUMBAI
36	ADJ/M/1839/12	1200262	COS MUMBAI
37	ADJ/M/2375/12	1178068	COS MUMBAI
38	ADJ/M/2429/12	1099224	COS MUMBAI
39	ADJ/M/1838/12	752209	COS MUMBAI
40	ADJ/M/1316/12	2283519	COS MUMBAI
41	ADJ/M/3188/12	2272006	COS MUMBAI
42	ADJ/M/1918/12	2049230	COS MUMBAI
43	ADJ/M/1707/12	1288034	COS MUMBAI
44	ADJ/M/3169/12	984982	COS MUMBAI
45	ADJ/M/841/2013	12077663	COS MUMBAI
46	ADJ/M/1914/2013	4038228	COS MUMBAI
47	ADJ/M/1898/2013	3486303	COS MUMBAI
48	ADJ/M/1915/2013	3389503	COS MUMBAI

49	ADJ/M/1281/2013	3222109	COS MUMBAI
50	ADJ/M/IMP/261/13	2946074	COS MUMBAI
51	ADJ/M/426/2013	2831801	COS MUMBAI
52	ADJ/M/2209/13	2479354	COS MUMBAI
53	ADJ/M/1409/2013	2090952	COS MUMBAI
54	ADJ/M/981/2013	2023458	COS MUMBAI
55	ADJ/M/1063/2013	1741625	COS MUMBAI
56	ADJ/M/1840/2013	1477347	COS MUMBAI
57	ADJ/M/2208/2013	1473082	COS MUMBAI
58	ADJ/M/568/2013	1381111	COS MUMBAI
59	ADJ/M/1228/2013	1348867	COS MUMBAI
60	ADJ/M/1059/2013	1252588	COS MUMBAI
61	ADJ/M/329 of 2013	1237395	COS MUMBAI
62	ADJ/M/2845/2012	1232306	COS MUMBAI
63	ADJ/M/1300/2013	1200157	COS MUMBAI
64	ADJ/M/1105/2013	1131117	COS MUMBAI
65	ADJ/M/956/2013	1124903	COS MUMBAI
66	ADJ/M/3250/2012	1121420	COS MUMBAI
67	ADJ/M/727/2013	1108169	COS MUMBAI
68	ADJ/M/1728/2013	1092993	COS MUMBAI
69	ADJ/M/1346/2013	1053825	COS MUMBAI
70	ADJ/M/594/13	4774423	COS MUMBAI
71	ADJ/M/1684/2013	1617156	COS MUMBAI

72	ADJ/M/848/2013	1263219	COS MUMBAI
73	ADJ/M/1939/2013	1220417	COS MUMBAI
74	ADJ/M/975/2013	1207772	COS MUMBAI
75	SDE/NEW/160/2011	895092	REVIEW
76	SDE/NEW/216/12	11181194	REVIEW
77	SDE/NEW/78/2012	2430865	REVIEW
78	SDE/NEW/790/2011	4580498	ACOS
79	SDE/NEW/295/12	929630	ACOS
80	ENF-1/EVN-B/18/2012	608535	ACOS
81	SDE/NEW/285/2011	4272800	SR MUMBAI CITY 2
		163941233	

4.3.9.5 Lack of uniform policy in determination of consideration value

Sr No	Adj Case No.	Name of Office	Short levy of SD
1	ADJ/M/210/2013	Collector of Stamps, Mumbai	92,90,745

जा.क्र.का.15/कलम 31/आयलॅन्ड सिटी/1020
नोंदणी महानिरीक्षक तथा मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे कार्यालय, पुणे-1
दि. 30/12/2014.

विषय :- महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम 1958 अन्वये मुंबई शहरातील (आयलॅन्ड सिटी) उपकरप्राप्त इमारतीचे पुनर्विकास प्रकल्पासाठी विकसन करारनामा दस्त नोंदणीसाठी / अभिनिर्णयावेळी / इतर कोणत्याही कारणास्तव मूल्य निश्चिती / मूल्य निर्धारण करताना विचारात घ्यावयाच्या बाबी.

परिपत्रक :-

मुंबई शहराच्या विकास नियंत्रण नियमावलीमधील नियम क्र.33 (7) अन्वये उपकरप्राप्त इमारतीचा पुनर्विकास अनुज्ञेय असून त्यासाठी पुनर्वसन बांधकाम क्षेत्र अधिक पुनर्विकास क्षेत्राच्या 50% क्षेत्र प्रोत्साहनात्मक बांधकाम क्षेत्र अथवा 3 चटई क्षेत्र निर्देशांक यापैकी जे अधिक असेल ते बांधकाम क्षेत्र अनुज्ञेय आहे. सदर तरतूदीनुसार उपकरप्राप्त जुन्या इमारतीतील भाडेकरुस नवीन इमारतीमध्ये दिली जाणारी जागा ही विनामूल्य देणे बंधनकारक आहे.

उपकरप्राप्त इमारतीचे पुनर्विकास प्रकल्पामध्ये विकसक, एकूण भाडेकरुपैकी 70% भाडेकरुंनी संमतीपत्र दिल्यास असा पुनर्विकास प्रकल्प हाती घेऊ शकतो. मात्र असा पुनर्विकास प्रकल्प करताना संबंधित विकसक भाडेकरुंचे संमतीपत्र स्वतंत्ररीत्या घेतात व सदर उपकरप्राप्त इमारतीचे इमारतीखालील जमिनीचे मालक यांचेशी विकसन करारनामा करतात. असा विकसन करारनामा हा जमीनमालक व विकसक यांच्या दरम्यान होत असतो. त्यामुळे अशा व्यवहारामध्ये जमीन मालकास मिळालेला मोबदला (बांधकाम अथवा इतर स्वरुपात) व विकसकास त्या बदल्यात मिळालेल्या चटई क्षेत्राचे जमीन दराने परिगणित होणारे मूल्य या दोन्ही पैकी जी जास्तीची रक्कम असेल ती बाजार मूल्य समजून मुद्रांक शुल्क आकारणी केली जाते. मात्र विकसकास मिळणा-या चटई क्षेत्राचे मूल्य काढताना सदर जागेतील भाडेकरुंना विनामूल्य नवीन इमारतीत जागा देणे बंधनकारक असल्याची बाब विचारात घेणे आवश्यक असल्याने विकसकास मिळणा-या बांधकाम क्षेत्राच्या / चटई क्षेत्राच्या मूल्यातून सदरची रक्कम विकसकाची जबाबदारी असल्याने वजातीसाठी गृहीत धरता येऊ शकेल. अशा सूचना पत्र क्र. मूल्यांकन / मार्गदर्शक सूचना क्र.2/25 दि.14/1/2011 च्या पत्रान्वये दिलेल्या आहेत.

विकसकास मिळणा-या चटई क्षेत्राचे जमीन दराने येणा-या मूल्यामधून बांधकाम खर्च वजा केल्यास ज्या ठिकाणी जमीनीचे दर नवीन बांधकाम दरापेक्षा कमी आहेत अशा ठिकाणी सदर मूल्य हे कमी येते. सदर बाब विचारात घेऊन खालीलप्रमाणे सुधारीत सूचना देण्यात येत आहेत.

(1) जमीन मालकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे मूल्य वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील बांधकाम दराने काढावे.

(2) विकसकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे मूल्य जमीन दराने काढून त्यामधून पुनर्वसनाचा बांधकाम खर्च वजा करुन येणारे मूल्य अथवा संपूर्ण जमिनीचे जमीन दराने येणा-या मूल्याच्या 50% रक्कम यापैकी जी रक्कम जास्त असेल ती विचारात घेणेत यावी.

वरील (1) व (2) प्रमाणे येणा-या रक्कमेपैकी जी रक्कम जास्त असेल ते मूल्य बाजार मूल्य म्हणून मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावे.

उपरोक्त सूचना सोबतच्या प्रपत्रामध्ये स्पष्ट केली आहे.

सदर परिपत्रकाची प्रत मा. नोंदणी व मुद्रांक विभागाच्या www.igrmaharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर Publications या सदराखाली Circulars या ठिकाणी उपलब्ध आहे.

सही/-
(श्रीकर परदेशी)
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे

प्रत माहितीसाठी सादर :-

1) मा.सचिव, (मदत व पुनर्वसन) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-32.
2) मा.महालेखाकार (लेखापरिक्षा) - II, महाराष्ट्र, नागपूर

प्रत माहिती व कार्यवाहीसाठी :-

3) सहनोंदणी महानिरीक्षक, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय, पुणे.
4) उपसंचालक, नगर रचना, मुंबई प्रदेश मूल्यांकन मुंबई.
5) सहायक संचालक, नगर रचना, मूल्यांकन, कोकण/ पुणे / नाशिक/ औरंगाबाद / अमरावती / नागपूर.
6) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक (मुख्यालय), पुणे.
7) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक (संगणक), पुणे.
   सदर परिपत्रकाची प्रत विभागाच्या संकेतस्थळावर Upload करणेबाबतची कार्यवाही करणेत यावी.
8) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक, मुंबई / कोकण / पुणे/नाशिक/ औरंगाबाद / लातूर / अमरावती / नागपूर यांना माहितीसाठी व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी.
   -/ सदर परिपत्रकाची प्रत आपले अधिनस्त सर्व नोंदणी कार्यालयांना पुरविणेत यावी. तसेच सदर परिपत्रक त्यांना प्राप्त झाले असून, ते वाचलेबाबत (Read & Acknowledge) त्यांच्या कार्यालयाचा अहवाल प्राप्त करुन घेऊन या कार्यालयास पाठविणेत यावा.
9) सर्व कार्यासन अधिकारी, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय,पुणे.

निर्गमित

नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचेकरिता

उपकरप्राप्त इमारतीचा पुनर्विकास प्रकल्पाचे विकसन करारनामा दस्त प्रकरणी करावयाचे मूल्यांकन

1) भूखंडाचे एकूण क्षेत्र = A

2) पुनर्वसन बांधकाम क्षेत्र = B

3) प्रोत्साहनात्मक बांधकाम क्षेत्र = C

4) नवीन बांधकाम दर = D

5) वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दर = E

6) मूळ अनुज्ञेय च.क्षे.नि. = 1.33

7) उपकरप्राप्त इमारतीच्या पुनर्वसन प्रकल्पामध्ये अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र = (B + C) अथवा (A x 3)

यापैकी जे अधिक असेल ते = F

8) विकसन करारनाम्यानुसार

I) जमीन मालकास मिळणारा मोबदला (बांधकाम, आर्थिक अथवा इतर स्वरुपात)

a) जमीन मालकास बांधून मिळणारे क्षेत्र = G

b) जमीन मालकास रोख स्वरुपात दिलेला मोबदला = H

c) इतर मोबदला = I

मोबदला मूल्य = (G x D) + H + I

II) विकसकास होणा-या लाभाचे मूल्य

a) विकसकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्र = (F - B - G) अथवा दस्तात नमूद क्षेत्र यापैकी जे जास्त असले ते = J

b) भाडेकरुचे पुनर्वसनासाठी विनामोबदला द्याव्या लागणा-या बांधकाम क्षेत्रासाठी खर्च

E - B x D

लाभाचे मूल्य = { (J x E) - (B x D) } अथवा A x 1.33 x E x 50/100

यापैकी जास्तीचे असेल ते मूल्य

9) मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावयाचे बाजार मूल्य

उपरोक्त 8 (I) अथवा 8 (II) यापैकी जे जास्तीचे असेल ते मूल्य

23.	**विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी प्रकरणी मूल्यांकन :-** **अ) जमीन मालकास मिळणाऱ्या हिश्याचे मोबदल्याचे मूल्य** i) जमीन मालकाच्या हिश्याचे क्षेत्राचे बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + ii) जमीनमालकास बांधकामाव्यतिरिक्त मिळणारा रोख मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज, विकास शुल्क इ. दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घेऊन येणारे मूल्य (डिपॉझिटसाठी दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा व्याजदर नमूद नसल्यास 10% व्याजदराने येणारे सरळव्याज विचारात घ्यावे) **ब) विकसनकर्त्याला मिळणाऱ्या हिश्याचे मूल्य** विकसनकर्त्याच्या हिश्याच्या जागेचे क्षेत्र x जमिनीचा दर उपरोक्त (अ) व (ब) पैकी जास्तीचे मूल्य बाजारमूल्य म्हणून विचारात घ्यावे.
24.	**विकसन करारनामा उत्पन्न विभागणी (Revenue sharing) प्रकरणी मूल्यांकन खालीलप्रमाणे करावे :-** **अ) जमीन मालकास मिळणा-या हिश्याचे मोबदल्याचे मूल्य** I) मालकाचे हिश्याचे क्षेत्राचे अनुज्ञेय वापर विचारात घेऊन त्याचे विक्री दरानुसार येणारे आजचे मूल्य x 0.85 + II) जमीन मालकास त्याव्यतिरिक्त मिळणारा मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज इ. दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घेऊन येणारे मूल्य (डिपॉझिटसाठी दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा 10% व्याजदराने येणारे सरळव्याज विचारात घ्यावे). **ब) संपूर्ण जमिनीचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दराने येणारे मूल्यांकन :-** वरील अ) व ब) पैकी जास्तीचे मूल्य विचारात घ्यावे.

25.	**विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्याव्याच्या बाबी :-** अ) **फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकाचे मूल्य :-** विकास नियंत्रण नियम क्र.35(4) अन्वये फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक अनुज्ञेय केला जात असल्याने त्याचा विचार विकसन करारनाम्याद्वारे जमिनमालकास मिळणा-या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यामध्ये करावा. विकसकासही फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळत असल्याने, त्यास मिळणा-या चटई क्षेत्राच्या मूल्यात फंजिबल चटई निर्देशांकचे मूल्य समाविष्ट करावे. मात्र विकसकास फंजिबल चटई निर्देशांक प्रिमियम भरुन अनुज्ञेय असल्याने सदर प्रिमियमची रक्कम चटई क्षेत्राच्या मूल्यातून वजा करावी. ब) **विकास शुल्काचे मूल्य :-** जमिनमालकास जे बांधीव क्षेत्र मिळणार आहे त्या क्षेत्राचे महानगरपालिकेस भरावे लागणारे विकास शुल्क विकसकाकडून भरण्यात येत असल्याने व सदर रक्कम जमिनमालकाचे लाभात असलेने सदर रक्कम नवीन बांधकाम दरानुसार येणा-या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यात समाविष्ट करावी.
26.	**झोपडपट्टी पुनर्विकास प्रकल्प विकसन करारनामा दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्यावयाच्या बाबी :-** अ) जमिनमालकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नवीन बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + रोख व इतर स्वरुपात देण्यात येणारा मोबदला असे एकूण मूल्य ब) विकसक यांना मिळणारे बांधकाम / चटई क्षेत्राचे मूल्य जमीनदराने काढून त्यामध्ये झोपडपट्टी पुनर्वसनाचा बांधकाम खर्च वजा करुन येणारे मूल्य अथवा संपूर्ण जमिनीचे जमीन दराने येणा-या मूल्याच्या 50% रक्कम यापैकी जी रक्कम जास्त असेल ती विचारात घ्यावी. उपरोक्त (अ) व (ब) प्रमाणे येणा-या रक्कमेपैकी जी रक्कम जास्त असेल ती बाजार मूल्य म्हणून मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावी.
27.	**उपकर प्राप्त इमारतींचा पुनर्विकास प्रकल्प विकसन करारनामा दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्यावयाच्या बाबी :-** अ) जमिनमालकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नवीन बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + रोख व इतर स्वरुपात देण्यात येणारा मोबदला असे एकूण मूल्य ब) विकसक यांना मिळणारे बांधकाम / चटई क्षेत्राचे मूल्य जमीन दराने काढून त्यामध्ये भाडेकरुंच्या पुनर्वसनाचा बांधकाम खर्च वजा करुन येणारे मूल्य अथवा संपूर्ण जमिनीचे जमीन दराने येणा-या मूल्याच्या 50% रक्कम यापैकी जी रक्कम जास्त असेल ती विचारात घ्यावी. उपरोक्त (अ) व (ब) प्रमाणे येणा-या रक्कमेपैकी जी रक्कम जास्त असेल ती बाजार मूल्य म्हणून मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावी.
28.	**विकसन करारनाम्याच्या अनुषंगाने विकसक स्वत:साठी राखून ठेवत असलेल्या सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ. तो स्वत:साठी खरेदी करीत असलेल्या दस्त प्रकरणी मूल्यांकन :-** विकसक करारनाम्याच्या अनुषंगाने स्वत:साठी राखून ठेवलेल्या सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ. विकसक स्वत:साठी खरेदी करीत असलेल्या दस्तांबाबत वार्षिक मूल्य दर तक्यातील सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ.साठीच्या मूल्य दरातून बांधकाम वर्गीकरणानुसार नवीन बांधकामाचा दर वजा करुन येणा-या मूल्य दरानुसार परिगणित होणा-या मूल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारावे.
29.	उपरोक्त मार्गदर्शन सूचनांनुसार वजावट / घट / सवलत देण्यापूर्वी त्या पृष्ठर्थ आवश्यक कागदपत्रे / नकाशाची सत्यप्रत दस्तासोबत जोडून दस्ताचा भाग करणे आवश्यक राहील. एकच सर्व्हे नंबर दोन मूल्य विभागात असल्यास दोन्हीपैकी जास्तीच्या दराने मूल्यांकन करण्यात यावे. सदर दर मान्य नसल्यास संबंधित विभागीय उपसंचालक नगर रचना (मूल्यांकन) यांचेकडून त्यापृष्ठयर्थ आवश्यक कागदपत्रे सादर करुन मूल्य विभाग निश्चित करुन घ्यावे.

क्र.४

परि. क्र.१क

4.3.9.5

जा.क्र.का.15/घसारा/मूल्यांकन/ 1137

परिपत्रक/

नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे कार्यालय, पुणे-1
दि. 04/11/2015.

परिपत्रक :-

विषय :- इमारतीच्या पूर्वायुष्यानुसार घसारा वजावटीनंतरचे मूल्यांकनाबाबत.

वार्षिक मूल्य दर तक्त्यानुसार मूल्यांकन करण्यासाठीच्या सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचनांमध्ये, इमारतीच्या पूर्वायुष्यानुसार, घसारा वजावटीप्रमाणे मूल्यांकन करणेबाबत, मुंबई व उपनगर जिल्हयासाठी अ.क्र.4 मध्ये सूचना आहेत. त्यामधील सूचनानुसार मूल्यांकन करताना निवासी इमारत, वरच्या मजल्यावरील कार्यालय / व्यावसायिक, तळमजल्यावरील दुकाने / व्यावसायिक इमारतीसाठीचे मूल्यदरास थेट वजावट देण्यात येते. इमारतीच्या मूल्यामध्ये जमीन व बांधकामाचा खर्च समाविष्ट असतो. त्यामुळे जमिनीच्या दरासही वजावट दिली जाते. वास्तविक इमारतीच्या वयानुसार केवळ बांधकाम खर्चास घसारा देणे अभिप्रेत आहे. त्याचप्रमाणे उपरोक्त सूचनानुसार येणारा दर जमीन दरापेक्षा कमी असल्यास सूचना क्र.7 नुसार मूल्यांकन करणेबाबत सूचना आहेत. मात्र इमारतीचे वय जादा असूनही, सदर सूचनेप्रमाणे मूल्य जास्त येऊ नये म्हणून इमारतीचे वय कमी दाखविले जाते. त्याचप्रमाणे सदर सूचनेनुसार काही इमारतीचे मूल्य, तिचे वय जादा असूनही पक्षकारांना त्याप्रमाणे योग्य सवलत मिळत नाही. या सर्व बाबींचा विचार करुन उपरोक्त मार्गदर्शक सूचना रद्द करुन पुढीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना सुधारीत करणेत येत आहे.

इमारतीच्या पूर्वआयुष्यमानानुसार घसारा वजावटीनंतर येणारा मूल्य दर :-

जुन्या इमारतीच्या पूर्वायुष्यमानानुसार घसारा वजावटीनंतर विचारात घ्यावयाचा मूल्यांकन दर खालीलप्रमाणे परिगणित करावा.

परिगणना

1) वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील निवासी इमारत / कार्यालय / व्यावसायिक / दुकान यांचा मूल्य दर - (अ)
2) वार्षिक मूल्यदर तक्त्यातील खुल्या जमिनीचा मूल्यदर ------ (ब)
3) जमीन व बांधीव इमारत दरातील फरक ------ (क) = (अ - ब)
4) वार्षिक मूल्यदर तक्त्यानुसार टक्केवारी ------ (ड)
5) घसारा वजावटीनंतर विचारात घ्यावयाचा मूल्यदर = ब + (क x ड)

इमारतीचे पूर्वायुष्य (वर्षामध्ये)	घसारा वजावटीनंतर विचारात घ्यावयाची टक्केवारी - (ड)	
	आर.सी.सी./ इतर पक्के बांधकाम	अर्धे पक्के व कच्चे बांधकाम
0 ते 2	100%	100%
2 पेक्षा जास्त व 5 वर्षापर्यंत	95%	95%
5 पेक्षा जास्त व 10 वर्षापर्यंत	90%	85%
10 पेक्षा जास्त व 20 वर्षापर्यंत	80%	75%
20 पेक्षा जास्त व 30 वर्षापर्यंत	70%	60%
30 पेक्षा जास्त व 40 वर्षापर्यंत	60%	45%
40 पेक्षा जास्त व 50 वर्षापर्यंत	50%	30%
50 पेक्षा जास्त व 60 वर्षापर्यंत	40%	20%
60 वर्षापेक्षा जास्त	30%	15%

टीप :-

1) घसारा निश्चित करतेवेळी भोगवटा प्रमाणपत्र (occupancy certificate) उपलब्ध नसल्यास अन्य पुरावे उदा.महानगरपालिकेकडे भोगवटा प्रमाणपत्रासाठी केलेल्या अर्जाच्या पोचपावतीसह प्रत, महानगरपालिकाकडील कर भरणा दाखला किंवा इमारत पूर्णत्वाचा / ताब्यात असल्याबाबतचा इतर पुरावा जसे विद्युत देयक, दूरध्वनी देयक आणि सोसायटीचे प्रमाणपत्र यापैकी एक विचारात घ्यावे. सदर इमारत पुनर्विकसीत झाली असल्यास इतर पुराव्याबाबत सखोल पडताळणी करावी.
2) मूल्यदर तकत्यात बांधीव निवासी इमारत / कार्यालय / व्यावसायिक / दुकाने / औद्योगिक इमारतींचे स्वतंत्र दर दिले नसल्यास मिळकतीचे मूल्यांकन सूचना क्र. 7 प्रमाणे करणेत यावे.
3) स्थूल जमिनीसाठी, जमिनीचे मूल्य, सूचना.क्र.17 नुसार परिगणित करावे.

सदर परिपत्रकाची प्रत नोंदणी व मुद्रांक विभागाच्या www.igrmaharshtra.gov.in या संकेतस्थळावर publication या सदराखाली circulars या ठिकाणी उपलब्ध आहे.

सही/-
(डॉ.रामास्वामी एन.)
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे

प्रत माहितीसाठी सादर :-

1) मा.सचिव, (मदत व पुनर्वसन) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-32.
2) मा.महालेखाकार (लेखापरिक्षा) - II, महाराष्ट्र, नागपूर.

प्रत माहिती व कार्यवाहीसाठी :-

3) सहनोंदणी महानिरीक्षक, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय, पुणे.
4) उपसंचालक, नगर रचना, मुंबई प्रदेश मूल्यांकन मुंबई.
5) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक (संगणक) पुणे.
-/ सदर परिपत्रकाची प्रत विभागाच्या संकेतस्थळावर upload करणेबाबतची कार्यवाही करणेत यावी.
6) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक मुंबई
यांना माहितीसाठी व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी.
-/ सदर परिपत्रकाची प्रत आपले अधिनस्त सर्व नोंदणी कार्यालयांना पुरविणेत यावी. तसेच सदर परिपत्रक त्यांना प्राप्त झाले असून, ते वाचलेबाबत (Read & acknowledge) त्यांच्या कार्यालयाचा अहवाल प्राप्त करुन घेऊन या कार्यालयास पाठविणेत यावा.
7) सर्व कार्यासन अधिकारी, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय, पुणे.
8) श्रीमती.निलीमा देसाई, NIC पुणे.

निर्गमित

नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचेकरिता

23.	**विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी प्रकरणी मूल्यांकन :-** **अ) जमीन मालकास मिळणाऱ्या हिश्याचे मोबदल्याचे मूल्य** i) जमीन मालकाच्या हिश्याचे क्षेत्राचे बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + ii) जमीनमालकास बांधकामाव्यतिरिक्त मिळणारा रोख मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज, विकास शुल्क इ. दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घेऊन येणारे मूल्य (डिपॉझिटसाठी दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा व्याजदर नमूद नसल्यास 10% व्याजदराने येणारे सरळव्याज विचारात घ्यावे) **ब) विकसनकर्त्याला मिळणाऱ्या हिश्याचे मूल्य** विकसनकर्त्याच्या हिश्याच्या ज़ागेचे क्षेत्र x जमिनीचा दर उपरोक्त (अ) व (ब) पैकी जास्तीचे मूल्य बाजारमूल्य म्हणून विचारात घ्यावे.
24.	**विकसन करारनामा उत्पन्न विभागणी (Revenue sharing) प्रकरणी मूल्यांकन खालीलप्रमाणे करावे :-** **अ) जमीन मालकास मिळणा-या हिश्याचे मोबदल्याचे मूल्य** i) मालकाचे हिश्याचे क्षेत्राचे अनुज्ञेय वापर विचारात घेऊन त्याचे विक्री दरानुसार येणारे आजचे मूल्य x 0.85 + ii) जमीन मालकास त्याव्यतिरिक्त मिळणारा मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज इ. दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घेऊन येणारे मूल्य (डिपॉझिटसाठी दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा 10% व्याजदराने येणारे सरळव्याज विचारात घ्यावे). **ब) संपूर्ण जमिनीचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दराने येणारे मूल्यांकन :-** वरील अ) व ब) पैकी जास्तीचे मूल्य विचारात घ्यावे.

25.	**विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्याव्याच्या बाबी :-** अ) **फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकाचे मूल्य :-** विकास नियंत्रण नियम क्र.35(4) अन्वये फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक अनुज्ञेय केला जात असल्याने त्याचा विचार विकसन करारनाम्याद्वारे जमिनमालकास मिळणा-या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यामध्ये करावा. विकसकासही फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळत असल्याने, त्यास मिळणा-या चटई क्षेत्राच्या मूल्यात फंजिबल चटई निर्देशांकचे मूल्य समाविष्ट करावे. मात्र विकसकास फंजिबल चटई निर्देशांक प्रिमियम भरुन अनुज्ञेय असल्याने सदर प्रिमियमची रक्कम चटई क्षेत्राच्या मूल्यातून वजा करावी. ब) **विकास शुल्काचे मूल्य :-** जमिनमालकास जे बांधीव क्षेत्र मिळणार आहे त्या क्षेत्राचे महानगरपालिकेस भरावे लागणारे विकास शुल्क विकसकाकडून भरण्यात येत असल्याने व सदर रक्कम जमिनमालकाचे लाभात असलेने सदर रक्कम नवीन बांधकाम दरानुसार येणा-या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यात समाविष्ट करावी.
26.	**झोपडपट्टी पुनर्विकास प्रकल्प विकसन करारनामा दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्यावयाच्या बाबी :-** अ) जमिनमालकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नवीन बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + रोख व इतर स्वरुपात देण्यात येणारा मोबदला असे एकूण मूल्य ब) विकसक यांना मिळणारे बांधकाम / चटई क्षेत्राचे मूल्य जमीनदराने काढून त्यामध्ये झोपडपट्टी पुनर्वसनाचा बांधकाम खर्च वजा करुन येणारे मूल्य अथवा संपूर्ण जमिनीचे जमीन दराने येणा-या मूल्याच्या 50% रक्कम यापैकी जी रक्कम जास्त असेल ती विचारात घ्यावी. उपरोक्त (अ) व (ब) प्रमाणे येणा-या रक्कमेपैकी जी रक्कम जास्त असेल ती बाजार मूल्य म्हणून मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावी.
27.	**उपकर प्राप्त इमारतींचा पुनर्विकास प्रकल्प विकसन करारनामा दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्यावयाच्या बाबी :-** अ) जमिनमालकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नवीन बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + रोख व इतर स्वरुपात देण्यात येणारा मोबदला असे एकूण मूल्य ब) विकसक यांना मिळणारे बांधकाम / चटई क्षेत्राचे मूल्य जमीन दराने काढून त्यामध्ये भाडेकरुंच्या पुनर्वसनाचा बांधकाम खर्च वजा करुन येणारे मूल्य अथवा संपूर्ण जमिनीचे जमीन दराने येणा-या मूल्याच्या 50% रक्कम यापैकी जी रक्कम जास्त असेल ती विचारात घ्यावी. उपरोक्त (अ) व (ब) प्रमाणे येणा-या रक्कमेपैकी जी रक्कम जास्त असेल ती बाजार मूल्य म्हणून मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावी.
28.	**विकसन करारनाम्याच्या अनुषंगाने विकसक स्वत:साठी राखून ठेवत असलेल्या सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ. तो स्वत:साठी खरेदी करीत असलेल्या दस्त प्रकरणी मूल्यांकन :-** विकसक करारनाम्याच्या अनुषंगाने स्वत:साठी राखून ठेवलेल्या सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ. विकसक स्वत:साठी खरेदी करीत असलेल्या दस्तांबाबत वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ.साठीच्या मूल्य दरातून बांधकाम वर्गीकरणानुसार नवीन बांधकामाचा दर वजा करुन येणा-या मूल्य दरानुसार परिगणित होणा-या मूल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारावे.
29.	उपरोक्त मार्गदर्शन सूचनांनुसार वजावट / घट / सवलत देण्यापूर्वी त्या पृष्ठर्थ आवश्यक कागदपत्रे / नकाशाची सत्यप्रत दस्तासोबत जोडून दस्ताचा भाग करणे आवश्यक राहील. एकच सर्व्हे नंबर दोन मूल्य विभागात असल्यास दोन्हीपैकी जास्तीच्या दराने मूल्यांकन करण्यात यावे. सदर दर मान्य नसल्यास संबंधित विभागीय उपसंचालक नगर रचना (मूल्यांकन) यांचेकडून त्यापृष्ठयर्थ आवश्यक कागदपत्रे सादर करुन मूल्य विभाग निश्चित करुन घ्यावे.

जा.क्र.का.15/मूल्यांकन/अभि.प्रकरणे/
फंजिबल घ.क्षे.नि./परिपत्रक/ 822
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे कार्यालय, पुणे-1
दि. 1 /११/2014.
11

विषय :- मुंबई शहर व उपनगरांमध्ये होणा-या विकसन करारनामा / बांधकाम क्षेत्र विभागणी अशा दस्तांचे बाबतीत मूल्यांकन करताना फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकाचे मूल्य विचारात घेणेबाबत.

परिपत्रक :-

मुंबई शहर व उपनगरामध्ये मूळ अनुज्ञेय चटईक्षेत्र निर्देशांकाच्या 35% रहिवास वापरासाठी व 20% औद्योगिक / वाणिज्य वापरासाठी अनुक्रमे 60%, 80% व 100% प्रिमीयम भरण्याच्या अटीस अधीन राहून मूळ अनुज्ञेय चटई क्षेत्राच्यावर जास्तीचा फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक अनुज्ञेय आहे. मात्र नियम क्र.33 (7), 33 (9) व 33 (10) अन्वये पुर्नविकास प्रकल्पामध्ये प्रिमिअम भरण्यापासून सूट दिली आहे.

विकसन करारनामा प्रकरणी मूल्यांकन करताना जमीन मालकास मिळणाऱ्या बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील बांधकाम दराने येणारे मूल्य व विकसकास त्या बदल्यात मिळणाऱ्या चटई क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दराने येणारे मूल्य यापैकी अधिकची रक्कम मोबदला म्हणून विचारात घेऊन त्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणी केली जाते. उपरोक्त नियमान्वये फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक अनुज्ञेय केला जात असल्याने त्याचा विचार जमीन मालकास मिळणा-या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यात करणे तसेच विकासकास मिळणा-या चटई क्षेत्राच्या मूल्यात फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशाकाचे मूल्य समाविष्ट करणे आवश्यक आहे. ज्या प्रकरणी फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकासाठी प्रिमीयम भरावे लागणार आहे ती रक्कम तेवढया चटई क्षेत्राच्या मूल्यातूनही वजा करणे आवश्यक आहे.

जमीन मालकास बांधून दयावयाच्या बांधकाम क्षेत्राबाबत महानगरपालिकेस विकासकाकडून विकास शुल्क भरले जाते. मात्र काही प्रकरणी सदर रकमेचा विचार केला जात नसलेचे आढळून आले आहे. सदर रक्कम जमीन मालकाचे लाभात असल्यामुळे सदर रक्कम बांधकाम दरानुसार येणाऱ्या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यात समाविष्ट करणेही आवश्यक आहे.

तरी सदर विषयाबाबत अभिनिर्णयांतर्गत प्रकरणी उपरोक्त बाबींचा विचार करुन मूल्यांकन करावे.

सदर परिपत्रकाची प्रत नोंदणी व मुद्रांक विभागाच्या www.igrmaharshtra.gov.in या संकेतस्थळावर publication या सदराखाली circulars या ठिकाणी उपलब्ध आहे.

(श्रीकर परदेशी)
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे

प्रत माहितीसाठी सादर :-

1) मा.सचिव, (मदत व पुनर्वसन) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-32.
2) मा.महालेखाकार (लेखापरिक्षा) - II, महाराष्ट्र, नागपूर.

प्रत माहिती व कार्यवाहीसाठी :-

3) सहनोंदणी महानिरीक्षक, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय, पुणे.
4) उपसंचालक, नगर रचना, मुंबई प्रदेश मूल्यांकन मुंबई.
5) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक, (मुख्यालय), पुणे.
6) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक मुंबई.

-/ सदर परिपत्रकाची प्रत आपले अधिनस्त सर्व नोंदणी कार्यालयांना पुरविणेत यावी तसेच सदर परिपत्रक त्यांना प्राप्त झाले असून, ते वाचलेबाबत (Read & acknowledge) त्यांच्या कार्यालयाचा अहवाल प्राप्त करुन घेऊन या कार्यालयास पाठविणेत यावा.

जा.क्र.का-१५/सोसा-विकासक दस्त/टीडीआर क्षमता/५६३
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे कार्यालय,
दि.३.११.२०१२.

परिपत्रक

विषय :- गृहनिर्माण संस्थेस विकासकाकडून बांधकाम पुर्ण झाल्यानंतर करण्यात येत असलेल्या हस्तांतरण दस्तामध्ये टी.डी.आर.वापरण्याची क्षमता विचारात घेण्याबाबत.

विकास कर्त्यांकडून गृहनिर्माण योजनेतील बांधकाम पूर्ण झाल्यानंतर, विकासक गृहनिर्माण संस्थेस हस्तांतरणाचा दस्तऐवज (Deed of Conveyance) करुन देतात. अशा प्रकरणी वार्षिक मूल्यदर तक्त्यातील अंमलबजावणी सूचना क्र.३ नुसार टी.डी.आर. क्षमतेसाठी मूल्यदरात ४०% वाढ देण्यात यावी किंवा कसे याबाबत मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी मुद्दा उपस्थित केला असून त्यासंबधाने या कार्यालयास संदर्भ सुध्दा प्राप्त आहे.

प्रस्तुत विषयासंबधाने मुख्यत्वे खालील बाबी विचारात घेणे आवश्यक आहेत.

अ) वार्षिक मूल्यदर तक्त्यातील अंमलबजावणी सूचना क्र.३ ही, जेव्हा एखादी मिळकत विकासक यांचेकडे विकासासाठी हस्तांतरित होत आहे, पुनर्विकास करण्यासाठी / बांधकामासाठी खरेदी होत आहे, अशा स्वरुपाच्या दस्तांकरिता वापरणे अभिप्रेत आहे.

ब) विकासकाकडुन भूखंडावर अनुज्ञेय चटई क्षेत्र वापरुन बांधकाम केल्यानंतर सदनिका धारकांसाठी जे करारनामे होतात त्यावेळी सदनिका धारकांचा सदर भूखंडात सदनिकेच्या क्षेत्राचे प्रमाणात हक्क निर्माण झालेला असतो व त्यानुषंगानेच हस्तांतरणाचा दस्त होत असतो.

उपरोक्त बाबी व या संबंधाने इतरही मुद्दे विचारात घेता, खालील प्रमाणे सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत.

१) ज्या प्रकरणात नियोजन प्राधिकरणाकडून मंजूर करण्यात आलेल्या बांधकाम नकाशा नुसार किंवा सुधारीत मंजूर नकाशानुसार (जे नंतर असेल ते) बांधकाम पुर्ण झाले असेल व मंजूर नकाशानुसार चटईक्षेत्र निर्देशांक शिल्लक नसेल अशा प्रकरणात वार्षिक मूल्यदर तक्त्यातील सूचना क्र.३ नुसार. टीडीआर क्षमतेसाठी मूल्यदरात ४०% वाढ देण्याची आवश्यकता नाही. मंजूर नकाशानुसार संपुर्ण बांधकाम पुर्ण झाले आहे याबबात नियोजन प्राधिकरणाचा बांधकाम पूर्णत्वाचा दाखला (संपूर्ण बांधकामासाठी) प्राप्त करुन घेण्यात यावा. फार पुर्वीच्या प्रकरणात असा दाखला उपलब्ध नसल्यास, बांधकाम पूर्ण झाल्याची खातरजमा अधिका-यांनी करावी.

२) ज्या प्रकरणात मंजूर नकाशानुसार काही बांधकाम अपुर्ण असेल अशा प्रकरणात शिल्लक चटई क्षेत्र निर्देशांकाचे प्रचलीत दराने मूल्यांकन करण्यात यावे व त्यास वार्षिक मूल्यदर तक्त्यातील सूचना क्र. ३ नुसार वाढ देण्यात यावी.

३) ज्या प्रकरणात मंजूर नकाशाप्रमाणे बांधकाम पूर्ण झाले असुनही चटईक्षेत्र निर्देशांक शिल्लक आहे अशी परिस्थिती असेल त्या प्रकरणात उपरोक्त अ.क्र. २ प्रमाणे कार्यवाही करावी.

४. उपरोक्त नमूद परिस्थिती पेक्षा वेगळी परिस्थिती असल्यास, अशा दस्ताचे बाबतीत स्वतंत्रपणे अभिप्राय घेणे आवश्यक राहील.

५. सदर सुचना गृहनिर्माण संस्थेस, महाराष्ट्र ओनरशिप फलॅट्स ॲक्ट अंतर्गत कलम ११ (३) नुसार देण्यात येणा-या deemed conveyance साठी सुध्दा लागू राहतील. तसेच या बाबतीत सा कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. का.५/मुद्रांक-१२/प्र.क्र.४४/११/५०१/१२, दि.१२.४.२०१२ मधील सुचना लागू राहतील.

६. सदर परिपत्रक हे मुंबई जिल्हा व उपनगर जिल्हयासाठी लागू आहे.

सही/-xxxxx
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

प्रत माहिती व योग्य त्या कार्यवाहीसाठी -
१) उपसंचालक नगर रचना, मुंबई प्रदेश, मूल्यांकन, मुंबई.
२) नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक, मुंबई
३) मुद्रांक जिल्हाधिकारी, मुंबई/अंधेरी/कुर्ला/बोरीवली.

निर्गमित,
सहनोंदणी महानिरीक्षक तथा
मुद्रांक अधिक्षक (मुख्यालय), म.रा. पुणे.

असा. क्र. १२०

रजिस्टर्ड नं. एमएच/एमआर/साऊथ-२२९/२००६-०८

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण

प्राधिकृत प्रकाशन

बुधवार, जून १३, २००७/ज्येष्ठ २३, शके १९२९

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग चार-ब

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र अधिनियमांन्वये तयार केलेले (भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांव्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

महसूल व वन विभाग

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक १२ जून २००७

आदेश

मुंबई मुद्रांक अधिनियम, १९५८.

क्रमांक मुद्रांक-२००७/प्र.क्र.-१९६(१)/म-१.—मुंबई मुद्रांक अधिनियम, १९५८ (१९५८ चा मुंबई ६०) याच्या कलम ९ च्या खंड (अ) द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून आणि याबाबतीत काढलेले सर्व आधीचे आदेश, अधिसूचना किंवा संलेख यांचे अधिक्रमण करून, लोकहितास्तव पुढील कार्यवाही करणे आवश्यक असल्याबद्दल महाराष्ट्र शासनाची खात्री पटली असल्याने, ते याद्वारे, शासन निर्णय, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, क्रमांक पीएसआय. १७०७/(सीआर-५०)/आयएनडी-८, दिनांक ३० मार्च २००७ याअन्वये सुरू करण्यात आलेल्या सामूहिक प्रोत्साहन

[किंमत : रुपये ३.००]

योजना, २००७ अंतर्गत गट "क", ड आणि ड + असे वर्गीकरण केलेल्या क्षेत्रात आणि "ना उद्योग जिल्हा" म्हणून वर्गीकृत करण्यात आलेल्या जिल्ह्यात एक नवीन औद्योगिक युनिट सुरू करण्यासाठी किंवा कोणत्याही विद्यमान औद्योगिक युनीटाचा विस्तार करण्यासाठी, तो वाढविण्यासाठी किंवा त्याचे विकेंद्रीकरण करण्यासाठी कोणत्याही व्यक्तीने निष्पादित केलेल्या, उक्त अधिनियमाच्या अनुसूचीतील (अनुच्छेद ६ खालील) तारणगहाण, तारण, हडप, हक्कनिक्षेप ठेव संलेख, (अनुच्छेद २५ खालील) अभिहस्तांतरणपत्र, (अनुच्छेद ३३ खालील) गहाण मालमत्तेवर अधिक भार लादणारा संलेख, (अनुच्छेद ३६ खालील) भाडेपट्टा आणि (अनुच्छेद ४० खालील) गहाण विलेख यांवर आकारणीयोग्य असलेले मुद्रांक शुल्क, १ एप्रिल २००७ रोजी सुरू होणाऱ्या व ३१ मार्च २०११ रोजी संपणाऱ्या कालावधीसाठी पुढील शर्तींवर पुर्णतः माफ करीत आहेत :—

शर्त.—ज्या कामांसाठी माफी देण्यात आली आहे ती कामे सूरू करण्यात कसूर करणारे किंवा सामुहिक प्रोत्साहन योजना, २००७ याच्या कोणत्याही शर्तीचा भंग करणारे कोणतेही युनिट, जणू काही सुरूवातीपासूनच माफी देण्यात आली नसल्याप्रमाणे, मुद्रांक शुल्क व दंड भरण्यास पात्र ठरेल.

स्पष्टीकरण.—या आदेशाच्या प्रयोजनासाठी "नवीन औद्योगिक युनिट" कोणत्याही विद्यमान औद्योगिक युनिटाचा "विस्तार, वृद्धी किंवा विकेंद्रीकरण करणे" याचा अर्थ, सामुहिक प्रोत्साहन योजना, २००७ याच्या खंड २ अन्वये विनिर्दिष्ट केलेल्या अंमलबजावणी अभिकरणाने किंवा या बाबतीत त्याने प्राधिकृत केलेल्या इतर कोणत्याही अधिकाऱ्याने असे युनिट म्हणून प्रमाणित केले असेल असे औद्योगिक युनिट, असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

द. रा. माळी,
शासनाचे सहसचिव.

परि: क्रमांक ४.३.१६

4.3.16

क्र.का ११/नोंमनि/ तपासणी /मु.जि/५९२/२०१४
नोंदणी महानिरीक्षक मुद्रांक नियंत्रक,
महाराष्ट्र राज्य,यांचे कार्यालय पुणे.
दिनांक- ०७/०८/२०१४

परिपत्रक

विषय:- मुंबई विभागातील मुद्रांक जिल्हाधिकारी व नोंदणी अधिकारी यांचे तपासणी बाबत.

संदर्भ - 1) क्र.का११/तपासणी/प्र.क्र.३६२/२०००-२००१/४३६ दि. १४/०६/२००१
2) शासन निर्णय क्र. आरथापना २००४/४०१३/प्र.क्र. ६८७/म-१ दिनांक ३०/१२/२००५

या कार्यालयाचे संदर्भिय १ चे परिपत्रकान्वये, विभागातील नोंदणी उपमहानिरीक्षक व जिल्हा स्तरावरील सह जिल्हा निबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी करावयाच्या तपासणीचे परिमाण उद्दिष्ट निश्चित केलेली आहेत. मुंबई विभागाचे नोंदणी उपमहानिरीक्षक वगळता उर्वरीत विभागाती नोंदणी उपमहानिरीक्षक हे त्यांचे विभागातील सर्व सह जिल्हा निबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी नोंदणी अधिकारी यांच्या तपासण्या करतात. तर जिल्हयाचे सह जिल्हा निबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी व त्यांच्या जिल्हयातील नोंदणी अधिकारी यांच्या दिलेल्या उद्दिष्टाप्रमाणे तपासण्या करतात.

नोंदणी व मुद्रांक विभागातील मुंबई हा विभाग, विभागास सर्वात अधिक महसुली उत्पन्न मिळवून देणा असलेने या विभागातील मुद्रांक जिल्हाधिकारी व नोंदणी अधिकारी यांच्या नियमित व गुणात्मक तपासण्या हा आवश्यक आहे. संदर्भिय क्र २ चे शासन निर्णयान्वये मुंबई विभागातील कार्यालयांची पुर्नरचना व कामकाजा फेरवाटप करताना मुंबई विभागातील मुंबई, अंधेरी, बोरीवली, व कुर्ला या प्रत्येक तालुकयासाठी मुद्रां जिल्हाधिकारी या पदाची नव्याने निर्मीती केलेली आहे. त्याचवेळी चुकविलेल्या मुद्रांक शुल्काच्या शोधासाठी वसुलीसाठी मुद्रांक जिल्हाधिकारी अंमलबजावणी क्र.-१ व अंमलबजावणी क्र.-२ या एकूण सहा मुद्रां जिल्हाधिकारी कार्यालये नव्याने निर्माण करणेत आलेली आहेत.

महाराष्ट्रातील मुंबई विभाग वगळता इतर सर्व विभागातील मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाची अंतर्ग तपासणी विभागस्तरावर होते. जसे नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालयाकडून व विभाग निहाय, संबंधीत उपनोंदण महानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियत्रक यांचेकडून केली जाते परंतु मुंबई विभागातील मुद्रांक जिल्हाधिकारी यां कार्यालयाची तपासणी नोंदणी उपमहानिरीक्षक मुंबई यांचे कडून केली जात नाही. व याबाबत सदर पदा निर्मिती पासून आजपर्यंत त्यांचे तपासणीचे अनुषंगाने विभागाकडून कोणतेही परीपत्रक निर्गमीत करण्य आलेले नाही.उर्वरीत महाराष्ट्रातील अन्य विभागात मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचे तपासणीबाबत अंतर्गत विदस्तरी पध्दत अंमलात असतांना मुंबई विभागातील मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालयाची तपासणी फक्त या कार्यात मार्फत करण्यात येते वास्तव त्यांच्या नियमित तपासण्या त्याचे नियंत्रण अधिकारी अपर मुद्रांक नियंत्र कार्यालयाने होणे उचित आहे.

तसेच मुंबई व मुंबई उपनगर जिल्हा वगळता उर्वरीत महाराष्ट्रातील प्रत्येक जिल्हयातील सह जिल्हा निबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी हे आपले अखत्यारीतील सर्व नोंदणी अधिकारी याच्या नियमित व वर्षातुन प्रत्येकी दोन तपासण्या करतात. परंतु मुंबई व मुंबई उपनगर जिल्हयातील सह जिल्हा निबंधक याना महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाचे कलम ३२ व ३३ चे अनुषंगाने कोणतेही अधिकार प्रदान केलेले नसल्याने या जिल्हयातील प्रत्येक तालुक्यातील नोंदणी अधिकारी यांच्या नियमित तपासण्या त्या त्या तालुक्याचे मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनीच करणे उचित आहे. कारण सदर मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांना त्या त्या तालुक्यासाठी महाराष्ट्र मुंबई मुद्रांक अधिनियमा अंतर्गत मुद्रांक जिल्हाधिकारी म्हणून घोषित करण्यात आलेले आहे.

या परिपत्रकाव्दारे असेही आदेशीत करण्यात येते की, सर्व तपासणी अधिका-यामध्ये तपासणी करावयाच्या कार्यालयाच्या निवडीबाबत समन्वय असावा. अपर मुद्रांक नियंत्रक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबई,अंधेरी,बोरीवली व कुर्ला यांचा इष्टांक, दौ-याचे दिवस, तपासणीसाठी मार्गदर्शक सुचना व त्यानी सादर करावयाचा अहवाल यांचा तपशिल सोबतच्या परिशिष्ट १ व २ मध्ये जोडणेत आलेला आहे.

सही/- (श्रीकर परदेशी)
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक
महाराष्ट्र राज्य ,पुणे.

प्रति,

१) अपर मुद्रांक नियंत्रक, मुंबई
२) नोंदणी उपमहानिरीक्षक, मुंबई विभाग, मुंबई
३) मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबई/अंधेरी /बोरीवली /कुर्ला अमलबजावणी क्र.१ व २
४) सह जिल्हा निबंधक मुंबई व मुंबई उपनगर जिल्हा
/- यांनी आपले अखत्यारीतील सह दुय्यम निबंधक यांना सदर परिपत्रकाची प्रत देऊन पोच घ्यावी.
५) सर्व कार्यासन अधिकारी, नोंदणी महानिरीक्षक कार्यालय पुणे.

निर्गमित

सह नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक अधिक्षक
महाराष्ट्र राज्य, पुणे

परिशिष्ट -१

तपासणी अधिका-यांनी करावयाचे दौरे व तपासणी उद्दीष्टे

तपासणी अधिका-यांचे पद	दौरा निश्चिती व मंजुर अधिकारी	दौ-याचे दरमहा दिवस	तपासणीसाठी दरमहा उद्दीष्टे	अंतिम अपिलिय अधिकारी
[illegible]	[illegible]	प्रत्येकी ३ आठवडे	२ सह दुय्यम निबंधक कार्यालये व १ मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालय	नोंदणी महानिरिक्षक
[illegible]	[illegible]	४ आठवडे	मुंबई विभागातील १ मुद्रांक जिल्हाधिकारी कार्यालय	नोंदणी महानिरिक्षक
[illegible] मुंबई	नोंदणी महानिरिक्षक	२ आठवडे	२ सह दुय्यम निबंधक कार्यालये	नोंदणी महानिरिक्षक
[illegible] कुर्ला, अमलदारवाडी क्र. १ व २	नोंदणी महानिरिक्षक	१ आठवडा	१ सह दुय्यम निबंधक कार्यालय	नोंदणी महानिरिक्षक

परिशिष्ट -२

तपासणीसाठी मार्गदर्शक सूचना

१. [illegible] मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचे कार्यालयातील खालील बाबी तपासणी करणे, अहवाल तयार करणे, व त्यांचे वाचन करणे, व अंतिम आदेश निर्गमित करणे.

अ) अपिलिय प्रकरणे

ब) पुनरावलोकन प्रकरणे

क) कलम ३३ नुसार पाठविलेली प्रकरणे

ड) [illegible] प्रकरणांचा आढावा.

२. [illegible] मुंबई शहर, मुंबई उपनगर, ठाणे व कुर्ला यांनी त्यांचे कार्यक्षेत्रातील नोंदणी अधिकारी यांचे कार्यालयातील सर्व नोंदणी महानिरिक्षक यांचेकडील दप्तराची तपासणी करणे, तपासण्यांचे अहवाल करणे, अहवालाचे वाचन करणे, आदेश निर्गमित करणे. तसेच कार्यक्षेत्रातील नोंदणी अधिकारी यांचे कार्यालयाच्या [illegible] यांचे मार्फत नोंदणी महानिरिक्षक कार्यालयाने केलेल्या तपासणीतील परिच्छेदांबाबत अंतिम आदेश निर्गमित करणे व आवश्यक त्या प्रकरणांत ३२ (अ), ३३ (अ) ची कार्यवाही करणे इत्यादी.

परि० ८.३.16

अपर मुद्रांक नियंत्रक मुंबई यांच्या अधिपत्याखालील मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी दिनांक ०१/०४/२०१६ पासून ते मे २०१६ अखेर केलेल्या तपासण्यांचे विवरण पत्र

अ.नं.	कार्यालयाचे नांव	करावयाच्या तपासण्या	केलेल्या तपासण्या	शिल्लक तपासण्या
१	मुद्रांक जिल्हाधिकारी मुंबई	२२	६	१६
२	मुद्रांक जिल्हाधिकारी अंधेरी	२२	६	१६
३	मुद्रांक जिल्हाधिकारी बोरीवली	२२	3	१९
४	मुद्रांक जिल्हाधिकारी कुर्ला	२२	९	१३
	एकूण-	८८	२४	६४

सहायक नोंदणी महानिरीक्षक
तथा कार्यासन अधिकारी क्र.११

नोंदणी व मुद्रांक विभाग

बृहन्मुंबई (मुंबई शहर व उपनगर जिल्हयातील) महानगरपालिका क्षेत्रातील मिळकतींचे वार्षिक मूल्यदर तक्त्यानुसार सन 2016-17 करिता मुद्रांक शुल्क आकारणीकामी मूल्यांकन करण्यासाठी अद्ययावत व सुधारणेसह सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना

(परिपत्रक क्र.का.15/सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना/मूल्यांकन/परिपत्रक/३०१, दि.31/03/2016 चे सहपत्र)

अ.क्र	मार्गदर्शक सूचनेचा तपशील
1.	**भाडेकरु असलेल्या जुन्या इमारतीचे अभिहस्तांतरण / खरेदी दस्त प्रकरणी मूल्यांकन :-** भाडेकरु असलेल्या मालमत्तांचे मूल्यांकन करताना खालील बाबी विचारात घेणे आवश्यक आहे. अ) सदर मालमत्तेमध्ये सर्व मजल्यावर मिळून एकूण किती बांधकाम करता येईल म्हणजेच नियमाप्रमाणे एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र किती आहे ते पाहाणे. ब) भाडेकरुच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र परिगणित करणे. क) भाडेकरुंकडून प्राप्त होणारे एकूण मासिक भाडे परिगणित करणे. ड) भाडेकरुव्याप्त बांधकाम क्षेत्राखेरीज मालकाच्या ताब्यातील बांधकामाचे स्वरुप, क्षेत्र, वय इत्यादी पाहाणे. समजा 1) भूखंडाचे एकूण क्षेत्र = क्ष चौ.मी 2) एकूण अनुज्ञेय चटई क्षेत्र निर्देशांक (एफ.एस.आय) = य 3) मालमत्तेवर एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र = क्ष x य चौ.मी 4) मालमत्तेचे भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र = ज चौ. मी 5) मालमत्तेचे मालकाच्या ताब्यात असलेले बांधकाम क्षेत्र = ह 6) भाडेकरुंकडून मिळणारे एकूण मासिक भाडे = भ रुपये उदा-1:- भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र हे त्या मालमत्तेमध्ये नियमाप्रमाणे एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्रापेक्षा जास्त, म्हणजेच जर ज क्षेत्र हे क्ष x य पेक्षा जास्त असेल तर मालमत्तेचे मूल्य खालीलप्रमाणे परिगणित करण्यात यावे. महानगरपालिका क्षेत्रासाठी मूल्य = 16 x 7 x भ = रु.112 x 'भ' किंवा जमिनीच्या मूळ अनुज्ञेय चटई क्षेत्राचे जमीन दराने होणा-या मूल्याच्या 25% मूल्य यापैकी जास्तीचे मूल्य

उदा-2:- भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले एकूण क्षेत्र है त्या मालमत्तेमध्ये नियमाप्रमाणे एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्रापेक्षा कमी म्हणजेच जर ज्ञ क्षेत्र हे क्ष x य पेक्षा कमी असेल तर त्या मालमत्तेचे मूल्य खालीलप्रमाणे परिगणित करण्यात यावे.

= 112 भ + {[(क्ष x य) - ज्ञ - ह] x (वार्षिक मूल्य दर तक्त्याप्रमाणे जमिनीचा दर) } + (ह x संबंधित वापराचा, घसारा वजावटीनंतर येणारा विक्री दर) किंवा जमिनीच्या मूळ अनुज्ञेय चटई क्षेत्राचे जमीन दराने होणा-या मूल्याच्या 40% मूल्य यापैकी आस्तीचे मूल्य

टीप :-

1. मुंबई शहर व उपनगरातील भाडेकरु असलेल्या जुन्या इमारतीचे तसेच मुंबई शहरातील उपकरप्राप्त मिळकतीचे (cessed properties) मूल्यांकन निश्चित करताना प्रोत्साहनात्मक / अतिरिक्त चटईक्षेत्र निर्देशांकासह एकूण अनुज्ञेय चटई क्षेत्राबाबत संबंधित सक्षम प्राधिकरणाचे उदा.महानगरपालिका / विशेष नियोजन प्राधिकरण इ.अथवा त्यांचेकडील नोंदणीकृत आर्किटेक्ट / इंजिनिअर यांचे प्रमाणपत्र घेणे बंधनकारक असेल. असे प्रमाणपत्र सादर केल्यास, त्यानुसार एकूण अनुज्ञेय चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घेण्यात यावा. प्रमाणपत्र सादर न केल्यास 33 (7) खालील उपकरप्राप्त इमारतीसाठी किमान 3.00 व उपनगरातील भाडेकरुव्याप्त इमारतीसाठी किमान 1.40 चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घ्यावा.

   जमिनीचे मूळ अनुज्ञेय चटई क्षेत्राचे मूल्य काढणेसाठी असे प्रमाणपत्र सादर न केल्यास मुंबई शहरासाठी किमान 1.33 व उपनगरासाठी किमान 1.00 चटई क्षेत्र निर्देशांक विचारात घ्यावा.

2. भाडेकरुव्याप्त असलेल्या जुन्या इमारतीचा पुनर्विकास विकसन करारनाम्याद्वारे करण्यात येणार असल्यास महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम 1958 चे कलम 31 अन्वये अभिनिर्णयांतर्गत सविस्तर मूल्यांकन करुन घ्यावे.

2. 2.1) जुन्या इमारतीतील भाडेकरुस नवीन इमारतीत जागा देताना करावयाचे मूल्यांकन :-

अ) भाडेकरुच्या ताब्यात असलेले जुन्या इमारतीतील निवासी क्षेत्र लक्षात घेऊन 35% फंजीबल एफ.एस.आय.सह जेव्हा कमीत कमी 37.665 चौ.मी. (405 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र त्याच इमारतीत भाडेकरुंना देण्यात येते, त्यावेळेस नवीन जागेवर मुद्रांक शुल्क आकारताना भाडेकरुंना लागू असलेल्या फक्त भाड्याच्या 112 पट रकमेवर मुद्रांक शुल्क आकारण्यात यावे.

ब) जुन्या इमारतीतील भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले निवासी क्षेत्र लक्षात घेऊन जेव्हा 37.665 चौ.मी. (405 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्रापेक्षा जास्त परंतु ताब्यात होते तितकेच क्षेत्र 94.50 चौ.मी. (1017.19 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्राच्या मर्यादेत जेव्हा त्याच भूखंडावर नवीन इमारतीत भाडेकरुस देण्यात येते, त्यावेळी 2 (अ) प्रमाणे 37.665 चौ.मी. (405 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र वगळता उर्वरीत क्षेत्राचे वर्गीकरणानुसार नवीन बांधकामाचा दर (construction rate) विचारात घेऊन येणारे मूल्यांकन वरील क्र. 2 (अ) नुसार भाड्याच्या 112 पट रकमेत समाविष्ट करुन मूल्यांकन करावे.

क) भाडेकरुस जुन्या इमारतीतील त्याच्या ताब्यातील निवासी क्षेत्र लक्षात घेऊन उपरोक्त नियमानुसार 37.665 चौमी (405 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र व जास्तीत जास्त 94.50 चौ.मी. (1017.19 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र त्यामधील अनुज्ञेय क्षेत्र त्याच भूखंडावर नवीन इमारतीत देतांना जर भाडेकरु त्यास मिळणा-या क्षेत्राव्यतिरिक्त जास्तीचे क्षेत्र खरेदी करु इच्छित असेल अथवा त्यास दिले जात असेल तर, भाडेकरुला द्यावयाच्या अनुज्ञेय क्षेत्रांचे मुल्यांकन वरील नियम क्र.2 (अ) आणि (ब) प्रमाणे करुन त्यामध्ये जास्तीच्या क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील दराने (निवासी) मूल्य काढून ते त्यात समाविष्ट करुन मूल्यांकन करावे.

ड) भाडेकरुच्या ताब्यात असलेले जुन्या इमारतीतील वाणिज्य क्षेत्र लक्षात घेऊन 20% फंजीबल एफ.एस.आय.सह जेव्हा कमीत कमी 33.48 चौ.मी. (360 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र त्याच इमारतीत भाडेकरुंना देण्यात येते, त्यावेळेस नवीन जागेवर मुद्रांक शुल्क आकारताना भाडेकरुंना लागू असलेल्या फक्त भाडयाच्या 112 पट रकमेवर मुद्रांक शुल्क आकारण्यात यावे.

इ) जुन्या इमारतीतील भाडेकरुंच्या ताब्यात असलेले वाणिज्य क्षेत्र लक्षात घेऊन जेव्हा 33.48 चौ.मी.(360 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्रापेक्षा जास्त परंतु ताब्यात होते तितकेच क्षेत्र 84.00 चौ.मी.(903 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्राच्या मर्यादेत जेव्हा त्याच भूखंडावर नवीन इमारतीत भाडेकरुस देण्यात येते, त्यावेळी 2 (ड) प्रमाणे 33.48 चौ.मी. (360 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र वगळता उर्वरीत क्षेत्राचे वर्गीकरणानुसार नवीन बांधकामाचा दर (construction rate) विचारांत घेऊन येणारे मूल्यांकन वरील क्र. 2 (ड) नुसार भाडयाच्या 112 पट रकमेत समाविष्ट करुन मूल्यांकन करावे.

फ) भाडेकरुस जुन्या इमारतीतील त्याच्या ताब्यातील वाणिज्य क्षेत्र लक्षात घेऊन उपरोक्त नियमानुसार 33.48 चौमी (360 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र व जास्तीत जास्त 84 चौ.मी. (903 चौ.फूट) कार्पेट क्षेत्र ह्यामधील अनुज्ञेय क्षेत्र त्याच भूखंडावर नवीन इमारतीत देतांना जर भाडेकरु त्यास मिळणा-या क्षेत्राव्यतिरिक्त जास्तीचे क्षेत्र खरेदी करु इच्छित असेल अथवा त्यास दिले जात असेल तर, भाडेकरुला द्यावयाच्या अनुज्ञेय क्षेत्रांचे मूल्यांकन वरील नियम क्र.2 (ड) आणि (इ) प्रमाणे करुन त्यामध्ये जास्तीच्या क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील सदनिका / दुकाने / कार्यालये / औद्योगिक दराने मूल्य काढून ते त्यात समाविष्ट करुन मूल्यांकन करावे.

2.2) भाडेकरु व्याप्त मिळकत भाडेकरुच खरेदी करीत असल्यास अशा प्रकरणी व्याप्त क्षेत्राचे येणाऱ्या बाजारमूल्याचे 40% मूल्य विचारात घ्यावे. भाडेकरु व्याप्त क्षेत्राव्यतिरिक्त जमीन मालकाची अतिरिक्त जागा खरेदी करीत असल्यास सदर क्षेत्राचे अनुज्ञेय चटई क्षेत्र निर्देशांकानुसार मूल्य विचारात घेऊन त्या रक्कमेवर मुद्रांक शुल्क आकारणी करावी.

2.3) सहकारी गृहनिर्माण संस्थेच्या जुन्या इमारतीच्या पुनर्विकास प्रकल्पामध्ये नवीन इमारतीत सभासदांना जागा देताना करावयाचे मूल्यांकन

सहकारी गृहनिर्माण संस्थेच्या पुनर्विकास प्रकल्पात, गृहनिर्माण संस्था (मूळ मालक) व विकासक यांच्यात विकसन करारनामा झाला असल्यास सदर करारनाम्याच्या पूर्ततेच्या अनुषंगाने गृहनिर्माण संस्थेच्या लाभात करण्यात येणा-या अनुषंगिक दस्तऐवजावर महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियमाच्या कलम 4 नुसार मुद्रांक शुल्क आकारणी करावी.

मात्र केवळ गृहनिर्माण संस्था व विकसक यांच्यात विकसन करारनामा झाला असल्यास, गृहनिर्माण संस्थेच्या मूळ सभासदाचे वैयक्तिक लाभात सदनिका / गाळा हस्तांतरण करण्याचा दस्तऐवज हा मूळ विकसन करारनाम्याच्या पूर्ततेच्या अनुषंगिक दस्तऐवज म्हणून समजता येणारा नसून तो स्वतंत्र दस्तऐवज आहे. त्यामुळे अशा दस्तऐवजान्वये हस्तांतरीत होणा-या सदनिका / गाळयांसाठी गृहनिर्माण संस्थेने मान्यता दिलेल्या क्षेत्रासाठी बांधकाम खर्चावर (construction cost) मुद्रांक शुल्क आकारणी करण्यात यावी. त्यापेक्षा वाढीव क्षेत्र वैयक्तिकरित्या घेत असल्यास त्यास वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील दराने (सदनिका / दुकानगाळा / कार्यालय / औद्योगिक) मुद्रांक शुल्क आकारणी करण्यात यावी.

मार्गदर्शक सूचना क्र. 1 व 2 साठी टिपा :-

अ) निरसित मुंबई भाडे नियंत्रण अधिनियम 1947 मधील तरतुदीच्या आधारे तसेच महाराष्ट्र भाडे नियंत्रण अधिनियम 1999 चे कलम 7 (15)(क) अन्वये जो भाडेकरु असल्याचे मानण्यात येईल केवळ अशा भाडेकरु व त्याच्या ताब्यातील क्षेत्रासाठीच उपरोक्त सूचना क्र.1 व 2 लागू आहेत. भाडेकरु असलेल्या मिळकतीमध्ये वरीलप्रमाणे सवलत देताना संबंधितांनी त्या इमारतीत भाडेकरु दि.30 मार्च 2000 रोजी पासून वास्तव्य करीत असलेबाबत अथवा तदनंतर रितसर नोंदणीकृत व्यवहाराव्दारे भाडेकरुच्यावतीने दस्ताव्दारे हक्क प्राप्त केला असलेली व्यक्ती गेले पाच वर्षे भाडेकरु म्हणून वास्तव्य करीत असल्याबाबतचा पुरावा देणे आवश्यक आहे. उदा.महानगरपालिकेकडील भाडेकरुची नोंद असलेला मिळकत

	कर दाखला, भाडेकरुच्या नावे असलेले वीजदेयक, दूरध्वनी देयक, भाडेपावत्या, रेशनकार्ड, महापालिकेचा व्यापारी परवाना, 1995 च्या मतदार यादीतील नॉंद यापैकी किमान तीन पुरावे अथवा शासनाच्या गृहनिर्माण विभागाचा निर्णय क्र.लोकआ-2007/प्र.क्र.120(अ)/दुवपु-1, दि.16/8/2010 मध्ये नमूद पुराव्यापैकी कोणतेही तीन पुरावे दिल्यानंतरच सवलत देता येईल. दस्त नॉंदणीसाठी सादर करताना भाडेकरुच्या ताब्यात असलेल्या क्षेत्राचा सविस्तर तपशील व घेण्यात येणारे भाडे दस्तामध्ये नमूद करुन पुराव्यासह किमान आठ दिवस अगोदर दुय्यम निबंधक कार्यालयास सादर करावे. उपरोक्त सर्व पुरावा कागदपत्रांच्या सत्यप्रती दस्ताचा एक भाग म्हणून राहतील. दुय्यम निबंधकांनी पुराव्यासाठी दिलेल्या कागदपत्रांची पडताळणी करुन भाडेकरु असल्याची त्यांची खात्री पटल्यास अशा दस्ताची नॉंदणी करावी. लिव्ह ॲन्ड लायसन्सचे दस्तऐवजान्वये मिळणारे हक्क या सवलतीसाठी पात्र असणार नाहीत. ब) या मिळकतीतील अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र निश्चित करताना विकास नियंत्रण नियमावलीनुसार अनुज्ञेय असलेला प्रोत्साहनात्मक वाढीव चटई क्षेत्र निर्देशांक (Incentive F.S.I.) देखील विचारात घेणे आवश्यक आहे.
3.	टी.डी.आर वापरणेची क्षमता असलेल्या भूखंडाचे मूल्यांकन :- मुंबई उपनगरातील हस्तांतरणीय विकास हक्क (टी.डी.आर.) वापरणेची क्षमता असलेल्या भूखंडाचे मूल्यांकन करताना, वार्षिक मूल्य दर तक्त्यात नमूद (1.00 चटई क्षेत्र निर्देशांकानुसारच्या) जमीन दरामध्ये 40% वाढ देऊन येणारा दर मूल्यांकनासाठी विचारात घेण्यात यावा. वरीलप्रमाणे वाढ दिल्यानंतर टी.डी.आर.वापर क्षमतेचा पुन्हा स्वतंत्र विचार करण्याची आवश्यकता नाही. ज्या दस्तांच्या बाबतीत उदा.उपकर प्राप्त इमारती, शैक्षणिक, तारांकित हॉटेल, म्हाडा, झोपडपट्टी पुनर्विकास इ.साठी दस्तात नमूद मिळकतीत प्रोत्साहनात्मक / अतिरिक्त चटई क्षेत्र (अनुज्ञेय चटई क्षेत्रामध्ये त्या भूखंडाच्या संपूर्ण टी.डी.आर.क्षमतेचा विचार केलेला असतो) लक्षात घेऊन सविस्तर मूल्यांकन केले जाते, त्यावेळी या सूचनेत नमूदनुसार दरात 40% वाढ देण्याचा प्रश्न उपस्थित होत नाही.
4.	घसारा :- जुन्या इमारतीच्या पूर्वायुष्यमानानुसार घसारा वजावटीनंतर विचारात घ्यावयाचा मूल्यांकन दर खालीलप्रमाणे परिगणित करावा. परिगणना 1) वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील निवासी इमारत / कार्यालय / व्यावसायिक / दुकान यांचा अन्य मार्गदर्शक सूचनानुसार अनुज्ञेय वाढ / घट देऊन येणारा मूल्य दर - (अ) 2) वार्षिक मूल्यदर तक्त्यातील खुल्या जमिनीचा मूल्यदर ------ (ब) 3) जमीन व बांधीव इमारत दरातील फरक ------ (क) = (अ - ब) 4) वार्षिक मूल्यदर तक्त्यानुसार टक्केवारी ------ (ड) 5) घसारा वजावटीनंतर विचारात घ्यावयाचा मूल्यदर = ब + (क x ड)

इमारतीचे पूर्वायुष्य (वर्षामध्ये)	घसारा वजावटीनंतर विचारात घ्यावयाची टक्केवारी - (ड)	
	आर.सी.सी./ इतर पक्के बांधकाम	अर्धे पक्के व कच्चे बांधकाम
0 ते 2	100%	100%
2 पेक्षा जास्त व 5 वर्षापर्यंत	95%	95%
5 पेक्षा जास्त व 10 वर्षापर्यंत	90%	85%
10 पेक्षा जास्त व 20 वर्षापर्यंत	80%	75%
20 पेक्षा जास्त व 30 वर्षापर्यंत	70%	60%
30 पेक्षा जास्त व 40 वर्षापर्यंत	60%	45%
40 पेक्षा जास्त व 50 वर्षापर्यंत	50%	30%
50 पेक्षा जास्त व 60 वर्षापर्यंत	40%	20%
60 वर्षापेक्षा जास्त	30%	15%

टीप :-

1) घसारा निश्चित करतेवेळी भोगवटा प्रमाणपत्र (occupancy certificate) उपलब्ध नसल्यास अन्य पुरावे उदा.महानगरपालिकेकडे भोगवटा प्रमाणपत्रासाठी केलेल्या अर्जाच्या पोचपावतीसह प्रत, महानगरपालिकाकडील कर भरणा दाखला किंवा इमारत पूर्णत्वाचा / ताब्यात असल्याबाबतचा इतर पुरावा जसे विद्युत देयक, दूरध्वनी देयक आणि सोसायटीचे प्रमाणपत्र यापैकी एक विचारात घ्यावे. सदर इमारत पुनर्विकसीत झाली असल्यास इतर पुराव्याबाबत सखोल पडताळणी करावी.
2) मूल्यदर तक्त्यात बांधीव निवासी इमारत / कार्यालय / व्यावसायिक / दुकाने / औद्योगिक इमारतींचे स्वतंत्र दर दिले नसल्यास मिळकतीचे मूल्यांकन सूचना क्र.7 प्रमाणे करणेत यावे.
3) स्थूल जमिनीसाठी, जमिनीचे मूल्य, सूचना क्र.17 नुसार परिगणित करावे.

5. **कार्पेट एरिया / बिल्ट-अप एरिया :-**

वार्षिक मूल्यदर तक्त्यामध्ये नमुद दर हे बिल्ट-अप क्षेत्राचे आहेत. दस्तामध्ये कार्पेट एरियाचा उल्लेख असल्यास, पुढीलप्रमाणे बिल्ट-अप एरिया काढून मूल्यांकन करावे. परंतु कार्पेट एरियाव्यतिरिक्त दस्तामध्ये बांधकाम क्षेत्राबाबत कोणताही अन्य उल्लेख असला तर, दस्तात नमूद क्षेत्र विचारात घेऊन मूल्यांकन करावे. मात्र खुले वाहनतळ (open parking) व गच्ची (Terrace) याबाबत फक्त नमूद क्षेत्र विचारात घ्यावे.

बिल्ट-अप एरिया = 1.2 x कार्पेट एरिया अथवा कार्पेट एरिया = बिल्टअप एरिया / 1.2

6. समूह गृहबांधणी प्रकल्पांतर्गत रो-हाऊस / पॅट हाऊस / डयुप्लेक्स / बंगला / सदनिका अथवा स्वतंत्र भूखंडावरील रो-हाऊस / बंगला / वाणिज्य / औद्योगिक वापराच्या इमारती :-

(अ) i) समूह गृहबांधणी प्रकल्पांतर्गत असलेल्या केवळ निवासी सदनिकेचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित मूल्य विभागातील निवासी सदनिकेच्या मूल्य दराने करावे.

ii) मुंबई शहर व उपनगर जिल्हा क्षेत्रामधील भूखंडावर समूह गृहबांधणी प्रकल्पांतर्गत रो-हाऊस / पॅट हाऊस / डयुप्लेक्स / बंगल्याचे मूल्यांकन करताना त्याचे बांधकाम क्षेत्र 120 चौ.मी.पेक्षा जास्त असल्यास संबंधित विभागातील निवासी सदनिकेच्या मूल्य दराच्या 25% जास्त दर विचारात घ्यावा. मात्र जर या रो-हाऊस / पॅट हाऊस / डयुप्लेक्स / बंगल्यावर आर.सी.सी.चे स्लॅब नसेल आणि इतर पक्के अथवा अर्धपक्के स्वरुपाचे बांधकाम असेल तर, त्या मिळकतीचे मूल्यांकन करताना निवासी सदनिकेच्या दराच्या केवळ 10% जास्त दर विचारात घ्यावा.

iii) मुंबई शहर व उपनगर जिल्हा क्षेत्रामधील समूह गृहबांधणी प्रकल्पांतर्गत 120 चौ.मी.पेक्षा कमी क्षेत्राच्या रो-हाऊस / पॅट हाऊस / डयुप्लेक्स / बंगल्यांचे मूल्यांकन संबंधित विभागातील निवासी सदनिकेच्या मूल्य दराप्रमाणे करावे.

iv) समूह गृहबांधणी प्रकल्पाच्या क्षेत्राव्यतिरिक्त इतर सहकारी गृहनिर्माण संस्थेमधील अथवा स्वतंत्र रेखांकन मंजूर असलेल्या अथवा स्वतंत्र भूखंडावर बांधण्यात आलेल्या रो-हाऊस / बंगल्याचे / वाणिज्य / औद्योगिक वापराच्या इमारती बाबतीत मूल्य दर दिला नसल्यास सूचना क्र.7 नुसार मूल्यांकन करावे. मात्र मूल्य दर दिला असल्यास अशा वापराच्या बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील सदनिका / कार्यालय / दुकाने / औद्योगिक दराने येणारे मूल्य परिगणित करुन शिल्लक चटई क्षेत्राचे (एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र - अस्तित्वातील बांधकाम क्षेत्र) जमीन दराने येणारे मूल्य समाविष्ट करुन येणारे एकत्रित मूल्य विचारात घ्यावे.

v) समूह गृहबांधणी प्रकल्प / स्वतंत्र भूखंडातील इमारतीमध्ये रहिवास व्यतिरिक्त अन्य वापर जसे तळमजल्यावरील दुकान गाळे / कार्यालय / व्यावसाईक / वाणिज्य इ. कोणत्याही अन्य वापरासाठीचे मूल्यांकन, वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील तळमजल्यावरील दुकाने / व्यावसायीक साठीच्या दराने करण्यात यावे.

(ब) मुंबई शहर व उपनगर जिल्हा क्षेत्रामधील 2 ते 10 हेक्टरच्या मोठया निवासी प्रकल्पासाठी वार्षिक मूल्य दर तक्त्यात दस्तात नमूद गृह प्रकल्पाकरिता स्वतंत्र मूल्यविभाग नसल्यास सदर प्रकल्प ज्या मूल्यविभागात आहे त्या मूल्यविभागातील सदनिका / दुकाने / कार्यालये दराच्या 105% दर व 10 हेक्टरपेक्षा जास्तीच्या क्षेत्रातील प्रकल्पासाठी 110% दर त्या प्रकल्पातील सदनिका / दुकाने / कार्यालयाचे मूल्यासाठी विचारात घ्यावा. सदर प्रकल्पातील 120 चौ.मी.पेक्षा जास्त क्षेत्राच्या रो-हाऊस / पॅट हाऊस / डयुप्लेक्स / बंगल्याचे मूल्यांकनासाठी उपरोक्त प्रमाणे वाढ देऊन येणा-या सदनिकांच्या मूल्य दराच्या अनुक्रमे 20% व 15% जास्त दर विचारात घ्यावा. सदर प्रकल्पातील 120 चौ.मी.पेक्षा कमी क्षेत्राच्या रो-हाऊस / पॅट हाऊस / डयुप्लेक्स / बंगल्यांचे मूल्यांकनासाठी त्या मूल्य विभागातील सदनिका दराच्या उपरोक्त प्रकल्पाच्या क्षेत्राच्या मर्यादेप्रमाणे 105% व 110% दर विचारात घ्यावा.

(क) अतिविशिष्ट बंगला / इमारत ज्यामध्ये हेलीपॅड, जिम्नॉशियम, स्वीमींग पूल इ. सुविधा आहे, काही मजल्याची उंची दुप्पट आहे तसेच इतर अत्याधुनिक सोई सुविधा आहेत अशा बंगल्यासाठी त्या मूल्यविभागातील बंगल्याच्या दराच्या दुप्पट अथवा दर दिला नसल्यास सूचना क्र.7 प्रमाणे येणाऱ्या दराच्या दुप्पट अथवा संबंधित मूल्यविभागातील सदनिका विक्री दराच्या दुप्पट यापैकी येणाऱ्या जास्तीच्या दरानुसार मूल्यांकन करावे.

7.	मूल्य दर तक्त्यात स्वतंत्र दर दिलेले नसल्यास विविध वापरासाठीच्या मिळकतींचे मूल्यांकन :- निवासी मिळकत, वरच्या मजल्यावरील कार्यालय / व्यावसायिक, तळमजल्यावरील दुकाने / व्यावसायिक तसेच औद्योगिक वापरासाठीच्या मिळकतींचे मूल्यांकन, संबंधित जमिनीच्या दरावरुन व बांधकाम वर्गीकरणानुसारच्या नवीन बांधकामाचे (परिशिष्ट - ब) दरावरुन खालीलप्रमाणे करावे. (i) निवासी मिळकत - अ) स्वतंत्र भूखंडावरील निवासी इमारत / बंगला = जमिनीचे मूल्य + घसा-यानुसार बांधकामाचे मूल्य ब) निवासी सदनिका = (जमिनीचा दर + घसा-यानुसार बांधकामाचा दर) x 1.15 x सदनिकेचे क्षेत्र सदनिकेच्या क्षेत्राबाबत उपरोक्त क्र.5 च्या सूचना लागू राहतील. सदनिका कोणत्या मजल्यावर आहे या अनुषंगाने त्यापुढील सूचना क्र.18 व 19 लागू राहतील (ii) वाणिज्य मिळकत - अ) स्वतंत्र भूखंडावरील वाणिज्य इमारत = (जमिनीचे क्षेत्र x जमिनीचा दर) + (बांधीव क्षेत्र x घसा-यानुसार बांधकामाचा दर) x 1.5 ब) तळमजला दुकानगाळा / व्यावसायिक / वाणिज्य गाळा / कार्यालये किंवा इमारत = (जमिनीचा दर + घसा-यानुसार बांधकामाचा दर) x 1.50 x गाळ्याचे क्षेत्र क) तळमजल्याखेरीज वरील मजल्यावरील व्यावसायिक / कार्यालये इ. = (जमिनीचा दर + घसा-यानुसार बांधकामाचा दर) x 1.25 x गाळ्याचे क्षेत्र (iii) औद्योगिक मिळकत - अ) स्वतंत्र भूखंडावरील औद्योगिक इमारत = जमिनीचे मूल्य + घसा-यानुसार बांधकामाचे मूल्य ब) औद्योगिक गाळा = (जमिनीचा दर + घसा-यानुसार बांधकामाचा दर) x 1.20 x गाळ्याचे क्षेत्र (iv) ना विकास विभागातील कोणत्याही वापराच्या मिळकतीचे मूल्यांकन :- मिळकतीचे मूल्य = सूचना क्र.17 (क) नुसार जमिनीचे मूल्य + घसा-यानुसार बांधकामाचे मूल्य
8.	दवाखाना, बँक, गोडाऊन, माहिती तंत्रज्ञान पार्कमधील नोंदणीकृत माहिती तंत्रज्ञान (IT) / माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा (ITES) करिताचे गाळे (Units), शाळा व धार्मिक इमारतीचे मूल्यांकन :- अ) तळमजल्यावरील रस्त्यासन्मुख गोडाऊन, खाजगी दवाखाने व बँकांचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित मूल्यविभागातील दुकानांसाठीच्या दराने करण्यात यावे व रस्त्यासन्मुख नसल्यास मूल्यांकन दुकान दराच्या 80% दराने करण्यात यावे. सदर दोन्ही मूल्यांकनासाठी सूचना क्र. 9 (क) नुसार क्षेत्रासाठी वजावट अनुज्ञेय राहील. ब) वरच्या मजल्यावरील दवाखाना / रुग्णालय / बँकेचे मूल्यांकन मार्गदर्शक सूचना क्र.9 मधील क) व ड) नुसार करावे. क) माहिती तंत्रज्ञान पार्कमधील नोंदणीकृत माहिती तंत्रज्ञान / माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यभूत सेवा करिताच्या गाळ्यांचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील वाणिज्य दराने न करता औद्योगिक दराने करावे. औद्योगिक दर दिला नसल्यास निवासी इमारत / सदनिका दराच्या 110% दर विचारात घेऊन मूल्यांकन करावे.

ड) बालवाडी, प्राथमिक शाळा, माध्यमिक शाळा व धार्मिक इमारतींचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यामध्ये निवासी इमारतीचा दर दिला असल्यास बांधकाम क्षेत्राचे मूल्य_वार्षिक मूल्य दर तक्त्यामधील संबंधित मूल्य विभागातील निवासी इमारत दराने परिगणित करुन शिल्लक चटई क्षेत्राचे (एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र - अस्तित्वातील बांधकाम क्षेत्र) जमीन दराने येणारे मूल्य समाविष्ट करुन एकत्रित मूल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणी करावी. मात्र मूल्य दर दिला नसल्यास सूचना क्र. 7 (i) (अ) नुसार मूल्यांकन करावे.

सर्व महाविद्यालयांच्या (अभियांत्रिकी / वैद्यकीय / व्यवस्थापन इ.) इमारतींचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यामधील वरील मजल्यावरील व्यावसायिक / कार्यालयासाठी मूल्य दर दिला असल्यास बांधकाम क्षेत्राचे मूल्य संबंधित मूल्य विभागातील वरील मजल्यावरील व्यावसायिक / कार्यालयासाठीच्या दराने परिगणित करुन शिल्लक चटई क्षेत्राचे (एकूण अनुज्ञेय बांधकाम क्षेत्र - अस्तित्वातील बांधकाम क्षेत्र) जमीन दराने येणारे मूल्य समाविष्ट करुन एकत्रित मूल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणी करावी. मात्र मूल्य दर दिला नसल्यास सूचना क्र. 7 (ii) (क) नुसार मूल्यांकन करावे.

9. दुकानगाळ्याचे मूल्यांकन :-

अ) रस्ते सन्मुख असलेली दुकाने : वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील दुकानाच्या दराने मूल्यांकन करावे.

ब) रस्ते सन्मुख नसलेली दुकाने : वार्षिक मूल्यदर तक्त्यातील दुकान दराच्या 80% दराने मूल्यांकन करावे. तथापि यानुसार येणारा दर वरच्या मजल्यावरील कार्यालय / व्यावसायिक गाळ्यांच्या दरापेक्षा कमी असू नये. सदर सवलत ही रस्त्यासन्मुख नसणा-या केवळ तळमजला / लोअर ग्राऊंड फलोअर / अप्पर ग्राऊंड फलोअर मधील केवळ दुकानगाळ्यांसच अनुज्ञेय राहील. दस्तात नमूद इमारतीचा बांधकाम नकाशा अवलोकन करुन संबंधित दुय्यम निबंधक यांनी दुकान गाळा रस्त्यासन्मुख आहे किंवा कसे याची खात्री करावी व मंजूर नकाशाची प्रत दस्ताचा भाग म्हणून जोडण्यात यावी.

क) 450 चौ.मी बांधकाम क्षेत्रापेक्षा जास्त क्षेत्रांची दुकाने / कार्यालये : -

450 चौ.मी. बांधकाम क्षेत्रापेक्षा जास्त क्षेत्राच्या दुकानांचे / कार्यालयांचे मूल्यांकन करताना वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित मूल्य विभागातील दुकान / कार्यालये दरामध्ये खालीलप्रमाणे वजावट देण्यात यावी.

दुकानाचे / कार्यालयाचे बांधकाम क्षेत्रफळ	मूल्य दरामध्ये द्यावयाची वजावट
450 चौ.मी.पेक्षा जास्त व 700 चौ.मी.पर्यंत	5%
700 चौ.मी.पेक्षा जास्त व 900 चौ.मी.पर्यंत	10%
900 चौ.मी.पेक्षा जास्त व 2300 चौ.मी.पर्यंत	15%
2300 चौ.मी.पेक्षा जास्त	20%

टीप :-

1) रस्त्यासन्मुख नसलेल्या मोठ्या क्षेत्राच्या दुकानासाठी सूचना क्र.9 (ब) प्रमाणे येणारा दर विचारात घेऊन सदर वजावट अनुज्ञेय राहील. मात्र अशी वजावट रस्ते सन्मुख नसलेल्या मोठ्या क्षेत्राच्या कार्यालयास अनुज्ञेय असणार नाही.

2) वरीलप्रमाणे मूल्यांकन करताना टप्प्यानुसार मूल्यांकन न करता त्या क्षेत्रासाठी थेट अनुषंगिक वजावट विचारात घ्यावी.

ड) मॉल्स व्यतिरिक्त इतर मोठे दुकान संकुल असलेल्या इमारतीतील दुकानांचे मूल्यांकन :-

अ.क्र.	दुकान असलेला मजला	वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील दुकानासाठीच्या दराची विचारात घ्यावयाची टक्केवारी
1)	तळघर (Basement)	70%
2)	खालच्या पातळीवरील तळमजला (Lower Ground floor)	90%
3)	तळमजला (Ground floor) / वरच्या पातळीवरील तळमजला (Upper Ground Floor)	100%
4)	पहिला मजला (तळ मजल्यावरील अथवा स्टील्ट मजल्यावरील)	90%
5)	दुसरा व त्यावरील मजले	80%

टीप :-

1) वरीलप्रमाणे येणारा दर वरच्या मजल्यावरील कार्यालय / व्यावसायिक गाळ्याच्या दरापेक्षा कमी येत असल्यास कार्यालय / व्यावसायिक गाळ्याचा दर विचारात घ्यावा.

2) उपरोक्त संकुलातील रस्त्यासन्मुख नसलेल्या दुकानासाठी सूचना क्र.9 (ब) प्रमाणे येणारा दर विचारात घेऊन सदर वजावट अनुज्ञेय राहील.

10. बंदिस्त खरेदी क्षेत्र दालनाचे संकुल (Malls) / डिपार्टमेंटल स्टोअर्स :-

अशा इमारतीस स्वतंत्र मूल्य विभाग / दर नमूद नसल्यास त्यामधील खरेदी क्षेत्र दालनातील गाळा / दुकानांचे मूल्य खालीलप्रमाणे ठरविण्यात यावे.

अ.क्र.	दुकान असलेला मजला	वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधीत मूल्यविभागातील दुकानांच्या दराचे विचारात घ्यावयाची टक्केवारी
1.	तळघर (Basement)	80%
2.	खालच्या पातळीवरील तळमजला (Lower Ground floor)	100%
3.	तळमजला (Ground floor) / वरच्या पातळीवरील तळमजला (Upper Ground Floor)	120%
4.	पहिला मजला	100%
5.	दुसरा मजला व त्यावरील मजले	80%

	टीप :- मॉल्स / डिपार्टमेंटल स्टोअर्ससाठी वार्षिक मूल्य दर तक्त्यात स्वतंत्र मूल्यविभाग करुन दर दिला असल्यास, ही सूचना विचारात घेऊ नये. दस्तात नमूद खरेदी क्षेत्र दालनातील गाळे / दुकाने मॉल्समधील / डिपार्टमेंटल स्टोअर्समधील आहे किंवा कसे याची खात्री करण्यासाठी दस्तासोबत महानगरपालिकेने मंजूर केलेल्या बांधकाम नकाशाची प्रत दस्तासोबत जोडणे आवश्यक राहील. वरीलप्रमाणे येणारा दर वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित मूल्य विभागातील वरच्या मजल्यावरील कार्यालय / व्यावसायीक गाळ्याच्या दरापेक्षा कमी येत असल्यास कार्यालय / व्यावसायिक गाळ्याचा दर विचारात घ्यावा. वरीलप्रमाणे येणा-या दरास पुन्हा उपरोक्त 9 (ब) येथील सूचनेप्रमाणे घट देण्यात येऊ नये.
11.	वाणिज्य / रहिवास, सार्वजनिक-निम-सार्वजनिक / वाणिज्य / रहिवास व औद्योगिक / वाणिज्य अशा संमिश्र वापराच्या इमारतीमधील लोअर ग्राउंड फ्लोअर वरील दुकाने [मोठे दुकान संकुल / बंदिस्त खरेदी क्षेत्र दालनांचे संकुल (Malls) वगळून] :- लोअर ग्राउंड फ्लोअर दुकानाचे मूल्यांकन संबंधित विभागातील दुकान दराच्या 80% दर विचारात घेऊन करावे. अप्पर ग्राउंड फ्लोअर दुकानाचे मूल्यांकन तळमजल्याप्रमाणे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित मूल्य विभागातील दुकानदराच्या 100% दर विचारात घेऊन करावे.
12.	तळघर (Basement) :- तळघर (Basement) वाहनतळाव्यतिरिक्त दुकानासाठी / गोडाऊन / स्टोरेजसाठी वापरण्यांत येत असल्यास संबंधित मूल्य विभागातील दुकानाच्या दराच्या 70% दराने मूल्यांकन करावे.
13.	पोट मजला (Mezzalnine floor) :- पोटमजल्याचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील त्या त्या मजल्याच्या संबंधित वापराच्या दराच्या 70% दराने करावे. मात्र पोटमाळा (loft) चे क्षेत्र मूल्यांकनासाठी विचारात घेऊ नये.
14.	इमारतीचे तळमजल्याभोवती असलेली जागा :- मंजूर बांधकाम नकाशातील सदनिका / कार्यालये / दुकान यांना लागून असलेल्या जमिनीचे, पार्किंग अथवा अन्य कारणासाठी हक्क देण्यात येत असतील तर अशा जमिनीचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित मूल्य विभागाच्या जमीनदराच्या 40% दराने करावे.
15.	गच्ची (Terrace) :- अ) स्वतंत्र भूखंडावरील बंगला वगळता अन्य बांधीव (सदनिका / कार्यालये / दुकाने / औद्योगिक) मिळकतीलगतच्या (सदनिका / कार्यालये / दुकाने / औद्योगिक) गच्ची (Terrace) च्या मूल्यांकनासाठी वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित वापराच्या मूल्य दराच्या 40% दर विचारात घेऊन मूल्यांकन करावे. सदनिकेच्या वरच्या मजल्यावरील गच्ची (Terrace), सदनिकेसह विक्री होत असल्यास, अशा गच्चीचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील सदनिकेच्या दराच्या 25% दराने करावे. तथापि, कार्यालयाच्या / दुकानाच्या वरील मजल्यावरील गच्ची (Terrace) चे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील कार्यालयाच्या / दुकानाच्या दराच्या 40% दरानेच करावे. ब) स्वतंत्र भुखंडावरील बंगल्याचे टेरेसवरील बांधकामाचे हक्क हस्तांतरण / विक्री करण्यात येणारा दस्त असल्यास सदर टेरेस क्षेत्रासाठी जमिन दराने मूल्य परिगणित करुन त्यामध्ये नविन बांधकाम दराच्या 15% बांधकाम खर्च समाविष्ट करुन मूल्य निश्चित करावे.

16. **वाहनतळ (Parking) :-**

स्वतंत्र भूखंडावरील बंगला वगळता, अन्य बांधीव (सदनिका / कार्यालये / दुकाने / औद्योगिक) मिळकतीस आच्छादित वाहनतळाची (Covered Parking) उदा. पार्किंग गॅरेज, स्टील्ट पार्किंग व बहुविध मजल्यावरील पार्किंग सुविधा उपलब्ध असल्यास आच्छादित वाहनतळाच्या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित (सदनिका / कार्यालये / दुकाने / औद्योगिक) वापराच्या दरात अनुज्ञेय वजावट / वाढ देऊन आलेल्या दराच्या 25% दराने मूल्यांकन करावे. मात्र, खुल्या जमिनीवरील वाहनतळाचे मूल्यांकन हे संबंधित मूल्य विभागातील जमिनदराच्या 40% दराने करावे. दस्तामध्ये वाहनतळाचा उल्लेख नसल्यास सदनिका / कार्यालये / दुकाने / औद्योगिक यासाठी आच्छादित अथवा खुले वाहनतळ (Parking) देण्यात आले नसल्याचे हमीपत्र घेऊन ते दस्ताचा भाग करण्यात यावे.

17. **स्थूल जमिनीचे मुल्यांकन :-**

अ) भूखंडाचे क्षेत्र 2125 चौ.मी.पर्यंत असल्यास पूर्ण दराने मूल्यांकन करावे.

ब) भूखंडाचे क्षेत्र 2125 चौ.मी.पेक्षा जास्त व 2500 चौ.मी.पेक्षा कमी असल्यास कमाल 2125 चौ.मी.क्षेत्रावर पूर्ण जमीन दराने मूल्यांकन करण्यात यावे. 2500 चौ.मी.पेक्षा जास्त क्षेत्र असल्यास टप्प्यानुसार मूल्यांकन न करता सरसकट 15% वजावट देऊन मूल्यांकन करण्यात यावे.

क) ना विकास विभागातील जमिनींसाठी स्वतंत्र मूल्य विभाग / दर दिले नसल्यास सदर जमीन ज्या मूल्य विभागात समाविष्ट आहे त्या मूल्य विभागाच्या जमीनदराच्या 40% दर विचारात घेऊन मूल्यांकन करण्यात यावे. जमिनीच्या क्षेत्राच्या अनुषंगाने उपरोक्तप्रमाणे 15% वजावट देण्यात येऊ नये. या नियमाचा वापर करण्यापूर्वी ती जागा ना-विकास विभागात समाविष्ट असल्याचा मुंबई महानगरपालिकेकडील अद्ययावत दाखला (D.P.Remarks) व नकाशा घेऊन तो दस्तासोबत जोडणे आवश्यक राहील.

18. **उदवाहन सुविधा नसलेल्या इमारती :-**

उदवाहन सुविधा नसलेल्या निवासी इमारती / सदनिका / इमारतीतील वरच्या मजल्यावरील कार्यालयाचे मूल्यांकन खालीलप्रमाणे मूल्य दराची टक्केवारी विचारात घेण्यात यावी.

अ.क्र.	इमारतीचा मजला	विचारात घ्यावयाची संबंधित मूल्यदराची टक्केवारी
1)	तळ मजला / स्टिल्ट फ्लोअर	100%
2)	पहिला	100%
3)	दुसरा	95%
4)	तिसरा	90%
5)	चौथा व त्यावरील सर्व मजल्यांसाठी	80%

19. **उद्वाहन सुविधा असलेल्या बहुमजली इमारती :-**

बहुमजली निवासी इमारती / सदनिका / इमारतीतील वरच्या मजल्यावरील कार्यालयाचे मूल्यांकन करताना संबंधित मूल्य विभागातील दरामध्ये पुढीलप्रमाणे वाढ विचारात घ्यावी.

अ.क्र.	इमारतीचा मजला	वार्षिक मूल्य दरामध्ये करावयाची वाढ
1	स्टील्ट मजला अथवा तळमजला ते 4 थ्या मजल्यापर्यंत	वार्षिक मूल्य दराप्रमाणे
2	5 वा मजला ते 10 व्या मजल्यापर्यंत	5%
3	11 वा मजला ते 20 व्या मजल्यापर्यंत	10%
4	21 वा मजला ते 30 व्या मजल्यापर्यंत	15%
5	31 वा मजला व त्यावरील मजले	20%

मजल्यांची संख्या मोजतांना स्टील्ट अथवा तळमजला सोडून त्यावरील सर्व मजले एकसलग मोजावेत. बहुमजली इमारतीमधील दुकानगाळा व आय.टी.वापरासाठी वाढ देण्यात येऊ नये.

20. **बहुमजली औद्योगिक गाळयांचे मूल्यांकन :-**

बहुमजली औद्योगिक गाळयासाठीच्या दरामध्ये पहिल्या ते चौथ्या मजल्यापर्यंत प्रत्येक मजल्यासाठी 5% वजावट देऊन मूल्यांकन करावे. त्यावरील सर्व मजल्यांना 20% इतकी कमाल वजावट अनुज्ञेय राहील. या मार्गदर्शक सूचनेचा लाभ माहिती व तंत्रज्ञान पार्कमधील गाळयांना अनुज्ञेय राहणार नाही. वार्षिक मूल्य दर तक्त्यात औद्योगिक क्षेत्र / वापरासाठी स्वतंत्र दर दिला नसल्यास निवासी इमारत दराच्या 110% दर विचारात घ्यावा. निवासी इमारतीचाही दर दिला नसल्यास सूचना क्र.7 (iii) नुसार मूल्यांकन करावे.

21. **सहकारी गृहनिर्माण संस्थाच्या पुनर्विकासाचे प्रस्ताव :-**

सहकारी गृहनिर्माण संस्थाच्या पुनर्विकास प्रस्तावामधील समाविष्ट मिळकतींचे दस्तांबाबत वार्षिक मूल्य दर तक्त्यानुसार येणारे मूल्यांकन संबंधितांना मान्य नसलेस महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, 1958 च्या कलम 31 अन्वये अभिनिर्णयाद्वारे सविस्तर मूल्यांकन करुन घेण्यात यावे.

22. **मंजूर विकास योजनेनुसारच्या आरक्षित (Reserved for public purpose) जमिनींचे मूल्यांकन :-**

दस्तात नमूद क्षेत्रापैकी फक्त मंजूर विकास योजनेनुसारच्या आरक्षित / बाधीत क्षेत्राचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नमूद दराच्या 80% दराने करण्यात यावे. सी.आर.झोड.क्षेत्रातील ज्या आरक्षणांना टी.डी.आर.अनुज्ञेय नाही अशा आरक्षित / बाधित क्षेत्राचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नमूद दराच्या 80% दराने व सूचना क्र. 17 विचारात घेऊन मूल्यांकन करावे.

23.	विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी प्रकरणी मूल्यांकन :- अ) जमीन मालकास मिळणाऱ्या हिश्याचे मोबदल्याचे मूल्य I) जमीन मालकाच्या हिश्याचे क्षेत्राचे बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + II) जमीनमालकास बांधकामाव्यतिरिक्त मिळणारा रोख मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज, विकास शुल्क इ. दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घेऊन येणारे मूल्य (डिपॉझिटसाठी दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा व्याजदर नमूद नसल्यास 10% व्याजदराने येणारे सरळव्याज विचारात घ्यावे) ब) विकसनकर्त्याला मिळणाऱ्या हिश्याचे मूल्य विकसनकर्त्याच्या हिश्याच्या जागेचे क्षेत्र x जमिनीचा दर उपरोक्त (अ) व (ब) पैकी जास्तीचे मूल्य बाजारमूल्य म्हणून विचारात घ्यावे.
24.	विकसन करारनामा उत्पन्न विभागणी (Revenue sharing) प्रकरणी मूल्यांकन खालीलप्रमाणे करावे :- अ) जमीन मालकास मिळणा-या हिश्याचे मोबदल्याचे मूल्य I) मालकाचे हिश्याचे क्षेत्राचे अनुज्ञेय वापर विचारात घेऊन त्याचे विक्री दरानुसार येणारे आजचे मूल्य x 0.85 + II) जमीन मालकास त्याव्यतिरिक्त मिळणारा मोबदला, डिपॉझिटवरील व्याज इ. दस्तामधील नमूद बाबी विचारात घेऊन येणारे मूल्य (डिपॉझिटसाठी दस्तामध्ये 10% पेक्षा जास्त व्याजदर नमूद असल्यास तो दर अथवा 10% व्याजदराने येणारे सरळव्याज विचारात घ्यावे). ब) संपूर्ण जमिनीचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील जमीन दराने येणारे मूल्यांकन :- वरील अ) व ब) पैकी जास्तीचे मूल्य विचारात घ्यावे.
25.	विकसन करारनामा - बांधकाम क्षेत्र विभागणी दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्याव्याच्या बाबी :- अ) फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांकाचे मूल्य :- विकास नियंत्रण नियम क्र.35(4) अन्वये फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक अनुज्ञेय केला जात असल्याने त्याचा विचार विकसन करारनाम्याद्वारे जमिनमालकास मिळणा-या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यामध्ये करावा. विकसकासही फंजिबल चटई क्षेत्र निर्देशांक मिळत असल्याने, त्यास मिळणा-या चटई क्षेत्राच्या मूल्यात फंजिबल चटई निर्देशांकचे मूल्य समाविष्ट करावे. मात्र विकसकास फंजिबल चटई निर्देशांक प्रिमियम अरुन अनुज्ञेय असल्याने सदर प्रिमियमची रक्कम चटई क्षेत्राच्या मूल्यातून वजा करावी. ब) विकास शुल्काचे मूल्य :- जमिनमालकास जे बांधीव क्षेत्र मिळणार आहे त्या क्षेत्राचे महानगरपालिकेस भरावे लागणारे विकास शुल्क विकसकाकडून भरण्यात येत असल्याने ती सदर रक्कम जमिनमालकाचे लाभात असलेने सदर रक्कम नवीन बांधकाम दरानुसार येणा-या बांधकाम क्षेत्राचे मूल्यात समाविष्ट करावी.

26.	**झोपडपट्टी पुनर्विकास प्रकल्प विकसन करारनामा दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्यावयाच्या बाबी :-** अ) जमिनमालकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नवीन बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + रोख व इतर स्वरुपात देण्यात येणारा मोबदला असे एकूण मूल्य ब) विकसक यांना मिळणारे बांधकाम / चटई क्षेत्राचे मूल्य जमीनदराने काढून त्यामध्ये झोपडपट्टी पुनर्वसनाचा बांधकाम खर्च वजा करुन येणारे मूल्य अथवा संपूर्ण जमिनीचे जमीन दराने येणा-या मूल्याच्या 50% रक्कम यापैकी जी रक्कम जास्त असेल ती विचारात घ्यावी. उपरोक्त (अ) व (ब) प्रमाणे येणा-या रक्कमेपैकी जी रक्कम जास्त असेल ती बाजार मूल्य म्हणून मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावी.
27.	**उपकर प्राप्त इमारतींचा पुनर्विकास प्रकल्प विकसन करारनामा दस्त नोंदणी / अभिनिर्णय प्रकरणी मूल्यांकनासाठी विचारात घ्यावयाच्या बाबी :-** अ) जमिनमालकास मिळणारे बांधकाम क्षेत्राचे वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील नवीन बांधकाम दरानुसार येणारे मूल्य + रोख व इतर स्वरुपात देण्यात येणारा मोबदला असे एकूण मूल्य ब) विकसक यांना मिळणारे बांधकाम / चटई क्षेत्राचे मूल्य जमीन दराने काढून त्यामध्ये भाडेकरुंच्या पुनर्वसनाचा बांधकाम खर्च वजा करुन येणारे मूल्य अथवा संपूर्ण जमिनीचे जमीन दराने येणा-या मूल्याच्या 50% रक्कम यापैकी जी रक्कम जास्त असेल ती विचारात घ्यावी. उपरोक्त (अ) व (ब) प्रमाणे येणा-या रक्कमेपैकी जी रक्कम जास्त असेल ती बाजार मूल्य म्हणून मुद्रांक शुल्क आकारणीसाठी विचारात घ्यावी.
28.	**विकसन करारनाम्याच्या अनुषंगाने विकसक स्वत:साठी राखून ठेवत असलेल्या सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ. तो स्वत:साठी खरेदी करीत असलेल्या दस्त प्रकरणी मूल्यांकन :-** विकसक करारनाम्याच्या अनुषंगाने स्वत:साठी राखून ठेवलेल्या सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ. विकसक स्वत:साठी खरेदी करीत असलेल्या दस्तांबाबत वार्षिक मूल्य दर तक्यातील 'सदनिका / दुकाने / कार्यालये इ.साठीच्या मूल्य दरातून बांधकाम वर्गीकरणानुसार नवीन बांधकामाचा दर वजा करुन येणा-या मूल्य दरानुसार परिगणित होणा-या मूल्यावर मुद्रांक शुल्क आकारावे.
29.	उपरोक्त सर्व मार्गदर्शन सूचनांनुसार वजावट / घट / सवलत देण्यापूर्वी त्या पृष्ठर्थ आवश्यक कागदपत्रे / नकाशाची सत्यप्रत दस्तासोबत जोडून दस्ताचा भाग करणे आवश्यक राहील.
30.	एकच सर्व्हे नंबर दोन मूल्य विभागात असल्यास दोन्हीपैकी जास्तीच्या दराने मूल्यांकन करण्यात यावे. सदर दर मान्य नसल्यास विभागीय उपसंचालक नगर रचना (मूल्यांकन) यांचेकडून त्यापृष्ठयर्थ आवश्यक कागदपत्रे सादर करुन मूल्य विभाग निश्चित करुन घ्यावे.
31.	**इमारतीच्या टेरेसवरील क्षेत्र मोबाईल टॉवर उभारणीसाठी हस्तांतरीत होत असल्यास अथवा भाडेपट्टयाने देण्यात येत असल्यास करावयाचे मूल्यांकन :-** सदरचा वापर "वाणिज्य" म्हणून विचारात घेऊन अशा अभिहस्तांतरण (conveyance) साठी वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित मूल्य विभागातील वाणिज्य वापर (तळमजल्यातील दुकाने / व्यावसायिक) दराच्या 40% दराने मूल्य परिगणित करावे. सदर क्षेत्र भाडेपट्टयाने (lease) हस्तांतरीत होत असल्यास महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम 1958 चे कलम 3 अनुसूची क्र.1 मधील अनुच्छेद 36 नुसार मूल्यांची टक्केवारी विचारात घ्यावी. सदर सूचना अनुच्छेद 36 अ मधील 5 वर्षापेक्षा कमी कालावधीच्या लिव्ह ॲण्ड लायसन्स करारनाम्यासाठी लागू नाही 5 वर्षापेक्षा जास्त कालावधीच्या लिव्ह ॲण्ड लायसन्स करारनाम्यासाठी अथवा या प्रकारचा दस्त भाडेपट्टा या स्वरुपाचा असल्यास त्यास ही सूचना लागू राहील.

32	12.0 मी.व त्यापेक्षा जास्त रुंदीच्या एकापेक्षा जास्त रस्त्यास सन्मुख सर्व वापराचे भूखंड (corner plot) / जमीन / corner वरील दुकानगाळ्याचे मूल्यांकन :- अशा रस्त्यास सन्मुख भूखंड / जमीन / corner वरील दुकानगाळ्याचे मूल्यांकन वार्षिक मूल्य दर तक्त्यातील संबंधित मूल्य विभागातील खुली जमीन / तळमजल्यामधील दुकाने दराच्या 110% दराने करावे. सदर सुचना सदनिका / तळमजल्यावरील निवासी वापरासाठी / वरच्या मजल्यावरील कार्यालये वापरासाठी लागू राहणार नाही.
33.	महाराष्ट्र मुद्रांक (मिळकतीचे खरे बाजारमूल्य निश्चित करणे) नियम 1995 चे नियम क्र.4 (6) खालील परंतुकानुसार शासकीय अथवा निमशासकीय संस्था अथवा शासनाची महामंडळे / उपक्रम अथवा स्थानिक प्राधिकरण (मनपा / नप) यांनी पूर्वनिर्धारित किंमतीच्या आधारे एखाद्या मिळकतीची विक्री करीत असल्यास अथवा वाटप करीत असल्यास अशा संस्थांनी निर्धारित केलेली किंमत हे खरे बाजारमूल्य समजून त्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणी करावी. बँकेकडे तारण ठेवलेल्या मालमत्तेबाबत राज्य / केंद्र शासनाच्या मंत्रालयीन स्तरावरील संबंधित विभागाने नियुक्त केलेल्या शासकीय अधिकारी यांचेमार्फत व त्यांचेसमोर तिलावात आलेली किंमत ही त्या मालमत्तेचे बाजारमूल्य समजून त्यावर मुद्रांक शुल्क आकारणी करावी. वरील व्यतिरिक्त इतर कोणत्याही प्रकरणी ठरविलेले / मान्य झालेले / समझोता झालेले मूल्य विचारात घेऊ नये.
34.	मूल्य विभाग व मूल्य दर निश्चितीबाबत मार्गदर्शन :- एखादी मिळकत मूल्य दर विभागात समाविष्ट नसल्यास किंवा मूल्य दर उपलब्ध होत नसल्यास मिळकतीचा 7/12 उतारा अथवा प्रॉपर्टी कार्ड, विकास योजनेचा भूवापर दर्शविणारा भाग नकाशा, गाव नकाशा, नगर भूमापन कार्यालयाकडील नकाशा (शीट), मोजणी नकाशा इ. कागदपत्रे उपलब्ध करुन घेऊन सह जिल्हा निबंधक तथा मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांनी उपसंचालक नगर रचना मूल्यांकन, मुंबई प्रदेश यांचे कार्यालयाशी संपर्क साधून मूल्य विभाग व मूल्य दर निश्चित करुन घ्यावा.

उपरोक्त सुचना हया, सदर सुचनेमध्ये काही सुधारणा / दुरुस्ती नोंदी नमूद असल्यास त्या व्यतिरिक्त, दि.31/03/2016 पर्यंत अद्ययावत केलेल्या आहेत.

दि.31/03/2016

31.3.16

नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक
महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

बृहन्मुंबई (मुंबई शहर व उपनगर जिल्हयातील) महानगरपालिका क्षेत्रातील मिळकतींचे मुद्रांक शुल्क आकारणीकामी मूल्यांकनासाठी
सन 2016-17 करिता वार्षिक मूल्य दर तक्त्यामध्ये बांधकाम वर्गीकरणानुसार नविन बांधकामाचे प्रती दर.
(परिपत्रक क्र. का. 15/वामूदत/सर्वसाधारण सूचना/30| दि. 31/03/2016 चे सहपत्र)

अ.क्र.	विभागाचे नांव	बांधकामाचा प्रकार	वा.मू.द.त. 2016-17 करिता विचारात घ्यावयाचे बांधकामाचे प्रस्तावित दर- प्रती चौ.मी.
1	2	3	4
1.	मुंबई	आर.सी.सी. बांधकाम- आर.सी.सी. स्लॅब, विटांची /कॉंक्रीट भिंत, सिमेंट मॉर्टरमध्ये जुडाई, भिर्तीना सिमेंट प्लास्टर टाईल्स फलोअरिंग.	25,000/-
		इतर पक्के बांधकाम - लोड बेअरींग स्ट्रक्चर, आर.सी.सी. स्लॅब, विटांची भिंत, सिमेंट प्लास्टर कच्चे किंवा सिमेंट फलोअरींग.	21,250/-
		अर्ध पक्के बांधकाम - लोड बेअरिंग स्ट्रक्चर, मातीत बांधकाम केलेल्या दगडाच्या किंवा विटाच्या भिंती, शहाबादी फरशी,/मातीचे फलोअरींग वा इतर प्रकारचे फलोअरींग, स्लॅब व्यतिरिक्त छप्पर.	15,000/-
		कच्चे बांधकाम- मातीमधील विटांच्या भिंती, मातीचा गिलावा, कौल, ॲस्बेटॉस वा टिनचे पत्र असलेले छत.	8,750/-

टिप :- इंडस्ट्रीयल शेडसाठी आर.सी.सी. बांधकाम दराच्या 75% दर विचारात घ्यावा.

31.3.16
नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक
31/3 महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

दि.31/03/2016

क्षेत्रभेट सूचना

सह जिल्हा निबंधक वर्ग-१ तथा मुद्रांक जिल्हाधिकारी पुणे शहर

याचे कार्यालय

५ फायनास रोड, शासकीय छायाचित्र शोध कार्यालय इमारत, पहिला मजला, पुणे-४११००१

☎ ०२०-२६०५०६३७,email-jdr.punecity@gmail.com

जा.क्र.सजिनि/मले/हवल १२/तपासणी २०११/परि.०१/द.क्र.१६४५/ ४३५/१६ दिनांक : २५/०२/२०१६

4.4.101

प्रति,

श्री. छगन रामदास देवकर
रा. शॉप नं. ३, व्होरा बिल्डींग,
३ री गल्ली, खार (पश्चिम), मुंबई - ४०० ०५२

विषय :- स्थानिक तपासणी अहवाल सन २०११, हवेली क्र. १२, परि. क्र. ०१/२०११, दस्त क्र. १६४५/२०११ बाबत. **(प्रा. परि तथा संभाव्य महसुल जमा)**

सदर्भ :- १) सह दुय्यम निबंधक हवेली क्र. १२ या कार्यालयाचे नोटीस क्र. १३३-१३४/२०१३ दि. २०/०७/२०१३, ९४/२०१४ दि. २५/०६/२०१४.
२) या कार्यालयाचे मागणी नोटीस क्र. ४२९-३०/२०१३ दि. २२/०१/२०१४.
३) आपले या कार्यालयास सादर केलेले पत्र दि. ०९/०२/२०१४.
४) या कार्यालयाचे पत्र क्र. ४६१३/१५ दि. २६/०८/२०१५.

उपरोक्त संदर्भिय विषयान्वये सह दुय्यम निबंधक हवेली क्र. १२ या कार्यालयातील सन २०११ चे तपासणी मधील परिच्छेद क्र. १ दस्तऐवज क्र. १६४५/२०११ मध्ये मुद्रांक शुल्क रक्कम रू. १,१३,४१,१३४/- मात्र कमी आकारल्याचा आक्षेप घेतल्याचे या कार्यालयाने आपणास वेळोवेळी कळविलेले आहे.

तथापी, आपण आपले उपरोक्त दि. ०९/०२/२०१४ रोजीच्या पत्रान्वये धेतलेल्या हरकतीचे अनुषंगाने, आपणास सह दुय्यम निबंधक हवेली क्र. १२ यांचे दि. २५/०६/२०१४ रोजीच्या पत्रान्वये आपणास दस्ताधिन मिळकतीचे योग्य मुल्यांकन करणेसाठी दस्ताधिन मिळकतीचा पुणे महानगरपालीकेचा झोन डिमार्केशन दाखला तसेच वास्तुशिल्प यांचेकडील हिलटॉप / हिलस्लोप व निवासी क्षेत्राबाबतचे प्रमाणपत्र आवश्यक असलेबाबत व पुर्तता करणेबाबत कळविले होते, तथापी अद्यापीही सदरची कागदपत्रे आपण किंवा आपले प्रतिनिधी मार्फत दाखल केलेली नाहीत. सदरची बाब योग्य नाही.

आपणास या पत्रान्वये पुन्हा सुचीत करण्यात येते की, आपण सह दुय्यम निबंधक हवेली क्र. १२ मध्ये अ.क्र. १६४५/२०११ अन्वये नोंदविलेल्या, दस्ताधिन मिळकतीचा पुणे महानगरपालीकेचा झोन डिमार्केशन दाखला तसेच वास्तुशिल्प यांचेकडील हिलटॉप / हिलस्लोप व निवासी क्षेत्राबाबतचे प्रमाणपत्र या कार्यालयास आपण किंवा आपले प्रतिनिधी मार्फत सत्वर सादर करावीत. तसे न झालेस पुढील होणा-या कायदेशीर कारवाईस आपण स्वत: जबाबदार असाल याची कृपया नोंद घ्यावी.

सह जिल्हा निबंधक वर्ग-१ तथा
मुद्रांक जिल्हाधिकारी, पुणे शहर.

प्रत :- १) मा. नोंदणी महानिरीक्षक व मुद्रांक नियंत्रक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना माहितीसाठी सविनय सादर.
२) मा. नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक, पुणे विभाग, पुणे यांना माहितीसाठी सविनय सादर.
३) सह दुय्यम निबंधक वर्ग २ हवेली क्र. १२
२/- संबंधितास सदरची नोटीस पोहोच करून, उक्त दिनांकीत पोहोच या कार्यालयास सादर करावी.

सह जिल्हा निबंधक वर्ग 1 तथा मुद्रांक जिल्हाधिकारी, पुणे शहर
यांचे कार्यालय
5 फायनान्स रोड, शासकीय छायाचित्र नोंदणी कार्यालय इमारत, पहिला मजला, पुणे – 411001
☎ - 020-26050637, email – jdrpunecity@gmail.com

जा. क्र. सजिनि/पुश/मलेप/म.ज.परि/ 2056/16 दि. 30/05/2016

4.4.1.1

प्रती,

मा. नोंदणी महानिरीक्षक तथा
मुद्रांक नियंत्रक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

विषय : महसुल जमा अहवाल सन 2013
प्रलंबीत परि. बाबत माहिती सादर करणे बाबत.

संदर्भ : आपल्या कार्यालयाचे दि. 30/05/2016 रोजीचे तोंडी आदेश.

उपरोक्त संदर्भित आदेशान्वये या कार्यालयातील महालेखापाल प्रलंबीत प्रकरणातील महसुल जमा अहवाल सन 2013 बाबत माहिती सोबत जोडलेल्या परिशिष्ठाप्रमाणे आपले माहितीसाठी सविनय सादर.

आपला विश्वासू

सह जिल्हा निबंधक वर्ग 1 तथा
मुद्रांक जिल्हाधिकारी, पुणे शहर

सोबत : वरिल प्रमाणे.

o/c

सह जिल्हा निबंध्क वर्ग 1 पुणे शहर

महालेखापाल महसुल जमा अहवाल सन 2013
प्रलंबीत परि. बाबत माहिती सादर करणे बाबत.

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव	महसुल जमा परि. क्र.	परि. क्र./ वर्ष	दस्त क्र.	आक्षेपित रक्कम	मान्य रक्कम	शेरा
1.	सह दुय्यम निबंधक हवेली क्र. 7	4.4.3	03/2008	7630/08	1261000/-	139548/-	अंशतः मान्य सदर परि. दंडासह वसुल. सोबत चलनाचे प्रती सादर.
2.	सह दुय्यम निबंधक हवेली क्र. 7	4.4.6	06/2008	3558/08 3560/08 3563/08	749500/-	224500/-	अंशतः मान्य सदर परि. दंडासह वसुल. सोबत चलनाचे प्रती सादर.
3.	सह दुय्यम निबंधक हवेली क्र. 12	4.4.1.1	01/2011	1645/11	11341134/-	11341134/-	संबंधित पक्षकार यांनी म्हणणे दाखल केलेले आहे, उक्त अनुषंगाने कागदपत्रे दाखल करणेस आदेशित केलेले आहे. अद्यापी अप्राप्त.
4.	सह दुय्यम निबंधक हवेली क्र. 20	4.4.5	01/2012	4547/12	5354300/-	5037175/-	अंशतः मान्य सदर परि. दंडासह वसुल. सोबत चलनाचे प्रती सादर.

सहजिल्हा निबंधक वर्ग-१
व मुद्रांक जिल्हाधिकारी, पुणे शहर

सह जिल्हा निबंधक वर्ग-१ तथा मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचे कार्यालय, बुलडाणा
अॅड.राऊत यांचा बंगला तहसिल कार्यालयासमोर चैतन्यवाडी, बुलडाणा
दुरध्वनी/फॅक्स क्रमांक :- ०७२६२-२४२६१७ ई-मेल jdrbuldana@igrmaharashtra.gov.in

जा.क्र./सहजिनि/मलेपा/ ९४२ /१६ दिनांक :- ३०/०५/२०१६

4.4.1.2

प्रति,

मा. नोंदणी महानिरीक्षक व
मुद्रांक नियंत्रक म.रा.पुणे.

विषय :- परिच्छेद क्रं.१ दस्त क्रं.५८३२/२०१०
संदर्भ - आपले कार्यालयाचा दुरध्वनी संदेश दि.३०/०५/२०१६.

महोदय,

उपरोक्त विषयांकित संदर्भानुसार दुय्यम निबंधक श्रेणी-१ कार्यालय खामगांव कार्यालयाची मा.महालेखापाल नागपूर तपासणी-२०१० मधील आक्षेपीते दस्त क्रं.५८३२/२०१० दि.२०/११/२०१० या दस्तातील मिळकत ही मौजे- खामागव्र येथील नगर परीषद हददतील असून त्याचा सर्वे नं.५९ क्षेत्रफळ ६ हे.६० आर इतके आहे.

मा.महालेखापाल नागपुर यांचे तपासणी अहवाल दि.२२/०५/२०१३ रोजीचे पत्रानुसार सदरचे दस्तामध्ये मुद्रांक शुल्क रु.६,५६,१००/- इतके कमी मुद्रांक शुल्क आकरणी केला असल्याचा आक्षेप लावण्यात आला होता. या कार्यालयाचे पत्र क्रं.सहजिनि/मलेपा/खामगांव/२१९८-२२०१ दि.१२/०६/२०१३ चे आदेशानुसार मा.महालेखापाल यांनी लावलेला आक्षेप मान्य करण्यात आलेला आहे.

दुय्यम निबंधक कार्यालय खामगांव यांनी दस्तातील मिळकत घेणार श्री.मधुसुदन रामनिवास गाडोदीया, रा. हंस कॉटन कंपाउंड, खामगांव यांना दुय्यम निबंधक श्रेणी-१ खामागंव या कार्यालयाने त्यांचे पत्र क्रं.मुशु/नों.फी/वसुली/१५१-१५२/१३ दि.१७/०६/२०१३ रोजी मागणी नोटीस देण्यात आली. या कार्यालयाचे पत्र क्रं.सहजिनि/मुशु/नोंफी/वसुली/२७६०-२७६१ दि.०८/०७/२०१३ व पत्र क्रं.स्थातअ/३१००-०१/१३ दि.२४/०७/२०१३ नुसार श्री.मधुसुदन रामनिवास गाडोदीया, यांना मुद्रांक शुल्क रककम शासन जमा करणेबाबतची नोटीस देण्यात आली. पक्षकार यांना सर्व नोटीसेस प्राप्त झाल्यानंतरही सदरची रक्कम शासन जमा न केल्यामुळे या कार्यालयाचे पत्र क्रं.महसुल थकबाकी/खामगांव/३६३५-३६ दि.३१/०८/२०१३ नुसार मा.तहसिलदार खामगांव व उपभुमिअभिलेख कार्यालय खामगांव यांचे मार्फत सर्वे नं.५९ क्षेत्रफळ ६ हे.६० आर. वर आर.आर.सी कारवाई करण्याचे आदेश दुय्यम निबंधक कार्यालय खामगांव यांना देण्यात आले होते.

त्याअनुषंगाने सर्वे नं.५९ या ७/१२ उता-यावर तलाठी खामगांव यांनी महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम १९५८ चे कलम ४६ नुसार दि.१८/०७/२०१४ रोजी रु.६,५६,१००/- इतक्या रकमेचा बोजा नोंद करुन आर.आर.सी कारवाई पूर्ण करण्यात आली. सोबत बोजा चढविण्यात आलेल्या ७/१२ ची प्रत पाठविण्यात येत आहे.

करीता सनिय सादर.

आपला विश्वासू,

30/5/16

(एन.व्ही.पिंपळे)
सहजिल्हा निबंधक वर्ग-१ तथा
मुद्रांक जिल्हाधिकारी,
बुलडाणा

सहपत्रे- वरीलप्रमाणे.

प्रत- मा.नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक अमरावती विभाग अमरावती यांना माहितीस्तव स.सादर.

नमुना नं. ८ (अधिकार अभिलेख पत्रक)

महाराष्ट्र जमीन महसूल (सवलतीचे हस्तांतरण) नियम, १९७१ यातील

तालुका खामगांव

तालुका खामगांव

भूमापन क्रमांक / पोटहिस्सा क्रमांक / उपविभाग क्रमांक	भूधारणा पध्दत	मे. न्यायालयाचे नाव
५१	भू-दंड	मधुसुदन रामनिवास गाडोदिया नितिन रमेशचंद्र डिडवाणीया प्रमिला रमेशचंद्र डिडवाणीया

खाते क्रमांक
के-न९३७८
कुळाचे नाव

लागवडीयोग्य क्षेत्र	हेक्टर आर
जिरायत	६-६०
एकूण	
बिनशेती (लागवडीयोग्य नसलेले)	
पोट (अ)	
पोट (ब)	
एकूण	६-६०
आकारणी जुनी (रु.पै.) नियमा आकारणी	रुपये पैसे २६ ०० २६-८०

इतर अधिकार
मा. मुख्याधिकारी साहेब नगरपरिषद खामगांव यांचे कार्यालयाकडील पत्रानुसार मुख्याधिकारी यांचे कार्यालयाकडील महसुली मालमत्ता
रु ६५,६९६०/- के.न.१५५६

गाव नमुना बारा (पीकपाणी नोंदवही)

(महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम आणि नोंदवहया ठेवणे व सुविधांतरण) नियम, १९७१

वर्ष	अंमल	पिकाखालची व इतर जमीन									लागवडीसाठी उपलब्ध नसलेली जमीन		जमीन विकासाची साधने	शेरा
		मिश्र पिकाखालील क्षेत्र			निर्भेळ पिकाखालील क्षेत्र									
					बागायत पेक्षा वरचेवर पाणी मिळणारे क्षेत्र			जिरायत						
२०१४/१५		-	-	-	-	-	-	-	-	-	चालि ६.६०	-	-	-

३०/१/२०१६

000058

R.V.E.

फेरफारांची नोंदवही (फेरफार पत्र)

[महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिकारी अभिलेख आणि नोंदवहया (तयार करणे व सुस्थितीत ठेवणे) नियम, १९७९ यातील नियम ५२]

गाव : Rahimq तालुका Rahimq जिल्हा : बुलढाणा

नोंदीचा अनुक्रमांक (१)	संपादन मंजूर केलेल्या अधिकाराचे स्वरूप (२)	परिणाम आलेले भूमापन व उपविभाग क्रमांक (३)	पावणी अधिकाऱ्याची आद्याक्षरे किंवा शेरा (४)
९८५४६	माहितीचे अधिकारी अधिनियम २००५ फेरफार नोंदणी अधिनियम १९७१	गाव. ५१ गट ६५०	
	न्यायालय - आदेश वि ३१८/२०१३ मा. संयुक्त जिल्हाधिकारी बुलढाणा यांचे कार्यालयाकडील आदेश दि. ३०/१२/२०१३ नुसार माहितीचे अधिकारामध्ये मागणी प्रमाणे मौजे रहिमपूर येथील गट नं. ५१ मधील ४.३२ आर क्षेत्र मौजे रहिमपूर येथील गट नं. ५१ मधील ४.३२ आर क्षेत्र मौजे रहिमपूर येथील गट नं. ५१ मधील ४.३२ आर क्षेत्र मौजे रहिमपूर येथील गट नं. ५१ मधील ४.३२ आर क्षेत्र मौजे रहिमपूर येथील गट नं. ५१ मधील ४.३२ आर क्षेत्र एकूण क्षेत्र १२.९६ आर क्षेत्र मौजे रहिमपूर येथील गट नं. ५१ मधील

सह जिल्हा निबंधक वर्ग-१ तथा मुद्रांक जिल्हाधिकारी यांचे कार्यालय, बुलडाणा
ॲड.राऊत यांचा बंगला तहसिल कार्यालयासमोर चैतन्यवाडी, बुलडाणा
दुरध्वनी/फॅक्स क्रमांक :- ०७२६२-२४२६१७ ई-मेल jdrbuldana@igrmaharashtra.gov.in

जा.क्र./सहजिनि/मलेपा/ तपासणी/ ९४१ /१६ दिनांक :- ३०/०५/२०१६

4.4.1.2

प्रति,

मा. नोंदणी महानिरीक्षक व
मुद्रांक नियंत्रक म.रा.पुणे.

विषय :- परिच्छेद क्रं.१ दस्त क्रं.९५१७/१०११.
संदर्भ - आपले कार्यालयाचा दुरध्वनी संदेश दि.३०/०५/२०१६.

महोदय,

उपरोक्त विषयांकित संदर्भानुसार दुय्यम निबंधक श्रेणी-१ कार्यालय खामगांव कार्यालयाची मा.महालेखापाल नागपूर तपासणी २०१० मधील आक्षेपीत दस्त क्रं.९५१७/२०११ दि.२९/१२/२०११ या दस्तातील मिळकत ही मौजे- खामागव येथील नगर परीषद हददतील असून त्याचा सर्वे नं.१६३/१ क्षेत्रफळ ५ हे.६२ आर इतके आहे.

मा.महालेखापाल नागपुर यांचे तपासणी अहवाल दि.२२/०५/२०१३ रोजीचे पत्रानुसार सदरचे दस्तामध्ये मुद्रांक शुल्क रु.६,७६,६५०/- इतके कमी मुद्रांक शुल्क आकरणी केला असल्याचा आक्षेप लावण्यात आला होता. या कार्यालयाचे पत्र क्रं.सहजिनि/मलेपा/खामगांव/२१९८-२२०१ दि.१२/०६/२०१३ चे आदेशानुसार मा.महालेखापाल यांनी लावलेला आक्षेप मान्य करण्यात आलेला आहे.

दुय्यम निबंधक कार्यालय खामगांव यांनी दस्तातील मिळकत घेणार श्री.अजयकुमार शशिमोहन तापडीया, रा.तापडीया प्रेस जळ, जुना कॉटन मार्केट अकोला यांना पत्र क्रं.मु.शु/नोंफी/वसुली/१५१-१५२/१३ दि.१७/०६/२०१३ रोजी मागणी नोटीस देण्ययात आली होती सदरची नोटीस पक्षकार यांना २१/०६/२०१३ रोजी प्राप्त झाली असल्याबाबतची पोच कार्यालयास प्राप्त झाली. या कार्यालयाचे पत्र क्रं.मुशु./नोंफी/वसुली/२७६०-२७६१/२०१३ दि.०८/०७/२०१३ व पत्र क्रं.स्थातअ/३१००-०१/२०१३ दि.२४/०७/२०१३ नुसार श्री.अजयकुमार शशिमोहन तापडीया यांना मुद्रांक शुल्क रककम शासन जमा करणेबाबतची नोटीस देण्यात आली. पक्षकार यांना सर्व नोटीसेस प्राप्त झाल्यानंतरही सदरची रककम शासन जमा न केल्यामुळे या कार्यालयाचे पत्र क्रं.महसुल थकबाकी/खामगांव/३६३५-३६/१३ दि.३१/०८/२०१३ नुसार मा.तहसिलदार खामगांव व उपभुमिअभिलेख कार्यालय खामगांव यांचे मार्फत सर्वे नं.१६३/१ क्षेत्रफळ ५ हे.६२ आर. वर आर.आर.सी क़ारवाई करण्याचे आदेश दुय्यम निबंधक कार्यालय खामगांव यांना देण्यात आले होते.

त्याअनुषंगाने सर्वे नं.१६३/१ या ७/१२ उता-यावर तलाठी खामगांव यांनी महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम १९५८ चे कलम ४६ नुसार दि.२५/०६/२०१४ रोजी रु.६,७६,६५०/- इतक्या रकमेचा बोजा नोंद करुन आर.आर.सी कारवाई पूर्ण करण्यात आली. सोबत बोजा चढविण्यात आलेल्या ७/१२ ची प्रत पाठविण्यात येत आहे.

करीता सनिय सादर.

आपला विश्वासू

30/5/16

(एन.व्ही.पिंपळे)
सहजिल्हा निबंधक वर्ग-१ तथा
मुद्रांक जिल्हाधिकारी,
बुलडाणा

सहपत्रे- वरीलप्रमाणे

प्रत- मा.नोंदणी उपमहानिरीक्षक व मुद्रांक उपनियंत्रक अमरावती विभाग अमरावती यांना माहितीस्तव स.सादर.

G.R., R.D., No. 10022/21 dt. 18-10-46,
Do. No. Desk VI/1582, dt. 4-7-86 From D.G.P. & S.,
Bombay.]

गाव नमुना सात (अधिकार अभिलेख पत्रक)

[महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिकार अभिलेख आणि नोंदवह्या (तयार करणे व सुस्थितीत ठेवणे) नियम, १९७१ यातील नियम ३ आणि ७]

गाव खवसगांव तालुका खवसगांव

भूमापन क्रमांक	भूमापन क्रमांकाचा उपविभाग	भूधारणा पध्दती
१६३	१	भुरता

शेताचे स्थानिक नाव

	हेक्टर	आर
लागवडीयोग्य क्षेत्र	१०.	८८
एकूण ...	१०.	८८
पोटखराब (लागवडीयोग्य नसलेले) वर्ग (अ)		
वर्ग (ब)		
एकूण ...	१०.	८८

	रुपये	पैसे
आकारणी	७.	५०
जुडी किंवा विशेष आकारणी ...		
	७.	५०

भोगवटादाराचे नाव

१) अक्षयकुमार शशीमोहन तापडिया
हि. ५.६२ आर

२) दिनानाथ नंदलाल अग्रवाल
संजय प्रेमरतन झंवर
राजेश हरीराम शर्मा
हि. २.८१

३) दिनेश दत्तुलाल अग्रवाल
हि. ०.२४

४) सौ. आशा अभ्यर्थने हेड
सौ. विमा पंकज अग्रवाल
मनोज अवादिश मोदि
सौ. लक्ष्मी देविदास ओसवे
हि. २.२१

खाते क्रमांक
हेनं १४८६१
कुळाचे नाव

रु. पैसे

हेनं दि. खवसगांव अर्बन को-ऑप बँक
८०५० की. खवसगांव मुख्य शाखा खवसगांव
दिनांक ३५.००,०००/- के गहाण दिनांक ३०.५.९५
इतर अधिकार

मुद्रांक शुल्क क्लिअर ६७६५७८
दिनांक १७.८.९०

हेनं ६५१९

हेनं ७५६७

सीमा आणि क्षेत्रफळ विन्हे

गाव नमुना बारा (पिकांची नोंदवही)

[महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिकार अभिलेख आणि नोंदवह्या (तयार करणे व सुस्थितीत ठेवणे) नियम, १९७१ यातील नियम २९]

वर्ष	हंगाम	पिकाखालील क्षेत्राचा तपशील: मिश्र पिकाखालील क्षेत्र: पिकाखालील क्षेत्राचा क्रमांक	मिश्र पिकाखालील क्षेत्र: जल सिंचित	मिश्र पिकाखालील क्षेत्र: अजल सिंचित	घटक पिके व प्रत्येकाखालील क्षेत्र: पिकाचे नाव	घटक पिके व प्रत्येकाखालील क्षेत्र: जल सिंचित	घटक पिके व प्रत्येकाखालील क्षेत्र: अजल सिंचित	निर्भेळ पिकाखालील क्षेत्र: पिकाचे नाव	निर्भेळ पिकाखालील क्षेत्र: जल सिंचित	निर्भेळ पिकाखालील क्षेत्र: अजल सिंचित	लागवडीसाठी उपलब्ध नसलेली जमीन: स्वरूप	लागवडीसाठी उपलब्ध नसलेली जमीन: क्षेत्र	जल सिंचनाचे साधन	जमीन करणाऱ्याचे नाव	शेरा
४	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
			हे.आ.	हे.आ.		हे.आ.	हे.आ.		हे.आ.	हे.आ.		हे.आ.			
२०१४/१५	रब	—	—	—	—	—	—	—	—	—	जडिन	१०.८८		खवसगांव	

दि. ३०/५/२०१५

000055

फेरफारांची नोंदवही (फेरफार पत्रक)

ग. गा. ८ ग.
R.V.8 m

[महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिकार अभिलेख आणि नोंदवह्या (तयार करणे व सुस्थितीत ठेवणे) नियम, १९७१ यातील नियम १०]

गाव : ..... तालुका : ..... जिल्हा : .....

फेरफार क्रमांक	समायोजन केलेल्या अधिकाराचे स्वरूप	परिणाम झालेले भूधारण व पक्षविधान क्रमांक	चावणी अधिकाऱ्याची आज्ञापत्री किंवा शेरा
५४८३	हक्क : [illegible] फेरफार नोंदणी तारीख- ०३/१०/१९३ [illegible] फेरफार नोंदणी तारीख- ०३/१०/१९३ [illegible]		
	[illegible] फेरफार नोंदणी तारीख- ३१/८/२०१३ [illegible]		
	[illegible]		
	[illegible]		
	[illegible]		
	[illegible]		
	[illegible]		
	[illegible]		

पंचायत समिती पेठ

सहायक भूमापक
[illegible]

RUE COPY
D. A. No. 13616/16
Received R. 5
Fee for certified copy

Data Registrar, Khanapur
30/07/2016

अधिकारी

IN THE HIGH COURT OF JUDICATURE AT BOMBAY
CIVIL APPELLATE JURISDICTION

WRIT PETITION NO. 2784 OF 2014

K.B.K. Infrastructure Development
Pvt. Ltd.[Now Known as RAK Construction
project Pvt. Ltd.] ..Petitioner.

Versus

Chief Controlling Revenue Authority
and Another. ..Respondents.

Mr. Vijay Thorat, Senior Advocate with Mr. Vaibhav Sugdare, Ms. Viloma Shah, Mr. Avadhoot Prabhu, Ms. Natasha Wadia, Mr. D. Dhiren i/b M/s Hariani & Co., for the Petitioner.

Mr. A. B. Vaghyani, Additional G.P. For the State.

Coram : RANJIT MORE, J.
Date : **March 13, 2014.**

P. C. :

1. Heard learned Senior Counsel appearing for the Petitioner. Mr. Vaghyani, learned AGP at the outset seeks some time to take instructions. Time granted. Adjourned to 20th March 2014. Till next date, the Respondents shall not take coercive action of recovery against the Petitioner.

[RANJIT MORE, J.]

IN THE HIGH COURT OF JUDICATURE AT BOMBAY
CIVIL APPELLATE JURISDICTION
WRIT PETITION NO.2784 OF 2014

K.B.K. Infrastructure Development Pvt. Ltd. ....Petitioner.
Versus
Chief Controlling Revenue Authority & Anr. ...Respondents.

Mr. Ativ Patil i/by Hariani & Co., advocate for the Petitioner.
Mr. P.G.Sawant, AGP for the respondent-State.

CORAM : RANJIT MORE, J.
DATED : April 1, 2014.

P.C.:

Not on Board. Mentioned for urgent production. Production granted in view of urgency.

Registry is directed to place this matter for admission on 21st April, 2014.

2 Ad-interim order to continue till then.

(RANJIT MORE, J.)

विवरण पत्र क्र १

१९

VT/435
13-06-16

आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे कार्यालय
जुने जकात घर, दुसरा माळा, शहिद-भगतसिंग मार्ग, फोर्ट, मुंबई – २३.

प्रति,

मा.संचालक,
संचालनालय, लेखा व कोषागारे,
महाराष्ट्र राज्य,
मुंबई – ४०० ०२१

क्रमांक : लेखा ११२०१३/ग्रासप्रणाली/ई-चलन/१३ ड मुंबई, दिनांक – १० जुन, २०१६

विषय : भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी ग्रास प्रणालीचे वापराच्या अनुषंगाने केलेल्या लेखापरिक्षण अहवालात उपस्थित केलेल्या मुद्यांचे निराकरण करणेबाबत....

संदर्भ : आपले पत्र क्र व्ह.ट्रे./न.क्र.१२२ अ/२०१६/७२ दिनांक १ मार्च २०१६

महोदय,

उपरोक्त संदर्भांकित पत्राच्या अनुषंगाने सादर करण्यात येते की, शासकीय जमा लेखांकन पध्दतीच्या वापराच्या अनुषंगाने महालेखापाल, मुंबई यांच्याद्वारे अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर यांचे इ-चलना द्वारे जमा झालेल्या महसुलाबाबत आक्षेप घेण्यात आले होते आक्षेपाच्या अनुषंगाने त्याचे मुद्देनिहाय अभिप्राय खालीलप्रमाणे

७.९.२ इ-जमांसाठी ठेवलेल्या रोकड वही देखभालीच्या कार्यपध्दतीचे अनुसरण न करणे :

इ-चलनाद्वारे प्राप्त झालेल्या रकमांचे रोकड वही मध्ये नोंद घेण्याकरिता कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. लेखा११२०१३/ग्रासप्रणाली/इचलन/१३ ड दिनांक ७ जुन २०१६ अ वये सर्व अधिनस्त कार्यालयांना सुचना देण्यात आलेल्या आहेत. त्याची अंमलबजावणी होत आहे याची खात्री करुन त्यावर नियंत्रण ठेवण्यात येईल.

७.९.३ इ-जमांचा ताळमेळ न घालणे

इ-चलनाद्वारे जमा होणाऱ्या महसुलाचा महालेखाकार कार्यालयातील लेख्यांशी सन २०१२-१३ ते २०१५-१६ पर्यंत या कार्यालयाकडुन ताळमेळ घेण्यात आलेला आहे. महालेखापाल कार्यालयाने निर्गमित केलेल्या ताळमेळाच्या पावत्या सोबत जोडल्या आहेत.

७.१०.४ इ-जमांचे चुकीचे वर्गीकरण

i) **सांकेतांक वर्गीकरण मास्टर डेटात उपलब्ध नसणे**

अधीक्षक, उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर यांचेकडील इ-जमांच्या १३२ प्रकरणांत रु.४३.०३ लाख निवृत्ती वेतन

अंशदानाच्या रक्कमेचे उत्पादन शुल्क जमेमध्ये चुकीचे वर्गीकरण झालेले आहे. वास्तविक सदर निवृत्ती वेतन अंशदानाची रक्कम ००७१००२१ या लेखाशिर्षाखाली जमा होणे आवश्यक होते परंतु सदरची रक्कम ही चुकीने ००३९ राज्य उत्पादन शुल्क या लेखाशिर्षाखाली जमा झालेली आहे. सन २०१३-१४ चे लेखे बंद झाल्यामुळे याबाबत Transfer Entry तसेच Note of Error करण्याची संधी नाही. उत्पादन शुल्क या विभागातील काही अधिकारी जसे उप अधीक्षक, निरीक्षक, दुय्यम निरीक्षक व जवान यांची नियुक्ती घटकांवर केली जाते व त्यांच्या वेतनाच्या अनुषंगाने Supervision Charges वसुल केले जातात आणि ते मुख्य लेखाशिर्ष ००३९, ८०० इतर जमा या लेखाशिर्षाखाली जमा केली जातात. त्याच प्रमाणे त्यांच्या कडुन निवृत्ती वेतन अंशदान वसुल करण्यात येऊन ते ००७१००२१ या लेखाशिर्षाखाली जमा होते. तथापी या विभागातील असे घटकावर नियुक्त केलेल्या आधिकारी कर्मचाऱ्यांना प्रतिनियुक्तीवर नियुक्त केले असे समजण्यात येत नाही.

..i) चुकीचे वर्गीकरण

अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर यांचेकडुन सन २०११-१२ दरम्यान रु.२७५.९२ लाखाच्या १९ प्रकरणात आणि सन २०१२-१३ दरम्यान रु.४८.२१ लाखाच्या दोन प्रकरणात अनुक्रमे आयात शुल्क व अनुज्ञप्ती शुल्काच्या रकमेचे IMFL वरील उत्पादन शुल्क याखाली चुकीचे वर्गीकरण झालेले आहे. महालेखापाल यांचेकडील लेखे बंद झाल्यामुळे याबाबत Transfer Entry तसेच Note of Error करण्याची संधी नाही. याबाबत भविष्यात असे चुकीचे वर्गीकरण होऊ नये यासाठी या कार्यालयाने परिपत्रक क्र. लेखा११२०१३/ग्रासप्रणाली/इचलन/१३ ड दिनांक ७ जुन २०१६ अन्वये सर्व अधिनस्त कार्यालयांना सुचना देण्यात आलेल्या आहेत. त्याचे तंतोतंत पालन करण्याबाबत आदेश दिले आहेत. चुकीचे वर्गीकरण झाल्यास ते दुरुस्त करण्याची सुविधा ग्रास प्रणालीत आता उपलब्ध करुन देण्यात आली आहे त्यामुळे भविष्यात असे चुकीचे ...र्गीकरण झाल्यास ते त्वरित दुरुस्त करुन घेण्यात येईल.

(मा. सु. इंगोले)
सह-संचालक (लेखा),
राज्य उत्पादन शुल्क,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

VT/133
09-06-16

29

प्रधान मुद्रांक कार्यालय,

नगर भवन, फोर्ट, मुंबई- ४००००१, दुरध्वनी क्र.०२२ २२६६४५८५

जा.क्र./स.सा.लेखा/ 2177 दिनांक : 09/06/2016

To,
Treasury Officer,
Virtual Treasury Office,
Maharashtra State Mumbai.

Subject : Compliances regarding GRAS IT Audit.

1) Regarding maintenance of Cash Book for e-Receipts – 7.9.2

Policies & Procedure :

Now General Stamp Office has started maintaining Cash Book and reconciling e-receipts through the GRAS on quarterly basis. It is also stated that this office has started maintaining separate register for e-receipts on daily basis. All the monthly records & the statements in this regards are duly signed & attested by the Accounts Officer. At the closing day of the every month all amounts received through GRAS are consolidated & accounted under the appropriate account heads and reports are submitted to the Controlling Officer. Also reconciliation is being done by this office with Accountant General, Mumbai in this respect after every 3 months of the year. (i.e. quarterly basis)

As the instructions are already been issued by the Government of Maharashtra, Finance Department vide circular No.संकिर्ण/10098/प्र.क्र.32/कोषा.5, दि.16/12/2011 to maintain cash book & to reconcile e-receipts through the GRAS.

All type of accounting Reports regarding e-receipts are already made available to the colleting Authorities in their GRAS login. The forms which are made available in the department's login are mentioned below.

1) Cash Account – Details of major Head wise e-receipts.
2) Covering Schedule – Details of Scheme Code wise e-receipts.
3) Daily Cash Book – Details of challan wise e-receipts.
4) Daily Abstract – Day wise e-receipts abstract.
5) Reconciliation Form – Transaction wise monthly details of e-challans which are made available for concerned collecting Authority & those are accounted in the Books of AG Mumbai.

2) Reconciliation of e-Receipts 7.9.3

Yearly statement of Receipts :

Reconciliation is being done by General Stamp Office, Mumbai with Account & General & Treasury / PAO on quarterly basis which leads to completion of VLC Certificate.

Year	Manual Receipt	E-Receipt (GRAS)	Total Receipts
2011 – 12	22,03,56,55,559.00	00.00	22,03,56,55,559.00
2012 – 13 (e-receipt from Nov-12)	950,85,65,902.07	16,80,26,19,026.00	26,31,11,84,928.07
2013 – 14	307,36,21,646.00	56,24,45,79,877.28	59,31,82,01,523.28
2014 – 15	40,49,75,544.00	18,07,86,83,117.04	18,48,36,58,661.04
2015 – 16 (e-receipt up to Feb.)	734,31,421.18	19,68,46,78,971.00	19,75,81,10,392.18

All the reconciliation completion slips are attached here with.

--- Attachments —

3) Regarding misclassification of scheme codes 7.10.4

The GRAS was developed for collecting e-Receipts from citizens to make the Govt. process of collection of Govt. Receipts in lieu of Services or Taxes from the citizen in citizen friendly manner.

This GRAS system was pioneered in Government of Maharashtra since 2010-11. During the period year 2012-13 to 2013-14 misclassifications was occurred as the system was in nutshell. Misclassification occurred because this system was new to every tax payer and also to office users. Separate account classification codes were prescribed for General Stamp Office and Inspector General of Registration for monitoring Revenue collection. Account classification codes relating to General Stamp Office and Inspector General of Registration were not mapped with the respective units in the GRAS system. Now as the Books of Accounts are closed for the year 2012-13 and 2013-14 at AG level rectification of misclassification is not possible now. Misclassification does not create any loss to Govt. Revenue.

But now GRAS system has designed and provided separate page for Inspector General of Registration Department for online payment. Due to which there is not any requirement of selecting classified scheme codes. This application has made more citizen centric and user friendly approved by allowing them the payment type, which lowers the chances of misclassification.

Now rectification of misclassification module is made available on GRAS system. If any misclassification is reported it will be rectified through this module.

Accounts Officer,
General Stamp Office, Mumbai

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.
Total Receipts For the period of 01/03/2015 To 31/03/2016

Department : Revenue Department
Region : Commissioner Pune
District : Solapur
Payment Type : All PAYMENT TYPES
Payment Mode : All Payment Modes

Payment Type	Mode of Payment	No. of Challans	Amount
Mineral Concession Fees, Rates And Royalties	All PAYMENT MODES	422.00	9,71,05,610.00
Land and Revenue	All PAYMENT MODES	913.00	3,37,57,017.00
Education Cess Act	All PAYMENT MODES	1,669.00	1,92,21,667.00
TALATHI Land Revenue and Cess Recovery	All PAYMENT MODES	1,763.00	1,60,18,538.00
Entertainment Tax	All PAYMENT MODES	811.00	1,40,11,176.00
Other Receipts	All PAYMENT MODES	3.00	93,177.00
Total		**5,571.00**	**18,02,07,185.00**

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Receipt Collecting Authority : COLLECTOR SOLAPUR

Cash Account Report 01/04/2016 To 30/04/2016

Major Headwise Report

Verified At RBI

Sr.No.	Major Head	Description	Amount
1	0029	Land Revenue	26,509.00
2	0853	Non-Ferrous Mining and Metallurgical Industries	19,20,82,018.00
		Grand Total	19,21,08,527.00

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Covering Schedule Report for the period of 01/04/2016 To 30/04/2016
Major Head - 0853-
Verified At RBI

SR	Description .	Scheme Code	Amount
COLLECTOR SOLAPUR			
1	Receipts from the Minor Mineral Extraction Rules.	0853004101	190,515,698.00
2	Receipts from the Mineral Conecession Rules 1960.	0853005901	1,537,624.00
3	Mineral	0853009501	28,696.00

Total Records : 3

Total :	19,20,82,018.00

Rs : Nineteen Crore Twenty Lakh Eighty Two Thousand Eighteen Rupees Only

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Covering Schedule Report for the period of 01/04/2016 To 30/04/2016
Major Head - 0029-
Verified At RBI

SR	Description .	Scheme Code	Amount
COLLECTOR SOLAPUR			
1	Commissioner, Pune	0029052501	21,721.00
2	Commissioner of Pune	0029168401	4,788.00
Total Records : 2			
		Total	26,509.00

Rs : Twenty Six Thousand Five Hundred Nine Rupees Only

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Receipt Collecting Authority : COLLECTOR SOLAPUR
Daily Cash Book for the date 04/04/2016 To 04/04/2016
Verified At RBI

Sr.No.	Challan Entry Date	RBI Date	GRN	Amount
COLLECTOR SOLAPUR				
Major Head : 0853				
Scheme Code: 0853004101		Scheme Desc: Fees and Royalties		
1	31-03-2016	04-04-2016	MH000014984201617M	3,128.00
Payee Name : DY ENGR B AND C SUB DIV AKKALKOT				
2	31-03-2016	04-04-2016	MH000015716201617M	7,915.00
Payee Name : DY ENGGR B AND C SUB DIV AKKALKOT				
3	31-03-2016	04-04-2016	MH008660799201516M	12,054.00
Payee Name : DY ENGR Z P B AND C SUD DIV AKKALKOT				
4	31-03-2016	04-04-2016	MH008661071201516M	26,272.00
Payee Name : DY ENGR Z P B AND C SUD DIV AKKALKOT				
5	31-03-2016	04-04-2016	MH008661328201516M	34,055.00
Payee Name : DY ENGR Z P B AND C SUD DIV AKKALKOT				
Major Head : 0853				
Scheme Code: 0853009501		Scheme Desc: Fees and Royalties		
1	31-03-2016	04-04-2016	MH008485308201516M	28,696.00
Payee Name : G P Babhulgaon Tal Pandharpur				

Grand Total	112,120.00
Total Challan	6

(2)

Accountants General, Maharashtra

JavaScript Tree Menu

A.G.(A & E)-I, Maharastra,Mumbai

- About Us
- Organisational Structure
- Accounts
- GPF
- Pensions
- Admin
- Sr.DAO/DAO/DA
- Administrative Reports
- Right To Information
- News & Events
- Contact Us

ONLINE RECONCILIATION

Service available from Monday, 09.30 a.m. to to Friday, 06.00 p.m.

Pr. Accountant General (A&E)-I, Mah.	Accountant General (A&E)-II, Mah.
Reconciliation for Mumbai ✓	Reconciliation for Nagpur
Online Reconciliation Status --- PDF Format	-
Outstanding DC Bills	Outstanding DC Bills
Outstanding UCs	Outstanding UCs
View/Download User Manual	
View/Download Demo	

By clicking the above links you will be leaving the NIC site and entering an outside website over which NIC has no control.

492

Pdk01 ते 2

392

INDIAN AUDIT & ACCOUNTS DEPARTMENT
OFFICE OF THE PRINCIPAL ACCOUNTANT GENERAL (A&E)-I,
MAHARASHTRA, MUMBAI - 400 020.

: ONLINE RECONCILIATION LOGIN PAGE :

ENTER YOUR 10 DIGIT DDO CODE : 7101003270 Login

Register New DDO

: Welcome to Online Reconciliation :

7101003270 TREASURY OFFICER, VIRTUAL TREASURY MUMBAI

GOVT. BARRACK NO 11, FREE PRESS JOURNAL ROAD, NARIMAN POINT, MUMBAI 400021

Voucher Reconciliation Screen

Compilation Register

Transfer Entry Details - CTL TE

Transfer Entry Details - Treasury TE

Deduction Details

Contigency Voucher Details

Refund Voucher Details

Misclassified Voucher Details

OBS Details (Missing Vouchers)

View / Edit DDO & CO Details

Classified Abstract - Receipt Loan Heads

Classified Abstract - Payment Loan Heads

Consolidated Abstract - Receipt Loan Heads

Consolidated Abstract - Payment Loan Heads

Outstanding DC Bills

Outstanding Utilization Certificates

Delete wrongly reconciled vouchers

DDOwise Unposted List

GPF Subscribers with Null Date of Birth

DDOwise Missing Credits

CLASSIFIED ABSTRACT - RECEIPT

Name & Designation of the Reconciling Officer :

Select Month*: 01/16 ✓

Select Major Head: 0030 ✓

Get Classifed Abstract | Print Acknowledgement | Back

*(Select Month '03/10P' for March-Preliminary,
'03/10SI' for March-Supplementary I and
'03/10SII' for March-Supplementary II)

CLASSIFIED ABSTRACT

MONTH 01-JAN-16 MAJOR HEAD 0030

PLAN/

NON-PLAN

0000 SMH	MNH	TRY TOTAL	PAO	CTL	GRAND TOTAL
03	101	255651709	2210474	0	257862183
	102	12146433905	4069776	0	12150506681
	103	1599103950	176916	0	1599280866
	104	1343433660	199823	0	1343633483
	800	-2012776	0	0	-2012776
		1375686249	-87312748	0	1288373501

A.A.O/VLC

CLASSIFIED ABSTRACT

MONTH 01-JAN-16 MAJOR HEAD 0030

PLAN/

3RNI

NONE

0000

SMH	MNH	RATNAGIRI	SANGLI	SATARA	SINDHUDURG	SOLAPUR	THANA	VRTL TRFASURY
03	101	0	0	0	0	0		0
	102	0	0	0	0	0	0	0
	103	0	0		0	0	0	0
	104	36428	45240	300	137480	6020	1538764	1339259403
	800	645800	331636	673570	332530	2282857	1511561	15138996
		1025345	47533	-1133183	1492507	1914279	-8323483	15374671472

REPORT ID

CLASSIFIED ABSTRACT

24-MAY-16 03:03 PM

MONTH 01-APR-16 MAJOR HEAD 0028

PLAN/

GRNT

NONE

0000 SMH	MNH	RATNAGIRI	SANGLI	SATARA	SINDHUDURG	SOLAPUR	THANA	VRTL TREASURY
00	107	8276553	11234319	10779551	3750316	20419708	31029317	79365570
	800	0	0	0	0	0	0	0
		8276553	11234319	10779551	3750316	20419708	31029317	79365570

शासकीय जमा लेखांकन प्रणाली (GRAS) च्या माध्यमातून इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने शासन खाती जमा केलेल्या रकमांच्या लेखांकन व ताळमेळाबाबत.

महाराष्ट्र शासन
वित्त विभाग
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
शासन परिपत्रक क्र. संकिर्ण १००९/प्र.क्र. ३२/कोषा प्र-५,
दिनांक : १६ डिसेंबर, २०११

वाचा : १. महाराष्ट्र शासन, वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र. संकिर्ण/१००८/प्र.क्र.६३/कोषा प्र-५, दि २१/०८/२००८.
२. महाराष्ट्र शासन, वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र. संकिर्ण/१००८/प्र.क्र.८/कोषा प्र-५, दि. ३१/१०/२००८.
३. महाराष्ट्र कोषागार नियम १९६८, खंड पहिला, नियम ३८३ ते ३८८.

परिपत्रक :

राज्य शासनाने वित्त विभागाच्या नियंत्रणाखाली "व्हर्च्युअल" ट्रेझरीची स्थापना केलेली असून सहभागी बँकांच्या पेमेंट गेट-वे चा वापर करुन इलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून शासकीय जमा लेखांकन प्रणालीद्वारे (GRAS) शासनाच्या विविध विभागांशी संबंधित जमा रकमांचा भरणा करण्याची सुविधा उपलब्ध करुन दिलेली आहे. शासनाकडे जमा होणाऱ्या रकमांच्या लेखांकनासाठी व ताळमेळासाठी अवलंबिण्याची प्रचलित कार्यपध्दती महाराष्ट्र अर्थसंकल्पीय नियम पुस्तिका प्रकरण १४,नियम १५७,परिशिष्ट ३,परिच्छेद ३ व महाराष्ट्र कोषागार नियम १९६८,खंड १ मधील भाग ३,विभाग २,नियम १०८ ते ११६ मध्ये विहित केलेली आहे. तथापि इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांचा वापर करुन शासनास देय रकमा जमा करण्याची "ग्रास" ही नवीन on-line प्रणाली अस्तित्वात आली असून आणि प्रचलित पध्दतीही चालू राहाणार असल्याने "ग्रास" प्रणालीमार्फत जमा होणाऱ्या रकमांच्या लेखांकन व ताळमेळासाठी म्हणजे ई - रिसिटसाठी खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती विहित करण्यात येत आहे.

कार्यालय प्रमुख तसेच नियंत्रण अधिकाऱ्यास शासकीय जमा लेखांकन प्रणालीवर (GRAS) पुढील सुविधा उपलब्ध असतील.

१. "ग्रास" प्रणालीत Awaited Scroll या पर्यायात चालू दिवसात झालेले व्यवहार (Successful / Unsuccessful Challans) याचा तपशिल व मागील दिवसात झालेले

व्यवहार जो बँक स्क्रोल मध्ये समाविष्ट झालेले नाहीत अशा चलनांचा तपशिल मध्ये पाहता येईल. अदाकर्त्याला व्यवहाराची सद्य:स्थिती दिसेल.

२. भारतीय रिझर्व्ह बँकेशी व सहभागी बँकांशी स्क्रोलवरुन ताळमेळ (Reconciliation) केलेली एकूण जमा Total Receipts या पर्यायामध्ये पाहता येईल.

३. चलन पडताळता येईल किंवा सेवा दिल्यानंतर चलन पूर्णपणे किंवा अंशत: विरुपित (Deface) करता येईल.

४. चलनाच्या GRN (Government Reference Number) वरुन झालेल्या प्रत्येक प्रदानाची स्थिती (Successful / Unknown / Failed) पाहता येईल.

५. विभागाच्या गरजेप्रमाणे हव्या त्या क्रमवारीनुसार हव्या त्या कालावधीतील जमा रकमेचा अहवाल कगाल सहा रकान्यांच्या (Column) मर्यादेत राहून Scroll Report या पर्यायातून उपलब्ध करुन घेता येईल.

६. अदाकर्त्यास सेवा पुरविल्यानंतर संबंधित विभागाने संबंधित चलन "ग्रास" प्रणालीवर विरुपित (Deface) करणे बंधनकारक आहे. सेवा पुरविल्यानंतर अशी चलने विरुपित करणे याची जबाबदारी संबंधित कार्यालय प्रमुखाची राहील. चलने विरुपित करण्याची सुविधा Deface Challan या पर्यायात उपलब्ध आहे.

७. विरुपित (Deface) / अविरुपित (Non-Deface) किंवा एकत्रीतपणे चलनांचा अहवाल Report या पर्यायातून उपलब्ध करुन घेता येईल.

<u>विभागाने अवलंबिण्याची कार्यपध्दती :</u>

शासकीय जमा लेखांकन प्रणालीमधून (GRAS) जमा रकमांसंदर्भात नियतकालिक जमेचा अहवाल (Total Receipts) कार्यालय प्रमुख / संबंधित कार्यालयांनी डाऊनलोड करुन घ्यावा. अशा प्रकारच्या दैनिक अहवालाच्या आधारे "ग्रास" प्रणालीमार्फत त्यांच्या कार्यालयाशी निगडीत जमा रकमांची त्यांच्याकडील रोख नोंदवहीमध्ये जमा बाजूला ई - रिसिट म्हणून त्या त्या दिवशी नोंद घ्यावी व रोखवहीत खर्चाचे बाजूला व्हर्च्युअल कोषागारात जमा अशी पुरतकी नोंद घेणे व त्यादिवशीचा व्यवहार निरंक करुन स्वाक्षरी करणे. महिना संपल्यानंतर त्या महिन्यातील जमेचा लेखाशिर्षनिहाय अहवाल नियंत्रक अधिकाऱ्याकडे पाठवावा. नियंत्रक अधिकाऱ्यांनी ई - रिसीट व इतर सर्व जमा यांचे एकत्रीकरण करुन महाराष्ट्र अर्थसंकल्पीय नियम पुस्तिका प्रकरण १४, नियम १५७, परिशिष्ट ३, परिच्छेद ३ मधील कार्यपद्धतीनुसार महालेखापाल कार्यालयाशी

विहीत पध्दतीने ताळमेळ घ्यावा. जमा रकमेचा अहवाल हा व्हर्च्युअल कोषागाराने सहभागी बँक व भारतीय रिझर्व्ह बँक यांच्या स्क्रोलची ताळमेळ केल्याचा अहवाल असल्यामुळे आदाकर्त्याने ज्या कार्यालयाराठी रकमेचा भरणा केला आहे, त्या कार्यालयाने संबंधीत ई - चलनाची पडताळणी कोषागारात / अधिदान व लेखा कार्यालयाकडून करून घेण्याची आवश्यकता नाही. ई - चलनाच्या बाबतीत काही अडचणी / शंका असल्यास संबंधित कार्यालयाने "व्हर्च्युअल ट्रेझरी" कार्यालय, मुंबई यांचेकडे संपर्क साधावा. "व्हर्च्युअल ट्रेझरी" कार्यालयाचा पत्ता, दूरध्वनी क्रमांक व ई-मेल आयडी "भास" प्रणालीवर उपलब्ध आहे.

हे परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आलेले असून त्याचा संकेतांक २०१११२२००६१११८१२१८००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(स. अ. मु. नकवी)
शासनाचे उपसचिव

प्रति,
राज्यपालांचे सचिव,
मुख्यमंत्र्यांचे व उप मुख्यमंत्र्यांचे सचिव,
सर्व मंत्री व राज्यमंत्री यंचे खाजगी सचिव,
मंत्रालयीन सर्व प्रशासकीय विभाग,
मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांच्या नियंत्रणाखालील सर्व कार्यालय प्रमुख,
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-१, महाराष्ट्र,मुंबई,
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-२, महाराष्ट्र, नागपूर,
महालेखापाल (लेखा परीक्षा)-१, महाराष्ट्र, मुंबई,
महालेखापाल (लेखा परीक्षा)-२, महाराष्ट्र, नागपूर,
महालेखापाल (वाणिज्यिक लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र, मुंबई,
सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,
प्रबंधक, उच्च न्यायालय (मुळ शाखा),मुंबई,
प्रबंधक, उच्च न्यायालय (अपील शाखा), मुंबई,
प्रबंधक, महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, मुंबई,
सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई,
प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,
संचालक लेखा व कोषागारे, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
संचालक, स्थानिक निधी लेखा परिक्षा संचालनालय, कोकण भवन, नवी मुंबई,
सह संचालक, लेखा व कोषागारे, पुणे, नाशिक, नागपूर, अमरावती, औरंगाबाद, कोकण भवन, नवी मुंबई.
अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई/ठाणे,
निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,
सर्व कोषागार अधिकारी,
सर्व उपकोषागार अधिकारी,
निवड नस्ती, वित्त विभाग-कोषा प्र-५.

VT/433
09-06-16

49

प्रधान मुद्रांक कार्यालय,

नगर भवन, फोर्ट, मुंबई- ४००००१, दुरध्वनी क्र.०२२ २२६६४५८५

जा.क्र./स.सा.लेखा/ 2177 दिनांक : 09/06/2016

To,
Treasury Officer,
Virtual Treasury Office,
Maharashtra State Mumbai.

Subject : Compliances regarding GRAS IT Audit.

1) Regarding maintenance of Cash Book for e-Receipts – 7.9.2

Policies & Procedure :

Now General Stamp Office has started maintaining Cash Book and reconciling e-receipts through the GRAS on quarterly basis. It is also stated that this office has started maintaining separate register for e-receipts on daily basis. All the monthly records & the statements in this regards are duly signed & attested by the Accounts Officer. At the closing day of the every month all amounts received through GRAS are consolidated & accounted under the appropriate account heads and reports are submitted to the Controlling Officer. Also reconciliation is being done by this office with Accountant General, Mumbai in this respect after every 3 months of the year. (i.e. quarterly basis)

As the instructions are already been issued by the Government of Maharashtra, Finance Department vide circular No.संकिर्ण/10098/प्र.क्र.32/कोषा.5, दि.16/12/2011 to maintain cash book & to reconcile e-receipts through the GRAS.

All type of accounting Reports regarding e-receipts are already made available to the colleting Authorities in their GRAS login. The forms which are made available in the department's login are mentioned below.

1) Cash Account – Details of major Head wise e-receipts.
2) Covering Schedule – Details of Scheme Code wise e-receipts.
3) Daily Cash Book – Details of challan wise e-receipts.
4) Daily Abstract – Day wise e-receipts abstract.
5) Reconciliation Form – Transaction wise monthly details of e-challans which are made available for concerned collecting Authority & those are accounted in the Books of AG Mumbai.

2) Reconciliation of e-Receipts 7.9.3

Yearly statement of Receipts :

Reconciliation is being done by General Stamp Office, Mumbai with Account & General & Treasury / PAO on quarterly basis which leads to completion of VLC Certificate

Year	Manual Receipt	E-Receipt (GRAS)	Total Receipts
2011 – 12	22,03,56,55,559.00	00.00	**22,03,56,55,559.00**
2012 – 13 (e-receipt from Nov-12)	950,85,65,902.07	16,80,26,19,026.00	**26,31,11,84,928.07**
2013 – 14	307,36,21,646.00	56,24,45,79,877.28	**59,31,82,01,523.28**
2014 – 15	40,49,75,544.00	18,07,86,83,117.04	**18,48,36,58,661.04**
2015 – 16 (e-receipt up to Feb.)	734,31,421.18	19,68,46,78,971.00	**19,75,81,10,392.18**

All the reconciliation completion slips are attached here with.

--- Attachments ---

3) Regarding misclassification of scheme codes 7.10.4

The GRAS was developed for collecting e-Receipts from citizens to make the Govt. process of collection of Govt. Receipts in lieu of Services or Taxes from the citizen in citizen friendly manner.

This GRAS system was pioneered in Government of Maharashtra since 2010-11. During the period year 2012-13 to 2013-14 misclassifications was occurred as the system was in nutshell. Misclassification occurred because this system was new to every tax payer and also to office users. Separate account classification codes were prescribed for General Stamp Office and Inspector General of Registration for monitoring Revenue collection. Account classification codes relating to General Stamp Office and Inspector General of Registration were not mapped with the respective units in the GRAS system. Now as the Books of Accounts are closed for the year 2012-13 and 2013-14 at AG level rectification of misclassification is not possible now. Misclassification does not create any loss to Govt. Revenue.

But now GRAS system has designed and provided separate page for Inspector General of Registration Department for online payment. Due to which there is not any requirement of selecting classified scheme codes. This application has made more citizen centric and user friendly approved by allowing them the payment type, which lowers the chances of misclassification.

Now rectification of misclassification module is made available on GRAS system. If any misclassification is reported it will be rectified through this module.

Accounts Officer,
General Stamp Office, Mumbai

आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे कार्यालय
जुने जकात घर, दुसरा माळा, शहिद-भगतसिंग मार्ग, फोर्ट, मुंबई – २३.

प्रति,

मा.संचालक,
संचालनालय, लेखा व कोषागारे,
महाराष्ट्र राज्य,
मुंबई – ४०० ०२१

क्रमांक : लेखा ११२०१३/ग्रासप्रणाली/ई-चलन/१३ ड मुंबई, दिनांक – १० जुन, २०१६

विषय : भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी ग्रास प्रणालीचे वापराच्या अनुषंगाने केलेल्या लेखापरिक्षण अहवालात उपस्थित केलेल्या मुद्यांचे निराकरण करणेबाबत....

संदर्भ : आपले पत्र क्र व्ह.ट्रे./न.क्र.१२२ अ/२०१६/७२ दिनांक १ मार्च २०१६

महोदय,

उपरोक्त संदर्भांकित पत्राच्या अनुषंगाने सादर करण्यात येते की, शासकीय जमा लेखांकन पध्दतीच्या वापराच्या अनुषंगाने महालेखापाल, मुंबई यांच्याद्वारे अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर यांचे इ-चलना द्वारे जमा झालेल्या महसुलाबाबत आक्षेप घेण्यात आले होते आक्षेपाच्या अनुषंगाने त्याचे मुद्देनिहाय अभिप्राय खालीलप्रमाणे

७.९.२ इ-जमांसाठी ठेवलेल्या रोकड वही देखभालीच्या कार्यपध्दतीचे अनुसरण न करणे :

इ-चलनाद्वारे प्राप्त झालेल्या रकमांचे रोकड वही मध्ये नोंद घेण्याकरिता कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. लेखा११२०१३/ग्रासप्रणाली/इचलन/१३ ड दिनांक ७ जुन २०१६ अन्वये सर्व अधिनस्त कार्यालयांना सुचना देण्यात आलेल्या आहेत. त्याची अंमलबजावणी होत आहे याची खात्री करुन त्यावर नियंत्रण ठेवण्यात येईल.

७.९.३ इ-जमांचा ताळमेळ न घालणे

इ-चलनाद्वारे जमा होणाऱ्या महसुलाचा महालेखाकार कार्यालयातील लेख्यांशी सन २०१२-१३ ते २०१५-१६ पर्यंत या कार्यालयाकडुन ताळमेळ घेण्यात आलेला आहे. महालेखापाल कार्यालयाने निर्गमित केलेल्या ताळमेळाच्या पावत्या सोबत जोडल्या आहेत.

७.१०.४ इ-जमांचे चुकीचे वर्गीकरण

i) **सांकेतांक वर्गीकरण मास्टर डेटात उपलब्ध नसणे**

अधीक्षक, उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर यांचेकडील इ-जमांच्या १३२ प्रकरणांत रु.४३.०३ लाख निवृत्ती वेतन

अंशदानाच्या रक्कमेचे उत्पादन शुल्क जमेमध्ये चुकीचे वर्गीकरण झालेले आहे. वास्तविक सदर निवृत्ती वेतन अंशदानाची रक्कम ००७१००२१ या लेखाशिर्षाखाली जमा होणे आवश्यक होते परंतु सदरची रक्कम ही चुकीने ००३९ राज्य उत्पादन शुल्क या लेखाशिर्षाखाली जमा झालेली आहे. सन २०१३-१४ चे लेखे बंद झाल्यामुळे याबाबत Transfer Entry तसेच Note of Error करण्याची संधी नाही. उत्पादन शुल्क या विभागातील काही अधिकारी जसे उप अधीक्षक, निरीक्षक, दुय्यम निरीक्षक व जवान यांची नियुक्ती घटकांवर केली जाते व त्यांच्या वेतनाच्या अनुषंगाने Supervision Charges वसूल केले जातात आणि ते मुख्य लेखाशिर्ष ००३९, ८०० इतर जमा या लेखाशिर्षाखाली जमा केली जातात. त्याच प्रमाणे त्यांच्या कडुन निवृत्ती वेतन अंशदान वसुल करण्यात येऊन ते ००७१००२१ या लेखाशिर्षाखाली जमा होते. तथापी या विभागातील असे घटकावर नियुक्त केलेल्या अधिकारी कर्मचाऱ्यांना प्रतिनियुक्तीवर नियुक्त केले असे समजण्यात येत नाही.

iii) **चुकीचे वर्गीकरण**

अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर यांचेकडुन सन २०११-१२ दरम्यान रु.२७५.९२ लाखाच्या १९ प्रकरणात आणि सन २०१२-१३ दरम्यान रु.४८.२१ लाखाच्या दोन प्रकरणात अनुक्रमे आयात शुल्क व अनुज्ञप्ती शुल्काच्या रकमेचे IMFL वरील उत्पादन शुल्क याखाली चुकीचे वर्गीकरण झालेले आहे. महालेखापाल यांचेकडील लेखे बंद झाल्यामुळे याबाबत Transfer Entry तसेच Note of Error करण्याची संधी नाही. याबाबत भविष्यात असे चुकीचे वर्गीकरण होऊ नये यासाठी या कार्यालयाने परिपत्रक क्र. लेखा११२०१३/ग्रासप्रणाली/इचलन/१३ ड दिनांक ७ जुन २०१६ अन्वये सर्व अधिनस्त कार्यालयांना सुचना देण्यात आलेल्या आहेत. त्याचे तंतोतंत पालन करण्याबाबत आदेश दिले आहेत. चुकीचे वर्गीकरण झाल्यास ते दुरुस्त करण्याची सुविधा ग्रास प्रणालीत आता उपलब्ध करुन देण्यात आली आहे त्यामुळे भविष्यात असे चुकीचे वर्गीकरण झाल्यास ते त्वरित दुरुस्त करुन घेण्यात येईल.

(मा. सु. डोंगरे)
सह-संचालक (लेखा),
राज्य उत्पादन शुल्क,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

VLC SECTION

FFICE OF THE ACCOUNTANT GENERAL(A&E)-I,MAHARASHTRA,MUMBAI-400 020.

RECONCILIATION COMPLETION SLIP

REF NO : RCN/DC2/15/045173

inancial Year : 2015 Department : B Home Department

Reconciliation P DILIP MAJVELKAR

Period From	Period To :	Schedule Date :	Start Date :	End Date
01-JAN-2016	31-MAR-2016	25-JUN-2016	26-MAY-2016	27-MAY-2016

Memo Number : 50 Memo Receipt Dt : 27-MAY-2016 Memo Sent to DC :

Grant No.:	Treasury :	CRC :	DDOResponsible forRecon. :	Reconciled Amount :	Misclassified Amount :	Descripancies
0000	PAO	00390057	7101000323	2,27,95,915		0.
0000	PAO	00390066	7101000323	37,06,25,388		0.
0000	PAO	00390075	7101000323	9,96,625		0
0000	PAO	00390084	7101000323	5,15,05,564		0.
0000	PAO	00390093	7101000323	2,69,55,065		0.
0000	PAO	00390101	7101000323	1,32,76,47,421		0.
0000	PAO	00390119	7101000323	1,81,01,29,406		0
0000	PAO	00390128	7101000323	1,26,37,68,773		0.
0000	PAO	00390137	7101000323	5,81,39,59,511		0.
0000	PAO	00390155	7101000323	40,65,752		0
0000	PAO	00390164	7101000323	18,76,46,417		0.
0000	PAO	00390173	7101000323	0		0.
0000	PAO	00390191	7101000323	6,36,27,96,015		0.
0000	PAO	00390208	7101000323	6,17,28,303		0.
0000	PAO	00390226	7101000323	12,54,67,09,038		0.
0000	PAO	00390235	7101000323	5,88,48,14,017		0.
0000	PAO	00390244	7101000323	1,86,78,92,980		0
0000	PAO	00390253	7101000323	1,56,74,01,455		0
0000	PAO	00390262	7101000323	2,24,21,012		0

MJH/CRC CODE	MAIN	NAG	PAO	TOTALas per AG Office Records
00390057	2,46,02,573	8,11,54,172		10,57,56,745
00390066	37,10,38,363	27,32,600		37,37,70,963
00390075	10,18,591	2,35,865		12,54,456
00390084	5,63,97,733	4,71,80,535		10,35,78,268
00390093	2,69,64,348	18,38,375		2,88,02,723
00390101	1,33,84,73,841	11,94,79,966	4,18,333	1,45,83,72,140
00390119	1,81,60,76,894	33,36,290		1,81,94,13,184
00390128	1,32,98,67,474	5,83,82,571	4,50,275	1,38,87,00,320
00390137	5,81,79,47,431	51,19,156		5,82,30,66,587
00390155	40,65,752	1,65,050		42,30,802
00390164	19,80,24,396	11,20,758		19,91,45,154
00390191	6,36,29,16,847	7,600		6,36,29,24,447
00390208	8,42,51,453	31,81,188		8,74,32,641
00390226	12,57,22,09,358	1,00,26,753		12,58,22,36,111
00390235	6,06,44,68,636	8,37,89,676	4,50,20,960	6,19,32,79,272

५८७

VLC SECTION

OFFICE OF THE ACCOUNTANT GENERAL(A&E)-I,MAHARASHTRA,MUMBAI-400 020.

00390244	1,86,81,42,730	5,95,775	1,86,87,38,505
00390253	1,58,81,72,340	83,950	1,58,82,56,290
00390262	2,28,09,425		2,28,09,425

Remarks : Reconciliation should be done by the Controlling officers responsible for reconciliation. This reconciliation has been done by the DDO which is not as per rule. The DDO should send the information in form no. 9 to the Controlling Officer and the Controlling officer should visit A. G. Office for reconciliation alongwith form no. 10 prescribed in Maharashtra Budget Manual.

22.5.16.

Dt 2.

ASSTT. ACCOUNTS OFFICER / VLC SECTION

VT/313
18.4.16

1578386/2016.

महाराष्ट्र शासन

अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, नाशिक यांचे कार्यालय.

पोलीस परेड ग्राऊंडसमोर, शरणपुर रोड,नाशिक.दु.क्र.०२५३-२५७१०३३,फॅक्स क्र.२५७९३०

प्रति,

कोषागार अधिकारी,
व्हर्च्युअल ट्रेझरी,
महाराष्ट्र राज्य,
शासकीय कुटीर क्र.११,
प्लॉट नं.१७६, फ्री प्रेस जर्नल मार्ग,
नरिमन पॉईंट, मुंबई ४०० ०२१.

क्रमांक - लेखा ११२०१४/१५६२/सात / ९५१

नाशिक दि.२३ मार्च २०१६.

विषय - भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी ग्रास प्रणालीचे वापराच्या अनुषंगाने आपल्या विभागात केलेल्या लेखापरिक्षण अहवालात उपस्थित केलेल्या मुद्दयांचे निराकरण करणेबाबत.

संदर्भ - आपल्या कार्यालयाचे पत्र क्र.व्ह.ट्रे./न.क्र. १२२-अ/२०१६/६६ दि.२३/०२/२०१६

महोदय,

उपरोक्त विषयाचे संदर्भान्वये सादर करण्यात येते की, वित्त विभाग शासन परिपत्रक क्र.संकीर्ण १००९/प्र.क्र.३२/कोषा प्र-५ दि.१६/१२/२०११ मध्ये विहीत केलेल्या कार्यपध्दतीनुसार ग्रास प्रणालीद्वारा जमा रकमांची रोख नोंदवहीमध्ये नोंद घेण्यात येत आहे. ग्रास प्रणालीद्वारे जमा करण्यात येणा-या जमा रकमांचा ताळमेळाचे महिनानिहाय व लेखाशिर्षनिहाय अहवाल नियंत्रक अधिकारी (मा.आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क, म.राज्य, मुंबई) यांना सादर करण्यात येत आहे. तसेच अदाकर्त्यास सेवा पुरविल्यानंतर ई चलन विरुपित करण्यात येते. आपले माहितीस्तव सादर.

(आर.जी.आवळे)
अधीक्षक,
राज्य उत्पादन शुल्क,
नाशिक.

18/04

विवरण पत्र ३

(13)

Virtual Treasury Officer Maharashtra <vto@mahakosh.in>

Fwd: Gras Diagram

3 messages

Vishal Naldurgkar <vishal.n@nic.in> Thu, Feb 18, 2016 at 3:49 PM
To: VTO <vto@mahakosh.in>
Cc: bk.nair@nic.in

Dear Sir

As suggested in AG audit about GRAS DFD diagram and ER diagram we have prepared the same and sample is attached along with this mail. If you could forward it to the concern person in AG or Shri. Raghu who has done the audit if they found it proper we will finalize and submit it.

Regards

--

Vishal V Naldurgkar
System Analyst / Scientist
National Informatics Centre
Ministry of IT & Communications
Software Development Unit
Pune
Maharashtra.
Phone : 020-25610000 Extn. 4342
Mobile: 09420425626

3 attachments

- Final_DFD.doc 811K
- final_er_diagram_echallan_generation.docx 196K
- diagram.zip 427K

Balakrishnan <bk.nair@gov.in> Thu, Feb 18, 2016 at 6:33 PM
To: raghuthamane.mh1.sca@nic.in
Cc: vto@mahakosh.in, Vishal Naldurgkar <vishal.n@nic.in>

Raghu

We have created DFD diagram and ER diagram for GRAS
Kindly please go through the document and tell us if this is acceptable to AG .
So that we can close tha Audit para
Regards
Balakrishnan Nair
Scientist 'E' / Technical Director
Government of India

508

Ministry of Communications & IT
National Informatics Centre
Software Development Unit
Pune - 411007
[Quoted text hidden]
[Quoted text hidden]
--

3 attachments

Final_DFD.doc
811K

final_er_diagram_echallan_generation.docx
196K

diagram.zip
427K

Virtual Treasury Officer Maharashtra <vto@mahakosh.in> Thu, Mar 3, 2016 at 3:01 PM
Draft To: Balakrishnan <bk.nair@gov.in>
Cc: EPVRaghoothaman AO <raghuthamane.mh1.sca@nic.in>, Vishal Naldurgkar <vishal.n@nic.in>

Dear sir
[Quoted text hidden]
--
With Best Regards,

J. H. SAHARE
Treasury Officer,
Virtual Treasury, GOM.
Govt. Barrack No.11, Free Press Journal Marg, Nariman Point,
Mumbai - 400 021.
vto@mahakosh.in
Tel 022 22040570/68 Fax 022 22040570

Data flow Diagram

GRAS DFD Level 0

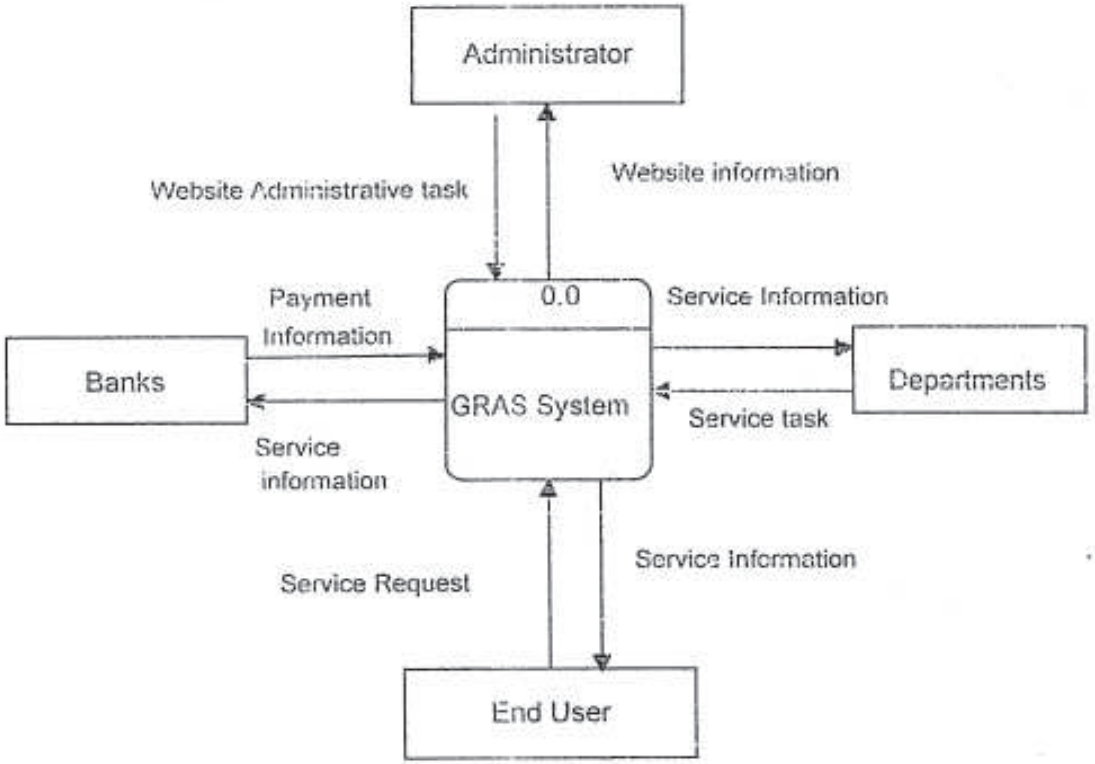

GRAS End User DFD
Level 1

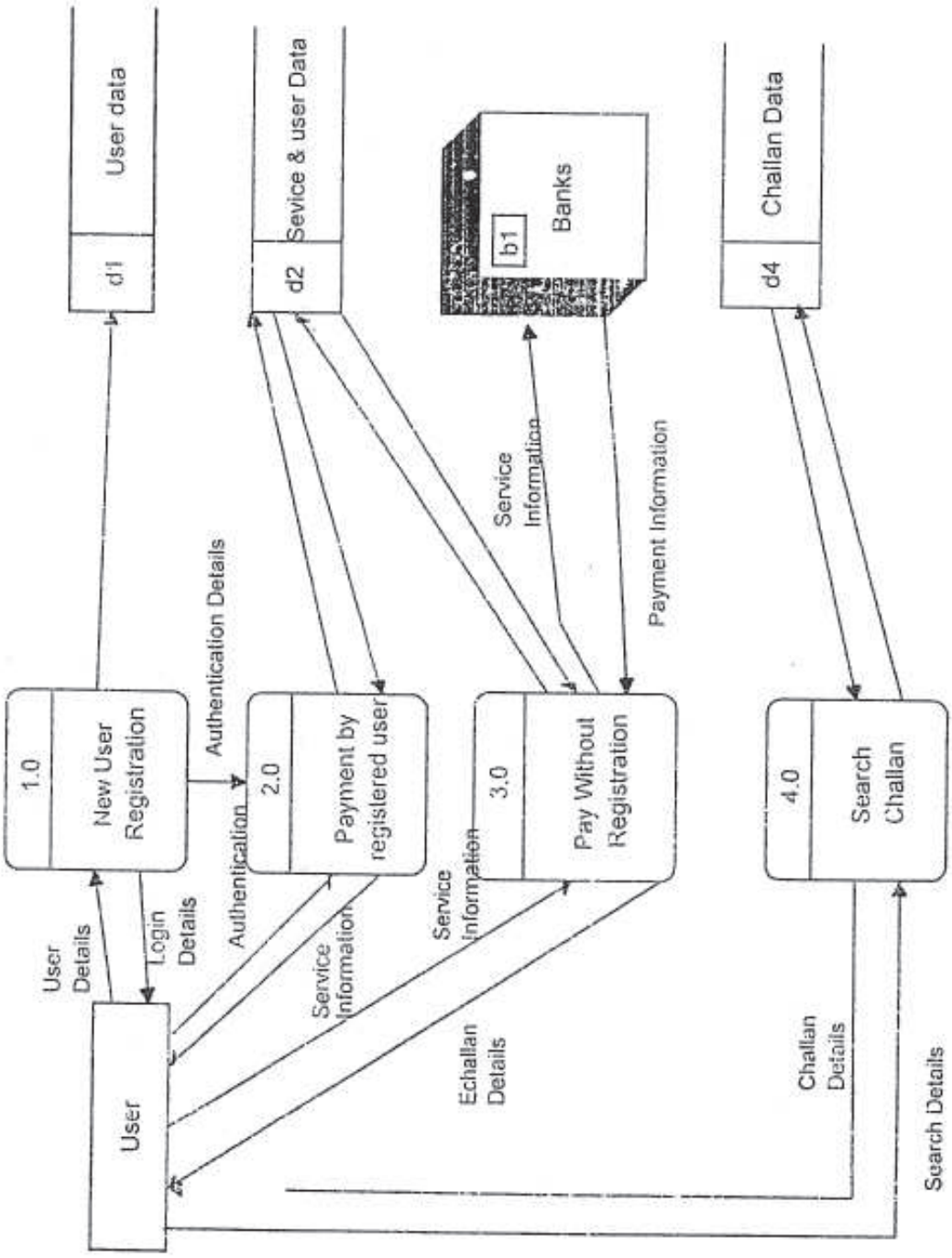

GRAS End User (New Registration) DFD Level 2

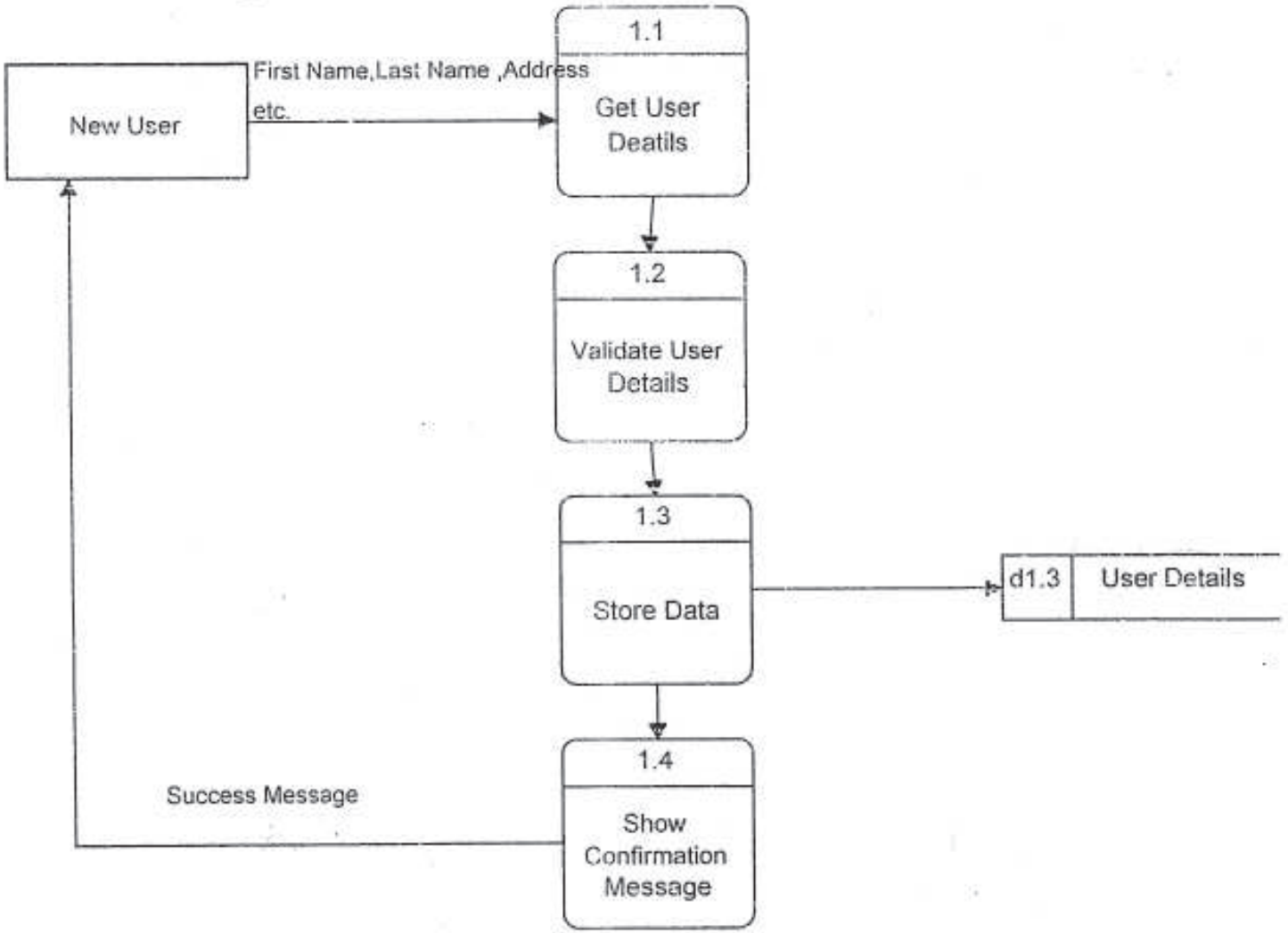

SKAS End User (Pay without Registration)
DFD Level 2
End User
Enter Details
3.1
Get Service Details
3.2
Validate Service Details
3.3
Prepare Draft Challan
d3.3
Service Details
3.4
Store Data
d3.4
Service Details
3.5
S nd Data to Bank Site
3
Bank
3.6
Generate E-challan
d3.6
Service Details
Echallan

GRAS End User Search
Challan DFD Level 2

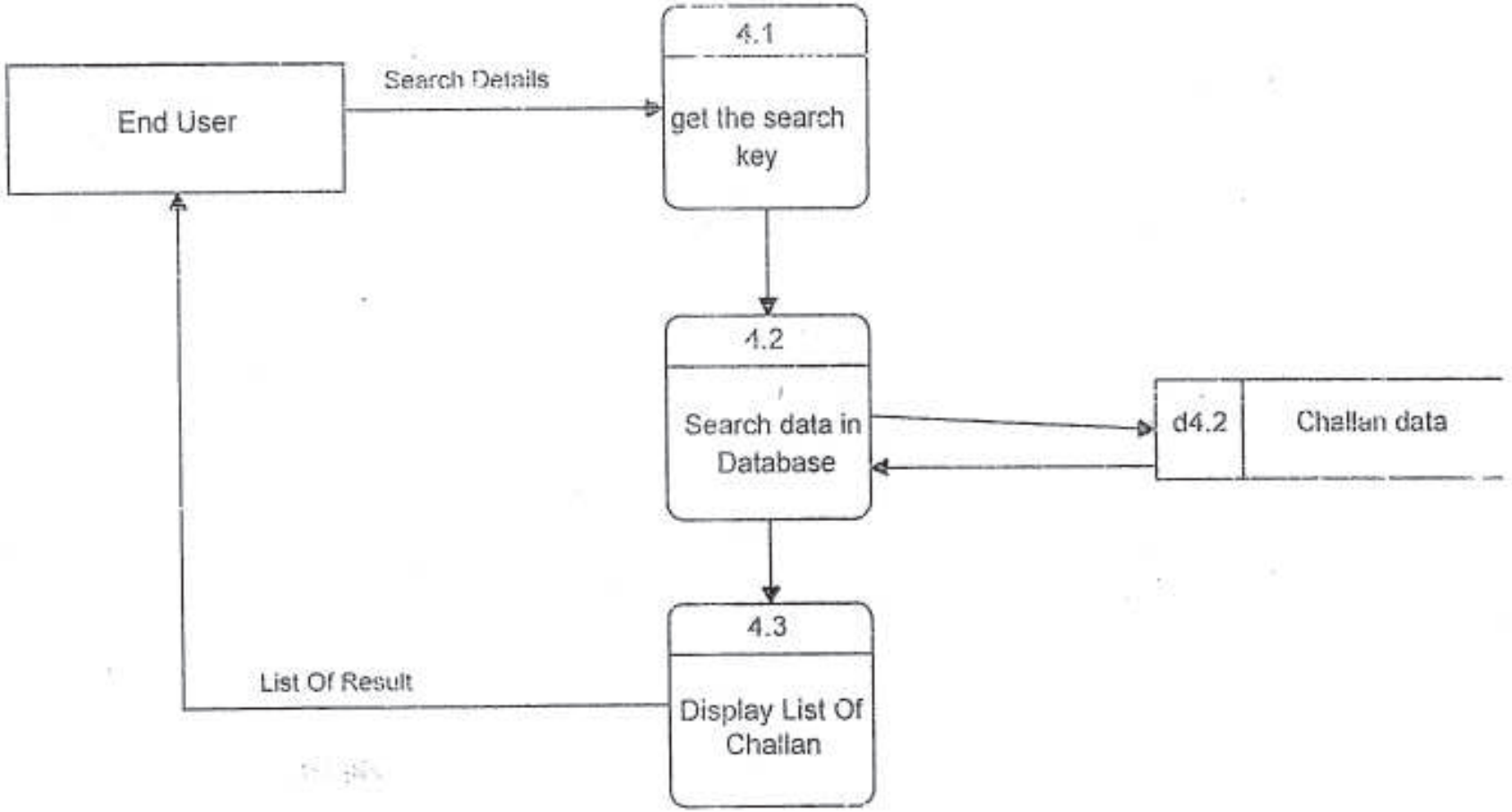

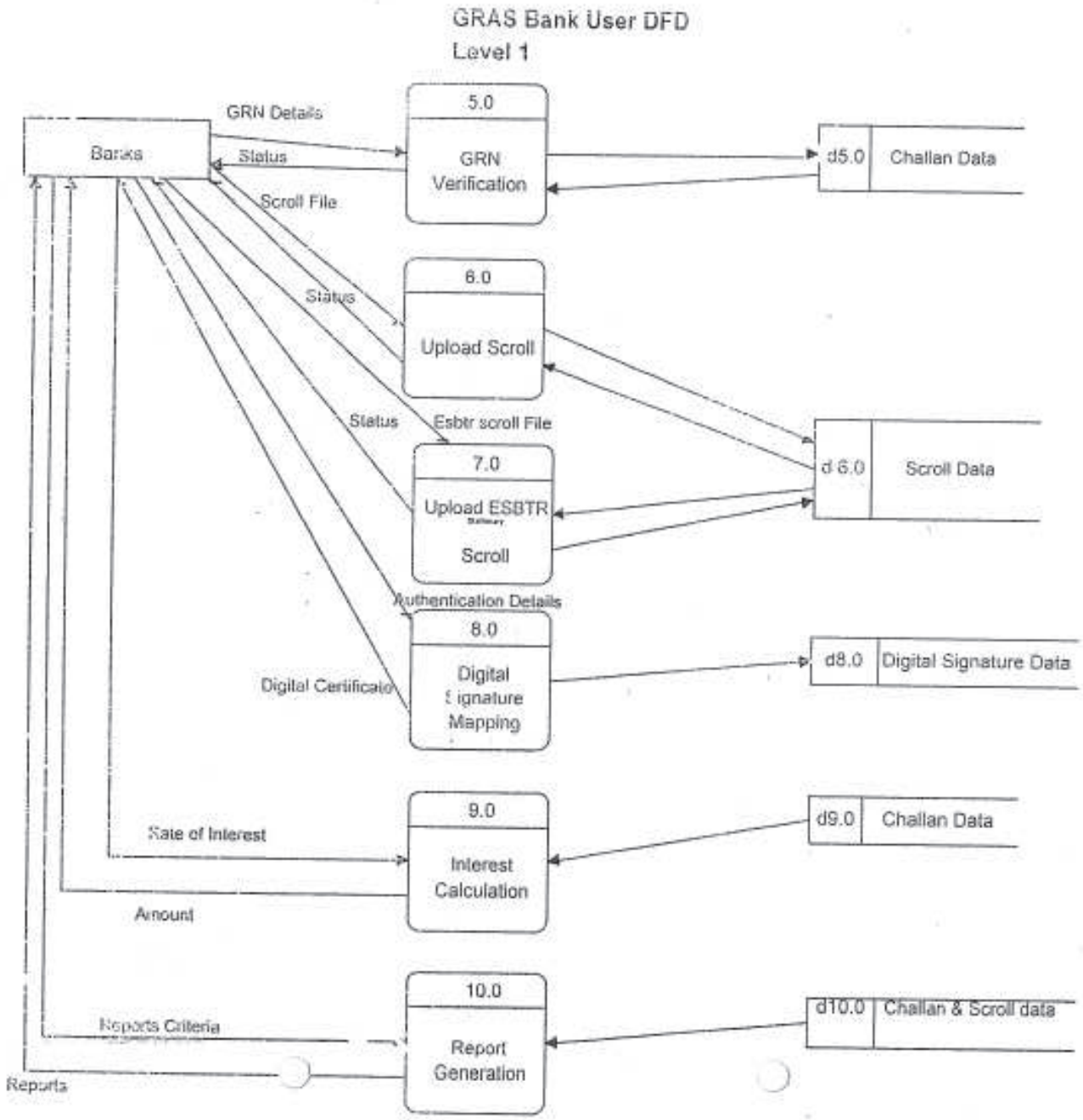
GRAS Bank User DFD
Level 1
Banks
GRN Details
Status
Scroll File
5.0
GRN Verification
d5.0
Challan Data
Status
6.0
Upload Scroll
Status
Esbtr scroll File
7.0
Upload ESBTR Scroll
d 6.0
Scroll Data
Authentication Details
8.0
Digital Signature Mapping
Digital Certificate
d8.0
Digital Signature Data
Rate of Interest
9.0
Interest Calculation
Amount
d9.0
Challan Data
Reports Criteria
10.0
Report Generation
Reports
d10.0
Challan & Scroll data

GRAS Department User
DFD Level 1

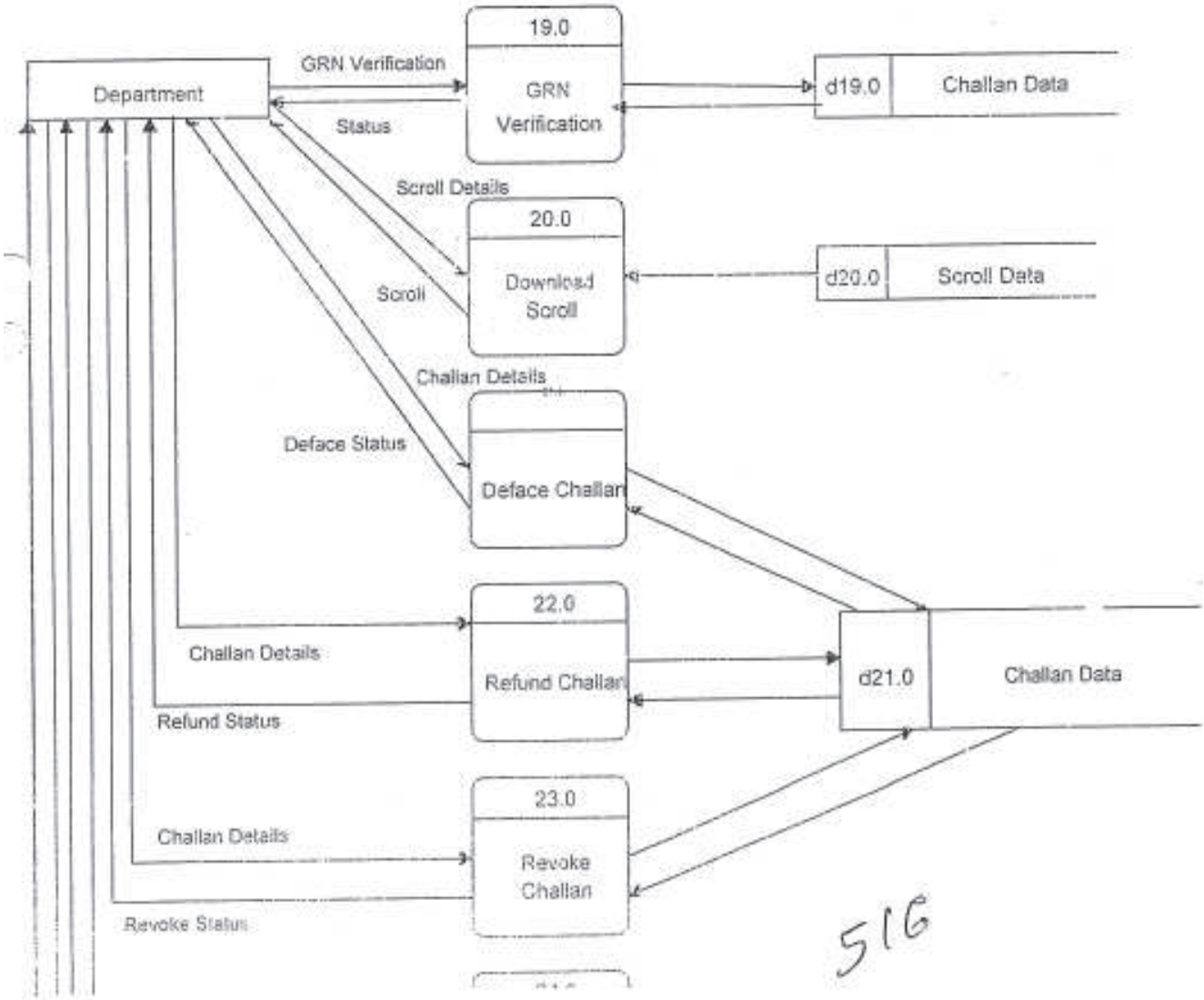

516

GRAS 9102/9103(Admin)

Login DFD Level 1

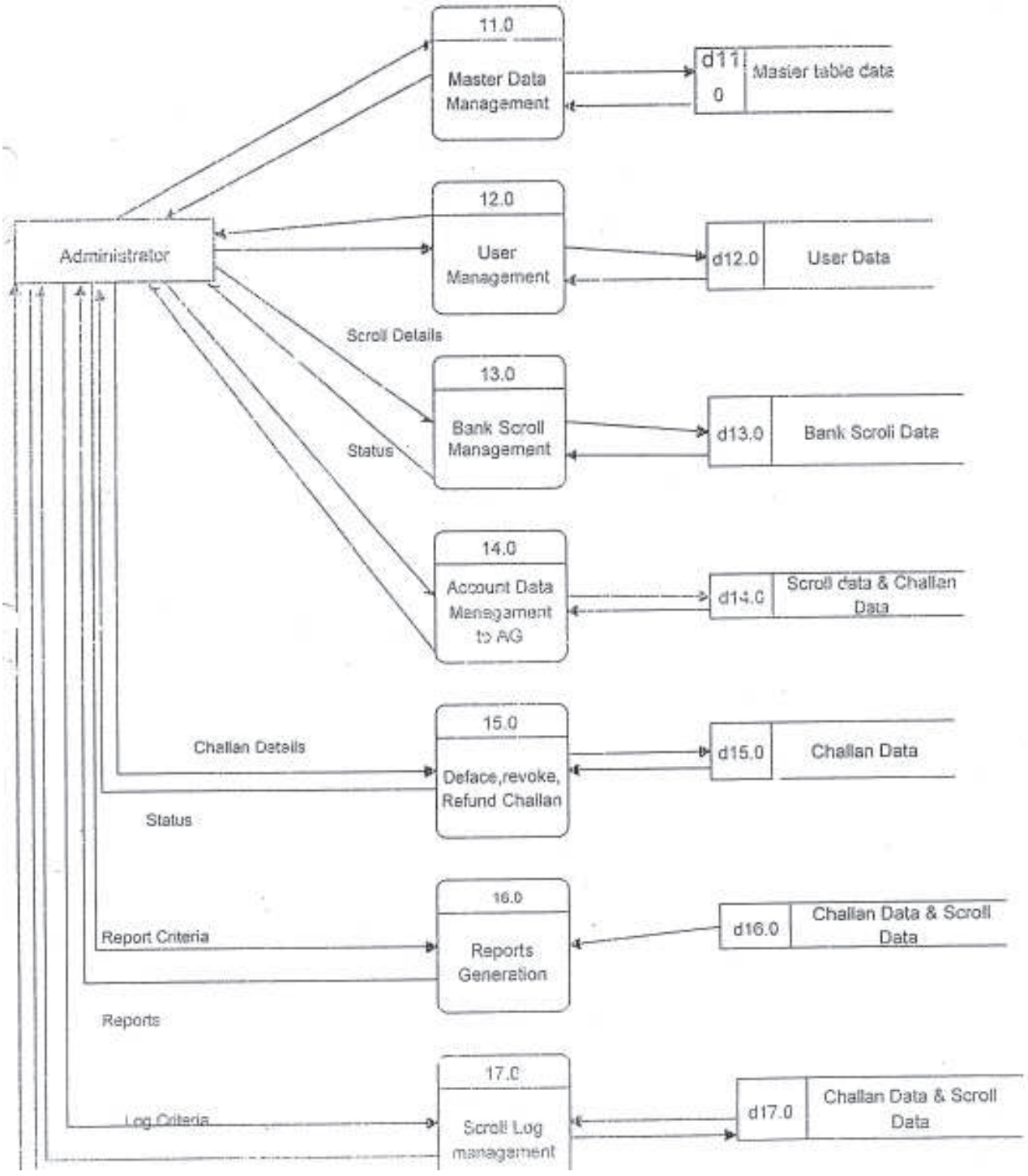

परिशिष्ट क्र. १.४

"ग्रास" प्रणालीद्वारे भरणा करताना पॅन क्रमांक/टॅन क्रमांक नमुद करणे ही बाब वैकल्पिक करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
वित्त विभाग
शासन निर्णय क्रमांकः संकीर्ण १००८/प्र.क्र.८/कोषा प्रशा - ५
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
तारीख: १३ जानेवारी, २०१६

वाचा :

१) शासन निर्णय क्रमांकः संकीर्ण १००८/प्र.क्र.८ /कोषा प्रशा - ५, दिनांक - ३१/१०/२००८

प्रस्तावना :

उपरोक्त संदर्भाकित शासन निणर्यातील तरतुद क्रमांक ११ नुसार रू.१०,०००/- किंवा त्यापेक्षा अधिक रक्कम ग्रास प्रणालीद्वारे भरणा करताना पॅन (PAN) नमुद करणे अदाकर्त्यांस बंधनकारक आहे.

आयकर अधिनियम १९६१ नुसार रू. ५०,०००/- किंवा त्यापेक्षा अधिक आर्थिक व्यवहारासाठी /प्रदानासाठी पॅन (PAN) क्रमांकाचा उल्लेख नमूद करणे अनिवार्य आहे. सध्या पारंपारीक म्हणजे मॅन्युअल पध्दतीने चलन भरताना पॅन/टॅन क्रमांक नमुद करणे अनिवार्य नाही. या सर्व बाबींचा विचार करता "ग्रास" प्रणालीद्वारे प्रदान करताना पॅन/टॅन क्रमांक नमूद करणे ही बाब वैकल्पिक ठेवण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

उपरोक्त परिस्थिती पहाता शासन आता असा निर्णय घेत आहे की, दि. ३१/१०/२००८ च्या शासन निर्णयातील तरतूद क्र.११ मध्ये नमूद केल्यानुसार "रू. १०,०००/- पेक्षा अधिक रक्कम भरल्यास आयकर विभागामार्फत देण्यात आलेला PAN NUMBER चा उल्लेख बंधनकारक राहील", या तरतुदीमध्ये बदल करून "ग्रास" प्रणालीद्वारे प्रदान करताना पॅन/टॅन क्रमांक नमूद करणे ही बाब यापुढे वैकल्पिक ठेवण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१६०११३११४७०६३५०५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Narayan Bhaskar Ringane

(ना. भा. रिंगणे)
उपसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानसभा / विधान परिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,मुंबई.
२. सर्व सन्माननीय विधानसभा / विधान परिषद व संसद सदस्य,
३. राज्यपालांचे सचिव

PAO VERIFIED DATES

YEAR 2012 | MONTH APRIL | VERIFIED DATES [SELECT DATES] | Display

Result for the Month : April - 2012

PAO	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
UPLOADED ACCOUNTING DATES	N	Y	Y	Y	N	N	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	N	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y
VERIFIED STATUS	N	Y	Y	Y	N	N	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	N	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y

PAO VERIFIED DATES

YEAR 2012 | MONTH JUNE | VERIFIED DATES [SELECT DATES] | Display

Result for the Month : June - 2012

PAO	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
UPLOADED ACCOUNTING DATES	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y
VERIFIED STATUS	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y

PAO VERIFIED DATES

YEAR 2013 | MONTH JULY | VERIFIED DATES [SELECT DATES] | Display

Result for the Month : July - 2013

PAO	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
UPLOADED ACCOUNTING DATES	N	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y
VERIFIED STATUS	N	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y

PAO VERIFIED DATES

YEAR: 2013 | MONTH: OCTOBER | VERIFIED DATES: [SELECT DATES] | Display

Result for the Month : October - 2013

PAO	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	3_
UPLOADED ACCOUNTING DATES	Y	N	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	N	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y
VERIFIED STATUS	Y	N	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	N	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y

PAO VERIFIED DATES

YEAR: 2014 | MONTH: MARCH | VERIFIED DATES: [SELECT DATES] | Display

Result for the Month : March - 2014

PAO	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
UPLOADED ACCOUNTING DATES	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	N	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y
VERIFIED STATUS	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	N	N	Y	Y	Y	Y	Y	N	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y

निलमणी पत्र क्र. ६

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Receipt Collecting Authority : COLLECTOR SOLAPUR

Cash Account Report 01/04/2016 To 30/04/2016

Major Headwise Report

Verified At RBI

Sr.No.	Major Head	Description	Amount
1	0029	Land Revenue	26,509.00
2	0853	Non-Ferrous Mining and Metallurgical Industries.	19,20,82,018.00
		Grand Total	19,21,08,527.00

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Covering Schedule Report for the period of 01/04/2016 To 30/04/2016
Major Head - 0029-
Verified At RBI

SR	Description .	Scheme Code	Amount
COLLECTOR SOLAPUR			
1	Commissioner, Pune	0029052501	21,721.00
2	Commissioner of Pune.	0029168401	4,788.00

Total Records : 2

Total :	26,509.00

Rs : Twenty Six Thousand Five Hundred Nine Rupees Only

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Receipt Collecting Authority : COLLECTOR SOLAPUR
Daily Cash Book for the date 04/04/2016 To 04/04/2016
Verified At RBI

Sr.No.	Challan Entry Date	RBI Date	GRN	Amount
COLLECTOR SOLAPUR				
Major Head : 0853				
Scheme Code: 0853004101		Scheme Desc: Fees and Royalties		
1	31-03-2016	04-04-2016	MH000014984201617M	3,128.00
Payee Name : DY ENGR B AND C SUB DIV AKKALKOT				
2	31-03-2016	04-04-2016	MH000015716201617M	7,915.00
Payee Name : DY ENGGR B AND C SUB DIV AKKALKOT				
3	31-03-2016	04-04-2016	MH008660799201516M	12,054.00
Payee Name : DY ENGR Z P B AND C SUD DIV AKKALKOT				
4	31-03-2016	04-04-2016	MH008661071201516M	26,272.00
Payee Name : DY ENGR Z P B AND C SUD DIV AKKALKOT				
5	31-03-2016	04-04-2016	MH008661328201516M	34,055.00
Payee Name : DY ENGR Z P B AND C SUD DIV AKKALKOT				
Major Head : 0853				
Scheme Code: 0853009501		Scheme Desc: Fees and Royalties		
1	31-03-2016	04-04-2016	MH008485308201516M	28,696.00
Payee Name : G P Babhulgaon Tal Pandharpur				

Grand Total	112,120.00
Total Challan	6

Total Receipts For the period of 01/04/2015 To 31/03/2016(VERIFIED AT RBI)

Department :Transport Commissioner
Office :All OFFICES
Payment Mode :All Payment Modes

Sr. No.	Office Name	Mode of Payment	No.Of Challans	Amount
1	MH12_R T O Pune	All PAYMENT MODES	27,599.00	5,22,55,00,472.00
2	MH14_DyR T O PimpriChichwad	All PAYMENT MODES	15,404.00	3,06,96,68,098.00
3	MH01_R T O Central	All PAYMENT MODES	41,131.00	2,38,65,39,633.00
4	MH02_R T O Mumbai West	All PAYMENT MODES	40,148.00	2,36,38,88,349.00
5	MH04_R T O Thane	All PAYMENT MODES	47,622.00	2,13,18,77,778.00
6	MH47_DY RTO BORIVALI	All PAYMENT MODES	44,065.00	1,63,70,88,581.00
7	MH46_RTO PANVEL	All PAYMENT MODES	21,482.00	1,52,20,47,971.00
8	MH15_R T O Nashik	All PAYMENT MODES	11,480.00	1,41,82,07,131.00
9	MH43_DyR T O Vashi	All PAYMENT MODES	25,965.00	1,33,47,67,688.00
10	MH03_R T O Mumbai East	All PAYMENT MODES	44,191.00	1,24,42,50,663.00
11	MH05_Dy R T O Kalyan	All PAYMENT MODES	51,393.00	1,05,43,31,694.00
12	MH09_R T O Kolhapur	All PAYMENT MODES	7,397.00	98,49,96,079.00
13	MH20_R T O Aurangabad	All PAYMENT MODES	7,609.00	84,79,70,950.00
14	MH11_DyR T O Satara	All PAYMENT MODES	12,350.00	78,46,05,892.00
15	MH49_DY RTO NAGPUR E	All PAYMENT MODES	9,039.00	67,08,41,945.00
16	MH31_R T O Nagpur	All PAYMENT MODES	7,868.00	58,56,26,846.00
17	MH40_R T O Nagpur Rural	All PAYMENT MODES	7,771.00	54,41,50,109.00
18	MH10_DyR T O Sangli	All PAYMENT MODES	6,197.00	53,73,28,879.00
19	MH13_Dy R T O Solapur	All PAYMENT MODES	6,997.00	51,34,65,006.00
20	MH19_Dy R T O Jalgaon	All PAYMENT MODES	9,561.00	47,29,73,547.00
21	MH16_DyR T O Ahamadnagar	All PAYMENT MODES	7,480.00	45,35,78,143.00
22	MH06_Dy R T O PenRaigad	All PAYMENT MODES	8,858.00	42,84,31,925.00
23	MH27_R T O Amravati	All PAYMENT MODES	3,659.00	38,28,59,545.00
24	MH17_DyR T O Shrirampur	All PAYMENT MODES	7,192.00	38,05,89,415.00
25	MH42_DyR T O Baramati	All PAYMENT MODES	4,566.00	34,85,39,211.00
26	MH34_R T O Chandrapur	All PAYMENT MODES	5,899.00	30,97,64,940.00
27	MH50_DY RTO KARAD	All PAYMENT MODES	5,393.00	28,05,68,592.00
28	MH41_Dy R T O Malegaon	All PAYMENT MODES	4,669.00	27,07,25,915.00
29	MH24_R T O LATUR	All PAYMENT MODES	5,380.00	26,89,34,629.00
30	MH26_Dy R T O Nanded	All PAYMENT MODES	4,188.00	24,75,73,694.00
31	MH18_R T O Dhule	All PAYMENT MODES	6,346.00	24,60,01,854.00
32	MH00_Transport CommrMSMumbai	All PAYMENT MODES	24,785.00	23,77,40,494.00
33	MH29_DyR T O Yawatmal	All PAYMENT MODES	4,355.00	23,70,06,600.00
34	MH28_DyR T O Buldhana	All PAYMENT MODES	5,296.00	23,62,69,117.00
35	MH45_DyR T O Akluj	All PAYMENT MODES	5,118.00	22,09,73,475.00
36	MH08_DyR T O Ratnagiri	All PAYMENT MODES	3,465.00	21,35,01,277.00
37	MH21_DyR T O Jalna	All PAYMENT MODES	4,272.00	17,54,40,951.00
38	MH32_DyR T O Wardha	All PAYMENT MODES	3,316.00	17,20,60,543.00
39	MH25_DyR T O Osmanabad	All PAYMENT MODES	3,640.00	14,63,09,013.00
40	MH07_DyR T O Sindhdurg	All PAYMENT MODES	2,894.00	14,57,81,678.00
41	MH39_DyR T O Nandurbar	All PAYMENT MODES	3,418.00	14,27,90,436.00
42	MH36_DyR T O Bhandara	All PAYMENT MODES	3,402.00	12,84,54,788.00
43	MH35_DyR T O Gondia	All PAYMENT MODES	2,931.00	12,20,21,018.00
44	MH22_DyR T O Parbhani	All PAYMENT MODES	3,351.00	11,81,30,566.00
45	MH23_DyR T O Beed	All PAYMENT MODES	2,454.00	11,51,72,662.00

46	MH37_DyR T O Washim	All PAYMENT MODES	2,843.00	11,39,42,868.00
47	MH33_DyR T O Gadchiroli	All PAYMENT MODES	2,264.00	9,68,67,080.00
48	MH38_DyR T O Hingoli	All PAYMENT MODES	2,258.00	7,56,79,252.00
49	MH44_DyR T O Ambejogai	All PAYMENT MODES	1,903.00	7,35,45,699.00
50	MH30_DyR T O Akola	All PAYMENT MODES	351	2,56,40,101.00
		TOTAL	**5,91,215.00**	**35,74,50,22,792.00**

Screen shot -

Correction Memo / TE form is made available to Dept. for misclassification of Scheme code.

GRAS Government Receipt Accounting System

Principal Treasury, Directorate of Accounts & Treasuries,
Finance Department, Government of Maharashtra, India

USER : Commissioner State Excise Mumbai - [HOD]

- Home
- GRN Check
- Awaited Scroll
- Total Receipt
- PAO Accounted Data
- Download Accounted Data
- Deface/Cancel Challan
- Revoke
- Correction Memo / Transfer Entry
- GRN Verification
- Refund Challan
- Download Scroll
- Report
- Map Digital Signature
- Mapped Signature List
- Change Password
- User's Guide
- Logout

LOGIN INFORMATION	
User :	EXC000 -HOD
Last Login Date :	25/05/16
Last Login Time :	12:43
Current Date and Time :	2016-05-25-16.41.47.000000

Copyright © GRAS

GRAS Government Receipt Accounting System

Virtual Treasury, Directorate of Accounts & Treasuries,
Finance Department, Government of Maharashtra, India

USER : -[VIRTUAL TREASURY]

- Home
- Awaited Receipts
- Total Receipt
- GRN Verification
- Stationary Details
- PAO Accounted Data
- PAO Verified Dates
- Download Arthvahini Data
- Revoke
- Correction Memo / Transfer Entry
- Other Department Refund
- Bank
- RBI
- Prepare Account
- Miscellaneous
- Change Password
- User's Guide
- Logout

LOGIN INFORMATION	
User :	9102 -[VIRTUAL TREASURY]
Last Login Date :	25/05/16
Last Login Time :	13:46
Current Date and Time :	2016-05-25-16.39.56.000000

TOTAL NO OF GRN FOR WHICH BANK CIN IS IN GRAS BUT NOT RECEIVED IN BANK SCROLL (CHALLANS BANK TIMESTAMP TILL DATE 23/05/2016 20.00.00) : Click Here To See The Count

TOTAL NO. OF GRN WHICH ARE DEFACED BUT NOT COME IN SCROLL (CHALLANS BANK TIMESTAMP TILL DATE 23/05/2016 20.00.00) : Click Here To See The Count

CHALLAN
MTR Form Number-6

GRN MH002538992016171M	BARCODE	Date 13/04/2016-10:17:53	Form ID

Department Directorate Of Accounts And Treasuries		Payer Details	
Type of Payment JUDICIAL STAMPS Other Items.		TAX ID (If Any)	
		PAN No.(If Applicable)	
Office Name TALADA S T O		Full Name	shri Sanjay Ashok Chavan
Location NANDURBAR			
Year 2016-2017 One Time		Flat/Block No.	Taloda
Account Head Details	Amount In Rs.	Premises/Building	
0030034801 Court Fees Stamps21	980.00	Road/Street	Taloda
		Area/Locality	Taloda
		Town/City/District	
		PIN	4 2 5 4 1 3
		Remarks (If Any)	
Total	980.00	Amount In Words	Nine Hundred Eighty Rupees Only

DEFACED ₹980.00 DEFACED

Payment Details STATE BANK OF INDIA		FOR USE IN RECEIVING BANK	
Cheque-DD Details		Bank CIN / Ref. No.	00040572016041360625 / CP47155983
Cheque/DD No.		Date	13/04/2016-10:17:53
Name of Bank		Bank-Branch	STATE BANK OF INDIA
Name of Branch		Scroll No. , Date	306 , 16/04/2016

CORRECTION MEMO

Mobile No. : 7875707594

Challan Defaced Details

Signature valid
Digitally signed by VIRENDRA RAMESHWARY MUNDRA
Date: 2016.04.13 18:57:
Reason:
Document
Location: India

Sr. No.		Defacement No.	Defacement Date	UserId	Defacement Amount
1		00002201632016l7	16/04/2016-09:27:08	DAT287	980.00
			Total Defacement Amount		980.00

Corrections Made In Correction Entry

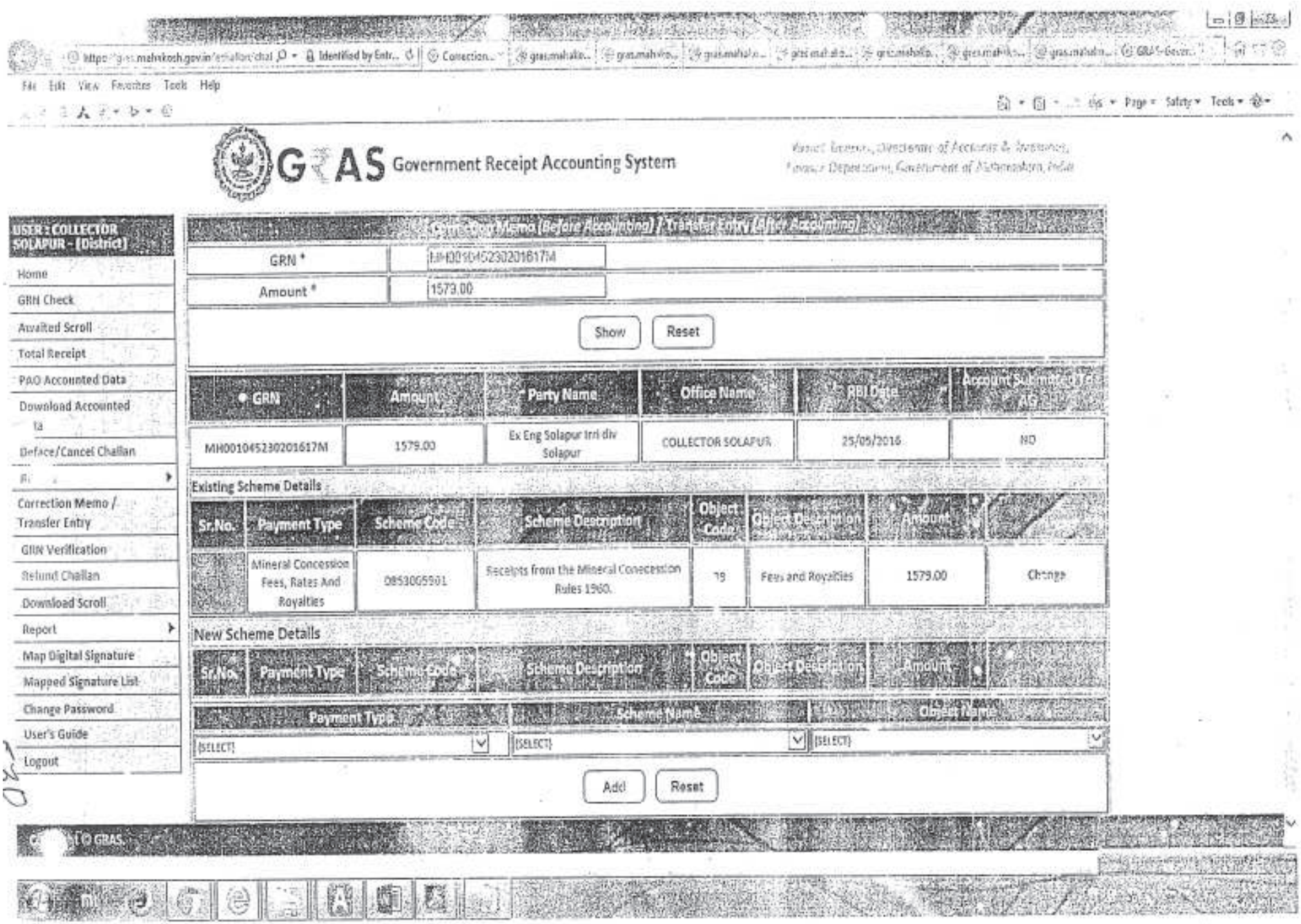
File Edit View Favorites Tools Help
GRAS Government Receipt Accounting System
USER : COLLECTOR SOLAPUR - (District)
Home
GRN Check
Awaited Scroll
Total Receipt
PAO Accounted Data
Download Accounted ta
Deface/Cancel Challan
Correction Memo / Transfer Entry
GRN Verification
Refund Challan
Download Scroll
Report
Map Digital Signature
Mapped Signature List
Change Password
User's Guide
Logout
Correction Memo (Before Accounting) / Transfer Entry (After Accounting)
GRN *
MH001045230201617M
Amount *
1579.00
Show
Reset
GRN
Amount
Party Name
Office Name
RBI Date
Account Submitted to AG
MH001045230201617M
1579.00
Ex Eng Solapur Irri div Solapur
COLLECTOR SOLAPUR
25/05/2016
NO
Existing Scheme Details
Sr.No.
Payment Type
Scheme Code
Scheme Description
Object Code
Object Description
Amount
Mineral Concession Fees, Rates And Royalties
0853005501
Receipts from the Mineral Concession Rules 1960.
19
Fees and Royalties
1579.00
Change
New Scheme Details
Sr.No.
Payment Type
Scheme Code
Scheme Description
Object Code
Object Description
Amount
Payment Type
Scheme Name
Object Name
[SELECT]
[SELECT]
[SELECT]
Add
Reset

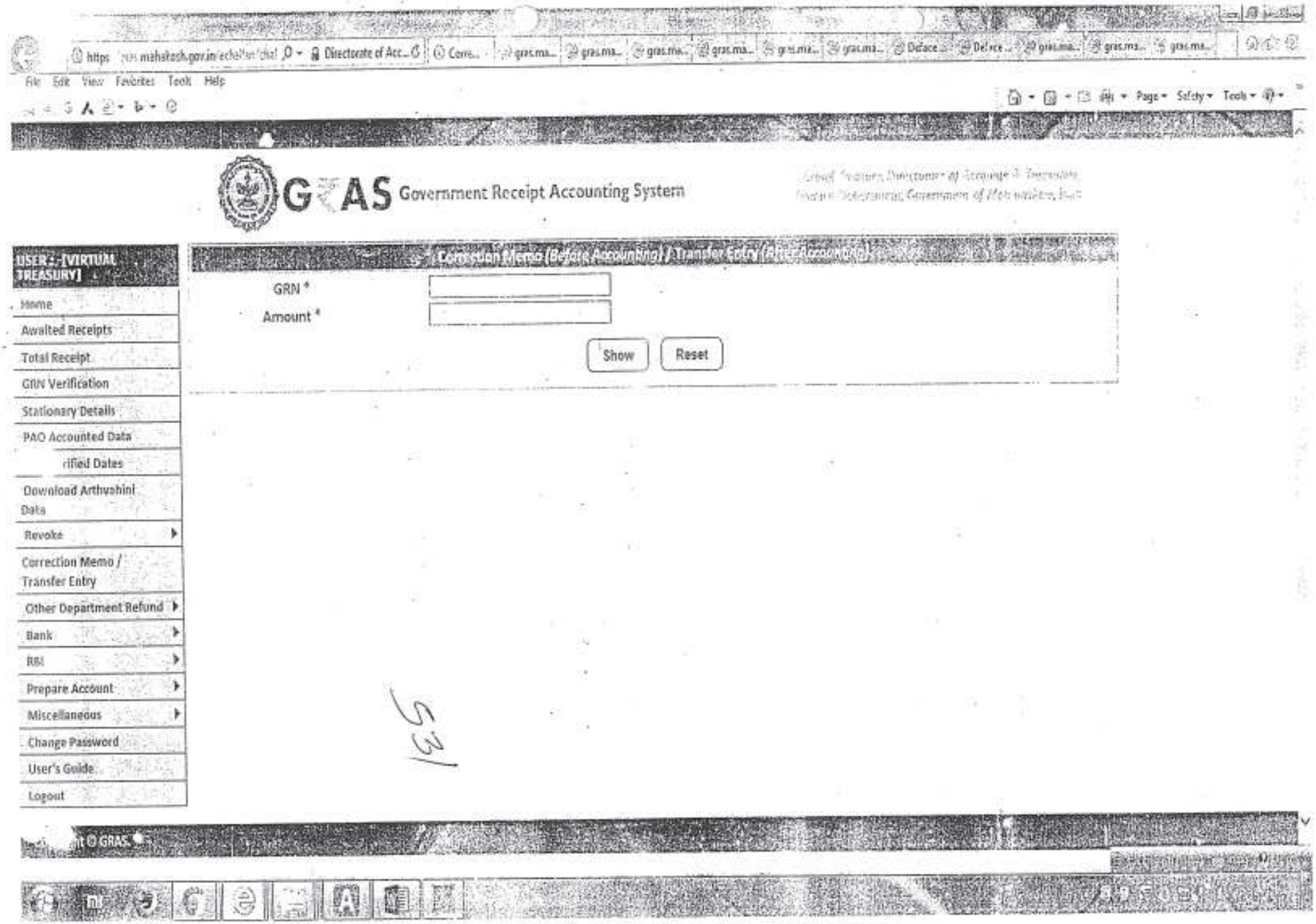
File Edit View Favorites Tools Help
Page Safety Tools
GRAS Government Receipt Accounting System
USER :- [VIRTUAL TREASURY]
Home
Awaited Receipts
Total Receipt
GRN Verification
Stationary Details
PAO Accounted Data
rified Dates
Download Arthvahini Data
Revoke
Correction Memo / Transfer Entry
Other Department Refund
Bank
RBI
Prepare Account
Miscellaneous
Change Password
User's Guide
Logout
Correction Memo (Before Accounting) / Transfer Entry (After Accounting)
GRN *
Amount *
Show
Reset

CHALLAN

MTR Form Number-6

GRN MH001134820201617E	BARCODE	Date 19/05/2016-15:3[illegible]:47	Form ID

Department Directorate Of Accounts And Treasuries		Payer Detail:	
Type of Payment Stamps Non-Judicial Sale of Non Judicial Stamps SoS		TAX ID (If Any)	
		PAN No.(If Applicable)	
Office Name NANDED A T O Stamps		Full Name	Usha Rameshchandra Sharma
Location NANDED			
Year 2016-2017 One Time		Flat/Block No.	Gadipura
Account Head Details	Amount In Rs.	Premises/Building	
0030045501 Sale of Stamps	20370.00	Road/Street	Old Mondha
		Area/Locality	Nanded
		Town/City/District	
		PIN	4 3 1 6 0 4
		Remarks (If Any)	
Total	20,370.00	Amount In Words	Twenty Thousand Three Hundred Seventy Rupees Only

ant Details STATE BANK OF INDIA		FOR USE IN RECEIVING BANK	
Cheque-DD Details		Bank CIN / Ref. No.	00040572016051904435 / IKB2829930
Cheque/DD No.		Date	19/05/2016-03:37:13
Name of Bank		Bank-Branch	STATE BANK OF INDIA
Name of Branch		Scroll No. , Date	141 , 20/05/2016

CORRECTION MEMO

Mobile No. : 8087585357

Corrections Made in Our Set/ Entry

Sr. No.		Old Scheme Code	Old Scheme Name	Old Object Name
1	Stamps Non-Judicial	0030061501	Vakils Stamps And Adjudication Fees	Sale Of Stamps83

Signature valid
Digitally signed by VIRAJ TREASURY MUMBAI
Date: 2016.05.[illegible]
14:11:47 IST
Reason: Before Document
Location: India

CHALLAN
MTR Form Number-6

GRN	MH000258389201617M	BARCODE		Date	13/04/2016-10:17:53	Form ID	
Department	Directorate Of Accounts And Treasuries			Payer Details			
Type of Payment	JUDICIAL STAMPS Other Items.			TAX ID (If Any)			
				PAN No.(If Applicable)			
Office Name	TALADA S T O			Full Name	shri Sanjay Ashok Chavan		
Location	NANDURBAR						
Year	2016-2017 One Time			Flat/Block No.	Taloda		
Account Head Details		Amount In Rs.		Premises/Building			
0030034801	Court Fees Stamps21	980.00		Road/Street	Taloda		
				Area/Locality	Taloda		
				Town/City/District			
				PIN	4	2	5	4	1	3
				Remarks (If Any)			
Total		980.00		Amount In Words	Nine Hundred Eighty Rupees Only		
Payment Details	STATE BANK OF INDIA			FOR USE IN RECEIVING BANK			
	Cheque-DD Details			Bank CIN	Ref. No.	00040572016041350620	CP47155533
Cheque/DD No.				Date	13/04/2016-10:17:53		
Name of Bank				Bank-Branch	STATE BANK OF INDIA		
Name of Branch				Scroll No. , Date	306 , 16/04/2016		

DEFACED ₹980.00 DEFACED

CORRECTION CORRECTION MEMO MEMO

Mobile No. : 7875707594

Challan Defaced Details

Signature valid
Digitally signed by VIKRAM KREASURY MUNSHI
Date: 2016.05.10 14:30:15 IST
Reason: Defaced Document
Location: India

Sr. No.		Defacement No.	Defacement Date	Userid	Defacement Amount
1		00002201832016 17	18/04/2016-09:27:08	DAT287	980.00
			Total Defacement Amount		980.00

Corrections Made in Correction Entry

Sr. No.	Old Receipt Type	Old Schema Code	Old Schema Name	Old Object Name
1	MH000243[illegible] Amount - 980.00 Other Receipts	0070062601	Bank : STATE BANK OF INDIA Other Items	Date : 2[illegible]-10:17:[illegible] Other Receipts

Signature valid

Digitally signed by
VIRTUAL TREASURY
MUMBAI
Date: 2016.05.[illegible]
14:30:[illegible]
Reason: [illegible]ure
Document
Location: India

534

VT/435
13-06-16

आयुक्त, राज्य उत्पादन शुल्क, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे कार्यालय
जुने नाकात घर, दुसरा माळा, शहीद भगतसिंग मार्ग, फोर्ट, मुंबई – २३.

प्रति,

मा.संचालक,
संचालनालय, लेखा व कोषागारे,
महाराष्ट्र राज्य,
मुंबई – ४०० ०२१

क्रमांक : लेखा ११२०१३/ग्रासप्रणाली/इ-चलन/१३ ड मुंबई, दिनांक – १०.जुन, २०१६

विषय : भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी ग्रास प्रणालीचे वापराच्या अनुषंगाने केलेल्या लेखापरिक्षण अहवालात उपस्थित केलेल्या मुद्यांचे निराकरण करणेबाबत....

संदर्भ : आपले पत्र क्र व.ट्रे./ले.क्र.१२२ अ/२०१६/७२ दिनांक १ मार्च २०१६

महोदय,

उपरोक्त संदर्भांकित पत्राच्या अनुषंगाने सादर करण्यात येते की, शासकीय जमा लेखाकन पध्दतीच्या वापराच्या अनुषंगाने महालेखापाल, मुंबई यांच्याद्वारे अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर यांचे इ-चलना द्वारे जमा झालेल्या महसुलाबाबत आक्षेप घेण्यात आले होते आक्षेपाच्या अनुषंगाने त्याचे मुद्देनिहाय अभिप्राय खालीलप्रमाणे

७.९.२ इ-जमांसाठी ठेवलेल्या रोकड वही देखभालीच्या कार्यपध्दतीचे अनुसरण न करणे :

इ-चलनाद्वारे प्राप्त झालेल्या रकमांचे रोकड वही मध्ये नोंद घेण्याकरिता कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. लेखा११२०१३/ग्रासप्रणाली/इचलन/१३ ड दिनांक ७ जुन २०१६ अन्वये सर्व अधिनस्त कार्यालयांना सुचना देण्यात आलेल्या आहेत. त्याची अंमलबजावणी होत आहे याची खात्री करुन त्यावर नियंत्रण ठेवण्यात येईल.

७.९.३ इ-जमांचा ताळमेळ न घालणे

इ-चलनाद्वारे जमा होणाऱ्या महसुलाचा महालेखाकार कार्यालयातील लेख्यांशी सन २०१२-१३ ते २०१५-१६ पर्यंत या कार्यालयाकडुन ताळमेळ घेण्यात आलेला आहे. महालेखापाल कार्यालयाने निर्गमित केलेल्या ताळमेळाच्या पावत्या सोबत जोडल्या आहेत.

७.१०.४ इ-जमांचे चुकीचे वर्गीकरण

i) **सांकेतांक वर्गीकरण मास्टर डेटात उपलब्ध नसणे**

अधीक्षक, उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर यांचेकडील इ-जमांच्या १३२ प्रकरणांत रु.४३.०३ लाख निवृत्ती वेतन

अंशदानाच्या रक्कमेचे उत्पादन शुल्क अभिलेखे चुकीचे वर्गीकरण झालेले आहे. वास्तविक सदर निवृत्ती वेतन अंशदानाची रक्कम ००७१००२१ या लेखाशिर्षाखाली जमा होणे आवश्यक होते परंतु सदरची रक्कम ही चुकीने ००३९ राज्य उत्पादन शुल्क या लेखाशिर्षाखाली जमा झालेली आहे. सन २०१३-१४ चे लेखे बंद झाल्यामुळे याबाबत Transfer Entry तसेच Note of Error करण्याची संधी नाही. उत्पादन शुल्क या विभागातील काही अधिकारी जसे उप अधीक्षक, निरीक्षक, दुय्यम निरीक्षक व जवान यांची नियुक्ती घटकांवर केली जाते व त्यांच्या वेतनाच्या अनुषंगाने Supervision Charges वसुल केले जातात आणि ते मुख्य लेखाशिर्ष ००३९, ८०० इतर जमा या लेखाशिर्षाखाली जमा केली जातात. त्याच प्रमाणे त्यांच्या कडुन निवृत्ती वेतन अंशदान वसुल करण्यात येऊन ते ००७१००२१ या लेखाशिर्षाखाली जमा होते. तथापी या विभागातील असे घटकावर नियुक्त केलेल्या अधिकारी कर्मचाऱ्यांना प्रतिनियुक्तीवर नियुक्त केले असे समजण्यात येत नाही.

iii) चुकीचे वर्गीकरण

अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, कोल्हापुर यांचेकडुन सन २०११-१२ दरम्यान रु.२७५.९२ लाखाच्या १२ प्रकरणात आणि सन २०१२-१३ दरम्यान रु.४८.२१ लाखाच्या दोन प्रकरणात अनुक्रमे आयात शुल्क व अनुज्ञप्ती शुल्काच्या रकमेचे IMFL वरील उत्पादन शुल्क याखाली चुकीचे वर्गीकरण झालेले आहे. महालेखापाल यांचेकडील लेखे बंद झाल्यामुळे याबाबत Transfer Entry तसेच Note of Error करण्याची संधी नाही. याबाबत भविष्यात असे चुकीचे वर्गीकरण होऊ नये यासाठी या कार्यालयाने परिपत्रक क्र. लेखा११२०१३/ग्रासप्रणाली/इचलन/१३ ड दिनांक ७ जुन २०१६ अन्वये सर्व अधिनस्त कार्यालयांना सुचना देण्यात आलेल्या आहेत. त्याचे तंतोतंत पालन करण्याबाबत आदेश दिले आहेत. चुकीचे वर्गीकरण झाल्यास ते दुरुस्त करण्याची सुविधा ग्रास प्रणालीत आता उपलब्ध करुन देण्यात आली आहे त्यामुळे भविष्यात असे चुकीचे वर्गीकरण झाल्यास ते त्वरित दुरुस्त करुन घेण्यात येईल.

(मा. सु. इगोले)
सह-संचालक (लेखा),
राज्य उत्पादन शुल्क,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

VT/433
09-06-16

प्रधान मुद्रांक कार्यालय,

नगर भवन, फोर्ट, मुंबई- ४०००२१, दूरध्वनी क्र.०२२ २२६६४५८५

पत्र क्र./व.म.का./ 2177 दिनांक. 09/06/2016

To,
Treasury Officer,
Virtual Treasury Office,
Maharashtra State Mumbai.

Subject : Compliances regarding GRAS IT Audit.

1) Regarding maintenance of Cash Book for e-Receipts – 7.9.2

Policies & Procedure :

Now General Stamp Office has started maintaining Cash Book and reconciling e-receipts through the GRAS on quarterly basis. It is also stated that this office has started maintaining separate register for e-receipts on daily basis. All the monthly records & the statements in this regards are duly signed & attested by the Accounts Officer. At the closing day of the every month all amounts received through GRAS are consolidated & accounted under the appropriate account heads and reports are submitted to the Controlling Officer. Also reconciliation is being done by this office with Accountant General, Mumbai in this respect after every 3 months of the year. (i.e. quarterly basis)

As the instructions are already been issued by the Government of Maharashtra, Finance Department vide circular No.संकिर्ण/10098/प्र.क्र.32/कोषा.5, दि.16/12/2011 to maintain cash book & to reconcile e-receipts through the GRAS.

All type of accounting Reports regarding e-receipts are already made available to the collecting Authorities in their GRAS login. The forms which are made available in the department's login are mentioned below.

1) Cash Account – Details of major Head wise e-receipts.
2) Covering Schedule – Details of Scheme Code wise e-receipts.
3) Daily Cash Book – Details of challan wise e-receipts.
4) Daily Abstract – Day wise e-receipts abstract.
5) Reconciliation Form – Transaction wise monthly details of e-challans which are made available for concerned collecting Authority & those are accounted in the Books of AG Mumbai.

2) Reconciliation of e-Receipts 7.9.3

Yearly statement of Receipts :

Reconciliation is being done by General Stamp Office, Mumbai with Account & General & Treasury / PAO on quarterly basis which leads to completion of VLC Certificate.

Year	Manual Receipt	E-Receipt (GRAS)	Total Receipts
2011 – 12	22,03,56,55,559.00	00.00	22,03,56,55,559.00
2012 – 13 (e-receipt from Nov-12)	950,85,65,902.07	16,30,25,19,026.00	20,31,11,84,926.07
2013 – 14	307,36,21,646.00	58,24,45,79,877.28	59,31,82,01,523.28
2014 – 15	40,49,75,544.00	16,07,88,83,117.04	18,48,38,58,661.04
2015 – 16 (e-receipt up to Feb.)	734,31,421.18	19,68,60,78,971.00	19,75,81,10,392.18

All the reconciliation completion slips are attached here with.

---- Attachments ---

3) Regarding misclassification of scheme codes 7.10.4

The GRAS was developed for collecting e-Receipts from citizens to make the Govt. process of collection of Govt. Receipts in lieu of Services or Taxes from the citizen in citizen friendly manner.

This GRAS system was pioneered in Government of Maharashtra since 2010-11. During the period year 2012-13 to 2013-14 misclassifications was occurred as the system was in nutshell. Misclassification occurred because this system was new to every tax payer and also to office users. Separate account classification codes were prescribed for General Stamp Office and Inspector General of Registration for monitoring Revenue collection. Account classification codes relating to General Stamp Office and Inspector General of Registration were not mapped with the respective units in the GRAS system. Now as the Books of Accounts are closed for the year 2012-13 and 2013-14 at AG level rectification of misclassification is not possible now. Misclassification does not create any loss to Govt. Revenue.

But now CRAS system has designed and provided separate page for Inspector General of Registration Department for online payment. Due to which there is not any requirement of selecting classified scheme codes. This application has made more citizen centric and user friendly approved by allowing them the payment type, which lowers the chances of misclassification.

Now rectification of misclassification module is made available on GRAS system. If any misclassification is reported it will be rectified through this module.

Accounts Officer,
General Stamp Office, Mumbai

OFFICE OF THE ACCOUNTANT GENERAL(A&E)-I,MAHARASHTRA,MUMBAI-400 020.

RECONCILIATION COMPLETION SLIP

REF NO : RCN/DC5/11/040449

Financial Year : 2011 Department : C Revenue and Forests Department

Reconciliation Party Names : SMT P P CHURI

Period From :	Period To :	Schedule Date	Start Date	End Date
01-APR-2011	30-JUN-2011	25-AUG-2011	18-OCT-2011	18-OCT-2011

Memo Number : | Memo Receipt Dt : | Memo Sent to DC :

Grant No.:	Treasury :	CRC :	DDOResponsible forRecon.	Reconciled Amount :	Misclassified Amount	Descri pancies
0000	PAO	00300508	7101001049	97,63,46,370		
0000	PAO	00300526	7101001049	10,75,74,741		
0000	PAO	00300544	7101001049	1,95,33,570		
0000	PAO	00300562	7101001049	2,270		
0000	PAO	00300339	7101001050	15,11,13,835		
0000	PAO	00300455	7101001050	6,91,81,60,241		
0000	PAO	00300508	7101001050	10,55,84,174		
0000	PAO	00300526	7101001050	23,07,60,446		
0000	PAO	00300544	7101001050	3,81,68,634		
0000	PAO	00300562	7101001050	96,87,66,338		
0000	PAO	00300508	7101011049	74,17,80,203		
0000	PAO	00300526	7101011049	6,59,22,232		
0000	PAO	00300544	7101011049	2,62,35,100		
0000	PAO	00300562	7101011049	1,790		
0000	PAO	00300508	7101021049	14,59,46,210		
0000	PAO	00300526	7101021049	3,74,68,011		
0000	PAO	00300544	7101021049	1,76,74,104		
0000	PAO	00300562	7101021049	16		
0000	PAO	00300508	7101031049	16,98,60,810		
0000	PAO	00300526	7101031049	3,79,23,936		
0000	PAO	00300544	7101031049	2,17,71,051		
0000	PAO	00300562	7101031049	0		

MJH/CRC COD	MAIN	NAG	PAO	TOTALas per AG Office Records
00300339	15,20,86,032	15,76,53,735	15,11,13,835	46,08,63,602
00300455	70,24,64,214	56,40,61,562	8,40,74,41,590	9,67,39,67,756
00300508	7,88,850	1,600	2,13,89,00,399	2,13,96,90,849
00300526	15,47,944	47,463	47,97,35,286	48,13,30,693
00300544	2,94,440		12,36,60,759	12,39,55,199
00300562	2,84,11,285	2,205	96,87,68,120	99,71,81,610

Accounts Officer
General Stamp Office,
Mumbai

539

VLC SECTION

FICE OF THE ACCOUNTANT GENERAL(A&E)-I,MAHARASHTRA,MUMBAI-400 020.

RECONCILIATION COMPLETION SLIP

Remarks : Reconciliation should be done by the Controlling officers responsible for reconciliation. This reconciliation has been done DDO which is not as per rule. The DDO should send the information in form no. 9 to the Controlling Officer and the Contr officer should visit A. G. Office for reconciliation alongwith form no. 10 prescribed in Maharashtra Budget Manual.

ASSTT. ACCOUNTS OFFICER / VLC SECTION

मुद्रांक कार्यालय
मुंबई

Accounts Officer
General Stamp Office,
Mumbai

VLC SECTION

OFFICE OF THE ACCOUNTANT GENERAL(A&E)-I,MAHARASHTRA,MUMBAI-400 020.

RECONCILIATION COMPLETION SLIP

REF NO : RCN/DC5/11/041759

Financial Year : 2011 Department : C Revenue and Forests Department

Reconciliation Party Names : MRS.P.P.CHURI

Period From :	Period To :	Schedule Date	Start Date :	End Date :
01-JUL-2011	30-SEP-2011	25-NOV-2011	23-FEB-2012	23-FEB-2012

Memo Number :	Memo Receipt Dt :	Memo Sent to DC :

Grant No.:	Treasury :	CRC :	DDOResponsible forRecon.	Reconciled Amount :	Misclassified Amount	Descripa nolas
0000	PAO	00300508	7101001049	35,06,94,463		
0000	PAO	00300526	7101001049	7,30,74,778		
0000	PAO	00300544	7101001049	2,87,75,613		
0000	PAO	00300562	7101001049	2,470		
0000	PAO	00300339	7101001050	17,38,17,794		
0000	PAO	00300455	7101001050	5,86,68,81,679		
0000	PAO	00300508	7101001050	4,42,13,721		
0000	PAO	00300526	7101001050	54,60,86,986		
0000	PAO	00300544	7101001050	13,31,34,145		
0000	PAO	00300562	7101001050	1,26,47,43,768		
0000	PAO	00300508	7101011049	67,16,47,349		
0000	PAO	00300526	7101011049	7,34,27,235		
0000	PAO	00300544	7101011049	4,03,12,310		
0000	PAO	00300562	7101011049	1,252		
0000	PAO	00300508	7101021049	29,10,61,938		
0000	PAO	00300526	7101021049	4,96,25,705		
0000	PAO	00300544	7101021049	1,27,83,273		
0000	PAO	00300562	7101021049	414		
0000	PAO	00300508	7101031049	26,95,37,825		
0000	PAO	00300526	7101031049	5,02,84,931		
0000	PAO	00300544	7101031049	3,17,93,973		
0000	PAO	00300562	7101031049	1,314		

MJH/CRC CCD	MAIN	NAG	PAO	TOTALas per AG Office Records
00300339	20,14,79,506	15,45,74,828	17,03,17,795	52,63,72,131
00300455	68,74,35,074	32,12,18,170	7,77,06,50,053	8,77,93,03,297
00300508	8,78,420	4,01,310	1,63,08,57,598	1,63,21,37,328
00300526	18,43,248	17,79,415	79,28,44,071	79,64,66,734
00300544	3,15,900	750	24,75,94,214	24,79,10,864
00300562	3,23,28,088		1,26,42,49,218	1,29,65,77,306

VLC SECTION

OFFICE OF THE ACCOUNTANT GENERAL(A&E)-I,MAHARASHTRA,MUMBAI-400 020.

RECONCILIATION COMPLETION SLIP

Remarks :. Reconciliation should be done by the Controlling officers responsible for reconciliation. This reconciliation has been done DDO which is not as per rule. The DDO should send the information in form no. 9 to the Controlling Officer and the Contr officer should visit A. G. Office for reconciliation alongwith form no. 10 prescribed in Maharashtra Budget Manual. (RECONCILIATION MEMO NOT REGEIVED).

ASSTT. ACCOUNTS OFFICER / VLC SECTION

VLC SECTION

OFFICE OF THE ACCOUNTANT GENERAL(A&E)-I,MAHARASHTRA,MUMBAI-400 020.

RECONCILIATION COMPLETION SLIP

REF NO : BCN/DC5/11/043080

Financial Year : 2011 Department : C Revenue and Forests Department

Reconciliation By : MR.P.D.PHADKALE

Period From :	Period To :	Schedule Date :	Start Date :	End Date :
01-OCT-2011	31-DEC-2011	25-FEB-2012	01-AUG-2012	01-AUG-2012

Memo Number : Memo Receipt Dt : Memo Sent to DC :

Srno	Treasury :	CRC :	DDOResponsible ForRecon. :	Reconciled Amount :	Misclassified Amount :	Descripancies
0000	PAO	00300508	7101001049	46,87,62,485		0.
0000	PAO	00300526	7101001049	3,19,25,610		0.
0000	PAO	00300544	7101001049	2,08,60,124		0.
0000	PAO	00300562	7101001049	300		0.
0000	PAO	00300330	7101001050	15,64,23,030		0.
0000	PAO	00300455	7101001050	1,64,40,37,882		0.
0000	PAO	00300508	7101001050	22,30,19,477		0.
0000	PAO	00300526	7101001050	43,13,33,944		0.
0000	PAO	00300544	7101001050	11,34,22,566		0.
0000	PAO	00300562	7101001050	31,22,32,703		0.
0000	PAO	00300508	7101011049	10,78,07,485		0.
0000	PAO	00300526	7101011049	54,79,600		0.
0000	PAO	00300544	7101011049	84,14,742		0.
0000	PAO	00300562	7101011049	776		0.
0000	PAO	00300508	7101021049	9,53,41,687		0.
0000	PAO	00300526	7101021049	1,03,66,246		0.
0000	PAO	00300544	7101021049	93,42,937		0.
0000	PAO	00300562	7101021049	132		0.
0000	PAO	00300508	7101031049	42,10,95,286		0.
0000	PAO	00300526	7101031049	1,42,75,080		0.
0000	PAO	00300544	7101031049	1,09,52,803		0.
0000	PAO	00300562	7101031049	1,372		0.

MIR/CRC CODE	MAIN	NAG	PAO	TOTALas per AG Office Records
00300339	18,80,23,053	11,16,45,262	15,64,23,130	45,60,91,445
00300455	76,43,05,989	36,17,13,482	12,42,17,92,617	13,54,78,12,088
00300508	10,02,310	19,36,800	1,49,04,74,642	1,49,34,13,752
00300526	13,10,957	20,76,635	50,59,94,063	50,93,81,655
00300544	4,13,100	400	16,57,40,274	16,61,53,774
00300562	4,17,74,451	2,91,600	1,33,67,36,449	1,37,88,02,500

VLC SECTION

OFFICE OF THE ACCOUNTANT GENERAL(A&E)-I,MAHARASHTRA,MUMBAI-400 02 0.

Remarks : Reconciliation should be done by the Controlling officers responsible for reconciliation. This reconciliation has been done by the DDO which is not as per rule. The DDO should send the information in form no. 9 to the Controlling Officer and the Controlling officer should visit A. G. Office for reconciliation alongwith form no. 10 prescribed in Maharashtra Budget Manual.

ASSTT. ACCOUNTS OFFICER / VLC SECTION

विवरणपत्र क्र. C

GRAS Government Receipt Accounting System

Maharashtra Directorate of Accounts & Treasuries
Finance Department, Government of Maharashtra

USER : Commissioner State Excise Mumbai - [HOD]

- Home
- GRN Check
- Awaited Scroll
- Total Receipt
- PAO Accounted Data
- Download Accounted Data
- Deface/Cancel Challan
- Revoke
- Correction Memo / Transfer Entry
- GRN Verification
- Refund Challan
- Download Scroll
- Report
- Map Digital Signature
- Mapped Signature List
- Change Password
- User's Guide
- Logout

DEFACED CHALLAN REPORT

Challan Type*	Datewise Summary	Defaced Challan	Not Defaced Challan
Type Of Date*	Challan Date	Verified at Bank	Verified at RBI	Defaced Datewise
RBI Main Scroll Date From	01/05/2016	RBI Main Scroll Date To	07/05/2016
Report type : *	FULLY		
Region :	PUNE DIVISION		
District:	PUNE		
Office : *	SUP. STATE EXCISE PUNE		

Report

Copyright © GRAS.

GRAS Government Receipt Accounting System

Virtual Treasury, Directorate of Accounts & Treasuries, Finance Department, Government of Maharashtra, India

USER : Commissioner State Excise Mumbai - (HOD)

- Home
- GRN Check
- Awaited Scroll
- Total Receipt
- PAO Accounted Data
- Download Accounted Data
- Deface/Cancel Challan
- Revoke
- Correction Memo / Transfer Entry
- GRN Verification
- Refund Challan
- Download Scroll
- Report
- Map Digital Signature
- Mapped Signature List
- Change Password
- User's Guide
- Logout

- Deface/Cancel Challan
- Refund Challan
- Scroll Report
- GRN For Which CIN Has Not Come
- Defaced GRN Not In Scroll
- Payment Typewise Collection
- Accounting Reports

DEFACED CHALLAN REPORT

Challan Type*	Datewise Summary ● Defaced Challan Not Defaced Challan
Type Of Date*	Challan Date Verified at Bank ● Verified at RBI Defaced Datewise
RBI Main Scroll Date From	01/05/2016 — RBI Main Scroll Date To: 07/05/2016
Report type : *	FULLY
Region :	PUNE DIVISION
District :	PUNE
Office : *	SUP. STATE EXCISE PUNE

Report

242

Copyright © GRAS.

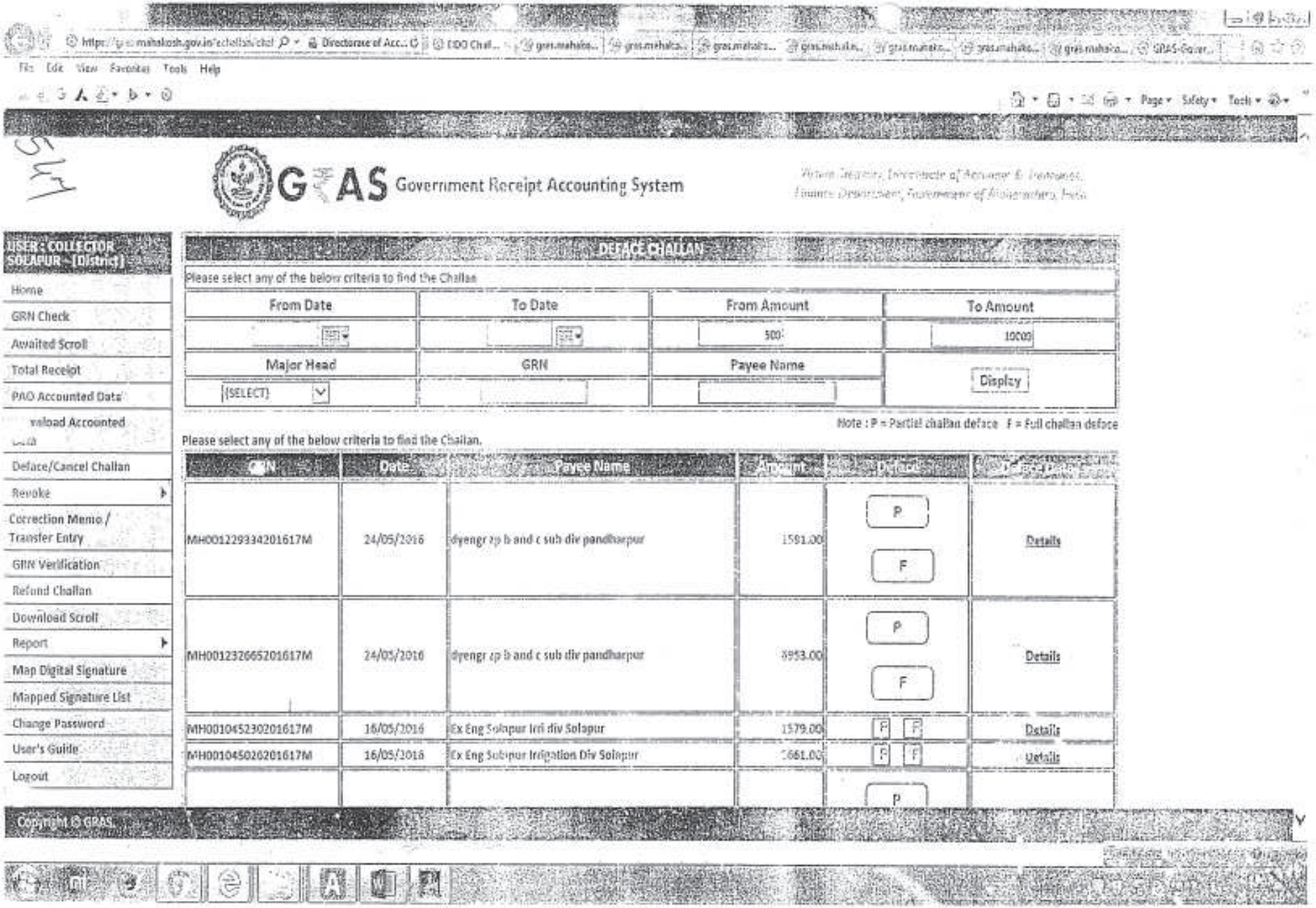
GRAS Government Receipt Accounting System
USER : COLLECTOR SOLAPUR - [District]
Home
GRN Check
Awaited Scroll
Total Receipt
PAO Accounted Data
Deface/Cancel Challan
Revoke
Correction Memo / Transfer Entry
GRN Verification
Refund Challan
Download Scroll
Report
Map Digital Signature
Mapped Signature List
Change Password
User's Guide
Logout
DEFACE CHALLAN
Please select any of the below criteria to find the Challan
From Date
To Date
From Amount
500
To Amount
10000
Major Head
(SELECT)
GRN
Payee Name
Display
Note : P = Partial challan deface F = Full challan deface
Please select any of the below criteria to find the Challan.
GRN
Date
Payee Name
Amount
Deface
MH001229334201617M
24/05/2016
dyengr zp b and c sub div pandharpur
1591.00
P
F
Details
MH001232665201617M
24/05/2016
dyengr zp b and c sub div pandharpur
3953.00
P
F
Details
MH001045230201617M
16/05/2016
Ex Eng Solapur Irri div Solapur
1579.00
P
F
Details
MH001045020201617M
16/05/2016
Ex Eng Solapur Irrigation Div Solapur
1661.00
P
F
Details
P
Copyright © GRAS.

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.
Partially/Fully Challan Defaced/Cancelled Report For From Date:01/04/2016 To Date: 04/04/2016

OFFICE : COLLECTOR SOLAPUR USER : REV007

SR.	GRN	CHALLAN DATE	CHALLAN AMT	CANCELLED DATE	CANCELLATION NO	PARTY NAME
1	MH008566972015161	30/03/2016	1,88,833.00	01/04/2016	0000002020016017	Ex Engineer Solapur Irrigation Division
2	MH008380133015161	30/03/2016	12,06,500.00	02/04/2016	0000027892201617	YASHWANT VITTHAL MANE
3	MH008584682015161	31/03/2016	17,382.00	02/04/2016	0000028162016017	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
4	MH008588912015161	31/03/2016	2,706.00	02/04/2016	0000028201701617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
5	MH008588552015161	31/03/2016	954.00	02/04/2016	0000028173201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
6	MH008588022015161	31/03/2016	27,950.00	02/04/2016	0000028151201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
7	MH008588002015161	31/03/2016	7,513.00	02/04/2016	0000028123201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
8	MH008588542015161	31/03/2016	2,231.00	02/04/2016	0000028105201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
9	MH008673082015161	31/03/2016	5,536.00	02/04/2016	0000025239201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
10	MH008588802015161	31/03/2016	3,284.00	02/04/2016	0000026053201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
11	MH008588312015161	31/03/2016	13,842.00	02/04/2016	0000026092201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
12	MH008588872015161	31/03/2016	2,827.00	02/04/2016	0000027993201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
13	MH008570722015161	31/03/2016	13,505.00	02/04/2016	0000027961201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
14	MH008571688201516	31/03/2016	27,141.00	02/04/2016	0000027473201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur

OFFICE TOTAL AMOUNT : 15,20,280.00

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.
Total No. Of GRN Which Are Fully Challan Defaced/Cancelled Report For :

RBI Main Scroll Date From 01/05/2016 RBI Main Scroll Date To 07/05/2016

SR	GRN	CHALLAN DATE	CHALLAN AMT	CANCELLED DATE	CANCELLATION NO	PARTY NAME
OFFICE : Sup. State Excise Pune					USER : EXC020	
1	MH008964540520161 7E	05/02/2016	2,42,814.00	04/30/2016	00004198320161 7	GOODWILL AGEN CIES
2	MH008964549720161 7E	05/02/2016	2,67,432.00	04/30/2016	00004198320161 7	GOODWILL AGEN CIES
3	MH008964557020161 7E	05/02/2016	2,63,654.00	04/30/2016	00004198320161 7	GOODWILL AGEN CIES
4	MH008545901201617E	05/02/2016	4,581.00	04/30/2016	00004086342016 17	EMCURE PHARMACEUTICALS LTD
5	MH008248168201617E	05/02/2016	19,03,000.00	05/19/2016	00007140320161 7	LOREAL INDIA PVT LTD
6	MH00[illegible]6371201617E	05/02/2016	3,68,900.00	04/30/2016	00004198320161 7	Dinesh Traders
7	MH008963251320161 7E	05/02/2016	2,37,029.00	04/30/2016	00004198320161 7	GOODWILL AGENCIES
8	MH008963016201617E	05/02/2016	4,24,573.00	04/30/2016	00004198320161 7	GOODWILL AGENCIES
9	MH008963191320161 7E	05/02/2016	5,00,000.00	04/30/2016	00004198320161 7	GOODWILL AGENCIES
10	MH008963274201617E	05/02/2016	21,983.00	04/30/2016	00004198320161 7	GOODWILL AGENCIES
11	MH008637387201617M	05/02/2016	10,050.00	05/02/2016	00004363320161 7	SWAPNIL JAGTAP
12	MH008857207201617E	05/02/2016	16,16,680.00	04/30/2016	00004198420161 7	PRAKASH TRADING CO
13	MH008963507320161 7E	05/02/2016	4,34,079.00	04/30/2016	00004198320161 7	Dinesh Traders
14	MH008964633201617E	05/02/2016	12,400.00	05/02/2016	00004366812016 17	DINESH PAWAR
15	MH008666901201617M	05/02/2016	1,000.00	05/04/2016	00004675512016 17	Shreenath Mhaskoba Sahkar Karkhana Ltd
16	MH008668705201617E	05/02/2016	2,94,192.00	05/02/2016	00004247720161 7	GOODWILL AGENCIES
17	MH008671593201617E	05/02/2016	10,050.00	05/02/2016	00004387720161 7	SARANG AHERRAO VIVANTA by TAJ BLUE DIANO
18	MH008671793201617E	05/02/2016	30,000.00	05/11/2016	00005725120161 7	STERLING CHEMICALS AND ALCOHOLS PVT LTD
19	MH008671992201617E	05/02/2016	11,100.00	05/11/2016	00005725072016 17	STERLING CHEMICALS AND ALCOHOLS PVT LTD
20	MH008672111201617E	05/02/2016	11,100.00	05/11/2016	00005725052016 17	STERLING CHEMICALS AND ALCOHOLS PVT LTD
21	MH008672819201617E	05/02/2016	15,050.00	05/02/2016	00004387920161 7	HOTEL LE MERIDIEN PUNE
22	MH008672783201617E	05/02/2016	15,050.00	05/02/2016	00004388572016 17	Amit Tarkal
23	MH008672861201617E	05/02/2016	15,050.00	05/02/2016	00004388122016 17	HOTEL LE MERIDIEN PUNE

विवरण पत्र क्रमांक ९

माहितीचा अधिकार

व्हर्च्युअल ट्रेझरी, महाराष्ट्र शासन

शासकीय कुटीर क्रमांक ११, प्लॉट नंबर १७६, डि प्रेस जर्नल मार्ग, नरिमन पॉईंट, मुंबई - ४०००२१.
दूरध्वनी क्रमांक :- ०२२-२२०४०५६४/५६८ फॅक्स क्रमांक :-०२२-२२०४०५७० ई-मेल :- vtreasnabsb.osh.in

क्र : व्ह.ट्रे./न.क्र.१२२-अ/२०१६/ दिनांक : 23 FEB 2016

प्रति
मा. नोंदणी उपमहानिरिक्षक
ठाणे.

विषय : भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांनी "ग्रास" प्रणालीचे वापराच्या अनुषंगाने आपल्या विभागात केलेल्या लेखापरिक्षण अहवालात (IT AUDIT) उपस्थित केलेल्या मुद्यांचे निराकरण करणेबाबत. . . .

संदर्भ : भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचा ३१ मार्च, २०१४ ला संपलेल्या वर्षाचा महसुली क्षेत्रावर अहवाल. (वर्ष २०१५ चा अहवाल क्र.१)

महोदय,

उपरोक्त विषयाबाबत संदर्भांकीत अहवालाच्या अनुषंगाने आपणास कळविण्यात येते की, शासकीय जमा लेखांकन पद्धतीच्या (ग्रास आय. टी. ऑडीट) वापराच्या अनुषंगाने महालेखापाल, मुंबई यांचेमार्फत खालील विभागांच्या कार्यालयांचे ग्रास प्रणालीचे प्रमुख वापराकर्ते म्हणून लेखापरिक्षण (ऑडीट) करण्यात आले होते.

अ) नोंदणी महानिरिक्षक व मुद्रांक नियंत्रक विभाग.
ब) उत्पादन शुल्क विभाग.
क) परिवहन विभाग.

२. लेखापरिक्षणा दरम्यान खाली नमुद केलेले मुद्दे महालेखापाल कार्यालयाने उपस्थित केले होते.

i) ई-जमांसाठी ठेवलेल्या रोकड वही देखाभालीच्या कार्यपद्धतीचे अनुसरण न करणे.
ii) ई-जमांचा ताळमेळ न घेणे.
iii) ई-जमांचे रोकड पुस्तिकेत लेखांकन.
iv) ई-जमांचे चुकीचे वर्गीकरण.
v) अदात्याला सेवा पुरविल्यानंतर ग्रास मधील ई-पावत्यांचे विरुपीकरण.
iv) परतावा प्रक्रीया अनुसरण न करणे.
vi) बनावट ई-पावत्या.

३. लेखापरिक्षणाच्या दरम्यान महालेखापाल कार्यालयाने अर्ध समासाद्वारे सदर मुद्दे संबंधीत कार्यालयांना अवगत केले होते. उपरोक्त संदर्भांकीत अहवालातील लेखापरिक्षणाची प्रत सोबत आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी जोडली आहे. तथापि मुद्द्यांच्या अनुषंगाने आपल्या विभागाकडून याबाबत योग्य ती कार्यवाही अथवा कार्यपद्धतीचा अवलंब होणे आवश्यक आहे. मा. प्रधान सचिव (वित्तीय सुधारणा), वित्त विभाग यांनी त्यांचे कक्षात दि.०६.०२.२०१६ रोजी संदर्भांकीत लेखापरिक्षण अहवालाबाबत आढावा बैठक घेतली होती. भारताचे नियंत्रक व महालेखापरिक्षक यांचे अहवालात उपस्थित केलेल्या मुद्द्यानुसार योग्य

कार्यवाही करण्यात येत आहे किंवा कसे ? याबाबत अहवाल प्राप्त करुन घेणेबाबत मा. प्रधान सचिव (वित्तीय सुधारणा) यांनी बैठकीचे दरम्यान सूचना दिल्या आहेत.

४. तरी, आपणांस विनंती करण्यात येते की, उपरोक्त लेखापरिक्षण अहवालात उपस्थित मुद्द्यांचे निराकरण व या पत्रातील परिच्छेद क्र.२ मध्ये नमुद केलेल्या मुद्द्यांनुसार उदा. रोखवही, चलन विरुपिकरण, परतावा इत्यादीबाबत शासन निर्देशांचे पालन करण्यात येत आहे किंवा कसे ? याबाबत आपला अहवाल या कार्यालयास पाठविण्यात यावा, ही विनंती.

आपला,

सहपत्र : वरिलप्रमाणे.

(ज. ह. सहारे)
कोषागार अधिकारी
व्हर्च्युअल ट्रेझरी,म.रा.,मुंबई.

Office of the Dy. Inspector General of Registration &
Dy. Controller of Stamps,Konkan Division, Thane.
Charai MTNL Bldg., 7th Flr., Mauli Mandal Rd., Dhobi Ali, Thane (w) – 400 601.

Tel No. 022- 25361254
Fax No. 022- 25377177
e-mail id – digthane010@gmail.com

Outward No. / DIGR Thane/ EVN-Raigad JNPT-CFS/ 549 / 14 DT. 27/01/2014

To

CFS's (All)
CHAs (All)
BCHA, Mumbai

Sub :- Payment of stamp duty on Delivery Orders (Article 29) of the Schedule I of Maharashtra stamp Act, 1958.

As per article 29 of Schedule I of Maharashtra Stamp Act, 1958, stamp duty @ 0.1% is leviable on delivery orders pertaining to goods being given out of charge (OC).

At present payment of stamp duty on Delivery Orders is made by way of franking or through eSBTR (for stamp duty amounts of Rs 5000 and above). However, there is a demand from CHA-s' association for making e-payment facility available for stamp duty payment. Hence, from 27/01/2014 onwards e-payment of stamp duty on delivery orders can be made through e-challan on GRAS for which following instructions are be-ing issued as -

1) CHAs can pay stamp duty on delivery orders out of charge @ 0.1% by way of e-payment through GRAS (Government Receipts Accounting System) (http://gras.mahakosh.in) by online or over the counter (OTC) methods.

2) Information for creating an e-challan should be filled as shown in the Annexure. Bill of entry no. , IGM No. and other details should be filled in the remarks column. (Refer Annexure I & II).

3) CHA after making e-payment will take a print out of the final e-challan as a proof of e-payment.

4) CHA will submit printed copy of e-challan along with the delivery order to the CFS.

5) CFS will deface the e-challan on the GRAS by way of User ID and Password provided to them by the department. They should maintain security of the User Id and passwords allotted to them.

6) After receiving a delivery order along with e-challan from a CHA , CFS official will login on GRAS web site to deface that e-challan and will take a print out of the defaced e-challan. The CFS official will attach the defaced e-challan along with the delivery order. (Refer Annexure III).

Above instructions should be followed scrupulously by all concerned.

22/11/14

Deputy Inspector General of Registration
& Deputy Controller of Stamps
Konkan Division, Thane

C.C. – 1) Hon. Inspector General of Registration & Controller of Stamps, M.S.Pune for favour of information
1) Hon. Chief Commissioner, JNPT for necessary action
2) Hon. Addl. Commissioner (Imports) JNPT for necessary action
3) President Bombay Custom House Agent Association for information
4) JDR, Raigad for necessary action.

सह जिल्हा निबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी रायगड अलिबाग यांचे कार्यालय,
अलिबाग पोलिस स्टेशन जवळ, ता. अलिबाग, जि रायगड
दूरध्वनी क्र. 02141-222265, ई-मेल jdr.raigad@igrmaharashtra.gov.in
फॅक्स क्र. 02141-223836, jdrraigad01@gmail.com

टिपण्णी

आयात होणाऱ्या मालाच्या सुपुर्दगी आदेशावर (Delivery Order) महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम मधील अनुसुची - 1 मधील अनुच्छेद 29 प्रमाणे मुद्रांक शुल्क देय आहे. सुपूर्दगी आदेशातील आयात मालाच्या किमंतीवर 0.1% प्रमाणे मुद्रांक शुल्क आकारण्यात येते. सदरची तरतूद पुढील प्रमाणे आहे.

Article 29. DELIVERY ORDER IN RESPECT OF GOODS, that is to say, any instrument entitling any person therein named, or his assigns or the holder thereof, to the delivery of any goods lying in any dock or port, in any warehouse in which goods are stored, or deposited, on rent or hire, or upon any wharf, When such goods exceeds in [value hundred rupees for every rupees 10,000 or part thereof]

Explanation For the Purposes of this article, the words "dock or port" shall include "airport" and "Cargo Hub"

सदरचे मुद्रांक शुल्क ग्रास प्रणाली अंतर्गत ई-पेमेंटव्दारे भरणा केले जाते. या कार्यालयाच्या कार्यक्षेत्रातील जेएनपीटी उरण (Jawahar Nehru Port Trust) मधील काम करणाऱ्या कन्टेनर फ्रेट स्टेशन्स (CFS) यांना सदरचे ई-पेमेंटव्दारे भरणा केलेल्या मुद्रांक शुल्काचे चलन विरुपित (Deface) करण्यासाठी User ID व Password देण्यात आलेले आहेत.

जेएनपीटी उरण मार्फत दरमहा साधारणत: **56400** चलने व त्यांची रक्कम रु. **30.50 कोटी** शासन जमा होते.

सन 2015-16 चा तपशिल खालीलप्रमाणे

जे.एन.पी.टी. व्दारे जमा मुद्रांक शुल्क

अ.क्र.	महिना	चलन संख्या	जे.एन.पी.टी. व्दारे जमा मुद्रांक शुल्क
1	एप्रिल 2015	52410	286147565
2	मे 2015	56076	299812748
3	जून 2015	56659	308713470
4	जूलै 2015	59282	319919491
5	ऑगस्ट 2015	53870	289447066
6	सप्टेंबर 2015	58737	316264519
7	ऑक्टोंबर 2015	60279	319148782
8	नोव्हेंबर 2015	51263	267837402
9	डिसेंबर 2015	59057	330695161
10	जानेवारी 2016	56117	302809485
11	फेब्रुवारी 2016	56665	308500582
12	मार्च 2016	56157	312756310
	एकुण	**676572**	**3662052581**

दुय्यम निबंधक उरण
भायजी अपार्टमेंट,गाळा नं.३ व ४ मस्जिद मोहल्ला
तहसिल कार्यालयाजवळ, ता. उरण जि. रायगड पिन कोड—४००७०२
दुरध्वनी क्रमांक — ०२२—२७२३२७६४
इ—मेल आयडी— sr.uran@igrmaharashtra.gov.in

जा.क्र./फौ.गुन्हा/२०१६/११५-११६ दिनांक ०४/०६/२०१६

प्रति,
मा.वरिष्ठ पोलिस निरिक्षक सो,
उरण पोलिस ठाणे,
ता.उरण, जि. रायगड.

विषय:— दिनांक ०६/०१/२०१४ रोजी एफ.आय.आर क्र.०७ अन्वये
- फौजदारी गुन्हा दाखल केल्याचा प्रगती अहवालबाबत.
संदर्भ:— मा.सह जिल्हा निबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी
रायगड अलिबाग यांचे दुरध्वनी आदेश दि:०४/०६/२०१६

महोदय,

उपरोक्त संदर्भीय दुरध्वनी आदेशा नुसार या कार्यालयाचे दुय्यम निबंधक श्री.मोहन रामचंद्र जाधव यांनी १) क्लेरींग एजंट विरेन्द्र सिंग २) जेमिनी सी एअर फाईट सर्विस कंपनी तसेच नव भारत शिपींग इंडिया लि. चे सीएचए यांच्या विरूध्द फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम १५४ अन्वये कलमे ४६५/४६७/४६८/४७१/४२०/३४ दिनांक ०६/०१/२०१४ रोजी एफ.आय.आर क्र.०७ ने गुन्हा दाखल केला होता. तरी आपण केलेल्या कार्यवाहीचा प्रगती अहवाल मिळण्यास नम्र विनंती आहे.

आपली विश्वासू

दुय्यम निबंधक उरण
दुय्यम निबंधक उरण

प्रत
मा. सह जिल्हा निबंधक व मुद्रांक जिल्हाधिकारी रायगड अलिबाग यांना माहिती करीता सविनय सादर.

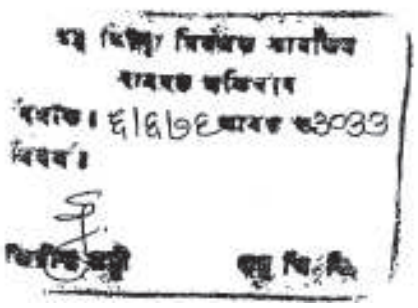

जावक क 3276 /२०१६
उरण पोलीस ठाणे, नवी मुंबई
दिनांक:– ०४/०६/२०१६

प्रति,
दुय्यम निबंधक उरण
भायजी अर्पा.शाळा नं ३ व ४ मस्जिद मोहल्ला
तहसिल कार्यालयाजवळ, उरण जि.रायगड

विषय :– दिनांक ०६/१/२०१४ रोजी एफ.आय.आर. क्र.०७ अन्वये फौजदारी गुन्हा दाखल बाबत माहिती दिलेबाबत.

संदर्भ:–जा.क. फौ.गुन्हा./२०१६/२२५–२२६ २०१६ दि. ०४/०६/२०१६

महोदय,

उपरोक्त विषय व संदर्भान्वये सविनय सादर की, उरण पोलीस ठाणेकडे श्री.मोहन रामचंद्र जाधव दुय्यम निबंधक यांचे फिर्यादीवरुन गुन्हा.रजि.नं ७/२०१४ भादवि कलम ४६५,४६७,४६८,४७१,४२०,३४ अन्वये गुन्हा दाखल असुन सदर गुन्हयांत आरोपी नामे १) संदीप शिवाजी भोसले वय २७ रा रूम नं ए ३०३ ए विंग, शिवगंगा सोसा, प्लॉट नं ४९/५१ सेनं ९ नवीन पनवेल २) अवनीश श्यामप्रकाश तिवारी वय ३० रा मानसरोवर कॉम्प्लेक्स ६०१ सेनं ३४ काशीठे नमुं ३) राकेशकुमार हरिशंकर दुबे वय ४३ धंदा नोकरी रा.वडाळपाडा कांदीवली मुंबई १०१ ४) येलुमलाई गणेशन काउंडर वय ३५ रा.युनिट नं ३२, आर.ए कॉलनी, फिल्म सिटी रोड गोरेगाव मुंबई यांस अटक करण्यात आली असुन सदरची केस ही न्यायप्रविष्ठ आहे.

मा.सविनय सादर

वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक
उरण पोलीस ठाणे
नवी मुंबई

विवरण पत्र क्रमांक १०

महाराष्ट्र शासन
वित्त विभाग

जिल्हा कोषागार कार्यालय, ठाणे

जिल्हाधिकारी कार्यालय आवार, कोर्ट नाका, ठाणे (प), ४००६०१.
फोन नं. : ०२२-२५३४११६२ E-mail:- to.thane@ zillamahakosh.com
फॅक्स नं.: ०२२-२५४४५५८४

क्र. कोष/कावि/संकलन/कार्या क्र.८/ 77726 दिनांक : - 3 NOV 2014

प्रति,
वरिष्ट लेखाधिकारी,
महालेखापाल कार्यालय,
मुंबई.

विषय : ग्रासमधील ई रिसीटच्या परताव्याबाबत
संदर्भ : No.IT/Audit/GRAS, प्राप्त दिनांक ३०.६.२०१४

महोदय,

उपरोक्त संदर्भांकित पत्रानुषंगाने कळविण्यात येते की, पत्रासोबत जोडलेल्या यादीमधील ग्रासमधील ई रिसीटच्या परताव्याबाबतच्या क्र.१ ते २९ मधील क्र.२७ व २८ वगळता सर्व नोंदी हया ग्रास प्रणालीमध्ये घेण्यात आलेल्या आहेत. तसेच यापुढील कालावधीतील नोंदी हया देयक पारित झाल्यावर त्वरित घेण्याची दक्षता घेण्यात येत आहे.

आपल्या माहितीस्तव सविनय सादर.

आपला विश्वासू

(नि.ना.पाटक)
जिल्हा कोषागार अधिकारी
(उपसंचालक संवर्ग)

प्रत : माहितीस्तव सविनय सादर
मा.कोषागार अधिकारी,
व्हर्च्युअल ट्रेझरी, मुंबई.

Annex.

Sl No.	CASE NO.	GRN	GRN AMOUNT	REFUND AMOUNT	REFUND DATE	Date of EFT by TREASURY	Amount	Date of cheque	Amount	Cheque No.
1	95/13	MH 000312032201213E	116771744	102780	11/22/2013	1/27/2014	102780	2/7/2014	102780	696973
2	99/13	MH0003120322012l3E	116771744	104580	5/5/2014	2/4/2014	104580	2/7/2014	104580	696974
3	101/13	MH0001328792012l3E	2487500	3600	10/1/2013	10/4/2013	3600	11/19/2013	3600	696935
4	102/13	MH0001889242012l3E	51566050	40725	9/11/2013	1/17/2014	40725	1/30/2014	40725	696953
5	105/13	MH0002143262012l3E	97000	12600	2/28/2014	3/3/2014	12600	4/3/2014	12600	741856
6	106/13	MH0003574972012l3E	23569966	410040	8/13/2013	10/28/2013	410040	10/29/2013	410040	696903
7	107/13	MH0001657222012l3E	2985000	81198		9/23/2013	81198	11/19/2013	81198	696929
8	111/13	0000010783420111 2E	19780574	73557	12/26/2013	1/8/2014	73557	1/5/2014	73557	696964
9	112/13	MH0003156282012l3E	205853673	92790	9/26/2013	10/25/2013	92790	4/15/2014	92790	741881
10	113/13	MH0000887352012l3E	40236357	69750		7/19/2013	69750			
11	115/13	MH0001670032012l3E	40920755	54000	7/30/2013	10/4/2013	54000	12/2/2013	54000	653378
12	121/13	MH0001335432012l3E	19900000	81000		8/21/2013	81000	8/28/2013	81000	696658
13	122/13	MH0000814522012l3E	93261146	148275	9/21/2013	10/24/2013	148275	10/28/2013	148275	696899
14	123/13	MH0003547712012l3E	19900000	102600	11/20/2013	12/16/2013	102600	12/19/2013	102600	653418
15	127/13	0000013965320111 2E	17748440	67590	8/30/2013	10/15/2013	67590	10/25/2013	67590	696893
16	128/13	MH0000384092012l3E	19900000	216081	3/1/2014	3/24/2014	216081	3/28/2014	216081	741846
17	129/13	MH0001772012012l3E	29769778	7200	8/21/2013	5/15/2014	7200	6/16/2014	7200	741978
18	130/13	MH0003978852012l3E	19900000	11853		8/28/2013	11853	9/3/2013	11853	696694
19	135/13	MH0003574972012l3E	23569966	76950	5/23/2013	7/11/2013	76950	7/17/2013	76950	696585
20	138/13	0000012684320111 2E	29850000	209340	8/7/2013	9/26/2013	209340	10/7/2013	209340	696790
21	139/13	MH0001712512012l3E	9950000	81315		9/26/2013	81315	10/7/2013	81315	696787
22	140/13	MH0003676072012l3E	27977970	112419	8/6/2013	8/31/2013	112419	9/7/2013	112419	696722
23	142/13	MH0004085852012l3E	52386704	104715		1/14/2014	104715	2/20/2014	104715	696988
24	143/13	MH0003156282012l3E	205853673	549000	8/31/2013	10/29/2013	549000	10/29/2013	549000	696906
25	146/13	MH0004034682012l3E	72491508	247950	8/7/2013	2/17/2014	247950	3/19/2014	247950	697049
26	149/13	MH0000902542012l3E	7462500	34920	7/30/2013	10/10/2013	34920	10/18/2013	24920	696853
27	150/13	0000002802320101 1E	10481889	9405	6/4/2013	6/29/2013	9405	7/16/2013	9405	696572
28	151/13	0000002802320101 1E	10481889	9405	6/4/2013	6/24/2013	9405	7/16/2013	9405	696580
29	153/13	MH0003156282012l3E	205853673	24750	6/6/2013	10/11/2013	24750	10/21/2013	24750	696872

CHALLAN

MTR Form Number-6

GRN	MH003120322012136	BARCODE		Date	31/12/2012-10:50:09	Form ID	

Department	Inspector General Of Registration	Payer Details	
Type of Payment	Non-Judicial eStamp Vendor Payment of eStamping Rest of Maharashtra	TAX ID (If Any)	
		PAN No.(If Applicable)	AABCS1429B
Office Name	THD1_JT DIST REGISTRAR THANE URBAN	Full Name	Stock Holding Corporation Of India Ltd
Location	THANE		
Year	2012-2013 From 28/12/2012 To 28/12/2012	Flat/Block No.	301 Center Point
Account Head Details	Amount In Rs.	Premises/Building	
0030046401 eStamping	116771744.00	Road/Street	Dr Babasaheb Ambedkar Road
		Area/Locality	Parel Mumbai
		Town/City/District	
		PIN	4 0 0 0 1 2
		Remarks (If Any)	
Total	11,67,71,744.00	Amount In Words	Eleven Crore Sixty Seven Lakh Seventy One Thousand Seven Hundred Forty F: : Rupees Only

ayment Details	IDBI BANK	FOR USE IN RECEIVING BANK			
	Cheque-DD Details	Bank CIN	Ref. No.	691033320121231100S8	21313273
	₹ 314370.00	Date		31/12/2012-11:57:10	
	Name of Bank	Bank-Branch		IDBI BANK	
	Name of Branch	Scroll No. , Date		100 , 01/01/2013	

REFUND CLAIM ₹ 314370.00

REFUNDED ₹ 245520.00

Mobile No. : Not Available

Signature Not Verified

Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.06.02 13:04:09 IST
Reason: Secure Document
Location: India

GRN : MH000312032201213E Amount : 11,67,71,744.00 Bank : IDBI BANK Date : 31/12/2012

Office Refund Claimed Details

Sr. No.	Refund Remarks	Refund Claim No.	Refund Claim Date	User Id	Refund Claim Amount
1	Apply for refund file no.398/13	0000003516201314	19/09/2013-12:05:36	IGR108	68830.00
2	Apply for refund file no.95/13	0000004822013 4	22/11/2013-12:56:25	IGR108	102760.00
3		0000005823201314	16/01/2014-12:52:45	IGR108	104530.00
4		0000001458201415	05/06/2014-16:14:25	IGR108	38190.00
			Total Refund Claim Amount		3,14,370.00

Refunded By Treasury Details

Sr. No.	Refunded No.	Refunded Date	Bill No. & Date	Voucher No. & Date	Refunded Amount
1	3778	24/07/2014-12:17:01	46373.20/01/2014-::	195, 27/01/2014	102760
2	4090	30/07/2014-16:23:33	9105.10/06/2014-::	375, 16/06/2014	381[illegible]90
3	7887	17/09/2014-16:30:44	54547.29/01/2014-::	Not updated	1045[illegible]30
				Total Refunded Amount	2,45,520.00

Signature Not Verified
Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.08.02 13:04:09 IST
Reason: Secure Document
Location: India

९८५

CHALLAN

MTR Form Number-6

GRN MH000214376201213E	BARCODE	Date 22/10/2012-16:15:29	Form ID

Department	Directorate Of Accounts And Treasuries	Payer Details	
Type of Payment	Stamps Non-Judicial Sale of Non Judicial Stamps SoS	TAX ID (If Any)	068
		PAN No.(If Applicable)	ABFPY2937G
Office Name	THANE A T O Stamps	Full Name	Shankar Saheabrao Yadav
Location	THANE		
Year	2012-2013 From 22/10/2012 To 22/10/2012	Flat/Block No.	Room No.23 Ekvira Darshan Society
Account Head Details	Amount In Rs.	Premises/Building	
0030045501 Sale of Stamps	97000.00	Road/Street	Wagale Eastste
		Area/Locality	hajuri goan Thane
		Town/City/District	
		PIN	4 0 0 6 0 4
		Remarks (If Any)	
Total	97,000.00	Amount In Words	Ninety Seven Thousand Rupees Only

DEFACED ₹ 97000.00 DEFACED

Payment Details	STATE BANK OF INDIA	FOR USE IN RECEIVING BANK	
	Cheque-DD Details	Bank CIN / Ref. No.	00003002012221064531 / IK21196656
		Date	22/10/2012-16:10:33
		Bank-Branch	STATE BANK OF INDIA
		Scroll No. , Date	297 , 23/10/2012

REFUND CLAIM ₹ 12600.00 REFUND CLAIM

REFUNDED ₹ 12600.00 REFUNDED

Mobile No. : Not Available

Signature Not Verified
Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.06.02 13:07:45 IST
Reason: Secure Document
Location: India

GRN : MH000214326201213E Amount : 97,000.00 Bank : STATE BANK OF INDIA Date : 22/10/2012-16:15:29

Challan Defaced Details

Sr. No.	Remarks	Defacement No.	Defacement Date	UserId	Defacement Amount
1		0000048628201213	23/10/2012-13:07:46	DAT036	97000.00
				Total Defacement Amount	97,000.00

Office Refund Claimed Details

Sr. No.	Refund Remarks	Refund Claim No.	Refund Claim Date	User Id	Refund Claim Amount
1		0000006628201314	28/02/2014-17:42:21	IGR108	12600.00
				Total Refund Claim Amount	12,600.00

Refunded By Treasury Details

Sr. No.	Refunded No.	Refunded Date	Bill No. & Date	Voucher No. & Date	Refunded Amount
1	3781	24/07/2014-12:20:48	40869.25/02/2014-::	9, 03/03/2014	12600.00
				Total Refunded Amount	12,600.00

Signature Not Verified
Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.06.02 13:07:45 IST
Reason: Secure Document
Location: India

CHALLAN

MTR Form Number-6

GRN	MH000397885201213E	BARCODE	Date	21/02/2013-12:02:25	Form ID

Department	Inspector General Of Registration	Payer Details	
Type of Payment	Non-Judicial Franking Vendor Purchase of Franking Code IGR Rest of Maha	TAX ID (If Any)	3555151
		PAN No.(If Applicable)	AAAJT1230F
Office Name	THD1_JT DIST REGISTRAR THANE URBAN	Full Name	THANE BHARAT SAHAKARI BANK LTD
Location	THANE		
Year	2012-2013 One Time	Flat/Block No.	GROUND FLOOR RIMZIM BUILDING
Account Head Details	Amount In Rs.	Premises/Building	
0030046401 Purchase of Franking Code	19900000.00	Road/Street	BPD ROAD
		Area/Locality	THANE Thane
		Town/City/District	
		PIN	4 0 0 6 0 2
		Remarks (If Any)	
Total	1,99,00,000.00	Amount In Words	One Crore Ninety Nine Lakh Rupees Only

DEFACED ₹ 19900000.00 DEFACED

Payment Details	IDBI BANK	FOR USE IN RECEIVING BANK		
Cheque-DD Details		Bank CIN	Ref. No.	69103332013022110086 23096879
Name of Bank		Date		21/02/2013-12:12:32
Name of Branch		Bank-Branch		IDBI BANK
		Scroll No. , Date		100 , 22/02/2013

REFUND CLAIM ₹ 23706.00 REFUND CLAIM

REFUNDED ₹ 11853.00 REFUNDED

Mobile No. : Not Available

Signature Not Verified

Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.06.02 13:12:59 IST
Reason: Secure Document
Location: India

GRN : MH003037865201213E Amount : 1,99,00,000.00 Bank : IDBI BANK Date : 21/02/2013-12:02:25

Challan Defaced Details

Sr. No.	Remarks	Defacement No.	Defacement Date	UserId	Defacement Amount
1		00000881392012 13	22/02/2013-12:26:31	IGR108	19900000.00
			Total Defacement Amount		1,99,00,000.00

Office Refund Claimed Details

Sr. No.	Refund Remarks	Refund Claim No.	Refund Claim Date	User Id	Refund Claim Amount
1	Apply for refund file no.130/13	00000024472013 14	31/07/2013-14:14:22	IGR106	11853.00
2	Apply for refund file no.130/13	00000026542013 14	08/08/2013-17:17:40	IGR108	11853.00
			Total Refund Claim Amount		23,706.00

Refunded By Treasury Details

Sr. No.	Refunded No.	Refunded Date	Bill No. & Date	Voucher No. & Date	Refunded Amount
1	7903	17/09/2014-16:54:31	12819,22/08/2013-::	Not updated	11853.00
				Total Refunded Amount	11,853.00

Signature Not Verified
Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.06.02 13:12:59 IST
Reason: Secure Document
Location: India

CHALLAN

MTR Form Number-6

GRN MH000133543201213E	BARCODE	Date 11/08/2012-10:57:02	Form ID

Department	Inspector General Of Registration	Payer Details	
Type of Payment	Non-Judicial Franking Vendor Purchase of Franking Code IGR Rest of Maha	TAX ID (If Any)	3555497
		PAN No.(If Applicable)	AAAAT0142M
Office Name	THD1_JT DIST REGISTRAR THANE URBAN	Full Name	THE KAPOL CO OPERATIVE BANK LIMITED BHAYANDAR BRANCH
Location	THANE		
Year	2012-2013 One Time	Flat/Block No. Premises/Building	FIRST FLOOR TULSIPRASAD TOWER
Account Head Details	Amount In Rs.		
0030046401 Purchase of Franking Code	19900000.00	Road/Street	NEAR SHIVSENA SHAKHA
		Area/Locality	BHAYANDAR EAST GODDEO NAKA Thane
		Town/City/District	
		PIN	4 0 1 1 0 5
		Remarks (If Any) machine no. 3555497	
Total	1,99,00,000.00	Amount In Words	One Crore Ninety Nine Lakh Rupees Only

DEFACED ₹19900000.0 DEFACED

Payment Details	IDBI BANK	FOR USE IN RECEIVING BANK		
Cheque-DD Details		Bank CIN / Ref. No.	691033320120811100O5	17225110
Name of Bank		Date	11/08/2012-11:01:38	
Name of Branch		Bank-Branch	IDBI BANK	
		Scroll No. , Date	100 , 13/08/2012	

REFUND CLAIM ₹197100.00 REFUND CLAIM

REFUNDED ₹ 81000.00 REFUNDED

Mobile No. : Not Available

Signature Not Verified

Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.06.02 13:09:46 IST
Reason: Secure Document
Location: India

GRN : MH000133543201213E Amount : 1,99,00,000.00 Bank : IDBI BANK Date : 11/08/2012-[illegible]02

Challan Defaced Details

Sr. No.	Remarks	Defacement No.	Defacement Date	UserId	Defacement Amount
1		0000028651201213	13/08/2012-11:39:16	IGR108	19900000.00
			Total Defacement Amount		1,99,00,000.00

Office Refund Claimed Details

Sr. No.	Refund Remarks	Refund Claim No.	Refund Claim Date	User Id	Refund Claim Amount
1	APLAY FOR REFUND FILE	0000002984201213	07/12/2012-12:21:25	IGR108	116100.00
2	Application refund file no.121/13	0000024482013 14	31/07/2013-14:25:29	IGR108	81000.00
			Total Refund Claim Amount		1,97,100.00

Refunded By Treasury Details

Sr. No.	Refunded No.	Refunded Date	Bill No. & Date	Voucher No. & Date	Refunded Amount
1	3683	23/07/2014-13:26:36	12816.14/08/2013-[illegible]	208, 21/08/2013	81000.00
				Total Refunded Amount	81,000.00

Signature Not Verified
Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.09.02 13:09:46 IST
Reason: Secure Document
Location: India

CHALLAN

MTR Form Number-6

GRN MH000090254201213E	BARCODE	Date 02/07/2012-15:05:54	Form ID

Department	Inspector General Of Registration	Payer Details	
Type of Payment	Non-Judicial Franking Vendor Purchase of Franking Code IGR Rest of Maha	TAX ID (If Any)	3555226
		PAN No.(If Applicable)	AAAAT3233D
Office Name	THD1_JT DIST REGISTRAR THANE URBAN	Full Name	THE KALYAN JANATA SAHAKARI BANK LTD
Location	THANE		
Year	2012-2013 From 01/07/2012 To 31/07/2012	Flat/Block No.	1 VITHALESH
Account Head Details	Amount In Rs.	Premises/Building	
0030046401 Purchase of Franking Code	7462500.00	Road/Street	AAGRA ROAD
		Area/Locality	KALYAN Thane
		Town/City/District	
		PIN	4 2 1 3 0 1
		Remarks (If Any)	
Total	74,62,500.00	Amount In Words	Seventy Four Lakh Sixty Two Thousand Five Hundred ...pees Only

DEFACED ₹ 7462500.00 DEFACED

Payment Details	IDBI BANK	FOR USE IN RECEIVING BANK		
Cheque-DD Details		Bank CIN	Ref. No.	691033320120702101681 16106761
Name of Bank		Date		02/07/2012-16:02:51
Name of Branch		Bank-Branch		IDBI BANK
		Scroll No. , Date		100 , 03/07/2012

REFUND CLAIM ₹ 34920.00 REFUND CLAIM

REFUNDED ₹ 34920.00 REFUNDED

Mobile No. : Not Available

Signature Not Verified

Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.06.02 13:15:34 IST
Reason: Secure Document
Location: India

GRN : MH000090254201213E Amount : 74,62,500.00 Bank : IDBI BANK Date : 02/07/2012-15:03:54

Challan Defaced Details

Sr. No.	Remarks	Defacement No.	Defacement Date	UserId	Defacement Amount
1		0000019125201213	03/07/2012-13:08:41	IGR108	74625[illegible]
			Total Defacement Amount		74,62,500.00

Office Refund Claimed Details

Sr. No.	Refund Remarks	Refund Claim No.	Refund Claim Date	User Id	Refund Claim Amount
1	Apply for refund file no.149/13	0000002394201314	30/07/2013-11:07:51	IGR108	34920.00
			Total Refund Claim Amount		34,920.00

Refunded by Treasury Details

Sr. No.	Refunded No.	Refunded Date	Bill No. & Date	Voucher No. & Date	Refunded Amount
1	3689	23/07/2014-13:35:34	31566,04/10/2013-::	121, 10/10/2013	34920.00
				Total Refunded Amount	34,920.00

Signature Not Verified
Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI
Date: 2016.06.02 13:15:34 IST
Reason: Secure Document
Location: India

569

CHALLAN

MTR Form Number-6

PARTIALLY DEFACED FOR RS:0.00

Deface Number 0000020826201617

CLAIMED REFUND FOR RS:117016600.00

Refund Number 0000002326201617

REFUNDED FOR RS:117016600.00

Refund Number 1998

GRN	MH000187469201617N	BARCODE	DATE	16/04/2016	REMARK / USER REV007
Department	Revenue Department	AMOUNT 0.00	Payer Details		Date 11/04/2016-12:47:53 Form ID
Type of Payment	Mineral Concession Fees, Rents And Royalties Receipts from the Minor Mineral Extraction Rules.	(Amt.in words:Zero Rupees Only)	TAX ID (If Any)		
			PAN No. (If Applicable)		
Office Name	COLLECTOR SOLAPUR		Full Name		Collector Solapur-
Location	SOLAPUR				REV007
Year	2016-2017 Appeal Id	AMOUNT 117016600.00	DATE 24/05/2016	REMARK	
Sr.No.	Accounting Head Details	Amount In Rs.	Flat/Door/Block No.		Collector Compound
1	08530040101 Fees and Royalties	117016600.00	Premises/Building		
			Road/Street		Sidheshwar Peth
			Area/Locality		Solapur
			Town/City/District		
			PIN	4 1 3 0 0 3	
			Remarks (If Any)	royalty of kharsoli chale ch no.013 343	
			Amount In Words	Eleven Crore Seventy Lakh Sixteen Thousand Six Hundred Rupees Only	
Total		117016600.00			
Payment Details	STATE BANK OF INDIA		FOR USE IN RECEIVING BANK		
Cheque-DD Details			Bank CIN	REF No. 00040572016041355055	CP47022476
Cheque/DD No			Date	11/04/2016-12:47:53	
Name of Bank			Bank-Branch	STATE BANK OF INDIA	
Name of Branch			Scroll No. , Date	308 , 16/04/2016	

(Amt.in words:Eleven Crore Seventy Lakh Sixteen Thousand Six Hundred Rupees Only)

Signature valid

Digitally signed by VIRTUAL TREASURY MUMBAI

Date: 2016.05.[illegible] 11:10:[illegible] IST

Reason: Signature Document

Location: India

Mobile No. : Not Available

Challan to pay ... stamps. 993
Bank Treasury has detached the challan after Providing Service.

CHALLAN
MTR Form Number-6

GRN MH008589917201516M	BARCODE	Date 30/03/2016-10:44:50	Form ID

Department	Directorate Of Accounts And Treasuries	Payer Details	
Type of Payment	JUDICIAL STAMPS Court Fee Stamps /Label IGR	TAX ID (If Any)	
		PAN No.(If Applicable)	ACZPT2498Q
Office Name	THANE A T O Stamps	Full Name	Mr Jagannath Ramsamuj Tiwari
Location	THANE		
Year	2016-2017 From 01/04/2016 To 31/03/2017	Flat/Block No. Premises/Building	Bhakti Mandir

Account Head Details	Amount In Rs.
0030034801 Court Fees Stamps21	35000.00
Total	35,000.00

Road/Street	Naupada
Area/Locality	Thane
Town/City/District	
PIN	4 0 0 6 0 2
Remarks (If Any)	
Amount in Words	Thirty Five Thousand Rupees Only

DEFACED ₹35000.00 DEFACED

Payment Details	STATE BANK OF INDIA	FOR USE IN RECEIVING BANK	
Cheque-DD Details		Bank CIN / Ref. No.	00040572016040261185 / CP46354258
Cheque/DD No.		Date	30/03/2016-10:44:50
Name of Bank		Bank-Branch	STATE BANK OF INDIA
Name of Branch		Scroll No. , Date	295 , 04/04/2016

Mobile No. : Not Available

Challan Defaced Details

Signature valid
Digitally signed by VIRAJ MUKHERJEE
Date: 2016.04.07 16:57:32 IST
Reason: Signature
Document
Location: India

Sr. No.		Defacement No.	Defacement Date	UserId	Defacement Amount
1	323	0000107533201617	07/04/2016-15:32:07	DAT036	35000.00
			Total Defacement Amount		35,000.00

विवरण पत्र क्रमांक ११

No: CAD-ea6075/7/2013-DIR-DIT (MH)-DIT (MH)
Directorate of Information Technology,
General Administration Department,
Mantralaya, Mumbai-4000032.
Tel.: 022-2202534
Date: 30/09/2013

Rajesh Aggarwal
Secretary, IT
E-mail – sec.it@maharashtra.gov.in

Subject: Advisory to all Govt. Departments in Maharashtra regarding...

- Hosting of Government Websites, use of Official Email IDs and other Cloud Based Services, connecting to NIXI & Sec. 43A Compliance Audits.
- Adoption of Technical Standards for Interoperability Framework and other standards published by GoI for various eGovernance Projects

References:

1. Information Technology Act,2000 as amended in 2008
2. The Public Records Act, 1993
3. Maharashtra State e-Governance Policy 2011
4. Guidelines for Indian Government Websites (GIGW) - NIC & DARPG
5. Email policy (Version 2) of Maharashtra, released on March 1, 2012

Dear Sir / Madam,

I wish to draw your attention towards following issues which assume significance in light of recent incidents which indicate how data kept outside the country is easily accessible to external Governments and their Corporate sector.

A. Website Hosting:

1) DIT in its communication to all departments from time to time, has instructed them to host their websites only on servers located within India. Any website hosting must also comply with CERT-IN guidelines for web security and go through periodic security audits.
2) Guidelines for Indian Government Websites (GIGW) specify that all government websites must use .gov.in or .nic.in domain names. They should NOT USE any other domain names such as .com, .org, .org.in, etc.
3) Section 8.5 of "eGovernance Policy of Maharashtra -2011" which is approved by the Cabinet, states that "All websites and Web-based applications will comply with Website design guidelines issued from time to time by Government of India".
4) Section 4 of the Public Record Acts, 1993 states that "no person shall take or cause to be taken out of India any public records without the prior approval of the Central Government; provided that no such prior approval shall be required if any public records are taken or sent out of India for any official purpose".
5) There have been incidents in recent times, about hackers breaking into government websites e.g. very recently social justice website was hacked, and it was found that this

website developed and maintained by a private company was running from the United States. Hackers not only deface the government websites, but also tend to steal /manipulate valuable data and even insert malicious content and/or redirect visitor traffic to malicious websites. In case of information leak or hacking of server hosted abroad, there are difficulties investigating the case as Indian laws are difficult to be applied on those agencies.

Considering these issues, it is hereby re-iterated that all websites and Applications of state government departments and all directorates, corporations, public undertakings under them, should be hosted within India and preferably on government owned servers in State Data Centre or NIC data centres or on servers collocated in Tier 3 data centres in India.

B. Use of Official Email ID

1) It has been observed that many government employees use private (i.e. publicly available) email IDs such as Gmail, Yahoo, Hotmail. Several senior government officials in Maharashtra Government have their Gmail/Yahoo/Hotmail IDs listed in government portals as their official email. Through use of such email system, sensitive government data is being transmitted and stored on private servers outside the country. This is clear violation of section 4 of the Public Records Act, 1993, and various other instructions as listed in previous paragraphs.
2) Various Government agencies have been raising concerns over use of email services provided by foreign firms which have their servers located in overseas locations (or nontraceable locations), thus making it difficult to track any misuse or leakages.
3) Department of Electronics and Information Technology, Government of India is drafting a policy on e-mail usage in government offices and departments, which will be released very soon.

In light of all above, all departments are hereby requested that preferably only government provided email IDs, from servers within India, be used for official communication by all government employees. You may contact NIC or DIT or MahaOnline for the same. When Govt. Of India issues any instructions in this regard, they will be brought to the notice of all departments for strict compliance

C. Use of Cloud Based System

While using Gmail, Yahoo, Skype, Evernote, iPad Notes, Google Drive, SkyDrive, Google Docs, Office 365, Dropbox, Amazon cloud, Facebook, Twitter, YouTube, Google Maps etc. same precautions as above would apply regarding sensitive government data or citizen data.

D. Routing traffic through NIXI (National Internet Exchange of India)

SDC hosted in Mumbai is connected to National Internet Exchange of India (NIXI) exchange point at Navi Mumbai. This ensures that domestic Internet packets mostly remain with India. Whenever any department/corporation etc. is hosting a website outside the SDC, or purchasing bandwidth for various locations, it should be ensured that the concerned data centre/ISP is connected to nearby NIXI nodes.

E. Section 43A Compliance Check

Not only security of data, but keeping Citizen's private data secure is also important. Failure to protect sensitive data attracts provisions of Section 43A of Information Technology Act 2000, as amended in 2008. Section 3 of Information Technology

(Reasonable Security Practices and Procedures and Sensitive Personal Data or Information) Rules, 2011 notified by Govt. Of India on 11th April 2011 defines SPD (Sensitive Personal Data), while Section 8 of these Rules defines Reasonable Security Practices and Procedures. Hence it is advisable that whenever any Department is collecting or keeping Citizen data, Section 43A compliance Audit should be got done.

It is also necessary that appropriate NDA(Non-Disclosure Agreement) is signed with the vendors as well all their employees designing/developing/implementing/maintaining the software, hardware, network, bandwidth etc.

F. Adoption of Technical Standards for Interoperability Framework and other standards published by GoI

As mandated in eGovernance Policy of Government of Maharashta, standards in eGovernance are of a high priority activity. Standards will ensure sharing of information through seamless interoperability of data across e-Governance applications. eGovernance Policy also mandates use of open standards in all e-Governance projects in the state

In view of the above, ensure that all the existing and new e-Governance projects, right from the conceptualization and design stage, should adhere to the listed Technical Standards in Interoperability framework document and other eGovernance standards published by GoI from time to time, which are available at http://egovstandards.gov.in

You are requested to advise all administrative units within your departments, divisional & district offices, directorates, state public undertakings, corporations etc. to comply with this Advisory.

Yours Sincerely,

(Rajesh Aggarwal)

To,

1) All Additional Chief Secretaries/Principal Secretaries/Secretaries of departments
2) All Divisional Commissioners and District Collectors

Copy for favor of information to:

1) Chief Secretary, Government of Maharashtra
2) Secretary DEITY, Government of India
3) DG, CERT-IN
4) DG, NIC Delhi;
5) DDG, NIC Pune;
6) SIO, NIC Mumbai
7) COO, MahaOnline
8) CEO, NIXI

WC3 / WC3 sss

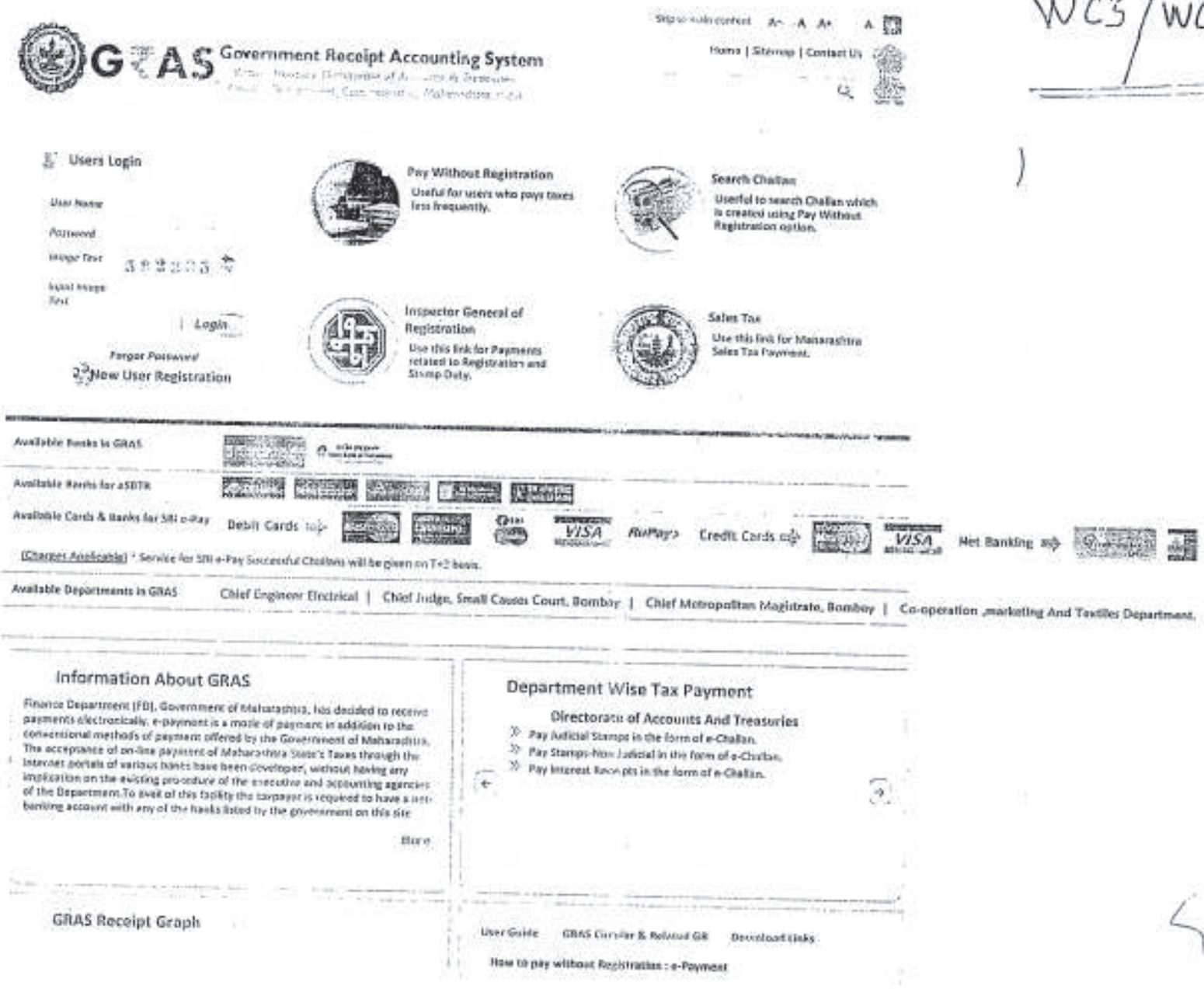

368

76

https://grs.mahakosh.gov.in/echallan.html | Identified by Entr... | GRAS-Government Receipt ... | gras.mahakosh.gov.in | grs.mahakosh.gov.in | gras.mahakosh.gov.in

File Edit View Favorites Tools Help

Page Safety Tools

Information About GRAS

Finance Department (FD), Government of Maharashtra, has decided to receive payments electronically. e-payment is a mode of payment in addition to the conventional methods of payment offered by the Government of Maharashtra. The acceptance of on-line payment of Maharashtra State's Taxes through the internet portals of various banks have been developed, without having any implication on the existing procedure of the executive and accounting agencies of the Department.To avail of this facility the taxpayer is required to have a net-banking account with any of the banks listed by the government on this site

Department Wise Tax Payment

Settlement Commisioner and Director of Land Records

- Pay Land and Revenue Fees in the form of e-Challan.
- Pay Land Reforms Fees in the form of e-Challan.

GRAS Receipt Graph

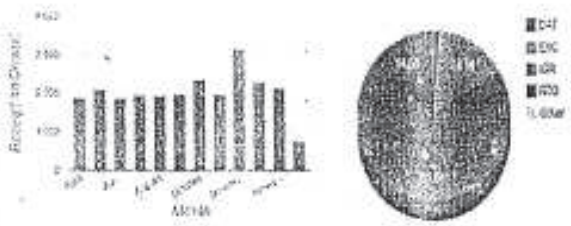

User Guide | GRAS Enquiry & Related GR | Download Utilities

- How to pay without Registration : e-Payment
- How to pay without Registration : Across Bank Counter Payment
- How to Search & verify Challan : Unregistered users
- How to Pay with Registered User : e-Payment
- How to Pay with Registered User : Across Bank Counter Payment
- How to Search & verify Challan : Registered users

Maharashtra.gov.in | india.gov.in | W3C XHTML 1.0 | W3C CSS

Home | About GRAS | Privacy Policy | Terms & Conditions | Sitemap | Contact Us

Site Designed & Developed by National Informatics Center , Pune.

Copyright © 2009-2015. Directorate of Accounts & Treasuries, Maharashtra.

For any queries, please contact at [redacted]

Last Reviewed and Updated on 11 May 2016. Server : 38

ENG English (India) India 15:05 26-05-2016

8969

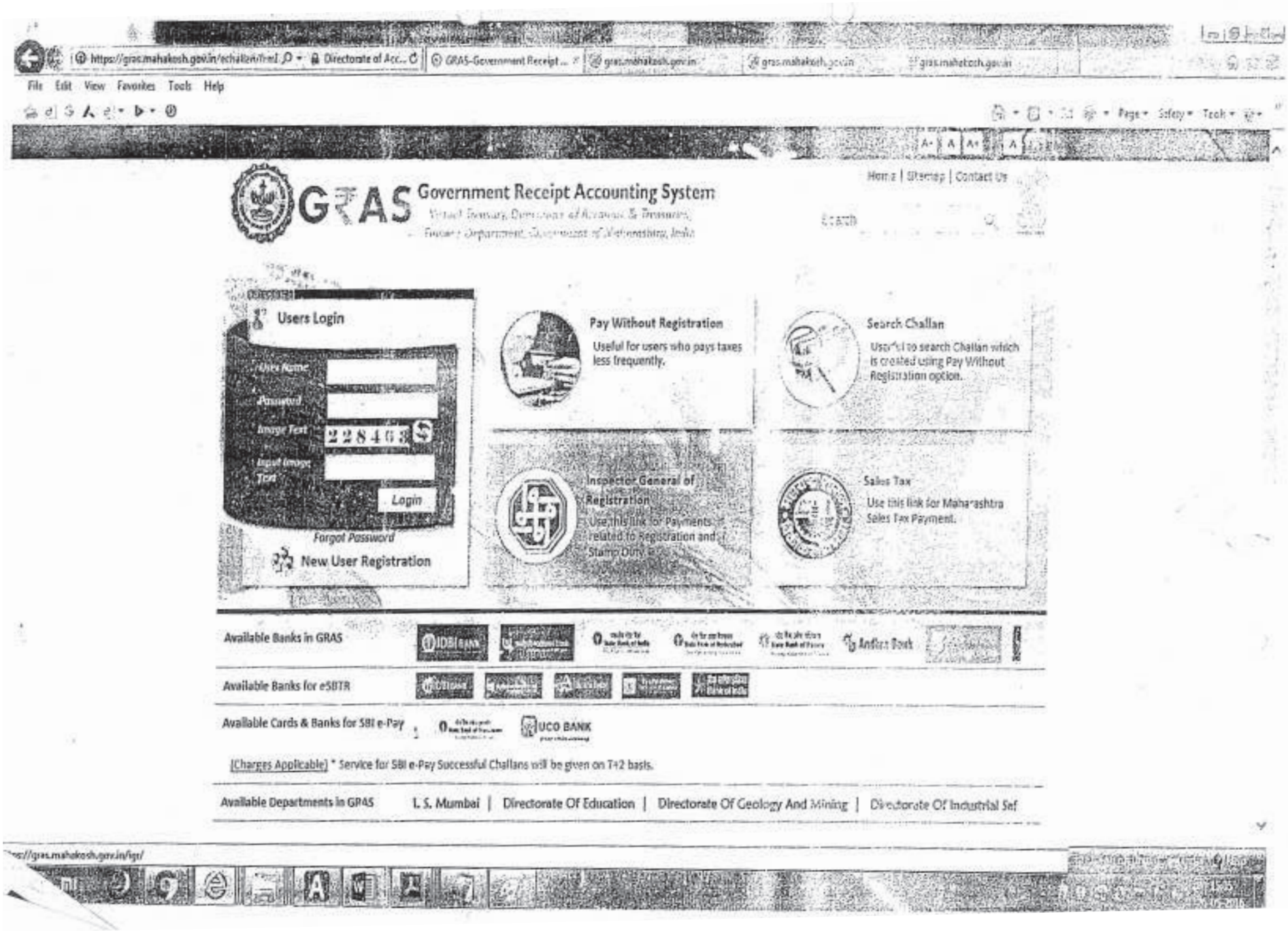
File Edit View Favorites Tools Help
GRAS Government Receipt Accounting System
Home | Sitemap | Contact Us
Users Login
User Name
Password
Image Text
228463
Input Image Text
Login
Forgot Password
New User Registration
Pay Without Registration
Useful for users who pays taxes less frequently.
Search Challan
Useful to search Challan which is created using Pay Without Registration option.
Inspector General of Registration
Use this link for Payments related to Registration and Stamp Duty.
Sales Tax
Use this link for Maharashtra Sales Tax Payment.
Available Banks in GRAS
Available Banks for eSBTR
Available Cards & Banks for SBI e-Pay
UCO BANK
[Charges Applicable] * Service for SBI e-Pay Successful Challans will be given on T+2 basis.
Available Departments in GRAS
I. S. Mumbai | Directorate Of Education | Directorate Of Geology And Mining | Directorate Of Industrial Saf

विवरण पत्र क्रमांक १२

महाराष्ट्र शासन

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

Telephone ०२२ - २२८७६१५५ / २२८४४२२२
Fax : ०२२ - २२०२०७१७

क्रमांक संकीर्ण-१०१३/प्र.क्र.७९/कोषा प्र.५
वित्त विभाग,
मंत्रालय विस्तार इमारत,
मादाम कामा मार्ग,
हुतात्मा राजगुरु चौक,
मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक २५ जून, २०१४.

प्रति,

संचालक,
लेखा व कोषागारे,
मुंबई.

विषय :- मॅनेज्ड होस्टिंग सर्व्हिसेस मेसर्स टीसीएल यांच्या बरोबर केलेल्या करारावाबत

महोदय,

वित्त विभागाच्या विविध प्रणाली सुस्थितीतरित्या चालू राहण्याच्या दृष्टीने मॅनेज्ड होस्टिंग अंतर्गत मेसर्स टीसीएल यांच्या डाटासेंटरमध्ये ठेवण्यात आल्या आहेत. त्या अनुषंगाने मेसर्स टीसीएल यांच्याबरोबर दिनांक ०१/१०/२०१३ ते दिनांक ३०/०९/२०१५ या कालावधीकरिता नव्याने करार करण्यात आला आहे. मागील करारातील अटी व शर्तींचा समावेश नव्याने केलेल्या करारामध्ये करण्यात आलेल्या आहेत. सदर करारनाम्याची छायांकित प्रत माहितीकरिता व आवश्यक त्या पुढील कार्यवाहीस्तव यासोबत पाठविण्यात येत आहे.

आपला,
(अ.म.जाधव)
कार्यासन अधिकारी

सोबत :- वरीलप्रमाणे

परवाना क्रमांक ८०००११
वांद्रे कोर्टासमोर, अ. का. मार्ग
वांद्रे (पूर्व), मुंबई - ५१
श्री/श्रीमती/मेसर्स Tata Communications Limited
Plot No. C21/C36, 'G' Block,
Bandra Kurla Complex, Bandra (E),
Mumbai-400 098.
रोखा रु. ..... विक्रते

प्रधान मुद्रांक कार्यालय, मुंबई
व. नु. वि. क्र. ८०००११
26 FEB 2014
सक्षम अधिकारी
श्रीमती उल्का पाटील

परवाना धारक

AGREEMENT

This CONTRACT is made and entered into on this 16TH day of JUNE, 2014. To be effective as of 1 October, 2013, by and between the FINANCE DEPARTMENT, Government of Maharashtra (hereinafter referred to as " F. D." which expression shall include its successors, administrators, executors and assignees) of the one part and Tata Communications Limited, a company registered under the Companies Act having its Registered office at VSB, Mahatma Gandhi Road, Fort, Mumbai – 400 001 referred to as the "Bidder" (which expression shall include its successors, administrators, executors and permitted assignees) on the other part.

Whereas the Finance Department (hereinafter referred to as "Department" or "F.D." is desirous of appointing a service provider to provide for their applications to be hosted in Data Center for providing Managed Hosting Services conforming to specifications as set forth in the Scope of Work at Mumbai.

And whereas the F.D. has called bids from eligible bidders

And whereas the service provider has submitted his tender which has been considered as appropriate by the F.D. based on the documents and commercial bid submitted by the service provider during the tendering process.

१०१/५

भारतीय गैर-न्यायिक

एक सौ रुपये

Rs. 100

ONE HUNDRED RUPEES

₹.100

भारत INDIA

INDIA NON JUDICIAL

श्री. कांचन हर्षद सोमाळे

महाराष्ट्र MAHARASHTRA

ठाणा मुद्रांक कार्यालय, मुंबई
द. सु. वि. क्र. ८०००११
26 FEB 2014
सक्षम अधिकारी

श्रीमती उलका पाटील

परवाना क्रमांक ८०००११
हाईट कोर्टसमोर, अ. का. मार्ग,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई - ५१
3 MAR 2014

KN 174203

श्री/श्रीमती/मेसर्स Tata Communications Limited
Plot No. C-21/C36, 'G' Block,
Bandra Kurla Complex,
Mumbai-400 098.

ज्यांना रू. 3 MAR 2014

परवाना धारक

And whereas the service provider represents that he has the necessary experience for providing Managed Hosting Service as referred to herein and has submitted the bid for providing the req d services against Tender No MISC 1009/CR 63/Khosha -5 all in accordance with the terms and conditions set forth herein and any other reasonable requirements of the F. D. from time to time.

And whereas F. D. has accepted the bid of the Service Provider and has issued Letter of Intent /Notification of Award vide its letter NO. MISC-1009/ CR.63/Try -5 Dated 19th March 2010 (Tender.

And whereas pursuant to the above the parties had executed an agreement dated 25 March, 2010 for a period of three (3) years valid upto 24 March, 2013.

And whereas the parties have agreed to renew the Agreement for a further period of **two** years on the terms and conditions as mentioned hereinafter, and to that effect F.D has issued a Letter of Intent/ Notification of Award vide letter No. Sankirna/1013/Pra.Kra.79/Kosha Pra.5 dated 7th October, 2013.

Now it is hereby agreed to by and between the parties as under:

1. Definitions:

In this Contract, the following terms shall be interpreted as follows:

a. **"Confidential Information"** means any information disclosed to or by any Party to this Contract and includes any information in relation to the Parties, a third party or any information with regard to any taxpayer, or any other person who is covered within the ambit of any commercial taxes legislation including any such information that may come to the knowledge of the Parties hereto / Bidder's Team by virtue of this Contract that:

(i) is by its nature confidential or by the circumstances in which it is disclosed confidential; or

(ii) is designated by the disclosing Party as confidential or identified in terms connoting its confidentiality;

but does not include information which is or becomes public knowledge other than by a breach of this Contract;

b. **"Contract"** means the Agreement entered into between the Finance Department and the "Service Provider" as recorded in the Contract form signed by the Department and the "Service Provider" including all attachments and Annexes thereto, the Tender and all Annexes thereto and the agreed terms as set out in the bid, all documents incorporated by reference therein and amendments and modifications to the above from time to time;

c. **"Document"** means any embodiment of any text or image however recorded and includes any data, text, images, sound, voice, codes or and databases or microfilm or computer generated micro fiche.

d. **"Effective Date"** means 1st October, 2013;

e. **"Intellectual Property Rights"** means any patent, copyright, trademark, trade name, design, trade secret, permit, service marks, brands, propriety information, knowledge, technology, licenses, databases, computer programs, software, know how or other form of intellectual property right, title, benefits or interest whether arising before or after the execution of this Contract and the right to ownership and registration of these rights;

f. The **"Service Provider"** means the company with whom the order has been placed for providing Fully Managed Hosting Services as specified in this tender/contract.

g. **"Data Center Operator Team"** means the successful Service Provider who has to provide services to the Finance Department under the scope of this Contract. This definition shall also include any and/or all of the employees of Service Provider, their authorized agents and representatives or other personnel employed or engaged either directly or indirectly by the Service Provider for the purposes of the Contract.

h. **"Gross Negligence"** means: any act or failure to act (~~whether sole, joint~~ or concurrent) by a person or entity which was intended to cause, or which was in reckless disregard of or wanton indifference to, avoidable and harmful consequences such person or entity knew, or should have known, would result from such act or failure to act. Notwithstanding the foregoing, Gross negligence shall not include any action taken in good faith for the safeguard of life or property,

i. **"wilful misconduct"** means: "intentional disregard of good and prudent standards of performance or proper conduct under the CONTRACT with knowledge that it is likely to result in any injury to any person or persons or loss or damage of property.

j. **"Parties"** means the Department and the Service Provider and **"Party"** means either of the Parties;

k. **"Service"** means facilities/services to be provided as per the requirements specified in this tender document and any other incidental services, such as installation, implementation, maintenance, provision of technical assistance and other such obligations of the Service Provider covered under the Contract;

l. **"Service Specification"** means and include detailed description, statements to technical data, performance characteristics, and standards as applicable and as specified in the Contract as well as those specifications relating to Industry standards and codes applicable to the performance of the work, work performance quality and the specifications affecting the works or any additional specification required to be produced by the Service Provider to meet the design criteria or completion of the project.

m. **"Site"** means the Data Centre space, NOC Area, Staging Area, Media and Accessories Room and other allied areas as approved by the Department for the purposes of the contract wherein the operations/services/facilities as specified in the scope of work are to be provided/carried out

n. "The Contract Price" means the price payable to the Service Provider under the Contract for the full and proper performance of its contractual obligations on his part

o. **"State Govt"** shall mean the Government of Maharashtra acting through the finance Department and shall include its legal representatives, successors and permitted assignees.

p. **"State Govt's Representative"** shall mean the person appointed by the Finance Department from time to time to act on its behalf for overall coordination, supervision, and monitoring and project management under this contract.

2. Interpretation

In this Contract unless a contrary intention is evident:

a. the clause headings are for convenient reference only and do not form part of this Contract;

b. unless otherwise specified a reference to a clause number is a reference to all of its sub-clauses;

c. unless otherwise specified a reference to a clause, sub-clause or section is a reference to a clause, sub-clause or section of this Contract including any amendments or modifications to the same from time to time;

d. a word in the singular includes the plural and a word in the plural includes the singular;

e. a word importing a gender includes any other gender;

f. a reference to a person includes a partnership and a body corporate;

g. a reference to legislation includes legislation repealing, replacing or amending that legislation;

h. where a word or phrase is given a particular meaning it includes the appropriate grammatical forms of that word or phrase which have corresponding meanings.

i. in the event of an inconsistency between the terms of this Contract and the Tender and the Bid, the terms hereof shall prevail.

3. Conditions Precedent

This Contract is subject to the fulfillment of the following conditions precedent by the Service Provider:

a. Furnishing of an unconditional and irrevocable and continuing Bank Guarantee for Contract Performance of the sum of **Rs. 40,00,000/-**(10% of the total contract value), in a form of Bank Guarantee in the format set out in clause 11.1.3 of the tender which would remain valid upto **30 September, 2015** and be renewable as may be stipulated by the Department.

b. Obtaining of all statutory and other approvals required for the performance of the Services under this Contract

c. Where the designated Service Provider is a subsidiary of a company or a member of a group of companies or is a joint venture company or is special purpose vehicle (SPV) [formed to execute the obligations under this Contract] and where the Department may direct, the parent or flagship company/ majority shareholder of such Service Provider having furnished an unconditional, irrevocable and continuing bank guarantee of an amount equivalent to **Rs. 40,00,000/-** (on behalf of the Service Provider in the form and manner acceptable to the Department which would remain valid until such time, beyond the term of the Contract, as may be stipulated by the Finance Department .

d. The Finance Department reserves the right to waive any or all of the conditions specified in 3 .a above in writing and no such waiver shall affect or impair any right, power or remedy that the F. D. may otherwise have.

4. Representations & Warranties

In order to induce the Department to enter into this Contract, the Service Provider hereby represents and warrants as of the date hereof, which representations and warranties shall survive the term and termination hereof, the following:

a. That the Service Provider has the requisite experience in providing Data Centre site preparation and maintenance services, the technical know-how and the financial wherewithal, the power and the authority that would be required to successfully provide the Services sought by the Department for the purposes of this Contract.

b. That the Service Provider is not involved in any major litigation or legal proceedings, pending, existing, and potential or threatened, that may have an impact of affecting or compromising the performance or delivery of Services under this Contract.

c. That the representations and warranties made by the Service Provider in the bid or will be made in this contract are and shall continue to remain true and fulfill all the requirements as are

necessary for executing the obligations and responsibilities as laid down in the Contract and the Tender and unless the Department specifies to the contrary, the Service Provider shall be bound by all the terms of the Bid and the contract through the term of the contract.

d. That the Service Provider has the professional skills, personnel and resources/authorizations that are necessary for providing all such services as are necessary to fulfill the Scope of Work stipulated in the Tender and this Contract.

e. That there shall not be any privilege, claim or assertion made by a third party with respect to right or interest in, ownership, mortgage or disposal of any asset, property, movable or immovable as mentioned in any Intellectual Property Rights, licenses and permits.

f. That the Service Provider shall use such assets of the Department as the Department may permit for the sole purpose of execution of its obligations under the terms of the Bid, Tender or this Contract. The Service Provider shall however, have no claim to any right, title, lien or other interest in any such property, and any possession of property for any duration whatsoever shall not create any right in equity or otherwise, merely by fact of such use or possession during or after the term hereof.

g. That the Service Provider shall procure all the necessary permissions and adequate approvals and licenses for use of various software and any copyrighted process/product free from all claims, titles, interests and liens thereon and shall keep the Department indemnified in relation thereto.

h. That the execution of the Services and the Scope of work herein are and shall be in accordance and in compliance with all applicable laws.

i. That all conditions precedent under the Contract has been satisfied.

j. That neither the execution and delivery by the Service Provider of the Contract nor the Service Provider 's compliance with or performance of the terms and provisions of the Contract

- will contravene any provision of any Applicable Law or any order, writ, injunction or decree of any court or Governmental Authority binding on the Bidder,
- will conflict or be inconsistent with or result in any breach of any or the terms, covenants, conditions or provisions of, or constitute a default under any Contract, Contract or instrument to which the Service Provider is a party or by which it or any of its property or assets is bound or to which it may be subject or
- will violate any provision of the Memorandum and Articles of Association of the Service Provider company.

k. That the Service Provider certifies that all registrations, recordings, filings and notarizations of the Contract and all payments of any tax or duty, including without limitation stamp duty, registration charges or similar amounts which are required to be effected or made by the Service Provider which are necessary to ensure the legality, validity, enforceability or admissibility in evidence of the Contract have been made.

l. That the Service Provider owns, has license to use or otherwise has the right to use, free of any pending or threatened liens or other security or other interests all its Intellectual Property Rights, which are required or desirable for performance of its services under this contract and regarding the same the Service Provider does not, so far as the Service Provider is aware, in carrying on its business and operations, infringe any Intellectual Property Rights of any person. So far as the Service Provider is aware, none of the Intellectual Property Rights, owned or enjoyed by the Service Provider or which the BIDDER is licensed to use, which are material in the context of Service Provider's business and operations for the performance of this contract are being infringed nor, so far as the Service Provider is aware, is there any infringement or threatened infringement of those Intellectual Property Rights licensed or provided to the Service Provider by any person. All Intellectual Property Rights (owned by the Service Provider or which the Service Provider is licensed to use) required by the Service Provider for the performance of the contract are valid and subsisting. All actions (including registration, payment of all registration and renewal fees) required to maintain the same in full force and effect have been taken thereon and shall keep the Department indemnified in relation thereto.

m. That time is the essence of the Contract and hence the Service Provider shall at all times maintain sufficient manpower, resources, and facilities, to provide the Services in a workmanlike manner on a timely basis.

n. That its security measures, policies and procedures are adequate to protect and maintain the confidentiality of the Confidential Information.

o. That in providing the Services or deliverables or materials, neither Service Provider nor its agent, nor any of its employees, shall utilize information which may be considered confidential information of, or proprietary to, any prior employer or any other person or entity;

5. Scope of work/contract:

Scope of the CONTRACT shall be as defined in the RFP Ref No DIT/File-05/71 and the Corrigendum / Addendum issued with respect to such RFP.

6. Duration of the contract:

The CONTRACT shall remain valid for a period of two years from the effective date.

7. Contract Performance Guarantee

The successful Bidder shall furnish Contract Performance Guarantee to the Department which shall for an amount of **Rs 40,00,000 (Rupees Forty Lakh Only)** shall be in the form of a Bank Guarantee Bond from a Nationalized Bank.

8. Reporting Progress

a. Service Provider shall monitor progress of all the activities specified in the contract and submit free of cost monthly progress report about various aspect of the work to the Finance Department. The service provider shall also make such reports / Executive summery etc. available on live to the Finance Department. The Department on mutual agreement between both parties may change the periodicity of such reports. Extracts of the progress report to be termed, as "Executive Summary" shall be submitted in 3 copies, along with 3 copies of monthly progress report. The same is required to be submitted in soft copy as well..

b. The Data Centre facilities / services, and/or labour to be provided by the Service Provider under the Contract and the manner and speed of execution and maintenance of the work are to be conducted in a manner to the satisfaction of the representative of the F. D. in accordance with the Contract: Should the rate of progress of the work, compliance to the requirements of the Data Centre/its facilities, or any part of them at any time fall behind the stipulated time for completion or is found to be too slow to ensure completion of the works or insufficient for satisfactory operation of the Data Centre, the Department representative shall so notify the Service Provider in writing.

c. The Service Provider shall reply to the written notice giving details of the measures he proposes to take to expedite the progress so as to complete the works by the prescribed time. The Service Provider shall not be entitled to any additional payment for taking such steps. If at any time it should appear to the Department or the representative of the F. D. that the actual progress of work does not conform to the approved programme the Service Provider shall produce at the request of the Department representative a revised programme showing the modification to the approved programme necessary to ensure completion of the works within the time for completion or steps initiated to ensure compliance/improvement to the stipulated requirements

d. In case during the site preparation of the proposed Data Centre, the progress falls behind schedule or does not meet the desired requirements, the Service Provider shall deploy extra manpower, resources, infrastructure to make up the progress or to meet the requirements. Programme for deployment of extra man power/ resources/ infrastructure will be submitted to the F. D. for its review and approval, which approval shall not be unreasonably withheld. All time and cost effect in this respect shall be borne, by the Service Provider unless otherwise expressly provided in the Contract.

9. Statutory Requirements

a. During the tenure of this Contract nothing shall be done by the Service Provider in contravention of any law, act and/ or rules / regulations, there under or any amendment thereof governing inter-alia customs, stowaways, foreign exchange etc. and shall keep the F. D., indemnified in this regard.

b. The Service Provider and their personnel/representative shall not alter / change / replace any hardware component proprietary to the F. D. and / or under warranty or AMC of third party without prior consent of the Department.

c. The Service Provider and their personnel / representative shall not without consent of the F. D. install any hardware or software not purchased / owned by the F. D.

10. Contract administration

a. Either party may appoint any individual / organization as their authorized representative through a written notice to the other party. Each Representative shall have the authority to:

b. exercise all of the powers and functions of his/her Party under this Contract other than the power to amend this Contract and ensure the proper administration and performance of the terms hereof; and

c. Bind his or her Party in relation to any matter arising out of or in connection with this Contract.

d. For the purpose of execution or performance of the obligations under this Contract, the F. D. representative would act as an interface with the nominated representative of the Service Provider. The Service Provider shall comply with any instructions that are given by the F. D. representative during the course of this Contract in relation to the performance of its obligations under the terms of this Contract and the Tender.

e. A Committee comprising of representatives from the F. D. and the Service Provider shall meet on a quarterly basis to discuss any issues / bottlenecks being encountered. The Service Provider shall draw the minutes of these meetings and circulate to the F. D.

11. Right of Monitoring, Inspection and Periodic Audit

a. The F.D. reserves the right to inspect and monitor/assess the progress /performance /maintenance of the Data Centre at any time during the course of the Contract, after providing due notice to the Bidder. The F. D. may demand and upon such demand being made, the F. D. shall be provided with any document, data, material or any other information which it may require, to enable it to assess the progress of the project.

b. The F. D. shall also have the right to conduct, either itself or through another Service Provider as it may deem fit, an audit to monitor the performance by the Service Provider of its obligations/functions in accordance with the standards committed to or required by the F. D. and the Service Provider undertakes to cooperate with and provide to the F. D. / any other Service Provider appointed by the F. D. all documents and other details as may be required by them for this purpose. Any deviations or contravention identified as a result of such audit/assessment would need to be rectified by the Service Provider failing which the Department may, without prejudice to any other rights that it may have issue a notice of default.

12. Department Obligations

a. The Department Representative of the F. D. shall interface with the Bidder, to provide the required information, clarifications, and to resolve any issues as may arise during the execution of the Contract. The F. D. shall provide adequate cooperation in providing details, assisting with coordinating and obtaining of approvals from various governmental agencies, in cases, where the intervention of the F. D. is proper and necessary.

b. Department shall ensure that timely approval is provided to the Service Provider, where deemed necessary, which should include physical data centre diagram/plans and all specifications related to equipment/material required to be provided as part of the Scope of Work.

c. The F. D. shall approve all such documents as per Clause b.

13. Information Security

a. The Service Provider shall not carry and/or transmit any material, information, layouts, diagrams, storage media or any other goods/material in physical or electronic form, which are proprietary to or owned by the F. D. out of Data Centre premises without prior written permission from the F. D.

b. The Service Provider shall adhere to the Information Security Policy developed by the Government of Maharashtra.

c. The Service Provider acknowledges that the F. D. business data and other proprietary information or materials, whether developed by the F. D. or being used by them pursuant to a license agreement with a third party (the foregoing collectively referred to herein as "proprietary information") are confidential and proprietary to the F. D. ; and the Service Provider agrees to use reasonable care to safeguard the proprietary information and to prevent the unauthorized use or disclosure thereof, which care shall not be less than that used by Service Provider to protect its own proprietary information. Service Provider recognizes that the goodwill of the F. D. depends, among other things, upon Service Provider keeping such proprietary information confidential and that unauthorized disclosure of the same by Service Provider could damage reputation of the F. D. and that by reason of Service Provider's duties here under. Service Provider may come into possession of such proprietary information, even though Service Provider does not take any direct part in or furnish the services performed for the creation of said proprietary information and shall limit access thereto to employees with a need to such access to perform the services required by this agreement. Service Provider shall use such information only for the purpose of performing the said services.

d. The Service Provider shall, upon termination of this agreement for any reason, or upon demand by the F. D. whichever is earliest, return any and all information provided to Service Provider by Department including any copies or reproductions, both hard copy and electronic copy.

14. Ownership of Equipment

The ownership of the equipment has already been transferred to the F.D

15. Insurance

a. The Service Provider shall, at his own expense, arrange appropriate insurance to cover all risks assumed by the Service Provider under this Contract in respect of its personnel deputed under this Contract. Department will have no liability in this respect.

b. The Service Provider shall take out insurance policies against all risks of loss or damage caused to the equipments owned by the F.D. or acquired for the F.D.

16. Indemnity

a. The Service Provider shall execute and furnish to the Finance Department a Deed of Indemnity in favor of the Department in a form set out indemnifying the F. D. from and against any costs, loss, damages, expense, claims, patents, trademarks, copyrights including those from third parties or liabilities of any kind howsoever suffered, arising or incurred inter alia during and after the Contract period out of:

b. any negligence or wrongful act or act of omission or omission by the Service Provider or any third party in connection with or incidental to this Contract; or

c. Any breach of any of the terms of the Bid as agreed, the tender and this Contract by the Service Provider, the Service Provider's Team or any third party.

d. The indemnity shall be to the extent of 100% in favour of the Finance Department.

17. Confidentiality

a. The Service Provider shall not use Confidential Information (CCTV records, Biometric Records etc), the name or the logo of the F. D. except for the purposes of providing the Service as specified under this contract;

b. The Service Provider may only disclose Confidential Information in the following circumstances:

- with the prior written consent of the F. D. ;
- to a member of the Service Provider's Team ("Authorized Person") if:
  - the Authorized Person needs the Confidential Information for the performance of obligations under this contract;
  - the Authorized Person is aware of the confidentiality of the Confidential Information and is obliged to use it only for the performance of obligations under this contract and does not disclose the same to any person not connected with the performance of the contract or does not use the same to the detriment of the F. D..

c. The Service Provider shall do everything reasonably possible to preserve the confidentiality of the Confidential Information including execution of a confidentiality agreement with the members of the other service provider's team members to the satisfaction of the Department.

d. The Service Provider shall sign a Non Disclosure Agreement (NDA) with the F. D. Department. The Service Provider its antecedents and other Agencies shall be bound by the NDA. The Service Provider will be held responsible for any breach of the NDA by its antecedents, delegates or other Agencies appointed by him.

e. The Service Provider shall notify the Department promptly if it is aware of any disclosure of the Confidential Information otherwise than as permitted by this Contract or with the authority of the Department.

f. The Service Provider shall be liable to fully recompense the F. D. for any loss of revenue arising from breach of confidentiality. The F. D. reserves the right to adopt legal proceedings, civil or criminal, against the Service Provider in relation to a dispute arising out of breach of obligation by the Service Provider under this clause.

18. Term and Extension of the Contract

a. The term of this Contract shall be for a period of two years from the effective date.

b. The F.D. reserves the right to grant any extension to the term above mentioned and shall notify in writing to the Service Provider, at least 3 months before the expiration of the term hereof, whether it will grant the Service Provider an extension of the term. The decision to grant or refuse the extension shall be at the discretion of F. D. In case no written communication is received by the Service Provider from th F. D. before 3 months from the date of expiration of the contract it shall mean that the F. D. does not intend to give extension to the contract

c. the BIDDER shall continue to perform all its obligations hereunder, until such reasonable time beyond the Term of the Contract within which, the Department shall either appoint an alternative Agency/service provider or create its own infrastructure to operate such Services as are provided under this Contract, subject to the Department making payment for such Services rendered at the existing agreed rates.

19. Prices

a. Prices quoted must be firm and shall not be subject to any upward revision on any account whatsoever throughout the period of contract. Department however reserves the right to review and negotiate the charges payable for the Data Centre hire, its Facilities, maintenance and management at the beginning of the each year or at any time at the request of F.D. whichever is earlier to incorporate downward revisions as applicable and necessary.

b. The Service Provider shall provide the "Most Preferred Customer" status to the F. D. Accordingly, the prices payable for services relating to the Physical & IT infrastructure components, Maintenance and Management shall in no event exceed the lowest price at which the Service Provider offers similar services to any other customer during the currency of the contract.

c. If at any time during the period of contract, the Service Provider offers services similar in nature to any other customer, at prices lower than those chargeable under this contract, he shall notify the same to the Service Provider and extend such reduced prices to the F.D. with immediate effect.

20. Change Orders/Alteration/Variation

a. The Service Provider agrees that the Data Centre requirements given in specifications of the Bidding Documents are broad requirements and are in no way exhaustive and guaranteed by the F. D.

b. It shall be the responsibility of the Service Provider to meet all the requirements of Design criteria contained in the Bidding Documents and any upward revisions and / or additions of quantities / specifications / sizes given in Specifications and drawings etc. of the Bidding Documents required to be made during preparation of managed hosting services shall not constitute a change order and shall be carried out without a change order and shall be carried out without any time and cost effect to the F. D.

c. Further upward revisions and or additions required to make Service Provider's selected Data Centre space, facilities, equipment and installation procedures to meet Bidding Documents requirements expressed and to make entire facilities safe, operable and as per specified codes and standards shall not constitute a change order and shall be carried out without any time and cost effect to F. D.

d. Any upward revision and/or additions consequent to errors, omissions, ambiguities, discrepancies in the specification and Drawings etc. of the Bidding Documents which the Service Provider had not brought out to the Department notice in his tender shall not constitute a change order and such upward revisions and/or addition shall be carried out by BIDDER without any time and cost effect to F. D..

21. Change Order

a. The change order will be initiated only in case (i) the F. D. directs in writing to the Service Provider to include any addition to the scope of work covered under this Contract or delete any part of the scope of the work under the Contract, (ii) The Service Provider requests to delete any part of the work which will not adversely affect the operational capabilities of the facilities and if the deletions proposed are agreed to by the F. D. and for which cost and time benefits shall be passed on to the F. D. (iii) the Department directs in writing the Service Provider to incorporate changes or additions to the Design Criteria requirements already covered in the Contract.

b. Any changes required by the F. D. over and above the minimum requirements given in the specifications and drawings etc. included in the Bidding Documents before giving its approval to detailed design or Engineering for complying with design criteria and changes required to ensure systems compatibility and reliability for safe (As per codes, standards and recommended practices referred in the Bidding Documents) and trouble free operation shall not be construed to be change in the Scope of work under the Contract.

c. Any change order as stated in Clause 21 Comprising an alteration which involves change in the cost of the works (which sort of alteration is hereinafter called a "Variation") shall be the Subject of an amendment to the Contract by way of an increase or decrease in the Contract Price and adjustment of the implementation schedule if any.

d. If there is a different of opinion between the Service Provider and F. D. Representative whether a particular work or part of the work constitutes a change order or not, the matter shall be handled in accordance with the procedures set forth in Clause 22.

e. Within 14 working days of receiving the comments from the F. D. or the drawings, specification, purchase requisitions and other documents submitted by the Service Provider for approval, the Service Provider shall respond in writing, which item(s) of the Comments is/are potential changes(s) in the "Scope of work" at Section 4 of the Volume I of the tender document covered in the Contract and shall advise a date by which change order (if applicable) will be submitted to the F. D..

22. Procedures for Change Order

a. During detailed Engineering and subsequently, if the Service Provider observes that any new requirement which other than that required for meeting the design criteria is not specific or intended by the Contract has been stipulated by the F. D. while approving the specifications, calculations, purchase requisitions, other documents etc. he would verbally discuss the matter with the representatives of the F. D..

b. In case such requirement arises from the side of the Service Provider, he would also verbally discuss the matter with representative giving reasons therefor.

c. In either of the two cases the explained in Clause 22.a and 22.b above, the representatives of both the parties shall discuss on the new requirement for better understanding and shall mutually decide whether such requirement constitutes a change order or not.

d. If it is mutually agreed that such requirement constitutes a "Change Order" then a joint memorandum will be prepared and signed by the Service Provider and the F. D. to confirm a "Change Order" and basic ideas of necessary agreed arrangement.

e. Upon completion of the study referred to above under Clause 22.d, the results of this study along with all relevant details including the estimated time and cost effect thereof with supporting documents would be submitted to the F. D. to enable the F. D. to give a final decision whether the Service Provider should proceed with the change order or not in the best interest of the works. The estimated cost and time impact indicated by Service Provider shall be considered as a ceiling limit and shall be provisionally considered for taking a decision to implement change order. The time impact applicable to the Contract shall be mutually agreed, subsequently, on the basis of the detailed calculations supported by all relevant back up documents. In case the Service Provider fails to submit all necessary substantiation/calculations and back up documents, the decision of the F. D. regarding time and cost impact shall be final and binding on the Service Provider.

f. If F. D. accepts the implementation of the change order under Clause 22.e above in writing, which would be considered as change order, then Service Provider shall commence to proceed with the relevant work stipulated in the change order pending final agreement between the parties with regard to adjustment of the Contract Price and the Construction Schedule.

g. In case, mutual agreement whether new requirement constitutes the change order or not, is not reached, then Service Provider in the interest of the works, shall take up the implementation of the work, if advised in writing to do so by F. D. representative pending settlement between the two parties to the effect whether such requirement constitutes a change order or not as per the terms and conditions of Contract documents. The time and cost effects in such a case shall be mutually verified and recorded. Should it establish that the said work constitutes a change order; the same shall be compensated as per the clause "h" given below.

h. The Service Provider shall submit necessary back up documents for the change order showing the break-up of the various elements (e.g. Data Centre Space facilities provisioning, Engineering, Procurement, Development, Installation, etc.) constituting the change order for the F. D. review.

If no agreement is reached between the F. D. and Service Provider within 60 days after the F. D. instruction in writing to carry out the change concerning the increase or decrease in the Contract price and all other matters described above, either party may refer the dispute to arbitration.

23. Change of Size/Quantities

The Department will have the option to increase or decrease the size of the dedicated and exclusive Data Centre space as well as the Non-Data Centre space and the related quantities of equipment/material to be provisioned by the Service Provider as mentioned in the Contract, at any time before work is initiated at the site, provided that such increase or decrease shall not exceed twenty five per cent (25%) of the total Contract Price. In case the change required by the Department exceeds 25% of the total Contract Price, the said change would be subject to the Service Provider providing his written consent to the F. D. request.

24. Conditions for extra work/change order

a. The provisions of the Contract shall apply to extra work performed as if the Extra work / Change order has been included in the original Scope of work. However, the Contract Price shall increase / decrease and the Time Schedule shall be adjusted on account of the Extra work / Change orders as may be mutually agreed in terms of provisions set forth in Clause 21 through 23 above. The Service Provider's obligations with respect to such work remain in accordance with the Contract.

b. The rates provided by the Service Provider as part of its commercial quote will be considered as benchmark rates for placing change orders, if any.

25. Suspension of Work

a. The Service Provider shall, if ordered in writing by the F. D. for non performance, temporarily suspend the works or any part thereof for such a period and such a time as ordered. The Service Provider shall not be entitled to claim compensation for any loss or damage sustained by him by reason of temporary suspension of the Works as aforesaid. An extension of time for completion, corresponding with the delay caused by any such suspension of the works as aforesaid shall be granted to the Service Provider, if request for same is made and that the suspension was not consequent to any default or failure on the part of the Bidder. In case the suspension of works, is not consequent to any default or failure on the part of the Service Provider, and lasts for a period of more than 2 months, the Service Provider shall have the option to request the Department to terminate the Contract with mutual consent.

b. In the event that the F. D. suspends the progress of work for any reason not attributable to the Service Provider for a period in excess of 30 days in aggregate, rendering the Service Provider to extend his performance guarantee then F. D. shall bear only the cost of extension of such bank guarantee for such extended period restricted to the normal bank rates as applicable in the international banking procedures subject to the Service Provider producing the requisite evidence from the bank concerned.

26. Tenure of Contract

Unless terminated earlier, pursuant to Clauses the Contract shall terminate on the completion of term as specified in the Contract and only after the obligations mentioned in Clause 31 are fulfilled to the satisfaction of the F. D.

27. Payment Schedule

a. The contract amount price shall be 3,96,33,808/- (Rupees Three Crores Ninety Six Lakhs Thirty Three Thousand Eight Hundred Eight Only) exclusive of taxes.
b. Taxes as applicable shall be charged extra.
c. The details of the pricing is mentioned in Annexure A attached to this Agreement.
d. The invoices shall be sent quarterly in arrears to the Finance Department, Government of Maharashtra.
e. Payments will be released only on satisfactory acceptance of the deliverables subject to deduction of 10% retention.
f. All Payments shall be made in Indian Rupees Only.
g. If the Service Provider is not able to obtain quality certifications then 10% of the quarterly payment shall be deducted for every quarter till the certifications are obtained such withheld amount shall be released and paid to the Service Provider within a month from the date of submission of such certifications by the Service Provider.

28. Events of Default by the Service Provider

a. The failure on the part of the Service Provider to perform any of his obligations or comply with any of the terms of this Contract shall constitute an Event of Default on the part of the Service Provider. The events of default as mentioned above may include inter-alia the following:
b. the Service Provider has failed to perform any thing as per any instruction or directive issued by the F. D. which it deems proper and necessary to execute the scope of work under the Contract, or
c. the Service Provider has failed to adhere to any of the key performance indicators as laid down in the Key Performance Measures / Contract, or if the Service Provider has fallen short of matching such standards/targets as the Department may have designated with respect to any task necessary for the execution of the scope of work under this Contract. The above mentioned failure on the part of the Service Provider may be in terms of failure to adhere to timelines, specifications, requirements or any other criteria as defined by the F. D. ;
d. the Service Provider has failed to remedy a failure to perform its obligations in accordance with the specifications issued by the despite being served with a default notice which lays down the specific deviance on the part of the Service Provider to comply with any stipulations or standards as laid down by the F. D. ; or
e. the Service Provider /Service Provider's Team has failed to conform with any of the Service/Facility Specifications/standards as set out in the scope of work of this Tender document or has failed to adhere to any amended direction, modification or clarification as issued by the F. D. during the term of this Contract and which the F.D. deems proper and necessary for the execution of the scope of work under this Contract
f. the Service Provider has failed to demonstrate or sustain any representation or warranty made by it in this Contract, with respect to any of the terms of its Bid, the Tender and this Contract
g. There is a proceeding for bankruptcy, insolvency, winding up or there is an appointment of receiver, liquidator, assignee, or similar official against or in relation to the Service Provider.
h. The Service Provider / Service Provider's Team has failed to comply with or is in breach or contravention of any applicable laws.
i. Where there has been an occurrence of such defaults inter alia as stated above, the F. D. shall issue a notice of default to the Service Provider, setting out specific defaults / deviances / omissions and providing a notice of Sixty (60) days to enable such defaulting party to remedy the default committed.
j. Where despite the issuance of a default notice to the Service Provider by the F. D. the Service Provider fails to remedy the default to the satisfaction of the Service Provider, the F. D. may, where it deems fit, issue to the defaulting party another default notice or proceed to adopt such remedies as may be available to the F. D..

29. Consequences in Event of Default

a. Where an Event of Default subsists or remains uncured the F. D. may/shall be entitled to:

b. Impose any such obligations and conditions and issue any clarifications as may be necessary to inter alia ensure smooth continuation of Services and the project which the Service Provider shall be obliged to comply with which may include unilateral re-determination of the consideration payable to the Service Provider hereunder. The Service Provider shall in addition take all available steps to minimize loss resulting from such event of default.

c. The F. D. may, by a written notice of suspension to the Bidder, suspend all payments to the Service Provider under the Contract, provided that such notice of suspension:

d. shall specify the nature of the failure; and

e. shall request the Service Provider to remedy such failure within a specified period from the date of receipt of such notice of suspension by the Service Provider

f. Where the F. D. deems necessary, it shall have the right to require replacement of any of the Service Provider's sub-contractors / vendors with another suitable member. The Service Provider shall in such case terminate forthwith all their agreements/contracts other arrangements with such member and find of the suitable replacement for such outgoing member with another member to the satisfaction of the F. D. who shall execute such Contracts with the F. D. as the F. D. may require. Failure on the part of the Service Provider to find a suitable replacement and/or terminate all agreements/contracts with such member, shall amount to a breach of the terms hereof and the F. D. in addition to all other rights, have the right to claim damages and recover from the Service Provider all losses/ or other damages that may have resulted from such failure.

30. Termination

a. The F. D. may, terminate this Contract in whole or in part by giving the Service Provider prior and written notice indicating its intention to terminate the Contract under the following circumstances:

b. Where the F. D. is of the opinion that there has been such Event of Default on the part of the Service Provider which would make it proper and necessary to terminate this Contract and may include failure on the part of the Service Provider to respect any of its commitments with regard to any part of its obligations under its Bid, the Tender or under this Contract.

c. Where it comes to the Department 's attention that the Service Provider (or the Service Provider's Team) is in a position of actual conflict of interest with the interests of the F. D. in relation to any of terms of the Service Provider r's Bid, the Tender or this Contract

d. Where the Service Provider's ability to survive as an independent corporate entity is threatened or is lost owing to any reason whatsoever, including inter-alia the filing of any bankruptcy proceedings against the Service Provider, any failure by the Service Provider to pay any of its dues to its creditors, the institution of any winding up proceedings against the Service Provider or the happening of any such events that are adverse to the commercial viability of the Service Provider. F. D. shall reserve the right to take any steps as are necessary, to ensure the effective transition of the project to a successor Bidder/service provider, and to ensure business continuity

e. **Termination for Insolvency**: The F. D. may at any time terminate the Contract by giving written notice to the Service Provider, without compensation to the Service Provider, if the Service Provider becomes bankrupt or otherwise insolvent, provided that such termination will not prejudice or affect any right of action or remedy which has accrued or will accrue thereafter to the F. D.

f. **Termination for Convenience**: The F. D. may, by giving prior written notice sent to the Service Provider at least 6 months in advance, terminate the Contract, in whole or in part at any time for its convenience. The notice of termination shall specify that termination is for the F. D. convenience, the extent to which performance of work under the Contract is terminated, and the date upon which such termination becomes effective.

g. The Service Provider may, subject to approval by the F. D. terminate this Contract before the expiry of the term by giving the F. D. a prior and written notice at least 12 months in advance indicating its intention to terminate the Contract.

31. Consequences of Termination

a. In the event of termination of this contract due to any cause whatsoever, the Service Provider shall be blacklisted and the empanelment with stand cancelled effective from the date of termination of this contract.

b. In the event of termination of this Contract due to any cause whatsoever, [whether consequent to the stipulated Term of the Contract or otherwise] the F. D. shall be entitled to impose any such obligations and conditions and issue any clarifications as may be necessary to ensure an efficient transition and effective business continuity of the project which the Service Provider shall be obliged to comply with and take all available steps to minimize loss resulting from that termination/breach, and further allow and provide all such assistance to the F. D. and/or the successor Bidder/service provider, as may be required, to takeover the obligations of the erstwhile Service Provider in relation to the execution/continued execution of the scope of this Contract.

c. Where the termination of the Contract is prior to its stipulated term on account of a Default on the part of the Service Provider or due to the fact that the survival of the Service Provider as an independent corporate entity is threatened/has ceased, or for any other reason, whatsoever, the F. D. through unilateral re-determination of the consideration payable to the Service Provider shall pay the Service Provider for that part of the Services which have been authorized by the F. D. and satisfactorily performed by the Service Provider up to the date of termination. Without prejudice any other rights, the F. D. may retain such amounts from the payment due and payable by the Department to the Service Provider as may be required to offset any losses caused to the F. D. as a result of any act/omissions of the Service Provider. In case of any loss or damage due to default on the part of the Service Provider in performing any of its obligations with regard to executing the scope of work under this Contract, the Service Provider shall compensate the F. D. for any such loss, damages or other costs, incurred by the Department. Additionally, the sub Service Provider / other members of its team shall perform all its obligations and responsibilities under this Contract in an identical manner as were being performed before the termination contract with the Service Provider as described above in order to execute an effective transition and to maintain business continuity. All third parties shall continue to perform all/any functions as stipulated by the F. D. and as may be proper and necessary to execute the scope of work under the Contract in terms of the Service Provider's Bid, the Tender and this Contract.

d. Nothing herein shall restrict the right of the F. D. to invoke the Bank Guarantee and other Guarantees furnished hereunder, enforce the Deed of Indemnity and pursue such other rights and/or remedies that may be available to the F. D. under law.

e. The termination hereof shall not affect any accrued right or liability of either Party nor affect the operation of the provisions of this Contract that are expressly or by implication intended to come into or continue in force on or after such termination.

f. In the event of termination, retain such amounts from the payment due and payable by the F. D. to the Service Provider as may be required to offset any losses caused to the F. D. as a result of such event of default and the Service Provider shall compensate the F. D. for any such loss, damages or other costs, incurred by the Department in this regard. Nothing herein shall effect the continued obligation of the sub Service Provider / other members of his team to perform all their obligations and responsibilities under this Contract in an identical manner as were being performed before the occurrence of the default.

g. In the event of termination, invoke the Performance Bank Guarantee and other Guarantees furnished hereunder, enforce the Deed of Indemnity, recover such other costs/losses and other amounts from the Service Provider may have resulted from such default and pursue such other rights and/or remedies that may be available to the F. D. under law.

32. Penalty

Not applicable

33. Liquidated Damages

a. Subject to clause about Force Majeure if the bidder fails to complete the Commissioning of Data Centre and provisioning of services before the scheduled completion date or the extended date or if Service Provider refudiates the Contract before completion of the Work, the F. D. at its discretion, may without prejudice to any other right or remedy available to the F. D. under the Contract recover a maximum of 10 percent of the total contract price from the Service Provider, as Liquidated Damages (LD).

b. In the case it leads to termination, the F. D. shall give 30 days' notice to the Service Provider f its intention to terminate the Contract and shall so terminate the Contract unless during the 30 days notice period, the Service Provider initiates remedial action acceptable to the F. D.

c. The F. D. shall without prejudice to its right to affect recovery by any other method, deduct the amount of liquidated damages from any money belonging to the Service Provider in its hands (which includes the F. d.'s right to claim such amount against Service Provider's Bank Guarantee) or which may become due to the Service Provider. Any such recovery or liquidated damages shall not in any way relieve the Service Provider from any of its obligations to complete the Works or from any other obligations and liabilities under the Contract.

34. Dispute Resolution

a. The F. D. and the Service Provider shall make every effort to resolve amicably by direct informal negotiations, any disagreement or disputes, arising between them under or in connection with the Contract.

b. If, after Thirty (30) days from the commencement of such direct informal negotiations, the F. D. and the Service Provider have been unable to resolve amicably such dispute, either party may require that the dispute be referred for resolution to the formal mechanism specified in Clauses c and d.

c. In the case of a dispute or difference arising between the F. D. and the Service Provider relating to any matter arising out of or connected with this Contract, such dispute or difference shall be referred to the award of two Arbitrators, one Arbitrator to be nominated by the F. D. and the other to be nominated by the Service Provider. The unanimous award given by such arbitration is binding on both the parties. In case of the said Arbitrators not agreeing, then the dispute shall be submitted to the award of an Umpire to be appointed by the Arbitrators in writing before proceeding with the reference, and in case the Arbitrators cannot agree to the Umpire, he may be nominated by the Secretary, Indian Council of Arbitration, New Delhi. The award of the Arbitrators, and in the event of their not agreeing, of the Umpire appointed by them or by the Secretary, Indian Council of Arbitration, New Delhi, shall be final and binding on the parties.

d. The Arbitration and Conciliation Act 1996, the rules there under and any statutory modification or reenactments thereof, shall apply to the arbitration proceedings.

e. The venue of arbitration shall be the Mumbai, India.

f. The F. D. may terminate this contract, by giving a written notice of termination of minimum 30 days, to the Service Provider, if the Service Provider fails to comply with any decision reached consequent upon arbitration proceedings pursuant to Clause d above

g. **Continuance of the Contract:** Notwithstanding the fact that settlement of dispute(s) (if any) under arbitration may be pending, the parties hereto shall continue to be governed by and perform the work in accordance with the provisions under the Scope of Work to ensure continuity of operations.

35. Limitation of the Service Provider's Liability towards the Finance Department

a. Except in case of gross negligence or willful misconduct on the part of the Service Provider or on the part of any person or company acting on behalf of the Service Provider in carrying out th Services, the Service Provider, with respect to damage caused by the Service Provider to F. D.'s property, shall not be liable to the F. D.for any indirect or consequential loss or damage; and

For any direct loss or damage that exceeds (A) the total payments payable under his contract to the Service Provider hereunder, or (B) the proceeds the Service Provider may be entitled to receive from any insurance maintained by the Service Provider to cover such a liability, whichever of (A) or (B) is higher.

36. Conflict of interest

The Service Provider shall disclose to the F. D. in writing, all actual and potential conflicts of interest that exist, arise or may arise (either for the Service Provider or the Service Provider 's Team) in the course of performing the Services as soon as practical after it becomes aware of that conflict.

37. Severance

In the event any provision of this Contract is held to be invalid or unenforceable under the applicable law, the remaining provisions of this Contract shall remain in full force and effect.

38. Governing Language

The Agreement shall be written in English language. . All correspondence and other documents pertaining to the Contract that are exchanged by parties shall be written in English language only.

39. "No Claim" Certificate

The Service Provider shall not be entitled to make any claim, whatsoever against the F. D. under or by virtue of or arising out of, this contract, nor shall the F. D. entertain or consider any such claim, if made by the Service Provider after he shall have signed a "No claim" certificate in favour of the F. D. in such forms as shall be required by the F. D. after the works are finally accepted.

40. Publicity

The Service Provider shall not make or permit to be made a public announcement or media release about any aspect of this Contract unless the F. D. first gives the Service Provider its written consent.

41. Force Majeure

a. Force Majeure shall not include any events caused due to acts/omissions of such Party or result from a breach/contravention of any of the terms of the Contract, Bid and/or the Tender. It shall also not include any default on the part of a Party due to its negligence or failure to implement the stipulated/proposed precautions, as were required to be taken under the Contract.

b. The failure or occurrence of a delay in performance of any of the obligations of either party shall constitute a Force Majeure event only where such failure or delay could not have reasonably been foreseen, or where despite the presence of adequate and stipulated safeguards the failure to perform obligations has occurred. In such an event, the affected party shall inform the other

party in writing within five days of the occurrence of such event. The Department will make the payments due for Services rendered till the occurrence of Force Majeure. However, any failure or lapse on the part of the Service Provider in performing any obligation as is necessary and proper, to negate the damage due to projected force majeure events or to mitigate the damage that may be caused due to the abovementioned events or the failure to provide adequate disaster management/recovery or any failure in setting up a contingency mechanism would not constitute force majeure, as set out above.

c. In case of a Force Majeure, all Parties will endeavor to agree on an alternate mode of performance in order to ensure the continuity of service and implementation of the obligations of a party under the Contract and to minimize any adverse consequences of Force Majeure.

42. Exit Management

(i) Exit Management Purpose

This Schedule sets out the provisions, which will apply on expiry or termination of the SLA, the Project Implementation, Operation and Management SLA. The Parties shall ensure that their respective associated entities carry out their respective obligations set out in this Exit Management Schedule.

(ii) Transfer of Assets

Service Provider shall be entitled to use the Assets for the duration of the exit management period, which shall be the four month period from the date of expiry of contract, or termination of the SLA.

(iii) Cooperation and Provision of Information

During the exit management period Service Provider will allow the F. D. access to information reasonably required to define the then current mode of operation associated with the provision of the services to enable the client to assess the existing services being delivered.

(iv) Confidential Information, Security and Data

The Service Provider will promptly on the commencement of the exit management period, supply to the F. D. or its nominated agencies the following:

a. Information relating to the current services rendered and performance data relating to the performance of the services; Documentation relating to Data Center, Project's Intellectual Property Rights; any other data and confidential information related to DC ; All current and updated DC

b. Project data as is reasonably required for purposes of the DC Project or for transitioning of the services to its replacing Service Provider in a readily available format.

c. All other information (including but not limited to documents, records and agreements) relating to the services reasonably necessary to enable the FINANCE DEPARTMENT and its nominated agencies, or its replacing Service Provider to carry out due diligence in order to transition the provision of the Services to the F. D. or its nominated agencies, or its replacing Service Provider (as the case may be).

(v) Employees

a. Promptly on reasonable request at any time during the exit management period, the Service Provider shall, subject to applicable laws, restraints and regulations (including in particular those relating to privacy) provide to the F. D. a list of all employees (with job titles and communication address) of the Service Provider, dedicated to providing the services at the commencement of the exit management period;

b. To the extent any Transfer Regulation does not apply to any employee of the Service Provider, The F.D. or replacing Service Provider may make an offer of employment or contract for services to such employee of the Service Provider and the Service Provider shall not enforce or impose any contractual provision that would prevent any such employee from being hired by the F.D. or any replacing Service Provider.

(vi) Rights of Access to Information

At any time during the exit management period, the Service Provider will be obliged to provide an access of information to the F. D. and / or any replacing Service Provider in order to make an inventory or the assets (including hardware / software / active / passive), layouts, diagrams, schematics, documentations, manuals, catalogs, archive data, IP addressing, live data, policy documents or any other material related to Managed Hosting Service.

(vii) Exit Management Plan

a. Service Provider shall provide the F.D. with a recommended exit management plan ("Exit Management Plan") which shall deal with at least the following aspects of exit management in relation to the SLA as a whole and in relation to the Project Implementation, the Operation and Management SLA and Scope of work definition.

i. A detailed program of the transfer process that could be used in conjunction with a replacement Successful Service Provider including details of the means to be used to ensure continuing provision of the services throughout the transfer process or until the cessation of the services and of the management structure to be used during the transfer;

ii. Plans for the communication with such of the Service Provider, staff, suppliers, customers and any related third party as are necessary to avoid any material detrimental impact on DC Project's operations as a result of undertaking the transfer;

iii. Plans for provision of contingent support to Managed Hosting Service and Replacement Service Provider for a reasonable period (minimum one month) after transfer.

b. Service Provider shall re-draft the Exit Management Plan annually thereafter to ensure that it is kept relevant and up to date.

c. Each Exit Management Plan shall be presented by the Service Provider to and approved by the F.D. or its nominated agencies.

d. The terms of payment as stated in the Terms of Payment Schedule include the costs of the Service Provider complying with its obligations under this Schedule.

e. In the event of termination or expiry of SLA or Scope of Work each Party shall comply with the Exit Management Plan.

f. During the exit management period, the Service Provider shall use his best efforts to deliver the services.

g. Payments during the Exit Management period shall be made in accordance with the Terms of Payment Schedule.

h. This Exit Management plan shall be furnished in writing to the F. D. or its nominated agencies within 15 days from the receipt of notice of termination or one month prior to the expiry this Agreement.

43. General

a. Relationship between the F.D. and the service Provider

(i) Nothing in this Contract constitutes any fiduciary relationship between the F. D. and Service Provider / Service Provider's Team or any relationship of employer employee, principal and agent, or partnership, between the Department and Bidder.

(ii) No Party has any authority to bind the other Party in any manner whatsoever except as agreed under the terms of this Contract.

(iii) The F. D. has no obligations to the Service Provider's Team except as agreed under the terms of this Contract.

b. No Assignment

The Service Provider shall not transfer any interest, right, benefit or obligation under this Contract without the prior written consent of the F. D.

c. Survival

The provisions of the clauses of this Contract in relation to documents, data, processes, property, intellectual property rights, indemnity, publicity and confidentiality and ownership survive the expiry or termination of this Contract and in relation to confidentiality, the obligations continue to apply unless the F. D. notifies the Service Provider of its release from those obligations.

d. Entire Contract

The terms and conditions laid down in the Tender and all annexures thereto as also the Bid and any attachments/annexes thereto shall be read in consonance with and form an integral part of this Contract. This Contract supersedes any prior Contract, understanding or representation of the Parties on the subject matter.

e. Governing Law

This Contract shall be governed in accordance with the laws of India.

f. Jurisdiction of Courts

The courts of India at Mumbai have exclusive jurisdiction to determine any proceeding in relation to this Contract.

g. Compliance with Laws

The Service Provider shall comply with the laws in force in India in the course of performing this Contract.

44. Notices

A "notice" means:

i. a notice; or

ii. a consent, approval or other communication required to be in writing under this Contract.

All notices, requests or consents provided for or permitted to be given under this Contract shall be in writing and shall be deemed effectively given when personally delivered or mailed by pre-paid certified / registered mail, return receipt requested, addressed as follows and shall be deemed received two days after mailing or on the date of delivery if personally delivered to:

To The FINANCE DEPARTMENT, at:

Deputy Secretory, Fianance Department,
3rd Floor,Room No 318, Manatralaya,
Mumbai – 400032.
Phone: 022-
Fax : 022-

To Service Provider at :

Tata Communications Limited
Kin Atten : Legal Department
Plot Nos C-21 & C-36, 'G' Block,
Vidyanagari P.O., BKC
Mumbai – 400 098
Fax : 022-6725- 1962

Any Party may change the address to which notices are to be directed to it by notice to the other parties in the manner specified above. A notice served on a Representative is taken to be notice to that Representative's Party.

45. Waiver

a. Any waiver of any provision of this Contract is ineffective unless it is in writing and signed by the Party waiving its rights.

b. A waiver by either Party in respect of a breach of a provision of this Contract by the other Party is not a waiver in respect of any other breach of that or any other provision.

c. The failure of either Party to enforce at any time any of the provisions of this Contract shall not be interpreted as a waiver of such provision.

46. Modification

Any modification of this Contract shall be in writing and signed by an authorized representative of each Party.

47. Application

These General Conditions shall apply to the extent that provisions in other parts of the Contract do not supersede them.

48. IT Act, 2000

Besides the terms and conditions stated in this document, the contract shall also be governed by the overall acts and guidelines as mentioned in IT Act, 2000.

Signed and delivered on this 16th day of JUNE 2014

For Tata Communications Limited	For Finance Department Government of Maharashtra
Signature:	Signature:
Name: MANISH KAKKAR	Name: N.B. RINGANE
Designation VP – SALES	Designation OSD and Deputy Secretary
Witness:	Witness:
Signature:	Signature:
Name :	Name :
Address:	Address:

Approved as to Form:
LEGAL DEPARTMENT
By:
Name:
Date: 07/04/2014
VINT/LD/021-10

ANNEXURE A

Primary site (LVSB, Mumbai)					
Item	Part No	Description	Quantity	Proposed Monthly Recurring Charges (INR) for 2 Yrs. Renewal (Revised)	Remarks
Firewall		Managed Firewall			
		Fortigate firewall 310 B	2	50,600	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
Switch		Managed Switch			
		Cisco 2960 - 24	2	15,800	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
Load Balancer		Managed Load Balancer			
		Radware AD 2008	2	28,600	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
Managed Servers	Requirement	Description			
	Web	HP DL 580	3	79,700	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
	Hot Standby	HP DL 580	1	28,633	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
	J Boss	HP DL 580	1	28,633	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
	DB	HP DL 785	4	1,91,505	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
	Replication	HP DL 785	3	1,43,550	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
Services BOM					

	Services BOM	Managed Storage (FC)-500	1	26,700	
		Storage Back-up SAN -500	1	25,749	
		Storage Back-up LAN -100	1	4,209	
	Others	LTO3, LTO 4	1	-	
Software BOM					
		Veritas Replicator	7	-	
		J BOSS (Overall Support and install included)	3	62,100	Charges include JBOSS and Apache Management and support.
		JBOSS License	3	93,400	Charges include subscription cost for 3 instances of JBOSS.
		DB2 Charges	1	3,68,900	Advance DB Management cost for 5 Instances of DB2 database.
	Total Amount (INR)			11,48,061	

Secondary Site (Location : Hyderabad)					
Item	Part No	Description	Quantity	Proposed Monthly Recurring Charges (INR) for 2 Yrs. Renewal (Revised)	Remarks
Firewall		Managed Firewall			
		Fortigate firewall 310 B	2	50,600	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
Switch		Managed Switch			
		Cisco 2960 - 24	2	15,800	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
Load Balancer		Managed Load Balancer			
		Radware AD 200S	2	28,600	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
Managed Servers	Requirement	Description			
	Hot Standby	HP DL 580	2	63,133	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
	Jboss	HP DL 580	1	28,927	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
	DB	HP 785	3	1,53,629	Proposed Charges include AMC, Power, Space, Cooling, Monitoring and Managed Services charges.
Services BOM					
		Storage Back-up SAN -160	1	6,670	
	Software BOM				

		JBOSS & Apache Management	1	20,700	Charges include JBOSS and Apache Management and support.
		JBOSS Subscription	1	93,400	Charges Include subscription cost for 3 instances of JBOSS.
	Total Amount (INR)			4,61,459	

ETHERNET					
Item	Part No	Description	Quantity	Proposed Monthly Recurring Charges (INR) for 2 Yrs. Renewal (Revised)	Remarks
Ethernet		12 Mbps Bandwidth	1	12,346	TCL LVSB Prabhadevi, New Admin Bldg 14th Floor
	Total Amount (INR)			12,345.67	

GVPN					
Item	Part No	Description	Quantity	Proposed Monthly Recurring Charges (INR) for 2 Yrs. Renewal (Revised)	Remarks
GVPN					
		2 Mbps Bandwidth	1		Location 1
		2 Mbps Bandwidth	1		Location 2
		2 Mbps Bandwidth	1		Location 3
		2 Mbps Bandwidth	1		Location 4
	Total Amount (INR)			29,543	

D-5/STP(V)/C.R.102/2014/5215-219

MAY 30 2014

12:06

Rs.0000200/-PB5081

INDIA STAMP DUTY MAHARASHTRA

Extension of Bank Guarantee 00012IG130000158 dated 24-10-2013

To
The Deputy Secretary
Finance Department, Room No 318
3rd Floor, Mantralaya
MUMBAI – 400032

BG: 00012IG130000158
Dated 24-10-2013

SUB: Extension of Bank Guarantee bearing number 00012IG130000158 dated 24-10-2013 favouring yourselves on behalf of M/s TATA COMMUNICATIONS LTD.

Dear Sir,

At the request of M/s Tata Communications Limited, Mumbai, we hereby extend the validity of above mentioned Bank Guarantee from 23-10-2015 to expire on 31-12-2015

Except as provided above, all other terms and conditions of original bank guarantee bearing no. 00012IG130000158 dated 24-10-2013 shall remain unaltered.

Please treat this as an integral part of the original guarantee to which it would be attached.

Notwithstanding anything contained herein above:

- Our liability under this guarantee shall not exceed Rs. 40,00,000/- (Rupees Forty Lacs only) and
- This Bank Guarantee shall be valid upto 31-12-2015 and also
- Our liability to make payment shall arise and we are liable to pay the guaranteed amount or any part thereof under this Bank Guarantee, if and only if you serve upon us a written claim or demand in terms of the guarantee on or before 31-12-2015.

Date: 30-05-2014

For INDIAN BANK
CHIEF MANAGER

इंडियन बैंक
For INDIAN BANK
सहायक महा प्रबंधक
Asst. General Manager
मुंबई फोर्ट / Mumbai Fort

INDIAN BANK
MUMBAI FORT BRANCH
UNITED INDIA BUILDING
SIR P.M ROAD, FORT
MUMBAI 400 001

एल. श्रीनिवासन
L. SRINIVASAN
S920

विवरण पत्र क्रमांक

माहितीचा अधिकार

Virtual Treasury, Government of Maharashtra

Govt. Barrack. No. 11, Plot No. 176, Free Press Journal Marg, Nariman Point, Mumbai 400 021.
☎ Tel. No. :- 022-22040570/564/568 🖷 Fax No. :-022-22040570 ✉ e-mail :- vto@mahakosh.in

No. VTO/Bank Scroll/F. No.99/2016/205 Date : 25/05/2016.

To,
AGM, Govt. Business Department.
All GRAS Participant Banks.

Subject: To Upload Digitally Signed bank e-scroll on the GRAS. . . .
Reference: 1. Our letter VTO/BankScroll/F.No.99/2013/322 Dt.13/03/2013
2. Our e-mail Dated 21st February, 2014
3. Meeting Regarding the GRAS issue held on 16th to 18th Feb.,2016.

Dear Sir / Madam,

Please refer above mentioned letter & Bank meeting held in month of Feb. 2016.

We have already informed you & regularly asking you to upload digitally signed e-scroll on the GRAS. But till date, you are not uploading digitally singed e-scroll on the GRAS. Bank Officials have also agreed in the meeting held during 16th to 18th, Feb. 2016 with banks that the e-scrolls are to be uploaded with Digital Signature.

It is a secured & healthy practice to upload a Digitally Signed e-scroll & your co-operation is needed for practicing this secured data handling measure. Hence hereafter upload e-scroll with "Digital Signature" only; otherwise we have left with no other option but to discontinue your bank from the GRAS.

If you do not have Digital Signature utility, request you to avail the same on urgent basis. This is a practice not only in favour of Virtual Treasury but also good for you as a bank that your data is handled & transmitted by the authorized persons only.

You are already practicing this while uploading the scroll on e-Kuber. Hence it will not be a big deal to do so even in the GRAS. If you are facing any technical issue while uploading Digitally Signed scroll let us know immediately. We along with our technical team will work to resolve the issue with high priority.

Thanks in anticipation of your co-operation.

With Best Regards!

Treasury Officer,
Virtual Treasury, M.S., Mumbai.

$BSCR$
MSCR$VIJAYABANK$VJB$20140220$039$1$2313650$
SSCR$039$0390764$20140219$0390764001$42$2313650$
CHLN$0390764001$0390764201402180000 2$IGR072$0030046401$0$MH001651192201314E20140218Y$SANTOSHHANMANTKUMBHAR$2013
1001$20990331$93800Y2014021810015 3$3033660$
CHLN$0390764001$0390764201402180000 3$IGR072$0030063301$25.2$MH001651235201314E20140218Y$SANTOSHHANMANTKUMBHAR$2
0131001$20990331$18750Y2014021810051 6$3033681$
CHLN$0390764001$0390764201402180000 4$IGR072$0030046401$0$MH001651766201314E20140218Y$RajaramParshuramTodkar$201
31001$20990331$72500Y2014021810373 5$3034007$
CHLN$0390764001$0390764201402180000 5$IGR072$0030063301$25.2$MH001651862201314E20140218Y$RajaramParshuramTodkar$
20131001$20990331$14500Y2014021810412 9$3034061$
CHLN$0390764001$0390764201402180000 6$IGR072$0030046401$0$MH001652836201314E20140218Y$ANNASAHEBVISHNUJADHAV$2013
1001$20990331$85400Y2014021811151 3$3034405$
CHLN$0390764001$0390764201402180000 7$IGR072$0030063301$25.1$MH001652927201314E20140218Y$ANNASAHEBVISHNUJADHAV$2
0131001$20990331$17100Y2014021811182 5$3034441$
CHLN$0390764001$0390764201402180000 8$IGR190$0030063301$36A$MH001653365201314E20140218Y$NANALALJOSHI$20131001$20
990331$1000$Y$2014021811340 8$3034586$
CHLN$0390764001$0390764201402180000 9$IGR190$0030045501$40(a)$MH001653433201314E20140218Y$MAYFAIRHOUSING$2013100
1$20990331$300Y2014021811352 6$3034603$
CHLN$0390764001$0390764201402180001 0$IGR190$0030045501$36A$MH001653468201314E20140218Y$NANALALJOSHI$20131001$20
990331$500$Y$2014021811364 0$3034609$
CHLN$0390764001$0390764201402180001 2$IGR071$0030046401$0$MH001653774201314E20140218Y$RAJENDRAASHOKALONE$20131001
1$20990331$20Y2014021811454 3$3034697$
CHLN$0390764001$0390764201402180001 3$IGR190$0030045501$40(b)$MH001654012201314E20140218Y$NEWERADWELLERSANDCONST
RUCTIONSPVTLTD$20131001$20990331$1000000$Y$2014021811521 0$3034777$
CHLN$0390764001$0390764201402180001 4$IGR071$0030063301$33(b)(ii)$MH001654083201314E20140218Y$MINAKSHIBAPURAOKAN
ASE$20131001$20990331$2000$Y$2014021811542 9$3034803$
CHLN$0390764001$0390764201402180001 5$IGR190$0030063301$40(b)$MH001654274201314E20140218Y$NEWERADWELLERSANDCONST
RUCTIONSPVTLTD$20131001$20990331$30000$Y$2014021811591 7$3034881$
CHLN$0390764001$0390764201402180001 6$IGR190$0030045501$40(b)$MH001654698201314E20140218Y$MAYFAIRHOUSING$2013100
1$20990331$300Y2014021812102 0$3034991$
CHLN$0390764001$0390764201402180001 7$IGR543$0030063301$6(1)$MH001654852201314E20140218Y$HIRAPANCHAKARIA$20131
001$20990331$1000Y2014021812141 9$3035040$
CHLN$0390764001$0390764201402180002 2$IGR110$0030046401$29$MH001656912201314E20140218Y$SKYSHIPPING$20131001$2099
0331$2830$Y$2014021813084 5$3035528$
CHLN$0390764001$0390764201402180002 5$IGR192$0030045501$25.2$MH001659083201314E20140218Y$PRIYAARUNWAINGANKAR$201
31001$20990331$625000Y2014021814115 6$3036095$
CHLN$0390764001$0390764201402180003 0$IGR543$0030063301$6(1)$MH001663592201314E20140218Y$SANJAYMAHADEODHANE$2013
1001$20990331$1000Y2014021816432 6$3037404$
CHLN$0390764001$0390764201402180003 1$IGR543$0030046401$6(1)$MH001663852201314E20140218Y$SANJAYMAHADEODHANE$2013
1001$20990331$100Y2014021816532 7$3037491$
CHLN$0390764001$0390764201402180003 2$IGR072$0030046401$0$MH001664947201314E20140218Y$RAVINDRADNYANDEOJADHAV$201
31001$20990331$66800Y2014021817371 9$3037802$
CHLN$0390764001$0390764201402180003 3$IGR543$0030063301$6(1)$MH001665045201314E20140218Y$RAMESHKUMARDRAJPUROHIT$
20131001$20990331$1000Y2014021817414 8$3037843$
CHLN$0390764001$0390764201402180003 4$IGR072$0030063301$25.2$MH001665060201314E20140218Y$RAVINDRADNYANDEOJADHAV$
20131001$20990331$13350Y2014021817422 5$3037841$

CHLN$039076400 1$039076420140218000 35$IGR543$003004640 1$6(1)$MH001665154201314E20140218Y$RAMESHKUMARDRAJPUROHIT$
20131001$20990331$100Y20140218174623$3037875$
CHLN$039076400 1$039076420140218000 36$AGR034$040101610 1$0$MH001665184201314E20140218SD148963$KHUSHALKRUSHIKENDRA
MAREGAON$20131001$20990331$50$Y$20140218174722$3037881$
CHLN$039076400 1$039076420140218000 37$AGR034$040101880 1$0$MH001665412[illegible]314E20140218FD148971$KHUSHALKRUSHIKENDRA
MAREGAON$20131001$20990331$450$Y$20140218180119$3037983$
CHLN$039076400 1$039076420140218000 38$AGR034$040102030 1$0$MH001665578201314E20140218ID148974$KHUSHALKRUSHIKENDRA
MAREGAON$20131001$20990331$60$Y$20140218180915$3038026$
CHLN$039076400 1$039076420140218000 39$IGR543$003006330 1$6(1)$MH001665737201314E20140218Y$RAKESHMANGAL$20131001$2
0990331$1000$Y$20140218181825$3038064$
CHLN$039076400 1$039076420140218000 40$IGR543$003004640 1$6(1)$MH001665775201314E20140218Y$RAKESHMANGAL$20131001$2
0990331$100$Y$20140218182044$3038077$
CHLN$039076400 1$039076420140218000 41$IGR016$003004640 1$0$MH001666429201314E20140218Y$SanjayKashinathNangare$201
31001$20990331$10500Y20140218191134$3038328$
CHLN$039076400 1$039076420140218000 42$IGR016$003006330 1$40(b)$MH001666534201314E20140218Y$SanjayKashinathNangare
$20131001$20990331$21000$Y$20140218192431$3038377$
CHLN$039076400 1$039076420140218000 43$IGR015$003004640 1$25.2$MH001667047201314E20140218Y$PANDHARINATHLAXMANLOHAR
$20131001$20990331$115000$Y$20140218231209$3039020$
CHLN$039076400 1$039076420140218000 44$IGR015$003006330 1$25.2$MH001667051201314E20140218Y$PANDHARINATHLAXMANLOHAR
$20131001$20990331$23000$Y$20140218232056$3039032$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 01$IGR192$003006330 1$25.2$MH001670100201314E20140219Y$PRIYAARUNWAINGANKAR$201
31001$20990331$30000Y20140219144207$3042213$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 03$IGR183$003006330 1$25.2$MH0(1671033201314E20140219Y$YOJNAVILASLAD$20131001$
20990331$1000$Y$20140219161331$3042953$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 04$IGR110$003004640 1$29$MH001671055201314E20140219Y$SKYSHIPPING$20131001$2099
0331$1630$Y$20140219161539$3042967$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 05$IGR110$003004640 1$29$MH001671134201314E20140219Y$SKYSHIPPING$20131001$2099
0331$11460$Y$20140219162148$3043019$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 06$IGR110$003004640 1$29$MH001671236201314E20140219Y$SKYSHIPPING$20131001$2099
0331$13530$Y$20140219163117$3043082$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 07$IGR110$003004640 1$29$MH001671323201314E20140219Y$SKYSHIPPING$20131001$2099
0331$11200$Y$20140219163842$3043126$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 08$IGR110$003004640 1$29$MH001671371201314E20140219Y$SKYSHIPPING$20131001$2099
0331$18030$Y$20140219164326$3043165$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 09$IGR110$003004640 1$29$MH001671412201314E20140219Y$SKYSHIPPING$20131001$2099
0331$820$Y$20140219164726$3043193$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 10$IGR110$003004640 1$29$MH001671498201314E20140219Y$SKYSHIPPING$20131001$2099
0331$5100$Y$20140219165512$3043257$
CHLN$039076400 1$039076420140219000 11$IGR110$003004640 1$29$MH001671551201314E20140219Y$SKYSHIPPING$20131001$2099
0331$2370$Y$20140219170015$3043297$
VALD$039$42$2313650$
ESCR$

GRAS E-Scroll Format Details

1	2	3	4	5	6	7
Beginging of Scroll Record "BSCR" Fixed 4 CHR						
BSCR						
Main Scroll Record "MSCR" Fixed 4 CHR	Bank Name 40 CHR	Bank Code 3 CHR	Main Scroll Date "YYYYMMDD" 8 CHR	Main Scroll No. 15CHR	No of Sub scroll 10 CHR	Total Main Scroll Amt. Decimal 13,2 CHR
MSCR	UNION BANK	UBI	20100129	000000000000001	1	11
Sub Scroll Record SSCR Fixed 4 CHR	Main Scroll No 15 CHR	Bank Br. Code 7 CHR	Sub Scroll Date "YYYYMMDD" 8 CHR	Sub Scroll No. 15 CHR	No of Challans 10 CHR	Total Sub Scroll Amt.Decimal 13,2 CHR
SSCR	000000000000001	290179	20100129	000000000000001	4	11
Challan Record "CHLN" Fixed 4 CHR	Sub Scroll No. 15 CHR	Bank CIN No. Br. BSR. 7 CHR + DDMMYYYY 8 CHR + Running No. 5 CHR= Total 20 CHR	Office Code 10 CHR	Account Head 12 CHR	Form No 6 CHR	Government Reference No(GRN) 18 CHR
CHLN	000000000000001	29017918012011000000	3201	123456789012	0	00000001853200910E
CHLN	000000000000001	29017918012011000000	4601	123456789012	0	00000001859200910E
CHLN	000000000000001	29017918012011000000	2201	123456789012	0	00000001865200910E
CHLN	000000000000001	29017918012011000000	2201	123456789012	0	00000001866200910E
Validation Record "VALD" Fixed 4 CHR	Main Scroll No. 15 CHR	Total No Of Challan Records of all Sub Scrolls. 10 CHR	Total Challan Amt. 13,2 CHR			
VALD	1	4	11			
Edn of Scroll Record ESCR" Fixed 4 CHR						
ESCR						

E-Scroll Format Details

8	9	10	11	12	13	14	15
Govt Challan Date "YYYYMMDD" 8 CHR	Payee No. 25CHR	Payee Name 50CHR	Period From Date "YYYYMMDD"	Period To Date "YYYYMMDD"	Challan Amt. Decimal 13,2 CHR	Status "B" Mismatch in Payee Name, "P" Error in Period, "T" if Tax ID not mentioned, "M" for multiple errors, "Y" if everything is correct.	Date Time Stamp "YYYYMMDD" "HHMMSS" 14 CHR
20100129		Dummy Test New	20090401	20100331	1.00	Y	20100129145816
20100129		dasfdslsdaf	20090401	20100331	2.00	Y	20100129152740
20100129		Vaishali Patil	20090401	20100331	3.00	Y	20100129185537
20100129		Vaishali Patil	20090401	20100331	5.00	Y	20100129185755

:BSCR$
/SCR$State Bank of Hyderabad$$BH$20120704$18651$27462333$
SCR$1865$0110634$20120704$1865$16$27462333$
:HLN$1865$0110634201203071203S$RTO046S$0041009701$00S$MH000091001201213E$20120703$4102065$IMRAN WHEELS PVT LTD$20121001$2099033I$3369.0Y20120703100819$CK183108O3$
:HLN$1865$0110634201203071203?$RTO046S$0041009701$00S$MH000091003201213E$20120703$4102065$IMRAN WHEELS PVT LTD$20121001$2099033I$3369.0Y20120703100854$CK183108?5$
:HLN$1865$0110634201203071204I$RTO046S$0041009701$00S$MH000091007201213E$20120703$4102065$IMRAN WHEELS PVT LTD$20121001$2099033I$3431.0Y20120703100931$CK183109413
:HLN$1865$0110634201203071204?$RTO046S$0041009701$00S$MH000091013201213E$20120703$4102065$IMRAN WHEELS PVT LTD$20121001$2099033I$3369.0Y20120703101006$CK183110115
:HLN$1865$0110634201203071205?$RTO046S$0041009701$00S$MH000091018201213E$20120703$4102065$IMRAN WHEELS PVT LTD$20121001$2099033I$3369.0Y20120703101036$CK183110795
HLN$1865$0110634201203071206I$RTO043S$0041009701$00S$MH000091021201213E$20120703$4102065$IMRAN WHEELS PVT LTD$20121001$2099033I$3369.0Y20120703101107$CK183111665
HLN$1865$0110634201203071206?$RTO006S$0041009701$00S$MH000091027201213E$20120703$4102065$IMRAN WHEELS PVT LTD$20121001$2099033I$3345.0Y20120703101146$CK183112745
HLN$1865$0110634201203071208I$IGR531$0093004640I$00S$MH000091052201213E$20120703$4237013$THE VAIJAPUR MER COOP BANK$20120703$20120831$1990000 0$Y20120703101036CK1831284
HLN$1865$0110634201203071223655EXC039$0039011901$CL2$MH000091463201213E$20120703$4311223TRIMURTI ENTERPRISES BEED$20121001$2099033I3393728.0Y20120703101107CK183111665
HLN$1865$0110634201203071253335RTO015$0041009701$00S$MH000092315201213E$20120703$4223033GANESHBAJAJ$20121001$2099033I$120198.0Y20120703101146$CK183335915
HLN$1865$0110634201203071254235RTO043S$0041009701$00S$MH000092342201213E$20120703$4102065$IMRAN WHEELS PVT LTD$20121001$2099033I3431.0Y20120703055020CK183341365
HLN$1865$0110634201203071255755EXC033$0039010101$00S$MH000092387201213E$20120703$4318095Pioneer Distilleries Limited$20120703$20120831$3000.0$Y20120703062535CK183350155
HLN$1865$0110634201203071207455RTO034$0041009701$00S$MH000091042201213E$20120703$4424015SARBANI MOTORS$20121001$2099033I$172242.0Y20120703103355$IK182137425
HLN$1865$0110634201203071214555RTO003$0041009701$00S$MH000091257201213E$20120703$4000885Pilot Two Wheelers Pvt Ltd$20121001$2099033I2929.0Y20120703114935IK182160425
HLN$1865$0110634201203071250855RTO034$0041009701$00S$MH000092208201213E$20120703$4424015SARBANI MOTORS$20121001$2099033I$33520.0Y20120703045259$IK182262015
HLN$1865$0110634201203071253955RTO046S0041009701$00S$MH000092331201213E$20120703$4102065Prashant C Nagle$20121001$2099033I3564.0Y20120703054152IK182276495
ALD$1865$16$27462333$
SCR$

विवरण पत्र क्रमांक १४

Date:- 02/02/2016

List of tables used to store the audit trails of data in GRAS

Sr.No.	Table Name	Purpose
Audit Trail Tables		
1.	ESBTR_DATA_BLOB	Before issuing the GRN from GRAS site the data sent by bank as per the RFAP is stored in to this table GRN generated and sent to bank is also stored into this table in the form of BLOB so that no data modification is allowed.
2.	GRAS_BANK_SCROLL_BLOB	This table is used to store the scroll file uploaded by the bank , this data is stored in the form of BLOB so no data updation is allowed.
3.	GRAS_DEFACE_CHALLAN_BLOB	Departmental software which uses GRAS , GRN verification and defacement facility post the data to GRAS for defacement, this data is captured into this table, also the data returned by GRAS is also captured in the form of BLOB so no data modification is allowed.
4.	GRAS_ESBTR_CHANGE_LOG	While printing ESBTR some time bank post wrong stationery number and status, and after that bank request using url to rectify the posted data, original posted data is first moved to this table and then it is rectified.
5.	GRAS_GRN_VERIFICATION_BY_TO_MODIFIED	GRN when refunded by treasury officer, TO makes entry of the same into GRAS, when any correction made into the already made entry, then the old data is stored into this table.
6.	GRAS_M_SCROLL	When bank upload daily transaction scroll and VTO processes it, data which is successfully processed get stored into this table.
7.	GRAS_M_SCROLL_MODIFIED	If any changes are made into processed data of scroll, the original data is stored into this table.

8.	GRAS_OPERATOR_DIGITAL_SIGNATURE_DELETED	If any digital signature which is mapped into GRAS deleted by the user then the original digital signature get stored into this table.
9.	GRAS_PG_RESPONSE	Data which is returned by the SBI e pay is stored into this table viz. bank code, payment mode, payment bank reference number etc.
10.	GRAS_RBI_MAIN_SCROLL_ORIGINAL	When RBI uploads the daily scroll, VTO may make some changes into it so that the data of accounts get tallied with banks, the original scroll uploaded by RBI main scroll is stored into this table.
11.	GRAS_RBI_SUB_SCROLL_ORIGINAL	When RBI uploads the daily scroll, VTO may make some changes into it so that the data of accounts get tallied with banks, the original scroll uploaded by RBI sub scroll is stored into this table.
12.	GRAS_RBI_SCROLL_VALIDATION_ORIGINAL	When RBI uploads the daily scroll, VTO may make some changes into it so that the data of accounts get tallied with banks, the original scroll uploaded by RBI validation scroll is stored into this table.
13.	GRAS_RECEIPT_REFUND_DETAILS_MODIFIED	Department marks the challan for refund claim, some time if department finds wrong challan is marked for refund claim, it can be revoked, the original data of refund claim is stored into this table.
14.	GRAS_RESET_OFFICE_PASSWORD	When the office request VTO to reset their office login password, the original data gets stored into this table.
15.	GRAS_SCROLL_MODIFIED	When bank uploads the scroll, and if any modification is required into the uploaded scroll then the original data gets stored into this table.
16.	OPERATOR_ARTH_HISTORY	When any registered user, departmental user modifies its passw rd or security question its original data gets stored into this table.
17.	RECEIPT_CANCELLED_DETAILS_MODIFIED	Departmental users defaces the challan after service is given to it,

		some time if it is found that wrong GRN is defaced , user has given the facility to revoke the entry , the original entry of defacement get stored into this table.
18.	GRAS_MISSING_GRN _NO	During the challan generation if any technical error occurs after generation of GRN counter, that GRN counter which is skipped without insertion gets stored into this table.
19.	GRAS_MISMATCH_BANKCIN	Many times bank sends one CIN by return url and another CIN in scroll because to this software does not allow uploading to bank scroll, at that time bank request for rectification of CIN to VTO, after rectification tl e old CIN gets stored into this table
Log Tables		
20.	GRAS_BANKRESPONSE_LOG	This table is used to capture the data sent by the bank in return url.
21.	GRAS_ERROR_LOG	Any error occurred in the software is captured into this table, this shows what is the error, in which file and function the error has occurred. Necessary correction are made in software time to time to minimize the errors coming.
22.	GRAS_GRN_DEFACE_ACCESS_LOG	Departmental software when posts the data for defacement of challan its IP, timestamp and data posted in captured into this table.
23.	GRAS_GRN_VERIFICATION_ACCESS_LOG	Departmental software when posts the data for GRN verification of challan its IP, timestamp and data posted in captured into this table.
24.	GRAS_GRN_VERIFICATION_NO_LOG	Departmental software when posts the data for GRN verification a number is given bank to departmental software indicating the GRN is valid this table store all such numbers.
25.	GRAS_SCROLL_UPLOAD_LOG	When bank uploads the scroll its related data gets stored into this table.

26.	GRAS_ST_SCROLL_LOG	When sales tax department download the scroll, its related information gets stored into this table.
27.	GRAS_SCROLL_DOWNLOAD_LOG	Departments like RTO has facility to download daily transaction scroll from GRAS, which office has downloaded the scroll at what time and how many challans downloaded is stored into this table.
Archived Tables		
28.	ESBTR_DATA_BLOB_ARCHIVED	Data of table ESBTR_DATA_BLOB till march 2015 is archived into this table.
29.	GRAS_M_SCROLL_ARCHIVED	Data of table GRAS_M_SCROLL is archived into this table , data till march 2015 is archived.
30.	GRAS_GRN_ VERIFICATION_NO_LOG_ARCHIVED	Data of table GRAS_GRN_VERIFICATION_NO_LOG is archived into this table, data till march 2015 is archived.
31.	GRAS_DEFACE_CHALLAN_BLOB_ARCHIVED	Data of table GRAS_DEFACE_CHALLAN_BLOB is archived in this table, data march 2015 is archived.

List of files used to maintain the audit trail of data in GRAS

Sr.No.	File Name and Location	Purpose
1.	Date.txt e.g. 01012016.txt /gras/echallan/Common/errorlog/ on every application server of GRAS	Date wise file is generated which stores each error occurred into GRAS generally for 1 month this file is kept on the disk after that it is removed.
2.	bankresponseDV31122015.txt /gras/echallan/Common/errorlog/ on every application server of GRAS	For SBI double verification of transaction takes place, data which is sent for double verification is stored into this file generally for 1 month this file is kept on the disk after that it is removed.
3.	sbiepayParameterLog_31122015.txt /gras/echallan/Common/errorlog/ on every application server of GRAS	Data which is sent to and from SBI epay is stored into this file generally for 1 month this file is kept on the disk after that it is removed.

विवरण पत्र क्रमांक १५

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Receipt Collecting Authority : COLLECTOR SOLAPUR

Cash Account Report 01/04/2016 To 30/04/2016

Major Headwise Report

Verified At RBI

Sr.No.	Major Head	Description	Amount
1	0029	Land Revenue	26,509.00
2	0853	Non-Ferrous Mining and Metallurgical Industries.	19,20,82,018.00
		Grand Total	19,21,08,527.00

***** End of Report *****

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Covering Schedule Report for the period of 01/04/2016 To 30/04/2016
Major Head - 0029-
Verified At RBI

SR	Description	Scheme Code	Amount
COLLFCTOR SOLAPUR			
1	Commissioner, Pune	0029052501	21,721.00
2	Commissioner of Pune.	0029168401	4,788.00
Total Records : 2			

Total :	26,509.00

Rs : Twenty Six Thousand Five Hundred Nine Rupees Only

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Receipt Collecting Authority : COLLECTOR SOLAPUR
Daily Cash Book for the date 04/04/2016 To 04/04/2016
Verified At RBI

Sr.No.	Challan Entry Date	Real Date	GRN	Amount
COLLECTOR SOLAPUR				
Major Head : 0853				
Scheme Code: 0853004101		Scheme Desc: Fees and Royalties		
1	31-03-2016	04-04-2016	MH000014984201617M	3,128.00
Payee Name : DY ENGR B AND C SUB DIV AKKALKOT				
2	31-03-2016	04-04-2016	MH000015716201617M	7,915.00
Payee Name : DY ENGGR B AND C SUB DIV AKKALKOT				
3	31-03-2016	04-04-2016	MH008660799201516M	12,054.00
Payee Name : DY ENGR Z P B AND C SUD DIV AKKALKOT				
4	31-03-2016	04-04-2016	MH008661071201516M	26,272.00
Payee Name : DY ENGR Z P B AND C SUD DIV AKKALKOT				
5	31-03-2016	04-04-2016	MH008661328201516M	34,055.00
Payee Name : DY ENGR Z P B AND C SUD DIV AKKALKOT				
Major Head : 0853				
Scheme Code: 0853009501		Scheme Desc: Fees and Royalties		
1	31-03-2016	04-04-2016	MH008485308201516M	28,696.00
Payee Name : G P Babhulgaon Tal Pandharpur				

Grand Total	112,120.00
Total Challan	6

Total Receipts For the period of 01/04/2015 To 31/03/2016(VERIFIED AT RBI)

Department :Transport Commissioner
Office :All OFFICES
Payment Mode :All Payment Modes

Sr. No.	Office Name	Mode of Payment	No.Of Challans	Amount
1	MH12_R T O Pune	All PAYMENT MODES	27,599.00	5,22,55,00,472.00
2	MH14_DyR T O PimpriChichwad	All PAYMENT MODES	15,404.00	3,06,96,68,098.00
3	MH01_R T O Central	All PAYMENT MODES	41,131.00	2,38,65,39,633.00
4	MH02_R T O Mumbai West	All PAYMENT MODES	40,148.00	2,36,38,88,349.00
5	MH04_R T O Thane	All PAYMENT MODES	47,622.00	2,13,18,77,778.00
6	MH47_DY RTO BORIVALI	All PAYMENT MODES	44,065.00	1,63,70,88,581.00
7	MH46_RTO PANVEL	All PAYMENT MODES	21,482.00	1,52,20,47,971.00
8	MH15_R T O Nashik	All PAYMENT MODES	11,480.00	1,41,82,07,131.00
9	MH43_DyR T O Vashi	All PAYMENT MODES	25,965.00	1,33,47,67,688.00
10	MH03_R T O Mumbai East	All PAYMENT MODES	44,191.00	1,24,42,50,663.00
11	MH05_Dy R T O Kalyan	All PAYMENT MODES	51,393.00	1,05,43,31,694.00
12	MH09_R T O Kolhapur	All PAYMENT MODES	7,397.00	98,49,96,079.00
13	MH20_R T O Aurangabad	All PAYMENT MODES	7,609.00	84,79,70,950.00
14	MH11_DyR T O Satara	All PAYMENT MODES	12,350.00	78,46,05,892.00
15	MH49_DY RTO NAGPUR E	All PAYMENT MODES	9,039.00	67,08,41,945.00
16	MH31_R T O Nagpur	All PAYMENT MODES	7,868.00	58,[illegible]3,846.00
17	MH40_R T O Nagpur Rural	All PAYMENT MODES	7,771.00	54,41,50,109.00
18	MH10_DyR T O Sangli	All PAYMENT MODES	6,197.00	53,73,28,879.00
19	MH13_Dy R T O Solapur	All PAYMENT MODES	6,997.00	51,34,65,006.00
20	MH19_Dy R T O Jalgaon	All PAYMENT MODES	9,561.00	47,29,73,547.00
21	MH16_DyR T O Ahamadnagar	All PAYMENT MODES	7,480.00	45,35,78,143.00
22	MH06_Dy R T O PenRaigad	All PAYMENT MODES	8,858.00	42,84,31,925.00
23	MH27_R T O Amravati	All PAYMENT MODES	3,659.00	38,28,59,545.00
24	MH17_DyR T O Shrirampur	All PAYMENT MODES	7,192.00	38,05,89,415.00
25	MH42_DyR T O Baramati	All PAYMENT MODES	4,566.00	34,85,39,211.00
26	MH34_R T O Chandrapur	All PAYMENT MODES	5,899.00	30,97,64,940.00
27	MH50_DY RTO KARAD	All PAYMENT MODES	5,393.00	28,05,68,592.00
28	MH41_Dy R T O Malegaon	All PAYMENT MODES	4,669.00	27,07,25,915.00
29	MH24_R T O LATUR	All PAYMENT MODES	5,380.00	26,89,34,629.00
30	MH26_Dy R T O Nanded	All PAYMENT MODES	4,188.00	24,75,73,694.00
31	MH18_R T O Dhule	All PAYMENT MODES	6,346.00	24,60,01,854.00
32	MH00_Transport CommrMSMumbai	All PAYMENT MODES	24,785.00	23,77,40,494.00
33	MH29_DyR T O Yawatmal	All PAYMENT MODES	4,355.00	23,70,06,600.00
34	MH28_DyR T O Buldhana	All PAYMENT MODES	5,296.00	23,62,69,117.00
35	MH45_DyR T O Akluj	All PAYMENT MODES	5,118.00	22,09,73,475.00
36	MH08_DyR T O Ratnagiri	All PAYMENT MODES	3,465.00	21,35,01,277.00
37	MH21_DyR T O Jalna	All PAYMENT MODES	4,272.00	17,54,40,951.00
38	MH32_DyR T O Wardha	All PAYMENT MODES	3,316.00	17,20,60,543.00
39	MH25_DyR T O Osmanabad	All PAYMENT MODES	3,640.00	14,63,09,013.00
40	MH07_DyR T O Sindhdurg	All PAYMENT MODES	2,894.00	14,57,81,678.00
41	MH39_DyR T O Nandurbar	All PAYMENT MODES	3,418.00	14,27,90,436.00
42	MH36_DyR T O Bhandara	All PAYMENT MODES	3,402.00	12,84,54,788.00
43	MH35_DyR T O Gondia	All PAYMENT MODES	2,931.00	12,20,21,018.00
44	MH22_DyR T O Parbhani	All PAYMENT MODES	3,351.00	11,81,30,566.00
45	MH23_DyR T O Beed	All PAYMENT MODES	2,454.00	11,51,72,662.00

46	MH37_DyR T O Washim	All PAYMENT MODES	2,843.00	11,39,42,868.00
47	MH33_DyR T O Gadchiroli	All PAYMENT MODES	2,264.00	9,68,67,080.00
48	MH38_DyR T O Hingoli	All PAYMENT MODES	2,258.00	7,56,79,252.00
49	MH44_DyR T O Ambejogai	All PAYMENT MODES	1,903.00	7,35,45,699.00
50	MH30_DyR T O Akola	All PAYMENT MODES	351	2,56,40,101.00
		TOTAL	**5,91,215.00**	**35,74,50,22 ,792.00**

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.
Total No. Of GRN Which Are Fully Challan Deleted/Cancelled Report For

RBI Main Scroll Date From 01/05/2016 RBI Main Scroll Date To 07/05/2016

SR	GRN	CHALLAN DATE	CHALLAN AMT	CANCELLED DATE	CANCELLATION NO	PARTY NAME
OFFICE : Sup. State Excise Pune					USER : EXC020	
1	MH000645405201617E	05/02/2016	2,42,514.00	04/30/2016	0000419332201617	GOODWILL AGENCIES
2	MH000645487201617E	05/02/2016	2,97,432.00	04/30/2016	0000419836201617	GOODWILL AGENCIES
3	MH000645578201617E	05/02/2016	2,53,854.00	04/30/2016	0000419834201617	GOODWILL AGENCIES
4	MH000645801201617E	05/02/2016	4,551.00	04/30/2016	0000419834201617	EMCURE PHARMACEUTICALS LTD
5	MH000646189201617E	05/02/2016	15,00,000.00	05/19/2016	0000714203201617	LOREAL INDIA PVT LTD
6	MH000648271201617E	05/02/2016	3,88,800.00	04/30/2016	0000419838201617	Deepak Traders
7	MH000652510201617E	05/02/2016	2,37,039.00	04/30/2016	0000419833201617	GOODWILL AGENCIES
8	MH000653016201617E	05/02/2016	4,24,570.00	04/30/2016	0000419829201617	GOODWILL AGENCIES
9	MH000656188201617E	05/02/2016	5,00,000.00	04/30/2016	0000419828201617	GOODWILL AGENCIES
10	MH000d5527d201617E	05/02/2016	24,880.00	04/30/2016	0000419827201617	GOODWILL AGENCIES
11	MH000657087201617M	05/02/2016	10,050.00	05/02/2016	0000436333201617	SWAPNIL JAGTAP
12	MH000657357201617E	05/02/2016	10,18,560.00	04/30/2016	0000419840201617	PRAKASH TRADING CO
13	MH000659076201617E	05/02/2016	4,34,679.00	04/30/2016	0000419837201617	Deepak Traders
14	MH000664656201617E	05/02/2016	12,400.00	05/03/2016	0000438881201617	DINESH PAWAR
15	MH000668912201617M	05/03/2016	1,000.00	05/04/2016	0000457551201617	Shreenath Mhaskoba Sakhar Karkhana Ltd
16	MH000669705201617E	05/03/2016	2,94,192.00	05/02/2016	0000424277201617	GOODWILL AGENCIES
17	MH000671592201617E	05/03/2016	10,050.00	05/03/2016	0000438778201617	SARANG AHERRAO VIVANTA by TAJ BLUE DIAMO
18	MH000671785201617E	05/03/2016	30,000.00	05/11/2016	0000572510201617	STERLING CHEMICALS AND ALCOHOLS PVT LTD
19	MH000671950201617E	05/03/2016	11,100.00	05/11/2016	0000572[illegible]201617	STERLING CHEMICALS AND ALCOHOLS PVT LTD
20	MH000672111201617E	05/03/2016	11,100.00	05/11/2016	0000572505201617	STERLING CHEMICALS AND ALCOHOLS PVT LTD
21	MH000672619201617E	05/03/2016	15,050.00	05/03/2016	0000438792201617	HOTEL LE MERIDIEN PUNE
22	MH000672783201617E	05/03/2016	15,050.00	05/03/2016	0000438857201617	Amit Tankal
23	MH000672851201617E	05/03/2016	15,050.00	05/03/2016	0000438812201617	HOTEL LE MERIDIEN PUNE

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.
Total No. Of GRN Which Are Fully Challan Defaced/Cancelled Report For

RBI Main Scroll Date From 01/05/2016 RBI Main Scroll Date To 07/05/2016

SR	GRN	CHALLAN DATE	CHALLAN AMT	CANCELLED DATE	CANCELLATION NO	PARTY NAME
24	[illegible]730062016I7E	05/03/2016	15,050.00	05/03/2016	0000438827201617	HOTEL LE MERIDIEN PUNE
25	MH0006731102016I7E	05/03/2016	10,050.00	05/03/2016	0000438946201617	HOTEL LE MERIDIEN PUNE
26	MH0006732242016I7E	05/03/2016	15,050.00	05/03/2016	0000438942201617	HOTEL LE MERIDIEN PUNE
27	MH0006740542016I7E	05/03/2016	1,73,338.00	05/05/2016	0000503548201617	MAHESH PHARMACEUTICALS LTD UNIT V
28	MH0006743522016I7E	05/03/2016	5,54,040.00	05/02/2016	0000434509201617	RAJ MARKETING BEHIND RTO OFF SANGLI
29	MH0006764712016I7E	05/03/2016	3,92,850.00	05/02/2016	0000434579201617	Deepak Traders
30	MH0006765022016I7E	05/03/2016	1,98,159.00	05/02/2016	0000429981201617	GOODWILL AGENCIES
31	MH0006774182016I7E	05/03/2016	10.00	05/11/2016	0000572503201617	STERLING CHEMICALS AND ALCOHOLS PVT LTD
32	MH0006776912016I7E	05/03/2016	10.00	05/11/2016	0000572501201617	STERLING CHEMICALS AND ALCOHOLS PVT LTD
33	MH0006804492016I7E	05/03/2016	15,050.00	05/03/2016	0000438967201617	Bikash Roy
34	MH0006858852016I7M	05/03/2016	30,150.00	05/04/2016	0000457333201617	Manoj Pande
35	MH0006860502016I7E	05/03/2016	5,27,795.00	05/02/2016	0000434622201617	AKSHATA TRADERS LATUR
36	MH0006892102016I7E	05/03/2016	1,500.00	05/12/2016	0000594253201617	BARAMATI AGRO LTD
37	MH0006897362016I7E	05/03/2016	750.00	05/07/2016	0000523930201617	KARMAYOGI SHANKARRAOJI PATIL SSK LTD
38	MH0006899042016I7E	05/03/2016	90,000.00	05/12/2016	0000594260201617	BARAMATI AGRO LIMITED
39	MH0006900622016I7E	05/03/2016	90,000.00	05/12/2016	0000594256201617	BARAMATI AGRO LIMITED
40	MH0006944172016I7E	05/03/2016	2,34,900.00	05/02/2016	0000434652201617	GOODWILL AGENCIES
41	MH0006960012016I7E	05/03/2016	4,10,962.00	05/03/2016	0000445175201617	Deepak Traders
42	MH0005405492016I7M	05/04/2016	8,500.00	05/04/2016	0000460474201617	ASHOK AMBAJI BHANDARI
43	MH0005409242016I7M	05/04/2016	40,000.00	05/04/2016	0000461050201617	Santosh Shivajirao Bade
44	MH0006883542016I7E	05/04/2016	25,200.00	05/05/2016	0000482240201617	NIRA BHIMA S S K LTD SHAHAJINAGAR
45	MH0006889142016I7E	05/04/2016	3,28,048.00	05/03/2016	0000441828201617	VIPUL TRADERS PUNE
46	MH0007003592016I7E	05/04/2016	2,70,119.00	05/03/2016	0000441746201617	GOODWILL AGENCIES
47	MH0007004652016I7E	05/04/2016	1,97,964.00	05/03/2016	0000441701201617	GOODWILL AGENCIES

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Partially/Fully Challan Defaced/Cancelled Report For From Date:01/04/2016 To Date: 04/04/2016

OFFICE : COLLECTOR SOLAPUR

USER : REV007

SR	GRN	CHALLAN DATE	CHALLAN AMT	CANCELLED DATE	CANCELLATION NO	PARTY NAME
1	MH008568997201516M	30/03/2016	1,88,893.00	01/04/2016	00000029292201617	Ex Engineer Solapur Irrigation Division
2	MH008630013301516M	30/03/2016	12,06,500.00	02/04/2016	00000027892201617	YASHWANT VITTHAL MANE
3	MH008658464201516M	31/03/2016	17,382.00	02/04/2016	00000028182201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
4	MH008658891201516M	31/03/2016	2,706.00	02/04/2016	00000028201201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
5	MH008659852201516M	31/03/2016	954.00	02/04/2016	00000028173201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
6	MH008660052201516M	31/03/2016	27,956.00	02/04/2016	00000028151201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
7	MH008660285201516M	31/03/2016	7,533.00	02/04/2016	00000028129201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
8	MH008660545201516M	31/03/2016	2,231.00	02/04/2016	00000028105201617	DY ENGR Z P B AND C SUB DIV AKKALKOT
9	MH008667306201516M	31/03/2016	5,536.00	02/04/2016	00000028089201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
10	MH008668805201516M	31/03/2016	3,284.00	02/04/2016	00000028065201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
11	MH008669321201516M	31/03/2016	13,842.00	02/04/2016	00000028026201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
12	MH008669857201516M	31/03/2016	2,827.00	02/04/2016	00000027993201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
13	MH008670721201516M	31/03/2016	13,505.00	02/04/2016	00000027961201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
14	MH008671668201516M	31/03/2016	27,141.00	02/04/2016	00000027932201617	dyengr zp b and c sub div pandharpur
OFFICE TOTAL AMOUNT : 15,20,280.00						

***** End of Report *****

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.
Total No. Of GRN Not Come In Scroll Report

Entry Date From 01/06/2016 To Date 08/06/2016

Bank Code : BANK OF MAHARASHTRA

Sr	GRN	Entry Date	CIN	Defaced	Bank Code	Office	Amount
1	MH001547512016175	04/06/2016	02300042016060419005	NO DATA	BOM	SLR1_HGR SUB REGISTRAR SOLAPUR 1	14,000.00
2	MH001547511201617R	04/06/2016	02300042016060419006	FULL	BOM	BRL1_JT SUB REGISTRAR BORIVALI 1	1,500.00
3	MH001555478201617S	04/06/2016	02300042016060419008	NO DATA	BOM	BOM1_MUMBAI CITY 1 SUB REGISTRAR	10,00,000.00
4	MH001555493201617S	04/06/2016	02300042016060419009	NO DATA	BOM	BOM1_MUMBAI CITY 1 SUB REGISTRAR	1,25,000.00
5	MH001555481201617S	04/06/2016	02300042016060419010	NO DATA	BOM	BOM1_MUMBAI CITY 1 SUB REGISTRAR	1,25,000.00
6	MH001553862201617S	04/06/2016	02300042016060419012	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,200.00
7	MH001567592201617S	04/06/2016	02300042016060419013	NO DATA	BOM	THN6_THANE NO 6 JOINT SUB REGISTRA	41,400.00
8	MH001547570201617S	04/06/2016	02300042016060419014	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,400.00
9	MH001554053201617S	04/06/2016	02300042016060419015	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,600.00
10	MH001554090201617S	04/06/2016	02300042016060419017	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,700.00
11	MH001554264201617S	04/06/2016	02300042016060419018	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,800.00
12	MH001554314201617S	04/06/2016	02300042016060419019	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,800.00
13	MH001554344201617S	04/06/2016	02300042016060419020	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,800.00
14	MH001554378201617S	04/06/2016	02300042016060419024	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,800.00
15	MH001554406201617S	04/06/2016	02300042016060419025	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,000.00
16	MH001554286201617S	04/06/2016	02300042016060419026	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	14,800.00
17	MH001554431201617S	04/06/2016	02300042016060419027	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,000.00
18	MH001554464201617S	04/06/2016	023u0042016060419028	NO DATA	BOM	KRV1_SUB REGISTRAR KARVEER1	6,000.00
19	MH001554491201617S	04/06/2016	02300042016060419029	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,400.00
20	MH001554516201617S	04/06/2016	02300042016060419032	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,900.00
21	MH001554540201617S	04/06/2016	02300042016060419040	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,800.00
22	MH001554559201617S	04/06/2016	02300042016060419041	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,900.00
23	MH001554608201617S	04/06/2016	02300042016060419043	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	7,000.00
24	MH001555172201617S	04/06/2016	02300042016060419044	FULL	BOM	KHD_KHED SUB REGISTRAR	1,000.00
25	MH001554633201617S	04/06/2016	02300042016060419045	NO DATA	BOM	MLS2_MULSHI 2 SUB REGISTRAR	7,000.00
26	MH001555036201617R	04/06/2016	02300042016060419046	FULL	BOM	KHD_KHED SUB REGISTRAR	8,300.00
27	MH001554969201617S	04/06/2016	02300042016060419047	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	7,300.00
28	MH001554984201617S	04/06/2016	02300042016060419048	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	7,300.00
29	MH001547878201617S	04/06/2016	02300042016060419056	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	8,700.00

30	MH001547912201617S	04/06/2016	0230004201606041906O	FULL	BOM	MLS_MULSHI 1 SUB REGISTRAR	1,88,700.00
31	MH001548148201617S	04/06/2016	0230004201606041906O	NO DATA	BOM	MLS_MULSHI 1 SUB REGISTRAR	5,000.00
32	MH001548302201617S	04/06/2016	0230004201606041907O	NO DATA	BOM	HVL10_HAVELI 10 JOINT SUB REGISTRAR	21,000.00
33	MH001548159201617S	04/06/2016	0230004201606041907I	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,400.00
34	MH001535502201617S	04/06/2016	0230004201606041907S	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	9,000.00
35	MH001548202201617S	04/06/2016	0230004201606041907T	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	10,000.00
36	MH001548274201617S	04/06/2016	0230004201606041908O	NO DATA	BOM	KRL2_JT SUB REGISTRAR KURLA NO 2	7,500.00
37	MH001555163201617S	04/06/2016	0230004201606041932T	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	18,000.00
38	MH001554390201617S	04/06/2016	0230004201606041944T	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	27,140.00
39	MH001562552016170	05/06/2016	0230004201606052027A	NO DATA	BOM	BRL1_JT SUB REGISTRAR BORIVALI 1	1.00
40	MH001575752016175	06/06/2016	0230004201606062132I	FULL	BOM	SLR1_HQR SUB REGISTRAR SOLAPUR 1	23,000.00
41	MH001576892016170	06/06/2016	0230004201606062132S	FULL	BOM	KLN1_KALYAN NO 1 SUB REGISTRAR	2,160.00
42	MH001617982016175	07/06/2016	0230004201606072475S	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,000.00

Total Records : 42 **Total Amount : 18,73,901.00**

***** End of Report *****

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Report for Payment Typewise Collection

Department : Commissioner State Excise Mumbai

SR.NO.	Region Name	Amount for Jan / 2015 (Amount in crore)	Amount for Jan / 2016 (Amount in crore)
Type Of the Payment : Country Spirits			
1	PUNE DIVISION	86.691	89.335
2	KOKAN DIVISION	65.173	65.398
3	KOLHAPUR DIVISION	27.545	24.056
4	NASIK DIVISION	25.961	24.654
5	NAGPUR DIVISION	25.771	23.982
6	AURANGABAD DIVISION	1.565	1.097
7	COMMISSIONER EXCISE	0.000	0.000
8	OTHER STATE	0.000	0.000

***** End of Report *****

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.
Total No. Of GRN Not Come In Scroll Report
Entry Date From: 01/06/2016 To Date 08/06/2016

Bank Code : BANK OF MAHARASHTRA

Sr	GRN	Entry Date	CIN	Defaced	Bank Code	Office	Amount
1	MH001547512016171S	04/06/2016	02300042016060419005	NO DATA	BOM	SLR1_HQR SUB REGISTRAR SOLAPUR 1	14,000.00
2	MH001547511201617R	04/06/2016	02300042016060419006	FULL	BOM	BRL1_JT SUB REGISTRAR BORIVALI 1	1,500.00
3	MH001555478201617S	04/06/2016	02300042016060419008	NO DATA	BOM	BOM1_MUMBAI CITY 1 SUB REGISTRAR	10,00,000.00
4	MH001555493201617S	04/06/2016	02300042016060419009	NO DATA	BOM	BOM1_MUMBAI CITY 1 SUB REGISTRAR	1,25,000.00
5	MH001555481201617S	04/06/2016	02300042016060419010	NO DATA	BOM	BOM1_MUMBAI CITY 1 SUB REGISTRAR	1,25,000.00
6	MH001553882201617S	04/06/2016	02300042016060419012	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,200.00
7	MH001567592201617S	04/06/2016	02300042016060419013	NO DATA	BOM	THN6_THANE NO 6 JOINT SUB REGISTRA	41,400.00
8	MH001547970201617S	04/06/2016	02300042016060419014	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,400.00
9	MH001554053201617S	04/06/2016	02300042016060419015	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,800.00
10	MH001554080201617S	04/06/2016	02300042016060419017	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,700.00
11	MH001554264201617S	04/06/2016	02300042016060419018	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,800.00
12	MH001554314201617S	04/06/2016	02300042016060419019	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,800.00
13	MH001554344201617S	04/06/2016	02300042016060419020	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,800.00
14	MH001554378201617S	04/06/2016	02300042016060419024	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,800.00
15	MH001554405201617S	04/06/2016	02300042016060419025	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,000.00
16	MH001554205201617S	04/06/2016	02300042016060419026	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	14,800.00
17	MH001554431201617S	04/06/2016	02300042016060419027	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,000.00
18	MH001554464201617S	04/06/2016	02300042016060419028	NO DATA	BOM	MVI1_SUB REGISTRAR KARVEER1	6,000.00
19	MH001554491201617S	04/06/2016	02300042016060419029	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,400.00
20	MH001554516201617S	04/06/2016	02300042016060419032	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,900.00
21	MH001554540201617S	04/06/2016	02300042016060419040	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,800.00
22	MH001554559201617S	04/06/2016	02300042016060419041	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,900.00
23	MH001554608201617S	04/06/2016	02300042016060419043	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	7,000.00
24	MH001555172201617S	04/06/2016	02300042016060419044	FULL	BOM	KHD_KHED SUB REGISTRAR	84,000.00
25	MH001554633201617S	04/06/2016	02300042016060419045	NO DATA	BOM	MLS2_MULSHI 2 SUB REGISTRAR	7,000.00
26	MH001555036201617R	04/06/2016	02300042016060419046	FULL	BOM	KHD_KHED SUB REGISTRAR	8,300.00
27	MH001554668201617S	04/06/2016	02300042016060419047	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	7,300.00
28	MH001554984201617S	04/06/2016	02300042016060419048	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	7,300.00
29	MH001547878201617S	04/06/2016	02300042016060419056	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	8,700.00

30	MH001547912201617S	04/06/2016	02300042016060419060	FULL	BOM	MLS_MULSHI 1 SUB REGISTRAR	1,95,700.00
31	MH001548148201617S	04/06/2016	02300042016060419069	NO DATA	BOM	MLS_MULSHI 1 SUB REGISTRAR	5,000.00
32	MH001548332201617S	04/06/2016	02300042016060419070	NO DATA	BOM	HVL19_HAVELI 19 JOINT SUB REGISTRAR	21,000.00
33	MH001548159201617S	04/06/2016	02300042016060419071	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	5,400.00
34	MH001555050201617S	04/06/2016	02300042016060419076	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	9,000.00
35	MH001548202201617S	04/06/2016	02300042016060419077	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	10,000.00
36	MH001548274201617S	04/06/2016	02300042016060419080	NO DATA	BOM	KRL2_JT SUB REGISTRAR KURLA NO 2	7,[illegible]0.00
37	MH001555183201617S	04/06/2016	02300042016060419327	NO DATA	BOM	HVL1_HA[illegible]LI NO1 SUB REGISTRAR	15,[illegible]0.00
38	MH001554390201617S	04/06/2016	02300042016060419444	NO DATA	BOM	HV[illegible]_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	27,[illegible]0.00
39	MH001562365201617R	05/06/2016	02300042016060620274	NO DATA	BOM	BRL1_JT SUB REGISTRAR BORIVALI 1	1,[illegible]0
40	MH001576795201617S	06/06/2016	02300042016060621321	FULL	BOM	SLR1_HQR SUB REGISTRAR SOLAPUR 1	23,[illegible]0.00
41	MH001576809201617S	06/06/2016	02300042016060621323	FULL	BOM	KLN1_KALYAN NO 1 SUB REGISTRAR	2,1[illegible]0.00
42	MH001617686201617S	07/06/2016	02300042016060724753	NO DATA	BOM	HVL1_HAVELI NO1 SUB REGISTRAR	6,000.00

Total Records : 42

Total Amount : 18,73,90 1.00

***** End of Report *****

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Defacement Revoked by VTO From 01/04/2016 To 30/04/2016

Sr.	GRN	Office Name	Amount	Revoked Date	VTO Remark
1	MH005857124201516M	COLLECTOR SOLAPUR	2,03,22,300.00	02/04/2016	Collector Solapur letter dated ma shak karya 2 go k ha rr 1478 16 01 March 2016
Total Record 1		Total Amount :	2,03,22,300.00		

***** End of Report *****

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Partially/Fully Challan Refund Report From 01/04/2016 To 02/04/2016

Sr.	DATE	GRN	REFUND(P/F)	REFUND AMOUNT	REFUND DATE
1	30/03/2015	MH006803745201415E	P	1,29,09,800.00	02/04/2016
2	30/03/2015	MH006803745201415E	P	30,000.00	02/04/2016
3	28/10/2015	MH004507818201516E	P	9,930.00	02/04/2016
4	19/11/2015	MH004964238201516S	P	2,48,500.00	02/04/2016
5	19/11/2015	MH004964238201516S	P	30,000.00	02/04/2016
6	21/11/2014	MH004014260201415S	P	1,91,000.00	02/04/2016
7	21/11/2014	MH004014481201415S	P	1,91,000.00	02/04/2016
8	21/01/2015	MH005320016201415S	P	5,41,300.00	02/04/2016
9	31/12/2015	MH006118763201516R	P	1,07,600.00	02/04/2016
10	31/12/2015	MH006118763201516R	P	30,000.00	02/04/2016
11	16/03/2015	MH006424622201415E	P	88,506.00	02/04/2016
12	22/10/2015	MH004375697201516E	P	95,040.00	02/04/2016
13	22/10/2015	MH004375697201516E	P	24,000.00	02/04/2016
14	27/08/2015	MH003193709201516E	P	68,409.00	02/04/2016
15	19/11/2014	MH003965310201415R	P	1,28,700.00	02/04/2016
Page Summary:		Total No. Of Records:	15	Total Amount:	1,46,93,785.00

***** End of Report *****

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Account Submission to AG Report for MONTH: Jan and YEAR : 2016

Sr.No.	Month	Year	Date From	Date To	Submitted On	AG Number Date	Updated By	Updated On
1	Jan	2016	01/01/2016	31/01/2016	15/02/2016		9103	02/05/2016 12:05:06

Account Submission to AG Details Report

Sr.No	SCHEME CODE	DESCRIPTION	AMOUNT
1	0028001201	Taxes on Profession,Trades,Callings and Employment	6,01,51,553.00
2	0029023101	Receipts on acc.of application for obtaining permi	9,46,804.00
3	0029025801	Commissioner, Konkan	3,97,08,298.00
4	0029026701	commissioner, Nashik	33,80,653.00
5	0029027601	Commissioner, Pune	1,00,12,761.00
6	0029028501	Commissioner, Amravati	14,39,785.00
7	0029029401	Commissioner, Nagpur	57,93,223.00
8	0029030201	Commissioner, Aurangabad	4,62,307.00
9	0029031101	Commissioner, Konkan	14,20,864.00
10	0029032901	Commissioner, Nashik	37,17,177.00
11	0029033801	Commissioner, Pune	2,92,492.00
12	0029034701	Commissioner, Amravati	2,11,299.00
13	0029035601	Commissioner, Nagpur	5,35,095.00
14	0029036501	Commissioner, Aurangabad	1,76,510.00
15	0029038301	Commissioner, Konkan	3,41,38,684.00
16	0029039201	commissioner, Nashik	2,26,57,427.00
17	0029040901	Commissioner, Pune	3,42,26,317.00
18	0029041801	Commissioner, Amravati	1,60,49,573.00
19	0029042701	Commissioner, Nagpur	1,04,78,649.00
20	0029043601	Commissioner, Aurangabad	99,23,754.00
21	0029044501	Commissioner, Konkan	65,11,043.00
22	0029045401	commissioner, Nashik	29,41,013.00
23	0029046301	Commissioner, Pune	41,48,957.00
24	0029047201	Commissioner, Amravati	21,75,855.00
25	0029048101	Commissioner, Nagpur	14,01,311.00
26	0029049201	Commissioner, Aurangabad	12,94,935.00
27	0029050701	Commissioner, Konkan	1,73,33,645.00
28	0029051601	commissioner, Nashik	1,33,78,462.00
29	0029052501	Commissioner, Pune	4,33,717.00
30	0029053401	Commissioner, Amravati	1,53,168.00
31	0029054301	Commissioner, Nagpur	7,54,618.00
32	0029055201	Commissioner, Aurangabad	7,84,409.00
33	0029057201	Commissioner, Konkan	52,61,009.00
34	0029058101	commissioner, Nashik	16,09,530.00
35	0029059901	Commissioner, Pune	2,53,49,707.00
36	0029064101	Commissioner, Konkan	6,46,548.00
37	0029065201	Commissioner, Nashik	4,40,64,038.00
38	0029066101	Commissioner, Pune	35,37,692.00
39	0029067901	Commissioner, Amravati	17,406.00

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Account Submission to AG Report for MONTH: Jan and YEAR : 2016

40	0029066801	Commissioner, Nagpur	14,26,392.00
41	0029069701	Commissioner, Aurangabad	83,91,77,754.00
42	0029073201	Commissioner, Pune	19,357.00
43	0029074101	Commissioner, Amravati	49,900.00
44	0029076801	Commissioner, Aurangabad	300.00
45	0029078601	Commissioner, Konkan	41,01,323.00
46	0029079501	Commissioner, Nashik	62,000.00
47	0029080101	Commissioner, Pune	4,[illegible]
48	0029081201	Commissioner, Amravati	[illegible]
49	0029082101	Commissioner, Nagpur	[illegible]
50	0029083901	Commissioner, Aurangabed	[illegible]
51	0029086101	Commissioner, Konkan	[illegible]
52	0029087501	Commissioner, Nashik	2,06,591.00
53	0029088401	Commissioner, Pune	2,000.00
54	0029089301	Commissioner, Amravati	32,755.00
55	0029090101	Commissioner, Nagpur	10,50,042.00
56	0029092801	Settlement Commissioner and Director of Land Recor	8,11,48,962.00
57	0029094601	Commissioner, Nashik	1,595.00
58	0029095501	Commissioner, Pune	1,13,489.00
59	0029096401	Commissioner, Amravati	37,035.00
60	0029097301	Commissioner, Nagpur	540.00
61	0029105801	Commissioner, Konkan	26,000.00
62	0029106701	Commissioner, Nashik	29,700.00
63	0029108501	Commissioner, Amravati	2,546.00
64	0029111101	Commissioner,Konkan.	7,22,45,291.00
65	0029112901	Commissioner,Nashik.	84,62,129.00
66	0029113801	Commissioner, Pune	1,09,53,557.00
67	0029114701	Commissioner, Amaravati.	19,62,208.00
68	0029115601	Commissioner, Nagpur.	17,29,812.00
69	0029116501	Commissioner, Auranagabad.	6,31,036.00
70	0029117401	Commissioner,Konkan.	58,000.00
71	0029118301	Commissioner, Nashik	1,08,705.00
72	0029120901	Commissioner, Amaravati.	1,955.00
73	0029122701	Commissioner, Auranagabad.	1,000.00
74	0029123601	Settlement Commissioner and Directore of Land Reco	2,71,32,142.00
75	0029124501	Commissioner, Konkan	2,37,000.00
76	0029130701	Commissioner, Konkan	9,096.00
77	0029131601	Commissioner, Nashik	24,699.00
78	0029132501	Commissioner, Pune	1,000.00
79	0029134301	Commissioner, Nagpur	2,709.00
80	0029136101	Commissioner, Konkan	4,54,431.00
81	0029137201	Commissioner, Nashik	1,87,582.00
82	0029138101	Commissioner,Pune	9,33,332.00
83	0029139901	Commissioner, Amravati	1,76,705.00
84	0029140501	Commissioner, Nagpur	39,096.00
85	0029141401	Commissioner, Aurangabad	48,990.00
86	0029144101	Commissioner,Pune	34,659.00

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Account Submission to AG Report for MONTH: Jan and YEAR : 2016

87	0029145201	Commissioner, Amravati	56,821.00
88	0029147901	Commissioner, Aurangabad	411.00
89	0029148801	Commissioner, Konkan	468.00
90	0029149701	Commissioner, Nashik	75,520.00
91	0029154101	Commissioner, Konkan	1,11,05,290.00
92	0029156801	Commissioner,Pune	8,69,225.00
93	0029157701	Commissioner, Amravati	3,62,534.00
94	0029158601	Commissioner, Nagpur	10,61,080.00
95	0029160101	Commissioner,Konkan.	4,96,664.00
96	0029161201	Commissioner, Nashik.	32,106.00
97	0029162101	Commissioner of Pune.	57,272.00
98	0029163901	Commissioner, Amaravati.	1,21,228.00
99	0029164801	Commissioner, Nagpur.	72,323.00
100	0029165701	Commissioner of Aurangabad.	5,443.00
101	0029166601	Commissioner,Konkan.	4,19,03,002.00
102	0029167501	Commissioner, Nashik.	2,39,74,188.00
103	0029168401	Commissioner of Pune.	5,85,46,072.00
104	0029169301	Commissioner, Amaravati.	1,26,75,570.00
105	0029170101	Commissioner, Nagpur.	77,81,708.00
106	0029171901	Commissioner of Aurangabad.	1,25,68,788.00
107	0029172801	Commissioner,Konkan.	8,84,11,539.00
108	0029173701	Commissioner,Nasik	3,71,34,431.00
109	0029174601	Commissioner, Pune.	1,78,14,533.00
110	0029175501	Commissioner, Amravati	1,55,35,092.00
111	0029176401	Commissioner, Nagpur.	2,99,60,207.00
112	0029177301	Commissioner, Aurangabad.	1,70,28,337.00
113	0030033901	Superintendent of Stamps.	6,38,61,747.00
114	0030034801	Inspector General of Registration.	17,62,79,071.00
115	0030037501	Superintendent of Stamps.	10,375.00
116	0030038401	Inspector General of Registration.	300.00
117	0030043701	Superidendent of Stamps	4,04,393.00
118	0030044601	Inspector General of Registrations	9,01,57,460.00
119	0030045501	Superintendent of Stamps	3,77,82,12,396.00
120	0030046401	Inspector General of Registrations	8,31,56,15,815.00
121	0030048201	Superintendent of Stamps	4,44,786.00
122	0030049101	Inspector General of Registration	39,57,420.00
123	0030050801	Superintendent of Stamps	51,28,55,865.00
124	0030051701	Inspector General of Registration	12,43,91,438.00
125	0030052601	Superintendent of Stamps	6,08,28,195.00
126	0030053501	Inspector General of Registration	5,01,89,007.00
127	0030054401	Superintendent of Stamps	4,06,12,490.00
128	0030055301	Inspector General of Registration	1,75,12,500.00
129	0030056201	Superintendent of Stamps	78,32,37,662.00
130	0030061501	Vakils	16,50,854.00
131	0030062401	Other Items	51,299.00
132	0030063301	Ordinary Collections	1,33,92,59,403.00
133	0030065101	fines and Penalties	8,53,565.00

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Account Submission to AG Report for MONTH: Jan and YEAR : 2016

134	0030072201	Other Items	1,42,85,431.00
135	0039005701	Commercial and Denatural sprits and Medicated Wines.	49,72,263.00
136	0039006601	Medicated and toilet preparation cont.alcohol,opium.	11,33,10,655.00
137	0039007501	Opuim, hemp and Other drugs.	51,600.00
138	0039008401	Fines and constiscation.	87,54,540.00
139	0039009301	Services and Services fees.	35,84,621.00
140	0039010101	Other Receipts.	11,43,01,617.00
141	0039011901	Receipt from out stals and others systems.	53,72,30,821.00
142	0039012801	Licence fees.	75,36,340.00
143	0039013701	Duty on Distikkery Spirit.	1,74,04,50,801.00
144	0039015501	Tree tax receipts.	12,25,870.00
145	0039016401	Licence fees.	1,87,49,950.00
146	0039019101	Duty on beer manufacture in india.	1,35,85,35,271.00
147	0039022601	Duty on Wines and Spirit manu. in India and Class.Fore	3,07,53,92,003.00
148	0039023501	Licence feesfor sale of foreign liqour or manu.Ind	16,78,38,229.00
149	0039024401	Excise pass fee on foreign liquor.	50,44,35,929.00
150	0039025301	Excise receipt in the state proper.	51,23,12,125.00
151	0039026201	Transport fee on Liquor.	61,10,730.00
152	0040031801	Tax Collections.	25,82,560.00
153	0041003201	Services and Services fees.	13,24,931.00
154	0041004101	Other Receipts.	17,95,379.00
155	0041006101	Mumbai City.	1,30,77,684.00
156	0041007901	Districts.	1,46,89,573.00
157	0041009701	StateMotor Vehicles Taxation Act-	3,72,31,33,946.00
158	0042003501	Other Receipts.	1,15,93,062.00
159	0042004401	Tax on entry of goods into local areas.	29,78,62,469.00
160	0042007101	Tax Collection.	12,30,250.00
161	0043002901	Taxes on Sales of Electricity under Maharashtra.	19,05,24,795.00
162	0043003801	Fees under the Indian Electricity Rules 1956.	10,88,460.00
163	0043004701	Fees for the Electrical Inspection of Cinemas.	13,449.00
164	0043008301	Maharashtra Tax on sale of Electricity (Amendment)	5,88,39,068.00
165	0043009201	Tax on consumption and Sales of Electricity.	2,56,81,53,699.00
166	0043014501	Fees for inspection of lift under lift Act.	15,05,180.00
167	0043015401	Recoveries of other receipts.	4,47,570.00
168	0043016301	Meter Testing fees and other miscellaneous receip.	654.00
169	0043017201	sale proceeds of spl. stocks Misc. pps.andother artic	19,008.00
170	0043018101	Examination fees of Licensing Board.	6,75,900.00
171	0045013101	Tax Collections	50,38,96,060.00
172	0045014201	Additional levy on Entertainment Tax	32,38,178.00
173	0045015101	Surcharge	15,59,132.00
174	0045016901	Other Receipts	4,56,09,123.00
175	0045018701	Tax Collections	2,99,80,730.00
176	0045019601	Other Receipts	49,90,298.00
177	0045025801	Tax Collections	16,43,94,003.00
178	0045030201	Tax on Land and Buildings in Municipal Areas	1,26,99,82,943.00
179	0045031101	Special Assessment on Agricultural Lands under Cor	1,91,85,284.00
180	0045032901	Employment Guarantee Cess on Urban Non-residentia	22,25,34,956.00

Government Receipt Accounting System (GRAS)
Directorate Of Accounts and Treasuries Finance Department
Government Of Maharashtra Virtual Treasury,Mumbai.

Account Submission to AG Report for MONTH: Jan and YEAR : 2016

181	0045033801	Employment Guarantee Cess on Urban Non-residentia	1,01,20,841.00
182	0045057201	Cinematograph advertisement tax	4,67,344.00
183	0049113901	Housing Co-operatives.	1,26,000.00
184	0049179201	Interest on delayed payment of other taxes exclud	37,051.00
185	0055020601	Fines recoveries from traffic offenders	2,13,82,500.00
186	0055024401	Collection and Payment for services renderred dept	1.00
187	0055032401	Services and Services fees.	6,350.00
188	0070062601	Other items.	9,189.00
189	0070078901	Right to Information-Fees and Fines.	4,073.00
190	0202039401	Miscellaneous	15,000.00
191	0210052701	-	19,98,625.00
192	0210054501	-	13,44,551.00
193	0210055401	Receipts under Drugs and Cosmetics Rules1945.	4,85,48,797.00
194	0217010501	Rece. realaised by Director of town planning.	61,490.00
195	0217011401	Recoveries Under the Maharashtra Reg.and town Plan	2,02,938.00
196	0217014101	Recoveries of Overpayment.	12,096.00
197	0217015201	Leave salary contrybutions.	1,000.00
198	0217016101	Other items.	5,53,78,515.00
199	0230001801	Receipts under Labour Laws.	8,87,65,332.00
200	0230003601	Fees for Inspection of Steam Boilers.	1,40,62,080.00
201	0230006301	Fees under Contract Labour Rules (Reg.and Abol.)	6,42,69,674.00
202	0401012301	Taluka Seeds Farms	4,250.00
203	0401016101	Licence fees for Sale of Seeds	7,90,485.00
204	0401018801	Fees Under Fertiliser Control Act	7,93,326.00
205	0401020301	Fees under Fertiliser Control Act	3,35,030.00
206	0401034801	Shetkari Magazine.	29,78,207.00
207	0408007101	Fine, Chage and recoveries from other taxes	18,680.00
208	0506006601	Settlement Commissioner and Director of Land Reco.	17,96,211.00
209	0506010101	Settlement Commissioner and Dire.of Land Record	3,33,28,721.00
210	0853002101	Services and Service Fees.	59,000.00
211	0853004101	Receipts from the Minor Mineral Extraction Rules.	1,75,65,77,693.00
212	0853005901	Receipts from the Mineral Conecession Rules 1960.	94,11,60,138.00
213	0853006801	Receipts from the Mineral Prospecting and Expl.rs.	77,49,724.00
214	0853007701	Other Receipts.	3,54,781.00
215	0853009501	Mineral	3,71,67,128.00
216	1475001701	Other Fees,Fines and Forfeitures.	14,38,660.00
217	1475008201	Administration of Indian Partnership Act	36,000.00
218	6003520801	NABARD	30,91,61,000.00
219	6216515201	Loans to Co-operative Housing Societies to Z.P.&mp	11,72,808.00
220	8121503901	-	3,60,10,113.00
		Total	37,96,33,78,549.00

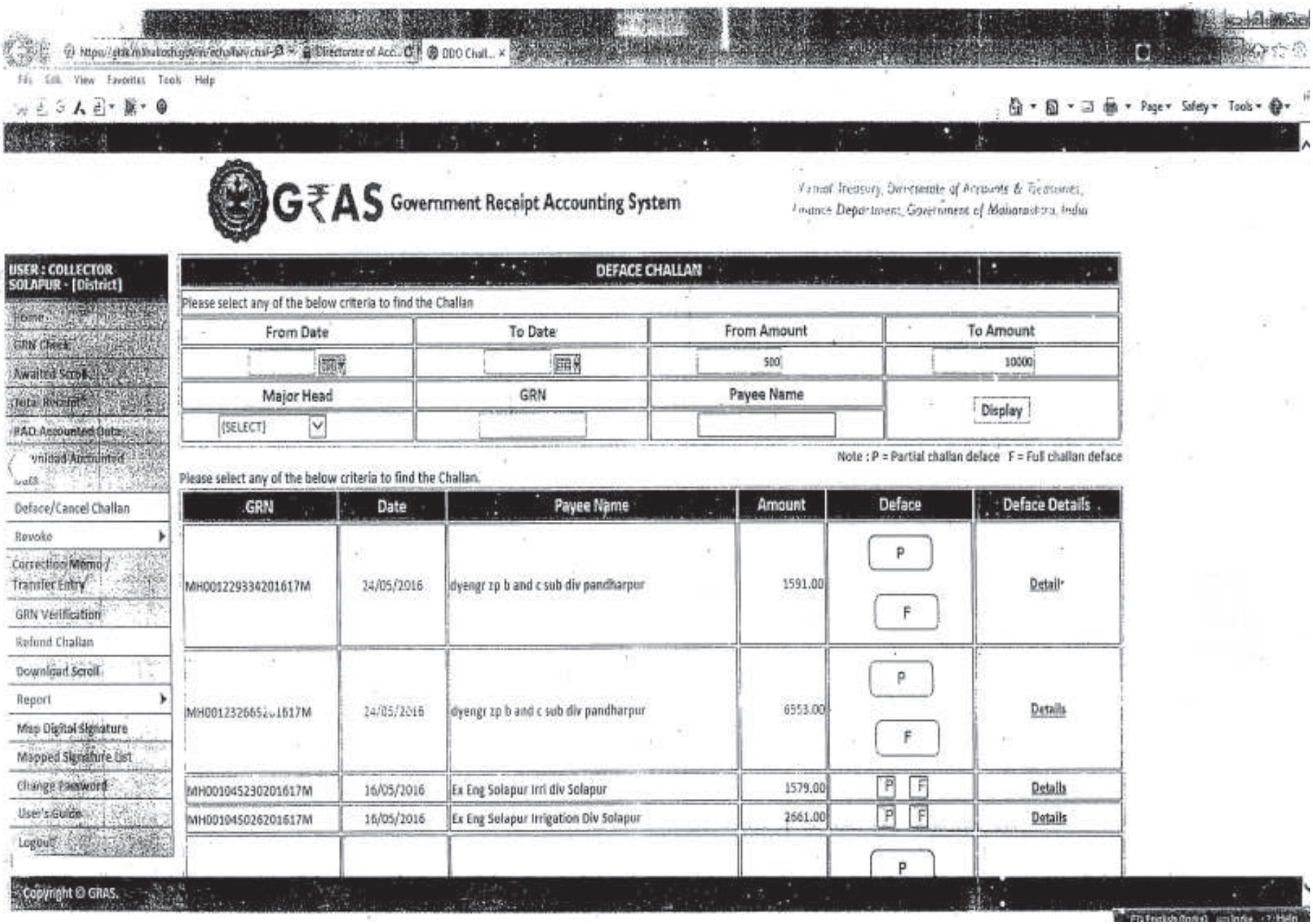

GRAS Government Receipt Accounting System

Virtual Treasury, Directorate of Accounts & Treasuries, Finance Department, Government of Maharashtra, India

USER : COLLECTOR SOLAPUR - [District]

- Home
- GRN Check
- Awaited Scroll
- Tatal Receipt
- PAO Accounted Data
- Unload Accounted Data
- Deface/Cancel Challan
- Revoke
- Correction Memo / Transfer Entry
- GRN Verification
- Refund Challan
- Download Scroll
- Report
- Map Digital Signature
- Mapped Signature List
- Change Password
- User's Guide
- Logout

DEFACE CHALLAN

Please select any of the below criteria to find the Challan

From Date	To Date	From Amount	To Amount
		500	10000

Major Head	GRN	Payee Name	
[SELECT]			Display

Note : P = Partial challan deface F = Full challan deface

Please select any of the below criteria to find the Challan.

GRN	Date	Payee Name	Amount	Deface	Deface Details
MH001229334201617M	24/05/2016	dyengr zp b and c sub div pandharpur	1591.00	P F	Detail
MH001232665[illegible]617M	24/05/2016	dyengr zp b and c sub div pandharpur	6553.00	P F	Details
MH001045230201617M	16/05/2016	Ex Eng Solapur Irri div Solapur	1579.00	P F	Details
MH001045026201617M	16/05/2016	Ex Eng Solapur Irrigation Div Solapur	2661.00	P F	Details
				P	

Copyright © GRAS.

GRAS Government Receipt Accounting System

USER: Commissioner State Ex Off Mumbai [HOD]

- Home
- GRN Check
- Awaited Scroll
- Total Receipt
- PAO Accounted Data
- Download Accounted Data
- Deface/Cancel Challan
- Revoke
- Correction Memo / Transfer Entry
- GRN Verification
- Refund Challan
- Download Scroll
- Report
- Map Digital Signature
- Mapped Signature List
- Change Password
- User's Guide
- Logout

DEFACED CHALLAN REPORT

Challan Type*	○ Datewise Summary ● Defaced Challan ○ Not Defaced Challan		
Type Of Date*	○ Challan Date ○ Verified at Bank ● Verified at RBI ○ Defaced Datewise		
RBI Main Scroll Date From	01/05/2016	RBI Main Scroll Date To	07/05/2016
Report type : *	FULLY		
Region :	PUNE DIVISION		
District:	PUNE		
Office : *	SUP. STATE EXCISE PUNE		

Report

Copyright © GRAS.

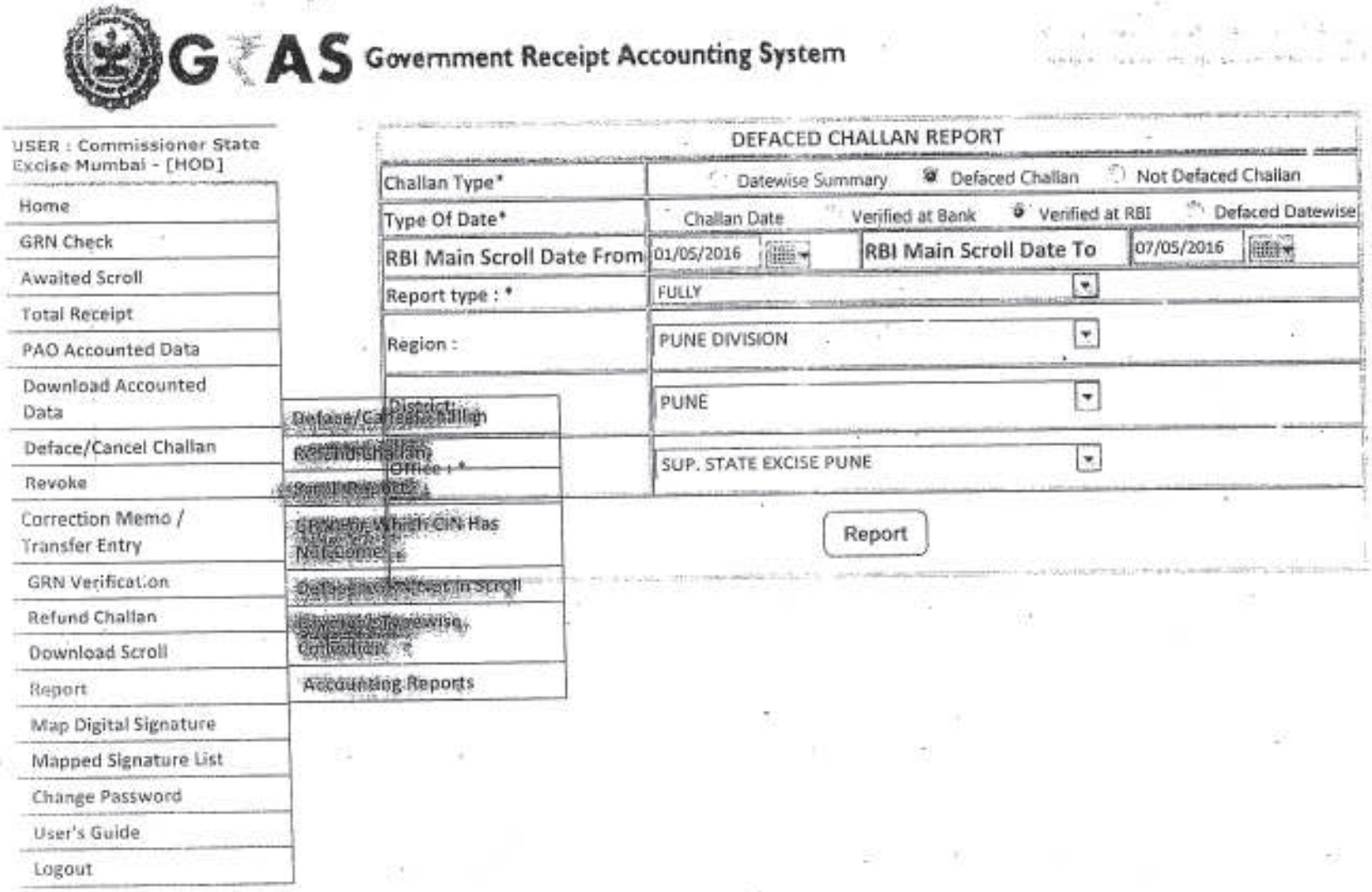
GRAS Government Receipt Accounting System
USER : Commissioner State Excise Mumbai - [HOD]
Home
GRN Check
Awaited Scroll
Total Receipt
PAO Accounted Data
Download Accounted Data
Deface/Cancel Challan
Revoke
Correction Memo / Transfer Entry
GRN Verification
Refund Challan
Download Scroll
Report
Map Digital Signature
Mapped Signature List
Change Password
User's Guide
Logout
Deface/Cancel Challan
Accounting Reports
DEFACED CHALLAN REPORT
Challan Type*
Datewise Summary
Defaced Challan
Not Defaced Challan
Type Of Date*
Challan Date
Verified at Bank
Verified at RBI
Defaced Datewise
RBI Main Scroll Date From
01/05/2016
RBI Main Scroll Date To
07/05/2016
Report type : *
FULLY
Region :
PUNE DIVISION
District :
PUNE
Office : *
SUP. STATE EXCISE PUNE
Report
Copyright © GRAS

परिशिष्ट-ब

मंगळवार, दिनांक २१ जून, २०१६

लोकलेखा समिती

लोकलेखा समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक २१ जून, २०१६ रोजी विधानभवन, मुंबई येथे दुपारी १२.०० वा. सुरु होऊन दुपारी २.०० वाजता स्थगित झाली.

समिती प्रमुख :

(१) श्री. गोपालदास अग्रवाल, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख

सदस्य :

(२) श्री. संजय सावकारे, वि.स.स.
(३) श्री. हरीभाऊ जावळे, वि.स.स.
(४) श्री. राजेंद्र पाटणी, वि.स.स.
(५) श्रीमती माधुरी मिसाळ, वि.स.स.
(६) श्री. योगेश सागर, वि.स.स.
(७) श्री. संजय केळकर, वि.स.स.
(८) श्री. सत्यजीत पाटील-सरुडकर, वि.स.स.
(९) श्री. वैभव नाईक, वि.स.स.
(१०) श्री. वसंतराव चव्हाण, वि.स.स.
(११) श्री. राजेश टोपे, वि.स.स.
(१२) श्री. जयंत पाटील, वि.प.स.
(१३) श्री. अमरसिंह पंडित, वि.प.स.
(१४) श्री. माणिकराव ठाकरे, वि.प.स.
(१५) श्री. संजय दत्त, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

(१) श्रीमती मेघना तळेकर, उप सचिव
(२) श्री. श्री. चु. श्रीरंगम, उप सचिव तथा नि.अ.
(३) श्री. सो. न. सानप, अवर सचिव

निमंत्रित :

महालेखाकार कार्यालय :-

साक्षीदार :

विभागीय प्रतिनिधी :-

(१) श्री. गोविंदराज, सचिव, (मदत व पुनर्वसन) नोंदणी व मुद्रांक शुल्क विभाग
(२) डॉ. रामास्वामी एन, नोंदणी महानिरीक्षक, मुद्रांक नियंत्रक
(३) श्री. सुधाकर नांगमुटे, सह संचालक

भारताचे नियंत्रक व महालेखा परीक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ या वर्षाच्या महसुली जमा अहवालातील परिच्छेद क्र. ४.३, ४.४.१, ४.४.२ संदर्भात सचिव, (मुदत व पुर्नवसन), नोंदणी व मुद्रांक शुल्क विभाग यांची साक्ष घेतली.

मंगळवार, दिनांक २८ जून, २०१६

लोकलेखा समिती

लोकलेखा समितीची बैठक मंगळवार, दिनांक २८ जून, २०१६ रोजी विधानभवन, मुंबई येथे दुपारी १२.०० वा. सुरु होऊन दुपारी २.१५ वाजता स्थगित झाली. आयोजित करण्यात आली होती.

समिती प्रमुख :

(१) श्री. गोपालदास अग्रवाल, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख

सदस्य :

(२) श्री. संजय सावकारे, वि.स.स.
(३) श्री.नानाजी शामकुळे, वि.स.स.
(४) श्री. हरीभाऊ जावळे, वि.स.स.
(५) श्री. योगेश सागर, वि.स.स.
(६) डॉ. अनिल बोंडे, वि.स.स.
(७) श्री. संजय केळकर, वि.स.स.
(८) श्री. सत्यजीत पाटील-सरुडकर, वि.स.स.
(९) श्री. राजेश टोपे, वि.स.स.
(१०) श्री. माणिकराव ठाकरे, वि.प.स.
(११) श्री.संजय दत्त, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

(१) श्रीमती मेघना तळेकर, उप सचिव
(२) श्री. श्री. चु. श्रीरंगम, उप सचिव तथा नि.अ.
(३) श्री.सो.न. सानप, अवर सचिव

निमंत्रित :

महालेखाकार कार्यालय :-

श्रीमती लक्ष्मी, प्रधान महालेखाकार

वित्त विभाग

श्रीमती वंदना कृष्णा, प्रधान सचिव

साक्षीदार :-

विभागीय प्रतिनिधी :-

(१) श्री. दिनेश कुमार जैन, सचिव, वित्त विभाग
(२) श्री. राजीव जलोव, वित्त विभाग, आयुक्त विक्रीकर
(३) श्री. राजेंद्र भगत, उप सचिव, वित्त विभाग

भारताचे नियंत्रक व महालेखा परीक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ या वर्षाच्या महसुली जमा अहवालातील परिच्छेद क्र. २.४, २.५.१, २.५.२ संदर्भात सचिव, वित्त विभाग यांची साक्ष घेतली.

बुधवार, दिनांक २९ जून, २०१६

लोकलेखा समिती

लोकलेखा समितीची बैठक बुधवार, दिनांक २९ जून, २०१६ रोजी विधानभवन, मुंबई येथे दुपारी १२.०० वा. सुरु होऊन दुपारी २.१५ वाजता स्थगित झाली. आयोजित करण्यात आली होती.

समिती प्रमुख :

(१) श्री. गोपालदास अग्रवाल, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख

सदस्य :

(२) श्री. संजय सावकारे, वि.स.स.
(३) श्री.नानाजी शामकुळे, वि.स.स.
(४) श्रीमती माधुरी मिसाळ, वि.स.स.
(५) श्री. योगेश सागर, वि.स.स.
(६) डॉ. अनिल बोंडे, वि.स.स.
(७) श्री. संजय केळकर, वि.स.स.
(८) श्री. शंभूराज देसाई, वि.स.स.
(९) श्री. सत्यजीत पाटील-सरुडकर, वि.स.स.
(१०) श्री. सुरेश गोरे, वि.स.स.
(११) श्री. माणिकराव ठाकरे, वि.प.स.
(१२) श्री. संजय दत्त, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

(१) श्रीमती मेघना तळेकर, उप सचिव
(२) श्री. श्री. चु. श्रीरंगम, उप सचिव तथा नि.अ.
(३) श्री. सो. न. सानप, अवर सचिव

निमंत्रित :

महालेखाकार कार्यालय :-

(१) श्रीमती लक्ष्मी, प्रधान महालेखाकार
(२) श्रीमती शिला जोग, महालेखाकार

वित्त विभाग :-

श्रीमती वंदना कृष्णा, प्रधान सचिव, वित्त विभाग

साक्षीदार :-

विभागीय प्रतिनिधी :-

(१) श्री.डी.के.जैन, अप्पर मुख्य सचिव, वित्त विभाग
(२) श्री. राजीव जलोटा, आयुक्त विक्रीकर

भारताचे नियंत्रक व महालेखा परीक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ या वर्षाच्या महसुली जमा अहवालातील परिच्छेद क्र. २.५.३/२.५.४ संदर्भात अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग यांची साक्ष घेतली.

सोमवार, दिनांक ०४ जुलै, २०१६

लोकलेखा समिती

लोकलेखा समितीची बैठक सोमवार, दिनांक ०४ जुलै, २०१६ रोजी विधानभवन, मुंबई येथे दुपारी १२.०० वा. सुरु होऊन दुपारी २.१५ वाजता स्थगित झाली. आयोजित करण्यात आली होती.

समिती प्रमुख :

(१) श्री. गोपालदास अग्रवाल, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख

सदस्य :

(२) श्री. संजय सावकारे, वि.स.स.

(३) श्री. हरीभाऊ जावळे, वि.स.स.

(४) श्री. राजेंद्र पाटणी, वि.स.स.

(५) श्री. योगेश सागर, वि.स.स.

(६) डॉ. अनिल बोंडे, वि.स.स.

(७) श्री. जयंत पाटील, वि.प.स.

(८) श्री. माणिकराव ठाकरे, वि.प.स.

(९) श्री. संजय दत्त, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

(१) श्रीमती मेघना तळेकर, उप सचिव

(२) श्री. श्री. चु. श्रीरंगम, उप सचिव तथा नि.अ.

(३) श्री. सो. न. सानप, अवर सचिव

निमंत्रित :

महालेखाकार कार्यालय :-

(१) श्रीमती लक्ष्मी, प्रधान महालेखाकार

वित्त विभाग :-

श्रीमती वंदना कृष्णा, प्रधान सचिव, वित्त विभाग

साक्षीदार :-

विभागीय प्रतिनिधी :-

(१) मालिनी वि.शंकर, अतिरिक्त मुख्य सचिव, महसूल (मुदत व पुनर्वसन) विभाग

(२) मीना राजीव लोचन, प्रधान सचिव, वित्त (वित्तीय सुधारणा) विभाग

(३) श्याम वर्धने, आयुक्त, परिवहन

(४) श्री. नाजवी,

(५) श्री. बाळकृष्ण नायर,

(६) श्री. श्यामसुंदर पाटील, उप सचिव, महसूल (मुद्रांक शुल्क व नोंदणी) विभाग

भारताचे नियंत्रक व महालेखा परीक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ या वर्षाच्या महसुली जमा अहवालातील प्रकरण ७ (VII) संदर्भात अपर मुख्य सचिव, (मदत व पुर्नवसन) विभाग व प्रधान सचिव, वित्त (वित्तीय सुधारणा) विभाग यांची साक्ष घेतली.

सोमवार, दिनांक ११ जुलै, २०१६

लोकलेखा समिती

लोकलेखा समितीची बैठक सोमवार, दिनांक ११ जुलै, २०१६ रोजी विधानभवन, मुंबई येथे दुपारी १२.०० वा. सुरु होऊन दुपारी २.१५ वाजता स्थगित झाली. आयोजित करण्यात आली होती.

समिती प्रमुख :

(१) श्री. गोपालदास अग्रवाल, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख

सदस्य :

(२) श्री. संजय सावकारे, वि.स.स.
(३) श्री.नानाजी शामकुळे, वि.स.स.
(४) श्री. राजेंद्र पाटणी, वि.स.स.
(५) श्री. योगेश सागर, वि.स.स.
(६) श्री.संजय केळकर, वि.स.स.
(७) श्री. वसंतराव चव्हाण, वि.स.स.
(८) श्री. भास्कर जाधव, वि.स.स.
(९) श्री. जयंत पाटील, वि.प.स.
(१०) श्री. माणिकराव ठाकरे, वि.प.स.
(११) श्री. संजय दत्त, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

(१) श्रीमती मेघना तळेकर, उप सचिव
(२) श्री. श्री. चु. श्रीरंगम, उप सचिव तथा नि.अ.
(३) श्री. सो. न. सानप, अवर सचिव

निमंत्रित :

महालेखाकार कार्यालय :-

(२) श्रीमती लक्ष्मी, प्रधान महालेखाकार

वित्त विभाग :-

श्रीमती मीता राजीव लोचन, प्रधान सचिव, वित्त विभाग

साक्षीदार :-

विभागीय प्रतिनिधी :-

(१) श्री.अपूर्व चंद्रा, प्रधान सचिव, उद्योग विभाग
(२) श्री.ए.एच.राठोड, अतिरक्त विक्रीकर आयुक्त
(३) श्री.राजीव जलोट, विक्रीकर आयुक्त

भारताचे नियंत्रक व महालेखा परीक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ या वर्षाच्या महसुली जमा अहवालातील परिच्छेद क्र. २.४.६ संदर्भात प्रधान सचिव, उद्योग विभाग व विक्रीकर आयुक्त यांची साक्ष घेतली.

बुधवार, दिनांक ७ डिसेंबर, २०१६

लोकलेखा समिती

लोकलेखा समितीची बैठक बुधवार, दिनांक ७ डिसेंबर, २०१६ रोजी विधानभवन, नागपूर येथे दुपारी ३.०० वा सुरु होऊन सायं ५.१५ वाजता स्थगित झाली.

समिती प्रमुख :

(१) श्री. गोपालदास अग्रवाल, वि.स.स. तथा समिती प्रमुख

सदस्य :

(२) श्री. शिवाजीराव नाईक, वि.स.स

(३) श्री. संजय सावकारे, वि.स.स.

(४) श्रीमती माधुरी मिसाळ, वि.स.स.

(५) श्री. योगेश सागर, वि.स.स.

(६) श्री.प्रशांत ठाकूर, वि.स.स.

(७) श्री. शंभुराज देसाई, वि.स.स.

(८) श्री. सत्यजित पाटील-सरूडकर, वि.स.स.

(९) श्री. कालीदास कोळंबकर, वि.स.स.

(१०) श्री. अशोक ऊर्फ भाई जगताप, वि.प.स.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

(१) श्रीमती मेघना तळेकर, उप सचिव

(२) श्री. श्री. चु. श्रीरंगम, उप सचिव तथा नि.अ.

(३) श्री. सो. न. सानप, अवर सचिव

भारताचे नियंत्रक व महालेखापरीक्षक यांच्या सन २०१३-२०१४ या वर्षाच्या महसुली जमा अहवालावरील पंधरावा प्रारुप अहवाल विचारात घेतला.